ئابدۇل ئەھەد ھاپىز

نىجاتلىق يولى

تاللانغان 100 ھەدىسنىڭ تەرجىمە ۋە ئىزاھاتى

ئۇيغۇر تەرجىمە مەركىزى

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ﴾

﴿پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار﴾
[سۈرە ھەشر 7 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

بېغىشلىما

ئۇلۇغ اللە تائالادىن بۇ كىتابنى مۇسۇلمانلارغا پايدىلىق قىلىشنى ۋە بۇ ئاددى خىزمىتىمنى ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلىشنى تىلەيمەن.ساۋابىنى مېنى ئاق سۈت بېرىپ چوڭ قىلغا، چەتئەلگە ئېلىپ چىقىپ ئوقۇتقان، مەن ئۈچۈن سۆيۈملۈك ۋەتەن، ئىسسىق ئۆيىنى تاشلاپ مۇساپىرچىلىقتا ياشاپ، غۇربەتچىلىكتە پانى دۇنياغا كۆز يۇمغان مەرھۇم ئانام مەيمۇنەخان ھاجىمنىڭ روھىغا ھەدىيە قىلدىم. ئۇلۇغ ئىگەم ئۆزۈڭ يەتكۈزگىن.

ئامىين!

ئابدۇلئەھەد ھافىز

مۇندەرىجە

ئىخلاس بىلەن ئىش قىلىش توغرىسىدا 13
رىياكارلىقنىڭ زىيىنى توغرىسىدا 20
شۈبھىلىك نەرسىلەردىن قېچىش توغرىسىدا 24
تاماخورلۇقتىن ساقلىنىش توغرىسىدا 28
سودا ـ سېتىق ئەخلاقى توغرىسىدا 32
ئىسلام قېرىنداشلىقىنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا 36
مۆمىننىڭ ئۈچ خىسلىتى توغرىسىدا 40
ئاداۋەت تۇتماسلىق توغرىسىدا 46
ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا 50
بىراۋغا قورال تەڭلىمەسلىك توغرىسىدا 55
چوڭ گۇناھلاردىن ساقلىنىش توغرىسىدا 59
قىيامەت كۈنى ئەرشنىڭ سايىسىدا سايىدايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا 64
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ غەيبتىن خەۋەر بەرگەنلىكى توغرىسىدا 73
مۇناپىقنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا 78
راستچىل بولۇش توغرىسىدا 83
ياخشى كىشىلەر توغرىسىدا 87
زالىمنىڭ جازاسى توغرىسىدا 90
مۇسۇلماننىڭ سۈپىتى توغرىسىدا 95
ئۆز ئازا ھەمكارلىشىش توغرىسىدا 100
پەزىلەتلىك ئىشلار توغرىسىدا 104
مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى ـ مۇھەببەت توغرىسىدا 109
ھەسەت قىلماسلىق توغرىسىدا 113
جەننەت ۋە دوزاخ ئەھلى توغرىسىدا 117
تۇرمۇش ئىشلىرىدا ئۆزىدىن تۆۋەن كىشىلەرنى ئۆلچەم قىلىش توغرىسىدا 123
گۆر ئازابىغا سەۋەب بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا 127
دەلىلسىز ھاكىمىيەتكە قارشى چىقماسلىق توغرىسىدا 132
بەيئەتكە ۋاپا قىلىش توغرىسىدا 138
سەدىقىنىڭ ساۋابى بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا 146

ئاممۇۋى يولدا ئولتۇرماسلىق توغرىسىدا 153
ياخشى ئىشلار توغرىسىدا 157
مېھماننى ھۆرمەتلەش توغرىسىدا 161
ئىجازەت سوراشنىڭ زورۇرلىكى توغرىسىدا 167
ئىجازەتنى ئۈچ قېتىم سوراش توغرىسىدا 171
قوشنىغا ئازار بەرمەسلىك توغرىسىدا 176
قەرزنى ئارقىغا سۈرمەسلىك توغرىسىدا 181
بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇپ ئالماسلىق توغرىسىدا 185
دېھقانچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 189
ھەققىي زاھىدلىق توغرىسىدا 194
الله تائالا ئەڭ يامان كۆرىدىغان ئادەم توغرىسىدا 199
ئاچچىقنى بېسىۋېلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 203
يالغان قەسەم قىلىشنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 209
ئۆلۈم تىلىمەسلىك توغرىسىدا 214
رەسۇلۇللاھنىڭ گۈزەل ئەخلاقى توغرىسىدا 220
سېخىلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 223
سەدىقە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 229
سەدىقىنىڭ زۆرۈرلىكى توغرىسىدا 232
قانائەتلىك بولۇش توغرىسىدا 237
خەيرى ـ ئېھسان قىلىنىشقا تېگىشلىك كىشى توغرىسىدا 239
ئىشلەشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 241
تىلەمچىلىكتىن ساقلىنىش توغرىسىدا 243
تۇل خوتۇنغا ياردەم قىلىش توغرىسىدا 246
دىننى تەسلەشتۈرمەسلىك توغرىسىدا 250
ئەڭ ياخشى ئادەم توغرىسىدا 257
ساھابىلارنىڭ تارتقان قىيىنچىلىقى توغرىسىدا 263
ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدىغان كىشىلەر توغرىسىدا 267
قۇشلاردىن شۇملىنىشقا بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا 273
مەسئۇلىيەتنى تولۇق ئادا قىلىش توغرىسىدا 278
زىنادىن ساقلىنىش توغرىسىدا 285
نىكاھلىنىدىغان ئاياللارنى توغرا تاللاش توغرىسىدا 289

ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا 293
ئاياللار ئېرىنى ياخشى كۈتۈۋېلىشى توغرىسىدا..................... 296
كىشىلەرنىڭ يامان گۇمان قىلىشىغا يول ئاچماسلىق توغرىسىدا..................... 299
ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..................... 304
سەپەردىن قايتقاندا ئۆيگە خەۋەرسىز كىرمەسلىك توغرىسىدا 309
ئۆلۈككە ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشنىڭ دۇرۇس ئەمەسلىكى توغرىسىدا 314
ئېملداش ئايال بىلەن ئۆيلىنىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا..................... 319
الله تائالاغا ئەڭ ياخشى كۆرۈلىدىغان ئەمەللەر توغرىسىدا..................... 323
ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا 329
ئاتا ـ ئانىلارنى قاخشىتىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا 336
باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش توغرىسىدا..................... 343
باللارغا رەھىمدىل بولۇش توغرىسىدا 346
كىشىلەرنى ئاشۇرۇپ ماختىماسلىق توغرىسىدا..................... 352
ئاخشىمى باللارنى تالاغا قويۇپ بەرمەسلىك توغرىسىدا..................... 356
خىزمەتچىلەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا 361
ئىككى ھەسسە مۇكاپات ئالىدىغان كىشىلەر توغرىسىدا 367
كىشىلەرنى ئورنىدىن قوپۇرۇۋەتمەسلىك توغرىسىدا..................... 373
ياخشى دوست تاللاش توغرىسىدا 377
گۇناھى كەچۈرۈم قىلىنمايدىغانلار توغرىسىدا 381
مۇسۇلمانلار ئۆز ئارا نەسىھەت قىلىش توغرىسىدا 385
ئىمام بولغان كىشىنىڭ نامازنى يەڭگىل ئوقۇشى توغرىسىدا 393
تەكەببۇرلۇق قىلماسلىق توغرىسىدا 398
تەنتەربىيىگە ئەھمىيەت بېرىش..................... 402
ھايۋاناتلارغا زۇلۇم قىلماسلىق توغرىسىدا..................... 406
سېتىش ھارام بولغان نەرسىلەر توغرىسىدا 411
مەس قىلغۇچ نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا 415
رەسۇلۇللاھنىڭ ئالىي جانابلىقى توغرىسىدا..................... 420
ئەملى سوزىگە ئۇيغۇن بولمىغانلارنىڭ ئاقىۋىتى توغرىسىدا..................... 425
تەۋبىنىڭ قوبۇل بولىدىغانلىقى توغرىسىدا 431

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

بىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك "نىجات يولى" بولغان ھەق دىن - ئىسلام دىنىغا ھىدايەت قىلغان، بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەپزىلى، پۈتۈن مەۋجۇداتلارنىڭ سەرخىلى ھەزرىتى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئۈممەت قىلغان، ھىدايەت مەشئىلى، ھەق بىلەن باتىلنىڭ ئايرىسنى ئايرىغۇچى مۇبارەك كالامىنى نازىل قىلىپ، ھايات تۈزۈمى قىلىپ بەرگەن پەرۋەردىگارىمىز ئۇلۇغ الله تائالاغا چەكسىز ھەمدۇ سانالار ئېيتىمىز ۋە مىننەتدارلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز. الله تائالانىڭ رەھمەت ۋە سالامى ئالەملەرگە رەھمەت، توغرا يولنى كۆرسەتكۈچى نۇرلۇق چىراق، قىيامەت كۈنى پۈتۈن ئىنسانلار ئۈچۈن شاپائەتچى بولغان ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بولسۇنكى، ئۇ الله تائالانىڭ دىنىنى تولۇق يەتكۈزدى، ئۈممەتكە نەسىھەت قىلدى. الله تائالانىڭ رەھمەت ۋە سالامى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ئەسھاب كىراملىرىغا بولسۇنكى، ئۇلار بار - يوقىنى الله تائالانىڭ ئۇلۇغ دىنىنى راۋاجلاندۇرۇش يولىدا ئايىماستىن قۇربان بەردى ۋە بىزنىڭ گۇمراھلىقتىن قۇتۇلۇپ، ھەق يولنى تېپىشىمىز ئۈچۈن ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىغىچە ھارماي - تالماي ۋە بوشاشماي كۈرەش قىلدى. الله تائالا ئۇلاردىن رازى بولسۇن، بىزنى ئۇلارنىڭ يولىدىن ئايرىمىسۇن ۋە قىيامەت كۈنىگىچە ئۇلارنىڭ يولىغا ئەگەشكەنلەرگە رەھمەت قىلسۇن. ئامىين!

ئىسلام الله تائالانىڭ ئۇلۇغ دىنى بولغان ئىكەن، بۇ دىنىنىڭ مەنسۇبلىرى بولغان مۇسۇلمانلار دۇنيادا ئەڭ ئەزىز، ئەڭ شەرەپلىك ۋە ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇشى كېرەك ئىدى. چۈنكى الله تائالا قۇرئان كەرىمدە ئىززەتنىڭ اللهغا، پەيغەمبەرگە ۋە مۆمىنلەرگە خاس ئىكەنلىكىنى بىلدۈرگەن. لېكىن بۈگۈنكى مۇسۇلمانلار دۇنيادا ئەڭ خار، ئەڭ ئاجىز ۋە ئېچىنارلىق ئەھۋالدا ياشاۋاتىمىز. "مەن مۇسۇلمان" دەيدىغان ھەر قانداق كىشىنىڭ بۇ زىتلىقنىڭ سەۋەبىنى بىلگۈسى ۋە باشقا ئىنسانلارغا ئوخشاش بېشىنى تىك تۇتۇپ بەختلىك ياشىغۇسى كېلىدۇ. مەنمۇ ئۆزەمنىڭ كەمتۈك

ئەقلىم ۋە يېتەرسىز بىلىمىم بىلەن بۇنىڭ سەۋىبىنى بىلىش ئۈچۈن، ئۇزۇن يىللار ئىزدەندىم، بارغان يەرلىرىمدە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆزەتتىم. كېسەل قەيەردە؟ داۋالاش يوللىرى قايسى؟ دېگەن سوئاللارغا جاۋاب ئىزدىدىم. نەتىجىدە "مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ كۆپ سانلىقى بەزى ئىبادەتلەرنى ئادا قىلسىمۇ، كۈندىلىك تۇرمۇشىدا ئىسلامدىن كۆپ يىراقلىشىپ كەتكەن، ئەخلاقى چىرىكلىشىپ، مۇئامىلە ئىشلىرى پۈتۈنلەي بۇزۇلغان، سودا - تىجارەت ۋە يېمەك - ئىچمەكلىرىدە ھالال - ھارامنى ئىلغىمايدىغان، كىشىنىڭ ھەققىنى يېيىشتىن قورقمايدىغان بولۇپ قالغان، يالغانچىلىق، خىيانەت، تەپرىقىچىلىك مۇسۇلمانلارنىڭ ئايرىلماس تەبىئىتىگە ئايلانغان. يەنى مۇسۇلمانلار سان جەھەتتە كۆپ بولسىمۇ، سۈپەت جەھەتتە ناھايىتى بەك ناچارلىشىپ كەتكەن بولغاچقا اللە تائالا مۇسۇلمانلارنى بۇ دۇنيادا خارلىقجازالىغان" دېگەن خۇلاسىنى چىقاردىم. توغرا، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىچىدە، تەلەپكە لايىق، ئالى سۈپەتلىك كىشىلەر يوق ئەمەس. لېكىن ئەمەلىيەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا ئۇلار ئاز سانلىقنى تەشكىل قىلىدۇ. اللە تائالانىڭ رەھمىتىمۇ ئام، غەزىۋىمۇ ئام، يەنى اللە تائالانىڭ بۇ دۇنيادىكى ئازاب ۋە رەھمىتى كۆپ سانلىقنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ بولىدۇ. بۇنىڭدىن مەلۇم بولىدۇكى، ئەگەر خارلىقتىن قۇتۇلۇپ ئەزىز ياشىماقچى بولساق، بېشىمىزنى سىلكىۋېتىپ، ئىسلامنى ھاياتىمىزنىڭ بارلىق باسقۇچلىرىدا ۋە كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزدا ئەمەلگە ئاشۇرۇشىمىز، چوڭ - كىچىك ھېچقانداق ئىشتا نەپس - شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ اللەنىڭ ئەمرىگە ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولىيورۇقىغا خىلاپلىق قىلماسلىقىمىز لازىم. چۈنكى ئىسلام ئىنسان ھاياتىدىكى دىنىي، ئىجتىمائىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي، ئەخلاقىي بارلىق تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بىر پۈتۈن گەۋدە بولۇپ، ئۇنى پارچىلاشقا، خالىغىنىغا ئەمەل قىلىپ خالىغىنىنى تاشلاپ قويۇشقا بولمايدۇ.

ئىسلامنىڭ بەزى ئەمرلىرىگە ئەمەل قىلىپ، يەنە بەزىسىنى تاشلاپ قويۇش، اللە تائالانىڭ دىنىنى خورلىغانلىق، ئۇنى كۆزگە ئىلمىگەنلىك، ئاياغ ئاستى قىلغانلىق بولۇپ، ئۇنىڭ جازاسى بۇ دۇنيادا خارلىققا قېلىش، ئاخىرەتتە دوزاختا قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇش بولىدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَـٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾

﴿سىلەر كىتابنىڭ بىر قىسىم ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسىم ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى پەقەت ھاياتىي دۇنيادا خارلىققا قېلىش، قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتۇر. الله قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 85 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

دېمەك مۇسۇلمانلارنىڭ كېسىلى دىننى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆگەتكەن بويىچە ئەمەس، ئۆزى خالىغان بويىچە تەتبىقلاپ، نەپسى خاھىشىگە بېرىلىپ، "ئەتىدىكى دۇمبىدىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى" دەپ، ماددىي مەنپەئەتنى دىنىي ۋە مەنىۋى غايىلەردىن ئەلا بىلگەنلىكىدە يەكۈنلىنىدۇ. بۇ كېسەلنى داۋالاشنىڭ بىرلا چارىسى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىنى ياخشى چۈشىنىپ ئوقۇپ، دەسلەپكى مۇسۇلمانلار ئۇنىڭغا قانداق ئەمەل قىلغان بولسا شۇنداق ئەمەل قىلىشتۇر. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«بۇ ئۇممەتنىڭ ئەۋۋىلى نېمە بىلەن تۈزۈلگەن بولسا، ئاخىرىمۇ شۇ نەرسە بىلەن تۈزۈلىدۇ»** دەپ كۆرسەتكەن.

مۇسۇلمانلارنىڭ يۇقىرىقى كېسىلىگە شىپالىق دورا بولسۇن ئۈچۈن ئىجتىمائىي ھايات ۋە كۈندىلىك تۇرمۇشقا ئائىت، گۈزەل ئەخلاق ۋە پەزىلەتلىك ئىشلار توغرىسىدا كەلگەن ئەڭ سەھىھ ھەدىسلەردىن 100 ھەدىسنى تاللاپ تەرجىمە ۋە شەرھى قىلسام، ئالدى بىلەن ئۆزۈمگە ئاندىن مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمغا پايدىلىق ئەسەر بولۇپ قالار دېگەن ئۈمىد بىلەن، 1993 ـ يىلى بۇ ئىشقا باشلاپ ئون نەچچە ھەدىسنى تەرجىمە ۋە شەرھى قىلغاندىن كېيىن، مۇساپىرچىلىقتا بىر يەردە تۇرالماي داۋاملاشتۇرالمىغان ئىدىم. 2002 ـ يىلى نىيىتىمگە مۇۋاپىق "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" ناملىق بىر ئەسەر قولۇمغا چۈشتى. بۇ ئەسەرنىڭ مۇئەللىپى يەمەنلىك مۇھەممەد ئىبنى سالىم ئىبنى ھۈسەين ئەلبەيھانى دېگەن كىشى بولۇپ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەمنىڭ ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ئەڭ ئىشەنچلىك ھەدىسلىرىدىن يۈز ھەدىسنى تاللاپ، ھەدىس ئۈز ئىچىگە ئالغان ماۋزۇلار ھەققىدە كەڭ ئىزاھات يازغان ئىكەن. يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمدەك بۇ مېنىڭ يىللاردىن بېرى قىلماقچى بولۇپ، قىلالماي يۈرگەن ئارزۇيۇم ئىدى. شۇڭلاشقا كىتابتىكى ھەدىسلەرنى تەرجىمە ۋە ئىزاھلاشقا دەرھال باشلىدىم. ئۈچ يىل جاپالىق ئىشلەپ اللەنىڭ پەزلى كەرىمى بىلەن بۇ يىل كىتابنى تاماملىدىم. دۇنيادا خارلىقتىن، ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىدىن نىجات تېپىشقا سەۋەبچى بولۇشى ئۈچۈن كىتابقا "نىجات يولى" دەپ ئىسىم قويدۇم. ھەدىسنى كىلاسسىك ئۇسۇل بويىچە شەرھىلىمەستىن، ھەدىستىكى ھەر بىر مەسىلىنى ئايەت ۋە باشقا ھەدىسلەر بىلەن ئىزاھلىغانلىقىم ئۈچۈن، ھەدىسنىڭ شەرھى دېمەي "ئىزاھات" دېدىم.

تۆۋەندە ھەدىسلەرنى يېزىش، تەرجىمە قىلىش، ئىزاھلاش ھەققىدە بەزى مەلۇماتلار:

1- ھەدىسنى يېزىش. بۇ كىتابقا كىرگۈزۈلگەن 100 ھەدىس پۈتۈنلەي "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" دېگەن كىتابتىن ئېلىندى ۋە ئەشۇ كىتابتىكى تەرتىپ بويىچە يېزىلدى. ھەدىسنىڭ تېكىستىنى يېزىشتا، ئەلئەرىس شىركىتى تەرىپىدىن چىقىرىلغان "تالىب ئىلىملار كۇتۇبخانىسى" ناملىق پلاستىنكىدا نەشىر قىلىنغان سەھىھ بۇخارى ۋە سەھىھ مۇسلىم كىتابلىرىغا سۆزمۇ سۆز، ھەرپ - ھەرپ سېلىشتۇرۇپ بېكىتتىم. ھەدىسنىڭ تېكىستى ھەر ئىككى كىتابتا ئوخشاش بولسا، ھەر ئىككى كىتابتىكى نومۇرىنى يازدىم. ئەگەر ھەدىس مەنە جەھەتتە ھەر ئىككى كىتابتا ئوخشاش بولۇپ، تېكىستتە پەرق بولسا، بۇ يەرگە قايسى كىتابتىن ئېلىنغان بولسا، شۇ كىتابتىكى نومۇرىنى يازدىم.

2- ھەدىسنى تەرجىمە قىلىش. ھەدىسنى تەرجىمە قىلىشتا، مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجىم تەرجىمە قىلغان "سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى" ناملىق كىتابقا مۇراجىئەت قىلىپ، تاپالىغان ھەدىسنىڭ تەرجىمىسىنى ئەشۇ كىتابتىن ئەينەن ئالدىم. ئۇ كىتابتىن چىقمىغان ھەدىسلەرنى ئىبنى ھەجەر ئەلئەسقەلانىينىڭ

"سەھىھۇلبۇخارى شەرھى" بىلەن، ئىمام نەۋەۋىنىڭ "سەھىھۇلمۇسلىمنىڭ شەرھى" ناملىق كىتابلىرىغا مۇراجىئەت قىلىپ تۇرۇپ تەرجىمە قىلدىم.

3- ئىزاھات يېزىش. ھەدىسقا ئىزاھات يېزىشتا "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" دېگەن كىتابقا ئاساسلىنىپ تۇرۇپ يازدىم. ئىزاھاتتا كەلگەن ئايەت - ھەدىسلەرنى ئومۇمەن ئەشۇ كىتابتىن ئالدىم. مەزكۇر كىتابتا ھەدىسنى شەرھى قىلمايدۇ، مەن مۇمكىن قەدەر ھەدىستە تىلغا ئېلىنغان مەسىلىلەرنى ئىزاھلاشقا، "بۇ ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىشنىڭ ئاخىرەتتىلا ئەمەس بەلكى مۇشۇ دۇنيادا قانداق پايدىسى بار، ئەگەر خىلاپلىق قىلساق قانداق زىيان تارتىمىز؟" دېگەنلەرنى بىز ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرىنىڭ كۈندىلىك ھاياتىدىكى جانلىق مىساللار بىلەن كۆرسىتىشكە تىرىشتىم. چۈنكى ئىسلام ئىنسانلارنى ئاخىرەتتىن ئاۋۋال مۇشۇ دۇنيادا بەخت - سائادەتكە ئېرىشتۈرىدۇ. ھەر بىر ھەدىسنىڭ ئىزاھاتىنى قىسقا دۇئا بىلەن تاماملىدىم. ئۈمىدىم كىتابخانلار كىتابنى ئوقۇغاندا مەزكۇر دۇئالارنى ئوقۇسا، اللە تائالا ئىخلاسمەن كىتابخانلارنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، بىز مۇسۇلمانلارغا نىجاتلىق بەخش ئەتسە ئەجەب ئەمەس.

4- "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" دېگەن كىتابتا ھەدىسلارغا ماۋزۇ قويۇلمىغان، پەقەت ھەدىس ماۋزۇ ئورنىدا بېرىلىپ، شۇ ھەقتە ماقالە شەكلىدە ئىزاھات يېزىلغان. كىتابخانلارنىڭ ئوقۇماقچى بولغان ماۋزۇلارنى دەرھال ئېچىپ ئوقۇشىغا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ھەدىسلەرنىڭ بېشىغا ئەشۇ ھەدىستىكى مەسىلىلەرنىڭ بىرىنى ماۋزۇ قويدۇم. بۇنىڭ بىلەن ئىمام - خاتىبلىرىمىزنىڭ ھەر ھەپتە جۈمە خۇتبىلىرىدا بىر ماۋزۇنى جامائەتكە ئوقۇپ بېرىشىگە ناھايىتى مۇۋاپىق بىر كىتاب بولدى.

كىتاب پۈتكەندىن كېيىن ئىلمىي ئىقتىدارى مەندىن يۇقىرى بولغان بۇرادەرلىرىمگە بىرەر نۇسخىدىن ئەۋەتىپ، كۆرۈپ چىقىپ تۈزۈتۈشكە تېگىشلىك يەرلىرى بولسا كۆرسىتىپ بېرىشلىرىنى ئىلتىماس قىلدىم. بۇرادەرلىرىم ئىشى كۆپ، ۋاقتى قىس بولسىمۇ، قىممەتلىك ۋاقتىنى چىقىرىپ، كىتابنى باشتىن ئاخىر كۆرۈپ چىقىپ، ھەر جەھەتتىكى تۈزۈتۈش ھەققىدىكى پىكىرلىرىنى بەردى.

مەن كىتابنى قايتىدىن يەنە باشتىن ئاخىر ئوقۇپ، ئۇلارنىڭ بەرگەن پىكىرلىرىگە ئاساسەن قايتىدىن تۈزۈتۈپ چىقتىم.

بۇ يەردە مېنى ئىلمىي ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلىگەن، قىممەتلىك ۋاقتىنى چىقىرىپ كىتابنى تەھرىرلەپ بەرگەن قەدىرشۇناس بۇرادەرلىرىمگە چوڭقۇر تەشەككۈرۈمنى بىلدۈرىمەن ۋە ئۇلارغا اللە تائالادىن كاتتا ئەجرى ئەزىم تىلەيمەن. ھەر قانچە تىرىشقان بولسامۇ يەنە كىتابنى بەزى سەھۋەنلىكلەردىن خالى دېگىلى بولمايدۇ. ئىخلاسمەن كىتابخانلاردىن كۆزىگە چېلىققان خاتالىقلارنى تۈزۈتۈپ پايدىلىنىشىنى ۋە مەن ئاسىي بەندىنىڭ گۇناھلىرىمنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى ئۈچۈن دۇئا قىلىشىنى ئىلتىماس قىلىمەن. سىز كىتابخانلارنىڭ دۇئالىرىڭىزنىڭ بەركاتىدىن، اللە تائالا بۇ كىتابنى يېزىش جەريانىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقلىرىمنى ئەپۇ قىلىشىدىن ۋە بۇ ئاددى خىزمىتىمنى ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلىشىدىن زور ئۈمىدۋاردۇرمەن.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىم! بۇ گۇناھكار، ئاسىي بەندەڭنىڭ سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىپ، ھەبىبىڭ مۇھەممەد مۇستەفا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىباھا گۆھەر سۆزلىرىنى تەرجىمە ۋە شەرھى قىلىشقا جۈرئەت قىلىشتا، ھەددىمدىن ئېشىپ، بىئەدەبلىك قىلىپ قويغان بولسام مېنى ئەپۇ قىلىپ، بۇ نالايىق خىزمىتىمنى ئۆز دەرگاھىڭدا قوبۇل قىلغىن. بۇ دۇنيادا ھەبىبىڭنىڭ يولىدىن مېڭىپ، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ لىۋائۇلھەمدى بايرىقى ئاستىدا سىرات كۆرۈكىدىن سالامەت ئۆتۈپ، فىردەۋس جەننىتىڭگە كىرىپ، جامالىڭنى كۆرۈشنى نېسىپ قىلغىن. بۇ كىتابىمنى ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرىنىڭ ھەق يولدا مېڭىپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ھالاكىتىدىن نىجات تېپىشىغا ۋەسىلە قىلغىن.

ئامىين!

1 . ھەدىس

ئىخلاس بىلەن ئىش قىلىش توغرىسىدا

عن أميرِ المؤمنينَ عمر بنِ الخطاب رضي الله عنه قال : سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول : **«إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ ، وإِنَّمَا لإِمْرِئٍ مَانَوَى ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ ورَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ ورَسُولِهِ ، ومَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا ، أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَاهَاجَرَ إِلَيْهِ»** [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

مۆمىنلەرنىڭ ئەمىرى ھەزرىتى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ زات رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: **«ئەمەللەر پەقەتلا نىيەتلەرگە باغلىق، ھەر قانداق ئىنسان ئۆزى نىيەت قىلغان نەرسىگىلا ئېرىشىدۇ. كىمكى الله ۋە رەسۇلۇللاھ ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇنىڭ ھىجرىتى الله ۋە رەسۇلۇللاھ ئۈچۈن بولىدۇ، كىمكى دۇنياغا يېتىش ئۈچۈن ياكى بىر ئايالغا ئۆيلىنىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلسا، ئۇنىڭ ھىجرىتى شۇ نەرسە ئۈچۈن بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4883]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىس ئىنتايىن چوڭقۇر ۋە كەڭ دائىرىلىك مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئىنسان قانداق قىلغاندا، دىنىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي شەخسىي ۋە ئىجتىمائىي ھاياتىدا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلەيدۇ؟ قانداق ئەھۋاللاردا چۈشكۈنلۈككە ئۇچرايدۇ؟ دېگەن مۇھىم مەسىلىنى ناھايىتى ئىخچام ۋە تەسىرلىك مىسال بىلەن بايان قىلىدۇ. بۇ ھەدىسنى ھەر قانداق مۇسۇلماننىڭ ھەر دائىم ئېسىدە ساقلاپ، ئەمەل قىلىشى ۋە ئىش ـ ھەرىكەتلىرىنى شۇنىڭغا قاراپ تۈزىتىپ تۇرۇشى ناھايىتى مۇھىم بولغاچقا، بارلىق ھەدىس ئالىملىرى ئۇنى كىتابلىرىنىڭ بېشىغا يازىدۇ.

ھەر قانداق ئىشتا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىشنىڭ بىردىنبىر يولى "ئىخلاس" قىلىشتۇر. ئىخلاس - ھەر قانداق ئىشنى چىن كۆڭلىدىن قېتىرقىنىپ پۇختا قىلىش، سەممىي بولۇش دېمەكتۇر. ئىخلاس ئىنساننىڭ كۆڭلىدىكى نىيەتكە باغلىق. نىيەت بولسا، كۆڭۈلگە پۈككەن مەقسەت، غەرەز، مۇددىئا، نىشان، غايە دېگەن بولىدۇ.

نىيەت ياخشى بولمىسا ئىخلاس بولمايدۇ. ئىخلاس بىلەن قىلمىغان ئىش مەيلى ئىبادەت ياكى باشقا ھەر قانداق ئىش بولمىسۇن ھېچكىمگە پايدا بەرمەيدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئەمەللەر پەقەتلا نىيەتكە باغلىق**» دېگەن. يەنى ھەر قانداق ئىش - ئەمەل، شۇ ئىشنى ئىشلىگۈچىنىڭ نىيىتىگە كۆرە نەتىجە بېرىدۇ. چۈنكى ئىنسان ھەر قانداق بىر ئىشنى قىلىشتا، مەلۇم بىر غايە ۋە نىشاننى كۆزلەپ قىلىدۇ. ئەگەر نىيىتى ياخشى بولسا، قىلغان ئىشنى سەممىي ئىخلاس بىلەن پۇختا قىلىدۇ. ئەگەر نىيىتى يامان بولسا، ساختىپەزلىك، كۆز بويامچىلىق بىلەن قولىدىن چىقىشىغا قىلىدۇ. بۇنداق يامان نىيەت بىلەن قىلغان ئىش ساغلام، پۇختا بولمىغانلىقى ئۈچۈن ھېچكىمگە پايدا يەتكۈزمەيدۇ، ئۆزگىمۇ ئەسقاتمايدۇ.

ياخشى ئىشلارنىڭ چوڭ - كىچىك، ئاز - كۆپلىكىگە ئەمەس، پەقەت ئىشلىگۈچىنىڭ شۇ ئىشنى قىلىشتىكى مەقسىتى ۋە سەمىمىلىكىگە قاراپ ئەمەلنىڭ قەدرى - قىممىتى بولىدۇ. كىشى ئۆزىگە، ئەھلى ئەۋلادىغا ۋە باشقا ئىنسانلارغا پايدىلىق بولسۇن دېگەن نىيەت بىلەن ئىشلىسە، كۆرۈنۈشتە ئۇنىڭ قىلغان ئىشى ئاز بولسىمۇ ئۇنىڭدىن ياخشى نەتىجە چىقىدۇ. چۈنكى ئۇ نىيىتىگە يارىشا ئىشنى سەممىي ئىخلاس بىلەن پۇختا قىلىدۇ. ياخشى نىيەت، پاك ئىخلاس بىلەن قىلغان ئىش ھەم ئۆزىگە، ھەم خەلقىگە پايدىلىق بولۇپ، ھەرگىز زايا بولۇپ كەتمەيدۇ، ئۇنىڭدىن چوڭ غەلىبە قولغا كېلىدۇ، ئىشلىگۈچىنىڭ اللە تائالا نەزىرىدىكى ساۋابىمۇ نىيىتىگە ئاساسەن چوڭ بولىدۇ.

ھەر ساھەدىكى ھۈنەرۋەنلەر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، سودىگەرلەر ۋە دېھقانلار قىلغان ئىشلىرىنى ياخشى نىيەت ۋە سەممىي ئىخلاس بىلەن قىلسا، ئەلۋەتتە ئۇ ئىش ئىشلىگۈچىگە ئەسقاتىدۇ، ئالغان ئەجرىمۇ بەرىكەتلىك بولىدۇ، اللە تائالا ھۇزۇرىدا ئەڭ ياخشى كىشىلەر قاتارىدا ئورۇن ئالىدۇ.

ئەكسىچە كۆرسىتىش مەقسىتى بىلەن ياكى "باشقىلارغا نېمە بولسا مەيلى، مەن پايدا تاپسىلا بولدى" دېگەن غەرەز بىلەن قىلىنغان قاراشتا چوڭ كۆرۈنسىمۇ ئۇنىڭدىن ھېچ نەتىجە چىقمايدۇ. بەزىدە نەتىجە قازىنىلغان تەقدىردىمۇ ئەسقاتماي ئاز كۈندە ۋەيران بولۇپ كېتىدۇ. چۈنكى ياخشى نىيەت بىلەن قىلىنمىغان ئىشتا ئىخلاس بولمايدۇ ۋە اللە تائالانىڭ رازىلىقى كۆزلەنمەيدۇ. ھۈنەرۋەنلەر ياخشى نىيەتلىك بولمىسا، قىلغان ئىشنى قولىدىن چىققىنىغا قىلىپ پۇختا ئىشلىمەيدۇ. سودىگەرلەر ياخشى نىيەتلىك بولمىسا، خېرىدارلارنى ئالداپ ئۆيكىنى گۆش كۆرسىتىپ ساتىدۇ. ئىشچىلار ياخشى نىيەتلىك بولمىسا، ئىش ئىگىسىنىڭ كۆزىنى بوياپ مائاش ئالىدۇ. بۇنداق يوللار بىلەن تاپقان پۇل ۋە ئالغان مائاش ھەر قانچە كۆپ بولسىمۇ، ئۇنىڭ قىلغان ئىشى باشقىلارغا مەنپەئەت قىلمىغاندەك تاپقان پۇل - مېلىمۇ ئۇنىڭغا ئەسقاتمايدۇ. بۇنداق يامان ئىللەتكە دۇچار بولغان مىللەت يوقۇلۇشقا ۋە باشقىلارنىڭ ئايىغى ئاستىدا ئېزىلىشكە مەھكۇمدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ بىر جۈملە سۆزى بىلەن بىز مۇسۇلمانلارنى بۇنداق ناچار ئىشلاردىن ئاگاھلاندۇردى.

ئىسلامدا بۇيرۇلغان ئىبادەتلەرمۇ پەقەت اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ ئىخلاس بىلەن قىلىنمىسا، اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا قوبۇل بولمايدۇ. مەسىلەن: "كىشىلەر ياخشى ئادەم دېسۇن" دېگەن مەقسەتتە مەسجىدكە چىقىپ، بەش ۋاقىت نامازنى تاشلىماي ئوقۇسا، "ھەرەمگە بېرىپ كەلگەن ھاجىم دېسۇن" دەپ، پۇل - مال سەرپ قىلىپ ھەج قىلسا، "سېخى ئادەم دېسۇن" دەپ مال - دۇنياسىنى ياخشى ئىشلارغا چىقىم قىلسا، "داموللام، قاراخۇنۇم دېسۇن" دەپ ئىلىم ئۆگەنسە ۋە قارى قۇرئان بولسا، بۇ ئىشلارنىڭ ھېچبىرى اللە تائالانىڭ نەزىرىدە قوبۇل قىلىنمايدۇ ۋە ساۋاب بېرىلمەيدۇ. چۈنكى ئۇ ئىشلارنى قىلغۇچىنىڭ مەقسىتى اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ۋە ئۇنىڭ مۇكاپاتىغا نائىل بولۇش ئەمەس، بەلكى كىشىلەرنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىشتۇر. شۇڭا رەسۇلۇللاھ: **«ھەر قانداق ئىنسان ئۆزى نىيەت قىلغان نەرسىگىلا ئېرىشىدۇ»** دېگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: **«قىيامەت كۈنى ئەڭ ئاۋۋال ھېساب ئېلىنىدىغان كىشى شېھىت. اللە تائالا شېھىتنى چاقىرىپ، ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى**

تونىتىدۇ، ئۇ تونىيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭغا «سەن نېمە ئىش قىلدىڭ؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ "مەن سېنىڭ يولۇڭدا ئۇرۇش قىلىپ شېھىت بولدۇم" دەيدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا «يالغان ئېيتتىڭ، چۈنكى سەن پالانى باتۇر ئادەمكەن دېسۇن» دەپ ئۇرۇش قىلدىڭ، كىشىلەر شۇنداق دېدى» دەيدۇ ـ دە پەرىشتىلەرگە ئەمىر قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇنى يۈزىدىن سۆرەپ دوزاخقا تاشلايدۇ. ئۇندىن كېيىن ئىلىم ئۆگەنگەن ۋە ئۆگەتكەن، قۇرئان ئوقۇغان كىشىنى ھېسابقا تارتىدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا بەرگەن نېمەتلىرىنى تونىتىدۇ، ئۇ تونىيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭغا «سەن نېمە ئىش قىلدىڭ؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ "ئىلىم ئۆگەندىم، ئۇنى ئۆگەتتىم، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلدىم ۋە سېنىڭ يولۇڭدا قۇرئان ئوقۇدۇم" دەيدۇ. الله تائالا : «يالغان ئېيتتىڭ، لېكىن سەن كىشىلەر ئالىم دېسۇن دەپ ئىلىم ئۆگەندىڭ، قارىم دېسۇن دەپ قۇرئان ئوقۇدۇڭ ۋە شۇنداق دېيىلەر» دەيدۇ ـ دە، پەرىشتىلەرگە ئەمرى قىلىدۇ، ئۇ كىشى يۈزىدىن سۆرىلىپ دوزاخقا تاشلىنىدۇ. ئاندىن الله تائالا تۇرمۇشىنى باياشات قىلغان ۋە ئۇنىڭغا ھەر تۈرلۈك مال ـ دۇنيا ئاتا قىلغان كىشىنى ھېسابقا تارتىدۇ. ئۇنىڭغا بېرىلگەن نېمەتلەر تونۇتىدۇ، ئۇ تونىيدۇ. ئاندىن الله تائالا ئۇنىڭغا: «نېمە ئىش قىلدىڭ؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ: "سەن نەپىقە قىلىنىشىنى ياخشى كۆرىدىغان يوللارنىڭ ھېچبىرىنى تەرك ئەتمەستىن مېلىمنى سەرپ قىلدىم" دەيدۇ. الله تائالا: «يالغان ئېيتتىڭ، لېكىن سەن كىشىلەر سېخى ئادەم دېسۇن، دەپ شۇنداق قىلدىڭ ۋە شۇنداق دېيىلەر» دەيدۇ ـ دە، پەرىشتىلەرگە بۇيرىيدۇ. ئۇ ئادەم يۈزىدىن سۆرىلىپ دوزاخقا تاشلىنىدۇ.» [ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىس]

يامان نىيەت ئىبادەتلەرنى ئىبادەتلىكتىن چىقىرىۋەتكەندەك ياخشى نىيەت ئىبادەت بولمىغان ئىشلارنى ئىبادەت قاتارىغا كىرگۈزىدۇ. مەسىلەن: يېمەك ـ ئىچمەك، ئۇخلاش ۋە ئائىلە بىلەن بىر يەردە بولۇشقا ئوخشاش ئادەتتە ئىشلار ئىبادەت ئەمەس. لېكىن ھالال يېيىش، ھالال ئىچىشكە تىرىشسا، ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئىنىرگىيە توپلاش مەقسىتى بىلەن ئۇخلىسا، ھارامدىن ساقلىنىش مەقسىتى بىلەن ئائىلە بىلەن بىرگە بولسا، ئۇنىڭ بۇ ئادەتتە ئىشلىرى ئاشۇ ياخشى نىيىتى بىلەن ئىبادەتكە ئايلىنىپ الله تائالانىڭ نەزىرىدە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ. يەنى ياخشى نىيەت بىلەن مۇسۇلماننىڭ بارلىق ئىش ـ ھەرىكەتلىرى ئىبادەت بولىدۇ.

ئىش ـ ئەمەللەر خالىس نىيەت بىلەن قىممەتلىك بولغاندەك، ياخشى نىيەتمۇ ئۇنىڭغا لايىق ئەمەللەر بىلەن نەتىجىلىك بولىدۇ. ئەمما مېنىڭ نىيىتىم ياخشى دەپ قويۇپ يامان ئىشلارنى، ناچار قىلىقلارنى قىلىۋەرسە جازاغا تارتىلىدۇ. چۈنكى ئەمەلىيەتتە يوق قۇرۇق نىيەت ھېچ نەرسىگە يارىمايدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە ئەمەل بىلەن نىيەتنى بىرلىكتە تىلغا ئالغان.

دېمەك، بۇ دۇنيادا بەخت ـ سائادەتلىك ھاياتقا ۋە ئاخىرەتتە جەننەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن پاك نىيەت بىلەن چىن ئىمان ۋە ھەقىقىي ئىخلاس بىلەن ئىش قىلىشىمىز لازىم ئىكەن. بولمىسا ئۆزىمىزنى ئالداپ قۇرۇق ئاۋارە بولىدىكەنمىز. باشقىلارنى ئالداپ تاپقان پۇل ئەسقاتمىغاندەك، كىشىلەرنىڭ نەزىرىدىن ئۆتۈش مەقسىتى بىلەن قىلغان ئىبادەتلەرمۇ پايدا بەرمەيدىكەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى مەنىنى تېخىمۇ روشەنلەشتۈرۈش ئۈچۈن ھىجرەتنى مىسال قىلىپ كۆرسەتكەن. ئىسلامنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا مەككىدە كۆتەرگىسىز ئازاب ـ ئوقۇبەتكە دۇچ كەلگەن رەسۇلۇللاھ ۋە مۇسۇلمانلار ھەر تۈرلۈك قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بەرگەن بولسىمۇ، ئىسلامنى راۋاجلاندۇرۇش مۇمكىن بولمىغان. شۇنىڭ بىلەن مۇسۇلمانلار ئىسسىق ئۆيلىرىنى ۋە ئېزىز يۇرتلىرىنى تاشلاپ ئاۋۋال ھەبەشىستانغا، كېيىن مەدىنىگە كۆچۈشكە مەجبۇر بولغان. ئىسسىق ئۆيىنى، بالا ـ چاقىلىرىنى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى ۋە جاندىن ئېزىز ۋەتىنىنى تاشلاپ باشقا يەرگە كېتىشنىڭ قانچىلىك ئېغىر ئىش ئىكەنلىكىنى مۇساپىرچىلىقنىڭ دەردىنى تارتقانلار ئوبدان بىلىدۇ. شۇڭا ھىجرەت ئەڭ ئۇلۇغ ئىبادەت ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەدىستە مانا مۇشۇنداق قىيىن ئىش ۋە ئۇلۇغ ئىبادەتمۇ اللە تائالانىڭ دىنىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن بولماي دۇنياۋى غەرەز بىلەن بولسا، ھېچقانداق ساۋابقا ئېرىشەلمەيدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن.

اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ﴾ ﴿٥﴾

﴿ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى اللەغا خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا يالغۇز اللەغىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زاكاتنى بېرىشكە بۇيرۇلدى. ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاس، ناماز، زاكات) توغرا دىندۇر.﴾ [سۈرە بەييىنە: 5 ـ ئايەت]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قُلۡ إِنِّيٓ أُمِرۡتُ أَنۡ أَعۡبُدَ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرۡتُ لِأَنۡ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلۡ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعۡبُدُ مُخۡلِصٗا لَّهُۥ دِينِي ﴿١٤﴾ فَٱعۡبُدُواْ مَا شِئۡتُم مِّن دُونِهِۦۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ وَأَهۡلِيهِمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٥﴾ ﴾

﴿ئېيتقىنكى، «مەن دىنىنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم. ھەممە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم». ئېيتقىنكى، «ئەگەر مەن پەرۋەردىگارىمغا ئاسىيلىق قىلسام، شۈبھىسىزكى، بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىدىن قورقىمەن». ئېيتقىنكى، «دىنىمنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىمەن. سىلەر اللەدىن باشقا خالىغىنىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار». ئېيتقىنكى، «قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنى ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنى زىيان تارتقۇزغۇچىلار قاتتىق زىيان تارتقۇچىلاردۇر». بىلىڭلاركى، ئەنە شۇ روشەن زىياندۇر.﴾ [سۈرە زۇمەر: 11 ـ دىن 15 ـ غىچە بولغان ئايەتلەر]

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە توغرا، ھەق دىن بويىچە ئىش قىلىپ، بۇ دۇنيادا بەخت ـ سائادەتلىك تۇرمۇش، ئاخىرەتتە سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشىپ جەننەتكە كىرىشنى نىسىپ قىلغىن. نەپسى ـ شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ، ئىخلاستىن، ساپ نىيەتتىن ئايرىلىپ قېلىشتىن ۋە

ئىبادەتلىرىمىزدە دۇنياۋى پايدىنى كۆزلەشتىن ساقلىغىن. چۈنكى بىز بەك ئاجىز بەندە، سەن ئۆزەڭ ساقلىمىساڭ بىز ھالاكەتكە ئۇچراپ كېتىمىز. ئامىين !

2 . ھەدىس

رىياكارلىقنىڭ زىيىنى توغرىسىدا

عن جُنْدُبِ بنِ عبدِاللهِ بنِ سُفْيان رضي الله عنه قال: قال النبيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ سَمَّعَ سمَّعَ اللهُ بِهِ، ومَنْ يُرَائِي يُرَائِى اللهُ بِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«كىمكى (قىلغان ئىشىنى باشقىلار) ئاڭلىسۇن دەپ قىلىدىكەن، الله ئۇنىڭ بۇزۇق نىيىتىنى قىيامەت كۈنى خالايىق ئالدىدا ئاشكارىلاپ ئۇنى رەسۋا قىلىدۇ. كىمكى قىلغان ئىشىنى باشقىلار كۆرسۇن دەپ قىلىدىكەن، الله ئۇنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 6352]

ئىزاھات:

ئىنسانغا ئەڭ زىيانلىق نەرسە قىلغان ئىش ـ ھەرىكىتىدە اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلىمەسلىكتۇر. قىلغان ئىشىنىڭ تاشقى كۆرىنىشى چىرايلىق، ئىچى ناچار، ئىشى باشقا، نىيىتى باشقا، تىلى باشقا، دىلى باشقا بولۇش ئەڭ يامان ئىللەت بولۇپ، ھەر قانداق مۇسۇلمان بۇنداق يامان ئىللەتلەردىن ئۆزىنى پاكلىشى كېرەك. چۈنكى ئۇنداق ئىللەتلەرگە گىرىپتار بولغان كىشى تىلىدا ھەر دائىم زىكىر ـ تەسبىھ ئېيتىدۇ، قۇرئان ئوقۇيدۇ، كىشىلەرگە ئىلىم ئۆگىتىدۇ، ۋەز ـ نەسىھەت قىلىپ كىشىلەرنى ياخشى ئىشقا ئۈندەيدۇ، لېكىن دىلى اللەدىن غاپىل، باشقا نەرسىلەر بىلەن مەشغۇل، مەنپەئەت پېيىدە بولىدۇ. باشقىلار ئۇنى ماختىسا، كىشىلەرنىڭ قەلبى ئۇنىڭغا مايىل بولسىلا ئۇنىڭ مەقسىتى ھاسىل بولىدۇ.

ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدا شۇنداق كىشىلەر باركى، قۇرئاننى تەجۋىد بىلەن ناھايىتى چىرايلىق ئوقۇيدۇ، ۋەز قىلسا كىشىلەرنى يىغلىتىدۇ، ئۇنىڭ ناماز ئوقۇغىنىنى، سەدىقە قىلغىنىنى، روزا

تۇتقىنىنى ۋە ئىپتىكاب قىلغىنىنى كۆرسىڭىز پەرىشتە دەپ قالىسىز. لېكىن ئۇ ئالدامچى مۇناپىق، يالغانچى، مەككار، ساختىپەز بولۇپ، كۆڭلىدە يوق نەرسىنى سۆزلەيدۇ. الله تائالا ئۇچۇن قىلىدىغان ئىشنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلىدۇ. ئۇنداق كىشىلەر ھەققىدە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۝٤ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۝٥ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ۝٦ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ۝٧ ﴾

﴿شۇنداق ناماز ئوقۇغۇچىلارغا ۋايكى، ئۇلار نامازنى غەپلەت بىلەن ئوقۇيدۇ. نامازنى رىيا بىلەن ئوقۇيدۇ. ئۇلار قۇلقا بەرمەيدۇ.﴾ [مائۇن سۈرىسى، 4 ـ دىن7 ـ غىچە بولغان ئايەتلەر]

الله تائالا مۆمىن بەندىلىرىنى رىيادىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُبْطِلُواْ صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُواْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٢٦٤ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! پۇل ـ مېلىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلغان، اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرمەيدىغان كىشىنىڭ قىلغان ئەمىلىنى بىكار قىلىۋەتكىنىگە ئوخشاش، بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار. بۇنداق پۇل ـ مېلىنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلغان ئادەم خۇددى ئۈستىگە تويا ـ چاڭ قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن يۇيۇلۇپ بۇرۇنقىدەك بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ. ئۇلار قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن ئاخىرەتتە ھېچقانداق ساۋابقا ئىگە بولالمايدۇ. الله كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ.﴾ [بەقەرە سۈرىسى، 264 ـ ئايەت]

يۇقىرىقى ئايەت كەرىمە ۋە ھەدىس شېرىپتىن مەلۇم بولىدۇكى، ئەمەل ـ ئىبادەتلەرنىڭ قوبۇل بولۇشىنىڭ بىرىنچى شەرتى، ئەمەل ـ ئىبادەتلەرنى پەقەت اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن قىلىشتۇر. چۈنكى اللە تائالا باشقا مەقسەتلەر بىلەن قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەتلەرنى قوبۇل قىلمايدۇ. كىشىلەرگە كۆرسىتىش ۋە ئاڭلىتىش ئۈچۈن ئەمەل ـ ئىبادەت قىلغان ۋە ياخشىلىق ئىشلىگەن ئادەم ئۆز ئۆزىنى ئالدىغان ۋە بىكارغا ئۆزىنى ئاۋارە قىلغان بولىدۇ.

ئەمەل ـ ئىبادەتلەر، ئىشلىگۈچىنىڭ نىيىتىگە قاراپ قىممەتلىك بولىدۇ. ئەگەر ئەمەل ـ ئىبادەت قىلغان كىشى، قىلغان بارلىق ئىشلىرىنى **"پەقەت اللە تائالا قوبۇل قىلسىلا بولدى"** دېگەن ئاساستا قىلسا، گەرچە قىلغان ئىبادەتلىرى ئاز بولسىمۇ، اللە تائالا ئۇنىڭ ئىخلاسىغا قاراپ نەچچە ھەسسە كۆپەيتىپ ئەجرى ئەزىم بېرىدۇ. ئەڭ ئاز ئىبادەت بىر كۈندە بەش ۋاقىت نامازنى ئادا قىلىش بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئاز ئىبادەت يوقتۇر. لېكىن شۇ ئىبادەتتە مۇھىم بولغىنى رىيادىن ساقلىنىش، ئىبادەت بىلەن ماختانماسلىق لازىمدۇر.

قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەتلىرى ۋە ياخشى ئىشلىرى بىلەن ماختىنىش، كىشىلەر ئارىسىدا "مەن مانچە قېتىم ھەرەمگە بارغان ئادەم، مەن ئۇنداق قىلغان، مەن بۇنداق قىلغان" دەپ، قىلغان ئىشىنى كىشىلەر ئارىسىدا ئېلان قىلىش، قىلغان ئىبادىتىنىڭ ساۋابىنى يوقىتىدۇ. كىشىلەر پالانى ھاجىم دېمىسىمۇ، قىلغان ئىشلىرىمنى كۆرۈپ ماختىمىسىمۇ، اللە تائالا ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلسىلا بولدى دېگەن مەقسەتتە قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەت، ھەقىقىي ئىخلاس بىلەن قىلغان ئىبادەت بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**خۇددى اللەنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ئىبادەت قىلىشىڭ كېرەك، سەن اللەنى كۆرەلمىسەڭمۇ، ئۇ سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ**» دېگەن. [ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىس]

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ ﴾

﴿قىلغان ياخشى ئىشلىرى بىلەن پەقەت ھاياتىي دۇنيانى ۋە ئۇنىڭ زىبۇزىننىتىنى (يەنى دۇنيا مەنپەئىتىنى) كۆزلەيدىغان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ئەجرىنى بۇ دۇنيادىلا تولۇق بېرىمىز. دۇنيادا ئۇلارنىڭ ئەجرىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ. بۇنداق كىشىلەرگە ئاخىرەتتە دوزاختىن باشقا نەرسە يوقتۇر، ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرى يوققا چىقىرىلىدۇ، قىلغان ئەمەللىرى ھېسابقا ئېلىنمايدۇ.﴾ [ھۇد سۈرىسى، 15، 16 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا ھەممىمىزنى ھەقىقىي ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلغىلى نىسىپ قىلسۇن. قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەتلىرىمىزنى ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلىپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ بەخت ـ سائادىتىگە ئېرىشتۈرسۇن. قەلبىمىزنى رىيادىن، كىشىلەرگە كۆرسىتىشتىن ۋە باشقا ئىخلاسقا زىت كېلىدىغان ھەر قانداق ئىللەتلەردىن پاكلىسۇن. ئامىين !

3 . ھەدىس

شۈبھىلىك نەرسىلەردىن قېچىش توغرىسىدا

عن نُعْمان بنِ بشيرٍ رضي الله عنه قال : سَمِعْتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقول : «إنَّ الْحَلاَلَ بيِّنٌ ، وإنَّ الْحَرَامَ بيِّنٌ ، وبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ ، لاَيَعْلَمُهنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ . فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدِ اسْتَبْرَأَ لِدينِهِ وعِرْضِهِ ، ومَنْ وَقَعَ فى الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فى الْحَرَامِ . كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَن يَّقَعَ فِيهِ . أَلاَ وإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمىً ، أَلاَ وإِنَّ حِمَى اللهِ مَحارِمُهُ . أَلاَ وإِنَّ فى الجَسَدِ مُضْغَةً ، إِذَا صَلُحَتْ صَلُحَ الْجَسَدُ كُلُّه ، وإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، أَلاَ وهِيَ القَلْبُ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى نۇئمان ئىبنى بېشىر رەزىيەللاھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ، ئۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «ھالال ئوچۇق ـ ئاشكارا بايان قىلىنغان، ھاراممۇ ئوچۇق بايان قىلىنغان، ھالال بىلەن ھارام ئارىسىدا شۈبھىلىك ئىشلار بولۇپ، كۆپ كىشىلەر ئۇنى بىلمەيدۇ. شۈبھىلىك ئىشلاردىن ساقلانغان كىشى دىنىنى، ئابرۇيىنى، ساقلاپ قالالايدۇ. شۈبھىلىك ئىشلارنى قىلغان كىشى ھارامغا چۈشۈپ قالىدۇ. ئۇنداق ئادەم خۇددى بىرسىنىڭ چېگراسى يېنىدا مال باققان پادىچىغا ئوخشاش بولۇپ، ئۇنىڭ چېگرا ئىچىگە كىرىپ قېلىشى تۇرغانلا گەپ. بىلىڭلاركى، ھەر قانداق پادىشاھنىڭ چېگراسى بار، بىلىڭلاركى، ئاللاھنىڭ چېگراسى ھارام قىلغان ئىشلاردۇر. ئاگاھ بولۇڭلاركى، بەدەندە بىر پارچە گۆش بولۇپ، ئۇ ياخشى بولسا، پۈتۈن بەدەن ياخشى بولىدۇ. ئۇ بۇزۇلسا، پۈتۈن بەدەن بۇزۇلىدۇ. بىلىڭلاركى ئۇ يۈرەكتۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4048]

ئىزاھات :

رەسۇل ئەكرەم سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزگە ئىسلامنىڭ ئاساسلىق تەلىماتلىرىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ھەدىسكە ئاساسەن ئىنسانلارنىڭ قىلىدىغان ئىش ـ ئەمەللىرى ئۈچ قىسىمغا بۆلىنىدۇ. ئۇلار: ھالال، ھارام ۋە شۈبھات.

1 ـ ھالال، ئۇ ـ ئاللاھ تائالا ئۆز كالامى بولغان قۇرئان كەرىمدە ۋە رەسۇلۇللاھ ھەدىستە ھالال دەپ ئوچۇق بەلگىلىگەن ئىشلاردۇر. پاك نەرسىلەرنى يېيىش، راست گەپ قىلىش، ئادالەتلىك بولۇشقا ئوخشاش.

2 ـ ھارام، ئۇ ـ ئاللاھ تائالا ئۆز كالامى بولغان قۇرئان كەرىمدە ۋە رەسۇلۇللاھ ھەدىستە قەتئىي مەنئى قىلغان ئىشلاردۇر. كىشىنىڭ ھەققىنى ناھەق يېيىش، يالغان سۆزلەش، ئالدامچىلىق قىلىشقا ئوخشاش.

ھالال ـ ھارام مەيلى قۇرئان كەرىمدە، مەيلى رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسلىرىدا بولسۇن ئوچۇق كۆرسىتىلگەن بولۇپ، ھالالنى ھارام، ھارامنى ھالال سانىغان كىشى كاپىر بولىدۇ.

3 ـ شۈبھات، ئۇ ـ ھالاللىقى ياكى ھاراملىقى ئوچۇق كۆرسىتىلمىگەن، گۇمانلىق ئىشلاردۇر. ئىسلام ئىلىمغا مۇتەخەسسىس ئالىملار، فىقھشۇناسلار ئۇ ئىشلارنىڭ جەمئىيەتكە پايدىلىق ياكى زىيانلىق تەرەپلىرىگە قاراپ شەرئىي ھۆكمىنى بەلگىلەيدۇ. بۇنداق گۇمانلىق ئىشلار كۆپۈنچە "مەكرۇھ" دەپ كۆرسىتىلىدۇ. "مەكرۇھ" يامان كۆرۈلگەن دېگەن بولىدۇ. بۇنداق ئىشلاردىن ساقلىنىش كىشىنى ھارامغا چۈشۈپ قېلىشتىن ساقلايدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھارام ـ ھالاللىقى ئېنىق بولمىغان شۈبھىلىك ئىشلارنى قىلغان كىشىنى، باراۋنىڭ چېگراسىنىڭ يېنىدا مال باققان پادىچىغا ئوخشىتىدۇ. پادىچى باشقىلارنىڭ چېگراسى ئىچىگە كىرمەيمەن دېگەن ئوي بىلەن، چېگرا ئەتراپىدا مېلىنى ئوتلىتىدۇ. لېكىن تۇيماستىن چېگرا ئىچىگە كىرىپ قالىدۇ ـ دە، ئەڭ ئېغىر جازاغا ئۇچرايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ ياخشى چارە چېگراغا يېقىنلاشماسلىق. چۈنكى چېگراغا يېقىن بارغان كىشىنىڭ ئۇ تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىشى كۈچلۈك ئېھتىمال.

دۇنيادا ھەر بىر دۆلەت ۋە پادىشاھنىڭ مەخسۇس چېگراسى بولغىنىدەك، ئاللاھ تائالانىڭمۇ بەلگىلىك چېگرالىرى باردۇر. ئۇ بولسىمۇ، ئاللاھ تائالا ھارام قىلغان ئىشلاردۇر. شۈبھىلىك ئىشلار ئاشۇ چېگرانىڭ يېقىن ئەتراپلىرىدۇر. شۈبھىلىك ئىشلارنى قىلغان كىشى خۇددى چېگرا ئەتراپىدا مال باققان كىشىنىڭ تۇيماستىن چېگرادىن ئۆتۈپ كەتكىنىدەك، بىلمەستىن ھارام ئىشلارنى قىلىپ

تاشلىشى ئىنتايىن كۈچلۈك ئېھتىمال. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار ھاراملىقى روشەن مەلۇم بولغان ئىشلاردىنغۇ قەتئىي يىراق تۇرۇشى لازىم. شۈبھىلىك ئىشلارغىمۇ سەل قارىماسلىقى كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **«شۈبھىلىك ئىشلاردىن قاچقان كىشى ئۆزىنىڭ دىنىنى ۋە ئابرۇيىنى ساقلاپ قالالايدۇ»** دېگەن.

جانابى رەسۇلۇللاھ قەلب (يۈرەك ياكى ۋىجدان) نى ئىسلاھ قىلىشقا تەرغىب قىلىپ، **«قەلب تۈزەلسە پۈتۈن ئەزا ياخشى بولىدۇ. ئەگەر قەلب بۇزۇلسا، بارلىق بەدەن بۇزۇلىدۇ»** دەيدۇ . چۈنكى بارلىق ئەزالار كىشىنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنىدۇ. ئىرادىنىڭ مەنبەئى ۋە مەركىزى قەلبدۇر. قەلب ـ ۋىجدان ياخشى بولسا، ياخشى ئىشلارنى قىلىشنى خالايدۇ. ئەگەر قەلب بۇزۇق ۋىجدانسىز بولسا، يامان، ناچار قىلىقلارنى قىلىشنى خالايدۇ. بەدەن قەلبىنىڭ بۇيرۇقىنى ئورۇنلايدۇ. شۇڭا قەلبنى ھەر تۈرلۈك يامان نىيەت ۋە ناچار غەرەزلەردىن پاكلاش ئىنتايىن مۇھىم.

قەلبنى ئىسلاھ قىلىشنىڭ ئەڭ ياخشى يولى اللەنى پۈتۈن سۈپەتلىرى بىلەن تونۇپ، اللە تائالانىڭ ئۆزىنى ھەر ھالدا كۆزىتىپ تۇرىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىش، اللە تائالانىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدۋار بولۇپ، غەزىۋىدىن قورقۇش، قىيامەت كۈنى چوڭ ـ كىچىك، ياخش ـ يامان بارلىق ئىش ـ ھەرىكەتلىرىنىڭ مەيدانغا چىقىدىغانلىقىغا، اللە تائالانىڭ ئالدىدا پۈتۈن ئىشلىرىدىن ھېساب بېرىدىغانلىقىغا ۋە قىلمىشىغا لايىق مۇكاپات ياكى جازا بېرىلىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىشتۇر. قەلبنى بۇزىدىغان ئامىللار اللە تائالاغا چىن ئېتىقاد قىلماسلىق، اللە تائالانىڭ ئاخىرەتتىكى نېمەتلىرىگە قىزىقماسلىق ۋە ئازابىنى كۆزگە ئىلمەسلىك، اللە تائالانىڭ ئەمرىنى يەڭگىل ساناپ، گۇناھ ـ مەسىيەتكە جۈرئەت قىلىش، ئۆزگە تەمەننا قىلىش، مۇتەكەببىرلىك ۋە ھەسەت قاتارلىق نەرسىلەردۇر.

مۇسۇلمان كىشى، ھەققىدە گۇمان تۇغدۇرىدىغان ۋە تۆھمەتكە قالىدىغان ئىشلاردىن ئۇزاق تۇرۇشى بەك مۇھىم. چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىسىنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى ساقلاپ قالالايدۇ. دىنىنى دۈشمەنلەرنىڭ تەنلىرىدىن، يامان غەرەزلىك سۆزلىرىدىن قوغدىيالايدۇ.

مۇستەھەبنى كۆزىگە ئىلمىگەن كىشى پەرزنى تەرك ئېتىدۇ. مەكرۇھقا سەل قارىغان كىشى ھارامنى قىلىدۇ.

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

ھەق يول - - يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەك ۋە باشقا بارلىق ئىشلاردا اللە تائالا ھالال قىلغان ئىشلارنى قىلىش، زاھىدلىق قىلدىم دەپ ھالالنى ھارام قىلىۋالماسلىق، ھاراملاردىن قەتئىي يېنىش، پۇل - مالنى دەپ نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ ھارامنى ھالال قىلىۋالماسلىق، راستچىل بولۇش، يالغان سۆزلىمەسلىك، ئادىل بولۇش، زۇلۇم قىلماسلىق، ھەقىقەتچى بولۇش، كىشىنى ئالدىماسلىق، باشقىلارنىڭ ھەققىگە چېقىلماسلىق، يالغان گۇۋاھلىق بەرمەسلىك، ھەسەتخورلۇق قىلماسلىق قاتارلىق ئىشلاردۇر.

شەكلىنىپ قالغان، ئىككىلىنىپ قالغان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلاش لازىم. مەسىلەن: رەسۇلۇللاھ يولدا ئۇچرىغان بىر تال خورمىنى سەدىقە بولۇپ قالمىسۇن دەپ قورقۇپ يېمىگەن. ئەمما نەۋەۋى ئوقۇۋاتقان چېغىدا، شۇ شەھەردە يېتىمنىڭ بېغى بارمىش دەپ ئاڭلاپ، يېتىمنىڭ ھەققىنى يەپ سېلىشتىن پەرھىز قىلىپ، شۇ شەھەرنىڭ ئۈزۈمىنى يېمىگەن.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىم! ھالالغا قانائەت قىلىشنى بىزگە نېسىپ قىلغىن، نەپسىمىزنىڭ كەينىگە كىرىپ ھارامغا چۈشۈپ قېلىشتىن بىزنى ساقلىغىن. ئامىين!

4 . ھەدىس

تاماخورلۇقتىن ساقلىنىش توغرىسىدا

عن حَكِيمِ بنِ حِزامٍ رضيالله عنه قال: سَأَلْتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فأَعْطَانِي، ثُمَّ قال لي: «يَا حَكِيمُ! إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرٌ حُلْوٌ فَمَنْ أَخَذَهُ بِسَخَاوَةِ نَفْسٍ بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ ولاَ يَشْبَعُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى» قال حكيم: "والَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لاَ أَرْزَأُ أَحَداً بَعْدَكَ شَيْئاً حَتَّى أُفَارِقَ الدُّنْيَا" فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رضي الله عنه يَدْعُو حَكِيماً لِيُعْطِيَهُ الْعَطَاءَ، فَيَأْبَى أَن يَّقْبَلَ مِنْهُ شَيْئاً ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ بن الخطاب رضي الله عنه دَعَاهُ لِيُعْطِيَه فَأَبَى أَن يَّقْبَلَ. فقال: "يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ! أُشْهِدُكُمْ عَلَى حَكِيمٍ، إِنِّي أَعْرَضُ عَلَيهِ حَقَّهُ الَّذِي قَسَمَهُ اللهُ لَهُ فِي هَذَا الْفَيْءِ فَأَبَى أَن يَأْخُذَهُ" فَلَمْ يَرْزَأْ حَكِيمٌ أَحَداً مِنَ النَّاسِ بَعْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى تُوُفِّيَ رضي الله عنه. [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سورىدىم بەردى. يەنە سورىدىم، يەنە بەردى. ئاندىن رەسۇلۇللاھ ماڭا: **«ئى ھەكىم! بۇ مال ـ دۇنيا ھەقىقەتەن چىرايلىق ۋە تاتلىق نەرسە، كىمكى ئۇنى نەپسگە بېرىلمىگەن ھالەتتە ئالسا، ئۇ مال ئۇنىڭغا بەرىكەتلىك بولىدۇ. كىمكى ئۇنى نەپسىنىڭ كەينىگە كىرگەن ھالدا ئالسا، ئۇ مال ئۇنىڭغا بەرىكەت قىلمايدۇ. ئۇ خۇددى يەپ تويمايدىغان ئادەمگە ئوخشاش بولىدۇ. بەرگۈچى قول، تىلىگۈچى قولدىن ياخشى.»** دېدى. مەن: ”ئى رەسۇلۇللاھ! سىزنى بەرھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن اللە بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىزدىن كېيىن ئۆلگىچىلىك ھېچقانداق بىر كىشىدىن بىر نەرسە ئالمايمەن“ دېدىم. كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەكىم ئىبنى ھىزامنى تەقسىماتتىن تېگىشلىك نەسىۋىسىنى بېرىش ئۈچۈن چاقىرغاندا، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە ئالغىلى ئۇنىمىغان. ھەزرىتى ئۆمەر ەرزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دەۋرىدىمۇ، ئۆمەر ئۇنىڭغا نەسىۋىسىنى بەرمەكچى بولغاندا ئۇنى ئالغىلى ئۇنىمىغان. ئاندىن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ

مۇنداق دېگەن: "ئى مۇسۇلمانلار! مەن سىلەرنى گۇۋاھچى قىلىمەنكى، ھەكىمگە اللە تائالا بۇ غەنىيمەتتىن تەقسىم قىلغان ھەققىنى بەرسەم ئالغىلى ئۇنىمىدى." شۇنداق قىلىپ ھەكىم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كېيىن، تاكى ۋاپات بولغىچىلىك ھېچكىمدىن بىر نەرسە ئالمىغان. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 3074]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىنى قانداق تەربىيىلىگەنلىكىنى كۆرىمىز. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزى ناھايىتى ئالى جاناب ۋە ئەڭ گۈزەل ئەخلاقلىق زات ئىدى. كىشىلەرنى ھەر دائىم ياخشىلىققا چاقىراتتى. بىر نەرسە سوراپ كەلگەن كىشىنى قۇرۇق ياندۇرمايتتى. كىشىلەرنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويمايتتى. مال ـ دۇنيانى دوست تۇتمايتتى. قولىغا كىرگەن مالنى خەيرى ـ ئېھسان قىلاتتى. كىشىلەرنىڭ قەلبىنى ئىسلامغا مايىل قىلىش ۋە مۇسۇلمان بولۇشقا تەرغىب قىلىش ئۈچۈن، يۈزلەرچە تۆگە، مىڭلارچە قوي، نۇرغۇنلىغان ئالتۇن ـ كۈمۈشنى بېرەتتى. چۈنكى بۇ ماللار بەزى كىشىلەرنىڭ ھىدايەت تېپىشى ۋە ئىسلامغا كىرىشىگە ئەڭ چوڭ سەۋەب بولغاندۇر.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قولىدا بار نەرسىنى موھتاجلارغا بېرىشتە ئۆزىنىڭ نامرات بولۇپ قېلىشىدىن قورقمايتتى. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مال ـ دۇنيا دېگەن ئىنساننى ئاخىرەتكە يەتكۈزىدىغان ۋەسىلە، غايە ئەمەس دەپ بىلەتتى. ئەگەر رەسۇلۇللاھ ھەكىم ئىبنى ھىزامنىڭ بىر نەچچە قېتىم نەرسە سورىغىنىغا قارشى "بىر نەچچە قېتىم بەردىم، ئەمدى بەرمەيمەن" دېگەن بولسا، بەلكى ھەكىمنىڭ كۆڭلىدە رەسۇلۇللاھقا قارشى بەزى گۇمانلارنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە بۇ ئادىتىنى ئۆمۈر بويى تاشلىماسلىقى مۇمكىن ئىدى. لېكىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇستۇن پاراستى ۋە ھېكمەتلىك ئۇسلۇبى بىلەن ئۇنىڭغا ناھايىتى چىرايلىق ۋە تەسىرلىك ھالدا مال ـ دۇنيانى سۆيەتلىدى ۋە نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى بايان قىلغاندىن كېيىن **«بەرگۈچى قول، تىلىگۈچى قولدىن ياخشى»** دېدى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق ھېكمەتلىك سۆزىنىڭ تەسرى بىلەن ھەزرىتى ھەكىم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچىلىك ھېچكىمدىن ھېچنەرسە ئالمىدى ۋە پۈتۈن مۇسۇلمانلارغا ئۈرنەك بولدى.

دۇنيا ھاياتىدا مال ـ دۇنيا بولمىسا بولمايدىغان نەرسە. لېكىن كۈنىمىزدە ئىنسانلار ماددىيلىشىپ پۇل ـ مالغا چوقۇنىدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدى. بايلىرىمىزدا ئىنساپ يوق، كەمبەغەللىرىمىزدە قانائەت يوق، ھەممىسى دۇنياپەرەست بولۇپ، پۇل ـ مالغا ھېرىسمەنلىك، تەمەخورلۇق ئەۋج ئالغاچقا مۇسۇلمانلارنىڭ ھالى خاراب بولۇپ قالدى.

مۇسۇلماننىڭ ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆزى قامدىشى، كىشىلەرنىڭ قولىغا قاراپ قالماسلىق ئۈچۈن ھارماي ـ تالماي ئىشلىشى پەرز. لېكىن تاپقانغا قانائەت قىلماسلىق، ھالال ـ ھارامنى ئىلغىماسلىق، ئاللاھ تائالا كۆپراق پۇل ـ مال ئاتا قىلسا، تەكەببۇرلۇق قىلىپ كىشىلەرنى ياراتماسلىق، موھتاجلارغا ياردەم قىلماسلىق، ياردەم قىلغاندىمۇ ئۇلارنى كەمسىتكەن ۋە مىننەت قىلغان ھالدا قىلىش، مۇسۇلمانلىققا سىغمايدىغان ناچار قىلىقلاردۇر.

بايلىرىمىز بايلىقنى ئاللاھ تائالانىڭ نېمىتى دەپ تونۇپ، ئاللاھ تائالاغا شۈكۈر قىلىشى، ئاللاھ تائالا بەرگەن نېمىتىدىن بىر كۈنى ھېساب ئالىدىغانلىقىنى، بۇ دۇنيادا ھېچقانداق نەرسىنىڭ مەڭگۈ ئەمەسلىكىنى، باينىڭ ئەبەدىي باي، كەمبەغەلنىڭ دائىم نامرات بولمايدىغانلىقىنى ئېسىدىن چىقارماسلىقى، پۇل ـ مېلىنى ھالالدىن تېپىشى، ئۆزىنىڭ بالا ـ چاقىسىنىڭ تۇرمۇشىغا ئىسراپ قىلماستىن، بېخىللىق قىلماستىن نورمال ھالەتتە سەرپ قىلىشى، ئاشقىنىنى ئۇرۇق ـ تۇغقان، قولۇن ـ قوشنا ۋە باشقا ياردەمگە موھتاج كىشىلەرگە قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىشى، "ئاللاھ تائالا ماڭا بېرىپتۇ، مەنمۇ موھتاجلارغا بېرەي" دەپ، ئاللاھ تائالا يولىدا ياخشى ئىشلارغا سەرپ قىلىشى لازىم. چۈنكى ئاللاھ تائالا بىرنى بەرگەنگە ئوننى بېرىمەن دەپ ۋەدە قىلغان.

كەمبەغەل ـ نامرات، ئاجىز، بىچارەلىرىمىزمۇ سەۋر قىلىشى، قولىدىن كېلىشىچە تىرىشىپ ئىشلىشى، باشقىلارغا قول سۇنۇپ ياشاشنى ئۆزىگە ئادەت قىلىۋالماسلىقى، قانائەتچان بولۇپ رىزقىنى ئاللاھدىنلا تىلىشى، كىشىلەرنىڭ قولىدىكى نەرسىلەرگە تەلمۈرۈپ ئىززىتىنى

چۈشۈرمەسلىكى، پالانى نېمىشقا باي بولىدۇ، مەن نېمىشقا يوقسۇل بولىمەن؟ دەپ ھەسەتخورلۇق، كۆرەلمەسلىك، چىدىماسلىق قىلماسلىقى، ئاز بولسۇن، كۆپ بولسۇن رىزىق بەرگۈچى اللە تائالا ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇماسلىقى كېرەك.

ئىجتىمائىي ھاياتنىكى باراۋەرلىكنى قوغداش ئۈچۈن اللە تائالا بايلارغا زاكات بېرىشنى پەرز قىلغان. ئىمام شافىئىي رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى مۇنداق دەيدۇ: "ناۋادا ھەر جايدىكى بايلار زاكاتلىرىنى تولۇق بەرسە، ئۇ جايدا كەمبەغەل قالمايدۇ."

اللە تائالا بايلىرىمىزغا ئىنساپ، رەھىم ـ شەپقەت، كەمبەغەللىرىمىزگە سەۋر ـ قانائەت ئاتا قىلسۇن. ئامىن!

5 . ھەدىس

سودا ـ سېتىق ئەخلاقى توغرىسىدا

عن حكيمِ بنِ حزامٍ رضيالله عنه أنَّ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم قال : «البَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَالَمْ يَتَفَرَّقَا ، فَإِنْ صَدَقَا وبَيِّنَا بُورِكَ لَهُمَا في بَيْعِهِمَا ، وإِن كَذَبَا وكَتَمَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا .» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچى ئايرىلىپ كەتمىگىچىلىك ئىختىيارغا ئىگە، ئەگەر ئۇلار بىر ـ بىرىگە راست گەپ قىلسا ۋە قولىدىكى نەرسىنىڭ سۈپەتلىرىنى ئوچۇق بايان قىلسا، سودىسى بەرىكەتلىك بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار قوللىرىدىكى مالنىڭ ئەيىبىنى يوشۇرسا، ۋە يالغان ئېيتسا، سودىلىرىنىڭ بەرىكىتى يوقىلىپ كېتىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2086، مۇسلىمدىكى نومۇرى:3812]

ئىزاھات :

ئىجتىمائىي ھاياتتا سودا ـ تىجارەت ئالاھىدە ئورۇننى ئىگىلەيدۇ. ئىسلام جەمئىيىتىدە سودا ـ تىجارەت قېرىنداشلىق ئۇستىگە قۇرۇلغان بولۇپ، ئالغۇچى ـ ساتقۇچى بىر ـ بىرىگە دوستانە مۇئامىلە قىلىشى، بىر ـ بىرىنى ئالدىماسلىقى لازىم.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزگە سودا ـ تىجارەتتە ئالاھىدە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىككى مەسىلىنى بايان قىلىدۇ:

1 ـ ئىختىيار، يەنى ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچىنىڭ قىلىشقان سودىسىنى بۇزۇش ھوقۇقى. بۇ ئىختىيار تۆۋەندىكى ئەھۋاللاردا ئىككى تەرەپتىن بىرىنىڭ ھەققى بولىدۇ.

1) ئىنسانچىلىق، ئىلىم ـ سېتىمدا سودىلىشىپ، پۈتۈشۈپ بولغاندىن كېيىن، ساتقۇچى ياكى ئالغۇچى ئەرزان سېتىپ سالدىم ياكى قىممەت ئېلىپ سالدىم دەپ پۇشايمان قىلىشى مۇمكىن. بۇ ئەھۋالدا ئەگەر ئىككى تەرەپ ئايرىلىپ كەتمىگەن بولسا، پۇشايمان قىلغان تەرەپنىڭ سودىدىن يېنىش ئىختىيارى بولىدۇ. ئەگەر ئايرىلىپ كېتىپ بولغان بولسا بۇ ئىختىيار يوقىلىدۇ.

2) ئەگەر سېتىلغان مال ئەيىبلىق مال بولۇپ، مۇشتەرى ئۇنى سېتىپ ئالغاندا كۆرمىگەن بولسا، مۇشتەرىنىڭ مالنىڭ ئەيىبىنى كۆرگەندىن كېيىن سودىنى بۇزۇش ھوقۇقى بولىدۇ. شۇنىڭدەك ساتقۇچىمۇ مېلىنىڭ بەدىلىگە مۇشتەرىدىن ئالغان نەرسىدە ئەيىب چىقسا، ساتقۇچىنىڭمۇ سودىنى بۇزۇش ھەققى بولىدۇ. بۇ ”ئەيىب ئىختىيارى“ دەپ ئاتىلىدۇ.

3) سودىلاشقاندا ئىككى تەرەپنىڭ قايسى بىرى ”ئەگەر پۇشايمان قىلسام سودىنى بۇزۇش ھەققىم بولىدۇ“ دەپ شەرت قويغان بولۇپ، يەنە بىر تەرەپ بۇ شەرتنى قوبۇل قىلغان بولسا، شەرت قىلغان تەرەپ ئۈچ كۈنگىچە سودىنى بۇزالايدۇ. ئۈچ كۈندىن ئۆتۈپ كەتسە ئۇنىڭ سودىنى بۇزۇش ھەققى چۈشۈپ كېتىدۇ. بۇ ”شەرت ئىختىيارى“ دېيىلىدۇ.

ئىسلامنىڭ بۇ ئىختىيارنى يولغا قويۇشى، سودا ـ سېتىق ئىشلىرىدا ئالدىنىپ كېتىش كۆپ ئۇچرايدىغان ئىش بولغاچقا، ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچىنىڭ ھەققىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈندۇر. شۇڭا بۇ ھەق ھەر ئىككى تەرەپكە بېرىلگەن.

ئەگەر بۇ ئىختىيار ھەققى بېرىلمىگەندە يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللاردا، ئالغىنى ئالغان، ساتقىنى ساتقان بولۇپ يانالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆپ ۋاقىتلاردا ئالغۇچى ۋە بەزى ۋاقىتلاردا ساتقۇچى زىيانغا ئۇچرايدۇ. ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا نارازىلىق ۋە دۈشمەنلىك تۇغۇلىدۇ. دوستلۇق، مۇھەببەت ۋە قېرىنداشلىق بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بەزى دوكاندارلارنىڭ ”سېتىلغان مال قايتۇرۇلمايدۇ، ئالماشتۇرۇلمايدۇ“ دەپ ئالدىنئالا شەرت قىلىشۋېلىشى ئىسلام ئەخلاقىغا ئۇيغۇن ئەمەس.

سودىگەرلەردە بولۇشقا تېگىشلىك پەزىلەتلىك ئەخلاقنىڭ ئىككىنچىسى راستچىل بولۇش، توغرا گەپ قىلىشتۇر.

مۇسۇلمان ھەر دائىم توغرا ۋە راست سۆزلەيدۇ. يالغان گەپ قىلمايدۇ، مۆمىن بۇرادىرىنى ئالدىمايدۇ، باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئىتى ۋە باشقىلارنىڭ زىيىنىنى ئۆزىنىڭ زىيىنى دەپ بىلىدۇ. لېكىن ھازىرقى زاماندا بولۇپمۇ سودا ـ تىجارەتتە، راست گەپ ئاقمايدىغان، يالغانچىنىڭ بازىرى راۋاج، راستچىلنىڭ بازىرى كاسات بولۇپ قالدى. بۇ ناچار ئەھۋال خېلى ياخشى كىشىلەرنىمۇ سۆزىدە تۇرمايدىغان، يالغان سۆزلەيدىغان، گۆش كۆرسىتىپ ئۆپكە ساتىدىغان ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە مۇسۇلمانلارنى مۇشۇنداق يامان ئىللەتلەرنى تۈپ يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلاشقا چاقىرىدۇ.

سودىلاشقۇچى ئىككى تەرەپ ئەگەر بىر ـ بىرىگە راست گەپ قىلسا، قولىدىكى مالنىڭ سۈپىتىنى تولۇق بايان قىلسا، اللە تائالا ئۇلارنىڭ سودىسىنى بەرىكەتلىك قىلىدۇ. ئالغان مال سېتىۋالغۇچىغا، ئۇنىڭ پۇلى ساتقۇچىغا ئەسقاتىدۇ. ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن بىر ـ بىرىنىڭ ئارقىسىدىن رەھمەت ئوقۇيدۇ. جەمئىيەتتە بىر ـ بىرىگە ئىشەنچ قىلىش، ئىتتىپاقلىق، ئىناقلىق مۇستەھكەملىنىشىدۇ.

ئەگەر كىشىلەر سودا ـ سېتىق قىلىشقاندا بىر ـ بىرىگە يالغان گەپ قىلسا، قولىدىكى مالنىڭ ئەيىبىنى يوشۇرسا، جا نەرسىنى جىڭ دەپ ساتسا، سېتىۋالغۇچىمۇ مال ئىگىسىنى ئالداپ، مالنى ئۆز باھاسىدىن ئەرزان ئېلىۋالسا، اللە تائالا ئۇلارنىڭ سودىسىدىن بەرىكەتنى كۆتۈرىۋېتىدۇ. بۇنداق ئالدامچىلىق بىلەن سودا قىلىپ ھەر قانچە باي بولۇپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، بايلىقى ئەسقاتمايدۇ. كىشىلەر بىر ـ بىرىنى ئارقىسىدىن قارغايدۇ، بىر ـ بىرىگە ئىشەنمەيدۇ. بۇنداق ئالدامچىلار جەمئىيىتى قانداق تەرەققىي قىلىدۇ؟ بەلكى ئۇ مۇنقەرىز بولۇپ جەمئىيەت ئىسمىمۇ قالمايدۇ. بۇنىڭ تېپىك مىسالى كۆز ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. ئەگەر بىر مالنى ئامېرىكىنىڭ ياكى ياۋرۇپانىڭ مېلى دېسە ھەممە ئادەم قىزىقىپ قىممەت ئالىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى ئۇلارنىڭ مال ئىشلەپ چىقىشتا ساختا قىلمايدىغانلىقىغا ھەممە ئادەمنىڭ ئىشەنگەنلىكى ئەمەسمۇ؟

ئەپسۇسكى بۈگۈن بىز مۇسۇلمانلارنىڭ جەمئىيىتى مۇشۇنداق ئېچىنارلىق ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىۋاتىدۇ. ئەگەر رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەۋسىيىسىگە قۇلاق سېلىپ

ئەمەل قىلغان بولساق، بىر ـ بىرىمىزنى ئالدىمىغان بولساق، ئۆز مەنپەئىتىمىزنى دەپ باشقىلارنىڭ رىزقىغا پالتۇ چاپمىغان بولساق، "جان بېقىش ۋاجىب" دەپ مۆمىن ـ مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزنى ئورىغا تىقمىغان بولساق، ئىلىم ئۆگەتكەن ئالىملارنى "بالىلارنىڭ مېڭىسىنى زەھەرلەيدۇ" دەپ يوقىرىغا چاقمىغان بولساق، ئەلۋەتتە بۈنداق ناچار ئەھۋالغا چۈشۈپ قالمىغان بولاتتۇق.

ئەخلاقىمىز ناچارلىشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەتلىرىمىزنىڭ ھېچقانداق تەسىرى بولمايۋاتىدۇ. يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەكلىرىمىزگە ھارام ئارىلىشىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، دۇئالىرىمىز ئىجابەت بولمايۋاتىدۇ. بىز ئەگەر تېز پۇرسەتتە ئىنساپقا كېلىپ، ئۆزىمىزنى تۈزەتمىسەك، اللە تائالا ئۈستىمىزدىكى پالاكەتنى كۆتۈرمەيدۇ. ھالىمىز تېخىمۇ خارابلىشىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡ ﴾

﴿**ھەر قانداق قەۋم ئۆزىنى تۈزەتمىگىچە اللە ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ.**﴾ [سۈرە رەئد 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا بىزلەرنى ئەخلاقىمىزنى تۈزىتىپ راستچىل ۋە ئۆز رەھمىتىگە لايىق مۇسۇلمانلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

6 . ھەدىس

ئىسلام قېرىنداشلىقىنىڭ سۆيپەتى توغرىسىدا

عن أنسِ ابنِ مالكٍ رضي الله عنه قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ ما يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزى ئۈچۈن ياخشى كۆرگەن نەرسىنى دىنىي قېرىندىشى ئۈچۈنمۇ ياخشى كۆرمىگىچىلىك مۆمىن بولالمايدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 13]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىس بىزگە ھەقىقىي ئىماننىڭ مېۋىسى بولغان ئىسلام قېرىنداشلىقىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بۇ ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىز مۇسۇلمانلارنى ھەقىقىي قېرىنداشلىققا چاقىرىپ، ئەمەلىي ھەرىكىتىمىزدە قانداق بولۇشنى ئۆگىتىدۇ. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە:

﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾

﴿مۆمىنلەر ھەقىقەتەن قېرىنداشلاردۇر﴾ [سۈرە ھۇجۇرات: 10 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى] دېگەن.

ئەگەر مۇسۇلمانلار ھەقىقىي قېرىنداش بولۇپ، بىر - بىرىنى دوست تۇتىدىغان بولسا، بۇنى ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا ئەمەس، بەلكى ئەمەلىي ھەرىكىتى بىلەن ئىپادىلىشى كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە قېرىنداشلىقنى ئىمان بىلەن بىرلەشتۈرۈپ: **«ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى دىنىي قېرىندىشى ئۈچۈنمۇ ياخشى كۆرمىسە مۆمىن بولالمايدۇ»**

دېگەن. يەنى سەن ئۆزۈڭگە قانداق نەرسىنى ياخشى كۆرسەڭ دىنىي قېرىنداشىڭ ئۈچۈنمۇ شۇنداق نەرسىنى ياخشى كۆرۈشۈڭ كېرەك. ئۆزۈڭ ئۈچۈن قانداق نەرسىنى يامان كۆرسەڭ دىنىي قېرىنداشىڭغىمۇ شۇنداق نەرسىنى يامان كۆرۈشۈڭ كېرەك. سەن تەن سالامەتلىكىڭنىڭ ياخشى بولۇشىنى، پۇل ـ مالغا ئىگە بولۇشىنى، يوقۇرى مەرتىۋىلىك بولۇشىنى ياقتۇرىسەن. مۆمىن قېرىنداشلىرىڭنىڭمۇ ساڭا ئوخشاش ياخشىلىقلارغا ئېرىشىشىنى، ساڭا ئوخشاش بەخت ـ سائادەتلىك بولۇشىنى ياقتۇرۇشۇڭ ۋە قولۇڭدىن كېلىشىچە شۇنىڭغا ياردەم قىلىشىڭ كېرەك. سەن ئۆزەڭگە، بالا ـ چاقىلىرىڭغا بىر يامانلىق يېتىپ قېلىشىنى، زىيانغا ئۇچراپ كېتىشىنى، ھەر تۈرلۈك قىيىنچىلىقلارغا دۇچ كېلىپ قېلىشىنى ياقتۇرمايسەن، شۇنىڭغا ئوخشاش دىنىي قېرىنداشلىرىڭنىڭمۇ ھەر تۈرلۈك پالاكەتلەرگە ئۇچرىشىنى ياقتۇرماسلىقىڭ، ئۇلارغا ئەزىيەت بەرمەسلىكىڭ، زىيان ئۇرماسلىقىڭ، قولۇڭدىن كېلىشىچە ئۇلارنى زىيان ـ زەخمەتلەردىن مۇداپىئە قىلىشىڭ، قېرىنداشلىرىڭنىڭ ئىقتىسادىي، ئىلمىي ۋە سىياسىي ۋەزىيىتىنىڭ ئۈستۈنلىكىگە قاراپ ھەسەت قىلماسلىقىڭ، "ئۇلاردا بار نەرسە مەندە نېمىشقا بولمايدۇ" دەپ، ئۇلار بىلەن بەسلەشمەسلىكىڭ لازىم.

مانا بۇ ھەقىقىي ئىمان ۋە ھەقىقىي قېرىنداشلىق. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقا بىر ھەدىستە **«ھارامىلاردىن ساقلانغىن كىشىلەرنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆپ ئىبادەت قىلغۇچى بولىسەن، اللەنىڭ بەرگىنىگە رازى بولغىن ئەڭ باي كىشى بولىسەن، خولۇم ـ خوشنىڭغا ياخشىلىق قىلغىن ھەقىقىي مۆمىن بولىسەن، ئۆزەڭگە ياخشى كۆرگەن نەرسىنى باشقىلارغىمۇ ياخشى كۆرگىن (ھەقىقىي) مۇسۇلمان بولىسەن»** دەيدۇ. [ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان ھەدىس]

ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى باشقىلارغا ياخشى كۆرمىگەن كىشى ھەسەتخورلۇققا گىرىپتار بولىدۇ. ئۇنداق كىشى باشقىلارنىڭ ياخشى كۈن كۆرىشىگە چىداپ تۇرالمايدۇ. ئۆزى قىلالمىغان ياخشى ئىشلارنى باشقىلارنىڭ قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ. بەلكى ئۇ كىشى يامانلىق قىلىشنى ئويلىمايدۇ ۋە ياخشى ئىشلارغىمۇ قارشى ئەمەس، لېكىن ياخشى ئىشلارنى مەنلام قىلسام دەيدۇ.

باشقىلاردا بىر ياخشىلىقنى كۆرسە بېشىنى لىڭشىتىپ جىم بولۇپ قالىدۇ. ئىچ - ئىچىدىن تىت - تىت بولۇپ، پالانى مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمىگەن بولسىچۇ، پوكۇنى پايدا ئالالمىغان بولسىچۇ، دەپ يۈرىكى سىقىلىپ شۇنداق بىئارام بولۇپ كېتىدۇ. ئەگەر ئۇمۇمغا پايدىلىق بىر ئىشقا ھەسسە قوشۇشقا چاقىرىلسا، بېخىللىق قىلىپ ھەر تۈرلۈك سەۋەبلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر باشقىلارنىڭ قولىدا كاتتا ئۆينى ياكى ئالىي ماركىلىق ماشىنىنى كۆرسە، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭدىن ياخشىراق بولۇپ تۇرۇغلۇق كۆڭلى بىئارام بولۇپ يۈرىكى سىقىلىپ كېتىدۇ. ”ھەي دۇنيا، نەدىكى ئاددىي ئادەملەرنى يوقۇرى كۆتىرىسەن، مەندەك ئېسىل ئادەملەرنى تۆۋەنلىتىسەن“ دەپ، اللەنىڭ بەرگىنىگە زادى رازى بولمايدۇ. الله تائالا قۇرئاندا مۇنداق دېگەن:

﴿ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ ﴾

﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ رەھمىتىنى ئۇلار تەقسىم قىلىپ بېرەمدۇ؟ بىز ئۇلارنىڭ ھاياتىي دۇنيادىكى رىزقىنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلدۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسى بەزىسىنى (ھەق بېرىپ) ئىشقا سالسۇن دەپ، ئۇلارنىڭ بەزىسىنىڭ دەرىجىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق، پەرۋەردىگارىڭنىڭ رەھمىتى ئۇلارنىڭ توپلىغان نەرسىلىرى (يەنى پۇل - ماللىرى) دىن ياخشىدۇر.﴾ [سۈرە زۇخرۇف: 32 - ئايەت]

ھەسەتخور ئادەم بىر مەنسەپكە چىقىۋالسا ئۆلگىچىلىك ئۇنىڭدىن چۈشكىلى ئۇنىمايدۇ. ئۆزىدىن بىلىملىك، تەجرىبىلىك كىشىلەرگە ئورنىنى بەرمەيدۇ، بەلكى كۆزى دائىم يۇقىرىدا بولۇپ قولىدىكىگە قانائەت قىلمايدۇ، ھەممە نەرسە مېنىڭ بولسا، ھەممە ئادەم ماڭا بويسۇنسا دەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇنداق ھەسەتخور ئادەم كېچە - كۈندۈز ئۇخلىماي باشقىلارنى قانداق چۈشۈرىدىغانلىقىنى، ئۆزىگە قانداق قارىتىدىغانلىقىنى ئويلاپ، كىشىنىڭ ئەقلىگە كەلمىگەن ھىلە - مىكىرلەرنى تېپىپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ قەتئىي دوستى بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئىشى كىشىلەرنىڭ يۇقىرىغا چېقىش، جامائەت ئارىسىدا پىتنە - پاسات پەيدا قىلىش، ھېچ بولمىغاندا كىشىلەر ئالدىدا بىرىنىڭ يۈز

ئابرويىنى چۈشۈرۈۋېلىشنى ئويلايدۇ. ئەگەر بىرەر كىشىنى زىيانغا ئۇچرىتالىسا ئۇنىڭ ئۇچۇن بايرام بولىدۇ. ئەگەر ھىلە ـ نەيرەڭلىرى ئەمەلگە ئاشماي قالسا، قاتتىق ئەلەم تارتىپ سارائ كالىدەك ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن الله تائالا قۇرئاندا ھەسەتخورنىڭ ھەسىدىدىن پاناھ تىلەشكە بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ۝١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝٣ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ۝٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝٥ ﴾

﴿مەخلۇقاتنىڭ شەررىدىن، قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىرگەن كېچىنىڭ شەررىدىن، تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن، ھەسەتخورنىڭ ھەسەت قىلغان چاغدىكى شەررىدىن سۈبھىنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا سېغىنىپ پاناھ تىلەيمەن، دېگىن﴾ [سۈرە فەلەق]

ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز بىزنى دىنى قېرىنداشلىرىمىزغا قولىمىزدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلىدىغان، باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىگە زىيان ئۇرمايدىغان كامىل مۆمىنلەردىن قىلسۇن. ھەر تۈرلۈك يامان ئىللەتكە گىرىپتار بولۇپ قېلىشتىن ساقلىسۇن. شۇنىڭدەك ھەسەتخورلارنىڭ شەررىدىن پاناھ بەرسۇن. ئامىين!

7 . ھەدىس

مۆمىننىڭ ئۈچ خىسلىتى توغرىسىدا

عن أنسِ ابنِ مالكٍ رضي الله عنه قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «ثلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلاَوَةَ الإِيْمَانِ ، أَن يَّكَونَ اللهُ ورَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وأَن يُحِبَّ الْمَرْءَ لاَيُحِبُّهُ إِلاَّ لِلَّهِ، وَأَن يَّكْرَهَ أَن يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَن يُّقْذَفَ فى النَّارِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئۈچ خىسلەت بار، ئۇ خىسلەتلەر كىمدە بولسا ئۇ كىشى ئىماننىڭ تەمىنى تېتىيدۇ: اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى بارلىق كىشىلەردىن بەكرەك سۆيۈش، دوست تۇتقان كىشىنى پەقەت اللە ئۈچۈنلا دوست تۇتۇش، كۇپۇرلۇققا قايتىشنى دوزاخقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 16]

ئىزاھات :

بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۆمىنلىك دەۋاسى قىلغان ھەر قانداق كىشىدە، ئىماننىڭ چىن بولغان ـ بولمىغانلىقىنى ئۆلچەيدىغان نەرسىنىڭ تۆۋەندىكى ئۈچ خىسلەتتىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى:

بىرىنچى ـ اللەنى ۋە رەسۇلۇللاھنى ئاتا ـ ئانىسىدىن، ئەۋلادلىرىدىن ۋە بارلىق كىشىلىرىدىن بەكراق سۆيۈش.

اللە تائالانى سۆيۈش ئۇنىڭ ئەمرىنى جان دىلى بىلەن بەجا كەلتۈرۈش، بارلىق ئىشلىرىدا اللە تائالاغا ئىتائەت قىلىش، اللە تائالا توسقان ئىشلاردىن قەتئىي يېنىش بىلەن بولىدۇ. اللە تائالانى ھەقىقىي سۆيگەن كىشى ھەر دائىم ئۇنى كۆرۈپ تۇرغاندەك ئىش قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ "مەن

كۆرەلمىگىنىم بىلەن اللە مېنى داۋاملىق كۆرۈپ تۇرىدۇ“ دەپ اللەنىڭ پاناھىغا سىغىنىدۇ، ئۇنىڭ ھەيبىتىدىن ئەيمىنىدۇ. ئۇ كىشىلەرنىڭ غەزىۋىدىن ئەمەس، اللەنىڭ ئازابىدىن قورقىدۇ.

گۇناھ ـ مەسىيەتكە چۆمۈپ كەتكەن، كۆرۈنىشى باشقا، ئىچى باشقا، كىشىلەر ئۇنىڭ تاشقى كۆرۈنىشىگە قاراپ پەرىشتە دەپ قالىدىغان، ئۆزى يالغۇز قالغاندا اللەغا ئاسىيلىق قىلىدىغان، پەرز ـ ۋاجىبلارنى تەرك ئېتىشتىن قورقمايدىغان كىشىلەرنىڭ ”اللەنى سويىمەن، مېنىڭ خۇدايىمغا مۇھەببىتىم كۈچلۈك“ دېگىنى يالغان. چۈنكى ئۇ اللەنى سۆيگەن بولسا ئىدى، اللە تائالا بۇيرىغان ئىشلارنى قىلاتتى، ئۇنىڭ غەزىپىگە ئۇچراشتىن قورقاتتى. بىر شائىر مۇنداق دەيدۇ:

فإنْ كانَ حُبُّكَ صادِقاً لأَطَعْتَهُ

إنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيعٌ

يەنى: ئەگەر اللەغا بولغان مۇھەببىتىڭ راست بولسا ئىدى، ئەلبەتتە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغان بولاتتىڭ. چۈنكى مۇھەببەت باغلىغۇچى سۆيگەن كىشىگە ئىتائەتچان بولىدۇ.

شۇنىڭدەك رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى سۆيۈشمۇ اللەنى سۆيۈشنىڭ جۈملىسىدىندۇر. يەنى رەسۇلۇللاھنى سۆيمىگەن كىشىنىڭ اللەنى سۆيىمەن دېگىنى توغرا ئەمەس. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بولسا، ئەڭ بۈيۈك رەھبىرىمىز، كىشىلەرگە توغرا يولنى كۆرسەتكۈچى، كۈپۈر ـ زالالەتنىڭ، ئازغۇنلۇقنىڭ پاتقىقىدىن قۇتقازغۇچى نۇردۇر. اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى سۆيۈشنى ۋە ئۇنى ھۆرمەتلەشنى مۇسۇلمانلارغا ۋاجىب قىلغان. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لِّتُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكۡرَةً وَأَصِيلاً ۝٩ ﴾

﴿سىلەرنىڭ اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرۈشۈڭلار ئۈچۈن، پەيغەمبەرنى ئۇلۇغلىشىڭلار ۋە ھۆرمەتلىشىڭلار ئۈچۈن، ئەتىگەندە ۋە ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن بىز پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق.﴾ [سۈرە فەتھ 9 ـ ئايەت]

اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۆكمىگە ئىتائەت قىلىش ۋە قوبۇل قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ﴾

﴿پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەن نەرسىنى ئېلىڭلار، توسقان نەرسىدىن يېنىڭلار.﴾ [سۈرە ھەشر 7 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى دوست تۇتقانلىقنىڭ دەلىلى ئۇنىڭغا ئەگىشىش، ئۇنىڭ كۆرسەتكەن يولىدىن مېڭىش ۋە ئۇنىڭ سۈننىتىنى ئىجرا قىلىشتۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾ ﴾

﴿ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتىدۇ. ئۆتكەن گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر».﴾ [سۈرە ئال ئىمران 31 ـ ئايەت]

اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ ﴾

﴿پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار دۇنيادا چوڭ بىر پىتنىگە يولۇقۇشتىن، يا ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتىن قورقسۇن.﴾ [سۈرە نۇر: 63 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئىككىنچى ـ اللە ئۈچۈن دوست تۇتۇش، اللە ئۈچۈن دۈشمەن بولۇش. ھەقىقىي سادىق مۆمىن دىندار، ئىشەنچلىك، اللەغا ئىتائەت قىلىدىغان، دىنى، ۋەتىنى ۋە خەلقى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان، شېرىكتىن گۇناھ ـ مەسىيەتتىن ئۇزاق، پاسىقلىقنى، مۇناپىقلىقنى، خىيانەتنى، گۇناھ

ئىشلەشنى، اللەنى نارازى قىلىشنى يامان كۆرىدىغان كىشىنى "اللەنىڭ دوستى" دەپ ياخشى كۆرۈپ دوست تۇتىدۇ. اللە تائالانىڭ ئايەتلىرىگە ئىنكار قىلىدىغان، چوڭ گۇناھلارنى ۋە پاھىشە ئىشلارنى قىلىشتىن چېكىنمەيدىغان كىشىلەرنى ئىززەت ئابرويى، پۇل ـ مېلى ياكى مەنسىۋى ئۈچۈن دوست تۇتۇش جائىز ئەمەس. پەقەتلا ئۇنى ھەق يولغا باشلاش، اللە ۋە رەسۇلۇللاھنى سۆيدۈرۈش، گۇناھ ئىشلاردىن قايتۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭغا يېقىنلاشسا بولىدۇ. لېكىن ئۇنى چىن قەلبىدىن دوست تۇتۇش، ئۇنىڭ قىلمىشلىرىغا رازى بولۇش، اللە تائالانىڭ مونۇ سۆزىگە خىلاپ كېلىدۇ:

﴿ لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ﴾

﴿اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ، اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلارنى ـ ـ ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلىرى، يا ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ ـ ـ دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)﴾ [سۈرە مۇجادەلە: 22 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىگە قارايدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ بىر ـ بىرىنى قانداق دوست تۇتقانلىقىنى كۆرىمىز. مەدىنىلىك ساھابە كىراملار مەككىدىن كەلگەن مۇھاجىر قېرىنداشلىرىنى قانداق قارشى ئالدى؟ مۇھاجىرلار ئۆيلىرىنى، خوتۇن بالا ـ چاقلىرىنى ۋە بارلىق مال ـ مۈلكىنى تاشلاپ، جېنىنى ئاران قۇتقۇزۇپ كەلگەن ئىدى. مەدىنىكى ئەنسارلار ئۇلار بىلەن ئوتتۇرىدا ھېچقانداق تۇغقانچىلىق بولمىغانلىقىغا قارىماي، مۇھاجىرلارغا ئۆيلىرىنى، مال مۈلكلىرىنى بۆلۈپ بەردى. ئۇلارغا بىر ئاتا ـ ئانىدىن بولغان قېرىنداشلار بىر ـ بىرىگە قىلمايدىغان خىزمەتلەرنى قىلدى. ئەنسارلاردىن سەئد ئىبنى رەبىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇھاجىرلاردىن ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەۋف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ، ئىككىنچى قەۋەتنى ئۇنىڭغا بەردى، بىرىنچى قەۋەتتە ئۆزى ئولتۇردى. ئۇنىڭغا: "مېلىمنىڭ يېرىمىنى ساڭا بېرىمەن، ماۋۇ ئىككى

خوتۇنۇمنىڭ بىرىنى تالىلىغىن، قايسىسىنى خالىساڭ، شۇنى تالاق قىلىپ ساڭا نىكاھلاپ بېرەي" دېگەن ئىدى.

مۇشۇ گەپنى قانداق ئادەم دەيدۇ؟ ئاتا ـ ئانىسى بىر بولغان قېرىنداشلار بىر ـ بىرىگە بۇ دەرىجىدە ياخشىلىق قىلامدۇ؟ ياكى ساھابە كىراملار بىزگە ئوخشىمايدىغان باشقا بىر مەخلۇقلارمۇ؟ ساھابە كىراملار ئاسماندىن چۈشكەن پەرىشتە ئەمەس. ئۇلار بىزگە ئوخشاش ئىنسانلار. لېكىن ئۇلار قەلبىگە يەرلەشكەن ئىمان شۇنچىلىك كۈچلۈك بولغان ۋە ئىماننىڭ تەمىنى تېتىغان چىن مۆمىنلەر ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئىنسانلىق تارىخىدا كۆرۈلمىگەن ئۆتتۈق ۋە غەلىبىلەرنى قولىغا كەلتۈرگەن ئىدى. الله تائالا ئۇلارنى مەدھىيىلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ﴿٧٤﴾ ﴾

﴿ئىمان ئېيتقانلار، (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار، اللهنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسارلار) ـ ـ ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۆمىنلەردۇر. ئۇلار مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار جەننەتتە ئېسىل رىزىققا ئىگە بولىدۇ.﴾ [سۈرە ئەنفال: 74 ـ ئايەت]

الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لِلۡفُقَرَآءِ ٱلۡمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأَمۡوَٰلِهِمۡ يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلۡإِيمَٰنَ مِن قَبۡلِهِمۡ يُحِبُّونَ مَنۡ هَاجَرَ إِلَيۡهِمۡ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمۡ حَاجَةٗ مِّمَّآ أُوتُواْ وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿٩﴾ ﴾

﴿(ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال - مۈلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر. ئۇلار اللەنىڭ پەزلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ. اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ. ئەنە شۇلار سادىق مۆمىنلەردۇر. ئۇلاردىن مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ. ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ. ئۇلار موھتاج تۇرۇغلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئەتىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئەتى) دىن ئەلا بىلىدۇ. ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىدۇر.﴾ [سۈرە ھەشر: 8 - 9 - ئايەتلەر]

ھەقىقي ئىمان، اللە ئۈچۈن دوست تۇتۇش، اللە ئۈچۈن دۈشمەن بولۇش مانا مۇشۇنداق بولىدۇ.

ئۈچىنچى - . ئىماندىن يېنىشنى ئوتقا تاشلىنىشتىنمۇ يامان كۆرۈش. قەلبىگە ئىمان چوڭقۇر يەرلەشكەن ۋە قېنىغا سىڭىپ كەتكەن كىشى، ھەر تۈرلۈك ئازاب ئوقۇبەتكە ۋە ئۆلتۈرۈلۈشكە رازى بولىدۇكى، ئىماندىن يېنىشقا رازى بولمايدۇ. لېكىن بەزى ئىرادىسى مۇستەھكەم بولمىغان، ئىمانى سۇس كىشىلەر دۇنيالىقى ئۈچۈن دىنىدىن ۋاز كېچىدۇ. دىن يولىدا كېلىدىغان جاپا - مۇشەققەتلەرگە بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. ماڭا بىر خاپىلىق يېتىپ قالامدىكىن دەپ ئىمانىغا زىت كېلىدىغان سۆز - ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ. بەلكى ئۇ ”مەن يامانلىقنى ياخشى كۆرمەيمەن، ھېچكىمنىڭ كاپىر بولۇشىغا رازى بولمايمەن، لېكىن مەن ئۆزەم يالغۇز يامانلىقنى يوقىتالمايمەن، ھەقىقەتنى سۆزلىيەلمەيمەن، ئەگەر ھەقىقەتنى سۆزلىسەم دۈشمەنلىك بولۇپ قالىمەن، ھەر تۈرلۈك ئەزىيەتكە ئۇچرايمەن، شۇڭا خەلق نېمە دېسە ھە دەپ قويىمەن“ دېيىشى مۇمكىن. بۇ نېمىدېگەن چىرايلىق ئۆزرە! قىيامەت كۈنى اللەنىڭ ئالدىغا بارغاندا، ”مېنىڭ دىنىمنى قانداق مۇداپىئە قىلدىڭ؟ دىنىڭ يولىدا قانداق جىھاد قىلدىڭ؟“ دەپ سورىسا، اللەغا قانداق جاۋاب بېرەر؟ اللەنىڭ ئالدىدا يوقىرىقىدەك قۇرۇق ئۆزرىلىرى ئىشقا يارارمۇ؟

شۇنىڭ ئۈچۈن ھۆرمەتلىك مۇسۇلمانلار! ھەقىقي مۇسۇلمان بولىدىكەنمىز، ئېتىقاد قىلغان دىنىمىزنى قوغدىشىمىز، ئۇنىڭغا ئىگە چىقىشىمىز كېرەك. دۇنيانىڭ ۋاقىتلىق ئازراق

قېيىنچىلىقىدىن قورقۇپ دىنىمىزنى تەرك ئەتسەك، ئۇنى ئۆز لايىقىدا قوغدىمىساق، «مەن مۇسۇلمان» دەپ قۇرۇق دەۋا قىلىش كارغا كەلمەيدۇ.

اللە تائالا بىزگە، كۆچلۈك ئىمان ۋە ئالىي ھىممەت بېرىپ، موشۇ ھەدىسنىڭ روھىغا ئەستايىدىل ئەمەل قىلىش ئارقىلىق ھەقىقىي مۆمىن بولۇشنى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

8 . ھەدىس

ئاداۋەت تۇتماسلىق توغرىسىدا

عن أبى أَيُّوبِ الأنصارى رضي الله عنه : أَنَّ رسولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قال : «لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فيُعْرِضُ هَذَا ويُعْرِضُ هَذَا ، وخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلاَمِ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**مۇسۇلمان كىشىنىڭ دىنى قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇپ، ئۇچراشقاندا بىر - بىرىدىن يۈز ئۆرۈپ يۈرۈشى ھالال بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئەڭ بۇرۇن سالام بەرگەن كىشىدۇر.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6484]

ئىزاھات :

ئىسلام باشتىن ئاخىر تەشۋىق قىلىدىغان ۋە بۇيرۇيدىغان نەرسە، مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىقنى مۇستەھكەملەش ۋە ئىتتىپاق - ئىناقلىقتۇر. چۈنكى اللە تائالانىڭ دىنى بولغان مۇقەددەس ئىسلام دىنىنىڭ يەر يۈزىدە ھاكىم بولۇشى، مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىنىڭ تەرەققى قىلىشى ۋە قۇرئان كەرىمنىڭ ئەمەلىي ھاياتقا تەتبىق قىلىنىشى مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىققا باغلىقتۇر. بەلكى دۇنيادا ھەر قانداق جەمئىيەت، ئەزالىرىنىڭ ئىتتىپاقلىقى بىلەن

تەرەققى قىلىدۇ ۋە ئەزالىرىنىڭ بۆلۈنۈشى بىلەن مۇنقەرىز بولىدۇ. بۇ ئىنسانلىق تارىخىدا تەجرىبىدىن ئۆتكەن بىر ھەقىقەت. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمانلار ئۆزئارا ئىتتىپاق بولۇشى ۋە ئىتتىپاقلىقنى بۇزىدىغان ھەر قانداق ئىش - ھەرىكەتتىن ئۇزاق تۇرۇشى ناھايىتى مۇھىمدۇر.

ئىنسان دېگەن ئۆزگىرىشچان خاراكتېرگە ئىگە مەخلۇق بولغانلىقى ئۈچۈن، ھەر دائىم بىر خىل تۇرمايدۇ. بەزىدە مىجەزى چاس، تېز ئاچچىغى كېلىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بەزى ۋاقىتلاردا ئويلىماستىن بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ سالىدۇ. بىر - بىرىنى رەنجىتىدىغان سۆز - ھەرىكەتلەرنى قىلىپ تاشلايدۇ. بۇنداق كۆڭۈلسىز ئەھۋاللار يۈز بەرگەندە، بىر تەرەپ ئۆزىنى بېسىۋالسا، ئىككىنچى تەرەپمۇ ئۆزىنى توختىتىۋېلىپ، مەن خاتا ئىش قىلىپ سېلىپتىمەن دەپ، كەمچىلىكىنى تونۇپ، ئۆزرىخالىق ئېيتىدۇ. رەنجىگەن كىشى ئۇنىڭ ئۆزرىسىنى قوبۇل قىلىپ كەچۈرۈم قىلىۋەتسە ئىش تۈگەيدۇ، دوستلۇق بۇزۇلمايدۇ. ئەمما مەن سەندىن قالامتىم دەپ بىرگە، ئىككىنى قايتۇرسا، جېدەل چوڭىيىپ دۈشمەنلىك پەيدا بولىدۇ.

ئىككى مۇسۇلمان ئارىسىدا ھەر قانداق بىر سەۋەب بىلەن كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەرسە، ئۈچ كۈن ئىچىدە ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزىنىڭ خاتالىقىنى تونۇپ، بۇ كۆڭۈلسىزلىكنى تۈگىتىشى كېرەك. ئۈچ كۈندىن ئارتۇق بىر - بىرى بىلەن كۆرۈشمەسلىك، ئۇچراشقاندا سالاملاشماسلىق، شەرىئەتتە دۇرۇست ئەمەس. ئەگەر ئاداۋەتلىشىشكە داۋام قىلسا ھەر ئىككى تەرەپ گۇناھكار بولىدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە **«ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇش ھالال ئەمەس»** دېگەن . يەنى ھارام دېگەن سۆز.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: **«مۆمىنىنىڭ دىنى قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى ھالال ئەمەس، ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇچراشسا، سالاملىشىشى كېرەك. بىرى سالام قىلسا، ئىككىنچىسى ئۇنى ئەلەيك ئېلىپ جاۋاب قايتۇرسا، ھەر ئىككىسى ساۋاب ئالىدۇ، ئەگەر سالامنى ئەلەيك ئالمىسا، پۈتۈن گۇناھنى ئۇستىگە ئالىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان]

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ ﴾

﴿مۆمىنلەر ھەقىقەتەن دىندا قېرىنداشلاردۇر، قېرىنداشلىرىڭلار ئارىسىنى تۈزەڭلار، رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن اللەدىن قورقۇڭلار﴾ [سۈرە ھۇجۇرات: 10 ـ ئايەت]

ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، مۇسۇلمانلار خۇسۇسەن ئالىم ئاتالغانلار اللە تائالادىن قورقماستىن مۇسۇلمانلار ئاممىسىنى پارچىلاپ گورۇھ ـ گورۇھ بۆلىۋاتىدۇ. يوقىلاڭ مەسىلىلەرنى چىقىرىپ، ھەر خىل ئىسىملار ئاستىدا مەزھەب، پىرقە پەيدا قىلىۋاتىدۇ. ئۆز پىرقىسىگە قوشۇلمىغانلارنى ئازغۇن، كاپىر دەپ تىللايدۇ. ھەممىسى قۇرئان ـ ھەدىسنى ئۆزىگە قالقان قىلىۋالغان، بىچارە خەلق كىمگە ئەگىشىدىغانلىقىنى، ھەق يولنىڭ قايسى ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي قايمۇقۇپ قالماقتا. ئۆزلىرى كىشىلەرگە ۋەز ـ نەسىھەت قىلىپ تۇرۇغلۇق، كىشىلەرنى ئىختىلاپنىڭ يامان ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇغلۇق، ئۆزلىرى ئىختىلاپ تېرىپ بۆلگۈنچىلىك پەيدا قىلىدۇ.

ئى مۇسۇلمانلارغا رەھبەر بولغان داموللاملار! مەخسۇملار! قىرىق ھەدىسنىڭ تەرجىمىسىنى ئۆگىنىپلا مەيدانغا سەكرەپ چىققان ئەللامىلەر! اللە تائالادىن قورقۇڭلار. مۇسۇلمانلارنىڭ دىنى ھېسسىياتى بىلەن ئوينىماڭلار. پايدىسىز ئىختىلاپلارنى پەيدا قىلىپ مۇسۇلمان ئاممىسىنى بۆلمەڭلار. بۆلگۈنچىلىكنىڭ ئېغىر ئاقىۋىتىنى ۋە گۇناھىنى ئويلاڭلار. مۇسۇلمانلارنى بۆلىدىغاننىڭ ئورنىغا، دىنىنى خۇراپات دەيدىغان، اللەغا ۋە پەيغەمبەرگە ئىشەنمەيدىغانلارغا ھەقىقەتنى يەتكۈزۈپ ھىدايەتكە يېتەكلەڭلار. ئىسلام دىنى مۇسۇلماننى كاپىر قىلىشقا ئەمەس، كاپىرنى مۇسۇلمان بولۇشقا چاقىرىش ئۈچۈن كەلگەن دىندۇر. ئەگەر ھەممە ئالىملار بىر پىكىرگە كېلىپ، مۇتەئەسسىپلىكنى تاشلاپ، مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرمىساڭلار، قىيامەت كۈنى اللە تائالانىڭ ئالدىدا جاۋابكارلىق ئېغىر بولىدۇ.

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

ئۆزئارا رەھىمدىل، دوست، ئىتتىپاق، ئىناق بولايلى. بىر ـ بىرىمىزدىن ئۆتەلگەن كەمچىلىك بولسا، كەچۈرۈم قىلايلى. ئاداۋەت، دۈشمەنلىكتەك يامان ئىللەتلەرنى تاشلايلى. ئۆز نەپسىمىزنىلا

ئەمەس، بارلىق مۇسۇلمان دىنىي قېرىنداشلىرىمىزنىڭ كېلەچىكىنى ئويلايلى. بۆلۈنمەيلى. پارچىلانمايلى. سەۋەب نېمە بولسا بولسۇن بىرلىكىمىزنى بۇزمايلى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٠٣ ﴾

﴿ھەممىڭلار اللەنىڭ ئارغامچىسىغا (يەنى اللەنىڭ دىنىغا) مەھكەم ئېسىلىڭلار ئايرىلماڭلار، اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆزئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، اللە دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، اللەنىڭ نېمىتى بىلەن ئۆزئارا قېرىنداش بولدۇڭلار.﴾ [سۈرە ئال ئىمران 103 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئى غەيبلەرنى بىلگۈچى، قەلبلەرنى باشقۇرغۇچى ئۇلۇغ اللە! دىللىرىمىزنى ئاداۋەتتىن، دىنىي قېرىنداشلىرىمىزغا دۈشمەنلىك قىلىشتىن، شەيتاننىڭ پىتنە ـ ئىغۋالىرىدىن، كىچىككىنە بىر سەۋەب بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىشتىن پاكلىغىن. قەلبلىرىمىزنى بىرلەشتۈرگىن. سەپلىرىمىزنى مۇستەھكەم قىلغىن. بىزلەرنى پارچا ـ پارچا بۆلۈنۈپ، دۈشمەنلەرگە يەم بولۇپ كېتىشتىن ئۆز پەزلىڭ بىلەن ساقلىغىن. ئامىن!

9 ۋە 10 . ھەدىس

ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا

عن عبدِ الله بنِ مسعودٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «لاَ يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَن لاَّ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ إِلاَّ بِإِحْدَى ثَلاَثٍ: الثَّيِّبُ الزَّانِي، والنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، والتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ.» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشنىڭ بىرى سادىر بولماي تۇرۇپ، بىر اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقلىقىغا ۋە مېنىڭ اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىمگە بەرگەن مۇسۇلماننىڭ قېنىنى تۆكۈش ھالال بولمايدۇ: توي قىلغاندىن كېيىن زىنا قىلىش، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ۋە دىنىنى تاشلاپ جامائەتتىن ئايرىلىش.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4329]

و عنه رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «سِبابُ الْمُؤْمِنِ فِسْقٌ و قِتَالُهُ كُفْرٌ.» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى :

يەنە ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «**مۆمىننى تىللاش پاسىقلىق ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇش كۇپۇرلۇقتۇر.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:183]

ئىزاھات :

مۇسۇلمانلارنىڭ ئىپپىتى ۋە قېنى اللە تائالانىڭ نەزىرىدە ناھايىتى ئۇلۇغ ۋە قەدىرلىكتۇر. ئومۇمەن ئىنسان شۇنداق قەدىرلىك مەخلۇقتۇر. شۇڭا اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە: **«بىز ئادەم بالىسىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق»** [سۈرە ئىسرا: 70 ـ ئايەت] دېگەن. مۇسۇلمانغا ناھەق چېقىلىش ھارام. بۇ ئىككى ھەدىستىن مەلۇم بولدۇكى، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان مۆمىنلەرنىڭ قېنىغا چېقىلىشقا بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۆتكۈزگەن گۇناھى ئۇچۇن ئۇنى تەربىيىلەش، تۈرمىگە ئېلىش ۋە باشقا تۈرلۈك جازا بېرىش ئارقىلىق تۈزىتىش لازىم.

بىرىنچى ھەدىستە ئۆلۈم جازاسى بىلەن جازالىنىدىغان ئۈچ خىل كىشى بايان قىلىنىدۇ:

1 ـ توي قىلىپ بولغان كىشىنىڭ زىنا قىلىشى: ئەر بولسۇن ياكى ئايال بولسۇن، تۇل بولسۇن ياكى ئۆيلۈك بولسۇن، بىر قېتىم توي قىلىپ بولغان كىشى زىنا قىلسا، زىنا قىلغانلىقىغا ئۆزى ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىقرار قىلسا، ياكى تۆت ئەر كىشى ئۇنىڭ زىنا قىلغانلىقىنى ئوچۇق ـ ئاشكارا كۆرگەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرسە، زىنا قىلغۇچى ئەر ۋە زىنا قىلغۇچى ئايال چالما ـ كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىلىدۇ.

زىنا قىلغۇچىغا بۇنداق جازانىڭ بېرىلىشى، جەمئىيەت ئەخلاقىنى بۇزغانلىق، ئىنسانلارنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى دەپسەندە قىلغانلىق، جەمئىيەتتە زىنا ـ پاھىشىگە ئوخشاش بۇزۇقچىلىقنىڭ تاراپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولغانلىق ئۈچۈندۇر. بۇنداق يامان ئىللەتنى تۈپ يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىمىغاندا، خۇددى كېسەلنى تاشلىۋەتمىسە پۈتۈن بەدەننى زەھەرلەيدىغان كېسەلگە ئوخشاش، پۈتۈن جەمئىيەتنى زەھەرلەپ، ئاچا ـ سىڭىل، ئانا ـ قىزلىرىمىزنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى ساقلاش مۇمكىن بولمايدۇ.

2 ـ ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەمنى ئۆلتۈرۈش. بىر ئادەمنىڭ بۇ دۇنيادا ياشاش ھەققىنى قولىدىن ئالغان قاتىلنىڭ ياشىشى ئادالەت ئەمەس. قاتىلغا ئۆلۈم جازاسى بەرمەسلىك، قاتىلنى قوغداپ، جەمئىيەتنىڭ ئامانلىقىنى بۇزغانلىق، خەلقنى خەۋپ ـ خەتەر ئىچىدە ياشاشقا مەھكۇم قىلغانلىق بولىدۇ. بۇ جازا ئەمەلدىن قالدۇرۇلسا، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ئەۋج ئالىدۇ. نۇرغۇن ئائىلىلەر ئىگە ـ چاقىسىز قالىدۇ. ئاياللار تۇل بولىدۇ. باللار يېتىم بولىدۇ. ئاتا ـ ئانىلار پەرىشان بولىدۇ.

دېمەك، بىر ئادەمنى ئۆلتۈرگەن قاتىل، ئۆلتۈرۈلگۈچىنى قىيناپ ئازابلاش بىلەنلا قالمايدۇ. بەلكى ئۇنىڭ ئارقىسىدا نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ھاياتىنى ھالاك قىلىدۇ. مۇشۇنداق ئېغىر جىنايەت ئىشلىگەن زالىم، قاتىل ياشىسا، بىگۇناھ ئىنسانلار ئۆلتۈرۈلسە، بۇ قانداق ئادالەت بولىدۇ؟!

ئىسلام شەرىئىتىنىڭ قاتىلغا ئۆلۈم جازاسى بېرىشتىكى ھىكمەت ۋە سىررىنى بىلمىگەن بەزى ئەخمەقلار، ”بۇ جازالار بەك ئېغىر، يېگىرمىنچى ئەسىرنىڭ مەدەنىيىتىگە لايىق ئەمەس“ دېيىشىدۇ. يېگىرمىنچى ئەسىرنىڭ مەدەنىيىتىنى قۇرغان ئامېرىكا ۋە ياۋرۇپالىقلار، بىگۇناھ ئىنسلانلارنى قېرى - ياش، ئەر - ئايال، چوڭ - كىچىك دېمەستىن ئۆلتۈرىۋاتىدۇ. كىشىلەرنىڭ يۇرتلىرىنى بېسىۋېلىپ، خەلقىنى قۇل قىلىۋاتىدۇ. يەر يۈزىدە كۆپلىگەن كاتتا شەھەرلەرنى ۋە پايتەختلەرنى دوزاخقا ئايلاندۇرىۋاتىدۇ. بۇ قانداق ئادالەت؟ قانداق مەدەنىيەت؟ قانداق ئىنسانىيەت؟ مەدەنىيەتلىك دۆلەتلەرنىڭ ئىچكى ئەھۋالىغا قارىساقمۇ، ئۇ دۆلەتلەردە ئادەم ئۆلتۈرۈش جىنايەتلىرىنىڭ كۆپ ئىشلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرىمىز. مەسىلەن: ئامېرىكىدا چوڭ ئادەملەر ئۇياقتا تۇرسۇن، 12 ياشلىق 15 ياشلىق بالىلار مەكتەپكە تاپانچا ئېلىپ بېرىپ مۇئەللىملىرى بىلەن قوشۇپ نۇرغۇن ئوقۇغۇچىلارنى ئېتىپ تاشلىغانلىق خەۋەرلىرى پات - پات ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. 20 - ئەسىرنىڭ مەدەنىيىتى مانا مۇشۇ ئەمەسمۇ؟ ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەن جىنايەتچىدىن قىساس ئېلىش مەدەنىيەتسىزلىك، بىگۇناھ ئىنسانلارنىڭ، كىچىك بالىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىگە يول قويغانلىق ۋە بىگۇناھ خەلقنى بومباردىمان قىلغانلىق مەدەنىيەتلىك بولامدۇ؟! ھازىر دۇنيادا بولىۋاتقان ئۇرۇشلارغا بىر قاراپ ھەقىقەتنى كۆرمەمسىز؟ **”ئۇستام قىلسا خوپ قىپتۇ، شاگىرت قىلسا ئۇر ئاغزىغا“** دېگەندەك، دۇنياغا خوجايىن بولىۋالغان دۆلەتلەر يۈزلەپ، مىڭلاپ ئادەم ئۆلتۈرسە جىنايەت بولمايدۇ، ئىسلام قاتىلغا ئۆلۈم جازاسى بەرسە مەدەنىيەتسىزلىك بولامدۇ؟!

3 - ئىسلام دىنىدىن يېنىپ كېتىش ۋە ئىسلام دۆلىتىگە قارشى چىقىش، بۇنىڭ جازاسىمۇ ئۆلۈمدۇر.

ئىنسانلار ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىش - قىلماسلىقتا ئەركىندۇر. ھېچكىمنىڭ ھېچقانداق بىر كىشىنى ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرلاش ھوقوقى يوق. شۇنىڭ ئۈچۈن تەقلىيدى

ئىمان ۋە مەجبۇرىيەت ئاستىدا ئېيتقان ئىمان ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ. كىشى ئۆز ئەركىنلىكى ۋە ئۆز ئىختىيارى بىلەن تەتقىق قىلىپ، ئىزدىنىپ، كۆڭلىدە ھېچقانداق شەك ـ شۈبھە قالمىغاندا ئاندىن ئىسلامنى قوبۇل قىلىدۇ ۋە ئۇ ھەقىقىي مۆمىن ـ مۇسۇلمان بولغان بولىدۇ. بۇنداق چىن ئىشەنگەن كىشىنىڭ ئىماندىن يېنىپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس. ئەمما ئۆزى ئىسلامنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن يېنىپ كېتىش، اللەنىڭ دىنىنى كەمسىتكەنلىك ۋە ئۇنى ئويۇنچۇق قىلىۋالغانلىق بولىدۇ. بۇنداق دىن بىلەن ئويۇن ئوينايدىغان يامان نىيەتلەرگە يول قويۇلسا، ئۇ ئۆزى بىلەنغىنە قالمايدۇ، بەلكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا پىتنە ـ پاسات پەيدا قىلىدۇ. دىندىن يېنىپ كەتكەن ئادەم ئۆزىنى ھەقلىق چىقىرىش ئۈچۈن ئەلبەتتە بەزى سەۋەبلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئۇ بۇ قىلىقى بىلەن بىر تەرەپتىن مۇسۇلمانلارنىڭ ئىمانىنى گۇمانلىق ھالغا چۈشۈرۈپ قويسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئىسلامنى قوبۇل قىلماقچى بولغان كىشىلەرنىڭ ئالدىنى توسۇپ، ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا توسالغۇ بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ شەقىيلەردىن بولۇپ، ئاخىرەتتە دوزاخ ئەھلىدىن بولۇپ قېلىشىغا سەۋەبچى بولىدۇ. بۇ ئۇلارنى ئۆلتۈرگەندىنمۇ يامان ئىشتۇر. چۈنكى ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش دۇنيادىكى چەكلىك ھاياتىنى يوقاتسا، ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا توسالغۇ بولۇش ئۇلارنىڭ مەڭگۈلۈك ھاياتىنى ھالاك قىلىدۇ. شۇڭا ئۇنداق ئادەمنى جەمئىيەتتىن تازىلاش لازىم.

بۇ يەردە شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈش كېرەككى، دىندىن يانغان ئادەمنى مۇرتەد بولدى دەپلا ئۆلتۈرۈشكە بولمايدۇ. بەلكى ئىسلامنىڭ مۇتەخەسسىس ئالىملىرى تويلىشىپ، ئۇنى سوراققا تارتىپ، دىندىن يېنىپ كېتىشىنىڭ سەۋەبلىرىنى تەتقىق قىلىش كېرەك. ئەگەر ئۇنىڭ دىندىن يېنىپ كېتىشىگە سەۋەب بولغان ئامىللارنى بىر تەرەپ قىلغاندىن كېيىنمۇ ئۇ دىنغا قايتمىسا، ئاندىن ئالىملار ئۇنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىگە ياكى ئۆلتۈرۈلمەسلىككە قارار بېرىدۇ. ئەمما ھە دېسىلا بىر ـ بىرىنى كاپىر قىلىش، بىھۇدە قان تۆكۈش، ھەر جامائەت ئۆز جامائىتىدىن ئايرىلغان ئادەمنى مۇرتەد بولدى، كاپىر بولدى، ئۇنىڭ قېنى ھالال، مېلى ھالال دەپ ھۆكۈم قىلىپ، مۇسۇلماننى ئۆلتۈرىدىغان ناچار ئەھۋاللار، مەنسەپ تالىشىپ بىر ـ بىرى بىلەن ئۇرۇشىدىغان، نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ بىر ـ بىرىنى تىللايدىغان ئىشلار ئىسلامغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئىككى مۇسۇلمان بىر - بىرىگە قىلىچ كۆتۈرسە، ئۆلتۈرگۈچى ۋە ئۆلتۈرۈلگۈچى ھەر ئىككىسى دوزاخقا كىرىدۇ.» ساھابىلار: "يا رەسۇلۇللاھ! ئۆلتۈرگۈچىغۇ دوزاخقا كىرە، ئۆلتۈرۈلگۈچى نېمىشقا دوزاخقا كىرىدۇ؟" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: «چۈنكى ئۇمۇ رەقىبىنى ئۆلتۈرۈشكە ھېرىسمەن ئىدى.» دەپ جاۋاب بەرگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان] اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ ﴾

﴿كىمكى بىر مۆمىننى قەستەن ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى جەھەننەم بولىدۇ، ئۇ جەھەننەمدە مەڭگۈ قالىدۇ. اللەنىڭ غەزىپىگە ۋە لەنىتىگە ئۇچرايدۇ. اللە ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاب تەييارلايدۇ.﴾ [سۈرە نىسا: 93 - ئايەت]

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى كىشىلەرنىڭ جېنىغا، مېلىغا چېقىلىشتىن، سېنىڭ غەزىپىڭگە ۋە لەنىتىڭگە ئۇچراپ قېلىشتىن ئۆز پەزلىڭ بىلەن ساقلىغىن. ئامىين!

11 . ھەدىس

بىراۋغا قورال تەڭلىمەسلىك توغرىسىدا

عن أبى هُرَيرةَ رضي الله عنه : أَنَّ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم قال : «لاَ يُشِيرُ أَحَدُكُمْ إِلَى أَخِيهِ بِالسِّلاحِ ، فَإِنَّهُ لاَ يَدْرِى لَعَلَّ الشَّيْطانَ يَنْزِعُ فِي يَدِهِ فَيَقَعُ فِى حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«سىلەرنىڭ بىرىڭلار قېرىندىشىغا قورال تەڭلىمىسۇن! چۈنكى ئۇ بىلمەيدۇ، بەلكى شەيتان ئۇنىڭ قولىدىكىنى تارتىدۇ ـ دە، شۇنىڭ بىلەن ئۇ دوزاخنىڭ چۇقۇرىغا چۈشۈپ كېتىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 6620]

ئىزاھات :

ئىسلام مۇسۇلمانلارنى ھەرقانداق زىيانلىق ۋە يامان ئىشلاردىن توسۇپلا قالماستىن، ئۇنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ ۋە شۇ زىيانلىق ئىشقا ئاپىرىدىغان ئامىللاردىنمۇ توسىدۇ. چۈنكى شەيتان داۋاملىق ئىنسان بىلەن بىللە ۋە ئۇنى ھەر تۈرلۈك زىيانلىق ئىشلارنى قىلدۇرۇشقا ئۇرۇنىدۇ. شۇڭلاشقا ئىنسانلار كۆپۈنچە ۋاقىتلاردا بەزى ئىشلارنى كۆزگە ئىلمەستىن، ئاقىۋىتىنى ئويلىماستىن قىلىپ، كېيىن پۇشايمان قىلىدۇ. لېكىن بولىدىغان ئىش بولۇپ بولغان، پۇشايمان پايدا بەرمەيدۇ.

مانا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇسۇلمانلارنى مەيلى چاقچاق بولسۇن، مەيلى قەستلىگەن ھالدا بولسۇن، بىر ـ بىرىگە پىچاق، قىلىچ، نەيزە، تاپانچا، مىلتىق قاتارلىق قوراللارنى تەڭلەشتىن ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئىشارەت قىلىشتىن توستى. چۈنكى بۇ قوراللارنى چاقچاق قىلىشىپ بولسىمۇ بىر ـ بىرىگە تەڭلەش خەتەرلىك. بەلكى ئۇ يېنىشىپ تاپانچىنىڭ تەپكىسى بېسىلىپ كەتسە، ياكى پىچاق، قىلىچقا ئوخشاش نەرسىلەر بىر ـ بىرىنىڭ بەدىنىگە سانجىلىپ كەتسە، قېرىندىشىنى ئۆلتۈرۈپ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ۋاي ئېسىت دەپ ھەسرەت چېكىدۇ. بولۇپ بولغان

ئىشىنى كەينىگە ياندۇرغىلى بولمايدۇ. "نېمىشقا قوپال تەگلىگەندىمەن" دەپ باش كۆزنى تاتىلغانلىقنىڭ ھېچ پايدىسى يوق. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ ﴾

﴿ئەگەر شەيتان ساڭا ۋەسۋەسە قىلسا، اللەغا سېغىنىپ شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىدىن پاناھ تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن سۆزۈڭنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ئىشىڭنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر﴾ [سۈرە ئەئراف: 200 ـ ئايەت]

ئەمما بىرىنى سەۋەبسىز قورقۇتۇش ئۇچۇن قوپال تەگلەش ھارام. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«كىمكى ئۆزىنىڭ قېرىندىشىغا تىغ تەگلىسە، ـــ ئاتا ـ ئانىسى بىر قېرىندىشى بولسىمۇ ـــ قولىنى قايتۇرمىغىچىلىك پەرىشتەلەر ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇيدۇ.»** [ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىس]

خەتەرلىك نەرسىلەر بىلەن، يامان غەرەزلىك سۆزلەر بىلەن ئويۇن ـ چاقچاق قىلىش مۇسۇلمانلارغا ياراشمايدىغان ئىشلاردۇر. كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدىن تۇيۇقسىز ۋارقىراش ياكى قۇلىقىغا قاتتىق توۋلاش ئارقىلىق قورقۇتۇش، بىر ـ بىرىنىڭ بېشىغا بىر نەرسە قويۇپ ئوق ئېتىش، يولدا بىخارامان كېتىۋاتقان ئادەمنىڭ ئارقىسىدىن ماشىنىنىڭ سىگنىلىنى قاتتىق بېسىش ئارقىلىق قورقۇتۇش، توي ـ مەرىكە ۋە باشقا مۇناسىۋەتلەردە خوشاللىقىمىزنى ئېلان قىلىمىز دەپ ئاسمانغا ئوق ئېتىش، كۆنىمىزدە پەيدا بولغان يىلان ۋە باشقا قورقۇنچلۇق ھايۋانلارنىڭ ھەيكەللىرىنى، ئاجىز، باشقا بىر نەرسە ئويلاپ كېتىۋاتقان كىشىلەرنىڭ قولىغا تۇيۇقسىز تۇتقۇزۇش، ياكى ئالدىغا تاشلاش ئارقىلىق قورقۇتۇش قاتارلىق ئويۇن ـ چاقچاقلار رەسۇلۇللاھ توسقان، ئىسلامدا مەنئى قىلىنغان ئىشلاردۇر. چۈنكى بۇنداق چاقچاق نەتىجىسىدە سىل كېسىلى ۋە باشقا ئېغىر كېسەللىكلەرگە دۇچار بولغانلار، ھەتتا ئۆلۈپ كەتكەنلەرمۇ بار.

چاقچاقنىڭ يامىنى يوقىرىدىكىدەك كىشىلەرگە ئازار بېرىدۇ. ئادەتتىكى چاقچاقمۇ، چاقچاق قىلغۇچىنىڭ شەرىپىنى چۈشۈرىدۇ. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: "كۆپ كۈلگەن كىشىنىڭ ھەيۋىتى قالمايدۇ، كۆپ چاقچاق قىلغان كىشى كۆزگە ئىلىنمەيدۇ. ھەرقانداق كىشى

كۆپ قىلغان ئىشى بىلەن تونۇلىدۇ. جىق گەپ قىلغان ئادەمنىڭ خاتاسى كۆپ بولىدۇ. خاتالىقى كۆپ بولغان كىشىنىڭ ھاياسى ئاز بولىدۇ. ھاياسى ئاز بولغان ئادەمنىڭ تەقۋاسى ئاز بولىدۇ. تەقۋاسى ئاز بولغان ئادەمنىڭ قەلبى ئۆلىدۇ."

ھوكۇمالاردىن بىرى ئوغلىغا مۇنداق دەپ ۋەسىيەت قىلغان: "ئوغلۇم! ئۆلۈغ كىشىلەرگە چاقچاق قىلمىغىن، ساڭا ئاداۋەت قىلىدۇ. ناچار كىشىلەرگە چاقچاق قىلمىغىن، سېنى كۆزىگە ئىلمەيدۇ."

بەزى ھوكۇمالار: "ھەر نەرسىنىڭ ئۇرۇغى بار، دۈشمەنلىكنىڭ ئۇرىغى چاقچاق" دېگەن ئىكەن.

بۇ يەردە دېمەكچى بولغان: پەقەتلا چاقچاق قىلماڭ دېگەنلىك ئەمەس، باشقىلارنى گەپتە سوقۇۋالىدىغان، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا كەمسىتىدىغان، كىشىلەرگە ھەر خىل زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزىدىغان، ياكى چاقچاق قىلىنغۇچىنىڭ يۈزىنى چۈشۈرىدىغان چاقچاقلارنى قىلماڭلار دېمەكچى.

ئەمما دوستلۇقنى كۈچلەندۈرىدىغان، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى خۇرسەن قىلىدىغان، چىرايلىق چاقچاقلارنى قىلىش جائىزدۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ بەزىدە ساھابىلىرىنىڭ كۆڭلىنى ئېچىش ئۈچۈن چىرايلىق چاقچاقلارنى قىلاتتى. لېكىن چاقچاق قىلغاندىمۇ ھەق سۆزلەيتتى. رەسۇلۇللاھنىڭ چاقچاق قىلىشتىكى مەقسىتى، ساھابىلارنى ئۆزىگە يېقىنلاشتۇرۇش، بەزى كىشىلەرنىڭ قورقۇنچىسىنى يوقىتىش، ئۇلارنىڭ قەلبىنى ئۆزىگە مايىل قىلىش ۋە ساھابىلار ئارىسىدا ئۈنس ـ ئۈلپەت پەيدا قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى.

مەسىلەن: بىر قېتىم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىغا بىر ياشانغان ئايال كېلىپ: "يا رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ سىز بىلەن بىرگە جەننەتكە كىرىشىمگە دۇئا قىلىڭ" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: **«قېرى ئايال جەننەتكە كىرمەيدۇ»** دېگەن. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ئايال خاپا بولۇپ يىغلىغاندا، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا: **«شۈبھىسىزكى، بىز ھۆرلەرنى يېڭىدىن ياراتتۇق، ئۇلارنى پاكىز، ئەرلىرىگە ئامراق، تەڭ تۇش قىلدۇق» دېگەن ئايەتنى ئوقۇمىدىڭىزمۇ؟ (يەنى قېرىلىق ھالەتتە كىرمەيسىز)»** دېگەن ئىدى.

ئىسلام مۇسۇلمانلارنى مانا موشۇنداق ھەرجەھەتتىن ئەخلاقلىق بولۇشقا، ئۆزئارا ياخشى سۆزلەرنى قىلىشىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ، ساھابە كىراملارنىڭ ۋە خەلققە ياخشى تۈھپە قالدۇرۇپ كەتكەن كىشىلەرنىڭ ھايات ھېكايىلىرىدىن سۆز قىلىشىپ، كۆڭۈللىرىنى راھەتلەندۈرۈشكە چاقىرىدۇ. چۈنكى بۇنداق سۆھبەتلەردە بىلمىگەنلەر بىلگەنلەردىن ئۆگىنىدۇ. ئۆزئارا مۇھەببەت، دوستلۇق كۈچىيىدۇ. ياشلار چوڭلاردىن ئەدەب ـ ئەخلاق ئۈگىنىدۇ.

كىشىلەرگە يامان كۆزى بىلەن قاراش، كۆز سېلىش ئارقىلىق زىيان ئۇرۇشمۇ موشۇ ھەدىسنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ. اللە تائالا قۇرئاندا مۇنداق دەيدۇ: «**كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان كۆزلىرى بىلەن سېنى يىقىتىۋېتىشكە تاس قالىدۇ.**» [سۈرە نۇن: 51 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا تىلى يامانىنىڭ تىلىدىن، كۆزى يامانىنىڭ كۆزىدىن ساقلىسۇن. شۇنىڭدەك باشقا مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزغا ھەر تۈرلۈك يوللار ئارقىلىق زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

12 . ھەدىس

چوڭ گۇناھلاردىن ساقلىنىش توغرىسىدا

عن أبى هريرة رضي الله عنه قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه و سلم : «اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ» قالوا "يَا رَسُولَ اللهِ! مَاهُنَّ؟" قالَ : «الشِّرْكُ بِالله، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِى حَرَّمَ اللهُ إلاَّ بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا ، وَأَكْلُ مالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الغَافِلاَتِ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ھالاك قىلغۇچ يەتتە گۇناھتىن ساقلىنىڭلار»** ساھابە كىراملار: **"يا رەسۇلەللاھ! ئۇلار قايسى؟"** دېدى. رەسۇلۇللاھ: **«اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش، سېھىرگەرلىك قىلىش، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش، جازانە يېيىش، يېتىمنىڭ مېلىنى يېيىش، ئۇرۇش مەيدانىدىن قېچىش ۋە مۆمىنە، پاك ئاياللارغا تۆھمەت چاپلاشتۇر.»** دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2707]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە مۇسۇلمانلارنى ھالاكەتكە تاشلايدىغان يەتتە خىل گۇناھتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئىسلام ئىستىلاھىدا بۇ گۇناھلار "گۇناھى كەبىرە (چوڭ گۇناھ)" دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ چوڭ گۇناھلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1 ـ الله تائالاغا شېرىك كەلتۈرۈش. ئۇ ـ ـ جانلىق ـ جانسىز ھەر قانداق بىر نەرسىنى اللەغا ئوخشاش ئىش قىلالايدۇ، ياكى اللەنىڭ ياردەمچىسى، ياكى خۇدالىقتا، ئىبادەت قىلىنىشتا اللەغا ئورتاق دەپ ئېتىقاد قىلىشتۇر. اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش، گۇناھلارنىڭ ئەڭ چوڭى بولۇپ، الله تائالا ئۇنى قەتئىي كەچۈرمەيدۇ. شېرىك كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ قىلغان ئەمەل ـ ئىبادەتلىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ. بۇ ھەقتە الله تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰ إِثْماً عَظِيماً﴾

﴿اللە ھەقىقەتەن اللەغا شېرىك كەلتۈرگەن گۇناھنى مەغپىرەت قىلمايدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا (شېرىكتىن باشقا) گۇناھنى مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ﴾ [سۈرە نىسا: 48 ـ ئايەت]

اللەدىن باشقىغا رۇكۇ، سەجدە قىلىش، ھالال ھايۋاننى اللەدىن باشقىسىنىڭ نامى بىلەن سويۇش، اللەدىن باشقا بىر نەرسە بىلەن قەسەم قىلىش، ھاجىتىنى ئۆلۈكلەردىن تىلەش، مازار ـ ماشايىخلاردىن بالا، مال ـ دۇنيا، ئىلىم تىلىگەنگە ئوخشاش ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللەغا شېرىك كەلتۈرگەنلىك بولىدۇ. ئەمەل ـ ئىبادەتتە رىيا قىلىشمۇ مەخپىي شېرىك ياكى كىچىك شېرىك ھېسابلىنىدۇ.

2 ـ سېھىرگەرلىك قىلىش. ھەر تۈرلۈك سېھىر قىلىش ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ كۆزىنى بوياش، راستنى يالغان، يالغاننى راست كۆرسىتىش، ئىسسىق ـ سوغۇقتا قىلىپ كىشىلەرنى ئۆچ ـ ئامراق قىلىش، غەيبىدىن سۆزلەپ كىشىلەرنى ئالداش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى سېھىرگەرلىك بولۇپ چوڭ گۇناھتۇر. كاھىن ۋە سېھىربازلارنىڭ سۆزلىرىگە راست دەپ ئىشىنىشمۇ چوڭ گۇناھتۇر. ئىسلام ئالىملىرى سېھىربازلارنى ئۆلۈم جازاسى بىلەن جازالاشقا ئىتتىپاقلاشقاندۇر.

3 ـ ئادەم ئۆلتۈرۈش. ئىسلام شەرىئىتىدە ئۆلۈم جازاسى بېرىلگەن جىنايەتلەر بولۇپ، ئۇ جازانىمۇ ھۆكۈمەت بېرىدۇ. ئۇنىڭ تېشىدا ئىنسانلارنىڭ جېنىغا قەست قىلىش، ئۇنى ئۆلتۈرۈش، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەنلىك بولۇپ چوڭ گۇناھتۇر.

4 ـ يېتىمنىڭ ھەققىنى يېيىش. مۇسۇلمانلارنىڭ ئۈستىگە يېتىم بالىلارنى بېقىش، تەربىيىلەش، ئۇلارنى كاپالەتتى ئاستىغا ئېلىپ ھىمايە قىلىش ۋاجىب بولغان تۇرسا، يېتىملەرگە ئۆز مېلىدىن چىقىم قىلىپ بېقىشنىڭ ئورنىغا ئۇلارنىڭ ھەققىنى يەۋېلىش نېمىدېگەن ئېغىر جىنايەت! ئۇ ئىنسانىيەتكىمۇ خىلاپ ئىشتۇر. اللە تائالا قۇرئاندا مۇنداق دەيدۇ: «زۇلۇم قىلىپ

يېتىملەرنىڭ مال ـ مۈلكىنى ناھەق يەۋالىدىغانلار، شۈبھىسىزكى، قورسىقىغا ئوتنى يېگەن بولىدۇ. ئۇلار يېنىپ تۇرغان ئوتقا كىرىدۇ.» [سۈرە نىسا: 10 ـ ئايەت]

يېتىمغا پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن ئۇنىڭ مېلىنى تىجارەتكە سېلىش ۋە باشقا ھەر تۈرلۈك تەسەررۇپلار جائىزدۇر. بۇنىڭ شەرتى ئانا پۇل يوقاپ كەتمەسلىكى ۋە چىققان پايدا يېتىمنىڭ بولۇشى كېرەك. ئەگەر يېتىمنى باققۇچى كەمبەغەل بولۇپ، يېتىمنىڭ پۇل ـ مېلىنى ئىسراپ قىلماسلىق شەرتى بىلەن ئۆزى ۋە يېتىمنىڭ ھاجىتى ئۈچۈن ئىشلەتسە بولىدۇ. ئەگەر يېتىمنىڭ مېلىغا ھاجىتى چۈشمىسە ئۇنى يېمەسلىك كېرەك.

5 ـ رىبا (جازانە). يەنى مالنىڭ پىرسەنت بىلەن چىققان ئۆسۈمنى يېيىش. بۇمۇ چوڭ گۇناھلاردىن بولۇپ، اللە تائالا ئۇنىڭغا دوزاختىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دېگەن:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَذَرُواْ مَا بَقِيَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ فَأۡذَنُواْ بِحَرۡبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَإِن تُبۡتُمۡ فَلَكُمۡ رُءُوسُ أَمۡوَٰلِكُمۡ لَا تَظۡلِمُونَ وَلَا تُظۡلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ ﴾

﴿ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! ھەقىقى مۆمىن بولساڭلار، اللەنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، كىشىلەرنىڭ زىممىسىدە قېلىپ قالغان جازانىنى (ئۆسۈمنى) تەرك ئېتىڭلار، ئەگەر ئۇنداق قىلمىساڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر جازانە قىلىشتىن تەۋبە قىلساڭلار، قەرز بەرگەن سەرمايەڭلار ئۆزۈڭلەرگە قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزۈڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 278 ۋە 279 ـ ئايەتلەر]

جازانە ئالغۇچى، بەرگۈچى ۋە گۇۋاھ بولغۇچى قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ لەنىتىگە ئۇچرايدۇ. رەسۇلۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: **«بىر ئادەمنىڭ بىلىپ تۇرۇپ، بىر دىرھەم جازانە يېگىنى 36 قېتىم زىنا قىلغاندىن يامان گۇناھتۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان]

6 ـ ئۇرۇش مەيدانىدىن قېچىش. بۇ قورقۇنچاقلىق ۋە ئاجىزلىق بولۇپ، بۇنداق ناچار ئىللەتكە گىرىپتار بولۇپ قېلىشتىن اللەغا سېغىنىش لازىم. چۈنكى قورقۇنچاق ئادەم ئۆز جېنىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن، سەپداشلىرىنى بەلكى ۋەتىنىنى سېتىۋېتىشتىن يانمايدۇ. ئۇرۇش بولۇۋاتقاندا مەيداندا چاڭ توزۇش، تەۋرەنمەسلىك، قوماندانىنىڭ بۇيرۇقىنى قەتئىي ئورۇنلاش، غەلىبە قىلىشنىڭ بىردىنبىر يولىدۇر. ئۇنداق پەيتتە ئەسكەرلەرنىڭ ئىرادىسى ۋە ئۆزگە بولغان ئىشەنچىسىنى ئاجىزلىتىدىغان ئەڭ كىچىك بىر ھەرىكەت، دۈشمەنگە پۇرسەت يارىتىپ بېرىدۇ ۋە مەغلۇبىيەتكە سەۋەب بولىدۇ. ئۇرۇش مەيدانىدىن قېچىش ئەسكەرنىڭ غالىبىيىتىنى مەغلۇبىيەتكە، مىللەت ۋە ۋەتەننى ئاسارەتكە ئۈچرىتىدىغان ئېغىر جىنايەتتۇر. اللە تائالانىڭ قازا ۋە قەدەرىگە ئىشەنگەن مۇسۇلمانىنىڭ قانداق ھالەتتە بولمىسۇن مەيداندىن قېچىشى جائىز ئەمەس. مۇسۇلمانىنىڭ پرىنسىپى يا غەلىبە قىلىش، يا شېھىت بولۇشتۇر. ئۇنىڭدىن باشقا يول يوق. شۇڭا اللە تائالا مۇسۇلمان ئەسكەرلەرنى سۈپەتلەپ:

﴿ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾

«ئۇلار اللە يولىدا ئۇرۇش قىلىپ دۈشمەنلەرنى ئۆلتۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلىدۇ.» دېگەن. [سۈرە تەۋبە: 111 ـ ئايەت]

7 ـ ئىپپەتلىك ئاياللارغا يالغاندىن زىنا قىلدى دەپ تۆھمەت چاپلاش. اللە تائالانىڭ غەزىپىنى كەلتۈرىدىغان بۇنىڭدىن يامانراق بىر گۇناھ يوقتۇر. بۇنداق تۆھمەت توقۇغۇچى سۆزىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، تۆھمەت قىلىنغۇچىنىڭ ئوچۇق ـ ئاشكارا زىنا قىلغانلىقىنى كۆرگەن، يالغان گەپ قىلمايدىغان ئادالەتلىك 4 ئەر كىشىنى گۇۋاھچى قىلىشى كېرەك. ئەگەر ئۇنداق گۇۋاھچى تاپالمىسا، ياكى گۇۋاھچىلاردىن بىرىنىڭ شەرتى توشمىسا، مەزكۇر تۆھمەتچىگە 80 قامچا ئۇرۇلىدۇ ۋە ئۇنىڭ گۇۋاھلىقى ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ. قىزلارنى، ئانىلارنى، ئاچا ـ سىڭىللارنى زىنا بىلەن ئەيىبلەش، ئۇلارغا يالغاندىن قارا سۇۋۇغانلىق بولۇپ ئەڭ ئېغىر گۇناھتۇر. ئاتا ـ ئانىلار، ئىمام ـ مۇئەززىنلەر، ئالىم ـ ئۆلىمالارنىڭ بۇنداق يامان قىلمىقلارنى كۆرۈپ تۇرۇپ سۈكۈت قىلىشى ۋە كۆڭلىدە نارازى بولۇشى كۇپايە قىلمايدۇ. ئۇنىڭغا قاتتىق قارشى تۇرۇپ تۈزىتىش كېرەك.

اللــە تائــالا بىزلــەرنى يۇقىــرىدىكى چــوڭ جىنايــەت ۋە ئەخلاقســىزلىقلاردىن پــاك قىلســۇن. ئەۋلاتلىرىمىزنى ئىسلام ئەخلاقى بىلەن تەربىيىلىنىپ، بىر ـ بىرىگە چىرايلىق مۇئامىلە قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارنى قىلىپ يامان قىلىقلاردىن يىراق تۇرىدىغان پاك جەمئىيــەت ئــەۋلاتلىرى قىلســۇن. ئامىين!

13 . ھەدىس

قىيامەت كۈنى ئەرشنىڭ سايىسىدا سايىدايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

عن أبِي هُرَيرةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و سلم قال: «سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فى ظِلِّهِ يَوْمَ لاَظِلَّ إلاَّ ظِلُّهُ، الإمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابٌّ نَشَأَ فى عِبَادَةِ اللهِ، ورَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ في الْمَسَاجِدِ، ورَجُلانِ تَحَابَّا فى اللهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، ورَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وجَمَالٍ، فقالَ إنِّى أخَافُ اللهَ، ورَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لاَ تَعْلَمَ شَمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ، ورَجُلٌ ذَكَرَ اللهَ خَالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «يەتتە خىل كىشى بار، الله تائالا ئۇلارنى ئەرشىنىڭ سايىسىدىن باشقا سايا بولمىغان كۈنى (قىيامەت كۈنى) ئەرشىنىڭ سايىسىدا سايىتىدۇ. ئۇلار: ئادالەتلىك ئىمام، اللەنىڭ ئىبادىتىدە ئۆسكەن يىگىت، قەلبى مەسجىدكە باغلانغان كىشى، الله ئۈچۈن دوست بولغان، الله ئۈچۈن ئايرىلغان ئىككى كىشى، مەنسەپلىك، چىرايلىق ئايال ئۆزىگە چاقىرسا، مەن اللەدىن قورقىمەن دېگەن كىشى، ئوڭ قولى بىلەن بەرگەن سەدىقىسىنى سول قولى بىلمەيدىغان ھالەتتە مەخپى سەدىقە بېرىدىغان كىشى ۋە ئۆزى يالغۇز يەردە اللەنى ياد ئېتىپ كۆزىدىن ياش تۆكىدىغان كىشىدۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 651]

ئىزاھات :

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە، قىيامەت كۈنى قۇياش نەيزە بويى پەسلەپ ھاۋا مىستەك، يەر تۆمۈردەك قىزىپ كەتكەن، ئىنسانلار تەرنىڭ ئىچىگە چۆكۈپ كەتكەن، ھېچكىم اللە تائالانىڭ قانداق ھۆكۈم چىقىرىدىغانلىقىنى، جەننەتكە كىرەمدۇ ياكى دوزاخقا ھەيدىلەمدۇ؟ بىلەلمەي ئۆز غېمىدە پەرىشان بولۇپ تۇرغان، پەيغەمبەرلەرمۇ مېنىڭ ھالىم نېمە بولار

دەپ غەمگە چۆكىدىغان، ئەرشىنىڭ سايىسىدىن باشقا سايە بولمايدىغان شۇنداق قورقۇنچلۇق ۋە دەھشەتلىك كۈندە، اللە تائالانىڭ ئۆز پەزلى بىلەن يەتتە خىل كىشىنى ئەرشىنىڭ سايىسىدا سايىتىدىغانلىقىنى خەۋەر بېرىدۇ. مەزكۇر سائادەتمەن كىشىلەر تۆۋەندىكىلەردۇر:

1 ـ ئادالەتلىك ئىمام، يەنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا ئادالەت ۋە ھەققانىيەت بىلەن ھۆكۈم قىلىدىغان، ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن دوستى ۋە تۇغقىنى بولسىمۇ تەرەپ تۇتمايدىغان، ھېچكىمگە زۇلۇم قىلمايدىغان، باي ـ كەمبەغەل، ئاجىز ـ كۈچلۈك، خوجايىن ـ خىزمەتچى دەپ ئايرىماستىن ئوخشاش مۇئامىلە قىلىدىغان باشلىق، دۆلەت رەئىسى قاتارلىق كىشىلەردۇر. ئادالەتلىك باشلىق خەلقنى ئۆز ئەۋلادىغا ئوخشاش كۆرىدۇ. بىلمىسىزلەرنى ئوقىتىدۇ، كەمبەغەللەرنى يۆلەيدۇ، كىچىكلەرنى تەربىيىلەيدۇ، كېسەللەرنى دەۋالايدۇ، پۈتۈن خەلقنى باغرىغا باسىدۇ. ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: "باشلىقنىڭ ئۈستىگە اللەنىڭ كىتابى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ۋە ئامانەتنى ئىگىسىگە تاپشۇرۇش ۋاجىب. ئەگەر ئۇ بۇ ۋەزىپىسىنى ئادا قىلسا، خەلقنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاش، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ۋە چاقىرىقىنى قوبۇل قىلىش ۋاجىب بولىدۇ".

اللە تائالا مۇستەبىد، زالىم، ھاكىمىيىتىدىن پايدىلىنىپ مۇسۇلمانلارغا زۇلۇم قىلىدىغان، اللە ئەزىز قىلغاننى خار، خار قىلغاننى ئەزىز قىلىدىغان پادىشاھ ـ كىرال، رەئىس، ھاكىم، ۋە ۋالىيلارنى ئەرشىنىڭ سايىسىدا تۇرغۇزمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ ﴾

﴿زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچى ئادەم ئىنتىقامىنى ئالسا، ئۇنى ئەيىبلەشكە بولمايدۇ. ئەيىبلىنىدىغانلار پەقەت كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىدىغان، زېمىندا ناھەق رەۋىشتە پىتنە ـ پاسات تېرىيدىغان ئادەملەردۇر. ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.﴾ [سۈرە شۇرا: 41 ـ 42 ـ ئايەتلەر]

ئادالەتلىك ئىمام سۆزى يۇقىرىسى پادىشاھ ـ رەئىسلەردىن باشلاپ تۆۋىنى ئائىلە باشلىقىغىچە چوڭ ـ كىچىك پۈتۈن باشلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

2 ـ اللەنىڭ ئىبادىتىدە ئۆسكەن يىگىت، بۇ يىگىت ئۆمرىنى اللە تائالاغا تائەت ـ ئىبادەت قىلىش بىلەن ئۆتكۈزىدۇ. بەدىنىنى، جېنىنى، مېلىنى ۋە اللە تائالا بەرگەن بارلىق ئىقتىدارىنى اللەنى ۋە رەسۇلۇللاھنى رازى قىلىدىغان يولدا ئىشلىتىدۇ. ھەر دائىم ئائىلىسىگە خەلقىگە ۋە ۋەتىنىگە خىزمەت قىلىدۇ. ھەر تۈرلۈك گۇناھ ـ مەسىيەت ۋە زىيانلىق ئىشلاردىن يىراق تۇرىدۇ. پۇل ـ مېلىنى ھالال يول بىلەن تاپىدۇ ۋە اللە يولىدا جىھاد قىلىشقا، مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋلادىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈشكە، ۋەتىنىگە ۋە مىللىتىگە خىزمەت قىلىشقا سەرپ قىلىدۇ. ئۇ جەڭ مەيدانىدا ئەسكەر، بازاردا سودىگەر، ئېتىزدا دېھقان، شىپاخانىدا دوختۇر، زاۋۇدتا خىزمەتچى، جەمئىيەتلەرنىڭ سادىق ئەزاسى بولۇپ، ياخشىلىققا چاقىرىلسا دەرھال قوبۇل قىلىدۇ، يامانلىقنى كۆرسە ياكى ئاڭلىسا ئۇنى تۈزىتىشكە تىرىشىدۇ، ئەگەر كۈچى يەتمىسە ئۆزى ئۇنداق ئىشلاردىن يىراق تۇرىدۇ. قۇرئان كەرىمدە اللە تائالانىڭ ئىبادىتىدە ئۆسكەن ياشلار ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىدۇ. اللە تائالا ئەسھابۇل كەھف ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ ﴾

﴿بىز ساڭا ئۇلارنىڭ ھېكايىسىنى راستى بىلەن ئېيتىپ بېرىمىز، ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتقان بىر ھىدايەتنى زىيادە قىلغان يىگىتلەردۇر.﴾ [سۈرە كەھف: 13 ـ ئايەت]

قېرىغان ياكى كېسەل بولغانلارغا ئىبادەت قىلىش ئېغىر كەلمەيدۇ. چۈنكى ئۇلار بىر پۈتىنىڭ گۆرگە ساڭگىلىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، جان چىقىپ بولغىچە بىر ئاز ئىبادەت قىلىۋالاي دەپ ئۆزىنى ئىبادەتكە بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ گۇناھ ـ مەسىيەت قىلىشقا ماغدۇرىمۇ يوق. ئەمما ساغلام، ئۆلۈم تېخى مىڭىسىگە كىرمەيدىغان، ھەر تۈرلۈك ئويۇن ـ تاماشاغا قىزىقىدىغان، قېنى قىززىق ياش ـ يىگىتلەرنىڭ نەپسىنى يېڭىپ يامان ئىشلاردىن يىراق بولۇپ، ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولۇشى ئىنتايىن قىيىن ئىش. مۇشۇنداق قىيىن ئىشنى ئۆز لايىقىدا ئادا قىلالىغان، قېرىلىق كېلىشتىن بۇرۇن ياشلىقنى، كېسەل بولۇشتىن بۇرۇن ساقلىقنى، نامراتلىقتىن بۇرۇن بايلىقنى، مەشغۇلىيەتتىن بۇرۇن بوشلۇقنى، ئۆلۈم ئىشىكىنى قېقىشتىن بۇرۇن ھاياتلىقنى غەنىمەت بىلىپ ياخشى ئىشلارنى قىلىدىغان يىگىتلەر قەدىرلەشكە ئەرزىيدۇ.

مۆمىن تەقۋادار ياشلار چوڭلارنى ئۇلۇغلاپ ھۆرمەتلەيدۇ، كىچىكلەرگە كۆيۈنۈپ مەرھەمەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئىنسانىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىدىغان، گۇناھقا ئېلىپ بارىدىغان يامان سۆز چىقمايدۇ. يۈزىدىن تەبەسسۇم بىلەن نۇر يېغىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئىمانىنىڭ تەقەززاسى بولغان ئېسىل ئەخلاق لىباسىنى كىيىپ، كىچىكلەرنىڭ ئەخلاقسىزلىقىدىن، چوڭلارنىڭ ئازغۇنلىقىدىن يىراق بولىدۇ. بۇنداق پەزىلەتلىك ياشلار اللە تائالانىڭ ئەرشىسىنىڭ سايىسىدا بولۇشقا لايىقتۇر.

3 ـ قەلبى مەسجىدگە باغلانغان كىشى، ئۇ بەش ۋاقىت نامازنى مەسجىدە ئوقۇيدىغان، مەسجىدنى رېمونت قىلىدىغان ۋە مەسجىدە ئېتىكاپ قىلىدىغان كىشىدۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرۡفَعَ وَيُذۡكَرَ فِيهَا ٱسۡمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَّا تُلۡهِيهِمۡ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيۡعٌ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوۡمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلۡقُلُوبُ وَٱلۡأَبۡصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجۡزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحۡسَنَ مَا عَمِلُواْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضۡلِهِۦۗ وَٱللَّهُ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ ﴾

«اللەنىڭ ئۇلۇغلىنىشى ۋە ئىسمىنىڭ ياد ئېتىلىشى بۇيرۇلغان مەسجىدلەردە مۆمىنلەر ئەتىگەن ـ ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ. ئۇلار شۇنداق ئەرلەركى، سودا ـ سېتىق ئۇلارنى اللەنى زىكىر قىلىشتىن، ناماز ئۆتەشتىن، زاكات بېرىشتىن غەپلەتتە قالدۇرمايدۇ. ئۇلار دىللار ۋە كۆزلەر قالايمىقانلىشىپ كېتىدىغان كۈندىن (قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ. اللەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىگە مۇكاپات بېرىشى ۋە ئۆزىنىڭ پەزلىدىن ئاشۇرۇپ بېرىشى ئۈچۈن ئۇلار شۇنداق ئىبادەتلەرنى قىلىدۇ. اللە خالىغان ئادەمگە ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ.» [سۈرە نۇر: 36 ـــ 38 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ ﴾

﴿اللەنىڭ مەسجىدلىرىنى پەقەت اللەغا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، ناماز ئۆتىگەن، زاكات بەرگەن، اللەدىن باشقىدىن قورقمايدىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلىدۇ. ئەنە شۇلارنىڭ ھىدايەت تاپقۇچىلاردىن بولۇشى كۈتۈلىدۇ.﴾ [سۈرە تەۋبە: 18 ـ ئايەت]

ئىسلام جەمئىيىتىدە مەسجىد بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. بىر يەردە مەسجىد بولىدىكەن ئۇ يەردە مۇسۇلمان بار دېگەن سۆز. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغاندا، بىرىنچى قېتىم قىلغان ئىشى مەسجىد سېلىش بولغان ئىدى. ئۇ چاغدا مەسجىد كۈنىمىزدىكى پارلامېنت، مەدرىسە، مەھكىمە رولىنى ئوينايتتى. ئەينى زاماندا مەسجىد مۇسۇلمانلارنى بىر يەرگە توپلايدىغان، ئىتتىپاق ـ ئىناق بىر جامائەت مەيدانغا كەلتۈرىدىغان ناھايىتى مۇھىم ئورۇن. مەسجىددە باي ـ كەمبەغەل، كاتتا ـ كىچىك ھەممە ئادەم بىر سەپتە يانمۇ يان تۇرۇپ اللە تائالاغا ئۇخشاش سەجدە ـ رۇكۇ قىلىدۇ. شۇڭا دائىم مەسجىدنى تاشلىمايدىغان كىشىنىڭ مۇكاپىتى موشۇنداق چوڭ بولىدۇ.

4 ـ اللە ئۈچۈن دوست بولغانلار، ئىسلامدا دوستلۇق ـ دۈشمەنلىكنىڭ ئۆلچىمى اللەنى دوست تۇتۇش، اللەغا دۈشمەن بولۇش بىلەن بەلگۈلىنىدۇ. مۇسۇلمان كىشىنىڭ اللەنى سۆيگەن كىشىنى دوست تۇتۇشى، اللەغا دۈشمەن بولغان ئىنساننى دوست تۇتماسلىقى كېرەك. مانا بۇ ھەقىقىي دوستلۇق بولۇپ، ئاخىرىغىچە داۋام قىلىدۇ. ئەمما باشقا مەخسەت بىلەن دوست بولغانلار مەنپەئەتتە زىيان يەتكەن ھامان بىر ـ بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ. دوستلۇق داۋاملاشمايدۇ.

اللە تائالا ئۈچۈن دوست بولۇشقانلار قىيامەت كۈنى نۇردىن ياسالغان مۇنبەرنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ. قىيامەت كۈنى ھەر ئادەم ئۆز دوستى بىلەن ھەشر قىلىنىدۇ. بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن "قىيامەت كۈنى قاچان بولىدۇ؟" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«قىيامەت كۈنى ئۈچۈن نېمە تەييارلىدىڭ؟»** دېدى. ھېلىقى كىشى

”ھېچ نەرسەم يوق، لېكىن مەن اللەنى ۋە پەيغەمبىرىنى بەك ياخشى كۆرىمەن“ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ: **«سەن ياخشى كۆرگەن كىشىڭ بىلەن بىرگە بولىسەن»** دېدى. ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ”رەسۇلۇللاھنىڭ بۇ سۆزىگە بەكمۇ خۇرسەن بولدۇق، مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى، ئەبۇ بەكرنى ۋە ئۆمەرنى ياخشى كۆرىمەن، ئۈمىد قىلىمەنكى قىيامەت كۈنى ئۇلار بىلەن بىرگە بولغايمەن“ دېگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان] سوفى اللە يار مۇنداق دەيدۇ:

قىيامەت كۈن قوشۇلسا جان بىلەن تەن،

قوپار ھەر ئادىمى ئۆز دوستى بىرلەن.

بىر ـ بىرىنى اللە ئۈچۈن دوست تۇتقان جەمئىيەتتە ئۆزئارا مۇھەببەت، ئىتتىپاقلىق، ئىناقلىق مۇستەھكەم بولۇپ، دۈشمەنلىك، بۆلۈنۈش، ئىتتىپاقسىزلىق يوقىلىدۇ ۋە پاراۋانلىق، بەخت ـ سائادەت بولىدۇ.

5 ـ زىنادىن ئۆزىنى ساقلىغان كىشى، كىشىلەر كۆرگەندىمۇ، يالغۇز قالغاندىمۇ اللەدىن قورقىدىغان ۋە اللە تائالانىڭ بەندىنى دائىم كۆزىتىپ تۇرىدىغانلىقىنى بىر مىنۇتمۇ ئېسىدىن چىقارمايدىغان كىشى ھەقىقىي سادىق مۇسۇلمان بولىدۇ. دۈشمەننى يەڭگەن باتۇر ئەمەس، نەپسىنى يەڭگەن باتۇر. باي، مەنسەپلىك، ساھىبجامال، چىرايلىق ياسانغان ئايال ئۆزىگە چاقىرسا، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولۇشقا ھېچقانداق توسالغۇ قالمىغان، ئۇلارنى كۆزىتىپ كۆرۈپ قالىدىغان ۋە باشقىلارغا چېقىپ قويىدىغان ھېچبىر كىشى بولمىغان ۋە نەپسى قاتتىق ئارزۇ قىلىۋاتقان ھالەتتە پەقەت اللەدىن قورقۇپ، نەپسى شەيتاننىڭ كەينىگە كىرمەي گۇناھتىن ساقلانغان كىشى مانا موشۇنداق ئەرشىنىڭ سايىسىدا بولۇش شەرىپىگە ئېرىشىدۇ. گۇناھتىن ئۆزىنى تارتىش ئىبادەت قىلىشتىن تەس. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ماڭا ئىككى ساقال ئارىسىدىكى ۋە ئىككى پۇتى ئارىسىدىكى نەرسىنى (تىل بىلەن ئەۋرەتنى) ساقلاشقا كاپالەتلىك قىلساڭلار، مەن جەننەتكە كىرىشىڭلارغا كاپالەتلىك قىلىمەن»** دېگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان]

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِفُرُوجِهِمۡ حَـٰفِظُونَ ۝ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزۡوَٰجِهِمۡ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَـٰنُهُمۡ فَإِنَّهُمۡ غَيۡرُ مَلُومِينَ ۝ فَمَنِ ٱبۡتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡعَادُونَ ۝ ﴾

﴿ئۇلار (جەننەتكە كىرىدىغانلار) ئەۋرەتلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچىلاردۇر. (يەنى ئەۋرەتلىرىنى) پەقەت خوتۇنلىرىدىن، چۆرىلىرىدىن باشقىلاردىن ساقلىغۇچىلاردۇر. (خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغۇچىلار) مالامەت قىلىنمايدۇ. بۇنىڭ سىرتىدىن (جىنسىي تەلەپلىرىنى قاندۇرۇشنى) تەلەپ قىلغۇچىلار ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر.﴾ [سۈرە مۆمىنۇن: 5 ـــ 7 ـ ئايەتلەر]

6 ـ مەخپىي سەدىقە قىلىدىغان كىشى، اللە تائالا مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنى يۇقىرى دەرىجىدە تەكشۈلاشتۇرۇش، ئۆزئارا دوستلۇق پەيدا قىلىش ئۈچۈن بايلارغا زاكات بېرىشنى پەرز قىلغان. ئۇنىڭ تېشىدا ئىقتىسادىي ئەھۋالى ياخشى كىشىلەر ئاجىز، كەمبەغەل، يوقسۇل، بالا ـ چاقىسى كۆپ بىچارىلەرگە ۋە مەسجىد، مەدرىسە، يول، دوختۇرخانىغا ئوخشاش ئومۇمنىڭ مەنپەئىتىگە ئىشلىتىدىغان ئورۇنلارغا سەدىقە قىلىشقا تەرغىب قىلغان. بۇنداق سەدىقىلەرنى بەرگەندە، رىيادىن ساقلىنىش ۋە سەدىقە ئالغۇچىنىڭ ئىززەت، ئابرويىنى چۈشۈرمەسلىك ئۈچۈن مەخپىي بېرىش ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ساۋابلىق بولىدۇ. چۈنكى قىلغان سەدىقىنى اللە تائالا كۆرۈپ تۇرىدۇ ۋە مۇكاپاتىنى ئۆزى بېرىدۇ. كىشىلەر كۆرمىسىمۇ، سەدىقە بەرگۈچىنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلمىسىمۇ، اللە تائالا بەندىنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى قەتئىي زايا قىلىۋەتمەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن يېرىم خورما بىلەن بولسىمۇ دوزاختىن ساقلىنىشقا كۈچى يېتىدىغان كىشى شۇنداق قىلسۇن.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

سەدىقىنى ئاز كۆرمەسلىك كېرەك. كۆپ بېرەلمىسە ناھايىتى ياخشى. ئۇنىڭغا قۇربى يەتمىسە ئاز بولسىمۇ قولىدىن كېلىشىچە سەدىقە قىلسا، اللە تائالا ئۇنىڭ ئىخلاسىغا قاراپ ساۋابىنى نەچچە ھەسسە كۆپەيتىپ بېرىدۇ. ئەگەر سەدىقە بەرگۈچى ياخشىلىق دەرۋازىسىنى كەڭ ئېچىش،

كىشىلەرنى ياخشى ئورۇنلارغا سەدىقە قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈش ۋە ئۆزىگە باشقىلارنى ئەگەشتۈرۈش مەقسىتىدە سەدىقىنى ئاشكارا بەرسە بولىدۇ. چۈنكى بۇنىڭدا باشقىلارنىڭ ياخشى ئىشلارغا ياردەم قىلىشىنى قولغا كەلتۈرۈشنى مەقسەت قىلغانلىقى ئۈچۈن رىيا بولمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِن تُبْدُواْ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ ﴾

﴿سەدىقىنى ئاشكارا بەرسەڭلار، بۇ ياخشىدۇر. ئەگەر ئۇنى مەخپىي بەرسەڭلار ۋە يوقسۇللارغا بەرسەڭلار تېخىمۇ ياخشىدۇر. بۇ سىلەرنىڭ بەزى گۇناھلىرىڭلارغا كەففارەت بولىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلاردىن خەۋەرداردۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 271 ـ ئايەت]

7 ـ يالغۇز يەردە اللەنى ياد ئېتىپ يىغلايدىغان كىشى، اللە تائالانىڭ بەرگەن نازۇ ـ نېمەتلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەن، ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى ۋە گۇناھلىرىنىڭ كۆپلىكىنى ھېس قىلغان كىشى، ئىختىيارسىز يىغلايدۇ. بۇ يىغلاش جامائەت ئىچىدە بولسۇن، يالغۇز يەردە بولسۇن قەلبى يۇمشاق كىشىلەردىن سادىر بولىدۇ. لېكىن سەھەر ۋاقىتلىرىدا، ھەممە ئادەم ئۇيقىدا ئىكەن ئۆزى يالغۇز اللە تائالانىڭ ئەزىمەت ـ جالالىدىن ئەيمىنىپ، ئازابىدىن قورقۇپ ۋە چەكسىز رەھمىتىدىن ئۈمىد قىلىپ يىغلىغان كىشى قىيامەت كۈنى يىغلىمايدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: **«اللەدىن قورقۇپ يىغلىغان كىشى دوزاخقا كىرمەيدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

كاشكى پۈتۈن مۇسۇلمانلار يىغلىيالىساق. ئەھۋالىمىزنىڭ خارابلىشىپ، ئەخلاقىمىزنىڭ ناچارلىشىپ كېتىشى نەتىجىسىدە اللەنىڭ ئۇلۇغ دىنىنىڭ ئاياغ ئاستى بولغانلىقىغا يىغلىساق. اللە تائالانىڭ ئەمرىنى تولۇقى بىلەن ئىجرا قىلماي، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىگە ئەمەل قىلماي خورلانغىنىمىزغا يىغلىساق. كەمچىلىكىمىزنى تونۇپ تەۋبە قىلىشنىڭ ئورنىغا، خاتالىقتا چىڭ تۇرىۋاتقانلىقىمىزغا يىغلىساق، اللە تائالانىڭ غەزىپىدىن قورقۇشنىڭ ئورنىغا

كاپىردىن مەدەد تىلەپ يېلىنىپ يالۋۇرغىنىمىزغا يىغلىساق. ھالىمىز شۇنچىلىك ئېچىنىشلىقكى، ئەگەر ھايۋاناتلارنىڭ تىلى بولسا، بىزنىڭ ھالىمىزغا يىغلايتتى.

ئى پەرۋەردىگارىم! بىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشتۈرگىن. بۇدۇنيادا ھەق يولدا مېڭىپ رازىلىقىڭغا ئېرىشىدىغان راستچىل مۇسۇلمان بولۇشنى نىسىپ قىلغىن، قىيامەت كۈنى غەزىپىڭگە ئۇچراپ كېتىشتىن ساقلىغىن. بىزنى قىيامەت كۈنى ئەرشىنىڭ سايىسىدا تۇرىدىغانلار قاتارىدىن قىلغىن، ئاخىرى بارىدىغان جايىمىزنى جەننەت قىلغىن. ئامىين!

14 . ھەدىس

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ غەيبتىن خەۋەر بەرگەنلىكى توغرىسىدا

عن عمران ابن حصين رضي الله عنهما عن النبيِّ صلى الله عليه وسلم قال: «خَيْرُكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُم» قال عمران: "فَلاَ أَدْرِي أَقَالَ رَسُولُ اللهِ بَعْدَ قَرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَو ثَلاَثَةً" «ثُمَّ يَكُونُ بَعْدَهُمْ قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلاَ يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلاَ يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمْ السِّمَنُ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«سىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىڭلار مېنىڭ ئەسرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئەسىردە ياشىغان كىشىلەردۇر، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئەسىردە ياشىغان كىشىلەردۇر، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئەسىردە ياشىغان كىشىلەردۇر»** ئىمران: "رەسۇلۇللاھ ئۆز ئەسرىنى تىلغا ئالغاندىن كېيىن ئىككى ئەسىر دېدىمۇ ياكى ئۈچ ئەسىر دېدىمۇ بىلمەيمەن" دېدى. رەسۇلۇللاھ **«ئۇنىڭدىن كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار گۇۋاھلىققا تارتىلمىسىمۇ ئۆزلىگىدىن گۇۋاھلىق بېرىدىغان، خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئاللاھقا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سېمىزلىك ئاشكارا كۆرۈلىدۇ.»** دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6427]

ئىزاھات:

ئەسىر - يۈز يىل دېگەن بولۇپ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ «مېنىڭ ئەسرىمدە ياشىغانلار» دېگەن سۆزىدىن ساھابە كىراملار مەقسەت قىلىنىدۇ. **«ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئەسىردە ياشىغان كىشىلەردۇر»** دېگەن سۆزىدىن تابىئىين يەنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ

ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن مۇسۇلمان بولۇپ ساھابە كىراملار بىلەن كۆرۈشكەن كىشىلەر مەقسەت قىلىنىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككىنچى قېتىم **«ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئەسىردە ياشىغان كىشىلەردۇر»** سۆزىدىن تەبىئى تابىئىين يەنى ساھابە كىراملار بىلەن كۆرۈشۈش شەرىپىگە ئېرىشەلمىگەن، تابىئىنلار بىلەن كۆرۈشكەن مۇسۇلمانلار يەنى ئىسلام تارىخىدا ئۈچۈنچى ئەسىردە ئۆتكەن مۇسۇلمان كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئەڭ ياخشى ئەسىر جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ياشىغان ئەسىر بولۇپ، ئۇ دەۋرىدە ئىسلام بىلەن شەرەپلەنگەن ساھابە كىراملار شەرىئەتكە ئەمەل قىلىشتا، ئىبادەتلەرنى ئادا قىلىشتا، گۈزەل ئەخلاقتا، ئىلىم ـ مەرىپەتتە، ئادالەتتە، ھەق يولدا ئەڭ قىممەتلىك نەرسىلىرىنى تەرەددۇتسىز قۇربان بېرىشتە گويا اللە تائالانىڭ يەر يۈزىدىكى پەرىشتىلىرى ئىدى. اللە تائالا ئۇلارنى قۇرئان كەرىمدە مەدھىيىلەپ مۇنداق دېگەن:

﴿ مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبۡتَغُونَ فَضۡلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنًاۖ سِيمَاهُمۡ فِي وُجُوهِهِم مِّنۡ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ﴿٢٩﴾ ﴾

﴿**مۇھەممەد اللەنىڭ رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۆمىنلەر كۇففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆزئارا كۆيۈمچاندۇر، ئۇلارنى رۇكۇ قىلغان، سەجدە قىلغان ھالدا كۆرىسەن. ئۇلار اللەنىڭ پەزلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە سەجدىنىڭ ئەسىرىدىن نىشانلار بار.**﴾ [سۈرە فەتھ: 29 ـ ئايەت]

ئۇلار ياخشىلىقنى ئۆزى قىلىپلا قالماستىن بەلكى بارلىق ئىنسانلارنى ياخشىلىققا دەۋەت قىلىپ يامانلىقتىن ئاگاھلاندۇراتتى، بۇ يولدا كەلگەن ھەر تۈرلۈك جەۋرى ـ جاپالارغا بەرداشلىق بېرىپ ھەقنى بەرپا قىلىشتا ھېچكىمنىڭ مالامەت قىلىشىدىن قورقمايتتى. چۈنكى ئۇلارنىڭ پۈتۈن ئارزۇسى اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئىدى. اللە تائالا رازى بولسا پۈتۈن دۇنيا خەلقى نارازى بولسا ھېچ كېرىكى يوق، پۈتۈن دۇنيا خەلقى رازى بولۇپ، اللە تائالا نارازى بولسا ھېچ پايدىسى يوق. مانا بۇ ساھابە كىراملارنىڭ ۋاز كەچمەس پرىنسىپى ئىدى. شۇڭا ئۇلار اللە تائالانى رازى قىلىش

يولىدا ھېچنەرسىدىن قورقمايتتى. ئۇلارنىڭ دەيدىغىنى خۇددى ھەزرىتى خۇبەيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ شېھىت قىلىنىش ئالدىدا ئېيتقان مۇنۇ سۆزىدۇر:

ئىلاھىم ماڭا بەرداشلىق ئاتا قىلغىنكى، دۈشمەنلەر - -

ئازابلاشلار بىلەن تىلدى شىلىپ گۆشتۈمنى ئۇستخاندىن.

خۇدانىڭ يولىدا ئۆلدۈم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز،

ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزۋاندىن.

مېنى قىستاشتى ئىماندىن يېنىشقا، يىغلىمايمەن ھېچ،

ئۆلۈشكە رازىمەنكى، يوق يېنىش ھەرگىزمۇ ئىماندىن.

ئۆلۈمدىن زادى قورقمايمەن، ياشامتىم مەڭگۈ ئۆلمەستىن،

ئۆلۈم مىڭ ياخشى ئاسىيلىق قىلىپ دەۋزەختە يانغاندىن.

خۇدا دەرگاھىغا قايتقۇم، پىسەنت قىلمايمەن دۈشمەنگە،

ئېگىپ باش ياۋغا قىلمايمەن خوشامەت قىلچە يالغاندىن.

پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم - -

شېھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.*

ساھابە كىراملاردىن كېيىن كەلگەن تابىئىنلار ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەنلەرمۇ ساھابە كىراملارنىڭ يوللىرىنى راۋاجلاندۇرۇپ، شۇلار ماڭغان يولدا مېڭىپ، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا اللە تائالانىڭ مۇقەددەس دىنى ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شانلىق سۈننىتىنى تارقىتىش يولىدا جانلىرىنى، ماللىرىنى قۇربان بەرگەن زاتلار ئىدى. شۇلارنىڭ مىسلىسىز تىرىشچانلىقى، تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن بولمايدىغان پىداكارلىقلىرى بولمىغان بولسا بىز مۇسۇلمان بولۇش دېگەن بۇ ئۇلۇغ شەرەپكە ئېرىشەلمىگەن بولاتتۇق. شۇڭلاشقىمۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىسدە بىزگە ئۇلارنىڭ پەزىلىتىنى تەكىتلەپ كۆرسەتكەن.

* سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى ئىزاھات ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى: 381 - بەت.

كېيىنكىلەرچۇ خۇددى الله تائالا دېگەندەك ناچارلىشىپ كەتتۇق:

﴿ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝٥٩ ﴾

﴿ئۇلار كەتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورنىنى باسقان ئورۇنباسارلار نامازنى تەرك ئەتتى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، ئۇلار قىيامەتتە گۇمراھلىقنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ﴾ [سۈرە مەريەم: 59 ـ ئايەت]

شۇنداق، كېيىنكىلەر شۇنداق ناچارلىشىپ كەتتۇقكى، پۈتۈن ناچار ئىللەت، يامان ئادەت، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك، ھەسەتخورلۇق، يالغانچىلىق، خىيانەت، ساتقۇنلۇق بىزدىن تېپىلىدۇ. ھاكىملار مۇستەبىد، بايلار ئىنساپسىز، ئۆلىمالاردا تەقۋا يوق، تالىبلاردا تائەت يوق. مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدە ناھەقچىلىك ئەۋج ئالغان، ئادالەت يوقالغان، شۈكلاشقا خارلىق ئىچىدە قالغان. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى سۆزىدە كېيىنكى مۇسۇلمانلارنىڭ ناچارلىشىپ كېتىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىپ: «**ئۇنىڭدىن كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار گۇۋاھلىققا تارتىلمىسىمۇ ئۆزلىگىدىن گۇۋاھلىق بېرىدىغان، خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، اللەغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سېمىزلىك ئاشكارا كۆرۈلىدۇ.**» دېگەن. دەر ۋەقە ھازىر شۇنداق زامان بولدى. ھېچكىمگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ. بەزى مۇسۇلمانلار شۇنچىلىك راھەتپەرەس بولۇپ كەتكەنكى، يەپ ـ ئىچىپ قورسىقىنى يوغىتىپ ئولتۇرۇشنىلا بىلىدۇ. خەلقى ئۈچۈن، دىنى ئۈچۈن ياردەم تەلەپ قىلىنسا، راھىتىمگە دەخلە يېتىپ قالامدىكىن دەپ، مىڭ بىر خىل باھانىلارنى كۆرسىتىدۇ.

گەپنى كۆپ قىلغاننىڭ پايدىسى يوق. شۇنى قەتئىي بىلىش لازىمكى، بىز نەپسى خاھىشىمىزنى يېڭىپ، بارلىق ئىش ـ ھەرىكەتلىرىمىزنى قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئۇيغۇنلاشتۇرمايدىكەنمىز، بۇرۇنقى ساھابە كىراملاردەك چىن مۆمىن بولۇپ، يوقالغان ئىززەت ـ ئابرۇيىمىزنى قولىمىزغا ئالمايدىكەنمىز، بىزنىڭ مەن مۇسۇلمان دېگىنىمىز قۇرۇق دەۋا بولۇپ

ھېچنەرسىگە ئەسقاتمايدۇ. بىزنىڭ بۇ قۇرۇق دەۋايىمىز بىزنى ھەم بۇ دۇنيادا ھەم ئاخىرەتتە خار قىلىدۇ. بۇ دۇنيادا ئەمەلىيەتتە خارلىنىۋاتىمىز، ئاخىرەتتىكى ئازاب بۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە قاتتىق. مەيلى ئىشىنەيلى، مەيلى ئىشەنمەيلى بۇ بىر ھەقىقەت. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەقىقىي، چىن مۆمىن بولۇشتىن باشقا چارە يوق، چىن مۆمىن بولۇش يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك ئاغزىمىزدا مەن مۇسۇلمان، مەن مۆمىن دەپ قويۇش بىلەن بولمايدۇ.

ئى رەھىملىك پەرۋەردىگارىمىز! بىز ئاجىز قۇللىرىڭنى ھەق يولۇڭغا ھىدايەت قىلىپ، ھەقىقىي مۆمىن، مۇسۇلمان بولۇشقا مۇۋەپپەق قىلغىن. بىزگە ھەقىقەتنى ھەقىقەت كۆرسىتىپ، ئۇنىڭغا ئەگىشىشنى، باتىلنى باتىل كۆرسىتىپ ئۇنىڭدىن يىراق بولۇشنى نىسىپ قىلغىن. ئامىين!

15 ۋە 16 . ھەدىس

مۇناپىقنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

عن عبدِ اللهِ بنِ عمروِ بنِ العاص رضي الله عنهما ، أنَّ النَّبيَّ صلى الله عليه وسلم قال : «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقاً خَالِصاً ، ومَنْ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا ، إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ ، وإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ ، وإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنىل ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«تۆت خىسلەت بار، ئۇ كىمدە بولسا خالىس مۇناپىق بولىدۇ. ئەگەر ئۇ تۆت خىسلەتتىن بىرى كىمدە بولسا، ئۇنى تاشلىمىغۇچىلىك ئۇنىڭدا مۇناپىقنىڭ بىر سۈپىتى بولغان بولىدۇ. ئۇ تۆت خىسلەت: ئامانەت قويۇلسا خىيانەت قىلىدۇ، گەپ قىلسا يالغان سۆزلەيدۇ، ۋەدە قىلسا خىلاپلىق قىلىدۇ، تارتىشىپ قالسا ئاغزىنى بۇزىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:34]

عن أبى هريرةَ رضيالله عنه : أَنَّ رسولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قال : «آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلاَثٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«مۇناپىقنىڭ ئۈچ ئالامىتى بار: گەپ قىلسا يالغان گەپ قىلىدۇ، ۋەدە قىلسا خىلاپلىق قىلىدۇ، ئامانەت قويۇلسا خىيانەت قىلىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى 33]

ئىزاھات :

مۇناپىقنىڭ لۇغەت مەنىسى، بىر ئىشىكتىن كىرىپ، يەنە بىر ئىشىكتىن چىقىپ كەتكەن دېگەن بولىدۇ. ئۇنىڭ شەرىئەتتىكى ئىستىلاھ مەنىسى "دىلىدا كۇپرىنى يوشۇرۇپ تۇرۇپ ئاغزىدا مەن مۇسۇلمان دەيدىغانلاردۇر" الله تائالا قۇرئاندا مۇناپىقلارغا لەنەت ئوقۇغان، ئۇلارنى سۆككەن ۋە ئۇلارغا ئاخىرەتتە ناھايىتى قاتتىق ئازاب بىلەن ئاگاھلاندۇرۇش بەرگەن. ئۇلارنى دىلىدا يوق نەرسىنى تىلىدا دەيدۇ، ئۆزلىرى ئىشەنمەي تۇرۇپ اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىمىز دەپ دەۋا قىلىدۇ دەپ سۈپەتلىگەن. مۇناپىقلارنىڭ قىلىقى ئالداش، ساختا قىلىش، يالغان سۆزلەش، غەيبەت قىلىش، گەپ توشۇش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىق، بەرگەن سۆزىدە تۇرماسلىق، ئەھدىنى بۇزۇش، ئامانەتكە خىيانەت قىلىش، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىغا ئاداۋەت سېلىش ئارقىلىق يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، بىخىل، بەدىنىنىڭ سېمىزلىقى، كىيىمىنىڭ پاكىزلىقى ۋە سۆزىنىڭ تاتلىقلىقى بىلەن تاشقى كۆرۈنىشى چىرايلىق، مۇتەكەببىرلىك، ھەسەتخورلۇق، رىياكارلىق ۋە باشقا پىسخىكىي ئىللەتلەر بىلەن ئىچى زەھەر قەبىھ ئىنسانلاردۇر.

الله تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى مۇناپىقلاردىن ھەزەر قىلىشقا چاقىرىپ مۇنداق دېگەن:

﴿ ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا۟ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ ٱلْعَدُوُّ فَٱحْذَرْهُمْ ۚ قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ ﴾

﴿ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، بەدەن قۇرۇلۇشى، سالاپەتلىكى سېنى ھەيران قالدۇرىدۇ. ئەگەر ئۇلار سۆزلىسە، سۆزىنىڭ پاساھەتلىكىدىن سۆزىگە قۇلاق سالىسەن، ئىلىمسىز ۋە ئەقىلسىزلىكتە گويا ئۇلار تامغا يۆلەپ قويۇلغان چىرىپ كەتكەن ياغاچلاردۇر. ئۇلار قورقۇنچتىن ھەر قانداق ئاۋازنى ئۆزلىرىگە قارىتىلغان دەپ گۇمان قىلىدۇ. ئۇلار ساڭا ۋە مۆمىنلەرگە دۈشمەندۇر. ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگىن، الله ئۇلارنى ھالاك قىلسۇن! ئۇلار قانداقمۇ ھىدايەتتىن گۇمراھلىققا بۇرۇلۇپ كېتىدۇ؟!﴾ [سۈرە مۇنافىقۇن: 4 ـ ئايەت]

مۇناپىقلارنىڭ ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا بولغان خەتىرى كاپىرلاردىنمۇ يامان. چۈنكى كاپىرنىڭ دۈشمەنلىكى ئاشكارا. ئەمما مۇناپىق مۇسۇلمان قىيلىپىغا كىرىۋالغان زەھەرلىك يىلان بولغاچقا، كىشىلەر ئۇنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىگە قاراپ ئۇنى دوست گۇمان قىلىپ ئىچكى سىرلىرىنى ئېيتىدۇ، قىلماقچى بولغان ئىشىنىڭ پىلانلىرىدىن ئۇنىڭغا خەۋەر بېرىدۇ. لېكىن ئۇ ئىككى يۈزلۈك دۈشمەن، بىر يۈزى بىلەن دوست كۆرۈنۈپ تۇرۇپ مەخپىيەتلىكلەرنى بىلىۋېلىپ، ئاندىن يەنە بىر يۈزى بىلەن نەشتىرىنى تىقىدۇ. ئەندەلۇس، مۇسۇلمان تۈرك مەملىكەتلىرى ۋە پەلەستىن قاتارلىق ئىسلام دىيارلىرىنىڭ ھەممىسى مانا مۇشۇنداق مۇناپىقلارنىڭ سەۋەبى بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ قولىدىن چىقىپ كەتكەن. ئىسلام تارىخىدا مۇناپىقلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا سالغان زىيىنى ئاز ئەمەس. ئۇلار يالغاندىن ھەدىس توقۇپ چىقىپ مۇسۇلمانلارنىڭ پاك ئەقىدىسىنى بۇلغىغان. گەپ توشۇپ مۇسۇلمانلارنى پارچە - پارچە بۆلۈپ تاشلىغان. مۇسۇلمانلار ئارىسىدا پىتنە - پاسات پەيدا قىلىش ئارقىلىق تاشقى دۈشمەنگە يول ئېچىپ بەرگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يوقىرىدىكى ھەدىستە مۇسۇلمانلارنى مۇنداق ناچار قىلىقتىن ئۆزىنى پاكلىسۇن، ئۆتتۈلۈپ قالغان كەمچىلىكلىرى بولسا دەرھال تۆۋبە قىلىپ ئۆزىنى تۈزەتسۇن، ئىككى يۈزلۈك مۇناپىقلاردىن يىراق تۇرسۇن ئۈچۈن، بىزگە مۇناپىقلارنىڭ ئەڭ ئاشكارا ئالامەتلىرىدىن تۆتنى بايان قىلىدۇ. چۈنكى بۇ تۆت نەرسىگە ئادەتلەنگەن كىشىنىڭ ئىككى يۈزلۈك ئىكەنلىكى ھەممىگە ئايان بولىدۇ. گەپ قىلسا يالغان گەپ قىلىپ كىشىلەرنى ئالدايدۇ. پۇل - مال، سۆز ياكى سىر ئامانەت قويسا خىيانەت قىلىپ ئىشەنچە قىلغان كىشىنى زىيانغا ئۇچرىتىدۇ. قىلمايدىغان ئىشقا ۋەدە بېرىپ، كېيىن ۋەدىسىدە تۇرمايدۇ. ئازراق بىر جېدەل بولۇپ قالسا ئاغزىنى بۇزۇپ سەت گەپلەر بىلەن تىللايدۇ. بۇنداق ئادەمنىڭ مەن مۇسۇلمان دەپ دەۋا قىلغىنى، ناماز ئوقۇغىنى، روزا تۇتقىنىنىڭ پايدىسى نېمە؟

اللە تائالا مۇناپىقلار ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ :

﴿ بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَٰبِ
أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا۟ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ
غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْكَٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾ ٱلَّذِينَ
يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ
قَالُوٓا۟ أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلَن
يَجْعَلَ ٱللَّهُ لِلْكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ
وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾
مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ ﴾

﴿ئى مۇھەممەد! مۇناپىقلارغا بېشارەت بەرگىنكى، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئۇلار مۆمىنلەرنى قويۇپ، كاپىرلارنى دوست تۇتىدۇ. ئۇلار كاپىرلارنىڭ قېشىدىن ئىززەت ۋە قۇدرەت تەلەپ قىلامدۇ؟ ئىززەت ۋە قۇدرەتنىڭ ھەممىسى ئاللاھقا خاستۇر. ئاللاھ قۇرئاندا سىلەرگە نازىل قىلدىكى، سىلەر ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئىنكار قىلىنىۋاتقان ۋە مەسخىرە قىلىنىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، ئۇلار باشقا پاراڭغا كىرىشمىگىچە ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرماڭلار، بولمىسا گۇناھتا ئۇلارغا ئوخشاش بولۇپ قالىسىلەر. ئاللاھ ھەقىقەتەن مۇناپىقلارنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ ھەممىسىنى جەھەننەمدە توپلايدۇ. مۇناپىقلار سىلەرگە ھادىسە كېلىشىنى كۈتىدۇ. ئەگەر سىلەر ئاللاھنىڭ نۇسرىتىگە ئېرىشسەڭلار، ئۇلار: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمىدۇق؟ (كاپىرلاردىن ئالغان غەنىمەتلەردىن بىزگىمۇ بېرىڭلار)» دەيدۇ. ئەگەر كاپىرلار زەپەر تاپسا، مۇناپىقلار (كاپىرلارغا) «بىز سىلەردىن غالىپ بولۇپ تۇرۇپ سىلەرنى ئۆلتۈرمىدۇق ئەمەسمۇ؟ سىلەرنى مۆمىنلەردىن ساقلىمىدۇقمۇ؟» دەيدۇ. ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ئاللاھ كاپىرلارغا ھەرگىز مۆمىنلەرگە قارشى يول بەرمەيدۇ . شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار

اللەنى ئالدىماقچى بولۇشىدۇ. اللە ئۇلارنىڭ ئالدامچىلىقىغا يارىشا جازا بېرىدۇ. ئۇلار ناماز ئۇچۇن تۇرغاندا، خۇش ياقماسلىق بىلەن تۇرىدۇ، نامازنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۇچۇن ئوقۇيدۇ. اللەنى پەقەت ئازغىنا ياد ئېيتىدۇ. مۇناپىقلار كۇپرى بىلەن ئىمان ئارىسىدا ئارىسالدى بولۇپ تۇرىدۇ، مۆمىنلەرگىمۇ، كاپىرلارغىمۇ مەنسۇپ ئەمەس. كىمنى اللە گۇمراھ قىلغان ئىكەن، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ توغرا يول تاپالمايسەن.﴾ [سۈرە نىسا: 138دىن 143 ـ ئايەتكىچە]

اللە تائالا بىزنى بۇنداق يامان ئاقىۋەتكە ئاپىرىدىغان ناچار ئىللەتلەردىن ساقلىسۇن! ئامىين!

17 . ھەدىس

راستچىل بولۇش توغرىسىدا

عن ابنِ مَسْعودٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِى إِلَى الْبِرِّ، وَالْبِرُّ يَهْدِى إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَايَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ ويَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقاً . وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِى إِلَى الْفُجُورِ، وإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِى إِلَى النَّارِ، ومَايَزَالُ الْعَبْدُ يَكْذِبُ ويَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّاباً» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**راست سۆزلەڭلار! چۈنكى راستچىللىق** ياخشىلىققا باشلايدۇ ۋە ياخشىلىق جەننەتكە ئېلىپ بارىدۇ. كىشى داۋاملىق راست سۆزلىسە ۋە راست سۆزلەشكە تىرىشسا، اللە تائالانىڭ نەزىرىدە راستچىل كىشى دەپ يېزىلىدۇ. يالغان سۆزلەشتىن ساقلىنىڭلار! چۈنكى يالغان سۆز گۇناھقا باشلايدۇ ۋە گۇناھ دوزاخقا ئېلىپ بارىدۇ. كىشى ھەمىشە يالغان سۆزلىسە ۋە يالغان سۆزلەشكە ئۇرۇنسا، اللە تائالانىڭ نەزىرىدە يالغانچى ئادەم دەپ يېزىلىدۇ.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6591]

ئىزاھات:

راست سۆزلەش ـ سۆزنىڭ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولغانلىقى بولۇپ، ئىنساننىڭ ئەڭ ئېسىل سۈپەتلىرىدىن بىرىدۇر. ئىمام غازالى "ئىھيائۇ ئۇلومىددىن" ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: "بىلگىنكى، راستچىللىق ئالتە مەنىدە ئىستېمال قىلىنىدۇ، ئۇلار: سۆزدە راستچىل بولۇش، نىيەتتە راستچىل بولۇش، ئىرادىدە راستچىل بولۇش، ئىرادىگە ۋاپا قىلىشتا راستچىل بولۇش، ئىشىدا راستچىل بولۇش ۋە دىنىنىڭ بارلىق ئىشلىرىنى ئادا قىلىشتا راستچىل بولۇشتۇر. كىمكى بۇ ئالتە نەرسىدە راستچىل بولسا، ئۇ "سىددىق" دەپ ئاتىلىدۇ."

ئىنسان ھەق بولسۇن باتىل بولسۇن قانداق نەرسىگە ئادەتلەنسە، كىشىلەر ئۇنى ئاشۇ ئادىتى بىلەن تونۇيدۇ ۋە ئۇنىڭغا قارىتا ئۇنى مەدھىيىلەيدۇ ياكى سۆكىدۇ. ئىنساننىڭ تونۇلۇشقا تېگىشلىك ئەڭ ئۇلۇغ سۈپىتى راستچىل بولۇش ۋە يالغاندىن ئۆزىنى ساقلاشتۇر. بۇنداق ئالىي سۈپەت بىلەن سۈپەتلىنىش كاپىر ـ مۇسۇلمان، دىندار ـ دىنسىز ھەممە ئادەمنىڭ مەتلۇبىدۇر. چۈنكى راستچىللىق ئادەمنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى يۈز ـ ئابرۇيىنى كۆتىرىدۇ. ئۇنى اللە تائالانىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ نەزىرىدە ئالىي مەرتىۋىگە چىقىرىدۇ.

سۆزىدە، بۇيرىقىدا، جاۋابىدا، زىكرىدە، ئىبلىشىدا، بېرىشىدە راستچىل بولغان كىشى اللە تائالا ۋە ئىنسانلارنىڭ نەزىرىدە ئەزىز، شەرەپلىك، ئىشەنچلىك بولىدۇ. ئۇنداق كىشىنىڭ گۇۋاھلىقى ياخشىلىق، ھۆكۈمى ئادالەت، مۇئامىلىسى پايدىلىق، سۆھبىتى بەرىكەتلىك بولىدۇ. ئىشىدا راستچىل بولغان كىشى رىياكارلىقتىن، سۇمئەدىن (يەنى قىلغان ئىشىنى باشقىلارغا ئاڭلىتىشتىن) يىراق بولىدۇ، قىلغان ئىشىدا اللە تائالانىڭ رازىلىقىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆزلىمەيدۇ. نامىزى، زاكىتى، روزىسى، ھەججى، سىلە ـ رەھىم قىلىشلىرى، ھىجرىتى، سۆزلىشى، سۈكۈت قىلىشى ۋە باشقا بارلىق ئىش ـ ھەرىكەتلىرى پەقەت اللە ئۈچۈنلا بولىدۇ. ئاچچىق بولسىمۇ ھەقىقەتنى سۆزلەيدۇ. راست سۆزلەشتە كاتتىلارنىڭ كاتتىلىقىدىن ۋە مەخلۇقنىڭ كۈچىدىن قورقمايدۇ. ئۇنىڭ بۇ قىلغان ئىشلىرى ئۇنى ياخشىلىققا ئاپىرىدۇ ۋە ئۇنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە سەددىقلاردىن قىلىدۇ، قىيامەتكە بارغاندا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئارىلاشقانلار ئۇنىڭغا ئىشەنچە قىلىدۇ ۋە ئائىلىسىنى، مال ـ مۈلكىنى قورقماي ئۇنىڭغا تاپشۇرىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، راستچىللار بىلەن بىللە بولۇڭلار.﴾ [سۈرە تەۋبە: 119 ـ ئايەت]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قَالَ ٱللَّهُ هَٰذَا يَوۡمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدۡقُهُمۡۚ لَهُمۡ جَنَّٰتٌ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ ﴾

﴿الله ئېيتىدۇ: «بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) راستچىللارنىڭ راستچىللىقى ئۇلارغا پايدا قىلىدىغان كۈندۇر، ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلارمۇ اللهدىن مەمنۇن بولىدۇ، بۇ زور بەختتۇر.»﴾ [سۈرە مائىدە: 119 ـ ئايەت]

ئەپسۇسكى، بىزنىڭ جەمئىيىتىمىزدە يالغانچىلىق ئۇمۇملىشىپ كەتكەن، يالغان سۆزلەش، يالغان قەسەم قىلىش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش، ئادەتتىكى ئىشقا ئايلىنىپ قالغان. ھالبۇكى، كاپىرلار، بۇتپەرەسلەر راستچىللىققا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدۇ. ئۇلار راستچىللىقنىڭ پايدىسىنى تونۇپ يەتكەچ سۆزىدە، مۇئامىلىلىرىدە راستچىللىق قىلىدۇ ۋە پرىنسىپىدە چىڭ تۇرىدۇ. شۇڭلاشقا ئۇلار مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ. ئۇلار ئىشەنچلىك بولغۇشتا بەزى مۇسۇلمانلاردىن نەچچە ھەسسە ئۈستۈن تۇرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن كىشىلەر مۇسۇلمانىنىڭ ئىشلەپ چىقارغان نەرسىلىرىنى ئالماي، يەھۇدىينىڭ، ئامېرىكىنىڭ، گېرمانىيەنىڭ ئىشلەپ چىقارغان ماللىرىنى قىممەت ئالىدۇ، ئۇلار تەرەققىي قىلىدۇ بىز ئارقىدا قالىمىز. سەۋەبى راستچىل بولمىغانلىقىمىز ۋە مۇئامىلىدە كىشىلەرنى ئالدىغانلىقىمىزدۇر.

كىشى كۆپ يالغان سۆزلىسە، بولمىغان ۋەقەلەرنى بولدى دەپ خەۋەر بېرىشكە داۋام قىلسا، الله تائالانىڭ دەرگاھىدا ۋە خەلق ئالدىدا يالغانچى دەپ تونىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى ھېچكىم ئېتىبارغا ئالمايدۇ. ھېچكىم ئۇنىڭغا ئىشەنچە قىلمايدۇ. ئەگەر ئۇ ئالىم بولسا سۆزىگە ئىشەنمەيدۇ. سودىگەر بولسا جىڭىغا، ئۆلچىمىگە ئىشەنمەيدۇ. ھۈنەرۋەن بولسا ئىشىنىڭ پۇختىلىقىغا ئىشەنمەيدۇ. دوختۇر بولسا ئۇستىلىقىغا ۋە سايمانلىرىغا ئىشەنمەيدۇ. ئادۋوكات بولسا ئۇنىڭ ئىقتىدارىغا ۋە دەۋادا يېڭىپ چىقالايدىغانلىقىغا ئىشەنمەيدۇ. مانا موشۇنداق يالغانچى باشقىلارغا كولىغان ئورىغا ئاۋۋال ئۆزى چۈشىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنۡ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿١١٧﴾ ﴾

﴿اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى.﴾ [سۈرە ئال ئىمران: 117 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئىككى مۇسۇلماننىڭ ئارىسىنى ياراشتۇرۇش ئۈچۈن يالغان گەپ قىلىش، ئۇرۇشتا دۈشمەننىڭ دىققىتىنى باشقا تەرەپكە بۇراش ئۈچۈن يالغان سۆزلەش، جەمئىيەتنىڭ ئامانلىقى ۋە ئۆي بۇزۇلۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئايالىغا مەلۇم دائىرىدە يالغان ئېيتىش جائىزدۇر.

ئاتا ـ ئانىلارنىڭ كىچىك بالىلىرىنى ئالدىشى، "بىر نەرسە ئېلىپ بېرىمەن" دەپ ۋەدە قىلىپ ئېلىپ بەرمەسلىكى، ئۇلارنى بىلمەيدۇ دەپ يالغان گەپ قىلىشى توغرا ئەمەس. چۈنكى بالىلار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ بۇ قىلىقىنى كۆرۈپ كىچىكىدىن يالغان سۆزلەشكە، ئاتا ـ ئانىسىنى ئالداشقا كۆنۈپ قالىدۇ. چوڭ بولغاندا يالغانچىلىق ئۇنىڭ ئايرىلماس ئەخلاقى بولۇپ قالىدۇ.

دېمەك، جەمئىيەتنىڭ تەرەققى قىلىشى، كۈچلۈك بولۇشى، ئارزۇ قىلغان مەقسەتكە ئېرىشىشى خەلقنىڭ ئەخلاقلىق بولۇشىغا، يالغان سۆزلىمەسلىكىگە، بىر ـ بىرىنى ئالدىماسلىقىغا، ھېلىگەرلىك قىلماسلىقىغا، ئىشنى پۇختا قىلىشىغا، راستچىل ۋە ئىشەنچلىك بولۇشىغا باغلىق.

اللە تائالا بىز مۇسۇلمانلارنى رەسۇلۇللاھقا ئەگىشىپ، ئۇ ئۆگەتكەن گۈزەل ئەخلاقلار بىلەن ئەخلاقلىنىپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەخت سائادەتكە ئېرىشكىلى نەسىپ قىلسۇن. ئامىين!

18 . ھەدىس

ياخشى كىشىلەر توغرىسىدا

عَنْ أَبِي هُرَيـرَةَ رضي الله عنه قال : قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم : «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ ، فَخِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُم في الإِسْلاَمِ إِذَا فَقِهُوا ، وتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ في هذَا الأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ ، وتَجِدُونَ مِنْ شَرِّ النَّاسِ ذَالْوَجْهَيْنِ ، الَّذِي يَأْتِي هؤُلاَءِ بِوَجْهٍ وهؤُلاَءِ بِوَجْهٍ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئىنسانلارنى كانلارغا ئوخشاش كۆرىسىلەر، ئۇلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىدە ياخشى بولغانلىرى، ئەگەر ئىسلامىي بىلىملەرنى ياخشى چۈشەنسە، ئىسلامىيەتتىمۇ ياخشى كىشىلەر بولىدۇ. كىشىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى مۇسۇلمان بولۇشتىن ئىلگىرى ئىسلامنى ئەڭ يامان كۆرگەن كىشىلەر ئىكەنلىكىنى كۆرىسىلەر. كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ يامان ئادەمنىڭ، ئۇلارغا بىر خىل، بۇلارغا بىر خىل باقىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرىسىلەر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6406]

ئىزاھات:

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزگە ئىنسانلارنىڭ خاراكتېرىنى چۈشەندۈرىدۇ. ئىنسانلارنىڭ خاراكتېرى خۇددى كاندىن چىققان مەدەنلەرگە ئوخشاش خىلمۇخىل بولىدۇ. كاندىن ئالتۇن، كۈمۈش، ئالماس قاتارلىق قىممەت باھالىق مەدەنلەر چىققاندەك، تۆمۈر، كۆمۈرگە ئوخشاش نەرسىلەرمۇ چىقىدۇ. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش ئەسلى ـ نەسلى ياخشى، پاكىز ئېسىل كىشىلەر مۇسۇلمان بولۇشتىن بۇرۇنمۇ گۈزەل ئەخلاقلىق، ئادالەت بىلەن ئىش قىلىدىغان، كىشىلەرنى ئالدىمايدىغان، باشقىلارنىڭ ھەققىنى يېمەيدىغان، ئىنساپلىق بولىدۇ. ئۇنداق تېگى ـ تەكتى ياخشى كىشىلەر ھىدايەت تېپىپ مۇسۇلمان بولسا، ئىسلامىي ئىلىملەرنى ئوقۇپ،

ھەقىقەتنى تونۇپ يەتكەندىن كېيىن، تېخىمۇ ياخشى، ئېسىل سۈپەتلىك، تائەت ـ ئىبادەتكە سەل قارىمايدىغان كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار اللە تائالانىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن نەپسىنىڭ خاھىشىدىن كېچىش، كۆڭلى ئارزۇ قىلىپ تۇرسىمۇ گۇناھ ئىشلارنى تەرك ئېتىش ئېغىر كەلمەيدىغان بولىدۇ. بۇنداق ياخشى كىشىلەرنىڭ قولىدا ئۆسۈپ يېتىلگەن ئەۋلادلارمۇ، شۇنداق ياخشى، دىنى، ۋەتىنى ۋە جەمئىيىتى ئۈچۈن پايدىلىق كىشىلەر بولۇپ چىقىدۇ. ئۇنداق ئەۋلادلار ئاتا ـ ئانىلىرىغا ئەگىشىپ، ياخشى ئىشلارغا ئادەتلەنگەن، يامان ئىشلاردىن نەپرەتلىنىدىغان بولىدۇ. خۇددى اللە تائالا دېگەندەك:

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلۡحَقۡنَا بِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَمَآ أَلَتۡنَٰهُم مِّنۡ عَمَلِهِم مِّن شَيۡءٖۚ كُلُّ ٱمۡرِيِٕۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٞ ﴿٢١﴾ ﴾

﴿ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر﴾ [سۈرە تۇر: 21 ـ ئايەت]

بۇنداق ياخشى سۈپەتلىك ئىنسانلار بۇرۇن ئىسلامىيەتنى يامان كۆرگەن بولسىمۇ، ئىسلامىيەتكە كىرىپ، ئۇنىڭدىكى ياخشىلىقنى تونۇپ يەتكەندىن كېيىن، ئەڭ ياخشى كىشىلەردىن بولىدۇ. خۇددى خالىد ئىبنى ۋەلىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئوخشاش. ئۇنداق كىشى ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى دىنىغا قايتىشنى قەتئىي ئويلىمايدۇ ۋە ئۇنىڭدىن چىن كۆڭلىدىن نەپرەتلىنىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئىسلامدىن باشقا دىنلارنىڭ ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتىگە ۋە پۈتۈن ئالەمنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان اللەنىڭ ئەمرىگە زىت ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ ۋە چىن ئىشىنىدۇ.

يەر يۈزىدە ئىككى يۈزلۈك مۇناپىقتىن يامانراق بىر ئىنسان بولمىسا كېرەك. چۈنكى ئۇ ساڭا دوست كۆرۈنۈپ، بارلىق سىرلىرىڭنى ئۇگىنىۋېلىپ، دۈشمىنىڭگە بېرىپ سېنى تۇتۇپ بېرىدۇ. ئۇ ئالدىڭدا سېنى ماختايدۇ، يوق يېرىڭدە غەيۋىتىڭنى قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئادىتى غەيۋەت قىلىش، گەپ

توشۇش ۋە ھەقىقەتنى بۇرمىلاش بولۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىغا بۆلگۈنچۈلۈك سالىدۇ. ئەر ـ ئايال ئوتتۇرىنى ئايرىپ بالىلارنى يېتىم قىلىدۇ. يېقىننى يىراق، دوستنى دۈشمەن قىلىدۇ.

ئىككى يۈزلۈك مۇناپىق سېنىڭ قېشىڭدا ئولتۇرسا، ئۇنى سەممىمي دوست ، ۋاپادار ئاغىنە دەپ ئويلايسەن، ئەگەر ئۇ يېنىڭدىن چىقسا سېنىڭ ھەققىڭدە قىلغان سۆزلىرى، ئۇبەينىڭ ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ھەققىدە قىلغان سۆزلىرىدىن ئېشىپ كېتىدۇ. مۇناپىقنىڭ ئىسلام جەمئىيىتىگە بولغان زىيانكەشلىكى كاپىر دۈشمەندىن يامان. چۈنكى كاپىرنىڭ دۈشمەنلىكى ئاشكارا بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭدىن ھەزەر قىلىسەن. ئەمما مۇناپىق خۇددى تېشى يۇمشاق ئىچى زەھەر يىلانغا ئوخشاش دۈشمەنلىكى ئىچىدە بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ھىلە ـ مىكىرلىرىگە ئالدىنىپ قالىسەن. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە «**ئىنسانلارنىڭ ئەڭ يامىنى ئىككى يۈزلىمىلىك ئىنسان**» دەپ بىزنى ئىككى نەرسىدىن ئاگاھلاندۇردى: بىرى ئۆزىمىزنى بۇنداق ناچار قىلىقتىن پاكلاپ، ئىككى يۈزلىمىلىك قىلماسلىق. يەنە بىرى ھوشيار بولۇپ، مۇناپىقلارغا سىر بەرمەسلىك.

الله تائالا بىزنى بۇنداق رەزىل ئەخلاقتا گىرىپتار بولۇپ قېلىشتىن ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك مۇناپىقلارنىڭ ھىيلە ـ مىكىرلىرىگە ئالدىنىپ زىيانغا ئۇچراپ كېتىشتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

19 ۋە 20 ـ ھەدىس

زالىمنىڭ جازاسى توغرىسىدا

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ، ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَ هِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبى مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**اللە زالىمغا مۆھلەت بېرىدۇ، ئۇنى تۇتقاندا ھەرگىز قاچۇرۇپ قويمايدۇ.**» دېگەندىن كېيىن مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: «**پەرۋەردىگارىڭ زالىم يۇرتلار ئاھالىسىنى ھالاك قىلسا، ئەنە شۇنداق ھالاك قىلىدۇ. اللەنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر.**» [سۈرە ھۇد: 102 ـ ئايەت] [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:4568]

20 ـ عن أنس بن مالكٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «أُنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا» فقال رَجُلٌ "يا رسولَ الله! أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا، أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ؟" قال: «تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ» [رواه البخاري]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**دىن قېرىندىشىڭغا زالىم بولسۇن، زۇلۇمغا ئۇچرىغان بولسۇن ياردەم قىلغىن**» دېگەندە، بىر ئادەم: "يا رەسۇلۇللاھ! زۇلۇمغا ئۇچرىغان كىشىگىغۇ ياردەم قىلىمەن، زالىمغا قانداق ياردەم قىلىمەن؟ شۇنى ئېيتىپ بەرسىلە" دېدى. رەسۇلۇللاھ: «**ئۇنى زۇلۇم قىلىشتىن توسساڭ، ئاشۇ ئۇنىڭغا ياردەم قىلغانلىق بولىدۇ**» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:6801]

ئىزاھات :

دۇنيــادا زۇلــۇم ئــەڭ قورقۇنچلــۇق جىنايــەت بولــۇپ، ئــاقىۋىتى ئىنتــايىن يامــان ۋە جازاســى جەھەننەمدۇر. الله تائالا ھېچ قانداق جىنايەتنى زۇلۇمدەك قاتتىق چەكلىمىدى ۋە ئۇنىڭ ئازابىدەك قاتتىق ئازاب ۋەدە قىلمىدى. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ ﴾

﴿بىز ھەقىقەتەن زالىملار ئۈچۈن تۇتۇن پەردىلىرى ئۇلارنى ئورىۋالىدىغان ئوتنى تەييارلىدۇق، ئۇلار تەشنالىقتىن سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش، يۈزلەرنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان ناھايىتى قىززىق سۇ بېرىلىدۇ. بۇ نېمىدېگەن يامان شاراپ! جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي.﴾ [سۈرە كەھف:29 ـ ئايەت]

الله تائالا يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحْمَتِهِ وَٱلظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَاباً أَلِيماً﴾

﴿الله خالىغان ئادەمنى رەھمىتىنىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ. الله زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى.﴾ [سۈرە ئىنسان: 31 ـ ئايەت]

زۇلۇمنىڭ ئەڭ يامىنى اللهغا شېرىك كەلتۈرۈش، اللهدىنلا تىلەيدىغان نەرسىلەرنى باشقىلاردىن تىلەشدۇر. لوقمان ئەلەيھىسسالام ئوغلىغا مۇنداق ۋەسىيەت قىلغان:

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ ﴾

﴿ئى ئوغۇلچىم! اللهغا شېرىك كەلتۈرمىگىن، شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن ئېغىر زۇلۇمدۇر.﴾ [سۈرە لۇقمان:13 ـ ئايەت]

ئىنسانلارغا قارشى زوراۋانلىق قىلىش، كىشىلەرنىڭ ھوقوقىنى قولىدىن تارتىۋېلىش، كەچۈرۈم قىلىنمايدىغان ئېغىر جىنايەت بولۇپ، زۇلۇم قىلغۇچى، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ رازىلىقىنى ئالمىغۇچىلىك، ياكى ئېلىۋالغان ھەقلەرنى ئۆز ئېگىسىگە قايتۇرۇپ بەرمىگۈچىلىك، ئوقۇغان نامىزى، بەرگەن سەدىقىلىرى، تەۋبە ـ ئىستىغفارلىرىمۇ ئۇنىڭ گۇناھىغا كاپارەت بولمايدۇ. بۇلاڭچىلىق، ئوغرىلىق، جازانىخورلۇق، ئۆلچەم ۋە جىڭدا كەم ـ زىيادە قىلىش، ئىشچىلارنى ئالداش، ئامانەتكە خىيانەت قىلىش، قەرز بەرگۈچىگە، شېرىكىگە، ۋەكىلىگە خىيانەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى زۇلۇمغا كىرىدۇ. بۇ جىنايەتلەرنىڭ دەرىجىسىگە قاراپ جازاسىمۇ ھەر تۈرلۈك بولىدۇ.

اللە تائالا ئىنسانلارنى گۇناھلىرىدىن قايتىپ تەۋبە قىلىۋېلىشىغا پۇرسەت بېرىپ، زالىملارنىڭ جازاسىنى كېچىكتۈرىدۇ. اللە تائالانىڭ مۆھلەت بەرگەنلىكىنى كۆرگەن زالىم تۆۋبە قىلىشنىڭ ئورنىغا، زۇلۇم قىلىشقا داۋام قىلسا ۋە ھەددىدىن ئاشسا، اللە تائالا ئۇنى شۇنداق تۇتىدۇكى، قېچىپ قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس. اللە تائالا ئۇنى پۈتۈن ئالەمگە ئىبرەت بولىدىغان ھالەتتە شۇنداق قاتتىق جازالايدۇ ۋە رەسۋا قىلىدۇ. بىر شائىر مۇنداق دەيدۇ:

أدِّ الامانةَ والخيانةَ فَاجْتَنِبْ،

وَاعْدِلْ ولاتَظْلِمْ يَطِيبُ الْمَكْسَبُ.

وَاحْذَرْ مِنَ الْمَظْلُومِ سَهْمًا صَائِبًا ،

وَاعْلَمْ بِأَنَّ دُعَاءَهُ لا يُحْجَبُ.

تەرجىمىسى: ئامانەتنى ئادا قىلغىن، خىيانەت قىلىشتىن ساقلانغىن، ئادالەت قىلغىن، زۇلۇم قىلمىغىن، تاپقىنىڭ ھالال بولىدۇ. زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئوقىدىن ھەزەر قىل، چۈنكى ئۇنىڭ ئوقى دەل تېگىدۇ. شۇنى بىلگىنكى، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسى بىلەن اللە ئارىسىدا پەردە بولمايدۇ .

زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا ياردەم قىلىپ ھەققىنى ئېلىپ بېرىش ۋە زالىمنى زۇلۇم قىلىشتىن توسۇش ئارقىلىق جەمئىيەتتە تىنچ ـ ئامانلىق ۋە خاتىرجەملىك بولىدۇ. ئاجىز بېچارىلەر كۈچلۈك مۇتەكەببىرلەرنىڭ زوراۋانلىقىدىن، زۇلمىدىن ھىمايە قىلىنىدۇ.

ئىنسانلار نەپسى شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ، ھەممە نەرسىگە ئۆزىلا ئىگە بولۇش، باشقىلارنى ئۆزىگە ئوخشاش ئىنسان قاتارىدا كۆرمەي قۇل قىلىپ ئىشلىتىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن زۇلۇم مەيدانغا كېلىدۇ. ئىسلامدا زۇلۇم قاتتىق مەنئى قىلىنغان ۋە زۇلۇم قىلغۇچىلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى جازاسى ئىنتايىن ئېغىر قىلىنغان. ئىسلام مۇسۇلمانلارغا ھەر دائىم تەۋسىيە قىلىدىغان نەرسە، قېرىنداشلىق، قېرىنداشلىق، قېرىنداشلىقتۇر. نېمە ئۈچۈن؟ چۈنكى كىشىلەرنىڭ قەلبىدە قېرىنداشلىق يەرلەشسە، بىر ـ بىرىگە زۇلۇم قىلمايدۇ. بىر ـ بىرىنى ئوخشاش ھوقۇققا ئىگە دەپ قارايدۇ. بىر ـ بىرىنىڭ مېلىغا، جېنىغا، ئىپپەت ـ نومۇسىغا چېقىلمايدۇ. قېرىنداشنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆز مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەمئىيەتتە ھېچكىم بىر ـ بىرىگە زىيان ئۇرمايدۇ، ئامانلىق ئومۇملىشىدۇ. پۈتۈن خەلق ھۇزۇر ئىچىدە غەم ـ قايغۇ ۋە ئەندىشىدىن خالى راھەت پاراغەت تۇرمۇش كەچۈرىدۇ. بەخت ـ سائادەت دېگەن مانا موشۇ.

ئەمما بۈگۈن دۇنيادا تىنچلىق ـ ئامانلىقتىن سۆز قىلىش ئىنتايىن قىيىن. چۈنكى چوڭ، كۈچلۈك دۆلەتلەر ئاجىز خەلقلەرنى بېسىۋېلىپ، يۇرتلىرىنى ۋە باشقا پۈتۈن ھەق ـ ھوقۇقلىرىنى قولىدىن تارتىۋالغان. بۇ زۇلۇم ۋە خورلۇققا چىدىماي ئۆز ھوقۇقىنى تەلەپ قىلسا، ئۇنىڭ دەردىنى تىڭشاش ئۇيادا تۇرسۇن، يۈزلەپ، مىڭلاپ ئۆلتۈرگەن. ھەر تەرەپتە ئاجىزلارنىڭ قېنى ئېقىتىلماقتا، ھەر يەردە مۇسۇلمانلار ئۆلتۈرۈلمەكتە، مانا موشۇ ئادالەتمۇ؟ ئىنسانلارنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلغانلىقمۇ ؟ 21 ـ ئەسىرنىڭ مەدەنىيىتى مانا موشۇ.

دېمەك، ئىسلامدىن باشقا مەدەنىيەت، ئىسلامدىن باشقا دىن ۋە قانۇن ئىنسانلارنى بەختلىك قىلمايدۇ. جەمئىيەتتە ئامانلىق ۋە خاتىرجەملىك ئورنىتالمايدۇ. چۈنكى ئىسلامدىن باشقا بارلىق قانۇن ـ تۈزۈملەر بولسا، ئىنسانلار ئۆزلىرى چىقارغان قانۇنلار بولغاچقا، ئۇ تۈزۈملەر ئىنسانلار ئارىسىدا ھەقىقىي ئادالەتنى بەرپا قىلىشتىن ئاجىز. ئەمما ئىسلام پۈتۈن دۇنيانىڭ خالىقى، ئىنسانلارنىڭ

ياراتقۇچىسى، ئىنسانغا ھەر تۈرلۈك تەبىئەت ۋە تۈيغۇلارنى بەرگۈچى، چەكسىز ئىلىم ساھىبى بولغان اللە تائالا ئۆزى بىۋاسىتە تۈزۈپ بەرگەن قانۇندۇر. شۇڭلاشقا ئۇ پۈتۈنلەي ئادالەت بولۇپ، ئامانلىق ئۈنىڭدا، مەدەنىيەت ئۈنىڭدا، ھەقىقەت ئۈنىڭدا، بەختلىك ھايات ئۈنىڭدا ۋە ئۆلگەندىن كېيىنكى سائادەت يەنە ئۈنىڭدادۇر.

اللە بىزنى كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىپ سېلىشتىن ساقلىسۇن، اللەدىن قورقمايدىغان، رەھىمسىز زالىملارنىڭ زۇلمىدىن ئامان قىلسۇن، بىزنى ئىسلامنىڭ پارلاق داغدام يولىدىن ئايرىمىسۇن. ئامىين!

21 ـ ھەدىس

مۇسۇلماننىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

عن عبدِ الله بنِ عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «المُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ ويَدِهِ، والْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَانَهَى اللهُ عَنْهُ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمرۇ ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**مۇسۇلمان ـ ـ باشقا مۇسۇلمانلار ئۇنىڭ تىلى ۋە قولىدىن ساق قالغان كىشىدۇر. مۇھاجىر ـ ـ اللە تائالا توسقان ئىشلارنى تەرك ئەتكەن كىشىدۇر.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:10]

ئىزاھات :

ئىسلام دىنى پەقەت ناماز، روزا، زاكات، ھەج، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش، تەسبىھ ئېيتىش، سەدىقە ۋە باشقا ئىبادەتلەر بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. بۇلار ناھايىتى زور ۋە ئىنتايىن مۇھىم ئىبادەتلەر بولۇپ، تەرك ئېتىشكە ياكى سەل قاراشقا زادى بولمايدۇ. لېكىن دىن پەقەت موشۇلاردىنلا ئىبارەت ئەمەس. بەلكى ئىسلام دىنى اللە بۇيرىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئەستايىدىل بەجا كەلتۈرۈش، اللە توسقان بارلىق ئىشلاردىن قەتئى يېنىش، نەپسى ـ خاھىشىنى اللەغا بويسۇندۇرۇپ، تۇرمۇشىنىڭ بارلىق ساھەلىرىنى ئىسلامنىڭ تەلىماتىغا توغرىلاش ۋە ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇنىڭدىن ئايرىلماسلىقتىن ئىبارەتتۇر. چۈنكى دىن بىر ـ پۈتۈن گەۋدە بولۇپ، ئۇنى پارچىلىغىلى بولمايدۇ. كىمكى ئۇنى پارچىلاپ، بىرىگە ئەمەل قىلىپ بىرىنى تاشلاپ قويىدىكەن، ئۇ مۇشۇ دۇنيادىلا خارلىققا دۇچار بولۇپلا قالماستىن ئۇ دۇنيادىمۇ ئازابقا دۇچار بولىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾﴾

﴿سىلەر كىتاپنىڭ بىر قىسمى ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسمى ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى پەقەت ھاياتى دۇنيادا خارلىققا قېلىش، قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتۇر. اللە قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە:85 ـ ئايەت]

اللە تائالانىڭ بەزى ئىشلارنى توسقانلىقى، پەقەت ئامانلىقنى ئۇمۇملاشتۇرۇش، قانۇن ـ تۈزۈمنى قوغداش، پەزىلەتنى ياشىتىش، بەدەن ۋە ئەقىلنى ھەر تۈرلۈك بۇزغۇنچىلىقتىن ساقلاش، ھوقۇق ۋە مال ـ مۈلۈكنى تاجاۋۇزدىن قوغداش، مۆمىننىڭ يامان نەپسىنى يېڭىشنى قولغا كەلتۈرۈش، زىنا، بەچچىۋازلىق، ھاراق، قىمار، نەششە، ئەفيۇن، غەيۋەت، گەپ توشۇش، جازانىخورلۇق، ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، قاراقچىلىق، تارازىدا، ئۆلچەمدە، گەزدە، مېتىردا، ساندا كىشىلەرنى ئالداش قاتارلىق ئىشلارنى يوقىتىش ئارقىلىق، شەخسلەرنى، جامائەتلەرنى، مىللەتنى بەختلىك قىلىش، مۇسۇلمان ئەمەس كىشىلەرگە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىئىتىنىڭ ھەر زامان ۋە ھەر ماكانغا ئۇيغۇن كېلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر.

ئەقلى بار ھەر قانداق كىشى بۇ ھەقىقەتلەرنى بىلسە، اللە تائالانىڭ بەرگەن نازۇ ـ نېمەتلىرىنى ئويلىسا، اللە تائالاغا ئىشىنىدۇ ۋە ئىسلامنى قوبۇل قىلىدۇ. چۈنكى بۇ دىن بارلىق ئىنسانلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئالەمشۇمۇل قانۇنغا ئىگە بولۇپ، ئىلىم ـ پەن ۋە مەدەنىيەتكە زىت كەلمەيدۇ. پەزىلەتلىك مەدەنىيەتتىن ھېچكىمنى مەنئى قىلمايدۇ.

مەن مۇسۇلمان دەپ دەۋا قىلغان كىشىنىڭ ئىسلامى، پەقەت كىشىلەرگە ئازار بېرىشتىن قولىنى، تىلىنى يىققاندىلا ئاندىن مۇكەممەل بولىدۇ. ھەقىقىي مۇھاجىر ـ ۋەتىنىنى تەرك ئەتكەن كىشى ئەمەس، بەلكى اللە تائالا چەكلىگەن نەرسىلەرنى تەرك ئەتكەن كىشىدۇر. باشقىلارغا ئەزىيەت

بەرمەكچى بولغان ئادەم كۆزى بىلەن، قولى بىلەن، قۇلىقى بىلەن، تىلى بىلەن ۋە ئەۋرىتى بىلەن دۈشمەنلىك قىلىدۇ. لېكىن ئەڭ كۆپ ئەزىيەت تىل ۋە قول بىلەن بولغاچقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە تىل بىلەن قولنى زىكىر قىلغان. بۇ ئىككى ئەزاسى بىلەن باشقىلارغا ئازار بېرىشتىن، زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ئۆزىنى ساقلىغان كىشى، ئەلۋەتتە باشقا ئەزالىرى بىلەن ئەزىيەت بەرمەيدۇ.

بۇ يەردە شۇنىمۇ ئۇنتۇماسلىق لازىمكى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردە مۇسۇلمانلارنى تىلغا ئېلىشىدىن، كاپىرلارنىڭ مېلىغا، جېنىغا، ئىپپەت ـ نومۇسىغا چېقىلىشقا بولىدۇ دېگەن مەنە چىقمايدۇ. چۈنكى ئىسلام مەيلى مۇسۇلمان بولسۇن، مەيلى كاپىر بولسۇن، باشقىلارغا زىيان يەتكۈزۈشنى مۇسۇلمانلارغا ھارام قىلغان. الله تائالا قىيامەت كۈنى ئەھلى جەننەت بىر كىشىنىڭ بويىندا ئەھلى دوزاخنىڭ ھەققى بولسا، شۇنى ئېلىپ بەرمىگىچىلىك ئۇ كىشىنى جەننەتكە كىرگۈزمەيدىغانلىقىغا، ئەھلى دوزاختىنمۇ ئەھلى جەننەتنىڭ قىساسىنى ئېلىپ بەرمىگىچە دوزاخقا كىرگۈزمەيدىغانلىقىغا ھۆكۈم قىلغان[1]. شۇنىڭ ئۈچۈن كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ھېچبىر كىشىنىڭ ھەققىگە چېقىلىشتىن قەتئىي ساقلىنىش كېرەك. خائىنغا خىيانەت بىلەن، يامانلىق قىلغانغا يامانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىش مۇسۇلماننىڭ ئەخلاقى ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتىلىرىمىز: "ئاتاڭ يەردۇر، ئاناڭ يەردۇر، سەن ھەم يەردەك قىلىق قىل. يامانلىق ئەيلىگەنگە ياخشىلىق قىل" دېگەن.

ئەھلى ھەقىقەت بولغان زاتلار مۇنداق دېگەن ئىكەن:

"گەر قولۇڭدىن كەلسە ھەرگىز مۇرچىنى ئاغرىتمىغىل،

بەس خۇدا بەندەم دېمەس ھەركىمگە دىل ئازاردۇر."

مۇسۇلمان ئۆزىگە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۈلگە قىلىپ، ئۇنىڭ تۇتقان يولىنى تۇتۇشى كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر قانداق كىشىگە راستچىللىق ۋە ئىشەنچىلىك بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى. كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە قىلىشتا

[1] «جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش» 81. بەت. ئاپتورى: مۇھەممەد ئىبنى سالىم بەيھانى.

مۇسۇلمان ـ كاپىر، يەرلىك ـ مۇساپىر دەپ ئايرىماتتى. ئۆزىگە ئەگەشكەن مۆمىن بولسۇن، ياكى قارشى چىقىپ دۈشمەنلىك قىلىۋاتقان كاپىر ـ مۇشرىكلار بولسۇن ھېچكىمگە يامانلىق قىلمايتتى. پەقەت اللە تائالانىڭ ئەمرىگە قارشى چىقسا، ياكى دەۋەتنىڭ ئالدىنى توسسا، ئۇچاغدا بۇنداق دۈشمەنلەرگە، شۇلارنىڭ كەلتۈرگەن زىيىنى مىقداردا جازاسىنى بېرەتتى. بەزىدە اللە تائالانىڭ:

﴿ خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ ﴾

﴿ئەپۇنى دوست تۇتقىن، ياخشىلىققا بۇيرىغىن، نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن﴾ [سۈرە ئەئراف: 199 ـ ئايەت] دېگەن ئەمرىگە ئىتائەت قىلىپ كەچۈرۈم قىلاتتى.

مۇسۇلمانلارنىڭ ئەخلاقى مانا مۇشۇنداق پەزىلەتلىك بولۇپ، ھەرقانداق كىشىنىڭ ئىشەنچىسىگە ئىگە بولۇشى لازىم. ئۆزىگە خائىنلارنى، يامان ئادەملەرنى ئەمەس رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ۋە ئۇنىڭ نۇرلۇق چىراق بولغان ساھابىلىرىنى ئۈلگە قىلىشى كېرەك. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ ﴾

﴿سىلەرگە اللەنى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە اللەنى كۆپ ياد ئەتكەنلەرگە ـ رەسۇلۇللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئۈلگىدۇر.﴾ [سۈرە ئەھزاب: 21 ـ ئايەت]

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

تىللىرىڭلارنى، دىللىرىڭلارنى، قولۇڭلارنى ۋە باشقا بارلىق ئەزالىرىڭلارنى كىشىلەرگە ئەزىيەت بېرىشتىن ۋە زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ساقلاڭلار. ئازراق دۇنيا مەنپەئەتىنى دەپ دىنىڭلارنى ساتماڭلار. اللە تائالانىڭ بەرگىنىگە قانائەت قىلىڭلار. بىزنىڭ ۋەزىپىمىز توغرا يول بىلەن تىرىشىپ ئىشلەش، رىزىق بەرگۈچى اللە ئۆزى. شۇنىڭ ئۈچۈن تىرىشىپ ئىشلەپ اللە تائالانىڭ ئاتا قىلغان رىزقىغا رازى بولۇپ، شۈكۈر ـ قانائەت قىلىش، باشقىلارنىڭ مال ـ مۈلكىگە كۆز تىكمەسلىك،

ھەققىگە تاجاۋۇز قىلماسلىق، يامانلىق قىلىشقا كۈچى يېتىپ تۇرۇغلۇق يامانلىق قىلىشنى تەرك ئېتىش، ھەقىقى كامىل مۇسۇلمانلىقنىڭ بەلگۈسىدۇر.

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلاً سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، توغرا سۆزنى قىلىڭلار. اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى تۈزەيدۇ (يەنى سىلەرنى ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ) گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىتائەت قىلسا زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ.﴾ [سۈرە ئەھزاب: 70 ـ 71 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا بىزگە توغرا يولنى كۆرسىتىپ، شۇ يولدا مېڭىشنى نەسىپ قىلسۇن. ئۆزئارا دوستلۇق ـ قېرىنداشلىقىمىزنى مۇستەھكەم قىلىپ، كىشىلەرگە تىلىمىز ۋە قولىمىز بىلەن زىيان ئۇرۇشتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

22 ـ ھەدىس

ئۆز ئارا ھەمكارلىشىش توغرىسىدا

عن عبدِ اللهِ بن عُمَر بن الخطابِ رضيالله عنهما ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال : «اَلْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حَاجَتِهِ، ومَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**مۇسۇلمان ـ مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى، ئۇ قېرىندىشىغا زۇلۇم قىلمايدۇ ۋە ياردەمسىز تاشلاپ قويمايدۇ. كىمكى بىر دىن قېرىندىشىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلسا، الله ئۇنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىدۇ. كىمكى بىر مۇسۇلماننى قىيىنچىلىقتىن قۇتۇلدۇرۇپ قويسا، الله تائالا شۇنىڭ سەۋەبى بىلەن ئۇ كىشىنى قىيامەت كۈنىنىڭ قىيىنچىلىقلىرىدىن قۇتۇلدۇرىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننى يۆگىسە، الله قىيامەت كۈنى ئۇنى يۆگەيدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئوخشاش تېكىست بىلەن رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى 2399، مۇسلىمدىكى نومۇرى: 6530]

ئىزاھات :

قېرىنداشلىق نەسەپ، دىن، ۋەتەن، پرىنسىپ ۋە مۇئامىلاتلار بىلەن بولىدۇ. بۇ ئالاقىلارنىڭ ئەڭ مۇستەھكەم ۋە ئەڭ مۇھەببەتلىك بولغىنى ئىسلام قېرىنداشلىقى بولۇپ، ئۇ مەڭگۈلۈك بولىدۇ ۋە ھەر تۈرلۈك ئېگىز ـ پەس ھادىسىلەر بىلەن بوزۇلمايدۇ. بۇ ئىسلام قېرىنداشلىقى بىر مىللەتكە مەخسۇس ياكى مەلۇم بىر زامانغا باغلىق ئەمەس، بەلكى ئۇ پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولىدىغان مەڭگۈلۈك قېرىنداشلىقتۇر.

اللـه ئۈچـۈن بولغـان قېرىنداشـلىق داۋاملىشـىدۇ، باشـقا سـەۋەبلەر بىلـەن بولغـان دوسـتلۇق - قېرىنداشلىق داۋام قىلمايدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ٱلۡأَخِلَّآءُ يَوۡمَئِذِۭ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ ﴾

﴿بۇ كۈندە (قىيامەت كۈندە) دوستلار بىر - بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ، پەقەت خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان تەقۋادارلارلا ئۇنداق ئەمەس.﴾ [سۈرە زۇخرۇف: 67 - ئايەت] دېمەك، ئىسلام قېرىنداشلىقى قىيامەت كۈنى جەننەتتىمۇ داۋام قىلىدۇ.

بۇ قېرىنداشلىق ئېغىزدىلا ئەمەس، ئەمەلىيەتتە مەۋجۇد بولۇشى كېرەك. ئەمەلىيەتتىكى دوستلۇق، قېرىنداشلىق قانداق بولىدۇ؟ يۇقۇرىدىكى ھەدىس مانا موشۇ سوئالغا جاۋاب بېرىدۇ. مۇسۇلمان يەنە بىر مۇسۇلمان قېرىندىشىغا زۇلۇم قىلماسلىقى، ئۇنىڭ ھەققىنى ئېلىۋالماسلىقى، ئۇنىڭغا چوڭ - كىچىك زىيان ئۇرماسلىقى، ئۇنى كەمستمەسلىكى، خور كۆرمەسلىكى، ئالدىماسلىقى، ساختا قىلماسلىقى، ئۆز نەپسى ئۈچۈن دىن قېرىندىشىنى ئوتقا تاشلىماسلىقى، قېرىندىشى ھەققىدە يامان گۇمان قىلماسلىقى، تىللىماسلىقى، ئۇرماسلىقى، يوقۇرىغا چاقماسلىقى ۋە باشقا ھەر تۈرلۈك ناھەقچىلىك ئىشلارنى قىلماسلىقى لازىم.

ئەگەر بىر دىن قېرىندىشىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە، ياكى بىرەر مۇسىبەت كەلسە، ئۇنى يالغۇز تاشلاپ قويماستىن ياردەم قىلىشى، ئۇنىڭغا يار - يۆلەك بولۇشى، خارلىنىپ قالسا ئېزىز قىلىش، ئېزىپ كەتسە ياخشى نەسىھەت قىلىپ ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇشى، زۇلۇمغا ئۇچرىسا ئۇنىڭ تەرىپىدە تۇرۇپ زۇلۇمغا قارشى تۇرۇشى، يېقىنلىرىدىن بىرەرسى ئۆلۈپ كەتسە تەزىيە بىلدۈرۈشى، ياخشىلىق كۆرسە رەھمەت ئېيتىشى، كۆڭلىنى ئاغرىتىپ سالغان بولسا ئۆزرە ئېيتىشى لازىم. ھەقىقىي قېرىنداشلىقنىڭ بەلگۈسى مانا موشۇ ئىشلارنى قىلىشتۇر.

بىر شائىر مۇنداق دەيدۇ:

إِنَّ أَخَاكَ الصِّدْقَ مَنْ كانَ مَعَكَ،
وَمَنْ يَضُرُّ نَفْسَهُ لِيَنْفَعَكَ.

يەنى: ھەر قانداق ئەھۋال ئاستىدا سەن بىلەن بىرگە بولغان ۋە ساڭا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئۆزىگە زىيان ئۇرغان كىشى سېنىڭ سادىق قېرىندىشىڭدۇر.

مانا موشۇنداق سادىق دوست، مۇخلىس قېرىنداش، مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىنىڭ ساغلام ئەزاسى بولالايدۇ. ئەگەر پۈتۈن ئەزالار موشۇنداق ساغلام بولغان بولسا، ئەلۋەتتە غايىمىزگە يېتەلەيتتۇق ۋە نەتىجىسىنى كۆرەتتۇق. ئەمما بۈگۈنكى مۇسۇلمانلارنىڭ ھالىغا بىر قارايدىغان بولساق، كۈچ ـ قۇۋۋەت، ئىززەت ـ غۇرۇر دېگەن نەرسە يوقالغان، دوستلۇق، قېرىنداشلىق ئاجىزلاشقان، ئەگەر بىرسىنىڭ بېشىغا بىر خاپىلىق كەلسە، ئۇنىڭغا ياردەم قىلىدىغان، يىقىلىپ چۈشسە، قولىدىن تۇتۇپ يۆلەيدىغان، بىر يېرى سۇنۇپ كەتسە، تېڭىپ قويىدىغان كىشى تېپىلمايدۇ. بەزىدە كۆرۈپ تۇرۇپ ياردەم قىلماي تاشلاپ قويىدۇ ۋە مۇسۇلمان قېرىندىشىغا قىلىدىغان خىزمىتىنى، مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلمايدۇ. خۇددى شائىر دېگەندەك:

وَمَا أَكْثَرَ الإِخْوَانِ حِينَ تَعُدُّهُمْ،

وَلكِنَّهُمْ فِي النَّائِبَاتِ قَلِيلُ.

يەنى: سانايدىغان بولساڭ قېرىنداشلار نېمىدېگەن كۆپ! لېكىن بېشىڭغا خاپىلىق كەلگەندە ئۇلار ئىنتايىن ئازدۇر.

ھەقىقىي مۇسۇلمان ئۆزىنى ئىسلاھ قىلىدۇ، مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىنىڭ ھوقۇقىنى تەلەپ قىلىدۇ، پۈتۈن ئىشلىرىدا بىر اللەغىلا تايىنىدۇ، باشقىلارغا يۈك بولىۋالمايدۇ.

ئەگەر دىنى قېرىنداشلىقىمىز سادىق ۋە مۇستەھكەم بولمايدىكەن، ئىسلامىي بىرلىك سېپىمىز بولمايدۇ، سۆزىمىزنى بىرلەشتۈرمىسەك بىزنىڭ بارلىقىمىز ئېتىراپ قىلىنمايدۇ. پۈتۈن مۈشكۈلاتلار ۋە قىيىنچىلىقلار، تەئەسسۇبىيەتنى تاشلاپ قېرىنداشلىقنى مۇستەھكەملەش، پەزىلەتلىك ئەخلاقنى بەرپا قىلىش ۋە ئۆزئارا ھەمكارلىقنى كۈچەيتىشكە باغلىق.

مۇسۇلمان قېرىندىشىغا ياردەم قىلىش ھەرگىز مۇكاپاتسىز قالمايدۇ. اللە تائالا ئۇ كىشىنىڭ مۇكاپاتىنى ھەم بۇ دۇنيادا، ھەم ئاخىرەتتە بېرىدۇ. ئىنسانىنىڭ بېشىغا قاچان كۈن چۈشىدىغانلىقى مەلۇم ئەمەس. بۈگۈن بىر كىشى ماڭا موھتاج بولغان بولسا، ئەرتىسى مەنمۇ باشقا بىرىنىڭ

ياردىمىگە موھتاج بولۇپ قېلىشىم مۇمكىن. بۇ ھەقىقەتنى قەتئىي ئۇنۇتماسلىق كېرەك. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يوقۇرىدىكى ھەدىستە **«كىمكى دىن قېرىندىشىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلسا، اللە ئۇنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىدۇ»** دىگەن. يەنى بىز قولىمىزدىن ياردەم كېلىدىغان شارائىتتا دىن قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىپ قويساق، بىزنىڭ بېشىمىزغا كۈن چۈشكەندە اللە تائالا ھەرگىز بىزنى ياردەمسىز قويمايدۇ.

اللە تائالانىڭ بۇ مۇكاپاتى موشۇ دۇنيادىلا چەكلىنىپ قالمايدۇ، قىيامەت كۈنى ئاتا ـ بالىدىن، تۇغقان ـ تۇغقاندىن، ئەر ـ خوتۇندىن قاچىدىغان، ھېچ قانداق ياردەمچى تاپقىلى بولمايدىغان دەھشەتلىك ئاندا اللە تائالا ياردەم قولىنى سۇنىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنى بىلدۇرۇپ: **«كىمكى بىر مۇسۇلماننى قىيىنچىلىقتىن قۇتقۇلدۇرسا، اللە شۇنىڭ سەۋەبى بىلەن ئۇ كىشنى قىيامەت كۈنىنىڭ قىيىنچىلىقلىرىدىن قۇتقۇلدۇرىدۇ»** دېگەن.

بىر مۇسۇلمانغا ئىلمى بىلەن، مېلى بىلەن، ياكى مەرتىۋىسى بىلەن ياردەم قىلسا، ياكى نەسىھەت قىلسا، ياكى بىرىنىڭ گۇناھىنى تىلىۋالسا، ياكى دىن قېرىندىشىنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلسا، موشۇ ئىشلارنىڭ ھەر بىرى مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ قىيىنچىلىقلىرىنى ھەل قىلغان بولۇپ، يۇقىرىدىكى ھەدىستە ئېيتىلغان مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ.

ئى ئۇلۇغ اللە! بىزلەرنى مۇسۇلمانلارنى سۆيىدىغان، ئۇلارنىڭ دەردىگە دەرمان بولىدىغان، قولىدىن كېلىدىغان ياردەمنى ھېچكىمدىن ئايىمايدىغان ھەقىقىي قېرىنداش مۇسۇلمانلاردىن قىلىپ، قىيامەت كۈنى ياردەمگە ئەڭ قاتتىق موھتاج بولغان چېغىمىزدا، بىزنىڭ قولىمىزدىن تۇتقىن ۋە بىزنى قىيامەتنىڭ دەھشەتلىك كۈلپەتتىدىن قوتۇلدۇرۇپ جەننەتكە كىرىشنى نىسىپ قىلغىن. ئامىين!

23 . ھەدىس

پەزىلەتلىك ئىشلار توغرىسىدا

عن البَرَاءِ بن عازِب رضي الله عنهما قال : "أَمَرَنا النَّبِيُّ صلَّى الله عليه وسلمَ بِسَبْعٍ ونَهَانا عَنْ سَبْعٍ ؛ أَمَرَنا بِعِيادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجِنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ العَاطِسِ، وإِجابَةِ الدَّاعِي، وإِفْشَاءِ السَّلامِ، ونَصْرِ الْمَظْلُومِ، وإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ. ونَهَانا عَنْ سَبْعٍ ؛ عَنْ خواتِيمِ الذَّهَبِ، وَعَنِ الشُّرْبِ في الْفِضَّةِ أَوْ قالَ في آنِيَةِ الفِضَّةِ، وعَنِ الْمَيَاثِرِ، والقَسِّيِّ وعَنْ لِبْسِ الْحَرِيرِ، وَالدِّيبَاجِ، والإِسْتَبْرَقِ، " [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەلبەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ”رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى يەتتە ئىشقا ئەمرى قىلىپ، يەتتە ئىشتىن توستى. بىزنى كېسەلنى يوقلاشقا، جىنازىغا قاتنىششقا، چۈشكۈرگىچىگە دۇئا قىلىشقا، چاقىرغان يەرگە بېرىشقا، سالامنى كۆپ قىلىشقا، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا ياردەم قىلىشقا، قەسەم قىلغۇچىنىڭ قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا بۇيرىدى. ئالتۇن يۈزۈك سېلىشتىن، كۈمۈش قاچىدا بىر نەرسە ئىچىشتىن، يىپەك، مەشۇت، ئىبرىشىم، قەسسى (مىسىردا يىپەكتىن ئىشلىنىدىغان بىر خىل كىيىم)نى كىيىشتىن، يىپەك كۆرپىدە ئولتۇرۇشتىن، بىزنى توستى.“ [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5508]

ئىزاھات:

سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىز جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى بارلىق ياخشىلىقلارغا بۇيرۇپ، ئۇنىڭ يوللىرىنى كۆرسەتكەن. بارلىق يامانلىقلاردىن توسۇپ، ئۇنىڭ قورقۇنچلۇق ئاقىۋېتىدىن ئاگاھلاندۇرغان. مانا بۇ ھەدىستە پەيغەمبىرىمىز كۈندىلىك تۇرمۇشتىكى ئەدەب ـ ئەخلاق ۋە مۇئامىلىنىڭ ياخشى خىسلەتلىرىنى تويلاپ ئۇنىڭغا بۇيرىدى. كىيىم ـ كىچەك ۋە زىبۇ ـ زىننەتلەردە ئەرلەرنىڭ ئاياللارغا ئوخشىۋېلىشىدىن توستى.

بىزنى بۇيرىغان ئىشلارنىڭ بىرىنچىسى كېسەل يوقلاش. جانابى رەسۇلۇللاھ مەيلى مۇسۇلمان بولسۇن، مەيلى بولمىسۇن قانداق بىر كىشى ئاغرىپ قالسا، ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېسىلىنى يوقلايتتى. چۈنكى كېسەل يوقلاش كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرىدۇ. كېسەل ۋە ئائىلىسىنىڭ دەردىنى يەڭگىللىتىدۇ. زىيارەتچى كېسەلنىڭ ساقىيىشىنى ئۈمىت قىلىپ، كېسەلگە سەۋر قىلىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. بۇنداق كېسەللەرنىڭ ئاسان ساقىيىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

تونۇيدىغان ياخشى دوختۇر بولسا ئەكىلىدۇ. دورا ئىچىلىشقا ياردەم قىلىدۇ ۋە كېسەلگە چىرايلىق سۆزلەر بىلەن تەسەللى بېرىپ كۆڭلىنى ئالىدۇ. ئەگەر كېسەلنىڭ ساقىيىشىدىن ئۈمىت بولمىسا، ئۇنىڭغا اللە تائالانىڭ ئاخىرەتتىكى نازۇ ـ نېمەتلىرىنى سۆزلەپ اللەنى ئەسلىتىدۇ. گۇناھىنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى ئۈچۈن دۇئا قىلىدۇ.

2 ـ مۇسۇلمان ۋاپات بولسا جىنازىسىغا قاتنىشىش، نامىزىنى ئوقۇش ۋە يەرلىكىدە قويۇش. بۇ مۇسۇلمانلارنىڭ بىر ـ بىرى ئۈستىدىكى ھەققىدۇر. جىنازا نامىزىغا قانچە كۆپ ئادەم قاتنىشىپ مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، مېيىتنىڭ گۇناھىنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى شۇنچىلىك ئۈمىت قىلىنىدۇ. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«يۈز مۇسۇلمان نامىزىنى ئوقۇپ، ھەممىسى بىردەك مەغپىرەت تەلەپ قىلغان مېيىتنىڭ گۇناھى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان] جىنازىغا قاتناشقان كىشىنىڭ، جىنازا بىلەن قەبرىستانغا بېرىشى ۋە مېيىت ھەققىدە ئىخلاس بىلەن دۇئا قىلىشى مۇستەھەب. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«جىنازا نامىزىغا قاتناشقۇچىغا بىر قىيرات، نامازغا قاتنىشىپ قەبرىستانغا بىرگە بارغۇچىغا ئىككى قىيرات ساۋاب بولىدۇ»** ئىككى قىيرات دېگەن قانچىلىك؟ دەپ سورالغاندا، رەسۇلۇللاھ **«ئىككى چوڭ تاغدەك» دەپ جاۋاب بەرگەن.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان] جىنازا نامىزىغا بېرىش ۋە قەبرىستانغا بېرىپ مېيىتنى يەرلىكىدە قويۇشقا ئىشتىراك قىلىش مۇسىيبەت ئەھلىگە چوڭ تەسەللى بولىدۇ.

3 ـ چۈشكۈرگۈچىگە دۇئا قىلىش. يەنى چۈشكۈرگۈچى "ئەلھەمدۇ لىللاھ (اللەغا شۈكرى)" دەيدۇ. بۇنى ئاڭلىغۇچى "يەرھەمۇكەللاھ (اللە سىزگە رەھمەت قىلسۇن)" دەپ دۇئا قىلىدۇ. چۈشكۈرگۈچى بۇنىڭغا جاۋابەن "يەھدىكۇمۇللاھۇ ۋە يۇسلىھە بالەكۇم (اللە سىلەرنىمۇ ھىدايەت قىلسۇن ۋە ئەھۋاللىرىنى تېخىمۇ ياخشى قىلسۇن)" دەيدۇ. ئەگەر كىشى ئۈچ قېتىمدىن ئارتۇق چۈشكۈرسە، ئۇنىڭغا "شەفاكەللاھ (اللە شىپالىق بەرسۇن)" دەپ دۇئا قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ زۇكامنىڭ بەلگىسى. چۈشكۈرگۈچى چۈشكۈرگەندە، مۇمكىن قەدەر ئاۋازىنى پەس قىلىشى، يۈزىنى يان تەرەپكە چۆرىشى ۋە ئېغىز ـ بۇرنىنى ياغلىق ياكى قولى بىلەن يۆگىشى لازىم.

4 ـ چاقىرغان يەرگە بېرىش. ئەگەر شەرىئەتكە خىلاپ قىلمىقلار بولمايدىغان يەرگە چاقىرىلسا، ئۇنى قوبۇل قىلىپ بېرىش كېرەك. جانابى رەسۇلۇللاھ مۇشرىك ياكى يەھۇدى چاقىرسىمۇ باراتتى. بەزى ئالىملار نەپلە روزا تۇتقان كىشى تويغا چاقىرىلسا، روزىسىنى بۇزۇپ بېرىش كېرەك دەيدۇ. ئەگەر ھاراق ـ شاراپ ئىچىلىدىغان سورۇنلارغا چاقىرىلسا، ئۇنداق يەرگە بېرىشقا بولمايدۇ.

5 ـ سالاملىشىش. مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىقنىڭ بىرىنچى ئالامىتى ئۆزئارا سالاملىشىشتۇر. بىرى "ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم" دەپ سالام قىلسا، "ۋەئەلەيكۇم ئەسسەلام" دەپ جاۋاب قايتۇرۇش ئەڭ ئاددى جاۋابتۇر. اللە تائالا سالامغا جاۋاب قايتۇرۇش ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّواْ بِأَحۡسَنَ مِنۡهَآ أَوۡ رُدُّوهَآ ﴾

﴿سىلەرگە بىر كىشى سالام بەرسە، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى سالام بىلەن جاۋاب قايتۇرۇڭلار («ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم» دەپ سالام بەرسە، ئۇنىڭغا «ۋەئەلەيكۇم ئەسسەلام ۋەرەھمەتۇللاھى ۋەبەرەكاتۇھۇ» دەڭلار) ياكى ئۇنىڭ سالامىنى ئەينەن قايتۇرۇڭلار («ۋەئەلەيكۇم ئەسسەلام» دەڭلار.)» [سۈرە نىسا:86. ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

بۇ يەردە شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈش كېرەككى، مۇسۇلمانلارنىڭ سالامى «ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم» دىن ئىبارەت بولىدۇ. بەزى ياشلىرىمىزنىڭ «ياخشىمۇسىز؟» دېگەن سۆزى ياكى تۈركچىدىكى «مەرھابا» دېگەن سۆز سالامنىڭ ئورنىنى تۇتمايدۇ. چۈنكى بۇ سۆزلەر «ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم» سۆزىدىكى چوڭقۇر مەنىلەرنى ئىپادىلىمەيدۇ. «ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم» دېگەن (سىلەرگە سالامەتچىلىك بولسۇن، ئامانلىق بولسۇن، اللەنىڭ رەھمىتى سىلەرگە بولسۇن) دېگەن دۇئا مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۇ سالام بىلەن مۇسۇلمانلار بىر ـ بىرىگە ئامانلىق ۋە رەھمەت تىلىشىدۇ. بۇ بولسا ھەقىقىي ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ سىمۋولى. بۇنى باشقا سۆزلەرگە ئالماشتۇرۇشقا بولمايدۇ. ئالدى بىلەن «ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم، ۋە ئەلەيكۇم ئەسسەلام» دەپ سالاملىشىپ، ئاندىن قانداق شەكىلدە ئەھۋال سوراشسا بولىدۇ.

6 ـ زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا ياردەم قىلىش. مۇسۇلمان ھېچكىمگە زۇلۇم قىلمايدۇ ۋە زۇلۇمغا ئۇچرىغان قېرىنداشلىرىنى ياردەمسىز قويمايدۇ. چۈنكى ناھەقچىلىككە قارشى تۇرۇش ئىسلامنىڭ پىرىنسىپىدۇر.

7 ـ قەسەم قىلغۇچىنىڭ قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش. ئىنسانلار بەزىدە دىققەتسىزلىك قىلىدۇ. قىلىشقا كۈچى يېتىدىغان ـ يەتمەيدىغان ئىشلارنىڭ ئارىسىنى ئايرىماستىن قەسەم قىلىپ تاشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قەسىمى ئارقىلىق كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارنى ئۈستىگە ئېلىۋالىدۇ. ئەگەر سادىق مۆمىن بولسا، مېلىدىن كاپپارەت بېرىدۇ ۋە ئۆزىدىن ئۆتەلىگەن ئىشلارغا پۇشايمان قىلىدۇ. ئەگەر پاسىق، خۇدادىن قورقمايدىغان كىشى بولسا، ھەر كۈنى يۈزلەرچە قەسەم قىلىپ ئۇنىڭدىن يانىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە قەسەم قىلغۇچىنىڭ قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىغا ياردەم قىلىشقا بۇيرىغان. يەنى بىر ئادەم ئۆيلىماستىن كۈچى يەتمەيدىغان بىر ئىشنى قىلىمەن، ياكى قىلمايمەن دەپ قەسەم قىلغان

بولۇپ، ئۇنى ئىجرا قىلالماي قالسا، باشقا مۇسۇلمانلار ئۇنىڭ قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىغا ياردەم قىلىشى لازىم.

ئەگەر قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرالماي بۇزسا ئۇ چاغدا كەپپارەت بېرىش لازىم بولىدۇ. قەسەمنىڭ كەپپارىتى ھەققىدە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِيٓ أَيْمَـٰنِكُمْ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَـٰنَ ۖ فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّـٰرَةُ أَيْمَـٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ ﴾

﴿الله سىلەرنى سەھۋەنلىك بىلەن قىلغان قەسەملەر ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتمايدۇ، لېكىن سىلەرنى قەستەن قىلغان قەسەملەر ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتىدۇ. مۇنداق قەسەملەرنى بۇزساڭلار ئۇنىڭ كەففارىتى ئائىلەڭلارغا بېرىدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك تاماق بىلەن ئون مىسكىننى بىر ۋاخ غىزالاندۇرۇشتۇر، ياكى ئۇلارغا (ئون مىسكىنگە) بىر قۇر كىيىم بېرىشتۇر، ياكى بىر قۇل ياكى بىر چۆرىنى ئازاد قىلىشتۇر. كىمكى بۇنداق قىلىشقا كۈچى يەتمىسە، ئۈچ كۈن روزا تۇتۇشى لازىم. بۇ ئەنە شۇ ئىچكەن قەسەملەرنى بۇزغانلىقىڭلارنىڭ كەففارىتىدۇر، قەسەملىرىڭلارغا رىئايە قىلىڭلار (يەنى كەلسە ـ كەلمەس قەسەم ئىچمەڭلار). سىلەرنىڭ شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن الله ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئەنە شۇنداق بايان قىلىدۇ.﴾ [سۈرە مائىدە: 89 ـ ئايەت]

ھەدىستە مەنئى قىلىنغان نەرسىلەرنىڭ بەزىسى ئاياللارغىلا ھالال قىلىنغان بولۇپ، ئەرلەرگە ھارام قىلىنغان. ئۇ ـ ئالتۇندىن ياسالغان نەرسىلەرنى ئىشلىتىش ۋە يىپەك كىيىم كىيىشتۇر. بۇ ئىككى نەرسىنىڭ تۈرى نېمە بولسا بولسۇن ئەرلەرگە ھارامدۇر. ئاياللارغا ھالالدۇر. ئەمما ئالتۇن ۋە كۈمۈش قاچىدا يېيىش ـ ئىچىش ئەر ـ ئايال ھەممىگە بىردەك ھارامدۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**ئالتۇن ۋە كۈمۈش قاچىدا ئىچمەڭلار، ئۇ ئىككى ماددىدىن ياسالغان لىگەندە تاماق يېمەڭلار، ئۇ بۇ دۇنيادا كاپىرلارنىڭ، ئاخىرەتتە سىلەرنىڭدۇر.**» [بۇ ھەدىس ئەل مۇغنىي دېگەن كىتابتا كەلگەن]

مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ زىبۇ ـ زىنەتتە ھەددىدىن ئېشىپ، قوللىرىنى، بويۇنلىرىنى ئالتۇن بىلەن تولدۇرۇپ، ھەر بىر سورۇنغا بېرىش ئۈچۈن يېڭى كىيىم كىيىپ، ئۆزىدەك كىيەلمىگەن ئاياللارنىڭ ئالدىدا زىنەتلىرىنى كۆرگەزمە قىلىشى، كەمبەغەل ئاياللارنى زاڭلىق ئېتىشى، ياراتماسلىقى، بىر

يـەردە ئۇلتـۇرۇشـتـىن سەسكىنىشـى قاتـارلىق ئىشـلارمۇ ھـارامدۇر. ئـۆزىدىن تـۆۋەن تۇرىدىغـانلارنى كەمسىتىش چوڭ گۇناھ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٌ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرًا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرًا مِّنۡهُنَّ ﴾

﴿سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاياللار ئۆزئارا مەسخىرە قىلىشمىسۇن، مەسخىرە قىلىنغۇچى ئاياللار اللەنىڭ دەرگاھىدا مەسخىرە قىلغۇچى ئاياللاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن.﴾ [سۈرە ھۇجۇرات:11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

مانا ئىسلام قېرىنداشلىقتا مۇشۇنداق كۆڭۈل بۆلىدۇ. بۇ ھەدىستە بۇيرۇلغان ئىشلارنىڭ ھەر بىرى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىرلىك، بارابەرلىك ۋە قېرىنداشلىقنى مۇستەھكەملەشنىڭ بىرەر ۋاستىلىرىدۇر. توسۇلغان ئىشلارمۇ مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىقتا دەخلە يەتكۈزىدىغان ۋە دۈشمەنلىك، ئاداۋەت پەيدا قىلىدىغان ئىشلاردۇر. قېرىنداشلىقىمىزنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن بۇ ھەدىسنىڭ روھىغا ئەستايىدىل ئەمەل قىلىشىمىز لازىم. چۈنكى قۇرتۇلۇش يولىمىز ئىسلامىي قېرىنداشلىقتۇر.

ئـى ئۇلـۇغ پەرۋەردىگـارىم! بىزلـەرنى ھـەبىبىڭ مۇھەممـەد مۇستەپـا سـەللەللاھۇ ئەلـەيھى ۋەسەللەمنىڭ كۆرسەتكەن يولىدىن توغرا ماڭغىلى نىسىپ قىلغىن، مۇسۇلمانلارنىڭ سەپلىرىنى بىرلەشتۈرگىن. ئامىين!

24 ۋە 25 ـ ھەدىس

مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى ـ مۇھەببەت توغرىسىدا

عنْ أبى موسى الأشْعَرِى رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم : «اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كالبُنْيانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا ، وشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«مۆمىن، مۆمىن ئۈچۈن خۇددى بىر ـ بىرىنى مۇستەھكەم تۇتۇپ تۇرىدىغان بىناغا ئوخشاشتۇر»** دەپ، بارماقلىرىنى گىرەلەشتۈرگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2403]

عَنِ النُّعْمَانِ بنِ بَشِيرٍ رضي الله عنهما قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وتَرَاحُمِهِمْ وتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُالْجَسَدِ بِالسَّهَرِ والحُمَّى .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى نوئمان ئىبنى بەشىير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«مۆمىنلەر ئۆزئارا بىر ـ بىرىگە مېھرى ـ مۇھەببەت كۆرسىتىشتە ۋە بىر ـ بىرىگە ھېسداشلىق بىلدۈرۈشتە خۇددى بىر بەدەنگە ئوخشايدۇ. ئەگەر بەدەننىڭ بىر ئەزاسى ئاغرىسا، قالغان ئەزالارنىڭ ھەممىسى ئۇيقۇسىزلىق ۋە ئىسسىمداش بىلەن ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6538]

ئىزاھات :

اللە تائالا بارلىق مۆمىنلەرنى بىر ئۇممەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى بىرلەشتۈرۈش ئۈچۈن پۈتۈن مۇسۇلمانلارغا بىر خىل ئىبادەت بۇيرىغان، مەزكۇر ئىبادەتلەرنىڭ كۆپ قىسمى بىرلا ۋاقىتتا ئادا قىلىنىدۇ. بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ ئىبادەت قىلىدىغان ئىلاھى بىر، پەيغەمبىرى بىر، قۇرئانى بىر، قىبلىسى بىر، ئىبادەتلىرى بىر، يۈزلەرچە بىر ئۇلارنىڭ ئارىسىنى بىر ـ بىرىگە مۇستەھكەم باغلاپ تۇرىدۇ. اللە تائالا مۆمىنلەرنىڭ ئارىسىنى بىرلەشتۈرۈپ، ئۇلارنى «ئۆزئارا قېرىنداش» دەپ ئېلان قىلدى. بۇ قېرىنداشلىقنى بۇزىدىغان ھەر تۈرلۈك ئامىللارنى مەنئى قىلدى. ئىسلامدا چوڭ ـ

كىچىك، ئاۋۋال ـ ئاخىر، ئەر ـ ئايال، خوجايىن ـ قۇل، پادىشاھ ـ گادايى ئارىسىدا ھېچقانداق پەرق يوقتۇر. ھەممىسى ئوخشاش اللەنىڭ بەندىلىرىدۇر. شەرىئەت قانۇنى ئالدىدا ھەممىسى تەڭ ـ باراۋەر ھوقۇققا ئىگە، ھەممىسى قېرىنداشتۇر. شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دېگەن:

﴿ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِ ﴾

﴿ئەگەر ئۇلار كۇفرىدىن تەۋبە قىلسا، ناماز ئۆتىسە، زاكات بەرسە دىنى جەھەتتە سىلەرنىڭ قېرىنداشلىرىڭلاردۇر.﴾ [سۇرە تەۋبە: 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى پۈتۈن دۇنيا خەلقىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. رەسۇلۇللاھ بارلىق ئىنسانلارنى ھەق يولغا باشلاپ، تەۋھىدكە ۋە بىرلىشىشكە چاقىرغان. ئىنسانلارنى بۇتلارغا ۋە باشقا ماددىي ئىلاھلارغا چوقۇنۇشتىن، مۇستەبىد ھۆكۈمدارلارنىڭ زوراۋانلىقىدىن قۇتقۇزۇپ، ئاسمان ـ زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە مۇتلەق ھاكىمى بولغان ھەقىقى ئىلاھ اللە تائالاغا قۇللۇق قىلىشقا يۈزلەندۈرگەن. مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنسانلارنىڭ قايسى مىللەت، قايسى ئىرق، قايسى دۆلەتكە مەنسۇپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر مۇسۇلمانلا بولىدىكەن ھەممىسىنى قېرىنداش قىلىدۇ، بىر ئۈممەت قىلىدۇ. اللە تائالا ئەگەر مۇسۇلمانلار ئۆز ئارىلىرىدا ئىختىلاپ قىلىشىپ پارچىلىنىپ كەتسە قانداق ئاقىۋەتكە قالىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَنَٰزَعُواْ فَتَفۡشَلُواْ وَتَذۡهَبَ رِيحُكُمۡۖ ﴾

﴿ئىختىلاپ قىلىشماڭلار، بولمىسا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمەيسىلەر، كۈچ ـ قۇۋۋىتىڭلار كېتىپ قالىدۇ.﴾ [سۇرە ئەنفال:46 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْ ﴾

﴿ھەممىڭلار اللەنىڭ دىنىغا مەھكەم ئېسىلىڭلار، بۆلۈنمەڭلار.﴾ [سۇرە ئال ئىمران: 103 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

مۇسۇلمانلار اللە تائالانىڭ سۆزىنىڭ ھەقىقىتىنى چۈشىنىپ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىش قىلىپ ئىدى، كۆپلىگەن مەملىكەتلەرگە ھاكىم بولدى، دۇنيانى ئۆزىگە بويسۇندۇردى، ئىنسانلارنى بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشتۈردى، ئۇلارنىڭ خىزمىتى بىلەن ئاجىزلار كۈچلۈك بولدى، ئۇلارنىڭ ئادالىتى بىلەن كۈچىگە تايىنىپ ئىنسانلارنى ھاكىمىيىتى ئاستىدا ئىزىدىغان مۇستەبىدلەر ئاجىز بولدى. اللە يولىدا مېلى ۋە جېنى بىلەن جىھاد قىلىپ، ھەقىقەتتە مۇستەھكەم تۇرۇپ ئىدى، خۇددى يىقىلمايدىغان مۇستەھكەم بىناغا ئوخشاش بولدى. كىچىكلەر چوڭلارغا ھۆرمەت قىلىدىغان، چوڭلار كىچىكلەرگە شەپقەت قىلىدىغان، پۇقرالار ئۆز باشلىقلىرىغا ئىتائەت قىلىدىغان، بايلار نامراتلارنى يۆلەيدىغان، ئالىملار بىلمىگەنلەرگە

ئۆزگەرتمىگەن، ھەممە كىشى بىر ـ بىرىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنى بىلمىگەن، باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆز مەنپەئىتىدىن ئەلا بىلمىگەن، شەرقتىكى بىر مۇسۇلماننىڭ بېشىغا خاپىلىق كەلسە، غەربتىكى مۇسۇلمان ياردەمگە يۈگۈرمىگەن، پەزىلەتلىك بىر جەمئىيەت مەيدانغا كەلدى. شۇنىڭ بىلەن دىنى ئەزىز بولدى. يۇرتى، مىلى، جېنى، ئىپپىتى ھىمايە قىلىندى. ھاكىمىيىتى كۈچلەندى، دۈشمەنلىرى ئۇلارنىڭ ھەيۋىتىدىن ئەيمىنىدىغان بولدى. ئىنسانلار بۇ ھەقىقەتنى كۆرگەندىن كېيىن ئۆزلىگىدىن ئىسلامنى قوبۇل قىلىپ مۇسۇلمان بولدى. ھەقىقەت مەيدانغا چىقتى، ئىلىم ـ پەن، مەدەنىيەت كەڭ تارالدى. مۇسۇلمان بولمىغانلارمۇ ئۇلارنىڭ ئادالەتلىك ھاكىمىيىتى ئاستىدا ياشاشنى تەلەپ قىلىپ تەسلىم بولدى. زوراۋان ھاكىملارنىڭ زۇلمىدىن قاچقانلار مۇسۇلمانلارنىڭ پاناھىغا سىغىندى. ئەينى زاماننىڭ دۇنيانى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن كۈچلۈك دۆلەتلىرى مۇسۇلمانلارنىڭ ئالدىدا پۈت تىرەپ تۇرالماي يىقىلىپ تارمار بولدى. مۇسۇلمانلار بەدەننىڭ بىر يېرى ئاغرىسا، پۈتۈن بەدەن بىئارام بولىدىغان بىر پۈتۈن گەۋدىگە ئايلاندى.

كېيىنكى مۇسۇلمانلار اللە تائالانىڭ «**ھەقىقەتەن مۆمىنلەر قېرىنداشتۇر**» دېگەن سۆزىگە ئەمەل قىلماي، ئەرەب، ھىندى، تۈرك، پارس دەپ مىللەتچىلىك، ھەتتا بىر مىللەت بولغان مۇسۇلمانلار خوتەنلىك، قەشقەرلىك، ئۇچى ـ بۆچى دەپ، يۇرتۋازلىق، مەھەللىۋازلىق، مەزھەبۋازلىق قىلىپ پارچىلانغان ئىدى، ئەڭ ئاۋۋال دىنى، ئاندىن ھاكىمىيىتى، ھەتتا ۋەتەنلىرى قولىدىن كەتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**جامائەتتىن ئايرىلماڭلار، جامائەتتىن ئايرىلغاننى بۆرە يەيدۇ**» دېگەن ئىدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام نەسائى رىۋايەت قىلغان] دەرۋەقە مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىرلىك قالمىغاچ ھەممىسىنى يىرتقۇچ بۆرىلەر يەپ تۈگەتتى. ئىسلام دۆلەتلىرىنى ئەنگىلىيە، فرانسىيە، ئىتالىيە، گوللاندىيە، پورتىگالىيە ۋە ئىسپانىيە ئۆز ئارىسىدا بۆلۈشۈپ مۇستەملىكە قىلىۋالدى. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن مۇسۇلمانلارنىڭ بەزى ئۆلكىلىرى كۆرۈنۈشتە مۇستەقىل بولغان بولسىمۇ، ھەقىقەتتە ئۆز ئالدىغا ھېچ ئىش قىلالمايدىغان، بىر ـ بىرى بىلەن قەتئىي بىرلىشەلمەيدىغان پالەج ھۆكۈمەتلەر قۇرۇلدى.

مانا بۈگۈن دۇنيادا مۇسۇلمانلارنىڭ قېنى سۇدىنمۇ ئەرزان. ھەر يەردە مۇسۇلمانلار ئېزىلمەكتە، مۇسۇلمانلارنىڭ دىنى ئاياغ ئاستى قىلىنماقتا، مۇسۇلمانلارنىڭ يۇرتى بومباردىمان قىلىنماقتا، دۇنيانىڭ ھەر تەرىپىدە مۇسۇلمانلارنىڭ قېنى ئېقىتىلماقتا، بۇ ئەھۋاللار ھەممىگە ئايان. دۇنيادا ئەللىكتىن ئارتۇق مۇسۇلمان دۆلەت بار، ھەممىسى تاجاۋۇزچى، جاھانگىر ئامېرىكىدىن قورقۇپ قاراپ تۇرىدۇ.

ئى مۇسۇلمانلار! قېنى ئۆزئارا قېرىنداشلىق؟ قېنى دوستلۇق ـ مۇھەببەت؟ قېنى رەھىم ـ شەپقەت؟ قاچانغىچە مۇشۇنداق خار ـ زەبۇن ياشايمىز؟ باشقىلارغا قاراپ ئىبرەت ئالمامسىلەر؟ باشقا ـ

باشقا دىندىكى ئىنسانلار دۇنياۋى مەنپەئەتلىرى ئۈچۈن قانداق بىرلىشىۋاتىدۇ، كۆرمەمسىلەر؟ ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن ئىشلىمەيدۇ، شەخسىي مەنپەئەتىنى قىلچە ئېتىبارغا ئالمايدۇ، ئۇلار خەلقى ۋە ۋەتىنى ئۈچۈن ئىشلەيدۇ. ئۇلار ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىشلىگەن ئىكەن پايدىسىنى بىز كۆردۇق، بىزمۇ كەلگۈسى ئەۋلادلىرىمىز ئۈچۈن ئىشلەيمىز دەيدۇ. ئۇلار مۇشۇ يولدا ماللىرىنى جانلىرىنى پىدا قىلىدۇ. ئۇلار دۇنيالىق ئۈچۈن مانا مۇشۇنداق ئىتتىپاق ـ بىرلىك ئىچىدە ئىشلەيدۇ. قىلغان ئىشلىرىمىزنىڭ دۇنيا ـ ئاخىرەتتە پايدىسىنى كۆرىدىغانلىقىمىزغا ئىشەنگەن بىز مۇسۇلمانلار ئاشۇلاردىن ئىبرەت ئېلىپ، ئېڭىمىزنى ئۆستۈرۈشىمىز، ئۆز ھاياتىمىز ئۈچۈن بولسىمۇ بىرلىششىمىز لازىم ئەمەسمۇ؟

بۇرۇنقى مۇسۇلمانلار بىلەن ھازىرقى مۇسۇلمانلارنىڭ ھالىنى شېلىشتۇرساق، شۇ ئايان بولىدۇكى، ئەگەر مۇسۇلمانلار ئەسلىگە قايتىپ ھەقىقى قېرىنداشلىق ئورناتمىسا، كۈچى بولمايدۇ. ئاجىزلىق داۋاملاشقان مۇددەتچە بېشىنى كۆتۈرەلمەيدۇ ۋە دىنىنىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرىنىمۇ ئورۇنلىيالمايدۇ. چۈنكى بۇ دۇنيا كۈچلۈكنىڭ ھۆكۈم سۈرىدىغان يىرى. شۇڭا كۈچسىزلەر بېشىنى كۆتۈرەلمەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**بۇ ئۈممەتنىڭ ئاۋۋىلى نېمە بىلەن تۈزەلگەن بولسا، ئاخىرىمۇ شۇنىڭ بىلەن تۈزۈلىدۇ**» دېگەن. مۇسۇلمانلارنىڭ ئاۋۋىلى چىن ئىمان ۋە مۇھاجىرلار بىلەن ئەنسارلار ئارىسىدىكى ھەقىقى قېرىنداشلىق بىلەن كۈچكە ئىگە بولۇپ دۆلەت قۇرغان ۋە ئىسلامنى دۇنيا مىقياسىدا كەڭ يايغان ئىدى. ھازىرمۇ قۇرتۇلۇشنىڭ بىردىنبىر يولى چىن ئىمان ۋە ئىسلامى قېرىنداشلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس. بىز ئەقلى ـ ھوشىمىزنى يىغىپ، ئۆزىمىزنى ئىسلاھ قىلىپ، خۇددى رەسۇلۇللاھ دېگەندەك «**بىر بەدەنگە ئوخشاش**» قېرىنداش بولمىساق بېشىمىزدىكى پالاكەتتىن قۇرتۇلالمايمىز. ئىشنىڭ يامىنى ئاخىرەتتىمۇ ئۆزىمىزنى اللە تائالانىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزالمايمىز.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىم! بىزگە چىن ئىمان، ھەقىقى قېرىنداشلىق نېسىپ قىلغىن. بىزنى دۇنيا ـ ئاخىرەتتە خار قىلمىغىن. ئامىين!

26 . ھەدىس

ھەسەت قىلماسلىق توغرىسىدا

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضيالله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و سلم قال : «لاَحَسَدَ إِلاَّ فِى اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ آتَاهُ اللهُ مَالاً فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَتِهِ فِى الْحَقِّ، ورَجُلٍ آتَاهُ اللهُ حِكْمَةً، فَهُوَ يَقْضِى بِهَا ويُعَلِّمُهَا» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«پەقەت ئىككى كىشىگىلا ھەسەت قىلىشقا بولىدۇ: بىرى الله تائالا مال ـ مۈلۈك ئاتا قىلغان ۋە ئۇنى ھەق يولدا سەرپ قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغان ئادەم، يەنە بىرى الله تائالا ئىلىم ئاتا قىلغان ۋە ئىلمىغا ئەمەل قىلىدىغان، باشقىلارغا ئۆگىتىدىغان ئادەم.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:1389]

ئىزاھات:

ھەسەت قىلىش ـ باشقىلارنىڭ قولىدىكى پۇل ـ مال، ئىلىم، مەنسەپ قاتارلىق نېمەتلەرنىڭ يوقۇلۇپ كېتىشىنى ئارزۇ قىلىشتۇر. بۇنداق ھەسەتخورلۇق قۇرئان كەرىمدە چەكلەنگەن ۋە پۈتۈن پەيغەمبەرلەر تەرىپىدىن لەنەتلەنگەندۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ھەدىستىكى ”ھەسەت قىلىش“ دېگىنى باشقىلارنىڭ قولىدىكى نېمەتلەرنىڭ ئۆزىدىمۇ بولۇشىنى ئارزۇ قىلىش دېگەن بولۇپ، ئۇ ”غىبتە“ دېيىلىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە مۇسۇلمانلارنى ياخشىلىققا تەرغىب قىلىپ، ئىككى تۈرلۈك كىشى بار، سىلەرمۇ شۇ كىشىلەرگە ئوخشاش بولۇشنى ئارزۇ قىلساڭلار بولىدۇ دەيدۇ. چۈنكى بىر نەرسىنى ئارزۇ قىلغان كىشى ئارزۇسىغا يېتىش ئۈچۈن تىرىشىپ ئىشلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەمئىيەتتە ياخشىلار كۆپىيىدۇ. بۇ ئىككى تۈرلۈك كىشىنىڭ بىرىنچىسى: الله تائالا پۇل ـ مال ئاتا قىلغان باي كىشى بولۇپ، بايلىقى بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا مۇتەكەببىرلىك قىلمايدىغان، كەمبەغەللەرنى خورلىمايدىغان، ئەكسىچە بايلىقىنى

ھەق يولدا سەرپ قىلىدىغان، مۇسۇلمانلار ئامىمىسىنىڭ مەنپەئىتىگە چىقىم قىلىدىغان، يېتىم - يېسىر، ئاجىز، كەمبەغەللەرنى يۆلەيدىغان پەزىلەتلىك كىشىدۇر. بۇنداق ئالىي سۈپەت كىشىنى كۆرگەن مۇسۇلمان "خۇدايىم ماڭىمۇ ئاشۇنداق بايلىق بەرسە، مەنمۇ بۇ كىشىدەك ياخشى ئىشلارنى قىلغان بولسام" دەپ ئارزۇ قىلسا بولىدۇ. ئەمما "مەن تۇرغۇچىدا مۇشۇ ئادەم باي بولۇپ كېتەرمۇ؟ ئاشۇنىڭ بايلىقى مەندە بولۇپ قالسىچۇ؟" دېيىش ھەسەتخورلۇق بولۇپ، چوڭ گۇناھلار قاتارىدىندۇر.

ئىككىنچى كىشى: اللە تائالا ئىلىم ئاتا قىلغان ئالىم بولۇپ، ئىلمىغا ئەمەل قىلىدىغان ۋە بىلمىگەنلەرگە ئىلىم ئۆگىتىدىغان كىشىدۇر. بۇنداق پازىل ئالىمنى كۆرگەندە: "اللە تائالا ماڭىمۇ ئىلىم ئاتا قىلغان بولسا، مەنمۇ مۇشۇ كىشىدەك ئىلىم - مەرىپەت بىلەن ئىش قىلار ئىدىم ۋە كىشىلەرگە ئىلىم ئۆگىتىپ خەلققە خىزمەت قىلار ئىدىم" دەپ ئارزۇ قىلىشقا بولىدۇ. ئەمما "ئاشۇنىڭ ئورنىغا مەن ئالىم بولۇپ قالسام بولمامدۇ؟ ئاشۇ كىشى تاپقان شان - شۆھرەتنى مەن تاپسام نېمە بولار ئىدى" دېيىش ھەسەتخورلۇقتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردە دېمەكچى بولغىنى "يوقىرىدىكى ئىككى كىشىنىڭ خىسلىتىنى ئۆزەڭلارغا ئۈلگە قىلىپ، سىلەرمۇ شۇنداق بولۇشقا تىرىشىڭلار" دېمەكچى. چۈنكى پەقەت ئېغىزدىلا ئارزۇ قىلىپ قويۇش ئەھمىيەتسىز بولۇپ ھېچقانداق پايدىسى يوق.

تۆۋەندە ھەسەتخورلۇق توغرىسىدا بىر ئاز توختىلىپ ئۆتىمىز: ھەسەتخورلۇق پىسخولوگىيىلىك كېسەللىك بولۇپ، ئۇنىڭغا گىرىپتار بولغان ئادەم راھەت ياشىيالمايدۇ. چۈنكى ئۇ ئىنسانلارنىڭ بەخت - سائادەت ئىچىدە ھايات كەچۈرۈشىگە زادى چىداپ تۇرالمايدۇ. ھەسەتخورلۇق ئاسماندا ۋە يەر يۈزىدە يۈز بەرگەن بىرىنچى گۇناھتۇر. ئاسماندا شەيتان ئادەم ئەلەيھىسسالامغا ھەسەت قىلىپ اللە تائالانىڭ ئەمرى پەرمانىغا قارشى چىقىپ اللە تائالانىڭ رەھمىتىدىن مەڭگۈ قوغلاندى. يەر يۈزىدە بولسا، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى قابىل قېرىندىشى ھابىلغا ھەسەت قىلىپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ مەڭگۈلۈك پۇشايمانغا گىرىپتار بولدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە **«ئوت - ئوتۇننى كۆيدۈرگەندەك ھەسەت پۈتۈن ياخشىلىقنى يەيدۇ»** دېگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان]

ھەسەتخورلۇق ساقىيىشى ئىنتايىن تەس بولغان شۇنداق نىجىس كېسەلدۇر. ئۇ باشقىلاردىكى نېمەتنى ئۆزىگە ئازاب دەپ قارايدۇ. ھەسەتخورنىڭ غېمى تۈگىمەيدۇ، قەلبى راھاتلەنمەيدۇ، كۆڭلى ئارام ئالمايدۇ، دۈشمەنلىكى بېسىقمايدۇ. ئۇنىڭ ئىشىغا ھېچ كىم رازى بولمايدۇ. الله ئۇنىڭغا غەزەب قىلىدۇ، ئىنسانلار لەنەت ئوقۇپ ئۆزاقلىشىدۇ. ھەسەتخور الله تائالانىڭ قازا ۋە قەدىرىگە رازى بولمايدۇ. ئۆزىدىن باشقىلارنىڭ ئىلىم ياكى بايلىق ياكى مەنسەپ ئېگىسى بولۇشىنى ۋە شەرەپلىك بولۇپ قېلىشىنى ئادالەتسىزلىك دەپ قاراپ دائىم غەم ـ قايغۇ، ھەسرەت ـ نادامەت بىلەن ئۆتىدۇ.

قۇرئان كەرىمدە الله تائالا يەھۇدىيلارنىڭ ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىمان كەلتۈرۈپ مۇسۇلمان بولماسلىقىنىڭ سەۋەبىنى، ئۇلارنىڭ ھەسەتخورلىقى دەپ سۈپەتلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ ﴾

﴿ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر ئۆزلىرىگە ھەقىقەت (يەنى دىنىڭلارنىڭ ھەقلىقى) ئاشكارا بولغاندىن كېيىن، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايتۇرۇپ كاپىر قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللەنىڭ ئەمرى كەلگەنگە قەدەر (يەنى الله سىلەرگە ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت بەرگىچە) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىڭلار ۋە كەچۈرۈڭلار. الله ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 109 ـ ئايەت]

مۇشۇنداق نىجىس، يامان ئىللەتنىڭ ئالىملاردا بولۇشى تېخىمۇ يامان ۋە تېخىمۇ قاتتىق ئىشتۇر. شۇڭا مالىك ئىبنى دىينار مۇنداق دېگەن: "قارىلارنىڭ گۇۋاھلىقى ھەممە نەرسىدە قوبۇل قىلىنىدۇ. لېكىن بىر ـ بىرى ئۈستىدە بەرگەن گۇۋاھلىقى قوبۇل قىلىنمايدۇ. چۈنكى ئۇلار بەك ھەسەتخور بولىدۇ"

بەزى ھۆكىمالار مۇنداق دەيدۇ: ”شەيتاننىڭ بەش مېلى بار، ئۇنى بەش خىل كىشى سېتىۋالىدۇ: 1 ـ ھەسەت، ئۇنى ئالىملار سېتىۋالىدۇ. 2 ـ مۇتەكەببىرلىك، ئۇنى رەزىل ـ پەسكەش ئىنسانلار سېتىۋالىدۇ. 3 ـ زۇلۇم، ئۇنى ئەمەلدارلار سېتىۋالىدۇ. 4 ـ خىيانەت، ئۇنى سودىگەر ۋە ھۈنەرۋەنلەر سېتىۋالىدۇ. 5 ـ ئاداۋەت، ئۇنى ئاياللار ۋە شەخسىيىتى ئاجىز كىشىلەر سېتىۋالىدۇ.“

ئەمدى ئالىملار نىمىشقا ھەسەت قىلىشىدۇ؟ دەپ سورالسا، جاۋابىمىز شۇكى، ئالىملار ئەگەر ئىلىمنى اللە رازىلىقى ئۈچۈن ئوقىمىغان بولسا، دۇنياۋى غەرەزلەر بىلەن ئىلىم ئۆگەنگەن بولسا، ئۇلار كىشىلەرنى ئۆزىگە تارتىش ئۈچۈن بىر ـ بىرىگە ھەسەت قىلىشىدۇ. بەزىلەر بىر نەچچە يىل مەدرىسىنى كاشىلا قىلىپ ئوقۇشنى تاشلاپ كېتىدۇ. ئاندىن ئۇلار ئۆزىدىن ياخشى ئالىمنى كۆرسە چىدىيالماي ھەسەت قىلىدۇ.

ئەمما اللە ئۈچۈن ئىلىم ئۆگەنگەن، ئاخىرەتنى تەلەپ قىلىدىغان، دۇنيالىق ئۈچۈن باشقا ئىنسانلارغا ئوخشاش ئىشلەيدىغان، ھەقىقىي ئالىملار ۋە ئۇستا ھۈنەرۋەنلەر كامالەتكە يەتكەنلىكى ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئۆزىدىن ئۈستۈن ياكى تۆۋەن بولۇشىغا قارىمايدۇ. چۈنكى ئۇلار مۇتلەق كامالەتنىڭ اللەغا خاس ئىكەنلىكىنى، بەندە ھەر قانچە ئالىم ۋە ئۇستا بولسىمۇ كەمچىلىكتىن خالى ئەمەسلىكىنى بىلىدۇ ۋە داۋاملىق كەمچىلىكىنى تولۇقلاش ۋە تېخىمۇ ياخشى بولۇشقا تىرىشىدۇ. ئۇلار ئىلىم ئىقتىدارى ۋە ھۈنەر ـ كەسپىتىن قازانغان پۇل ـ مالنى مەسجىد، مەدرەسە، يول، دوختۇرخانا، دارۇلئەيتام، ئۇنىڭدىن باشقا ئاممىنىڭ پايدىسىغا ۋە اللە رازى بولىدىغان ئىشلارغا ئىشلىتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىلارنىڭ قولىدىكى نېمەتلەرگە نەزەر سالمايدۇ ۋە ھەسەت قىلمايدۇ.

ھەسەتخورلۇقتىن قۇتۇلۇشنىڭ يولى ئۆزىدىن تۆۋەن دەرىجىدىكى كىشىلەرگە قاراش ۋە ئۆزىنىڭ ئۇلاردىن قانچىلىك يوقىرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، اللە تائالاغا شۈكرى قىلىشتۇر.

اللە تائالا بىزنى ئەمەل سالىھ قىلىشقا ۋە ھەسەتخورلاردىن يىراق بولۇشقا نىسىپ قىلسۇن، مەخلۇقاتنىڭ شەررىدىن، قاراڭغۇلىقى بىلەن كىرگەن كېچىنىڭ شەررىدىن، تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن، ھەسەتخورلارنىڭ ھەسەت قىلغان ۋاقتىدىكى شەررىدىن سۇبھىنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا سىغىنىپ پانا تىلەيمىز. ئامىين!

27 ـ ھەدىس

جەننەت ۋە دوزاخ ئەھلى توغرىسىدا

عن حارثةَ بنِ وهْبٍ رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ: كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لأَبَرَّهُ، أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ: كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُتَكَبِّرٍ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ھارىسە ئىبنى ۋەھب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «مەن سىلەرگە جەننەت ئەھلىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ ئۇلار ئاجىز، باشقىلارنىڭ نەزىرى ئانچە چۈشمەيدىغان كىشىلەر بولۇپ، بىر ئىشنى قىلىشقا قەسەم قىلسا، اللە ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ قەسىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. سىلەرگە دوزاخ ئەھلىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ ئۇلار قوپال، ئىچى تار، مۇتەككەببىر كىشىلەردۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 4798]

ئىزاھات :

ئىنسانلار بەدەن جەھەتتە ئاجىز ـ كۈچلۈك بولۇشتا ئوخشاش بولمىغاندەك، روھىي جەھەتتىمۇ پاك ـ نىجىس بولۇشتا ئوخشاش بولمايدۇ. اللە تائالا جەننەت ئەھلىنى ئۆزئارا مېھرىبان، يۇمشاق ۋە رەھىملىك، كاپىر دۈشمەنلىرىگە قارشى ناھايىتى كۈچلۈك، قاتتىق قول مۆمىنلەردىن قىلدى. ھەقىقەتكە بويۇن ئەگمەيدىغان مۇتەكەببىر، تەرسا كاپىرلارنى بولسا، دوزاخ ئەھلى قىلدى. چۈنكى ئۇلار اللە تائالاغا ئىتائەت قىلمايدۇ، ئىسلامغا دەۋەت قىلغۇچىلارنى مەسخىرە قىلىپ باشلىرىنى سىلكىيدۇ، ئۇلار تەككەببۇرلۇق قىلىپ، ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ قوبۇل قىلمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَوۡ كَانَ خَيۡرٗا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيۡهِ ﴾

﴿كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئەگەر (قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى) ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۆمىنلەر) بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى» دېدى﴾ [سۈرە ئەھقاف: 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّهُمۡ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾

﴿ئۇلارغا: «بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق» دېيىلسە، (كەلىمە تەۋھىددىن) تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتاتتى.﴾ [سۈرە ساففات: 35 ـ ئايەت] دېمەك، كاپىر، مۇناپىقلار مانا مۇشۇ گەردەنكەشلىكى تۈپەيلىدىن دوزاخ ئەھلى بولدى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردە جەننەت ئەھلىنى ئاجىز، كىشىلەر كۆزگە ئىلمەيدىغان كىشىلەر دەپ سۈپەتلىشى، ئۇلارنىڭ كەمبەغەل، نامرات، ئاجىز، بىچارە، ناھايىتى كەمتەرلىكىدىن كىشىلەر كۆزگە ئىلىپ كەتمەيدىغان، لېكىن قەلبى ئىمان نۇرى بىلەن تولغان، ئىرادىسى كۈچلۈك، اللە تائالانىپ تائەت ـ ئىبادەتتىنى قولدىن بەرمەيدىغان كىشىلەر دېگەن مەنىدە بولۇپ، بۇگۇنكىدەك قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، ئاڭسىز، ئۆزىنى، دىنىنى ۋە ئائىلىسىنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى دۈشمەندىن مۇداپىئە قىلالمايدىغان، جان باقماق ۋاجىب دەپ دىنىنىڭ ئاياغ ـ ئاستى قىلىنىشىغا قاراپ تۇرىدىغان، نانقېپىلار جەننەتكە كىرىدۇ دېگەن بولمايدۇ. بۇ يەردىكى ئاجىز دېگەنلىك ھېچ كىمگە تەككەببۇرلۇق قىلمايدىغان، ئۆزىدىن تۆۋەندىكىلەرنى كەمسىتمەيدىغان، نامرات، يوقسۇل، يېتىم ـ يېسىرلارنى خور كۆرمەيدىغان، ھېچ كىمگە زۇلۇم قىلمايدىغان، ھەقكە بويۇن ئېگىدىغان، اللە تائالانىڭ ئالدىدا ئاجىزلىقىنى بىلىدىغان كىشىلەر جەننەتكە لايىق بولىدۇ. جەننەت ئەھلى پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار، ئىلمىغا ئەمەل قىلىدىغان ئالىملار، سالىھلار، اللە يولىدا جېنىنى، مېلىنى پىدا قىلغان شېھىتلار، اللە بەرگەن مال ـ مۈلكىنى يەنە اللە يولىدا سەرپ قىلغان بايلاردۇر. بۇلار بارلىق پەزىلەت ۋە شەرەپكە ئىگە بولۇپ تۇرۇغلۇق ئۆزىنى ھەر دائىم تۆۋەن

تۇتىدىغان مۇتەۋازى كىشىلەردۇر. ئۇلار داۋاملىق قىلغان ئىشىم كەم بولۇپ قالدى دەپ كامالەتكە يېتىشكە تىرىشىدۇ. ھەرگىز قىلغان ياخشى ئىشى بىلەن پەخىرلەنمەيدۇ. ئۇلار ئالىم بولسا، مەندىن چوڭ ئالىم يوق دەپ كىبىرلەنمەيدۇ، بەلكى ئۇ ھەر قانداق ئىلىم ئەھلىنىڭ ئۇستىدە ئۇنىڭدىن ئالىمراق بىرىنىڭ بارلىقىنى ئېسىدىن چىقارمايدۇ. ئۇلار قىلغان ئىبادەتتە رىيا ۋە سۇمئە ئارىلاشماي قىلىپ، قىلغان ئەمەل - ئىبادەتلىرىنىڭ بىكار بولۇپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلىپ، ئەمەل - ئىبادەتلىرىنى مۇمكىن قەدەر مەخپىي قىلىشقا تىرىشىدۇ.

مۇتەۋازى باي ۋە ئەقىللىق ئەمەلدارلار ئۆزلىرىنىڭ خەلققە بولغان ئېھتىياجىنى بىلىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئەتراپىدىكى خىزمەتچى ۋە ئىشچىلاردىن بىھاجەت بولمايدۇ. اللە تائالانىڭ ئەڭ چوڭ ھېكمىتى شۇكى، بارلىق ئىنسانلارنى بىر - بىرىگە موھتاج قىلىپ قويغان. دۇنيادا ھېچ قانداق بىر ئىنسان مېنىڭ ھېچ كىمگە ھاجىتىم چۈشمەيدۇ، ئۆز ئالدىمغا ياشايمەن دېيەلمەيدۇ، دېسىمۇ ياشىيالمايدۇ. ئۇنداق بولغان ئىكەن ئىنسان ھەر جەھەتتىن ئاجىز، ھەر جەھەتتىن موھتاجدۇر. دېمەك، تەكەببۇرلۇق قىلىشقا ھېچ قانداق سەۋەب يوق. چۈنكى سەن ھەر قانچە چوڭ، كۈچلۈك، توقتۇرۇق تەن بولۇپ كەتسەڭمۇ، يېمەك ئۈچۈن دېھقانغا، كىيمەك ئۈچۈن تىكىنچىگە، سالامەتلىك ئۈچۈن دوختۇرغا، خىزمەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئىشچىغا ۋە نەچچە مىڭلىغان ئىنسانلارغا موھتاجسەن. ئۇلارمۇ بەزى ئىشلاردا ساڭا موھتاج. ئۇنداقتا نېمىمىزگە تايىنىپ يوغانچىلىق قىلىمىز؟ نېمە ئاساس بىلەن باشقىلارنى خور كۆرىمىز؟ كىشىلەرنى كۆزگە ئىلماي كەمسىتىمىز؟ بۇنداق قىلىش ئىنسان ئۆزىنى بىلمىگەنلىك ۋە ئىنسان قېلىپىدىن چىققانلىق. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە «**دوزاخ ئەھلى مۇتەككەببىر، قوپال، ئاچكۆز (ھالال لا ھارامنى ئىلغىماي پۇل توپلايدىغان، اللە يولىدا مال سەرپ قىلمايدىغان) ئادەملەردۇر**» دېگەن.

تەكەببۇرلۇقنى سۆكۈپ نۇرغۇن ئايەتلەر نازىل بولغان. مەسىلەن، اللە تائالا قۇرئاندا مۇنداق دېدى:

﴿ قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ ﴾

﴿قارۇن: «مېنىڭ ئالاھىدە بىلىمىم بولغانلىقتىن، بۇ بايلىققا ئېرىشتىم» دېدى. قارۇندىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۇممەتلەردىن ئۇنىڭغا قارىغاندا تېخىمۇ كۈچلۈك، توپلىغان مېلى تېخىمۇ كۆپ بولغان كىشىلەرنى اللەنىڭ ھالاك قىلغانلىقىنى ئۇ بىلمىدىمۇ؟ گۇناھكارلارنىڭ گۇناھلىرىنىڭ سورىلىشى ھاجەتسىزدۇر.﴾ [سۈرە قەسەس:78 ـ ئايەت]

الله تائالا دوزاخ ئەھلىنىڭ مۇتەكەببىرلەر ئىكەنلىكى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ ﴾

﴿«قىيامەت كۈنى اللەغا يالغاننى توقۇغانلارنىڭ يۈزلىرىنى قاپ قارا كۆرىسەن، جەھەننەمدە مۇتەككەببىرلەرگە ئورۇن يوقمۇ؟»﴾ [سۈرە زۇمەر: 60 ـ ئايەت]

مۇتەكەببىر باي تۇيماستىن كەمبەغەل بولۇپ قالىدۇ. كەمبەغەل بولغانلىقىغا تەن بەرمەي ئۆزىنى قىيناپ، تۆۋەندىكى ھەدىستە كۆرسىتىلگەن ئۈچ كىشىنىڭ بىرى بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئۈچ خىل كىشى بار، قىيامەت كۈنى الله تائالا ئۇلارغا نەزەر قىلمايدۇ، ئۇلارغا گەپ قىلمايدۇ ۋە ئۇلارنى گۇناھلىرىدىن پاكلىمايدۇ. ئۇلار: قېرى تۇرۇپ زىنا قىلغان ئادەم، يالغانچى پادىشاھ ۋە كەمبەغەل مۇتەكەببىر» [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

تەكەببۇرلۇق كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئادەم ئۆزىدىن باشقىسىنى ياراتمايدۇ، بىلمىگەننى سورىمايدۇ، خاتا كەتسە خاتالىقىنى تونۇپ توغرىغا قايتمايدۇ، موھتاج بولۇپ قالسا كىشىلەردىن ياردەم سورىمايدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ قولى قىسقا، مېلى ئاز، تەجرىبىسى يوق بولۇپ قالسا ۋاي ئۇنىڭ ھالىغا. ئىمام مالىكنىڭ ئەخمەق تالىپلىرىدىن بىرى مۇتەكەببىرلىك بىلەن مۇنداق دېگەن ئىكەن: "مەن

كىرسەم مېنى ھۆرمەتلىمىدى، ئولتۇرسام ماڭا ئىززەت - ئىكرام قىلمىدى، مېنىڭ كىم ئىكەنلىكىمنى ھېچ كىم بايقىمىدى، ھىدايەتنى بىلىش مۇنداق خارلىق بولىدىغان بولسا، مەن ھىدايەتكە كۆڭۈل قويمايمەن.“

مۇتەكەببىرلەرنى ھەقنى سۆزلەشتىن ۋە پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىشتىن پەقەت تەكەببۇرلۇقى توسقان ۋە ئۇلار: ”بىز پەيغەمبەرلەرگە بەرگەن نەرسىنىڭ ئوخشىشىنى بېرىلمىگۈچە ئىشەنمەيمىز“ دەپ تۇرىۋالغان. الله تائالا ئۇلارنىڭ ھەققىدە مۇنداق دېگەن:

﴿ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمۡ تَفۡرَحُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَبِمَا كُنتُمۡ تَمۡرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدۡخُلُوٓاْ أَبۡوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ فَبِئۡسَ مَثۡوَى ٱلۡمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ ﴾

﴿بۇ ئازاب سىلەرنىڭ زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە (گۇناھ قىلىپ، پۇل - مالنى ھارام يوللارغا سەرپ قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن) خوشال بولغانلىقىڭلار ۋە ھاكاۋۇر بولۇپ كەتكىنىڭلار ئۈچۈندۇر. سىلەر دوزاخنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىپ ئۇ يەردە مەڭگۈ قېلىڭلار، مۇتەكەببىرلەرنىڭ جايى نېمە دېگەن يامان؟!﴾ [سۈرە غافىر:75 - 76 - ئايەتلەر]

ئەمما الله تائالا ئىمتىھان قىلىپ كەمبەغەللىك ياكى كېسەللىك بەرسە، ياكى باشقا ھەر قانداق بىر قىيىنچىلىققا دۇچ كەلسە، ئۇنىڭغا سەۋر - تاقەت قىلىش، اللەنىڭ تەقدىر - ئىرادىسىگە رازى بولۇش ۋە بايلىق، شىپا تېپىش، ياخشىلىقلارغا ئېرىشىشنىڭ سەۋەبلىرىنى قولدىن بەرمەي قىلىش لازىم.

ئىسلام ئاجىز، خار، تەسلىمىيەتچى، قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان، «جان باقماق ۋاجىب» دەپ دۈشمەنگە قارشى كۈرەش قىلمايدىغان روھسىز، ئەبگاھ مۇسۇلمانىنى خالىمايدۇ. ئىسلام تەلەپ قىلىدىغان مۇسۇلمان كۈچلۈك، ئىرادىلىك، مۇتەۋازى، كەمتەر، قەھرىمان، باتۇر، دىنىنى ۋەتىنىنى مۇداپىئە قىلىدىغان، دىنىنىڭ ۋە ۋەتىنىنىڭ دۈشمەنلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا دەپسەندە قىلىنىشىغا رازى بولمايدىغان، مۆمىن - مۇسۇلمانلارنىڭ خورلىنىشىغا، ئېزىلىشىگە، مۇستەملىكە قىلىنىشىغا قاراپ تۇرمايدىغان، غۇرۇرلۇق، ئالىي ھىممەتلىك، جاسارەتلىك، ۋاپادار، ھەر قانداق

قىيىنچىلىق كەلسە بەرداشلىق بېرەلەيدىغان، بىر ـ بىرىنى ھەققە ۋە سەۋر ـ تاقەت قىلىشقا تەۋسىيە قىلىدىغان ئاكتىپ، ئىشچان، پائال مۇسۇلماندۇر.

سەۋر قىلىش ـ ـ ـ بېشىغا كەلگەن قىيىنچىلىققا رازى بولۇپ جىم ئولتۇرۇش دېگەن بولمايدۇ. سەۋر قىلىش بېشىغا كەلگەن خاپىلىق، بالايى ـ ئاپەتلەرگە يېڭىلىپ ئاھ ئۇرۇپ خۇدايىمنى تىللىماستىن، خاپىلىققا بەرداشلىق بېرىپ پۈتۈن كۈچى بىلەن قىيىنچىلىقنى يېڭىشكە تىرىشىش ۋە بۇ يولدا كەلگەن جاپا ـ مۇشەققەتلەرگە چىداش دېگەن بولىدۇ. قۇرئاندا مەدھىيىلەنگەن سەۋر مانا مۇشۇنىڭدىن ئىبارەت.

اللە تائالاھ بىزلەرنى غەيرەتلىك ۋە كەمتەر مۆمىنلەردىن بولۇپ، قىيامەت كۈنى جەننەت ئەھلىنىڭ قاتارىدىن قىلسۇن. ئامىين!

28 ـ ھەدىس

تۇرمۇش ئىشلىرىدا ئۆزىدىن تۆۋەن كىشىلەرنى ئۈلگە قىلىش توغرىسىدا

عن أبي هريرةَ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: « أُنظُرُوا مَنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ، ولا تَنْظُرُوا إِلى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ، فَهُوَ أَجْدَرُ أَلاَّ تَزْدَرُوا نِعْمَةَ اللهِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئۆزەڭلاردىن تۆۋەن تۇرمۇشتىكى كىشىلەرگە قاراڭلار، ئۆزەڭلاردىن يۇقىرى تەبىقىدىكى كىشىلەرگە قارىماڭلار، بۇنداق قىلىش اللەنىڭ نېمەتلىرىنى ئاز كۆرمەسلىكىڭلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ئىشتۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:7379]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئەڭ پەزىلەتلىك ئەدەب ۋە ئەڭ گۈزەل ئەخلاققا چاقىرىدۇ. ئۇ بولسىمۇ ئىمان ئەھلىنىڭ سۈپىتى بولۇپ، اللە تائالادىن نېمەت كەلسە شۈكۈر قىلىش، بالا ـ مۇسىيبەت كەلسە سەۋر قىلىشتۇر.

ئىنسان تۇرمۇش ھاياتىدا بەختلىك بولۇشى ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىگە قانائەت قىلىشى ۋە اللە تائالانىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىشى كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزىدىن تۆۋەن تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقان كىشىلەرگە قارىشى لازىم. چۈنكى ئۆزىدىن يۇقىرى تۇرمۇشتىكىلەرگە قارىغان كىشىنى شەيتان دەرھال چاڭگىلىغا ئېلىپ، نەپسىنى كۆيتۈرىدۇ ـ دە، ئۇ "مەن نېمىشقا ئاشۇلارغا ئوخشاش بولالمايمەن؟ مېنىڭ ئاشۇلاردىن نېمەم كەم؟ خۇدايىم نېمىشقا ماڭىمۇ ئاشۇلارغا ئوخشاش باياشات تۇرمۇش بەرمەيدۇ؟" دەپ كۆيۈپ سۆزلەشكە باشلايدۇ. شەيتان ئۇنى تېخىمۇ پۇدەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاچكۆزلۈك كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ، اللە تائالانىڭ بەرگەن نېمىتىگە شۈكۈر

قىلمايدۇ. ئۇنداق ئادەم ھاياتلىقنىڭ لەززىتىنى تېتىيالماي دائىم پىسخىكى ئازاب ئىچىدە ھەسرەت چېكىپ ياشايدۇ. ئۇنداق ئادەم مۇشۇ دۇنيادا تۇرۇپ دوزاخقا كىرگەن بولىدۇ.

ئەمما ئۆزىدىن تۆۋەن تۇرمۇشتىكى كىشىلەرگە قارىغان ئادەم، ئۇلارغا قارىغاندا ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنىڭ خېلى ئوبدان ۋە تۇرمۇشىنىڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ قولىدىكى نەرسىلەرگە قانائەت قىلىدۇ. ئاچكۆزلۈك، تاماخورلۇقتىن ساقلىنىدۇ. ئۇ بىر تەرەپتىن اللە تائالانىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئۆزىدىن تۆۋەن ياشايدىغان ئاجىز، كەمبەغەل بىچارىلەرگە ياردەم قىلىش ھېسسىياتى تۇغۇلىدۇ. زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا، يېتىم ـ يېسىرلارغا ياردەم قىلىدۇ. بىلىمسىزلەرگە ئىلىم ئۆگىتىدۇ. كېسەل ـ مېيىپلارنى كۆرگەندە ئۆزىنىڭ تەن سالامەتلىكىگە شۈكۈر قىلىدۇ. كېسەللەرنىڭ تېزدىن شىپالىق تېپىشىغا دۇئا قىلىدۇ. قولىدىن كەلسە ياردەم قىلىدۇ. نامرات ـ مىسكىنلەرنى كۆرسە، ئۆزىنىڭ ھالىغا شۈكۈر قىلىپ، اللە تائالادىن ئۇلارغا ياخشى رىزىق ئاتا قىلىشىنى تىلەيدۇ. پاسىق ـ ئاسىيلارنى كۆرگەندە، ئۇلارنى چىرايلىقچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا، يامانلىق ۋە ناچار قىلىقلارنى تەرك ئېتىشكە چاقىرىدۇ. اللە تائالا يۇقىرى تۇرمۇشتىكىلەرگە كۆز سالماسلىق ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ ﴾

﴿بىز ئىنسانلاردىن تۈرلۈك جامائەنى بەھرىمەن قىلغان دۇنيانىڭ نېمەتلىرى ۋە زىبۇزىنىنەتلىرىگە كۆز سالمىغىن، بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى سىنايمىز، پەرۋەردىگارىڭنىڭ رىزقى ئەڭ ياخشىدۇر ۋە ئەڭ باقىيدۇر.﴾ [سۈرە تاھا: 131 ـ ئايەت]

ئىسلام ئەخلاقى بىلەن ئەخلاقلانغان مۇسۇلمان، كىشىلەرنى كەمسىتمەيدۇ. پېقىر، مىسكىن، غېرىب، يېتىملار بىلەن بىر يەردە بولۇشتىن، ئۇلار بىلەن سۆھبەتلىشىشتىن، بىر دەستۇرخاندا تاماق يېيىشتىن يىرگىنمەيدۇ. ساھىبخانلارمۇ بايلارنى باشقا ھوجرىغا، كەمبەغەللەرنى باشقا

ھوجرىغا باشلىمايدۇ. بايلارغا ئالى تاماق، نامراتلارغا ئاددى تاماق تەييارلىمايدۇ. ھەممىگە ئوخشاش قارايدۇ. مۇشۇنداق ياخشى ئەخلاق بىلەن ھەم ئۆزى ھۇزۇرلۇق راھەت ئىچىدە ياشايدۇ، ھەم باشقىلار بىلەن دوست، ئىتتىپاق، ئىناق ۋە قېرىنداشلىق بىلەن ھايات كەچۈرىدۇ.

ئىسلام ئەخلاقىنى ئۆزىگە ئۆزلەشتۈرگەن مۇسۇلمان ئۆزىدىن يۇقىرى تۇرمۇشتىكىلەرگە ھەسەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ قولىدىكى نېمەتنىڭ يوقۇلۇشىنى ئارزۇ قىلمايدۇ. اللە تائالانىڭ بەندىلەرنىڭ رىزقىنى بەلگىلەشتىكى ھېكمىتىگە نارازى بولمايدۇ. يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەكتە بايلاردەك بولمىغان دەپ ئۆزىنى قىينىمايدۇ. بەلكى اللە تائالانىڭ بەرگەن رىزقىغا رازى بولۇپ، قولىدىن كېلىشىچە ئىشلەپ تاپقىنىغا شۈكۈر قىلىدۇ. ئەگەر ئىشىدا ئوڭۇشلۇق بولماي قېلىپ مەقسىتىگە يېتەلمىسە، ئۆزىدىن ناچار تۇرمۇشتىكى كىشىلەرگە قاراپ ھالىغا شۈكۈر قىلىدۇ. ئەمما ئۆزىدىن تۆۋەن كىشىلەرنى ياراتماسلىق، يۇقىرى تۇرمۇشتىكىلەرگە ھەسەت قىلىپ قولى يەتمەيدىغان نەرسىنى ئارزۇ قىلىش بىر خىل ساراڭلىق بولىدۇ. بەزى ھۆكۈمالار مۇنداق دېگەن ئىكەن: "بايلارغا ھەمرا بولۇپ، غەم - قايغۇغا پاتتىم. چۈنكى مەن ئۇلاردا مېنىڭكىدىن ياخشى كىيىم ۋە مېنىڭكىدىن ياخشى ئۇلاغ كۆردۈم. كېيىن نامراتلارغا ھەمرا بولۇپ ئىدىم راھەت ئالدىم، ھېچقانداق غېمىم قالمىدى."

ئىنسانلارنىڭ ئىچىدە كۆرۈنۈشى ناھايىتى ئاددى، چاچلىرى چۇۋۇق، كىيىملىرى كونا كىشىلەر باركى، ئۇ ھەقىقەتتە يولۋاستىنمۇ جاسارەتلىك، ئىلىم - مەرىپەتتە ئەللامىلەرنى بېسىپ چۈشىدىغان، ساخاۋەتتە ھاتەم تائىنى ئارقىدا قويىدىغان، تەجرىبىدە پەيلاسوپلارغا دەرس بېرىدىغان، دىن - ديانەت ۋە تەقۋادارلىقتا سىددىقلارغا ھەمرا بولىدىغان كىشىدۇر. ئۇنداق كىشىلەر بىر ئىشنى قىلىمەن دەپ قەسەم قىلسا اللە تائالا چوقۇم ئۇنىڭ قەسىمىنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ. شۇڭلاشقا اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ ﴾

ئى مۆمىنلەر! بىر قەۋم يەنە بىر قەۋمنى (يەنى بىر جامائە يەنە بىر جامائەنى، بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى) مەسخىرە قىلمىسۇن، مەسخىرە قىلىنغان قەۋم اللەنىڭ نەزىرىدە مەسخىرە قىلغۇچى قەۋمدىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن. سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاياللارمۇ ئۆزئارا مەسخىرە قىلىشمىسۇن، مەسخىرە قىلىنغۇچى ئاياللار اللەنىڭ دەرگاھىدا مەسخىرە قىلغۇچى ئاياللاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن.»
[سۈرە ھۇجۇرات: 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئى مۆمىن بۇرادەر! تاماخور بولمىغىن، قولۇڭدىن كەتكەنگە ھەسرەتلەنمىگىن، قولۇڭ يەتمەيدىغان نەرسىگە ئىنتىلىپ ئۆزۈڭنى ئاۋارە قىلمىغىن، ئۆزۈڭدىن تۆۋەن كىشىلەرنى خور كۆرمىگىن. شۇنى قەتئىي بىلگىنكى، ھەممە نەرسە اللە تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ. اللە تائالا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى ئوبدان بىلىدۇ. ئۇ خالىغان كىشىنى ئەزىز قىلىدۇ، خالىغان كىشىنى خار قىلىدۇ، خالىغان كىشىنى يۇقىرى كۆتىرىدۇ، خالىغان كىشىنى تۆۋەن قىلىدۇ، خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدۇ، خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى تار قىلىدۇ، خالىغان كىشىنى كۈلدۈرىدۇ، خالىغان كىشىنى يىغلىتىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىرەر ئىمتىھاندۇر.

اللە تائالا بىز مۇسۇلمانلارنى مۇقەددەس دىنىمىز كۆرسەتكەن گۈزەل ئەخلاقلارنى ئۆزىمىزگە ئۆزلەشتۈرۈپ، ھەقىقي سۈپەتكە لايىق مۇسۇلمان بولغىلى نىسىب قىلسۇن. ئامىين!

29 ۋە 30 . ھەدىس

گۆر ئازابىغا سەۋەب بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

عنِ ابنِ عباس رضي الله عنهما : مَرَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِقَبْرَيْنِ فقال : «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ ومَا يُعَذَّبَانِ فِى كَبِيرٍ ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَأَمَّا الآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى قەبرىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ مۇنداق دېدى: «بۇ ئىككى قەبرىدىكىلەر ئازابلىنىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئازابلىنىشى چوڭ گۇناھ سەۋەبى بىلەن ئەمەس. ئۇلارنىڭ بىرى سىيدىكىدىن ئۆزىنى ساقلىمايتتى، يەنە بىرى كىشىلەر ئارىسىدا گەپ توشۇيتتى.»

عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ اليَمانِ رضي الله عنهما قال : سمعت رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «لا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ھۇزەيفە ئىبنى ئەليەمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «گەپ توشۇغۇچى جەننەتكە كىرمەيدۇ.» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دېگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئوخشاش تېكىست بىلەن رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5917، مۇسلىمدىكى نومۇرى:251]

ئىزاھات :

گور ئازابى ھەقىقەت بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرۈش ۋاجىبتۇر. ئۇ يەردىكى ئازاب ۋە نېمەتنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى اللە تائالا ئۆزى بىلىدۇ. بىزگە گوردا ئازاب ۋە نېمەتنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىش، ئۇنىڭ قانداق كەيپىيەتتە بولىدىغانلىقىنى سۈرۈشتە قىلماسلىق ۋاجىب.

مېيىت گورغا دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن تىرىلدۈرۈلىدۇ ۋە سوئال سوراق قىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مېيىتنى دەپنە قىلسا، ئۇنىڭ قەبرىنىڭ بېشىدا تۇرۇپ گۇناھىنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشىنى تىلەيتتى ۋە ساھابىلىرىگە: «**قېرىنداشلىرىڭلار ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئۇنىڭ سوئالغا جاۋاب بېرىشىنى تىلەڭلار، چۈنكى ئۇ ھازىر سوراق قىلىنىۋاتىدۇ**» دەيتتى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان] مېيىتكە سورىلىدىغان سوئاللار: "رەببىڭ كىم؟، دىنىڭ نېمە؟ ۋە پەيغەمبىرىڭ كىم؟" دېگەندىن ئىبارەت بولىدۇ. ئەگەر بۇ سوئاللارغا توغرا جاۋاب بېرەلىسە، جەننەتنىڭ خۇشپۇراقلىرى ئېچىدە راھەتتە ياتىدۇ. ئەگەر جاۋاب بېرەلمىسە، ھەر تۈرلۈك ئازاب چېكىدۇ.

مۇھەممەد ئىبنى سالىم ئىبنى ھۈسەين ئەلبەيھانى ئۆزىنىڭ "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" ناملىق كىتاۋىدا يۇقىرىدىكى ھەدىسنى ئىزاھات قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "دۇئا، ئىستىغفار ۋە قەبرى بېشىدا ئوقۇلغان قۇرئاننىڭ مېيىتقا پايدىسى بولىدۇ. مېيىت ھەققىدە قىلىنغان سەدىقە، ھەدىيە ۋە باشقا سالىھ ئەمەللەرنىڭ ساۋابىنىڭ مېيىتقا پايدىسى بولۇشى ئۈمىت قىلىنىدۇ. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىستە قەبرىگە ھۆل شاخنى سانجىپ قويۇپ: «**مۇشۇ شاخ قۇرۇپ قالغۇچىلىك ئازاب يەڭگىللەيدۇ**» دېگەن. ئەگەر جانسىز ھۆل شاخنىڭ تەسبىھى بىلەن ئازاب يەڭگىللىسە، ئىنسانلارنىڭ ئېيتقان تەسبىھ، تەھلىل ۋە دۇئالىرىنىڭ ئەلۋەتتە مېيىتكە پايدىسى بولىدۇ."

بۇ دۇنيادا گور ئازابىغا، ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا سەۋەب بولىدىغان ئىشلار:

1 ـ سىيدىكتىن ساقلانماسلىق، بۇ بولسا مۇسۇلمانلار سەل قارايدىغان ئىشلارنىڭ بىرىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىستە «**ئۇلارنىڭ ئازابلىنىشى چوڭ گۇناھ سەۋەبى بىلەن ئەمەس**» دېگەن. يەنى "كىشىلەر كىچىك ساناپ سەل قارايدىغان ئىشلار بىلەن ئازابلىنىۋاتىدۇ" دېمەكچى. تازلىققا رىئايە قىلماسلىق، بەدىنىنى، كىيىم ـ كېچىكىنى، ئولتۇرۇپ ـ قوپقان جايلىرىنى سىيدۈك ۋە باشقا نىجاسەتلەردىن پاك تۇتماسلىق ئىنتايىن ناچار ۋە ئېچىنارلىق ئىشتۇر. ئىسلام دىنىدەك تازلىققا رىئايە قىلىدىغان، كىشىلەرنى

تازىلىق قىلىشقا چاقىرىدىغان يەنە بىر دىن ياكى مەزھەب يوقتۇر. ئالايلۇق، ئىسلام مۇسۇلمانلارغا ھەر كۈنى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇشنى پەرز قىلغان. ناماز ئوقۇشنىڭ ئەڭ ئاساسلىق شەرتلىرى بەدەننىڭ پاك بولۇشى، تاھارەت ئالىدىغان سۇنىڭ پاك بولۇشى، ناماز ئوقۇيدىغان كىيىمنىڭ پاك بولۇشى، ناماز ئوقۇيدىغان يەرنىڭ پاك بولۇشىدىن ئىبارەتتۇر. ئەگەر بۇ شەرتلەرنىڭ بىرى تولۇقلانماي قالسا ناماز بولمايدۇ. ئىسلام مۇشۇنداق قاتتىق كۆڭۈل بۆلگەن مۇھىم مەسىلىگە سەل قاراپ، تازىلىققا رىئايە قىلمىغان مۇسۇلماننىڭ جازاسى گور ئازابىدۇر.

شۇنىڭدەك ئاممىنىڭ ماڭىدىغان يوللىرىغا، ئاممىۋى ئورۇنلارغا تاھارەت سوندۇرۇش، ئەخلەت ۋە باشقا نىجىس نەرسىلەرنى تاشلاش ئارقىلىق كىرلىتىش ئىنتايىن يامان ئىشتۇر. چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن يەر ۋە ھاۋانىڭ كىرلىنىشىگە سەۋەب بولىدۇ ۋە مىكروبلارنىڭ تارىلىشى بىلەن ھەر تۈرلۈك يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر خەلق ئارىسىغا تاراپ كېتىدۇ. بۇنداق يامان ئاقىۋەتلىك ئىشنى مۇسۇلماننىڭ قىلىشى، ئۆزىنىلا ئەيىبلىماستىن، ئىسلامنىڭ پاك، مۇقەددەس دىن ئىكەنلىكىگە داغ تەككۈزىدۇ ۋە غەيرى مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسلام دىنىنى ناھەق ئەيىبلىشىغا ۋە ئۇنىڭدىن نەپرەتلىنىشىگە سەۋەب بولىدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلارنىڭ تازىلىققا قاتتىق رىئايە قىلىشى، بەدەن، كىيىم - كېچەكلىرىگە نىجاسەت تېگىپ قېلىشتىن، بولۇپمۇ سۈيدۈك چاچراپ كېتىشتىن ناھايىتى قاتتىق ئېھتىيات قىلىشى لازىم.

2 - كىشىلەر ئارىسىدا گەپ توشۇش، كىشىلەر ئارىسىدا گەپ توشۇش، ئەرنى ئايالىدىن، ئاتىنى بالىدىن، توغقانلارنى بىر - بىرىدىن ئايرىيدىغان ناچار ئىللەت بولۇپ، بۇنداق نىجىس قىلىقتىنمۇ رەزىل ۋە يامان ئىش بولمىسا كېرەك.

ھۆكۈمالار "ساڭا گەپ ئېلىپ كەلگەن ئادەم، چوقۇم سېنىڭ گېپىڭنى باشقىلارغا ئېلىپ بارىدۇ" دەيدۇ.

ھەزرىتى لۇقمان ئەلەيھىسسالام ئوغلىغا مۇنداق نەسىھەت قىلغان ئىكەن: "ئى ئوغلۇم! ساڭا بىر نەچچە خىسلەتنى ئېيتىپ بېرەي، ئەگەر ئۇ خىسلەتلەرنى چىڭ تۇتساڭ ھەرگىز خورلانمايسەن: يېقىن - يىراق بارلىق ئىنسانلارغا ياخشى ئەخلاق بىلەن مۇئامىلە قىلغىن. ياخشى

- يامان ھەر قانداق كىشىدىن غەزىۋىڭنى تۇتقىن. دوستلۇقنى ساقلىغىن، ئۇرۇق - تۇغقانلارغا سىلە - رەھىم قىلغىن. ئۇلارنى سۆخەنچىلەرنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلمايدىغان، سېنىڭ ئاراڭنى بۇزماقچى بولغانلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالمايدىغان قىلغىن. بۇرادەرلىرىڭ بىلەن دوستلىقىڭ شۇنداق مۇستەھكەم بولسۇنكى، بىر - بىرىڭلارنىڭ ئارقىسىدىن ئەيىبلاشمىغايسىلەر.“

سۆخەنچىلەرنىڭ جەمئىيەتكە كەلتۈرىدىغان زىيىنى ھەققىدە مۇنداق بىر ھېكايە بار: بىر ئادەم قۇلىنى ساتقىلى بازارغا ئېلىپ بېرىپتۇ، ئۇ قۇلىنى سېتىۋالماقچى بولغان كىشىگە: ”بۇ قۇلنىڭ سۆخەنچىلىكتىن باشقا ئەيىبى يوق“ دېگەن ئىكەن، مۇشتەرى قوبۇل قىلدىم دەپتۇ. بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى قۇل خوجايىنىنىڭ خوتۇنىغا: ”ئېرىڭىز سىزنى ياخشى كۆرمەيدۇ، ئۇ سىزنىڭ ئۈستىڭىزگە خوتۇن ئالماقچى، ئېرىڭىز ئۇخلاپ قالغاندا ئۇستۇرا بىلەن ساقىلىدىن بىر نەچچىنى كېسىپ بېرىڭ، مەن سىزنى ياخشى كۆرىشى ئۈچۈن سېھىر قىلىپ بېرەي“ دەپتۇ. ئاندىن خوجايىنىغا: ”خوتۇنىڭىز ئاشىنا تۇتىۋاپتۇ، ئۇ سىزنى ئۇخلاپ قالغان چېغىڭىزدا ئۆلتۈرمەكچى، بۇگۈن سىز ئۇخلىغان بولۇپ يېتىڭ، سۆزۈمنىڭ راست - يالغانلىقىنى بىلىسىز“ دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇخلىغان بولۇپ ياتقان ئىكەن، دەرۋەقە خوتۇنى ئۇستىرىنى ئېلىپ ساقىلىنى كېسىشكە تەمشىلىپتۇ. بۇنى كۆرگەن خوجايىن ئورنىدىن تۇرۇپ خوتۇنىنى ئۆلتۈرۈپتۇ، خوتۇنىنىڭ تۇغقانلىرى ئىنتىقام ئېلىش ئۈچۈن خوجايىننى ئۆلتۈرۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئىككى قەبىلە ئارىسىدا ئۇرۇش باشلىنىپتۇ.

جەمئىيەتتە شۇنداق رەزىل، ناچار ئىنسانلار باركى، كىشىلەر ئارىسىدا گەپ توشۇپ، دوستنى دۈشمەن قىلىدۇ. گۇناھسىز خەلقنى زالىم ئەمەلدارلارغا چېقىپ جازالىتىدۇ. ئادەملەرنىڭ مال - مۈلكىنى ناھەق مۇسادىر قىلدۇرىدۇ. بىگۇناھ ئىنسانلارنى تۈرمىگە سولىتىدۇ.

دېمەك، جەمئىيەتتىكى ئىتتىپاقسىزلىقلار، بۆلۈنۈشلەر، ھەر تۈرلۈك زۇلۇملار ۋە دۈشمەنلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئاشۇنداق گەپ توشۇغۇچىلارنىڭ تارقاتقان پىتنە - ئىغۋا ۋە چېقىمچىلىقلىرى تۈپەيلىدىن بولىدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلارنىڭ مۇنداق يامان ئىللەتتىن ئۇزاق تۇرۇشى ۋە بىراۋ گەپ توشۇپ كەلسە ئۇنىڭغا قۇلاق سالماسلىقى لازىم. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقُۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓاْ أَن تُصِيبُواْ قَوْمَۢا بِجَهَـٰلَةٍ فَتُصْبِحُواْ عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَـٰدِمِينَ ۝٦ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سىلەرگە بىر پاسىق ئادەم بىرەر خەۋەر ئېلىپ كەلسە، ئىنىقلاپ كۆرۈڭلار. بولمىسا ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى بىلمەستىن بىرەر قەۋمنى رەنجىتىپ قويۇپ، قىلمىشىڭلارغا پۇشايمان قىلىپ قالىسىلەر.﴾ [سۈرە ھۇجۇرات: 6 ـ ئايەت]

اللە تائالا بۇ ئايەتتە بۇيرىغاندەك، كىشىلەردىن كەلگەن خەۋەرنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش كېرەك. ئەگەر بىرى پالانى سىلىنى مۇنداق دېدى دەپ كەلسە، ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمەستىن، شۇ سۆزنى دىگۇچىنى چاقىرىپ، ئاشۇ گەپنى ئېلىپ كەلگەن كىشىنىڭ ئالدىدا ئىنىقلاش كېرەك. مۇشۇنداق قىلغاندا گەپ توشۇغۇچى سۇخەنچى رەسۋا بولىدۇ ـ دە، ئىككىنچى گەپ توشىماسلىقا مەجبۇر بولىدۇ. ئەگەر ئۇنداق قىلماي ئاڭلىغان گەپنىڭ ھەممىسگە ئىشىنىپ كەتسە، ئۇ چاغدا ھېلىقى سۇخەنچى تېخىمۇ كۆپ گەپ ئېلىپ كېلىدۇ. ئۇنىڭ گېپى بىلەن ئائىلە پارچىلىنىدۇ. جامائەت بۆلۈنىدۇ. دۈشمەنلىك تۇغۇلىدۇ. نەتىجىدە مۇسۇلمانلار بىر ـ بىرىنى ئۆلتۈرىدۇ. كېيىن پۇشايمان قىلىدۇ. لېكىن بولىدىغان ئىش بولۇپ بولغان، پۇشايمان پايدا بەرمەيدۇ .

اللە تائالادىن بۇنداق يامان ئىللەتكە گىرىپتار بولۇپ قېلىشتىن ۋە سۇخەنچىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ، كېيىن پۇشايمان قىلىشتىن پاناھ تىلەيمىز. ئامىين!

31 . ھەدىس

دەلىلسىز ھاكىمىيەتكە قارشى چىقماسلىق توغرىسىدا

عَنْ عُبادَةَ بْنِ الصامِت رضي الله عنه قالَ: «بَايَعْنَا رسُولَ الله صلى الله عليه وسلمَ عَلَى السَّمْعِ والطَّاعَةِ في العُسْرِ واليُسْرِ، والْمَنْشَطِ والْمَكْرَهِ، وعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وعَلَى أن لاَّ نُنَازِعَ الأَمْرَ أَهْلَهُ إلاَّ أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللهِ فِيهِ بُرْهَانٌ، وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا، لا نَخافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لائِمٍ.» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قىيىنچىلىق ۋە ئاسانچىلىق چاغلاردا بولسۇن، خوشاللىق ۋە بىئاراملىق ھالەتلەردە بولسۇن، سۆزنى ئاڭلاپ بويسۇنۇشقا، باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئەلا بىلىشكە، قولىمىزدىكى اللە تەرەپتىن كەلگەن ھۆججىتىمىزگە كۆرە ئاشكارا كۇفۇرلۇق سادىر قىلغانلىقىنى كۆرمىگۈچە، ئىش ئەھلىنىڭ ئىشىنى تارتىپ ئالماسلىققا، قەيەردە بولمايلى اللە يولىدا مالامەت قىلغۇچىنىڭ مالامىتىدىن قورقماستىن ھەقنى سۆزلەشكە بەيئەت قىلدۇق.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4724]

ئىزاھات:

بەيئەت قىلىش ـ ـ تەلەپ قىلىنغان ئىشلارنى قىلىشقا، چەكلەنگەن ئىشلارنى قىلماسلىققا قەتئىي ۋەدە بېرىش دېگەن بولىدۇ. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دىنىي مەسىلىلەردە مۇھىم بىر ئىش قىلماقچى بولسا ياكى بىرەر ئىشنىڭ زايا بولۇپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلىپ، ئۇنى ساقلاپ قالماقچى بولسا، ساھابە كىراملارنى بەيئەت قىلىشقا چاقىراتتى. ئۇلاردىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلىشقا ۋەدە ئالاتتى.

ئۇلارنىڭ بۇ ۋەدىسىنىڭ بەدىلىگە الله تائالا مۆمىن ـ مۇتتەقى بەندىلىرى ئۈچۈن تەييارلىغان جەننەت بىلەن خۇش خەۋەر بېرەتتى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابە كىراملارنى ئىش ۋە ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسىغا قاراپ، بەزىدە ئومۇمى بەيئەت قىلدۇراتتى بەزىدە بىردىنبىر بەيئەت قىلدۇراتتى. مەسىلەن: ھۇدەيبىيە كۈنى ساھابە كىراملارنى الله يولىدا ئۆلۈمدىن قاچماسلىققا بىر ـ بىرلەپ بەيئەت قىلدۇرغان ئىدى. الله تائالا بەيئەت قىلغانلار ھەققىدە مۇنۇ ئايەت كەرىمىنى نازىل قىلغان:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ ﴾

﴿شۈبھىسىزكى، (ئى مۇھەممەد! ھۇدەيبىيىدە) ساڭا بەيئەت قىلغانلار (ھەقىقەتتە) اللەغا بەيئەت قىلغان بولىدۇ، اللەنىڭ قولى ئۇلارنىڭ قولىنىڭ ئۈستىدىدۇر. كىمكى ئەھدىنى بۇزىدىكەن، ئەھدىنى بۇزغانلىقنىڭ زىيىنى ئۆزىنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ. الله بىلەن قىلغان ئەھدىسىگە ۋاپا قىلغانلارغا الله بۈيۈك ئەجىر ئاتا قىلىدۇ﴾ [سۈرە فەتھى: 10 ـ ئايەت]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ساھابە كىراملارنى تۆۋەندىكى تۆت ئىش ئۈچۈن بەيئەت قىلدۇرغان:

بىرىنچىسى ـ ـ ھەر قانداق ئەھۋال ئاستىدا مۇسۇلمانلارنىڭ باشلىقلىرىغا بويسۇنۇپ ئىتائەت قىلىش. دۆلەتنىڭ ئامانلىقى، تاشقى دۈشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزىدىن مۇستەھكەم قوغدىنىشى، ۋە تەرەققىي قىلىپ، ئۆزلۈكسىز يېڭىلىقلار كەشىپ قىلىنىۋاتقان ئەسىرگە ماسلاشقان ھالدا ئىلگىرىلىشى، جەمئىيەتنىڭ خاتىرجەملىك ئىچىدە پاراۋان ھايات كەچۈرۈشى، ئىلىم ـ مەدەنىيەتنىڭ يۈكسىلىشى ئىچكى خاتىرجەملىك، ئىناقلىق ۋە باشلىققا ئىتائەت قىلىشقا باغلىقتۇر. ئەگەر دۆلەت ئىچىدە قالايمىقانچىلىق بولىدىكەن، باشلىققا ئىتائەت قىلماي، ھەر كىشى ئۆزى خالىغان بويىچە ئىش قىلىدىكەن ئۇنداق دۆلەت تەرەققىي قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، زاماننىڭ نەچچە ھەسسە ئارقىسىدا قالىدۇ. ھەممىدىن يامىنى ئىتتىپاقلىق بولمىغان دۆلەت ئاجىز

بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى مۇداپىئە قىلالماي كېڭەيمىچى، ئاچ كۆزلەرگە يەم بولىدۇ. بۈگۈنكى مۇستەملىكچى دۆلەتلەرنىڭ ئۈچىنچى دۇنيا ئەللىرىنى ئايغى ئاستىدا ئېزىش ئۈچۈن يوگىزىۋاتقان سىياسىتى مانا مۇشۇ پارچىلاپ، ئاجىزلاشتۇرۇپ باشقۇرۇشتۇر.

ئىككىنچىسى - - مۇسۇلمانلار باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئەلا بىلىش. ئىسلامدا قېرىنداشلىق ئاساسى ئاملىدۇر. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار بىر - بىرىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى بىلىپ، ئۆزىدىن چوڭلارنى ھۆرمەتلىسە، كىچىكلەرگە مېھرى - شەپقەت كۆرسەتسە، ئوتتۇرىدىكى مۇھەببەت مۇستەھكەملىنىدۇ، ئىناقلىق ئومۇملىشىپ بۆلۈنۈش، دۈشمەنلىك بولمايدۇ. قېرىنداشلىقنىڭ ئالامەتلىرىدىن بىرى باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆز مەنپەئىتىدىن ئەلا بىلىشتۇر. جەمئىيەتتە بارلىق كىشىلەر باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى بىرىنچى ئورۇندا قويسا، ھېچكىم بىر - بىرىنىڭ ھەققىگە چېقىلمايدۇ، بىر - بىرىنى ئالداپ قاقتا - سوقتا قىلمايدۇ، بىر - بىرىگە ھەسەت قىلىپ دۈشمەن بولمايدۇ. مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىنىڭ ئاھىدىلىكى مانا مۇشۇ يەردە. اللە تائالا مۇسۇلمانلارنى مەدھىيەلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ ﴾

﴿ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتىدىن ئەلا بىلىدۇ. ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر.﴾ [سۈرە ھەشر: 9 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئۈچىنچىسى - - باشلىقلاردىن ئوچۇق - ئاشكارا ھالدا كۇفۇرلۇق سادىر بولمىغۇچە ئۇلاردىن ھاكىمىيەتنى تارتىپ ئالماسلىق. ئىسلامدا كۈنىمىزدىكىگە ئوخشاش دۆلەت باشلىقلىرى تۆت يىللىق ياكى بەش يىللىق دەپ سايلانمايدۇ. رەئىسلىققا لاياقىتى بار، تەقۋادار، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ياخشى بىلىدىغان، ھەرقانداق سۆز - ھەرىكىتىدە اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلەيدىغان، اللە تائالاغا ئاسىيلىق قىلىشتىن قورقىدىغان، ئادىل، جاسارەتلىك كىشى سايلىنىدۇ.

باشلىققا ئىتائەت قىلىشنىڭ ئەڭ بىرىنچى شەرتى: باشلىقنىڭ دۆلەت ئىشلىرىنى ئاللاھ تائالانىڭ كالامى قۇرئان كەرىم ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولىيورۇقى ھەدىس شەرىفلەرگە ئۇيغۇن ئېلىپ بېرىشىدۇر. ئەگەر باشلىقلار شەخسىي ھاياتىدا بەزى گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنى سادىر قىلسىمۇ، دۆلەت ئىشلىرىنى شەرىئەتكە مۇۋاپىق ئېلىپ بارىدىكەن، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ۋاجىب بولۇپ، ئۇنىڭدىن ھاكىمىيەتنى تارتىپ ئېلىشقا بولمايدۇ. بۇ ھەدىسنىڭ روھىغا كۆرە باشلىقلارنىڭ ئىسلام دىنىدىن چىقىپ كېتىدىغان كۇفۇرلۇق ئىشلارنى ئوچۇق ئاشكارا سادىر قىلمىغۇچە، بەزى گۇمانلار ۋە شۈبھىلىك ئىشلار بىلەن ئۇنىڭغا قارشى چىقىش دۇرۇست بولمايدۇ. كاشكى مۇسۇلمانلار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ مۇبارەك سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، ھاكىمىيەت تالاشمىغان بولسا، يوقىلاڭ ئىشلار بىلەن باشلىقلىرىغا تۆھمەت قىلىپ ئىسيان كۆتۈرۈپ ئىچكى ئۇرۇشلار پەيدا قىلمىغان بولسا، دۈشمەنلەر تەرىپىدىن بۆگۈنكىدەك خورلانمىغان بولاتتى.

ئەگەر ھاكىم ياكى رەئىس قەستەن ھالدا كۇفۇرلۇق ئىشلارنى قىلسا، ۋە نەسىھەت قوبۇل قىلمىسا، ئۇنداق باشلىقنى دەرھال ئېلىپ تاشلاش ۋاجىب بولىدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالاغا ئاسىيلىق بولىدىغان ئىشلاردا بەندىگە ئىتائەت قىلىشقا بولمايدۇ.

تۆتىنچىسى ـ ـ قايسى يەردە بولمىسۇن ھەقىقەتنى سۆزلەشتىن قورقماسلىق. ئىسلام ھاكىمىيىتىنىڭ مۇستەھكەم بولۇشى ۋە ئاللاھ تائالانىڭ رەھمىتىگە ئېرىششى، ئادالەتنىڭ بەرپا قىلىنىشىغا باغلىق. ئادالەتنىڭ بەرپا قىلىنىشى بولسا ھەقىقەتنى ئاشكارا سۆزلەشكە باغلىقتۇر. چۈنكى ھەقىقەت ئاشكارا بولمىغان جەمئىيەتتە ئادالەتنىڭ يېرىنى زۇلۇم ئالىدۇ. زۇلۇم ئومۇملاشقان خەلقنىڭ ھاكىمىيىتى داۋاملاشمايدۇ. ئىمام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دەيدۇ: ”كاپىر بولسىمۇ ئادالەتلىك ھاكىمىيەت داۋاملىشىدۇ، مۇسۇلمان بولسىمۇ زالىم ھاكىمىيەت داۋاملاشمايدۇ.“ شۇڭلاشقا ئىسلامدا پۈتكۈل مۇسۇلمانلارنىڭ بىر ـ بىرىگە ياخشى نەسىھەت قىلىشى، بىر ـ بىرىنى ياخشىلىققا تەرغىب قىلىپ، يامانلىقتىن مەنئى قىلىشى ۋاجىب. ياخشى نەسىھەت قىلىش ۋە

ھەقىقەتنى سۆزلەشتە ھېچكىمنىڭ مالامىتىدىن قورقماسلىق كېرەك. چۈنكى توغرا ۋە ھەق سۆزنى سۆزلەشتىن قورققان كىشى زالىملار قاتارىدىن بولىدۇ.

ئىسلام ئۇممىتىنىڭ ئالاھىدىلىكى مانا مۇشۇ بىر ـ بىرىگە نەسىھەت قىلىشتۇر. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ﴾

«ئى مۇھەممەد ئۇممىتى! سىلەر ئىنسانلار مەنپەئىتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىدىغان اللەغا ئىمان ئېيتىدىغان ئەڭ ياخشى ئۇممەتسىلەر.» [سۈرە ئال ئىمران: 110 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسۇشنى تەرك ئەتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُواْ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ ﴾

﴿بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلارغا داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئېيسانىڭ تىلى بىلەن لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنەتكە ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكىدىن بولدى. ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر ـ بىرىنى توسمايتتى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان.﴾ [سۈرە مائىدە: 78 ـ 79 ـ ئايەتلەر]

كاشكى بىز مۇسۇلمانلار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابە كىراملىرىدىن، شۇنداقلا بىزدىن ۋەدە ئالغان بۇ تۆت نەرسە بىلەن ئەخلاقىمىزنى تۈزىتەلىگەن بولساق، پاسىق ۋە

زالىملارغا يان بېسىپ زۇلۇمغا كۆز يۇممىغان بولساق، چوڭ - كىچىك بارلىق باشلىقلىرىمىزنىڭ ئالدىدا ھەقىقەتنى سۆزلەپ، ئۇلارنى ناھەق ئىشلاردىن توسالىغان بولساق بۇگۈنكى پالاكەتكە چۈشمىگەن بولاتتۇق. بۇنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنۇ سۆزى بىلەن ئىزاھلايدۇ:

«جېنىم ئىلكىدە بولغان اللە بىلەن قەسەمكى، سىلە چوقۇم ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىسىلەر، ياكى اللە بېشىڭلارغا ئېغىر بالا ئەۋەتىدۇ، ئاندىن دۇئا قىلساڭلار ئىجابەت قىلىنمايدۇ.»

[بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزلەرگە ئەقىل - پاراسەت ۋە ھەقىقەتنى توغرا چۈشىنىدىغان ئاڭ سەۋىيە نېسىپ قىلغىن. بىزگە ھەقىقەت كۆرسىتىپ ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشنى ۋە ناھەقنى ناھەق كۆرسىتىپ ئۇنىڭدىن يىراق بولۇشنى نېسىپ قىلغىن. ئامىين!

32 . ھەدىس

بەيئەتكە ۋاپا قىلىش توغرىسىدا

عن عُبادَةَ بنِ الصامِت رضي الله عنه قال : قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «تُبَايِعُوني عَلَى أن لاَّ تُشْرِكُوا بِاللهِ شَيْئًا ، ولاَ تَسْرِقُوا ولا تَزْنُوا ، ولا تَقْتُلُوا أَوْلادَكُمْ ، ولا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وأَرْجُلِكُمْ ، ولا تَعْصُوا فى مَعْرُوفٍ ، فَمَنْ وَفَّى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللهِ و مَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فى الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ ، و مَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَسَتَرَهُ اللهُ فَأَمْرُهُ إِلَى اللهِ إِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ وإِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ ، فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِكَ .» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «سىلەر اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، ئوغرىلىق قىلماسلىق، زىنا قىلماسلىق، بالىلىرىڭلارنى ئۆلتۈرمەسلىك، بوھتان چاپلىماسلىق، مەن بۇيرىغان خەيرلىك ئىشلاردىن باش تارتماسلىق جەھەتلەردە ماڭا بەيئەت قىلىڭلار، سىلەردىن كىمكى يۇقىرىقى ئىشلارغا ئەمەل قىلسا، ئۇنىڭ مۇكاپىتىنى اللە بېرىدۇ، كىمكى يۇقىرىقى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سېلىپ، بۇ دۇنيادا جازاغا تارتىلغان بولسا، بۇ ئۇنىڭ گۇناھىغا كاپپارەت بولىدۇ. كىمكى يۇقىرىقى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سالغان بولسا ۋە اللە ئۇنى يوشۇرغان بولسا، بۇ ئىش اللەنىڭ ئىلكىدە بولىدۇ، اللە خالىسا كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ.» بىز شۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:7053]

ئىزاھات :

بەيئەت قىلىش ـ ـ تەلەپ قىلىنغان ئىشلارنى قىلىشقا، چەكلەنگەن ئىشلارنى قىلماسلىققا قەتئىي ۋەدە بېرىش دېگەن بولىدۇ. بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىرىلىنى 6 تۈرلۈك ئىشنى قىلماسلىققا بەيئەت قىلدۇرغان. بۇ ئەينى زاماندا قىيامەتكىچە

كېلىدىغان بارلىق مۇسۇلمانلاردىن بەيئەت ئالغانلىقتۇر. ئەگەر مۇسۇلمانلار بەرگەن سۆزىدە چىڭ تۇرۇپ، بۇ ئىشلارنى قەتئىي تەرك ئەتسە، مۇكاپاتى جەننەت ۋە الله تائالانىڭ رازىلىقى بولىدۇ. ئەگەر ئۇ ئىشلاردىن بىرەرسىنى قىلسا، شەرىئەتتە بەلگىلەنگەن جازاغا تارتىلىدۇ. بۇ جازا ئۇنىڭ قىلغان گۇناھىنىڭ كاپپارىتى بولىدۇ. ئەگەر الله تائالا ئۇنى بۇ دۇنيادا يۈگەپ ئاشكارىلىمىغان بولسا، قىيامەت كۈنى خالىسا ئۇنى كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ. بۇ الله تائالانىڭ ئىلكىدىكى ئىش. ئەمما شىرىك كەچۈرۈم قىلىنمايدىغان گۇناھ بولۇپ، جازالاش ئۇنىڭغا كاپپارەت بولمايدۇ. الله تائالاغا بىر نەرسىنى شىرىك كەلتۈرگەن كىشى ئىسلامغا قايتىپ، الله تائالانىڭ بىرلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ چىن قەلبىدىن ئىمان ئېيتمىغىچە الله تائالانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلالمايدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ ﴾

﴿الله ھەقىقەتەن اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ. خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرىدىكەن چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ.﴾ [سۈرە نىسا: 48 ـ ئايەت]

شېرىك ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ: بىرى كىچىك شېرىك. ئۇ ـ ئىبادەتنى رىيا بىلەن قىلىشتۇر. يەنە بىرى چوڭ شېرىك. ئۇ ـ الله تائالاغا ئوخشاش ئىككىنچى بىر ئىلاھنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىش، بۇتقا، سۇغا، ئوتقا ۋە شۇنىڭدەك الله تائالادىن باشقا ھەر قانداق نەرسىگە چوقۇنۇش، الله تائالاغا خاس ئىشلارنى باشقىلارنىڭ قىلالايدىغانلىقىغا ئىشىنىش، ئۆلۈپ كەتكەن سالىھلارنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ قۇربانلىق كېسىپ، ئۇلاردىن مال ـ دۇنيا، بالا ـ چاقا، كېسەلگە شىپا، ئىلىم قاتارلىق نەرسىلەرنى تىلەش، مەدەد تىلەش، مازار ـ ماشايىخلارغا بېرىپ ئىبادەت قىلىش، پالانى مازاغوجام بالىغا ھۆددىگەر، پوكۈنى مازارغوجام ئىلىمغا ھۆددىگەر دېگەندەك باتىل ئەقىدىگە ئېتىقاد قىلىش، مازارغوجاملارغا بېرىپ شاخ يېرىش، پېرخون، كاھىن، پالچى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش

غەيبتىن سۆزلەيدىغان جادوگەرلەرگە ئىشىنىش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى الله تائالاغا شېرىك كەلتۈرگەنلىك بولىدۇ.

الله تائالاغا ئىشىنىش دېگەن: ئۇنىڭ زاتىدا، بارلىق سۈپەتلىرىدە ۋە پۈتۈن ئىشلىرىدا يەككە ـ يېگانە ئىكەنلىكىگە، اللەنىڭ بىرلىكىگە، تەنھالىقىغا، ھېچقانداق نەرسىگە ئوخشىمايدىغانلىقىغا ۋە ئاسمان ـ زېمىندا زاتىدا، سۈپەتلىرىدە ۋە ئىشلىرىدا اللە تائالاغا ئوخشايدىغان ئىككىنچى بىر نەرسىنىڭ يوقلىقىغا چىن قەلبىدىن ئىشىنىشتۇر. بۇ ئىشىنىشنى «تەۋھىد ئەقىدىسى» دەيمىز. مانا مۇشۇ تەۋھىد ئەقىدىسىگە زىت كېلىدىغان ئەقىدە ـ ئىمان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتلەر شېرىك بولىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ ﴾

﴿غالىب بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.﴾ [سۈرە ساد: 65 ـ ئايەت]

﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ ﴾

﴿بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ھەمىشە تىرىكتۇر، ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ئۇ مۈگدەپ قالمايدۇ، ئۇنى ئۇيقۇ باسمايدۇ، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكىدۇر، اللەنىڭ رۇخسىتىسىز كىممۇ اللەنىڭ ئالدىدا شاپائەت قىلالىسۇن، اللە ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى (يەنى دۇنيادا قىلغان)، كەينىدىكى (يەنى ئۇلار ئۇچۇن ئاخىرەتتە تەييارلىغان) ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلار اللەنىڭ مەلۇماتىدىن اللە ئۇلارغا بىلدۈرۈشنى خالىغان نەرسىلەردىن باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ، اللەنىڭ كۇرسى (يەنى مەلۇماتى) ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆز ئىچىگە

ئالىدۇ. ئاسمان ـ زېمىننى ساقلاش ئۇنىڭغا ئېغىر كەلمەيدۇ. ئۇ يۇقىرى مەرتىۋىلىكتۇر، ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە:255 ـ ئايەت]

اللە تائالا ھەممە نەرسىگە قادىردۇر، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئىلكىدە بولۇپ، اللە قانداق خالىسا شۇنداق قىلىدۇ. اللە تائالا ھەر قانداق بىر ئىشنى قىلىشنى خالىسا، «بول» دەيدۇ، ئۇ نەرسە دەرھال بارلىققا كېلىدۇ. ئىبادەت قىلىشقا، ياردەم تىلەشكە، ساۋابىنى ئۈمىد قىلىپ غەزىپىدىن قورقۇشقا تېگىشلىك بىرلا زات اللەدۇر. اللە تائالانىڭ ھۆكمى قەتئىي ئەمەلگە ئاشىدۇ، ئۇنىڭ بەرگىنىنى ھېچكىم توسالمايدۇ، ئۇنىڭ توسقىنىنى ھېچكىم بېرەلمەيدۇ، ئۇنىڭ ھۆكمىنى ھېچكىم قايتۇرالمايدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا بايلارنىڭ بايلىقى ئەسقاتمايدۇ. ئۇنىڭ سۆزى سۆز، ھۆكمى ئادالەتتۇر. پاراۋانلىقتا اللەنى ئۇنۇتمىغان كىشىنى، اللە قىيىنچىلىقتا ئۇنۇتمايدۇ. بەندە ئۇنىڭغا بىر غېرىچ يېقىنلاشسا، اللە ئۇنىڭغا بىر غۇلاچ يېقىنلىشىدۇ. ئۇ ياخشىلىقلارنى ھەر قانچە ئاز بولسىمۇ قوبۇل قىلىپ كۆپ ئەجرى بېرىدۇ. ياخشىلىقلارنى نەچچە ھەسسە كۆپەيتىپ بېرىدۇ، يامانلىقلارنى ئەپۇ قىلىدۇ.

كىمكى اللە تائالانى قويۇپ، باشقا نەرسىلەرگە چوقۇنسا، اللەدىن باشقىلارنىڭ ھىمايىسىگە سېغىنىپ ئۇنىڭغا تايانسا، اللە تائالا ئۇنىڭدىن ياردىمىنى ئۈزۈپ، ئۇنى ئۆز بېشىغا تاشلاپ قويىدۇ. اللە تائالا شېرىكلەردىن بىھاجەتتۇر. كىمكى اللە تائالاغا بىر نەرسىنى شېرىك قىلىدىكەن ئۇنىڭ ئەملىنى قوبۇل قىلمايدۇ ۋە ئۇنى ھەرگىز ئەپۇ قىلمايدۇ. شۇڭلاشقا دۇئانى پەقەت اللەغىلا قىلىش، مەدەتنى پەقەت اللەدىنلا تىلەش، ئۇنىڭدىن باشقىغا يالۋۇرۇپ باش ئەگمەسلىك كېرەك. ئەگەر بىز ھەقىقىي، چىن مۆمىن بولىدىكەنمىز اللە تائالا ھەرگىز خار قىلمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ ﴾

﴿مېنىڭ بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرۇلۇق سورىسا، (ئۇلارغا ئېيتقىنكى)، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا يېقىنمەن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى، سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىمەن)، ماڭا دۇئا قىلسا، مەن دۇئا

قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن، ئۇلار توغرا يول تېپىش ئۈچۈن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلسۇن ۋە ماڭا ئىشەنسۇن.﴾ [سۈرە بەقەرە:186 - ئايەت]

الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ ﴾

﴿الله بەندىسىگە يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ئۇلار سېنى اللەدىن باشقا مەبۇدلار بىلەن قورقۇتىدۇ، الله گۇمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ، الله ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ، الله غالىب، دۈشمەنلىرىنى جازالىغۇچى ئەمەسمۇ؟.﴾ [سۈرە زۇمەر: 36 ۋە 37 - ئايەتلەر]

ئوغرىلىق قىلىش - - كىشىلەرنىڭ جاپا - مۇشەققەت بىلەن تاپقان پۇل - مېلىنى مەخپى ئېلىۋېلىش بولۇپ، بۇنداق يامان ئادەتكە ئۆگىنىپ قالغان ئادەمنىڭ تۈزۈلۈشى مۇمكىن ئەمەس. ئەگەر بۇنداق ئېغىر جىنايەتنى قەتئىي يوقاتمىغاندا، جەمئىيەتتە ئامانلىق ۋە خاتىرجەملىك بولمايدۇ. ئوغرىنى تۈرمىگە ئېلىش ياكى مېلىنى تارتىۋېلىش ۋە يا باشقا ھەر تۈرلۈك جازا ئۇنى ئوغرىلىق قىلىشتىن توسالمايدۇ. ئوغرىنى ھەر قانچە جازالىسىمۇ يەنە ئوغرىلىق قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ تاشلىغىلى بولمايدىغان شۇنداق يامان ئىللەت. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوغرىلىققا ئادەتلەنگەن قولنى كېسىپ تاشلاش كېرەك. بۇ توغرىلىق الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ ﴾

﴿ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق قىلغۇچى ئايالنىڭ قىلمىشىنى جازالاپ، الله تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىسىدىن قوللىرىنى كېسىڭلار، الله غالىبتۇر، ھىكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾ [سۈرە مائىدە: 38 - ئايەت]

ئاتا - ئانىلار ئەۋلادلىرىنى كىچىكىدىن بۇنداق ناچار قىلىقتا كۆنۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن ناھايىتى دىققەت قىلىشى، ئۆز ئۆيىدىن بولسۇن، ياكى باشقىلارنىڭ ئۆيىدىن بولسۇن، ئاز بولسۇن، ياكى كۆپ بولسۇن، مەخپىي بىر نەرسە ئېلىشقا يول قويماسلىقى ۋە ئۇنىڭ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرىشى، كېرەك بولسا ئۇرۇشى لازىم. "كىچىك، بىلمەيدۇ" دەپ سەل قارىماسلىقى كېرەك.

جەمئىيەتنىڭ ئامانلىقىنى تەھدىت قىلىدىغان، ئىنساننىڭ ئېپپەت - نومۇسىنى ۋە ئىنسانلىق غۇرۇرىنى يوقىتىدىغان، ئائىلە ئۇچىغىنى ۋەيران قىلىدىغان ئېغىر جىنايەت زىنادۇر. اللە تائالا ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ چوڭ گۇناھنىڭ يامان ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇرغان. ساغلام تەبىئەتلىك كىشىلەر بۇنداق نىجىس - پاسكىنا ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى تارتىدۇ. لېكىن جەمئىيەتتە شۇنداق نىجىس ئىشلارنى قىلىدىغان رەزىل، تەبىئىتى بۇزۇق ئىنسانلارمۇ يوق ئەمەس. ئىنسانلارنىڭ ئەخلاقىنى بۇزىدىغان، جەمئىيەتنى رەزىللىككە، چۈشكۈنلۈككە ئېلىپ بارىدىغان زىيانلىق مىكروپلاردىن تازىلاش كېرەك. شۇڭلاشقا ئىسلامدا بۇ جىنايەتكە ئېغىر جازا قوللانغان. ئەگەر توي قىلمىغان قىز - ئوغۇل زىنا قىلسا، ئۇلارنىڭ ھەر بىرىگە يۈز دەررە ئۇرۇلىدۇ. ئەگەر توي قىلىپ بولغان ئەر، ياكى ئايال زىنا قىلسا، ئۇ چالما - كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرۈلىدۇ. زىناخورلار مۇشۇنداق جازالانمىغاندا، نەسىل ئارىلىشىپ كېتىدۇ، مىكروپ تاراپ جەمئىيەتتە ھەر تۈرلۈك ئېغىر كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ. بۈگۈن دۇنيادا دورىسى يوق ئەيدىز كېسىلى زىنا ئارقىلىق تارايدۇ ئەمەسمۇ؟ اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾ ﴾

﴿زىناغا يېقىنلاشماڭلار، چۈنكى ئۇ قەبىھ ئىشتۇر، يامان يولدۇر.﴾ [سۈرە ئىسرا: 32 - ئايەت]

زىنانىڭ ئەڭ يامىنى قوشنىسىنىڭ ئايالى بىلەن ۋە ئېرى بىر يەرگە كېتىپ قالغان ئايال بىلەن زىنا قىلىشتۇر.

زىنانىڭ يامان ئاقىۋەتلىرىدىن بىرى، زىنا قىلغان ئايال ھامىلە بولغاندىن كېيىن ئەرگە تېگىپ، قورسىقىدىكى ھارامدىن بولغان بالىنى يالغاندىن ئېرىمىنىڭ بالىسى دەپ دەۋا قىلىشى ۋە

ھەقسىز ھالدا ئېرىنىڭ مېلىدىن بالىسىغا مىراس ئېلىشىدۇر. بۇ ئىككى قات جىنايەت بولىدۇ. ئۇنىڭدىن ئىمۇ يامىنى ئەرنىڭ ئەر بىلەن زىنا قىلىشىدۇر. بۇ شۇنداق نىجىس، شۇنداق ئېغىر جىنايەتكى، اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى مۇشۇ جىنايەت تۈپەيلىدىن پۈتۈنلەي يەرگە يۇتقۇزىۋەتكەن. ئىسلام بۇ جىنايەتكە ناھايىتى قاتتىق قارشى تۇرىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«ئەگەر لۇت قەۋمىنىڭ قىلىقىنى قىلىدىغان ئادەمنى تاپساڭلار، قىلغۇچى ۋە قىلىنغۇچى ھەر ئىككىسىنى ئۆلتۈرۈڭلار.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇ داۋۇد ۋە ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان]

ئېغىر جىنايەتلەرنىڭ بىرى بالىلىرىنى ئۆلتۈرۈش، بۇ جىنايەت ئىسلامىيەتتىن بۇرۇن مەككە مۇشرىكلىرىدا ئومۇملاشقان ئىدى. ئۇلار نامرات بولۇپ قېلىشتىن قورقۇپ، ياكى قىزلاردىن نومۇس قىلىپ ئۆلتۈرەتتى. كۈنىمىزدە بۇ جىنايەت مەدەنىيەت دەۋاسى قىلىدىغان ياۋروپا ۋە ئامېرىكىدا كۆپەيمەكتە. چۈنكى ئۇلار ئەركىنلىك دەۋاسى ئاستىدا زىنا ـ پاھىشىگە يول قويغان. شۇنىڭ بىلەن زىنادىن بولغان بالىلارنى ئادەم كۆرمىگەندە يوللارغا ياكى باشقا جايلارغا تاشلىۋېتىدۇ. تاشلىۋېتىلگەن بوۋاقلارنى بىرەر ئادەم كۆرۈپ قالسا ساقچىغا خەۋەر قىلىدۇ، بولمىسا شۇ يەردە ئۆلىدۇ. ستاتىستىكىلارغا قارىغاندا ئەنگلىيەدە بىر ھەپتىدە مىڭ بالا تۇغۇلىدىكەن. ئۇنىڭدىن ھەر ئون ئىككى بالىدىن بىرى زىنادىن بولغان. زىنادىن بولغان بالىنىڭ نىسبىتى دانىيەدە ئوندا بىر، شىۋىتسىيىدە يەتتىدە بىر ئىكەن. مانا بۇ ياۋروپا مەدەنىيىتىنىڭ نەتىجىسى.

مۇسۇلمانلارنىڭ ئۈستىگە پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلماسلىق ۋاجىبدۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئىنسانلارنى پەقەتلا ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرى ئەينى ۋاقىتتا اللەنىڭ ئەمرىدۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ ۝٣ إِنۡ هُوَ إِلَّا وَحۡيٞ يُوحَىٰ ۝٤ ﴾

﴿**ئۇ (يەنى مۇھەممەد) خالىغانچە سۆزلىمەيدۇ. ئۇنىڭ سۆزلىرى پەقەت ئۇنىڭغا ۋەھيى قىلىنغان نەرسىدۇر.**﴾ [سۈرە نەجم: 3 ـ 4 ـ ئايەتلەر]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىگە ئىتائەت قىلىشنى پەقەت ئۆزىگىلا مەخسۇس قىلماستىن، ئۆزىدىن كېيىن كېلىدىغان ئورۇنباسارلىرىغا ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەركىن سايلام بىلەن سايلانغان باشلىقلىرىغىمۇ بويسۇنۇپ ئىتائەت قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: «**سىلەرگە اللەدىن قورقۇشقا، ئەگەر قارا تەنلىك قۇل سىلەرگە باشلىق بولسا، ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، بويسۇنۇشقا تەۋسىيە قىلىمەن. سىلەردىن كىمكى مەندىن كېيىن ياشىسا كۆپ ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان]

جەمئىيەتنىڭ ئامانلىقى، دۆلەتنىڭ مۇقىملىقى ۋە ۋەتەننىڭ دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ كەتمەسلىكىنىڭ بىرىنچى ئاملى مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز باشلىقلىرىغا ئىتائەت قىلىپ، ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلىشىدۇر. بۇنىڭ بىرلا شەرتى بار، ئۇ بولسىمۇ باشلىقنىڭ اللە تائالاغا ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىتائەت قىلىپ، ھەقنى بەرپا قىلىشى. چۈنكى اللەغا ئاسىي بولىدىغان ئىشتا مەخلۇققا ئىتائەت قىلىنمايدۇ.

بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابە كىراملارنى بەيئەت قىلدۇرغان نەرسىلەر ئەرلەرگىلا مەخسۇس ئەمەس، بەلكى ئاياللارنىمۇ ئاشۇ ئىشلارغا بەيئەت قىلدۇرغان ئىدى. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ يُبَايِعۡنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشۡرِكۡنَ بِٱللَّهِ شَيۡـٔٗا وَلَا يَسۡرِقۡنَ وَلَا يَزۡنِينَ وَلَا يَقۡتُلۡنَ أَوۡلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأۡتِينَ بِبُهۡتَٰنٖ يَفۡتَرِينَهُۥ بَيۡنَ أَيۡدِيهِنَّ وَأَرۡجُلِهِنَّ وَلَا يَعۡصِينَكَ فِي مَعۡرُوفٖ فَبَايِعۡهُنَّ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لَهُنَّ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١٢ ﴾

ئى پەيغەمبەر! مۆمىن ئاياللار ساڭا كېلىپ، اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، ئوغرىلىق قىلماسلىققا، زىنا قىلماسلىققا، بالىلىرىنى ئۆلتۈرمەسلىككە، باشقىلارنىڭ بالىسىنى يالغاندىن ئەرلىرىنىڭ بالىسى قىلىۋالماسلىققا، سەن بۇيرىغان ياخشى ئىشلاردىن باش تارتماسلىققا بەيئەت قىلسا، ئۇلارنىڭ بەيئەتلىرىنى قوبۇل قىلغىن، ئۇلار ئۈچۈن اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.» [سۈرە مۇمتەھىنە: 12 ـ ئايەت]

اللە تائالا بىزنى ۋە ئەۋلادىمىزنى بۇ ھەدىسنىڭ روھىغا ھەقىقىي ئەمەل قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلسۇن. ئامىين!

33 ـ ھەدىس

سەدىقىنىڭ ساۋابى بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

عن أبي هُرَيرةَ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «كُلُّ سُلامَى مِنَ الناسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ، تَعْدِلُ بَيْنَ الإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وتُعِينُ الرَّجُلَ فى دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أَوْ تَرفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، والْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وكُلُّ خُطْوَةٍ تَمْشيهَا إِلَى الصَّلاةِ صَدَقَةٌ، ودَلُّ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وتُمِيطُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ.» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئىنسانلارنىڭ ئۈستىگە ھەر كۈنى بەدىنىنىڭ ھەر بىر بوغۇمى ئۈچۈن سەدىقە بېرىشى ۋاجىب. ئىككى كىشىنىڭ ئارىسىنى ياراشتۇرۇپ قويساڭ سەدىقە بولىدۇ، بىراۋغا ياردەم قىلىپ ئۇلىغىغا مىندۇرۇپ قويساڭ ياكى يۈكىنى كۆتۈرۈپ ئۇلىغىغا ئارتىشىپ بەرسەڭ سەدىقە بولىدۇ. ياخشى سۆز سەدىقىدۇر. نامازغا ماڭغان ھەر بىر قەدەم سەدىقە بولىدۇ. يولنى كۆرسىتىپ قويۇش سەدىقە بولىدۇ. يولدىن زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش سەدىقە بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت، ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:2288. «يولنى كۆرسىتىپ قويۇش سەدىقە بولىدۇ» دېگەن سۆزنى بۇخارى 2825 ـ نومۇرلۇق ھەدىستە رىۋايەت قىلغان]

ئىزاھات :

ئىنساننىڭ بەدىنىدە 360 بوغۇم بار دېيىلىدۇ. بۇ يەردىكى «ھەر بىر بوغۇم ئۈچۈن ھەر كۈنى سەدىقە بېرىش لازىم» دېگەندىن مەقسەت، اللە تائالانىڭ شۇنداق چىرايلىق ۋە قابىلىيەتلىك قىلىپ

ياراتقانلىقىغا شۈكۈر قىلىش لازىم دېگەنلىك بولۇشى مۇمكىن. اللە تائالانىڭ ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى ساناپ تۈگىتىش مۇمكىن ئەمەس. نېمەتكە شۈكۈر قىلىش ئاغزىنىڭ ئۇچىدا «شۈكۈر خۇدايىم» دەپ قويۇش بىلەنلا بولمايدۇ. نېمەتكە شۈكۈر قىلىش ـ اللە تائالا بەدىنىمىزدە ئورۇنلاشتۇرغان ھەرخىل ئورگانلاردىن ئىبارەت نېمەتلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا ئىشلەتمەستىن، بەلكى ئۇنى رازى قىلىدىغان ياخشى ئىشلارغا ئىشلىتىش ئارقىلىق بولىدۇ. شۈكۈر قىلىش نېمەتنىڭ كۆپىيىشىنى تەقەززا قىلىدۇ. كىمكى ۋۇجۇدىنى، مال ـ مۈلكىنى ۋە باشقا نەرسىلىرىنى اللە تائالا كۆرسەتكەن يولدا ئىشلەتسە، اللە تائالانىڭ مەزكۇر نېمەتلىرىنى زىيادە قىلغان ھالدا داۋاملاشتۇرۇپ بېرىشىگە ۋە ئۇنىڭدىن ھېساب ئالماسلىقىغا ھەقلىق بولىدۇ.

اللە تائالانىڭ ئىنسانغا ئاتا قىلغان سانسىز نېمەتلەرنىڭ ئىچىدە ئەڭ بۈيۈك نېمەت ئىسلامغا ھىدايەت قىلغانلىقىدۇر. ئۇنىڭدىن قالسا تەن سالامەتلىكىدۇر. اللە تائالا سېنى مىلياردلارچە ئىنسانلارنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە تونۇشلۇق شەكىلدە ياراتتى. ساڭا تىل، كۆز، قۇلاق ۋە ئەقىل ئاتا قىلدى. ئىچكى ـ تاشقى بارلىق ئورگانلىرىڭنىڭ يارىتىلىشى، تەركىبى، ئۇ ئورگانلارنىڭ بىر ـ بىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى، بەلگىلەنگەن ۋەزىپىلىرىنى قىلچىلىك خاتالاشماستىن قانداق ئورۇنلايدىغانلىقى ھەققىدە ئازراق پىكىر يۈرگۈزىدىغان بولساڭ، كېچە ـ كۈندۈز ئارام ئالماي تائەت ـ ئىبادەت قىلىپمۇ، بۇ نېمەتلەرنىڭ شۈكرىنى ئادا قىلالمايدىغانلىقىڭنى بىلىسەن. لېكىن اللە تائالا چەكسىز مېھرىبان، ناھايىتى رەھىملىك بولغانلىقى ۋە بىزنىڭ بارلىق نېمەتلەرگە شۈكۈر بەجا كەلتۈرەلمەيدىغانلىقىمىزنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن، بىزدىن پەقەت تاقىتىمىز يېتىدىغان ئازغىنا ئىبادەتلەرنى قىلىشنى ۋە ئۆز قۇدرىتى بىلەن يارىتىپ بىزگە بەرگەن بۇ ئورگانلىرىمىزنى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق بولىدىغان ئىشلارغا ئىشلەتمەسلىكىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ. نامرات ساھابىلار رەسۇلۇللاھقا كېلىپ، "يارەسۇلۇللاھ! بايلار كۆپ مۇكاپاتقا ئىگە بولدى، ئۇلار بىز ناماز ئوقۇغاندەك، ناماز ئوقۇيدۇ. بىز روزا تۇتقاندەك، روزا تۇتىدۇ. ماللىرىنىڭ ئارتۇقىنى سەدىقە قىلىدۇ، بىز قىلالمايمىز" دېگەندە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«اللە سىلەرگە سەدىقە قىلغانلىق بولىدىغان ئىشلارنى بەرىيا قىلىپ بەردى ئەمەسمۇ؟ ھەر بىر تەسبىھ (سۇبھانەللاھ)، ھەر بىر تەكبىر (ئاللاھۇ ئەكبەر)، ھەر بىر تەھمىد (ئەلھەمدۇ لىللاھ)، ھەربىر تەھلىل (لائىلاھە ئىللەللاھ) سىلەر**

ئۇچۇن سەدىقىدۇر. ياخشىلىققا بۇيرۇش سەدىقىدۇر، يامانلىقتىن توسۇش سەدىقىدۇر. جىنسى مۇناسىۋەت قىلىشىڭلارمۇ سەدىقىدۇر.» ساھابىلار: "يا رەسۇلۇللاھ! بىز ئاياللىرىمىز بىلەن شەھۋىتىمىزنى ئادا قىلساق، بىزگە ساۋاب بولامدۇ؟" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم «ئەگەر شەھۋىتىنى ھارام بىلەن قاندۇرسا، ئۇنىڭغا گۇناھ بولىدۇ، شۇنداقمۇ؟» دېدى. ساھابىلار: "شۇنداق" دېيىشتى، رەسۇلۇللاھ: «شۇنىڭدەك شەھۋىتىنى ھالال بىلەن قاندۇرسا ساۋاب بولىدۇ» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

اللە تائالا شۈكۈر قىلغانلارغا نېمىتىنى تېخىمۇ زىيادە قىلىدۇ. ناشۈكۈرلۈك قىلىپ ئاسىي بولغانلارنى ناھايىتى قاتتىق جازالايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ ﴾

﴿ئەگەر نېمىتىمگە شۈكۈر قىلساڭلار، ئۇنى زىيادە قىلىمەن، ئەگەر كۇفرانى نېمەت قىلساڭلار، مېنىڭ ئازابىم ئەلۋەتتە، بەك قاتتىق بولىدۇ﴾ [سۈرە ئىبراھىم:7 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئى ئاجىز ئىنسان! ئەگەر بىردانە تىرنىقىڭ ئاغرىسا، ياكى قول پۇتۇڭنىڭ كىچىككىنە بىر بوغۇمى ئاغرىسا چىداپ تۇرالمايسەن، ھاياتىڭ زەھەر، دۇنيا ساڭا تار بولىدۇ. نۇرغۇن پۇل خەجلەپ دورا قىلىسەن. بارلىق ۋۇجۇدۇڭنى ساپ ـ ساغلام ياراتقان، يىللارچە سىھھەت ۋە سالامەتلىك بەخش ئەتكەن پەرۋەردىگارىڭغا شۇ ساغلام بەدىنىڭ بىلەن شۈكۈر قىلىشىڭ لازىم ئەمەسمۇ؟!

بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە بەدەنلىرىمىزنىڭ ھەر بىر بوغۇمى ئۇچۇن سەدىقە بولىدىغان ۋە اللە تائالاغا شۈكۈر قىلغانلىق بولىدىغان 6 تۈرلۈك خىسلەتنى بايان قىلىدۇ:

1 ـ كىشىلەرنىڭ ئارىسىنى مۇرەسسە قىلىپ ياراشتۇرۇش. ئىنسانلارنىڭ ئۆزئارا دوست، ئىتتىپاق، ئىناق بولۇشى جەمئىيەت ئامانلىقى ۋە تەرەققىياتىنىڭ كاپالىتىدۇر. شۇنىڭ ئۇچۇن مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا چىققان ھەر قانداق تالاش ـ تارتىش، جېدەل ـ ماجىرا ۋە ئىتتىپاقسىزلىقلارنى دەرھال تۈزىتىپ، دۈشمەنلىك پەيدا بولۇپ قېلىشىغا يول قويماسلىق كېرەك.

شــۇنداق قىلغــاندا مۇســۇلمانلار ئارىســىدىكى ئــاداۋەت ۋە دۈشــمەنلىك يوقۇلــۇپ، دوســتلۇق مۇستەھكەملىنىشىدۇ، قېرىنداشلىق بۇزۇلمايدۇ. شۇڭلاشقا ئىككى كىشىنىڭ ئارىسىنى ياراشتۇرۇش ئۈچۈن يالغان گەپ قىلىش يالغانچىلىق بولمايدۇ.

كىشىلەرنىڭ ئارىسىنى تۈزەش تۆت تۈرلۈك بولىدۇ: دۆلەت رەئىسىدىن باشلاپ تۆۋەنگىچە بولغان باشلىقلار بىلەن پۇقرالارنىڭ ئارىسىنى تۈزەش، مۇسۇلمانلار بىلەن كاپىرلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەش، ئەر بىلەن خوتۇننىڭ ئارىسىنى تۈزەش ۋە سودا - سېتىق ۋە باشقا مۇئامىلە قىلىشقۇچىلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەشتۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱقۡتَتَلُواْ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَاۖ فَإِنۢ بَغَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا عَلَى ٱلۡأُخۡرَىٰ فَقَٰتِلُواْ ٱلَّتِي تَبۡغِي حَتَّىٰ تَفِيٓءَ إِلَىٰٓ أَمۡرِ ٱللَّهِۚ فَإِن فَآءَتۡ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَا بِٱلۡعَدۡلِ وَأَقۡسِطُوٓاْۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ۝٩ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ۝١٠ ﴾

﴿ئەگەر مۆمىنلەردىن ئىككى گورۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەپ قويۇڭلار. ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە تاجاۋۇز قىلسا، تاجاۋۇز قىلغۇچى تاكى اللەنىڭ ھۆكمىگە قايتقانغا قەدەر (يەنى تاجاۋۇزنى توختاتقانغا قەدەر) ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭلار. ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ ئەمرىگە قايتسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى (ھېچبىر تەرەپكە يان باسماستىن) ئادىللىق بىلەن تۈزەپ قويۇڭلار. ھەممە ئىشتا ئادىل بولۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ. مۆمىنلەر ھەقىقەتەن دىندا قېرىنداشلاردۇر، قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار، رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن اللەدىن قورقۇڭلار.﴾ سۈرە ھۇجۇرات:9 - 10 - ئايەتلەر]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡأَنفَالِۖ قُلِ ٱلۡأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَصۡلِحُواْ ذَاتَ بَيۡنِكُمۡۖ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ۝١ ﴾

﴿اللەدىن قورقۇڭلار، (ئىختىلاپ قىلىشماي ئىتتىپاق بولۇڭلار) ئاراڭلارنى تۈزەڭلار، ئەگەر سىلەر مۆمىن بولساڭلار، اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار.﴾ [سۈرە ئەنفال:1 - ئايەت]

2 - ئۆزئارا ھەمكارلىشىش. بۇ - نۇرغۇن دۆلەتلەر قۇرغان، ھۆكۈمەتلەر سورىغان، مەملىكەتلەرنى ئاۋات قىلىپ گۈللەندۈرگەن، مىللەت ۋە جەمئىيەتلەرنى پاراۋان قىلغان ئالىي ھىممەتلىك ئەزىمەتلەرنىڭ ئەخلاقىدۇر. ئىنسان ئۆزى يالغۇز ئاجىز، قېرىنداشلىرى بىلەن كۈچلۈكتۇر. قېرىندىشىغا ياردەم قىلغان كىشىگە اللە تائالا ياردەم قىلىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە ئۇلاغنى مىسال قىلىپ كۆرسەتكەن. بۇنىڭ ئىچىگە كۆنىمىزدىكى بارلىق قاتناش ۋاستىلىرى كىرىدۇ. ئۇلىغىغا مىنەلمەي قالغان، يۈكىنى ئارتالماي قالغان، ياكى بىر يەرگە بېرىش ئۈچۈن قاتناش ۋاستىلىرىغا پۇلى يېتىشمەي قىينىلىپ قالغان، ياكى ئۇ ۋاستىلارنىڭ قايسى بىرىدە قازاغا يولۇقۇپ قۇتقۇزۇشقا موھتاج بولغان كىشىلەرگە قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىپ قويۇش، ياردەم قىلىدىغان كىشىلەرنى تېپىپ بېرىش، سەدىقە بەرگەندەك ساۋاب بولىدۇ. يەنە بۇ يەردە پەقەت قاتناش ۋاستىلىرىلا كۆزدە تۇتۇلمايدۇ. ھەر قانداق بىر شەكىلدە ياردەمگە موھتاج بولۇپ قالغان كىشىگە ياردەم قىلىش ھەم ئىسلامى ، ھەم ئىنسانىي پەزىلەتتۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ۝٢ ﴾

﴿ياخشى ئىشقا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار، اللەنىڭ ئازابىدىن قورقۇڭلار، اللەنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر.﴾ [سۈرە مائىدە:2 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

3 - ياخشى سۆز قىلىش. قۇرئان تىلاۋەت قىلىش، زىكىر قىلىش، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇش، يامان ئىشلاردىن توسۇش، ۋەز - نەسىھەت قىلىش، ئەزان - تەكبىر ئوقۇش، تەلىم - تەربىيە بېرىش،

كىتاب، ماقالا يېزىش ۋە ئۇلارنى نەشىر قىلىش ۋە باشقا مەنپەئەتلىك سۆزلەرنى قىلىشنىڭ ھەممىسى سەدىقە بولىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ قَوۡلٌ مَّعۡرُوفٌ وَمَغۡفِرَةٌ خَيۡرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتۡبَعُهَآ أَذٗىۗ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٞ ﴿٢٦٣﴾ ﴾

﴿**ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش، كېيىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن ئەۋزەلدۇر. اللە بىھاجەتتۇر ۋە ھەلىمدۇر.**﴾ [سۈرە بەقەرە: 263. ئايەت]

ئەگەر ياخشى سۆز قىلمىسا، يامان سۆز قىلغاندىن كۆرە سۈكۈت قىلىش ئەۋزەلدۇر. چۈنكى سۈكۈت قىلىپ سۆزلىمىسە، يامان سۆزى بىلەن كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈشتىن ساقلىنىدۇ ۋە ئۆزىنى گۇناھكار قىلمايدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**كىمكى اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلسۇن**» دېگەن.

4 ـ نامازنى مەسجىددە ئوقۇش. نامازنى مەسجىددە ئوقۇشنىڭ جەمئىيەتكە نۇرغۇن پايدىسى بار. ئىجتىمائىي جەھەتتىن دوستلۇق، ئىتتىپاقلىق مۇستەھكەم بولىدۇ. كىشىلەر بىر ـ بىرىنىڭ ھال ـ ئەھۋالىدىن خەۋەردار بولىدۇ. دىنى جەھەتتىن مەسجىددە ئوقۇغان نامازنىڭ ساۋابى ئۆيدە يالغۇز ئوقۇغان نامازنىڭ ساۋابىدىن27 ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ. مەسجىدكە بېرىش ئۈچۈن ماڭغان ھەر بىر قەدەمگە بىر ساۋاب يېزىلىپ، بىر گۇناھ ئۆچۈرىلىدۇ. بۇ ھەدىسقا بىنائەن سەدىقە قىلغانىنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

5 ـ يول كۆرسىتىش. يولدا ئېزىپ قالغان ياكى بىر ئادرىسنى تاپالماي تەمتىرەپ قالغان كىشىگە يولنى كۆرسىتىپ قويۇشمۇ سەدىقە بولىدۇ. ساۋاب بولىدۇ. بىلىپ تۇرۇپ يولنى كۆرسىتىپ قويماسلىق ياكى يول كۆرسىتىش ئۈچۈن ھەق تەلەپ قىلىش ئىنسانلىققا سىغمايدىغان ناچار قىلىقتۇر.

6 ـ يولدىن زىيانلىق نەرسىلەرنى يوقىتىش. بۇ ئىماننىڭ بىر شاخچىسىدۇر. ئىنسانلارنىڭ مېڭىشىغا توسالغۇ بولىدىغان، پۇتلىشىدىغان، تاش، دەشقال، تىكەن، ئەينەك پارچىلىرىغا ئوخشاش نەرسىلەنى يولدىن ئېلىۋېتىش، يوللارنى پاكىزە تۇتۇش مۆمىنلەرنىڭ ئەخلاقى. ئەپسۇسكى كۈنىمىزدە

بۇ ئەخلاقمۇ قالمىدى. يوللارنى پاكىزە تۇتۇش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، قوغۇن ـ تاۋۇزنىڭ شاپاقلىرىنى ۋە ھەر تۈرلۈك ئەخلەت ۋە نىجىس نەرسىلەرنى ئاممىنىڭ ماڭىدىغان يولىغا تاشلايدۇ. ھالبۇكى "بۇ يولدا بىز ماڭىمىز ۋە بالىلىرىمىز ئوينايدۇ" دەپ، باشقىلارنى ئويلىمىسىمۇ ئۆزىنى بولسىمۇ ئويلاپ يولنى پاكىز تۇتمايدۇ. يازلىق بولسا مەھەللىدە چىۋىن قايناپ كەتكەن، كوچىلار پۇراپ ئۆتكىلى بولمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ. يەنە بەزىلەر كىشىلەر ماڭىدىغان يولنى ئۆيىگە قوشىۋالىدۇ. ئەڭ ئېچىنارلىقى بۇنداق ناچار ئەھۋاللار مۇسۇلمانلار كۆپ ئولتۇراقلاشقان مەھەللىدە بولىۋاتىدۇ. بۇ قانداق مۇسۇلمانچىلىق؟! نېمىدېگەن رەزىللىك؟! مۇسۇلمان دېگەن ئاشۇنداق مەينەت، پاسكىنا بولامدۇ؟ اللە تائالا نېمىگە بۇيرۇيدۇ؟ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نېمىگە چاقىرىدۇ؟ بىز نېمە ئىش قىلىۋاتىمىز؟

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىز مۇسۇلمانلارغا ئاڭ ئاتا قىلغىن. بىزنى پاك تەبىئەتلىك، غورۇرلۇق، دىلىمىز پاك، تىلىمىز پاك، كىيىم ـ كېچەكلىرىمىز، يېمەك ـ ئىچمەكلىرىمىز، ئۆي ۋە مەھەللىلىرىمىز پاكىزە، كۆرگەن ئادەمنىڭ كۆڭلى ئېچىلىدىغان نۇرلۇق زاتلاردىن قىلغىن. ئامىين!

34 . ھەدىس

ئاممىۋى يولدا ئولتۇرماسلىق توغرىسىدا

عَن أبي سَعيدِ الخُدْرِيِ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال : «إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ في الطُّرُقَاتِ» فَقَالُوا : "يَا رَسُولَ اللهِ! مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فيها" فَقَالَ رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم : «فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ» قالوا : "وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يا رَسُولَ اللهِ؟" قال : «غَضُّ البَصَرِ، وكَفُّ الأَذَى، ورَدُّ السَّلاَمِ، والأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، والنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**كوچىلاردا ئولتۇرۇشتىن ساقلىنىڭلار**» دېدى. ساھابىلار: "يا رەسۇلۇللاھ! ئۇ يەرلەردە ئولتۇرمىساق بولمايدۇ، چۈنكى كوچىلار بىزنىڭ ئولتۇرۇپ پاراڭ سېلىشىدىغان جايىمىز" دېيىشتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**كوچىلاردا يەنىلا ئولتۇرۇۋېرىدىغان بولساڭلار، كوچىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىپ ئولتۇرۇڭلار**» دېدى. ساھابىلار: "يارەسۇلۇللاھ! كوچىنىڭ ھەققى نېمە؟ دەپ سورىغان ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ھارامدىن كۆزنى يېغىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىك، سالامنى ئەلەيك ئېلىش، كىشىلەرنى ياخشىلىققا بۇيرۇش ۋە يامان ئىشلاردىن توسۇشتۇر**» دەپ جاۋاب بەردى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت، ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 5518]

ئىزاھات :

ئىنسانلار تويلىشىپ ئۆزئارا پاراڭلىشىپ ئولتۇرىدىغان ئورۇنلار بولىدۇ. بۇنداق ئورۇنلاردىمۇ كىشىلەر بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتمەيدىغان چىرايلىق سۆزلەرنى قىلىشىپ، كۆڭۈل ئېچىشىپ ئولتۇرۇشسا بولىدۇ. ئەمما بىر يەرگە تويلىشىۋېلىپ ئۇ يەردە يوق ئادەمنىڭ غەيۋىتىنى

قىلىدىغان، چاقچاق قىلىدىم دەپ بەزىلەرنى گەپتە چېقىۋالىدىغان، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىدىغان يامان سۆز - يامان ئىشلاردىن يىراق تۇرۇش لازىم.

شۇنىڭدەك ئەرلەرنىڭ ئاياللار ماڭىدىغان ئاممىۋى يوللاردا ئولتۇرۇشى توغرا ئەمەس. ئادەملەر يول ۋە كوچىلاردا ئولتۇرىۋالسا، ئۇ يولدىن ئۆتمەكچى بولغان ئىپپەتلىك، شەرمى - ھايالىق ئاياللار ئۆتەلمەيدۇ. ئەرلەرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈشتىن ئۇيالمايدىغان بەزى ئاياللار ئۆتسە، ئولتۇرغانلار ئۇنىڭغا قاراپ ھەر تۈرلۈك ئوي - پىكىرلەرگە كېلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەمئىيەتتە ئەخلاقسىزلىق يۈز بېرىدۇ. بولۇپمۇ ھازىرقى زاماندا شەرمى - ھايا قالمىغان، قىزلار بېشى باشتاق، قىسقا كىيىم - كېچەكلەر بىلەن كوچىلاردا يۈرىدىغان ئادەتلەر كۆپىيىپ كەتتى. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا يوللاردا ئولتۇرۇش زىنا - پاھىشىنىڭ دەرۋازىسىنى ئاچقانلىق بولىدۇ. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**قاراش شەيتاننىڭ زەھەرلىك ئوقلىرىدىن بىر ئوق**» دېگەن. زىنادىن ساقلىنىشنىڭ بىرلا يولى بار. ئۇ بولسىمۇ مەيلى ئەر، مەيلى ئايال كۆزىنى نامەھرەمدىن ساقلاش. چۈنكى قاراشنىڭ ئارقىسىدىن تەبەسسۇم، ئاندىن سالام، سۆھبەت كالام، ئۇنىڭدىن كېيىن ۋەدىلىشىش ۋە ئۇچرىشىش كېلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دېگەن:

﴿ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَـٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ ﴿٣١﴾ فُرُوجَهُنَّ ﴾

﴿مۆمىنلەرگە ئېيتقىنكى، نامەھرەملەرگە قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى زىنادىن ساقلىسۇن، مۇنداق قىلىش ئۇلار ئۈچۈن ياخشىدۇر. اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشىدىن خەۋەرداردۇر. مۆمىن ئاياللارغا ئېيتقىنكى، نامەھرەملەرگە قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى زىنادىن ساقلىسۇن...﴾ [سۈرە نۇر: 30 - 31 - ئايەتلەر]

مانا مۇشۇنداق ئەخلاقسىزلىقلارنىڭ كېلىپ چىقىدىغان يېرى يوللار ۋە كوچىلار بولغانلىقى ئۈچۈن جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇسۇلمانلارنى يوللاردا ئولتۇرۇشتىن توسقان. مۇسۇلمان داۋاملىق نەپسى - شەيتان بىلەن جەڭ ھالىتىدە بولىدۇ. شەيتان بولسا

ئىنساننىڭ ئەبەدى دۈشمىنى. ئۇ ئىنساننى ئازدۇرۇش ئۈچۈن مىڭ بىر ھىلە - مىكىرلەرنى قىلىپ كېچە - كۈندۈز پۇرسەت قوللاپ تۇرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىشنىڭ مۇقەددىمىسىدىن توسقان. چۈنكى نى - نى سالىھ كىشىلەر، ئابىد، زاھىد ۋە تەقۋادارلار ئۆزىگە ئىشەنچ قىلىپ ئىشنىڭ مۇقەددىمىسىگە سەل قاراپ، كېيىن نەپسىگە يېڭىلىپ، ئېزىز ئىكەن خار، ئېپپەتلىك ئىكەن رەزىل، يۈز ئابرۇيلۇق ئىكەن ئېتىبارسىز بولغاندۇر. ھېچكىم يامان نىيەت بىلەن كوچىغا چىقىپ ئولتۇرمايدۇ. لېكىن باشتا ئۆزىگە ئىشەنچ قىلىپ سەل قارايدۇ، كېيىن نەپسىنى يېڭەلمەي ئۆزىنى خار قىلىدۇ. ئەڭ ياخشىسى سۆز كەلمەستىن تۇغ سېلىش لازىم. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولدا ئولتۇرۇشتىن توسقىنى مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈندۇر.

ساھابىلار: "يارەسۇلۇللاھ! بىز ئۆزئارا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇش ئۈچۈن يولدا ئولتۇرۇشقا مەجبۇرمىز، ئۇنىڭدىن باشقا چارىمىز يوق" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ ئۇلارغا تۆت نەرسىنى شەرت قىلغان. ئەگەر بۇ شەرتلەرنى ئادا قىلالىساڭلار ئولتۇرۇڭلار دېگەن. ئۇلار:

1 - كۆزىنى ھارامدىن يىغىش، يولدىن ئۆتكەن نامەھرەملەرگە قارىماسلىق. بۇنىڭ نەقەدەر قىيىن بىر ئىش ئىكەنلىكىنى يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتتۇق.

2 - يولدىن ئۆتكەن كىشىلەرگە ئەزىيەت بېرىدىغان ھەر قانداق سۆز - ھەرىكەتنى قىلماسلىق. يوللارغا ئەخلەت ۋە باشقا ھەر قانداق نىجىس نەرسىلەرنى تاشلىماسلىق، تىكەن تاش - دەشقالغا ئوخشاش نەرسىلەرنى يوللاردىن ئېلىۋېتىش، يولدا مېڭىۋاتقانلارنى مەسخىرە قىلماسلىق، ھاقارەتلىمەسلىك، كەمسىتمەسلىك، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئاياللارغا چاقچاق قىلماسلىق، مېيىپ كىشىلەرنى كۆرسە زاڭلىق ئېتىپ كۈلمەسلىك، يولدىن ئۆتكەن - كەچكەنلەرنىڭ ئارقىسىدىن ئاۋۇ ئانداق، ماۋۇ مۇنداق دەپ غەيۋىتىنى قىلماسلىق ۋە باشقا ئەخلاققا زىت كېلىدىغان ھەر قانداق سۆز - ھەرىكەتلەردىن ئۆزىنى ساقلاش لازىم.

3 - يولدا ئولتۇرغان ئىكەن، چۈشۈپ قالغان نەرسىلەرنى ئېلىپ ساقلاش، ئېزىپ قالغان كىشىلەرگە يول كۆرسىتىش، ئۇرۇشۇپ قالغانلارنى ئاجرىتىش، كىشىلەرگە چىرايلىق مۇئامىلە قىلىش، تونىسۇن - تونىمىسۇن سالام قىلغانلارنىڭ سالىمىنى ئەلەيك ئېلىش قاتارلىق ئىشلارغا

رىئايە قىلىش لازىم. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ياخشىلىقنىڭ يولى كۆپ: تەسبىھ (سۇبھانەللاھ)، ھەمد (ئەلھەمدۇ لىللاھ)، تەكبىر (ئەللاھۇ ئەكبەر) تەھلىل (لا ئىلاھە ئىللەللاھ) ئېيتىش، ياخشىلىققا بۇيرۇش، يامانلىقتىن توسۇش، ئىنسانلارغا ئەزىيەت بېرىدىغان نەرسىلەرنى يولدىن ئېلىپ تاشلاش، پاڭغا گەپ ئاڭلىتىش، قارغۇنى بارىدىغان يېرىگە ئاپىرىپ قويۇش، يول سورىغانغا يول كۆرسىتىش، ھاجەتمەننىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش، قولۇڭ بىلەن ئاجىزلارغا ياردەم قىلىش. مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزەڭ ئۈچۈن بەرگەن سەدىقە بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان]

4 ـ يولدا ئۇلتۇرغان كىشىلەرنىڭ ياخشىلىققا بۇيرۇپ ـ يامانلىقلاردىن توسىشى لازىم. يولدا ئولتۇرۇشنىڭ شەرتلىرىدىن بىرى، يولدا يۈز بەرگەن ناچار ـ يامان قىلىقلاردىن كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش، گۈزەل ئەخلاقلار بىلەن ئەخلاقلىنىشقا ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئۈندەشتۇر. ئەگەر ئۇنداق قىلماي بولىۋاتقان نا شەرئى ئىشلارنى تاماشا قىلىپ ئولتۇرسا، ئاشۇلار بىلەن ئوخشاش گۇناھقا شېرىك بولىدۇ. چۈنكى گۇناھ ئىشلارنىڭ بولىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپ قارشى چىقماسلىق ئۇنىڭغا رازى بولغانلىق بولىدۇ. گۇناھ ئىشلارنىڭ ئىشلىنىشىگە رازى بولۇشنىڭ ئۆزى گۇناھتۇر. ئەگەر گۇناھ ئىشلارنى توسۇشقا قۇدرىتى يەتمىسە ئۇ ئورۇندا ئولتۇرماسلىق، نارازى بولۇپ باشقا يەرگە كېتىش كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلاردىن توسۇشۇڭلار كېرەك، بولمىسا الله بېشىڭلارغا يامانلىرىڭلارنى مۇسەللەت قىلىپ قويىدۇ، ياخشىلىرىڭلار دۇئا قىلسا ئىجابەت بولمايدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان]

مانا يولدا ئولتۇرمەن دېگەن كىشى يۇقىرىدىكى شەرتلەرنى ئورۇنلىشى لازىم. ئەگەر ئورۇنلىيالمىسا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاگاھلاندۇرىشى بويىچە يوللاردا ئولتۇرماسلىق كېرەك.

ئۇلۇغ ئىگىمىز الله تائالا بىزنى نەپسىمىزنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ يامان ئىشلارنى قىلىپ سېلىشتىن ئۆز پەزلى بىلەن ساقلىسۇن. ئامىين!

35 . ھەدىس

ياخشى ئىشلار توغرىسىدا

عَن عَبْدِ الله بنِ عمرو بنِ العاص رضي الله عنهما : أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم : "أَيُّ الإِسْلَامِ خَيْرٌ؟" قال : «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ ومَنْ لَمْ تَعْرِفْ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن "ئىسلامدا ئەڭ ياخشى ئىش قايسى؟" دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**يوقسۇللارغا تاماق بېرىش ۋە تونىغان - تونىمىغان كىشىگە سالام قىلىش**» دەپ جاۋاب بەردى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت، ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 123]

ئىزاھات:

سالام بېرىش سۈننەت، ئۇنى ئەلەيك ئېلىپ جاۋاب قايتۇرۇش ۋاجىب. سالام بېرىشتە كىچىك چوڭغا، ئۆرە تۇرغان ئادەم ئولتۇرغان ئادەمگە، ئۇلاغدىكى ئادەم پىيادە مېڭىۋاتقان ئادەمگە، ئاز كىشىلەر كۆپچىلىككە سالام بېرىدۇ. ناماز ئوقۇۋاتقان، قۇرئان ئوقۇۋاتقان، خۇتبە سۆزلەۋاتقان، ئەزان ئوقۇۋاتقان، گۇناھ ئىشلەۋاتقان ۋە سالامغا جاۋاب بېرەلمەيدىغان ھالەتتە مەشغۇل بولۇۋاتقان كىشىلەرگە سالام بېرىلمەيدۇ. بىراۋ ساڭا سالام قىلسا، يۇقىرىدىكى ئىشلارنىڭ بىرى بىلەن مەشغۇل بولمىغان بولساڭ، سالامغا جاۋاب قايتۇرۇشۇڭ كېرەك. ئاياللار بىلەن سالاملىشىش ئەگەر پىتنىگە يول ئاچمايدىغان بولسا دۇرۇست بولىدۇ. ئەگەر سالام ئارقىلىق يات ئاياللار بىلەن گەپلىشىش پۇرستى قولغا كەلتۈرۈلىدىغان بولسا، ئاياللارغا سالام قىلىش دۇرۇست بولمايدۇ. ئەڭ سەھىھ سۆز ئاياللارنىڭ ئاۋازى ئەۋرەت ئەمەس. چۈنكى ساھابە كىراملار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەزۋاجلىرى بىلەن پەردە ئارقىسىدىن سالاملىشاتتى ۋە مەسىلە سورايتتى.

ئەگەر بىر كىشى سالام بەرسە، ئۇنىڭ سالىمىنى ئەلەيك ئالماسلىق خىيانەت ۋە سالام قىلغۇچىنى كۆزگە ئىلمىگەنلىك بولۇپ گۇناھتۇر.

ئىنساننى اللە تائالاغا يېقىنلاشتۇرىدىغان ئەڭ ئەۋزەل ۋە ئەڭ ياخشى ئىشلارنىڭ بىرى ئاچ قالغان كىشىنى تويغۇزۇش ۋە ئۇنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىشتۇر. اللە تائالا مۆمىنلەر ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ ﴾

﴿ئۇزى موھتاج تۇرۇغلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ ۋە ئۇلارغا: «سىلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سىلەردىن ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۇر تەلەپ قىلمايمىز» دەيدۇ.﴾ [سۈرە ئىنسان:8 ـ 9 ـ ئايەتلەر]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«كىمكى ئاچ قالغان بىر مۆمىنگە تائام بەرسە، اللە ئۇنى جەننەتنىڭ مېۋىلىرى بىلەن تويغۇزىدۇ. كىمكى ئۇسساپ قالغان بىر مۆمىنگە سۇ بەرسە، اللە ئۇنى جەننەتنىڭ ساپ شارابى بىلەن سۇغىرىدۇ. كىمكى كىيىمسىز قالغان بىر مۆمىنگە كىيىم بەرسە، اللە ئۇنىڭغا جەننەتنىڭ تونلىرىنى كىيگۈزىدۇ.»** [ئىمام ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى]

سەدىقىنىڭ پەزىلىتى ناھايىتى چوڭ ۋە ساۋابى بەك كۆپتۇر. بولۇپمۇ سەدىقىگە ھەقلىق بولغان كىشىنىڭ قولىغا چۈشسە ئۇنىڭ ساۋابىنى اللە تائالا ئۆزى بىلىدۇ. سەدىقىنىڭ ئاز ـ جىقى يوق. ئاز بولسۇن، كۆپ بولسۇن قولۇڭدىن قانچىلىك كەلسە شۇنچىلىك بەرسەڭ بولىدۇ. كۆپ سەدىقە بېرەلمىدىم دەپ ئۆزۈڭنى، ئائىلەڭنى قىيناش كېرەك ئەمەس. اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا چىن قەلبىڭدىن چىقىرىپ بەرگەن بىر تەڭگە، رىيا بىلەن بەرگەن مىڭ تەڭگىدىن ئەۋزەلدۇر. ئۆز رىزقىڭدىن قىسىپ سەدىقە قىلساڭ بولىدۇ، ئەمما بالا ـ چاقاڭنىڭ رىزقىنى قىسىپ سەدىقە قىلىش توغرا ئەمەس.

ھەر دائىم سەدىقە بېرىشكە، موھتاجلارغا ياردەم قىلىشقا ھېرىسمەن بولغىن. قولىڭدىن كېلىدىغاننى ئايىما. كۆچۈڭ يەتمەيدىغان ئىشنى قىلىمەن دەپ ئۆزۈڭنى قىينىما. بېرىدىغان سەدىقىنى ئاز كۆرمە، ئاز بولسىمۇ بەرگىن. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«يېرىم خورما بىلەن بولسىمۇ، دوزاخ ئوتىدىن ساقلىنىڭلار»** دېگەن. دېمەك، سەدىقە ئىنساننى دوزاخ ئوتىدىن قۇتقۇزىدۇ. ياخشىلىقنى كىچىك كۆرمەسلىك كېرەك. بەزىدە كىچىك ئىشلار چوڭ ئىشلارغا سەۋەب بولۇپ قالىدۇ.

مال ـ دۇنيا ئىگىسى پايدا ئېلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. مېلىنى پايدا چىقمايدىغان يەرگە بەرمەيدۇ. شۇڭلاشقا الله تائالا مۆمىنلەرنى سەدىقە قىلىشقا قىزىقتۇرۇپ، سەدىقە قىلغانلىقنى ئۆزى بىلەن سودا قىلغانلىق دەپ كۆرسەتتى ۋە ئۇلارغا نەچچە ھەسسىلەپ پايدا بېرىدىغانلىقنى، بىرنى بەرگەنگە نەچچە يۈز ھەسسە مۇكاپات بېرىدىغانلىقنى ۋەدە قىلدى. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ﴾

﴿كىمكى اللەغا قەرزى ھەسەنە بېرىدىكەن (يەنى الله يولىدا پۇل ـ مېلىنى سەدىقە قىلىدىكەن) الله ئۇنىڭغا نەچچە ھەسسە كۆپ قايتۇرىدۇ﴾ [سۈرە بەقەرە:245 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّا۟ئَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ﴾

﴿اللەنىڭ يولىدا پۇل ـ مېلىنى سەرپ قىلغانلارنىڭ (سەرپ قىلغان نەرسىسى، يەرگە تېرىلىپ) يەتتە باشاق چىقارغان، ھەر بىر باشىقىدا يۈز دان تۇتقان بىر دانغا ئوخشايدۇ. الله خالىغان بەندىسىگە ھەسسىلەپ ساۋاب بېرىدۇ. اللەنىڭ مەرھەمىتى كەڭدۇر، الله ھەممىنى بىلگۈچىدۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 261 ـ ئايەت]

سالام ۋە سەدىقە مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدە باي ـ كەمبەغەل ئايرىمىنى تۈگىتىپ، ھەممە ئادەمنى ئوخشاش باراۋەر قىلىدۇ ۋە ئىنسانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىقنى كۈچەيتىپ، ھەممە بىر ـ

بىرىگە دوست - ئىناق بىر جەمئىيەت بەرپا قىلىدۇ. دوستلۇق ۋە ئىناقلىق ئومۇملاشقان جەمئىيەتتە تەرەققىيات - ئىلگىرىلەش، ئالغا بېسىش بولۇپ ھەممە خوشال - خورام ھايات كەچۈرىدۇ.

اللە تائالا بىز مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاق، ئىناق بولۇپ، بىر - بىرىگە يار - يۆلەك بولىدىغان، بايلار نامراتلارنى كەمسىتمەيدىغان، نامراتلار بايلارغا ھەسەت قىلمايدىغان مۆمىنلەردىن قىلسۇن. بەرگەن سەدىقىلىرىمىزنى رىيادىن ساقلاپ ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلسۇن. ئامىين!

36 . ھەدىس

مېھماننى ھۆرمەتلەش توغرىسىدا

عن أبي هُرَيرَةَ رضي الله عنه أنَّ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَـانَ يُؤْمِنُ بـاللهِ والـيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، ومَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ واليَوْمِ الآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ، ومَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ واليَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن مېھمىنىنى ھۆرمەتلىسۇن، كىمكى اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن سىلە ـ رەھىم قىلسۇن، كىمكى اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلسۇن.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت، ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 5996]

ئىزاھات :

بۇ ھەدىس ئۈچ خىسلەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ خىسلەتلەرنىڭ مۇسۇلمانلار ھاياتىدا قانچىلىك ئەھمىيەتلىك ئىكەنلىكى تەكىتلەپ، ھەر بىر خىسلەتنى ئىمان بىلەن بىرلەشتۈرۈپ تىلغا ئالدى.

1 ـ خىسلەت: مېھماننى ھۆرمەتلەش. مېھماننى ھۆرمەتلەش ۋە ئۇنىڭغا ئىززەت ـ ئىكرام قىلىپ ياخشى كۈتۈۋېلىش ئىسلامىي ئەخلاق، ئىنسانىي پەزىلەتتۇر. ئىسلامنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا مۇسۇلمانلار ئاز ۋە مەئىشەت قىيىن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۆيگە كەلگەن مېھماننى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن مېھمان قىلىش ۋاجىب ئىدى. كېيىن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالى ياخشىلىنىپ، تۇرمۇشتا پاراۋان بولغاندىن كېيىن ۋاجىب ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ سۈننەت بولدى. مېھمانغا ئىكرام

قىلىش ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى ۋە ئادىتىدىندۇر. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىلىق مۇنداق دەيدۇ:

﴿ هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ٢٤ إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ ٢٥ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجۡلٖ سَمِينٖ ٢٦ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيۡهِمۡ قَالَ أَلَا تَأۡكُلُونَ ٢٧ ﴾

﴿**ئى مۇھەممەد! ساڭا ئىبراھىمنىڭ ھۆرمەتلىك مېھمانلىرىنىڭ خەۋىرى يەتتىمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ «سالام» دېدى. ئىبراھىم سالامنى ئەلەيك ئالدى (ئىچىدە) «ناتونۇش ئادەملەرغۇ» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاستا ئائىلىسىگە چىقىپ پىشۇرۇلغان بىر سېمىز موزاينى ئېلىپ كىرىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ: «يېمەمسىلەر» دېدى.**﴾ [سۈرە زارىيات: 24 ـ 27 ئايەتلەر]

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھماندوستلىقى قۇرئان كەرىمدە مانا مۇشۇنداق زىكىر قىلىندى. يەنە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەمىشە بىر كەمبەغەل بىلەن تاماق يەيدىغانلىقى، ئەگەر ئۆيگە مېھمان كەلمىسە كوچىغا چىقىپ مېھمان ئىزدەيدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە: «**نامازنى ئادا قىلغان، زاكاتنى بەرگەن، رامىزان روزىسىنى تۇتقان ۋە مېھمانغا ئىكرام قىلغان كىشى جەننەتكە كىرىدۇ.**» دېگەن.

مېھماننىڭ ھەققى بىر كۈن، بەزى رىۋايەتلەردە ئۈچ كۈندۇر. ئۇنىڭدىن ئوشۇقى سەدىقە بولىدۇ. مېھمانغا خۇشاللىق بىلەن ئىشىك ئېچىش، ئۇنىڭغا ياخشى تاماقلارنى تەقدىم قىلىش، مېھمانغا ناھايىتى ئوچۇق چىراي ۋە تەبەسسۇم بىلەن چىرايلىق مۇئامىلە قىلىپ، كۆڭلىنى ئېلىش، قازان ـ قومۇشلارنى تاراقلىتىپ ئىشلەتمەسلىك، بالىلىرىغا ۋارقىرىماسلىق، ئۆزى كەمبەغەل، يوقسۇل بولسىمۇ، ئۆيدە بار نەرسىنى ئاز كۆرمەستىن ۋە بېخىللىق قىلماستىن مېھماننىڭ ئالدىغا قويۇش لازىم. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: «**ئۆيگە مېھمان**

كىرسە، ئۆيدە بار نەرسىنى ئاز دەپ مېھماننىڭ ئالدىغا قويمىغان كىشى ھالاك بولسۇن، ئالدىغا قويۇلغان نەرسىنى ئاز كۆرۈپ ياراتمىغان مېھمان ھالاك بولسۇن.» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە: «ئالدىغا قويۇلغان نەرسىنى ياراتماسلىق، ئۇنىڭ ئۇسال ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.» دېگەن.

دېمەك، ساھىبخان ئۆيگە كەلگەن كىشىنى ھۆرمەتلەپ، قولىدىن كېلىشىچە ياخشى مېھمان قىلىشى، ئۆيۈمدە بار نەرسىنى مېھماننىڭ ئالدىغا قويغىلى بولمايدۇ دېمەسلىكى، مېھمان بولۇپ كەلگەن كىشىمۇ ساھىبخانىنى ئەيىبلىماسلىقى ۋە ئالدىغا قويۇلغان نېمەتلەرنى خور كۆرمەسلىكى لازىم. بۇنداق بولغاندا ھەم ئۆي ئىگىسى كەلگەن مېھماننى كۆڭۈل راھەتلىكى بىلەن چىرايلىق ئۇزىتىدۇ ۋە ھەم مېھمانلار خۇشال - خورام ئۆيلىرىگە قايتىدۇ. ئەگەر ئۇنداق بولمىغاندا ئۆيگە كەلگەن مېھمان ساھىبخانغا بالا بولىدۇ. چۈنكى ئۇ مېھمانغا ئەرزىتمەن دەپ قەرزگە گىرىپتار بولىدۇ. ساھىبخان مېھماننى، مېھمان ساھىبخانىنى بىر - بىرىنىڭ ئارقىسىدىن قارغاپ غەيۋىتىنى قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن قېرىنداشلىق ۋە ئىناقلىققا تەسىر يېتىدۇ.

2 - خىسلەت: سىلە - رەھىم قىلىش. ئۇ - يېقىن - يىراق ئۇرۇق - تۇغقانلار ئۆزئارا بىر - بىرىنى يوقلاش، بىر - بىرىگە خەيرى - ئېھسان قىلىش، بىر - بىرىنى ھۆرمەتلەشتىن ئىبارەتتۇر. الله تائالا ئۇرۇق - تۇغقانلارغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دېگەن:

﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ ﴾

﴿تۇغقانغا، مىسكىنگە، مۇساپىرغا (خەيرى - ساخاۋەتتىن) ھەققىنى بەرگىن، پۇل - مېلىڭنى كىرەكسىز بۇزۇپ - چاچمىغىن.﴾ [سۈرە ئىسرا: 26 - ئايەت]

الله تائالا ئۇرۇق - تۇغقانلارغا ياخشىلىق قىلىشنى ئادالەت ۋە ئىھسان بىلەن بىرلەشتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ ﴾

﴿اللە ھەقىقەتەن ئادىل بولۇشقا، ياخشىلىق قىلىشقا، خىش - ئەقرىبالارغا سىلە - رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. قەبىھ سۆز - ھەرىكەتلەردىن، يامان ئىشلاردىن ۋە زۇلۇم قىلىشتىن توسىدۇ. نەسىھەتنى قوبۇل قىلسۇن دەپ، اللە سىلەرگە پەند - نەسىھەت قىلىدۇ.﴾ [سۈرە نەھل: 90 - ئايەت]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە: «**كىمكى رىزقىنىڭ كەڭ، ئۆمرىنىڭ ئۇزۇن بولۇشىنى خالىسا، سىلە - رەھىم قىلسۇن**» دېگەن.

سىلە - رەھىم قىلىش بىلەن خىش - ئەقرىبالار ئوتتۇرىسىدا مېھرى - مۇھەببەت، دوستلۇق كۈچىيىدۇ ۋە تۇغقانلىق رىشتىسى مۇستەھكەملىنىدۇ. ئاداۋەت - دۈشمەنلىك بولمايدۇ. بىر - بىرىگە يېقىندىن ياردەملىشىپ قىيىنچىلىقلىرىنى ھەل قىلىدۇ. ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ”تۇغقانلىرىڭغا ئىززەت - ئىكرام قىلغىن، چۈنكى ئۇلار سېنىڭ ئۇچىدىغان قانىتىڭ، قىيىنچىلىقتا ياردەمچىلىرىڭدۇر. ئۇلارغا ھۆرمەت قىلغىن، كېسەل بولسا يوقلىغىن، ئىشلىرىڭغا ئۇلارنى ئورتاق قىلغىن، قىيىنچىلىقلىرىنى ھەل قىلغىن.“

ئائىلەڭ ۋە خىش - ئەقرىبالىرىڭنىڭ سەندىكى ھەققى: كېسىلىنى يوقلاش، كەمبىغىلىنى ھىمايە قىلىش، كىچىككە رەھىم - شەپقەت قىلىش، يېتىملىرىغا كېپىل بولۇش، چوڭلىرىنى ھۆرمەتلەش، ئۇلار ساڭا ئەسكىلىك قىلسىمۇ، ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىش، ئۇلار سەندىن يىراقلاشسا سەن ئۇلارغا يېقىنلىشىشتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ياخشىلىق قىلغانغا ياخشىلىق قىلىش سىلە - رەھىم قىلغانلىق ئەمەس، بەلكى سەندىن يىراقلاشقان تۇغقانلارغا ياخشىلىق قىلىش سىلە - رەھىم قىلغانلىقتۇر**» دەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە: «**ئەڭ تىز مۇكاپاتى بېرىلىدىغان ياخشىلىق سىلە - رەھىم قىلىش ۋە خەيرى - ساخاۋەت قىلىشتۇر. ئەڭ تىز جازاسى بېرىلىدىغان يامانلىق زۇلۇم قىلىش ۋە تۇغقانچىلىقنى ئۈزۈشتۇر**» دەيدۇ.

3 ـ تىلنى ساقلاش. ئىنساننىڭ بېشىغا كېلىدىغان ھەر قانداق ھالاكەت ۋە بالا ـ ئاپەتلەر ئۇنىڭ تىلىدىن كېلىدۇ. ئىنساننىڭ تەقدىرى تىلىغا باغلىق. تىلىنى تۇتقان ئامان بولىدۇ، تىلىنى قويۇپ بەرگەن ھالاك بولىدۇ. ئاتىلىرىمىزمۇ "مىڭ ئويلاپ بىر سۆزلە" دەپ بېكار ئېيتمىغان. كۆپ سۆزلەش ئەقىللىق كىشىلەرنىڭ خىسلىتى ئەمەس. ھۆكۈمالار "سۆزلەش كۈمۈش بولسا، سۈكۈت قىلىش ئالتۇندۇر" دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مىراجغا چىققاندا كىچىك بىر يىلاننىڭ ئىچىدىن چوڭ بىر ئۆي چىقىپ، ھەر قانچە قىلىپمۇ قايتىپ كىرىپ كېتەلمەيۋاتقىنىنى كۆرۈپ، «**بۇ نېمە؟**» دەپ سورىدى. ئۇنىڭغا مۇنداق جاۋاب بېرىلدى: "بۇ ئىنساننىڭ ئاغزىدىن چىققان يامان سۆزنىڭ مىسالى بولۇپ، ئۇنى ھەرگىز قايتۇرۇپ ئالالمايدۇ."

ئىنسان قىيامەت كۈنى ھەسرەت ـ نادامەت كەلتۈرمەيدىغان سۆز قىلىشى كېرەك. اللە تائالا ئىنسانغا كۆپ ئاڭلىسۇن، ئاز سۆزلىسۇن دەپ ئىككى قۇلاق بىر تىل ياراتقان. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: «**ئىلىمغا ئەمەل قىلغان، مېلىنىڭ ئارتۇقىدىن سەدىقە قىلغان و كۆپ سۆزلەشتىن تىلىنى تۇتقان كىشىگە خۇشخەۋەر.**» كېرەك بولغاندا مەقسەتنى ئۇقتۇرغىچىلىك سۆزلەش، پايدىسىز ئارتۇق سۆزلەردىن تىلىنى يىغىش پەزىلەتتۇر. لېكىن بىر نەرسە سورىغان كىشىگە ئۆز لايىقىدا جاۋاب بەرمەسلىك تەكەببۇرلۇقتۇر.

كىشىلەرگە پايدىلىق پەند ـ نەسىھەتلەرنى قىلىش، بىلگىنىنى بىلمىگەنلەرگە ئۆگىتىش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش، غايىپلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، اللە تائالانى زىكرى قىلىش ۋە كۆپ دۇئا قىلىش ياخشى سۆز قىلغانلىق بولۇپ، ساۋابى كۆپتۇر. ئەمما يالغان سۆزلەش، غەيۋەت ـ شىكايەت قىلىش، گەپ توشۇش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش، كىشىلەرنى تىللاش، لەنەت ئوقۇش، يالغان تۆھمەت چاپلاش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى گۇناھى كەبىرە بولۇپ، جازاسى ئېغىردۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، توغرا سۆز قىلىڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى تۈزەيدۇ (يەنى سىلەرنى ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ)، گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا، زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ﴾ [سۈرە ئەھزاب:70 ـ 71 ـ ئايەتلەر]

﴿ إِذۡ يَتَلَقَّى ٱلۡمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٞ ١٧ مَّا يَلۡفِظُ مِن قَوۡلٍ إِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيبٌ عَتِيدٞ ١٨ ﴾

«ئىنساننىڭ ئوڭ تەرىپىدە ۋە سول تەرىپىدە ئولتۇرۇپ خاتىرىلەيدىغان ئىككى پەرىشتە بار، ئىنسان قانداق بىر سۆزنى قىلمىسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا ھامان پەرىشتە ھازىر بولۇپ، كۆزىتىپ تۇرىدۇ.» [سۈرە قاف: 17 ـ 18 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا ھەممىمىزنى توغرا يولدا ماڭغىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

37 . ھەدىس

ئىجازەت سوراشنىڭ زۆرۈرلىكى توغرىسىدا

عن أَبي مَسعودٍ الأنصاريِّ قال: «كان من الأنصارِ رجلٌ يقال له أبو شُعيب، وكـان لـه غُلامٌ لحام، فقال: اصنَعْ لي طعاماً أدعو رسولَ الله صلى الله عليه وسلم خامسَ خمسةٍ، فدعا رسولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم خامسَ خمسةٍ، فَتبِعَهم رجلٌ، فقال النبيُّ صلى الله عليه وسلم إنكَ دعوتَنا خامسَ خمسة، وهذا رجلٌ قد تبِعَنا، فإِن شِئتَ أَذِنتَ له وإِن شئتَ تركتَه. قال: بل أَذِنتُ له» . [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ئەنسارلاردىن ھەزرىتى ئەبى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: ”ئەنسارلاردىن ئەبۇ شۇئەيب ئىسىملىك بىر كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ قاسساپ خىزمەتچىسى بار ئىدى. ئۇ خىزمەتچىسىگە ”ماڭا بەش كىشىلىك تائام تەييارلاپ بەرگىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى چاقىرىمەن“ دېدى. كېيىن ئۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى بەش كىشىلىك تائامغا چاقىردى، ئۇلارغا ئالتىنچى بىر كىشى ئەگىشىۋالدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تائامغا چاقىرغۇچىغا: «بۇ بىزگە ئەگىشىپ كەلدى، خالىساڭ ئىزنى بېرىسەن، خالىساڭ قايتۇرىۋېتىسەن» دېدى. ھېلىقى كىشى ”ئىزنى بېرىمەن“ دېدى.“ [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 5307]

ئىزاھات:

ئەدەب ـ ئەخلاق ئۇستازى بولغان ئۇلۇغ پەيغەمبىرىمىز جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەدىسىمىز سالام بولسۇنكى، بىزگە بارلىق ئىشلىرىمىزدا ئەڭ پەزىلەتلىك ئەخلاقلارنى ئەمەلىي ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق ئۆگەتتى. مانا بۇ ھەدىستە ساھابە كىراملاردىن بىرى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۆيىگە تائامغا دەۋەت قىلغان بولۇپ، تائامنىڭ پەقەت بەش كىشىگىلا يېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ قويغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دەۋەت قىلىنغان ئۆيگە ماڭغاندا، نامرات ساھابىلاردىن بىرى بىزگە ئەگىشىپ ماڭغان. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم ئۇنىڭغا گەپ قىلماي ئۆي ئىگىسىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە، ئۆي ئىگىسىگە ئەھۋالنى بايان قىلىپ: مۇنۇ كىشى بىزگە ئەگىشىپ كەلدى، خالىساڭ ئىجازەت بېرىپ مېھمان قىلىسەن، خالىساڭ قايتىپ كېتىدۇ، دېدى.

بۇ ھەدىستىن تۆۋەندە بىر نەچچە مەسىلىنى بىلىۋالالايمىز:

1 ـ مېھمانغا چاقىرىلغان يەرگە باشقا بىر كىشىنى ئەگەشتۈرۈپ بارماسلىق. چۈنكى ئۆي ئىگىسى سىز ئېلىپ بارغان كىشىنى ياقتۇرماسلىقى مۇمكىن، ياكى ئۆي ئىگىسىنىڭ تەييارلىغان تائاملىرى چەكلىك بولۇشى مۇمكىن. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا چاقىرىلمىغان بىر مېھماننى ئەگەشتۈرۈۋېلىش، ئۆي ئىگىسىگە ئەزىيەت بەرگەنلىك بولىدۇ.

2 ـ ئەگەر چاقىرىلغان يەرگە باشقا بىر كىشىنى بىرگە ئېلىپ بېرىش توغرا كېلىپ قالسا، ئۆي ئىگىسىگە خەۋەر بېرىپ ئىزنىنى ئېلىش كېرەك. چۈنكى ئۆيگە كىمنى چاقىرىش، كىمنى چاقىرماسلىق ئۇنىڭ ھەققى.

3 ـ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىگە ئەگىشىپ ماڭغان كىشىگە ھېچنەرسە دېمىدى. پەقەت بارىدىغان يەرگە بېرىپ بولغاندا ئۆي ئىگىسىنىڭ ئىختىيارىغا قويدى. بۇنىڭدا ئىككى نەرسە مەقسەت قىلىنغان بولۇشى مۇمكىن، ئۇنىڭ بىرى ئەگىشىپ ماڭغان كىشىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتمەسلىك. ئەگەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا بىز بىلەن بىرگە ماڭمىغىن، دېگەن بولسا، ئۇ كىشىنىڭ كۆڭلى قاتتىق رەنجىيتتى، چۈنكى ئۇ يەيدىغان نەرسە تاپالمىغانلىقى ئۈچۈن نائىلاج ئەگىشىپ ماڭغان ئىدى. يەنە بىرى يامان گۇمانغا يول قويماسلىق. چۈنكى رەسۇلۇللاھ ئۇنى بىرگە مېڭىشتىن توسقان تەقدىردە، ھېلىقى كىشىنىڭ كۆڭلىدە رەسۇلۇللاھ تائامدىن قىزغىنىپ، مېنى توستى دېگەندەك يامان گۇمانغا چۈشۈپ قېلىش ئارقىلىق گۇناھكار بولۇش ئېھتىمالى بار. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە رۇخسەت بېرىش ياكى بەرمەسلىك ئىشىنى ئۆي ئىگىسىگە قويدى. مانا بۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھېكمەتلىك ئىش قىلىدىغانلىقىنىڭ تىپىك مىسالى.

ئەمدى تۆۋەندە ئۆيگە كىرگەن مېھمان رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك بەزى ئىشلارنى ئېيتىپ ئۆتىمىز: باشقا بىرىنىڭ ئۆيگە مېھمانغا بارغان كىشى ئۆينىڭ ۋە ئىگىسىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىشى، دەستۇرخانغا تائام قويۇلغاندا يېمەك ـ ئىچمەك ئادابىغا ئەمەل قىلىشى لازىم. ئالدى بىلەن قولىنى يۇيۇشى، ئاندىن بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىيم دەپ يېيىشى، ئۆزىنىڭ ئالدىدىن يېيىشى ۋە ئوڭ قولى بىلەن يېيىشى كېرەك. باشقىلارنىڭ ئالدىدىكى نەرسىگە قول ئۇزاتماسلىقى، لىگەننىڭ ئوتتۇرىدىكى نەرسىنى ئالماسلىقى، باشقىلارنىڭ ئالدىدىكى تائامغا قارىماسلىقى، تاماق يېگەندە كۆپ كۈلمەسلىكى، تاماقنى تېز ـ تېز يەپ ھەممىدىن ئاۋۋال دەستۇرخاندىن قوپۇپ كەتمەسلىكى، بەك ئاستا بولۇپ ھەممىنىڭ ئارقىسىدا قالماسلىقى لازىم.

دەستۇرخاندا ئولتۇرۇپ كېكىرمەسلىك، ئاغزىغا ئېلىپ بولغان نەرسىنى قايتۇرۇپ چىقارماسلىق، قوشۇقتا ياكى ئاردا تاماق يەيدىغان كىشىلەرنىڭ قېشىدا قولىدا تاماق يېمەسلىك، بىرى بىر نەرسە ئۇزاتسا قولىنى قايتۇرماسلىق، ئالدىغا قويۇلغان نەرسىنى "مەن بۇنى يېمەيمەن ياكى ياقتۇرمايمەن" دېمەسلىك، چىشىنى كولىماقچى بولسا بېشىنى بىر تەرەپكە قايرىپ ياكى بىر قولى بىلەن ئاغزىنى توسۇپ تۇرۇپ كولاش، چىشىنىڭ ئارىسىدىن چىققان نەرسىلەرنى كىشىلەر كۆرمەيدىغان بىر يەردە قويۇش، تاماق يېگەندە ياكى چاي ئىچكەندە ئاۋاز چىقارماسلىق قاتارلىق ئىشلار دەستۇرخان ئادابلىرىدىن بولۇپ، مېھماندارلىققا بارغان كىشى بۇلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىشى كېرەك.

بىر پىيالە چايغا بولسىمۇ چاقىرىقنى قوبۇل قىلىش، چاقىرغان يەرگە باشقىلارنى ئەگەشتۈرۈپ بارماسلىق، ئۆي ئىگىسى بولغان كىشىمۇ چاقىرماستىن كېلىپ قالغان مېھماننى قايتۇرماسلىق، ئەگەر بىرلا ۋاقىتتا ئىككى يەرگە چاقىرىپ قالغان بولسا، بىرىنچى قېتىم چاقىرغان يەرگە ئاۋۋال بېرىش، ساھىبخانلارنىڭ كەلگەن مېھمانلارنى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن خۇش چىراي قارشى ئېلىشى، قولىغا يېتىدىغان ياخشى نەرسىلەرنى تەقدىم قىلىشى لازىم.

ئۇرۇق ـ تۇغقان، يېقىن ـ يورۇق، ئەل ـ ئاغىنەلەر بىر ـ بىرىنىڭ ئۆيگە كىرىپ، يېمەكلىرىنى يېسە، ئۆي ئىگىسىنى بىئارام قىلمىغان ھالدا خالىغان ۋاقىتتا بارسا بولىدۇ ۋە خالىغىنىنى يېسە

بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ خىزمەتچىسى بۇرەيرەنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ئۇ ئۆيدە بولمىسىمۇ تائاملىرىنى يەيتتى. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾ ﴾

﴿(ئى مۆمىنلەر!) سىلەر ئۆز ئۆيۈڭلاردا (يەنى بالىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە) ئاتىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئانىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ھەمشىرەڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاتاڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ ئۆيلىرىدە، ئاتاڭلارنىڭ ھەمشىرىلىرىنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ ئۆيلىرىدە، ئاناڭلارنىڭ ھەمشىرىلىرىنىڭ ئۆيلىرىدە، يا سىلەر ئاچقۇچلىرىنى باشقۇرىدىغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە (يەنى ئۆي ئىگىسى سىرتقا چىقىپ كېتىپ، ئۆي بىلەن ئاچقۇچنى سىلەرگە تاپشۇرغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە)، يا دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە (ئىجازەتسىز) بىرەر نەرسە يېسەڭلار گۇناھ يوقتۇر. سىلەر توپلىشىپ يېسەڭلارمۇ يا يەككە يېسەڭلارمۇ گۇناھ يوقتۇر. سىلەر ئۆيلەرگە كىرگەن چېغىڭلاردا ئۆزەڭلارغا الله بەلگىلىگەن مۇبارەك، پاك سالامنى بېرىڭلار (يەنى ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم دەڭلار)، الله سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ ئايەتلەرنى مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ.﴾ [سۈرە نۇر: 61 - ئايەت]

الله تائالا بىزنى ئىسلامى ئەخلاق بىلەن ئەخلاقلىنىپ، ناچار قىلىقلاردىن يىراق تۇرغىلى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

38 ـ ھەدىس

ئىجازەتنى ئۈچ قېتىم سوراش توغرىسىدا

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلم: « اَلِاسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وإِلاَّ فَارْجِعْ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**ئىزنى سوراش ئۈچ قېتىم بولىدۇ، ئىزنى بەرسە كىرگىن، بولمىسا قايتقىن.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5583]

ئىزاھات :

بىراۋنىڭ ئۆيىگە ۋە خۇسۇسىي ئورۇنلارغا كىرىش ئۈچۈن ئۆي ئىگىسىدىن رۇخسەت سوراش، اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ئەمرى قىلغان ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەشەببۇس قىلغان پەزىلەتلىك ئەخلاقتۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٌ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ ﴾

«ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە كىرىشكە ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە كىرمەڭلار. بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. ۋەز ـ نەسىھەت ئالغايسىلەر. ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم بولمىسا سىلەرگە ئىجازەت بېرىلمىگىچە كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار

دېيىلسە، قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر. اللە تائالا سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەللىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر.» [سۈرە نۇر: 27 ـ 28 ـ ئايەتلەر]

ئىجازەت سوراشنى ۋاجىب قىلىشنىڭ ھېكمىتى ۋە ئۇنىڭدىن مەقسەت شۇكى، ئىنسان بەزىدە باشقىلارنىڭ كۆرۈشنى خالىمايدىغان ھالەتتە بولىدۇ. ئۇ مەخپىي بىر ئىش قىلىۋاتقان ياكى ئەر ـ خوتۇن بىرگە بولغان ياكى تېببىي دورا قىلىۋاتقان ھالەتتە بولۇپ، بۇنداق ھالەتتە بالىسى ياكى ئاتا ـ ئانىسى ياكى دوستى ياكى خىزمەتچىسى ئىجازەت سورىماستىن ئۇسسۇپ كىرىشى ھەر ئىككى تەرەپنى خىجىل قىلىدۇ. بەزىدە تەرەپلەر ئارىسىدا دۈشمەنلىك تۇغدۇرىدۇ. شۇڭلاشقا تالادىن كىرگەن كىشىمۇ، ياكى ئۆينىڭ ئىچىدە بىر ـ بىرىنىڭ ھوجرىسىغا كىرمەكچى بولغان كىشىمۇ، ئۇسسۇپ كىرىۋەرمەستىن ئىجازەت سوراپ كىرىشى كېرەك.

بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ: "يا رەسۇلەللاھ! ئانامنىڭ قېشىغا كىرىش ئۈچۈن ئىجازەت سورايمەنمۇ؟" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ: **«ئىجازەت سورايسەن»** دەپ جاۋاب بەرگەن. ئۇ ئادەم: "ئانامنىڭ مەندىن باشقا خىزمەتچىسى يوق، ئۇنىڭ قېشىغا ھەر قېتىم كىرىشىمدە ئىجازەت ئالىمەنمۇ؟" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: **« ئاناڭنى يالىڭاچ ھالەتتە كۆرۈشنى خالامسەن؟»** دېدى. ئۇ كىشى: "ياق" دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ: **«ئۇنداق بولسا ئىجازەت ئالىسەن»** دېدى.

ئىجازەت سوراش ـ ـ سالام بېرىش، ئىشىكنى قېقىش ياكى ئۆي ئىگىسىنى چاقىرىش بىلەن بولىدۇ. ئۆينىڭ ئىشىكىنى قاقاقاندا، ئىشىك ئالدىدا تۇرماستىن يان تەرەپتە تۇرۇش كېرەك. ئىشىكنى قاقاقاندا ئاستا قېقىش لازىم. ئۆيدىكىلەرنى بىئارام قىلىدىغان شەكىلدە قاتتىق ئىشىك قاقماسلىق، ئىشىك ئېچىلغاندا ئۆيگە كىرىشكە رۇخسەت بېرىلىپ بولغىچە كىرمەسلىك ۋە ئىشىكنىڭ ئىچىگە قارىماسلىق كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«بىراۋنىڭ ئۆيگە ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز مارىلاپ قارىغان كىشىنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋەتسە، ئۇنىڭغا دىيەتمۇ كەلمەيدۇ، قىساسمۇ ئېلىنمايدۇ.»** قارىغۇ كىشىمۇ باشقىلارنىڭ ئۆيگە ئىجازەتسىز

كىرمەسلىكى كېرەك. چۈنكى ئۇنىڭ كۆزى كۆرمىگەن بىلەن، بەزى مەخپىيەتلىكلەرنى ئاڭلاپ قېلىشى مۇمكىن.

ئوچۇق يەردە تۇرغان بىر كىشى ياكى كۆپ كىشىلەرگە سالام بېرىشتە، يىراقتىن سالام بېرىش كېرەك. چۈنكى ئۇنىڭ قولىدا باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىنى خالىمايدىغان بىرەر نەرسە بولۇشى مۇمكىن. ياكى كىشىلەر ئۆزئارا سىرلىرىنى سۆزلىشىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. خەۋەرسىز قېشىغا كېلىپ كۆرىدىغاننى كۆرۈپ، ئاڭلايدىغاننى ئاڭلاپ بولۇپ سالام بېرىش توغرا ئەمەس.

ئۆيگە كىرىشكە ئىجازەت سوراشنىڭ ۋاجىبلىقى، ھەممە نەرسىگە رۇخسەت سوراشنىڭ ۋاجىبلىقىنى تەقەززا قىلىدۇ. مەسىلەن: بىر ئادەم بىر نەرسە يېزىۋاتقان بولسا، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كېلىپ يېزىۋاتقان نەرسىسىنى ئوقۇش، باشقىلارغا كەلگەن خەت ـ چەك ۋە باشقا ماتېرىياللارنى ئېچىپ ئوقۇغان ئادەمنىڭمۇ كۆزىنى ئويىۋەتسە بولىدۇ.

بەزى ئەھۋاللاردا رۇخسەت سوراش ۋاجىب بولمايدۇ. مەسىلەن: بىر ئۆي ياكى دوكاندىن ئادەتتىن تاشقىرى ئوت چىقسا، ئۇنى كۆرگەنلەر دەرھال ئۆيگە كىرىپ، ئۆيدىكى ئىنسانلارنى ۋە مال ـ مۈلكنى قۇتقۇزۇش كېرەك. بۇنىڭغا ئىجازەت ئېلىش كەتمەيدۇ. شۇنىڭدەك، ئەگەر بىر ئۆيدە ئىنسانلار توپلىشىپ قىمار ئويناش ۋە باشقا شەرىئەتكە خىلاپ ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقى مەلۇم بولسا، ئۇ ئۆيگە ئىجازەتسىز كىرىپ يامان ـ پاھىشە ئىشلارنى يوقىتىش كېرەك.

دوكان، بازار ۋە ئۆي قاتارلىق يەرلەردە گەپ تىڭشاش، جاسۇسلۇق قىلىش شەرىئەتتە ئىنتايىن ئېغىر گۇناھتۇر. گەپ تىڭشىغان كىشىلەرنىڭ قۇلىقىغا قىيامەت كۈنى قوغۇشۇن قۇيۇلىدۇ.

بىرەر ئۆيگە كىرىشكە ئىجازەت سورىغاندا، ئىجازەت بېرىلمىسە خاپا بولماستىن قايتىش كېرەك. بۇ ئىسلامىي ۋە ئىنسانىي پەزىلەت بولۇپ، قۇرئان كەرىم ۋە ھەدىس شەرىفلەردە بىزگە بۇيرۇلغاندۇر. ئەپسۇسكى بىز بۇ گۈزەل ئەخلاقنى ئۆزىمىزگە ئۆزلەشتۈرمەي قالاقلىقىمىزنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتىمىز. ھالبۇكى ياۋروپالىقلار بىزنىڭ بۇ پەزىلىتىمىزنى قوبۇل قىلىپ ئۆرپ ـ ئادەتكە ئايلاندۇرغان. مانا ئەمدى بۇ ئىسلامىي پەزىلەت ”ياۋروپا مەدەنىيىتى“ بولۇپ ئالدىمىزغا چىقماقتا. قۇرئان ـ ھەدىسنى قاتلاپ قويۇپ، ياۋروپالىقنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېتىۋاتقان بەزى ئەخمەق

مۇسۇلمانلار، ياۋروپادا ئۆيگە كىرسە رۇخسەت سوراپ كىرىدىغان، بىر ئۆيدىكىلەر بىر - بىرىنىڭ مەخسۇس ھوجرىلىرىغا كىرىشتە ئىجازەت ئالىدىغان، رۇخسەت بەرسە كىرىدىغان، بولمىسا كىرمەيدىغان، بىرسىنىڭ ئۆيىگە بارماقچى بولسا ئالدىدىن تېلىفون ئېچىپ خەۋەرلىشىپ بارىدىغان شۇنداق ياخشى ئادەت بار ئىكەن. بىزمۇ ئاشۇ مەدەنىيەتنى قوبۇل قىلىشىمىز كېرەك دەپ داۋراڭ سالماقتا.

بۇ نېمىدېگەن ئېچىنىشلىق ئەھۋال! پەن - تەخنىكىدا ئارقىدا قالغاندەك، ئۆرپ - ئادەت ۋە مەدەنىيەتتىمۇ غەيرى مۇسلىملارنىڭ ئارقىسىدا قېلىش، ئۇلارنىڭ ئادەتلىرىگە تەلمۈرۈش نېمىدېگەن نومۇس، نېمىدېگەن رەسۋالىق!؟ بىز قاچان ئۆزىمىزنى تونۇپ قۇرئان - ھەدىسقا ئەمەل قىلىمىز؟ قايسى ئايەت ۋە قايسى ھەدىس مۇسۇلمانلارنىڭ بۈگۈنكى ئەخلاقىنى ۋە مەدەنىيىتىنى قوبۇل قىلىدۇ؟

ئىسلامنى ياخشى ئۆگەنمەي، ئۇنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى ئوبدان چۈشەنمەي، قۇرئان ئەخلاقىنى ئۆزىمىزگە ئۆزلەشتۈرمەي، كونا قالاق ۋە خۇراپىي ئۆرپ - ئادەتلەرگە ئېسىلىۋېلىپ، مەن مۇسۇلمان دەپ دەۋا قىلىش، مۇقەددەس ئىسلام دىنىنى كىرلەتكەنلىك، غەيرى مۇسلىملارنىڭ ئالدىدا ئىسلام دىنىنى مەدەنىيەتسىز، مەينەت، كىشىلەرنىڭ ئالدىنى توسۇپ ئىلىم - پەندە تەرەققى قىلغىلى قويمايدىغان، 21 - ئەسىرگە يارىمايدىغان ئارقىدا قالغان قالاق بىر دىن قىلىپ كۆرسىتىش بولۇپ، بۇنىڭ جازاسى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خارلىققا قېلىشتۇر. مۇسۇلمانلارنىڭ بۈگۈن خارلىققا قېلىشىنىڭ بىردىنبىر سەۋەبى مانا مۇشۇ بولماي نېمە؟!

ئىسلامدىكى پەزىلەت ۋە گۈزەل ئەخلاق ھېچقانداق دىن ۋە مىللەتتە يوق. ھېچقانداق بىر دىن ئىنسانلارنى ئىسلامدەك ئىلىم - پەنگە چاقىرمايدۇ. بۇ ئاساسى يوق قۇرۇق دەۋا ئەمەس. سۆزىمىزنىڭ راستلىقىنى قۇرئان - ھەدىس ئۆزى ئىسپاتلايدۇ. ئەمما كىشىلەر قۇرئان - ھەدىسنى تەتقىق قىلىپ ئۇلتۇرۇشنىڭ ئورنىغا، مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالىغا قاراپلا ئىسلامغا باھا بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق باھا بېرىشىگە قۇرئان - ھەدىسنىڭ روھىغا ئۇيغۇن ئىش ئېلىپ بارمىغان ۋە ھاياتىمىزنى ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرىگە بويسۇندۇرماي شەيتاننىڭ ئەمرىگە بويسۇندۇرغان بىز مۇسۇلمانلار سەۋەبچى.

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

ھەقىقەتنى كۆرەيلى. قۇرئان ئەخلاقىنى ئۆزىمىزگە ئۈلگە قىلايلى. خۇراپاتنى تاشلاپ بىلىمگە ئەمەل قىلايلى. كامىل مۇسۇلمان بولساق ھېچقاچان خارلانمايمىز. مۇنداق ئېتى بار ـ جىسمى يوق چالا مۇسۇلمان بولساق ھەر ئىككى ئالەمدە خارلىقتىن قۇرتۇلالمايمىز. ئۆزىمىزنى ئۆزىمىز خار قىلمايلى.

الله تائالا بىزلەرنى توغرا يولدا مېڭىشقا مۇۋەپپەق قىلىپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئېزىز قىلسۇن. ئامىين!

39 ۋە 40 . ھەدىس

قوشنىغا ئازار بەرمەسلىك توغرىسىدا

عن سعيد عن أبي شريح رضي الله عنه أنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و سلم قال: «وَاللهِ لا يُؤْمِنُ، وَاللهِ لا يُؤْمِنُ، وَاللهِ لا يُؤْمِنُ» قِيلَ: "ومَنْ يَارَسُولَ اللهِ؟" قال: «اَلَّذِي لا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ» [رواه البخاري] وفي لفظ مسلم «لا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لاَ يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ»

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى سەئىد ئەبۇ شۇرەيھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**الله بىلەن قەسەمكى مۆمىن بولمايدۇ، الله بىلەن قەسەمكى مۆمىن بولمايدۇ، الله بىلەن قەسەمكى مۆمىن بولمايدۇ**» دېدى. ساھابىلار: "كىم يارەسۇلۇللاھ؟" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ: «**قوشنىسى ئۇنىڭ زۇلمىدىن خاتىرجەم بولالمىغان ئادەم**» دەپ جاۋاب بەردى. [بۇ تېكىست بۇخارىغا ئائىت، ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5878] ئىمام مىسلىمنىڭ رىۋايىتىدە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**قوشنىسى ئۇنىڭ زۇلمىدىن خاتىرجەم بولالمىغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ**» دېگەن.

و عَنْ أبي هريرة رضي الله عنه: أنَّ رسولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قال: «مَنِ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَ لَهُمْ أن يَفْقَؤُوا عَيْنَهُ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**كىمكى بىر قەۋمنىڭ ئۆيىگە رۇخسەتسىز مارايدىكەن، ئۇلارغا ئۇ ئادەمنىڭ كۆزىنى ئويىۋېتىش ھالال بولىدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 5592]

ئىزاھات :

ئىسلام قوشنا ھەققىنى ناھايىتى چوڭ ۋە مۇھىم ھەقلەردىن ھېسابلايدۇ. چۈنكى ئىسلام قوشنىنى يېقىن تۇغقانغا ئوخشاش كۆرىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىسىدە مۇنداق دەيدۇ: «**جىبرىيىل ماڭا قوشنا ھەققى توغرىسىدا شۇنداق كۆپ تەۋسىيە قىلدىكى، مەن قوشنا - قوشنىسىدىن مىراس ئالىدىغان ئوخشايدۇ دەپ قالدىم.**» ئىسلام اللە تائالاغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ كامىل بولۇشى ئۈچۈن قوشنىغا ياخشىلىق قىلىشنى شەرت قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قوشنا ھەققى توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: «**قوشنا ھەققىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ ئۇ - قوشنا ياردەم سورىسا ياردەم قىلىش، كېسەل بولسا يوقلاش، ۋاپات بولسا جىنازىسىغا قاتنىشىش، ئەگەر بىر ياخشى ئىشقا ئېرىشسە تەبرىكلەش، بېشىغا بىر مۇسىيبەت كەلسە تەزىيە بىلدۈرۈش، قوشنىنىڭ رۇخسىتىسىز ئۆيىنىڭ تېمىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭدىن ھاۋا ۋە كۈننىڭ نۇرىنى توسىماسلىق، ئۇنىڭغا ئازار بەرمەسلىك، ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىك، مېۋە ئالساڭ ئۇنىڭغىمۇ ھەدىيە قىلىش، ھەدىيە قىلمىساڭ كۆرسەتمەي مەخپىي ئەكىرىش، قوشنىلارنىڭ بالىلىرىنى تەلمۈرتۈپ، بالاڭغا ياخشى مېۋىلەرنى تۇتقۇزۇپ تالاغا چىقىرىپ قويماسلىق، قازاندىن ئاۋاز چىقىرىپ، قوشنىغا ئاڭلىتىپ تاماق ئەتمەسلىك، ياكى بولمىسا ئەتكەن تاماقلاردىن قوشنىغىمۇ بېرىش قاتارلىقلاردۇر.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام تەبەرانى رىۋايەت قىلغان]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يوقىرىدىكى ھەدىسىدە قوشنا ھەققىنى ئون نەچچەخىل خىسلەت بىلەن بايان قىلدى. بۇ ھەقلەرنى ئادا قىلىشتا قوشنىنىڭ تۇغقان بولۇشى ياكى يات بولۇشى، مۇسۇلمان بولۇشى ياكى بولماسلىقى پەرق قىلمايدۇ. ھەممىسى ئوخشاش قوشنا، ئوخشاش ھوقۇقتا ئىگە. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەھۇدى ۋە مۇشرىك قوشنىلىرىنى يوقلايتتى. چاقىرسا باراتتى. ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى. سەدىقە بېرەتتى. بىراۋغا ياخشىلىق قىلماقچى بولسا ئاۋۋال قوشنىلىرىدىن باشلايتتى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دېگەن: «**ئى ئەبۇ زەر! شورپا پىشۇرساڭ سۈيىنى كۆپراق قۇيۇپ قوشنۇڭغىمۇ بەرگىن. اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان كىشىنىڭ قوشنىسىغا ئەزىيەت بېرىشى، ئۇنى تىللىشى، ئۇنىڭ بالىلىرىنى ئۇرۇشى،**

تۆھمەت قىلىشى، ئىشكىنى قاتتىق قېقىشى، ئۆيىنىڭ ئالدىغا ئەخلەتلەرنى تاشلاپ قويۇشى، قوشنىسىغا زىيان يېتىدىغان دەرىجىدە سۇ تۆكىشى، قوشنىسىدىن ھاۋا ۋە كۈننىڭ نۇرىنى توسىدىغان شەكىلدە تېمىنى ئېگىزلىتىشى، قوشنىسىنىڭ ئۆيى تەرەپكە دەرىزە ئېچىشى، قوشنىسىنىڭ ئۆيىگە قاراپ ئۇنىڭ ئايال ۋە قىزلىرىنى بىئارام قىلىشى ھارامدۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى ۋە ئەھمەد رىۋايەت قىلغان]

ياخشىلىق ۋە خەيرى ـ ساخاۋەت بىلەن مەشھۇر بولغان سالىھ بىر كىشى ئۆلۈپ كەتكەن بولۇپ، ئۇنى سالىھلاردىن بىرى چۈشىدە كۆرۈپتۇ. قارىسا ھېلىقى كىشىنىڭ پەقەتلا بىشى ئوتتا كۆيۈۋاتقۇدەك. بۇ نېمە ئىش دەپ سورىسا، ئۇ كىشى ھايات چېغىدا دەرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ قوشنىسىنىڭ ئۆيىگە قارايدىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن بېشى ئوتتا كۆيىۋېتىپتۇ.

رىۋايەت قىلىنىشىچە بىر كۈنى بىر ئادەم رەسۇلۇللاھقا قوشنىسىدىن داتلىنىپ كەپتۇ، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا «سەۋر قىلغىن» دەپ تەسەللى بېرىپتۇ، ھېلىقى ئادەم ئىككى ـ ئۈچ قېتىم كەلگەندىن كېيىن رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا «بارلىق نەرسە ـ كېرەكلىرىڭنى يولغا ئاچىقىپ ئولتۇرۇڭ» دەپتۇ. ئۇ شۇنداق قىلغاندىن كېيىن يولدىن ئۆتكەن كىشىلەر ئەھۋالنى ئۇقۇپ ئۇنىڭ قوشنىسىغا لەنەت ئوقۇشقا باشلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قوشنىسى كېلىپ "ئۆيۈڭگە قايتىپ كىرگىن، بۇنىڭدىن باشلاپ مەندىن ھېچقانداق يامانلىق كۆرمەيسەن" دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

قوشنىلار ئارىسىدىكى ئىناقلىق، ئۆلپەت كۆيۈمچانلىق ئائىلىلار ئارىسىدىكى غەيۋەت ـ شىكايەت، مەنمەنچىلىك، بىر ـ بىرىنى ياراتماسلىق، بىر ـ بىرىنى گەپتە چېقىشتۇرۇشتەك يامان ئىللەتلەر تۈپەيلى بۇزۇلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەرلەر ئاللاھ تائالانىڭ ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قوشنا ھەقلىرى توغرىسىدىكى ئەمرى ـ پەرمانلىرىنى ياخشى ئۆگىنىپ ئەمەل قىلغاننىڭ تېشىدا، ئائىلىلىرىمىزغا، قىزلىرىمىزغا، ئاچا ـ سىڭىللىرىمىزغا ئۆگىتىشىمىز، ئۇلارغا ھەر دائىم پەند ـ نەسىھەت قىلىپ تۇرۇشىمىز لازىم. ئەگەر ئائىلىلار ئارىسىدا بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەرسە، ئەرلەر خوتۇننىڭ ئارقىسىغا كىرىپ بىر ـ بىرى بىلەن ئۇرۇشماستىن، مەسىلىنى تەمكىنلىك بىلەن چىرايلىق ھەل قىلىش كېرەك.

شۇنىڭدەك ئۇششاق باللارنىڭ سەۋەبى بىلەنمۇ قوشنىلار ئارىسىدا كۆڭۈلسىزلىك كېلىپ چىقىدۇ. ئۇششاق باللار ئويناپ ئۇرۇشۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بەزى ئاتا - ئانىلار دەرھال غەزەبلىنىپ جېدەل - ماجىرا پەيدا قىلىدۇ. بۇ توغرا ئەمەس. چۈنكى كىچىك باللار ھازىر ئۇرۇشۇپ، چوڭلارنى جېدەلگە سېلىپ قويۇپ، يەنە بىللە ئوينايدۇ. ئۇنىڭ ئۈچۈن كىچىك باللارنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ، ئاتا - ئانىلار بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىدىغان سۆز - ھەرىكەتلەرنى قىلىشى ئورۇنلۇق ئەمەس. ھەر ئىككى تەرەپ باللىرىغا ياخشى نەسىھەت قىلىش، كەمچىلىك ئۆتكۈزگەن تەرەپ كەچۈرۈم سوراش لازىم. قارشى تەرەپتىكىلەرمۇ ئەپۇ قىلىشى كېرەك. ئۆز كەمچىلىكىنى تونۇپ كەچۈرۈم سوراش ۋە ئۇنى ئەپۇ قىلىش پەزىلەتتۇر. چۈنكى قوشنىنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭغا ئەزىيەت قىلىش، ئىنساننىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرىنى بىكار قىلىۋېتىدۇ. بىر كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بىر ئايال ھەققىدە مۇنداق سوئال سوراشتى: پالان ئايال كېچە ئۇخلىماي ناماز ئوقۇيدۇ، كۈندۈزى روزا تۇتىدۇ ۋە كۆپ سەدىقە بېرىدۇ، لېكىن ئۇ قوشنىسىغا ئازار بېرىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئۇنىڭدا ھېچقانداق ياخشىلىق يوق، ئۇ دوزاخ ئەھلىدىندۇر**» دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قوشنا ھەققى توغرىسىدا سۆزلىگەن ھەدىسلىرى ناھايىتى كۆپ. مەسىلەن: رەسۇلۇللاھ: «**مۆمىن - - ئىنسانلارنى خاتىرجەم قىلغان كىشىدۇر، مۇسۇلمان - - تىلى ۋە قولى بىلەن باشقىلارغا ئەزىيەت يەتكۈزمىگەن كىشىدۇر، مۇھاجىر - - يامانلىقنى تاشلىغان كىشىدۇر. اللە بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، قوشنىسى زۇلمىدىن خاتىرجەم بولالمىغان كىشى جەننەتكە كىرمەيدۇ**» دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: «**اللە سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا رىزقىڭلارنى تەقسىم قىلغاندەك، ئەخلاقىڭلارنىمۇ تەقسىم قىلدى، اللە تائالا دۇنيانى دوستىغىمۇ، دۈشمىنىگىمۇ بېرىدۇ. دىنىنى پەقەت ئۆزى دوست تۇتقان كىشىگىلا بېرىدۇ. اللە كىمگە دىنىنى بەرسە ئۇنى دوست تۇتىدۇ. اللە بىلەن قەسەمكى، بىر ئادەم چىن دىلى ۋە تىلى بىلەن ئىشەنمىگۈچىلىك مۇسۇلمان بولمايدۇ. قوشنىسى ئۇنىڭ زۇلمىدىن خاتىرجەم بولمىغۇچىلىك مۆمىن بولالمايدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان]

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنٗا وَبِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡجَارِ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡجَارِ ٱلۡجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلۡجَنۢبِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخۡتَالٗا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ﴾

﴿اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا ـ ئاناڭلارغا، خىش ـ ئەقرىبالىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستىڭلاردىكى قۇل ـ چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، الله مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇرمايدۇ.﴾ [سۈرە نىسا: 36 ـ ئايەت]

ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزلەرنى قوشنىلىرىمىزغا ھەر تۈرلۈك ئەزىيەت يەتكۈزۈشتىن، قوشنىلىرىمىزنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىشتىن ساقلىغىن. ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى قوشنا ھەققىگە رىئايە قىلمايدىغان ۋە سەندىن قورقمايدىغان يامان قوشنىغا گىرىپتار قىلمىغىن. ئى پەرۋەردىگارىمىز! ساڭا سېغىنىپ يامان قوشنىنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمىز، بىزنى ئامان قىلغىن. ئامىين!

41 . ھەدىس

قەرزنى ئارقىغا سۈرمەسلىك توغرىسىدا

عنْ أَبِي هريرةَ رضي الله عنه أنَّ رسولَ الله صلى الله عليه و سلم قال : «مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيءٍ فَلْيَتْبَعْ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«باي ئادەمنىڭ قەرزنى ئارقىغا سۈرۈشى زۇلۇمدۇر، بىرىڭلارنىڭ قەرزى بىر باي كىشىنىڭ بېرىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلىنسا، بۇ ھاۋالىنى قوبۇل قىلسۇن.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 2253]

ئىزاھات:

ئىنسان بۇ دۇنيادا ئۆزى يالغۇز ياشىيالمايدۇ. چۈنكى ھاياتىدا بىر نەچچە تۈرلۈك نەرسىگە موھتاج بولىدۇ. ئېھتىياجىنى ئۆزى يالغۇز قامداپ كېتەلمەيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ باشقىلار بىلەن ئارىلىشىپ ھايات كەچۈرۈشكە موھتاج. ھەقىقەت مۇشۇ ئىكەن، كىشىلەر ئۆز ئارا ياخشى مۇئامىلە قىلىشىپ، بىر ـ بىرىنىڭ ئېھتىياجلىرىنى قامداپ ياشىشى كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە مۇسۇلمانلارنى بىر ـ بىرىگە ياخشى مۇئامىلە قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى. ئىنسان بۇ ھاياتتا يا ئالغۇچى بولىدۇ ياكى بەرگۈچى. ئەگەر ئۇ بىراۋنىڭ سەدىقە ياكى ھەدىيەسىنى ئالسا، ئۇنى بەرگۈچىگە رەھمەت ئېيتىدۇ ۋە قولىدىن كېلىشىچە ياخشىلىققا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشقا تىرىشىدۇ. ئەگەر بىراۋدىن قەرز ئالغان بولسا، ۋاقتى توشقان ھامان قايتۇرىدۇ ۋە قەرز بەرگۈچىگە قىلغان ياخشىلىقى ئۈچۈن چوڭقۇر تەشەككۈرىنى بىلدۈرىدۇ. مۇسۇلمان ئالغان نەرسىنى قايتۇرۇشتا، ئالغان ۋاقتىدىكىدىن ياخشىراق قايتۇرۇشى كېرەك. قەرز ئالىدىغان چاغدا ئاغزىدىن ھەسەل ئېقىتىپ، قەرزنى ئېلىۋېلىپلا "مەن سېنى نەدە كۆرگەن" دەپ قەرز ئىگىسىنى رەنجىتىش،

قەرزنى قايتۇرماي تۇرىۋېلىش، قولىدا قەرزنى تۆلەش ئىمكانىيىتى بار تۇرۇغلۇق قەرزنى كەينىگە سوزۇش قەرز ئىگىسىگە زۇلۇم قىلغانلىق بولۇپ مۇسۇلماننىڭ ئەخلاقى ئەمەس.

مۇسۇلمان كىشى ئەگەر بەرگۈچى بولسا، بېخىللىق، مىننەتخورلۇق قىلىپ، كەمبەغەللەرنى قىستىمايدۇ. چۈنكى مەنپەئەتلەرنىڭ ئۆز ئارا ئالمىشىپ تۇرۇشى تەبىئەت قانۇنى. شۇڭا قەرز بەرگۈچى قەرزدارنى بەك قىستىماسلىقى، مۆھلەتنى ئۇزايتىپ بېرىشى، قەرزدارنىڭمۇ مۇمكىن قەدەر قەرزنى تېزدىن قايتۇرۇشقا تىرىشىشى لازىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازلىرىدا: **«ئى پەرۋەردىگارىم! ساڭا سېغىنىپ گۇناھكارلىقتىن ۋە قەرزدار بولۇپ قېلىشتىن پاناھ تىلەيمەن»** دېگەن دۇئانى كۆپ قىلاتتى. ساھابە كىراملار بۇ دۇئانى كۆپ قىلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ: **«ئىنسان قەرزدار بولسا، يالغان سۆزلەيدىغان ۋە ۋەدىسىدە تۇرمايدىغان بولۇپ قالىدۇ»** دەپ جاۋاب بەرگەن. شۇڭا مۇمكىن قەدەر قەرز ئالماسلىق، ئۇنىڭدىن باشقا ئامال تاپالماي قەرز ئالغان بولسا ئەڭ قىسقا مۇددەت ئىچىدە قايتۇرىشى كېرەك.

كىشىنىڭ قەرز ياكى باشقا ھەقلەرنى ئۆتەشكە قۇربى يېتىپ تۇرۇغلۇق، ھەقلەرنى ئۆز ۋاقتىدا ئۆتىمەي كېچىكتۈرۈشى ھەق ئىگىسىگە زۇلۇم قىلغانلىقتۇر. زۇلۇم ئەڭ چوڭ گۇناھلاردىن بولۇپ، ھەق ئىگىسى رازى بولمىغۇچىلىك اللە تائالا ئۇنىڭدىن ئۆتمەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«اللە باي زالىمنى، ياشانغان تۇرۇپ ئەقىل تاپمىغان كىشىنى ۋە نامرات مۇتەكەببىرنى بەك يامان كۆرىدۇ.»**

اللە تائالا سەدىقىنىڭ ساۋابىنى بىرگە ئون قىلغان بولسا، قەرز بەرگەننىڭ ساۋابىنى بىرگە ئون سەككىز قىلدى. چۈنكى قەرز ئالغۇچى قاتتىق موھتاج بولىدۇ، سەدىقە ئالغۇچى بەزىدە سەدىقە ئېلىشقا ھەقلىق بولسا، بەزىدە ھەقلىق بولمايدۇ. قاتتىق زۆرۈرىيەت جەھەتتىن قەرز سوراشقا مەجبۇر بولۇپ قالغان كىشىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىپ، ئۇنى قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرۇش مۇسۇلمانلىق بورچ ۋە ئىنسانىي ئەخلاقتۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ ﴾

﴿ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالىدىغان قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 280 ـ ئايەت]

ھەدىستىكى ئىككىنچى مەسىلە ھاۋالەدۇر. ئەگەر بىر كىشى ئۈستىدىكى قەرزىنى باشقا باي بىر كىشىنىڭ بېرىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلسا، قەرز ئىگىسى بۇنى قوبۇل قىلىشى قېرىنداشلىق بورچىدۇر. لېكىن كۈنىمىزدە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەخلاقى ناچارلاپ كەتكەنلىكتىن، بىر نەرسە ئالغان كىشى ئالغان نەرسىسىگە تېنىۋالىدىغان، مال ئىگىسىگە زۇلۇم قىلىدىغان، قەرزىنى ۋاقتىدا ئۆتىمەي كېچىكتۈرىۋېتىدىغان، مال ئىگىسىنى زاڭلىق قىلىپ قەرزىنى باشقىسىنىڭ بېرىشىگە ھاۋالە قىلىپ قويىدىغان، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان، بىر نەرسە بەرسە كەم بېرىدىغان، ئۈستىدىكى ھەقنى قايتۇرسا يامان سۆزلەر ۋە قوپاللىق بىلەن قايتۇرىدىغان بولۇپ قالدى. شۇڭلاشقا كىشىلەر مەجبۇر قالمىغۇچە ھاۋالىنى قوبۇل قىلمايدىغان، ھاۋالىنى قوبۇل قىلغاندىن كۆرە سەۋر قىلىپ، كۈتۈشنى ئەۋزەل بىلىدىغان بولۇپ قالدى.

بۇ ھەدىستىن ھاۋالىنى قوبۇل قىلىشنىڭ ۋاجىبلىقى چىقمايدۇ. بەلكى ئۇ گۈزەل ئەخلاق ۋە ياخشى مۇئامىلىدۇر. ھاۋالىنى قوبۇل قىلىشتىن كۆپلىگەن قىيىنچىلىقلار كېلىپ چىقىدىغان بولغاچقا، مۇسۇلمانلار ئارىسىدا مۇئامىلە ناچارلىشىپ كەتكەچكە، ھاۋالىنى قوبۇل قىلمىغان كىشى گۇناھكار بولمايدۇ.

ئەگەر مۇسۇلمانلار دىنىنىڭ تەلىماتلىرىغا ئەمەل قىلىپ، شەرىئىتىنىڭ ئىبادەت ۋە مۇئامىلىدىكى ھۆكۈملىرىنى ئىجرا قىلسا ئىدى، سودىلىرى پايدىلىق بولاتتى، ھەق ـ ھوقۇقلىرى قوغدىلاتتى، نامراتلار باي بولاتتى، رىزىقلىرى بەرىكەتلىك بولۇپ ھېچكىمگە موھتاج بولمايتتى. مۇسۇلمانلار ئوتتورىسىدا ھەقىقى قېرىنداشلىق بولۇپ، بىر ـ بىرىگە زۇلۇم قىلىش، بىر ـ بىرىنىڭ

ھەققىنى ئېلىشۇلىش بولمايتتى. بەلكى مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدىكى ھەر بىر كىشى يەنە بىر قېرىندىشىنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇپ، ھەر كىشى ھۇزۇر ئىچىدە بەخت ـ سائادەت قۇچاتتى.

بۇ يەردە شۇنى بىلىشىمىز لازىمكى، ئۇستىدە بىر قېرىندىشىنىڭ ھەققى بولغان كىشى ئۇنى كىچىكتۈرمەستىن ۋاقتىدا بېرىشى، باشقىلاردا ئېلىشى بولغان كىشىمۇ قوپال ۋە ئاغزى يامان بولماسلىقى، شەخسىي مەنپەئەتنى دەپ قېرىنداشلىقنىڭ ئارىسىنى بۇزىدىغان ناچار قىلمىقلارنى قىلماسلىقى، مال ـ مۈلۈك توپلايمەن دەپ پۇلغا چوقۇنۇپ ھارامنى ھالال سانىماسلىقى، ھالالدىن پۇل تېپىپ ھارامدىن ۋە شۈبھىلىك ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىشى، بۇ دۇنيانىڭ ئاخىرىتى بارلىقىنى، توپلىغان ماللار ھالال بولسا ھېسابى، ھارام بولسا ئازابى بارلىقىنى ئېسىدىن چىقارماسلىقى، بىر كۈنى ئاشكارا ـ يوشۇرۇن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچى ئۇلۇغ اللەنىڭ ئالدىدا ھېساب بېرىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىپ، اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتىنى ئېسىدىن چىقارماسلىقى لازىم.

﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْأَخِرَةِ نَزِدْ لَهُۥ فِى حَرْثِهِۦ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْأَخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ۝٢٠ ﴾

﴿كىمكى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭ ساۋابىنى زىيادە قىلىمىز، كىمكى دۇنيانىڭ مەنپەئەتىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭ تىلىگەن مەنپەئەتىنىڭ بەزىسىنى بېرىمىز، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە ھېچ نەسىۋە يوقتۇر.﴾ [سۈرە شۇرا:20 ـ ئايەت]

اللە تائالا بىزلەرگە ھەقنى ھەق، باتىلنى باتىل كۆرسىتىپ بارلىق مۇئامىلىلىرىمىزدە ھالالغا قانائەت قىلىپ ھارامدىن قاچىدىغان، كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىشنى يامان كۆرىدىغان پەزىلەت ئاتا قىلسۇن. ئامىين!

42 ـ ھەدىس

بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇپ ئالماسلىق توغرىسىدا

عنِ ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما : أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قال : «العَائِدُ فِي هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**بەرگەن سوۋغىسىنى قايتۇرىۋالغان ئادەم خۇددى قەي قىلىپ بولۇپ، قەي قىلغان نەرسىنى قايتا يېگەن ئىتقا ئوخشايدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:6823]

ئىزاھات:

سوۋغا ـ باشقا بىر كىشىگە كۆڭلىدىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىدۇ. كىمكى ئۆز قولى بىلەن ھەر قانداق بىر نەرسىنى بىراۋغا سوۋغا قىلىپ بەرگەن بولسا، ياكى "پالان نەرسىنى تاپشۇرۇپ ئېلىڭ، ئۇ مەندىن سىزگە ھەدىيە" دېگەن بولسا، ئۇ نەرسە ئالغان كىشىنىڭ مۈلكى بولىدۇ. سوۋغا قىلىپ بەرگەن ۋە ھەدىيە قىلغان نەرسىنى قايتۇرۇپ ئېلىش جائىز بولمايدۇ. لېكىن ئۆز بالىسىغا بىر نەرسە بەرگەن بولسا، ئۇنى قايتۇرۇپ ئالالايدۇ. چۈنكى بالىسىنىڭ مۈلكى ئۆزىنىڭ مۈلكىدۇر.

بىر كۈنى ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ اللە يولىدا سەدىقە قىلغان بىر ئېتىنىڭ بازاردا ئۆز باھاسىدىن ئەرزان سېتىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنى سېتىۋالماقچى بولغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى توسۇپ مۇنداق دېگەن: «**پۇل بىلەن بولسىمۇ ئۇنى قايتۇرۇپ ئالمىغىن، چۈنكى سوۋغىسىنى قايتۇرۇپ ئالغۇچى خۇددى قۇسۇقىنى قايتا يېگەنگە ئوخشايدۇ.**» بىراۋغا بېرىپ بولغان نەرسىنى قايتۇرۇپ ئېلىش مانا مۇشۇنداق ناچار قىلىق ۋە پەسكەشلىك بولۇپ، مۆمىن ـ مۇسۇلمانغا ياراشمايدۇ. چۈنكى ئۇ سوۋغات ئالغۇچىنى مەسخىرە قىلغاندەك بىر ئىش بولۇپ، ھەم

سوۋغات ئالغۇچىنى رەنجىتىدۇ، ھەم سوۋغات بەرگۈچىنىڭ يۈزىنى چۈشۈرىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇنداق ناچار قىلىقنىڭ نەقەدەر پاسكىنا، قەبىھ بىر ئىش بولغانلىقىنى ئۇقتۇرۇش ۋە ئۇنىڭدىن مۇسۇلمانلارنى سەسكەندۈرۈش ئۈچۈن، بەرگەن سوۋغا ـ سالام ۋە ھەدىيە ـ سەدىقىلەرنى قايتۇرۇپ ئالغان كىشىنى قۇسۇقىنى قايتا يالاپ يەيدىغان ئىتقا ئوخشىتىدۇ. مۇسۇلمان دېگەن غورۇرلۇق، ئۇستۇن تەبىئەتلىك، ئېسىل سۈپەتلىك، ئالى جاناب بولۇشى، بۇنداق رەزىل ئىشلارغا چۈشمەسلىكى كېرەك.

سوۋغا ۋە ھەدىيە مەڭگۈلۈك بولىدۇ. ئاز بولسۇن ياكى كۆپ بولسۇن ۋاقىتلىق بەرگەن نەرسە ئارىيەت بولۇپ ھەدىيە ياكى سوۋغا بولمايدۇ. سوۋغا بېرىلگەن كىشىنىڭ ئۆز مۈلكىگە ئايلىنىدۇ. قانداق خالىسا شۇنداق ئىشلىتىدۇ. سوغىنىڭ شەرتلىرىدىن بىرى پايدىلىنىش ھالال بولغان نەرسە بولۇشى لازىم. ۋەقفە ۋە باشقا سەدىقىلەرمۇ سوغىنىڭ ھۆكمىگە كىرىدۇ. ئەڭ ئەۋزەل سەدىقە مەنپەئەتى ئومۇمىي ۋە داۋاملىق بولغان «سەدىقە جارىيە» دۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«ئادەم بالىسى ئۆلسە بارلىق ئەملى ئۈزۈلۈپ قالىدۇ، پەقەت ئۈچ ئىشنىڭ ساۋابى ئۈزۈلمەيدۇ، ئۇلار: سەدىقە جارىيە، مەنپەئەتلىك ئىلىم ۋە دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان سالىھ بالا.»** سەدىقە جارىيە ـ ـ مەسجىد، مەكتەب، يول، كۆرۈك، دوختۇرخانا ۋە شۇنىڭدەك ئومۇمى مۇسۇلمانلارنىڭ پايدىسىغا ئىشلىتىلىدىغان ئورۇنلارغا سەرپ قىلىنىغان نەرسىدۇر.

الله يولىدا بىر نەرسە سەدىقە قىلىدىغان كىشى، قىلىدىغان سەدىقىسىنى الله ئۈچۈن ۋە ئۇنىڭ ساۋابىنى ئۈمىت قىلىپ بېرىدىكەن، قولىدىكى نەرسىنىڭ ياخشىسىنى ۋە ئەۋزىلىنى بېرىشى كېرەك. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبۡتُمۡ وَمِمَّآ أَخۡرَجۡنَا لَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِۖ وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلۡخَبِيثَ مِنۡهُ تُنفِقُونَ وَلَسۡتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغۡمِضُواْ فِيهِۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ٢٦٧ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن رىزىقلارنىڭ ياخشىلىرىدىن سەدىقە قىلىڭلار؛ سىلەرگە بېرىلسە كۆزۈڭلارنى يۇمماستىن ئالالمايدىغان ناچارلىرىنى ئىلغاپ سەدىقە قىلماڭلار. بىلىڭلاركى، اللە بىھاجەتتۇر، ھەمدىگە لايىقتۇر.﴾ [بەقەرە سۈرىسى:267 ـ ئايەت]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَن تَنَالُواْ ٱلۡبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَۚ ﴾

﴿ياخشى كۆرگەن نەرسەڭلاردىن سەدىقە قىلمىغىچە ھەرگىز ياخشىلىققا ئېرىشەلمەيسىلەر.﴾ [سۈرە ئال ئىمران: 92 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى] بۇ ئايەت نازىل بولغاندا، ھەزرىتى ئەبۇ تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "يا رەسۇلەللاھ! مېنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان مېلىم «بەيرەھا» (باغنىڭ ئىسمى)، ئۇنى اللە يولىدا سەدىقە قىلدىم، ئۇنى ئۆزلىرى خالىغان ئىشقا سەرپ قىلغايلا" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ياخشى! ناھايىتى ياخشى! بۇ پايدا كەلتۈرىدىغان مالدۇر، ئۇنى ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىڭغا بۆلۈپ بەرگىن»** دېدى. شۇنىڭ بىلەن ھەزرىتى ئەبۇ تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ باغنى يېقىن تۇغقىنى بولغان ھەسسان ئىبنى سابىت بىلەن ئۇبەي ئىبنى كەئب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا ئۈلەشتۈرۈپ بەردى.

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما شېكەرنى بەك ياخشى كۆرەتتى. بىر كۈنى يۇقىرىدىكى ئايەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان نەرسىنى سەدىقە قىلماقچى بولۇپ، ئەللىك مىڭ تەڭگىلىك شېكەر سېتىۋېلىپ ھەممىنى اللە يولىدا سەدىقە قىلغان. سەدىقىنىڭ يولى مانا مۇشۇ. ئەمما خۇدائىمنى ئالدىغاندەك ئۆزى ئىشلەتكىلى راۋا كۆرمەيدىغان، ئەگەر ئۆزىگە بېرىلسە ئالمايدىغان ناچار، كونا نەرسىلەرنى سەدىقە قىلماسلىق، ئاز بولسىمۇ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ۋە ئالغان ئادەممۇ مەنپەئەتلىنەلەيدىغان نەرسىلەرنى سەدىقە قىلىش لازىم. چۈنكى اللە تائالانىڭ سەدىقىگە ھاجىتى يوق، ئۇنىڭ پايدىسى سەدىقە بەرگۈچىنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ. شۇنىڭدەك سەدىقە جەمئىيەتتىكى باي ـ كەمبەغەللەرنىڭ ئارىسىدىكى قېرىنداشلىق رىشتىسىنى مۇستەھكەملەيدىغان بىر ۋاستە. ئەگەر ناچار، ئىشتىن چىققان نەرسىلەرنى سەدىقە قىلغاندا، ئۇلار

ئوتتۇردا قېرىنداشلىق ئەمەس بەلكى دۈشمەنلىك پەيدا بولىدۇ. بۇ ئىسلامنىڭ سوۋغا ـ سالام، ھەدىيە ۋە سەدىقە قىلىشقا چاقىرىشتىكى ھېكمىتىگە زىت كېلىدۇ.

سەدىقە، ھەدىيە ۋە سوۋغا قاتارلىق نەرسىلەرنى قىلىشنىڭ يەنە بىر پرىنسىپى بەرگەن نەرسىگە مىننەت قىلماسلىق ۋە سەدىقە بېرىلگەن كىشىدىن ياخشىلىق كۈتمەسلىك كېرەك. چۈنكى بۇ ئىشلار كىشى ئۆز ئىختىيارى بىلەن قىلىدىغان ئىشلار بولۇپ، ھېچكىم ئۇنى قىلىشقا زورلىمايدۇ. بىر نەرسىنى بېرىپ بولۇپ ئارقىسىدىن مىننەت قىلغاندىن بەرمىگەن ياخشى. چۈنكى بۇنىڭدا مىننەت قىلىش ئارقىلىق باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ قَوۡلٞ مَّعۡرُوفٞ وَمَغۡفِرَةٌ خَيۡرٞ مِّن صَدَقَةٖ يَتۡبَعُهَآ أَذٗىۗ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٞ ﴿٢٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُبۡطِلُواْ صَدَقَٰتِكُم بِٱلۡمَنِّ وَٱلۡأَذَىٰ ﴾

﴿ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش كەينىدىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن ئەۋزەلدۇر. اللە بىھاجەتتۇر، ھەلىمدۇر. ئى مۆمىنلەر! مىننەت ۋە ئەزىيەت قىلىش ئارقىلىق سەدىقىلىرىڭلارنى بىكار قىلىۋەتمەڭلار.﴾ [سۈرە بەقەرە: 263، 264 ـ ئايەتلەر]

دېمەك، سەدىقە قىلغاندىن كېيىن مىننەت قىلىش سەدىقە ئالغۇچىغا ئەزىيەت قىلغانلىق بولۇپ، سەدىقىنىڭ ساۋابىنى بىكار قىلىۋېتىدۇ.

ئى رەببىمىز! بىزنى ھەر تۈرلۈك ناچار قىلىقلاردىن ساقلاپ ئالىجاناب كىشىلەردىن قىلغىن. ئامىين!

43 . ھەدىس

دېھقانچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

عن أنس بنِ مالكٍ رضي الله عنه أَنَّ رسولَ اللهِ صلى الله عليه و سلم قالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَزْرَعُ زَرْعاً فَيَأْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلاَّ كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«قايسى بىر مۇسۇلمان بىرەر دەرەخ تىكسە ياكى زىرائەت تېرىسا، ئۇنىڭدىن ئۇچار قۇشلار ياكى ئىنسانلار ياكى ھايۋانلار يېسە، ئۇ تىككەن كىشىگە سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2320، مۇسلىمدىكى نومۇرى:4055]

ئىزاھات:

ئىسلام كىشىلەرنى ھەر دائىم پايدىلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىشقا، بىكارتىلەپ بولماسلىققا چاقىرىدۇ. چۈنكى ياخشى ئىشلارنى قىلغان كىشى ئۇنىڭدىن ئەڭ ئاۋۋال ئۆزى مەنپەئەت ئالىدۇ، باشقا كىشىلەرگىمۇ ئۇنىڭ پايدىسى يېتىدۇ، ئۇ بۇنىڭ ساۋابىنى ئالىدۇ. ھورۇنلۇق، بىكارتىلەپلىك، تەييارتاپلىق ئىنساننى روھىي، جىسمانىي ۋە ئەقلىي جەھەتتىن كاردىن چىقىرىدۇ. ئىقتىسادىي جەھەتتىن بولسا باشقىلارغا مۆھتاج ۋە قۇل قىلىدۇ. دانالار مۇنداق دەيدۇ: ”مۇسۇلمانغا جىم تۇرۇش ياراشمايدۇ، مۇسۇلمان دېگەن ھەر دائىم ھەرىكەت قىلىپ تۇرۇشى كېرەك، ئەگەر مۇسۇلمان باغلىنىپ قالسا سەكرىشى لازىم.“ ئاتىلىرىمىزمۇ ”بىكار تۇرغىچە - بىكارغا ئىشلە“ دېگەن. ئىش - ھەرىكەت قىلىپ تۇرغان ئادەمنىڭ تەن سالامەتلىكىمۇ ياخشى بولىدۇ، ئالدىراپ كېسەل بولمايدۇ. ھورۇنلۇق قىلىپ بىكار ئولتۇرغانسىرى ھەرخىل كېسەللەر چاپلىشىپ، ئۆزىنىڭ ھاجىتىدىنمۇ چىقالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزلەرنى ئىشلەپ چىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشقا تەرغىب قىلىدۇ. ھاپىز ئىبنى ھەجەر ئەسقەلانىي بۇ ھەدىسنىڭ شەرھىدە مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ھەدىستە دەرەخ تىكىش ۋە زىرائەت تېرىشنىڭ پەزىلىتى، شۇ ئارقىلىق زېمىننى گۈللەندۇرۇشكە تەرغىب قىلىش باردۇر."

ياخشىلىقنىڭ ئەڭ چوڭى داۋاملىق بولغىنى ۋە سەدىقىنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى پايدىسى ئومۇمىي بولغىنىدۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ ﴾

﴿ئەر ـ ئاياللاردىن مۆمىن بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ).﴾ [سۈرە نىسا: 124 ـ ئايەت]

ئىسلام مۇسۇلمانلارنى پۈتكۈل ياخشىلىقلارغا بۇيرۇيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ دىل بىلەن ئادا قىلىنىدىغان، بەدەن بىلەن ئادا قىلىنىدىغان ۋە ئىقتىسات بىلەن ئادا قىلىنىدىغان ئىبادەتلەرنى بەلگىلىدى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ ﴾

﴿سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى اللەغا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى الله نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، اللەنى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش - ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە (يەنى پۇل مېلىدىن ئاﻻقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىقىغا ئېرىشىشىگە پۇل - مال ياردەم بېرىش، ناماز ئۇقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە الله يولىدا قىلىنغان ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار ئىمانىدا راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە، 177 - ئايەت]

ئىسلامنى توغرا چۈشەنگەن كىشى بىلىدۇكى، ئىسلامدا بۇيرۇلمىغان ھېچقانداق ياخشىلىق يوقتۇر. ئۇ مائارىپ، سەھىيە، ئىقتىساد، سودا - سانائەت، قاتناش، دېھقانچىلىق ۋە باشقا بارلىق ساھەلەردە ئەڭ ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. ئىسلام ئىشلەپ چىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشتا ئىنسانلارنىڭ بېشىدا قورال كۆتۈرۈپ زوراۋانلىق قىلىش ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭغا قىلغان ئىشىنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئۆزىگە كەلتۈرىدىغان پايدا - مەنپەئەتلىرىنى كۆرسىتىش ۋە ئۇنىڭغا قىزىقتۇرۇش ئارقىلىق تەرغىب قىلغان.

دەرەخ تىكىش ۋە زىرائەت تېرىش ياخشىلىقلارنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن يەر جانلىنىدۇ، مېۋە، ئاشلىق ۋە ئوت - چۆپلەر مول بولىدۇ. ئۇنىڭدىن ھەم ئىنسانلار ھەم ھايۋاناتلار مەنپەئەتلىنىدۇ. بۇنىڭ بىلەن دەرەخ تىككۈچى، زىرائەت تېرىغۇچى مەزكۇر نەرسىلەردىن پايدىلانغانلارنىڭ تېشىدا سەدىقە قىلغانلىقنىڭ ساۋابىنى ئالىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «بىر مۇسۇلمان بىرەر دەرەخ تىكىپ قويغان بولسا، ئۇ دەرەختىن يېيىلگەن نەرسە سەدىقە بولىدۇ، ئوغرىلانغان نەرسە سەدىقە بولىدۇ، ھېچ بولمىغاندا بىرەر كىشى ئۇنىڭ ئاستىدا سايىدىسا سەدىقە بولىدۇ. بۇ ساۋابلار دەرەخ تىككۈچىگە تا قىيامەت كۈنىگىچىلىك يېتىپ تۇرىدۇ.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

رىۋايەت قىلىنىشىچە: كىسرا زەيتۇن دەرىخى تىكىۋاتقان بىر قېرى بوۋاينىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ: ”سىز قېرى بوۋاي تۇرۇپ نېمىشقا ئۆزۈڭىزدا مېۋە بېرىدىغان دەرەخ تىكىسىز؟“ دەپ سوراپتۇ. ”ئاتىلىرىمىز تىكىپ قويغان دەرەخنىڭ مېۋىسىنى بىز يېدۇق، بىزمۇ كېيىنكىلەر يېسۇن دەپ تىكىمىز“ دەپتۇ بوۋاي جاۋاب بېرىپ. بوۋاينىڭ جاۋابىغا مەمنۇن بولغان پادىشاھ ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال سوۋغا قىلىپتۇ. بوۋاي ماللارنى قولىغا ئېلىۋېتىپ ”كۆرمەمسىز! دەرىخىم نېمىدېگەن تېز مېۋە بەردى“ دەپتىكەن، پادىشاھ ئۇنىڭغا يەنە نۇرغۇن نەرسە سوۋغا قىلىپتۇ. بۇنىڭغا خوشال بولغان بوۋاي: ”دەرەخ دېگەن بىر يىلدا بىر قېتىم مېۋە بېرەتتى، مېنىڭ دەرىخىم بىر دەمنىڭ ئىچىدە ئىككى قېتىم مېۋە بەردى“ دەپتۇ. پادىشاھ يەنە سوۋغا بېرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن ۋەزىر بۇ قېرى دەللە پادىشاھنىڭ بارلىق ماللىرىنى ئېلىپ بولىدىغان ئوخشايدۇ، دەپ پادىشاھنى ئېلىپ كېتىپتۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاممىغا مەنپەئەتلىك ئىشلارغا بەك تەرغىب قىلاتتى. ئۇ ئىنسان ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ ساۋابى يېتىپ تۇرىدىغان ئىشلارنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **«يەتتە تۈرلۈك ئىش بار، ئۇنىڭ ساۋابى بەندە ئۆلۈپ قەبرىگە كىرگەندىن كېيىنمۇ ئۈزۈلمەي يېتىپ تۇرىدۇ. ئۇ ئىشلار : 1 ـ ئىلىم ئۆگىتىش، 2 ـ ئۆستەڭ چېپىش، 3 ـ قۇدۇق كولاش، 4 ـ خورما دەرىخى (يەنى مېۋىلىك دەرەخ) تىكىش، 5 ـ مەسجىد سېلىش، 6 ـ قۇرئان ۋەقفە قىلىش، 7 ـ ئۆلگەندىن كېيىن ئارقىسىدىن مەغپىرەت تىلەپ دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى ئەۋلاد قالدۇرۇش.»**

خەيرلىك ئىش قىلغان كىشى ھەم ئۆزى پايدىلىنىدۇ، ھەم باشقىلارنىڭ پايدىلىنىشى ئارقىلىق ساۋابىنى ئالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمان قولىدىن كېلىدىغان ياخشىلىقلارنى كىچىكتۈرمەستىن قىلىۋېلىشى لازىم. ئاتىلىرىمىز:

”بۇگۈننى غەنىمەت بىل، ئەرتىنى خىيال ئەتمە،

ئۇنىمىگەن تىرەكنۇ، قىيغۇسىز پىيال ئەتمە.“ دېگەن.

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعۡرُوشَـٰتٍ وَغَيۡرَ مَعۡرُوشَـٰتٍ وَٱلنَّخۡلَ وَٱلزَّرۡعَ مُخۡتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيۡتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهًا وَغَيۡرَ مُتَشَـٰبِهٍ ۚ كُلُواْ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثۡمَرَ وَءَاتُواْ حَقَّهُۥ يَوۡمَ حَصَادِهِۦ ۖ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ﴿١٤١﴾ ﴾

﴿الله بىدىشلىق ۋە بىدىشسىز باغلارنى بەرپا قىلدى. مېۋىلىرى، دانلىرى (رەڭگى، تەمى، ھەجمى ۋە پۇرىقى) بىر ـ بىرىگە ئوخشىمايدىغان خورما دەرەخلىرىنى، زىرائەتلەرنى، (رەڭگى ۋە شەكلى) بىر ـ بىرىگە ئوخشايدىغان، (تەمى) ئوخشىمايدىغان زەيتۇن ۋە ئانارنى ياراتتى. مېۋىسى پىشقاندا، ئۇلاردىن يەڭلار، مېۋە (نىڭ ھوسۇلىنى) يىغقان كۈندە ئۇنىڭ ئۆشرىسىنى ئادا قىلىڭلار، ئىسراپ قىلماڭلار، الله ھەقىقەتەن ئىسراپ قىلغۇچىلارنى ياقتۇرمايدۇ﴾ [سۈرە ئەنئام 141 ـ ئايەت]

الله تائالا ھەر دائىم ياخشى ئىشلارنى قىلىشنى نىسىپ قىلىپ، قىلغان ياخشىلىقلىرىمىزنى ئۆز دەرگاھىدا قوبۇل قىلسۇن. ئامىين!

44 . ھەدىس

ھەقىقىي زاھىدلىق توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه عنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال: «اِشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عِقَاراً لَـهُ، فَوَجَدَ الَّذِي اشْتَرَى الْعِقَارَ فِي عِقَارِهِ جَرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ. فَقَالَ لَهُ الَّذِي اشْتَرَى العِقَارَ "خُذْ ذَهَبَكَ مِنِّي، إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الأَرْضَ وَلَمْ ابْتَعْ الذَّهَبَ" وقالَ الَّذِي لَهُ الأَرْضُ "إِنَّمَا بِعْتُكَ الأَرْضَ ومَا فِيهَا" فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ، فَقَالَ الَّذِي تَحَاكَمَا إِلَيْهِ "أَلَكُمَا وَلَدٌ؟" قَالَ أَحَدُهُمَا "لِي غُلاَمٌ" وقَالَ الآخَرُ "لِي جَارِيَةٌ" قال "أَنْكِحُوا الْغُلاَمَ الْجَارِيَةَ وَأَنْفِقُوا عَلَى أَنْفُسِهِمَا مِنْهُ، وَتَصَدَّقَا .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بىر ئادەم بىراۋدىن بىر يەر سېتىۋالدى. يەرنى سېتىۋالغۇچى ھېلىقى يەردىن ئالتۇن بىلەن توشقان بىر كوزا تېپىۋالدى. ئۇ ئالتۇننى يەرنىڭ ئىگىسىگە ئېلىپ بېرىپ: "ئالتۇنىڭىزنى ئېلىڭ، مەن سىزدىن يەرنى سېتىۋالغان، ئالتۇننى ئەمەس" دېدى. يەرنىڭ ئىگىسى: "مەن سىزگە يەرنى ئىچىدىكى بارلىق نەرسىلىرى بىلەن ساتقان" دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار باشقا بىر كىشىدىن ھۆكۈم تەلەپ قىلدى. ئىككىسى ئارىسىدا ھۆكۈم قىلماقچى بولغان كىشى "سىلەرنىڭ بالاڭلار بارمۇ؟" دەپ سورىدى. ئۇلارنىڭ بىرى "مېنىڭ بىر ئوغلۇم بار" دېدى، يەنە بىرى "مېنىڭ بىر قىزىم بار" دېدى. ئاندىن ھاكىم بولغان كىشى "ئوغۇل بىلەن قىزنى نىكاھلاپ قويۇڭلار، بۇ پۇلنى شۇلارغا خەجلەپ بېرىڭلار ۋە سەدىقە قىلىڭلار" دېدى.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:3397]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ھەقىقىي زاھىدلىقنى جانلىق مىسال بىلەن چۈشەندۈردى. مۇسۇلمان دېگەن مانا مۇشۇنداق ئالىجاناب، مۇشۇنداق پەرھىزكار ۋە زاھىد بولۇشى لازىم. زاھىدلىق - تەركى دۇنيا بولۇپ، ئىشلىمەي كىشىلەرنىڭ بەرگىنىنى يەپ

ياشاش ئەمەس، زاھىدلىق مانا مۇشۇ ھەدىستىكى كىشىلەردەك نەپسىنى يېڭىپ، پۇل ـ مالغا بېرىلىپ كەتمەسلىكتۇر.

بۇ ھەدىستە مىسال قىلىنغان ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچى نېمىدېگەن ئالىجاناب كىشىلەر، ھە؟ ئالغۇچى سېتىۋالغان يەرنىڭ ئاستىدىن ئالتۇن تېپىۋالدۇ ـ دە، ئۇنى ئىشلىتىشتىن ھەزەر قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ "مەن بۇ يەرنىڭلا پۇلىنى بېرىپ سېتىۋالغان، ئالتۇننىڭ پۇلىنى بەرمىگەن تۇرسام، بۇ ماڭا قانداق ھالال بولىدۇ؟ بەلكى بۇ ئالتۇننىڭ قىممىتى مەن يەرگە بەرگەن پۇلدىن نەچچە ھەسسە كۆپتۇر" دەپ ئويلاپ، ئالتۇننى يەرنىڭ ئىگىسىگە ئاپىرىپ بېرىشكە قارار قىلىدۇ. بىز بولساقچۇ؟ ھەنىم بولسا خۇدائىم بەردى دەپ ھېچكىمگە ئۇقتۇرماي چۈنتەككە سالىمىز.

يەرنى ساتقۇچى كىشىنىڭ ئەخلاقىغا قاراڭ! ئۇمۇ ئالتۇننى ئالغىلى ئۇنىمايدۇ. چۈنكى ئۇ ئويلايدۇ: "بۇ ئالتۇننى مەن كۆمۈپ قويغان ئەمەس، ئۇنىڭ بارلىقىدىنمۇ خەۋىرىم يوق ئىدى، مەن يەرنى ئىچىدىكى بارلىق نەرسىلەر بىلەن ساتقان تۇرسام، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ يەر ھازىر مېنىڭ مۈلكىم ئەمەس، ئەمدى ئۇنىڭدىن تېپىلغان نەرسىنى ئالسام قانداق ھالال بولىدۇ؟ ئەگەر مېنىڭ ھەققىم بولغان بولسا، ئۇنى يىللاردىن بېرى مەن تاپقان بولاتتىم، دېمەك، بۇ ئالتۇننى اللە تائالا مۇشۇ كىشىگە نېمەت قىلىپ بېرىپتۇ، شۇڭا ئۇنىڭغا ئۇچراپتۇ، مۇشۇ كىشىگە ھالال بولسۇن" دەپ ئالتۇنغا قولىنىمۇ سۇرمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قازىنىڭ قېشىغا بارىدۇ. قازى ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئادالەت بىلەن كېلىشتۈرۈپ قويىدۇ.

كاشكى بىزمۇ شۇنداق ئىپپەتلىك، ئالىيجاناب بولالىساق، راستچىللىق بىلەن مۇئامىلە قىلساق، ئامانەتنى ئۆز لايىقىدا ساقلىساق، نەپسىمىزگە ھاكىم بولۇپ، شەرىپىمىزنى ۋە يۈز ـ ئابرۇيىمىزنى ئازراق پۇل ـ مال ئۈچۈن كىرلەتمىسەك، باشقىلارنىڭ ھەققىنى ئۆزىمىزنىڭ قىلىۋالمىساق، ئىشەنچلىك، پەرھىزكار، اللەدىن قورقىدىغان، ئاچكۆزلۈك قىلمايدىغان، ئۆز قولىمىز بىلەن ئىشلەپ ھالال يەيدىغان، تاپقىنىمىزغا قانائەت قىلىپ كىشىلەرنىڭ رىزقىغا كۆز تىكمەيدىغان بولساق، ھۆزۈر ئىچىدە بەخت ـ سائادەتلىك ياشىغان بولاتتۇق. ئېلىشىمىزدا ـ

بېرىشىمىزدە ئىشەنچلىك بولساق، پايدىمىز قاتمۇقات ئاشقان بولاتتى. اللە تائالانىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ نەزىرىدە ياخشى ئادەم بولاتتۇق.

ئەپسۇسكى دۇنياپەرەست بولۇپ كەتتۇق. پۇل ـ مال بولسىلا بولدى دەيدىغان، ھالال ـ ھارامنى ئىلغىمايدىغان، "نەدىن بولسا مال جۇغلىساملا بولدى" دەپ، دىنىنى، ئېپپەت ـ نومۇسىنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويىدىغان، كىشىنىڭ ھەققىدىن قورقمايدىغان بولۇپ كەتتۇق. بولۇپمۇ ساقالنى ئۆزۈن قويىۋالغان، قولىدىن تەسبىھ، ئاغزىدىن بىسمىللاھ چۈشمەيدىغان، مولla سۈپىتىگە كىرىۋالغان زالىملارنىڭ يالغانچىلىقى، ھارامخورلۇقى ئىسلام ئۈچۈن بىر نومۇستۇر. كىشىلەر ئۇنىڭ كۆرۈنىشى ۋە تۇرۇقىغا قاراپ، ياخشى ئادەم دەپ ئويلاپ مۇئامىلە قىلىدۇ، ئۇنىڭغا ئىشەنچ قىلىپ ئامانەت قويىدۇ. ئەمما ئۇ شەرمەندىلەر دىنىي قىياپەتكە كىرىۋېلىپ كىشىلەرنى ئالدايدۇ، ساختا قىلىدۇ، يالغان سۆزلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن دىن دۈشمەنلىرى ۋە ئىمانى ئاجىز بەزى مۇسۇلمانلار پۈتۈن ئالىملارنى بىر تاياقتا ھەيدەپ: "موللا پۇلنى دوست تۇتماس، قولغا كىرسە بوش تۇتماس" دەپ مەسخىرە قىلىدۇ.

مەن بۇ يەردە پۈتۈن مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزغا شۇنى ئېلان قىلىمەنكى، دىنى تۇسكە كىرىۋالغان ئالۋاستىلارنىڭ شەرمەندىلىكى ئېغىر بولسىمۇ، ئەسلى خاتا كىشىلەرنىڭ تۇرىقىغا قاراپ مۇئامىلە قىلغانلاردا. ئاتىلىرىمىز: "ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا، ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە" دەپ بىكار ئېيتمىغان. سودا ـ سېتىق، پۇل ـ مال مۇئامىلىسىدە قۇرئان كەرىمنىڭ كۆرسەتمىسى ھېچكىمگە ئىشەنمەسلىكتۇر. مۇئامىلە قىلىشتا قانداق ئادەم بولۇشتىن قەتئىينەزەر ھەممە نەرسىنى يېزىش، ئىمزالاش ۋە ئۇنىڭغا باشقىلارنى گۇۋاھچى قىلىش لازىم. ئاز بولسۇن، كۆپ بولسۇن ھەر قانداق نەرسىنى ھۆججەت يېزىپ بېكىتىش كېرەك. بۇ اللە تائالانىڭ ئەمرى. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە پۇل مۇئامىلە قىلغاندا ئۆزرىمىز يېزىشنى، يازالمىساق، خەت يازالايدىغان كىشىنى تېپىپ يازدۇرۇشنى، كىشىلەرنى گۇۋاھچى قىلىشنى، ئەگەر ئۇ مۇمكىن بولمىسا گۆرۈ ئېلىشنى بۇيرۇيدۇ. سۈرە بەقەرەنىڭ 284 ۋە 285 ـ ئايەتلىرىنى ياخشى چۈشىنىپ ئوقۇڭلار.

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

پۇل ـ مال ھاياتتا بىردىنبىر كېرەكلىك نەرسە. بولۇپمۇ ھەممە نەرسە ماددىلىشىپ كەتكەن، ئىنسانلاردا ئىنساپ، مەرھەمەت قالمىغان بۈگۈنكى زاماندا پۇل ـ مال تېخىمۇ كېرەك بولۇپ قالدى. لېكىن پۇل ـ مالنى دەپ ئىپپەت ـ نومۇسىمىزنى، دىنىمىزنى، كىشىلىك غورۇرىمىزنى ئاياغ ئاستى قىلساق بولامدۇ؟! شۇڭلاشقا سودا ـ سېتىق ئىشلىرىدا مەيلى ساتقۇچى مەيلى سېتىۋالغۇچى بولمايلى راستچىل بولايلى، كىشىنىڭ ھەققىنى يېيىشتىن ساقلىنايلى، ئامانەتكە خىيانەت قىلمايلى، بىر ـ بىرىمىزنى ئالدىمايلى، باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزىمىزنىڭ مەنپەئىتى، زىيىنىنى ئۆزىمىزنىڭ زىيىنى دەپ بىلەيلى. ئالدامچىلىق ، يالغانچىلىق بىلەن تاپقان مال ـ دۇنيا ھەر قانچە كۆپ بولسىمۇ ئەسقاتمايدۇ. اللە تائالا ئۆزىگە قارشى ئىشلەنگەن گۇناھلاردىن خالىسا ئۆتىدۇ، ئەمما كىشىنىڭ ھەققىدىن ھەق ئىگىسى ئۆزى ئۆتمىگىچە قەتئىي ئۆتمەيدۇ. بۇ دۇنيادا كىشىلەرنىڭ ھەققىنى تولۇق ئادا قىلماي ئۆلۈپ كەتكەنلەر، قىيامەت كۈنى بېرىدىغان پۇل ـ مېلى يوق، قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى ھېسابلاپ بېرىشكە مەجبۇر بولىدۇ. ئەگەر ياخشى ئەمەللىرى كىشىلەرنىڭ ھەقلىرىنى تۆلەشكە يەتمىسە، ھەق ئىگىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى ئۈستىگە ئالىدۇ.

ئەگەر تەقۋادار بولمىساق، مال ـ دۇنيانى دەپ ھالال ـ ھارامنى ئىلغىمىساق، ئۇ چاغدا اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ئەيىبلىگەن ئەھلى كىتابلار بىلەن ئارىمىزدا نېمە پەرق قالىدۇ؟ ئەگەر پەرق قالمىسا، بىز ئۆزىمىزنى نېمىگە ئاساسەن "مەن مۇسۇلمان" دەيمىز؟ اللە تائالا ئەھلى كىتاب (يەھۇد ـ ناسارا) لارنى ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مَنْ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ وَمِنْهُم مَّنْ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَيْسَ عَلَيْنَا فِى ٱلْأُمِّيِّۦنَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ ﴾

﴿ئەھلى كىتابتىن بەزىلىرى باركى، ئۇنىڭدا كۆپ مال ئامانەت قويساڭمۇ ساڭا ئۇنى قايتۇرۇپ بېرىدۇ. ئۇلاردىن يەنە بەزى كىشىلەرمۇ باركى، ئۇنىڭدا بىر دىنار ئامانەت قويساڭمۇ ئۇنىڭ بېشىدا تۇرمىغىچە ئۇنى ساڭا قايتۇرۇپ بەرمەيدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار: «ئۇممىيلەرنىڭ مېلىغا خىيانەت

قىلساق بىزگە گۇناھ بولمايدۇ (يەنى بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغانلارنىڭ ماللىرى بىزگە ھارام ئەمەس)» دېدى. ئۇلار بىلىپ تۇرۇپ اللە نامىدىن يالغاننى توقۇيدۇ.﴾ [سۈرە ئال ئىمران: 75 ـ ئايەت]

اللە تائالا بىزگە مەرھەمەت قىلىپ ئەقىل ئاتا قىلدى، پەيغەمبەر ئەۋەتتى ۋە ئۇنىڭغا كىتاب نازىل قىلىش ئارقىلىق ھەق بىلەن ناھەقنى، توغرا بىلەن خاتانى چۈشەندۈردى، بىزنى مۇشۇ ئۇلۇغ دىنغا تەۋە بولۇش شەرىپىگە ئېرىشتۈردى. ئەمدى بىز ئەقلىمىزنى ھەق يولدا ئىشلەتمىسەك، قۇرئان ـ ھەدىسنىڭ روھىغا ئەمەل قىلمىساق قانداق مۇسۇلمان بولالايمىز؟!

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىم! بىزنى ھەق يولدىن ئايرىمىغىن، ھالال رىزىق بىلەن ياشاشنى نىسىپ قىلىپ، كىشىنىڭ ھەققىنى يەپ سېلىشتىن ساقلىغىن. ئامىين!

45 ـ ھەدىس

الله تائالا ئەڭ يامان كۆرىدىغان ئادەم توغرىسىدا

عن عائشةَ رضي الله عنها قالتْ: قالَ رَسُولُ الله صلى الله عليه و سلم: «أَبْغَضُ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ الأَلَدُّ الْخَصِمُ» [رواه البخاري و مسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «الله ئەڭ يامان كۆرىدىغان ئادەم دەۋاسىدا قاتتىق ئادەمدۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 4407]

ئىزاھات:

بىراۋنىڭ ئۈستىدە ھەققى بولغان كىشى، زۇلۇم ۋە دۈشمەنلىكتىن باشقا قايسى بىر ئۇسۇل بىلەن ھەققىنى تولۇق ئېلىش ھوقوقىغا ئىگە. ئۈستىدە ھەق بولغان كىشىنىڭ رازى بولۇش ـ بولماسلىقىدىن قەتئىينەزەر ھىلە ئىشلىتىپ بولسىمۇ ھەققىنى ئالالايدۇ. كېرەك بولسا سوتقا ئەرز قىلىپ ھەققىنى تەلەپ قىلالايدۇ. لېكىن ھەق ئىگىسىنىڭ يالغان سۆزلىمەسلىكى، خىيانەت قىلماسلىقى، ئۆزىنىڭ بولمىغان نەرسىنى مېنىڭ دەپ دەۋا قىلماسلىقى، يوقلاڭ نەرسىلەر ئۈچۈن دەۋالاشماسلىقى، ئادالەت بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغان، زالىم ھاكىمغا ئەرز قىلماسلىقى لازىم. چۈنكى بۇ ئىشلاردا ھەق ئىگىسى ئالىدىغان ھەققىدىن كۆپرەك زىيانغا ئۇچرايدۇ. دەۋالىشىپ جىدەل ـ ماجىرا قىلىش بەزىدە تەلەپتە ھەددىدىن ئېشىپ كېتىشكە سەۋەب بولىدۇ ـ دە، زۇلۇم قىلىشقا ئېلىپ بارىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ وَتُدۡلُواْ بِهَآ إِلَى ٱلۡحُكَّامِ لِتَأۡكُلُواْ فَرِيقٗا مِّنۡ أَمۡوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلۡإِثۡمِ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١٨٨ ﴾

﴿بىر ـ بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى ناھەق يەۋالماڭلار، بىلىپ تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ بىر قىسىم ماللىرىنى زۇلۇم بىلەن يەۋېلىش ئۈچۈن ھاكىملارغا پارا بەرمەڭلار.﴾ [بەقەرە سۈرىسى:188 ـ ئايەت] رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە: **«ئەگەر ئىنسانلارغا دەۋا قىلغان نەرسىسىنىڭ ھەممىسى ئېلىپ بېرىلسە، بەزى ئادەملەر كىشىلەرنىڭ مال ـ مۈلكىنى، قانلىرىنى تەلەپ قىلىدۇ، لېكىن دەۋا قىلغۇچىغا ھۆججەت، تېنىۋالغۇچىغا قەسەم ۋاجىب بولىدۇ.»** دېگەن.

قازى ـ ھاكىملارنىڭ ئىچىدىمۇ خۇدادىن قورقمايدىغان، ئادالەت بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغان، داۋىگەرلەردىن پارا ئالىدىغان، يالغان گۇۋاھچىلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىدىغان، بىلىپ تۇرۇپ راست گەپنى قوبۇل قىلمايدىغان، نائەھلىلەرمۇ بار. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار ھەممە نەرسىدىن ئاۋۋال تەقۋانى چىڭ تۇتۇپ، كىشىنىڭ ھەققىنى بىلىپ ياكى بىلمەي يەپ سېلىشتىن قاتتىق ھەزەر قىلىشى كېرەك. كىشىلەردە ھەققى بار كىشىنىڭ ئۆز ھەققىنى ئېلىش ھوقۇقى بولسىمۇ، دەۋاسىدا قاتتىق بولماسلىقى، زۇلۇمدىن ساقلىنىشى لازىم. ئۇستىدە باشقىلارنىڭ ھەققى بولغان كىشىلەرمۇ، كىشىلەرنىڭ ھەققىنى بەرمەي تۇرىۋالماستىن، ئۆز كەمچىلىكىنى تونۇپ ھەق ئىگىسىنىڭ ھەققىنى ئۆز ۋاقتىدا قايتۇرۇپ بېرىشى، ئەگەر قايتۇرۇپ بېرىشكە قۇربى يەتمىسە، ھەق ئىگىسگە چىرايلىقچە ئەھۋالنى ئۇقتۇرۇپ ئۆزرەخاھلىق قىلىشى، اللە تائالادىن ئۇستىدىكى ھەقلەرنى تۆلەشكە ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىشنى تىلەپ دۇئا قىلىشى لازىم. ئەگەر شۇنداق قىلسا اللە تائالا ئۇنىڭغا چوقۇم بىر چىقىش يولى يارىتىپ بېرىدۇ ياكى ھەق ئىگىسىنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ بېرىپ، ئۇستىدىكى ھەقنى ئۆتنۈۋېتىدۇ.

ئەھنەف ئىبنى قەيس مۇنداق دەيدۇ: ”ئەقىللىق كىشى ئوتتۇرىدىكى مۇھەببەت ۋە دوستلۇق بۇزۇلمىسۇن ئۈچۈن، ھەققىدىن بىرئاز قويۇپ بېرىدۇ ياكى ھەممىنى ئۆتنۈۋېتىدۇ. چۈنكى ئۇ ئىسلام قېرىنداشلىقىنى كىشىلەردىن ئالىدىغان ھەققىدىن ئەۋزەل بىلىدۇ. سوتقا بېرىشتىن ياخشىلىق كەلمەيدىغانلىقىنى، سوتتا رەقىبىنى يېڭىش ھەۋىسى بېسىپ چۈشۈپ، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك ۋە زۇلۇم قىلىپ سېلىش ئېھتىمالى بارلىقىنى بىلىدۇ. ئۇستىدە ھەق بولغان كىشى نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ ھەققە تېنىۋېلىشى، كۈچلۈكراق كىشى بولسا، مەھكىمىدە ھەق

ئىگىسىنى جىنايەتچى قىلىپ كۆرسىتىشى مۇمكىن. چۈنكى مال ـ دۇنيا مۇھەببىتى ئىنساننى يىرتقۇچ ھايۋانغا ئوخشاش قىلىپ قويىدۇ. بىر شائىر شۇنداق دېگەن:

و المالُ يجعلُ مِن إنسانه سبُعَا   و كنتَ تحسبه قبل الغِنى ملَكاً

تەرجىمىسى: سەن بايلىقتىن ئىلگىرى پەرىشتە ھېسابلايدىغان ئادەمنى مال ـ دۇنيا يىرتقۇچ ھايۋان قىلىپ قويىدۇ.

دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم ناھەق سۆزلەيدۇ، دىنىي قېرىنداشلىرىغا زۇلۇم قىلىشتىن، ئۇلارنىڭ قېنىنى تۆكۈشتىن، مال ـ مۈلكىنى تارتىۋېلىشتىن، ھاكىمغا پارا بېرىپ ئالداشتىن، گۇۋاھچىلارنى سېتىۋېلىشتىن قورقمايدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«مەن بىر ئىنسان، سىلەر مېنىڭ ئالدىمغا دەۋالىشىپ كېلىسىلەر، بەزىلىرىڭلار دەلىل كەلتۈرۈشتە گەپكە ئۇستا بولۇشۇڭلار مۇمكىن، مەن ئاڭلىغىنىم بويىچە ھۆكۈم قىلىمەن، ئەگەر مەن بىرىڭلارغا قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ھەققىدىن بىر نەرسە ھۆكۈم قىلسام، ئۇنى ئالمىسۇن، چۈنكى ئۇنىڭغا دوزاخ ئوتىدىن بىر پارچا بەرگەن بولىمەن.»**

يەنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ھەر قانچە ئادالەتلىك قازى ۋە سوتچىمۇ داۋىگەرلەرنىڭ سۆزىگە قاراپ ھۆكۈم چىقارغانلىقى ئۈچۈن خاتا ھۆكۈم چىقىرىپ سېلىش ئېھتىمالى بارلىقىنى، دەۋالاشقۇچى ۋە گۇۋاھچىلارنىڭ قازىنىڭ ئالدىدا راست گەپ ۋە توغرا گۇۋاھلىق بېرىشى ئىنتايىن مۇھىملىقىنى، يالغان سۆز ۋە يالغان گۇۋاھچىلار ئارقىلىق كىشىنىڭ ھەققىنى ئېلىشنىڭ ھاراملىقىنى، بۇ دۇنيادا قازىنى ئالدىغان بىلەن قىيامەت كۈنى ئالداش ۋە ھېچ نەرسىنى يوشۇرۇش مۇمكىن بولمايدىغان، ئىنسانلارنىڭ پۈتۈن ئىچكى سىرلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغان اللە تائالانىڭ ئالدىدا ھېساب بېرىدىغانلىقىنى، ئەسلىتىدۇ.

كۈنىمىزدە كىشىلەرنىڭ قەلبىدىكى ئىمان ئاجىزلىشىپ ۋىجدانسىز ۋاپا قىلمايدىغان، دەۋالىشىپ قالسا ئاغزىنى بۇزىدىغان، شەيتاننىڭ ۋە يامان نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىدىغان، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ ھەددىدىن ئاشىدىغان، تۆھمەت چاپلاش، يالغان سۆزلەشتىن قورقمايدىغان، ھەممە نەرسىگە يالغاندىن قەسەم قىلىۋېرىدىغان بولۇپ كەتتى. ئۇلارغا

يېڭىلىگەندىن كۆرە كاپىر بولۇش ئاسانراق تۇيۇلىدۇ. ئۇستىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەققىنى ئېتىراپ قىلىش ئېغىر كېسەللىكنىڭ ئاغرىقىدىنمۇ قاتتىق كېلىدۇ. ھەقسىز تۇرۇپ ئۆزىنى ھەقلىق كۆرستىش ئۇچۇن پارا بېرىپ گۇۋاھچىلارنى سېتىۋالىدۇ. مانا مۇشۇنداق ئىنسانلار الله تائالاغا ئەڭ يامان كۆرۈلىدىغان ئىنسانلاردۇر.

دېمەك، ھازىرقى مۇسۇلمانلارنىڭ كۆپ سانلىقى الله تائالا يامان كۆرىدىغان ئادەملەرگە ئايلىنىپ قالدى. الله تائالا يامان كۆرگەن ئادەمگە ھەرگىز ياردەم بەرمەيدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار خارلىقتىن قۇتۇلالمايمىز. ئەگەر بىز تىزدىن ئۆزىمىزنى تۈزىتىپ الله تائالا دوست تۇتىدىغان كىشىلەردىن بولمىساق بۇ دۇنيادىكى خارلىقىمىز يەتمەيدۇ، ئاخىرەتكە بارغاندا تېخىمۇ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىمىز.

ئى رەھىملىك ئۇلۇغ الله! بىزگە بالا ـ چاقىلىرىمىزغا ئىنساپ ، تەۋپىق، ھىدايەت ئاتا قىلىپ، سېنى رازى قىلىدىغان ھەقىقى مۇسۇلمانلاردىن بولۇشنى نىسىپ قىلغىن. بىزنى شەيتاننىڭ ۋە يامان نەپسىمىزنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ سېنىڭ غەزىۋىڭگە ئۇچراپ كېتىشتىن ساقلىغىن. ئامىين!

46 . ھەدىس

ئاچچىقنى بېسىۋېلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه أنَّ النبيَّ صلى الله عليه و سلم قال: «لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«مۇشتلاشتا رەقىبىنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس، ئاچچىغى كەلگەندە ئۆزىنى تۇتىۋالغان باتۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5972، مۇسلىمدىكى نومۇرى: 6595]

ئىزاھات:

بەزى ئىنسانلار ئاچچىقى كەلگەندە كۆزى ھېچنىمىنى كۆرمەيدۇ. مېھرى - مۇھەببەت، مەرھەمەت، شەپقەت دېگەن نەرسە ئۇنىڭ مىڭىسىدىن چىقىپ كېتىدۇ، ئۇ خۇددى ۋەھشى ھايۋانغا ئوخشاپ قالىدۇ. بۇنداق ئادەم جىسمانىي جەھەتتە ھەر قانچە كۈچلۈك بولسىمۇ، ئەڭ ئاجىز ئادەمدۇر. ئەركەك بولسا ئاچچىغى كەلگەندە نەپسىنى يېڭەلىسە، ئاچچىغىنى بېسىۋالالىسا ئاندىن كۈچلۈك ۋە باتۇر ئادەم بولىدۇ.

ئەڭ ئەۋزەل ئىمان - نەپس بىلەن جىھاد قىلىش، زۇلۇم قىلماسلىق، يامانلىق قىلغان ئادەمنى كەچۈرۈش، ئالاقىسىنى ئۈزگەن ئۇرۇق - تۇغقانلارغا سىلە - رەھىم قىلىشتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا بىر ئادەم كېلىپ: "يا رەسۇلۇللاھ! ماڭا نەسىھەت قىلسىلا" دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ: **«غەزەپلەنمىگىن»** دېدى. ھېلىقى ئادەم يۇقىرىدىكى تەلەپنى بىر نەچچە قېتىم قويدى. رەسۇلۇللاھ ھەر قېتىمدا **«غەزەپلەنمىگىن»** دېدى. رەسۇلۇللاھنىڭ غەزەپلەنمىگىن دېگىنى، غەزىپىڭگە يېڭىلمە، ئاچچىغىڭنى بېسىۋالغىن دېگەنلىكىدۇر. رەسۇلۇللاھ

سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە **«ئاچچىغى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان كىشىگە ئاللاھنىڭ مۇھەببىتى ۋاجىب بولدى»** دېگەن.

لۇقمان ھەكىم ئوغلىغا مۇنداق نەسىھەت قىلغان: ”ئېغىر بېسىقلىق پەقەت ئاچچىغى كەلگەندە، شىجائەت جەڭدە، دوست ئۇنىڭغا موھتاج بولغاندا مەلۇم بولىدۇ. غەزەبلەنگەندە بىر نەرسە دېگەن كىشى ئاچچىغى يانغاندا چوقۇم پۇشايمان قىلىدۇ. ئۆچ ئېلىشقا كۈچى يېتىپ تۇرۇقلۇق ئېغىر بېسىقلىق قىلىش ۋە ئەپۇ قىلىش پەزىلەتتۇر.“

ھەزرىتى جەئفەر سادىقنىڭ يېنىدا ئەخلاقى ناچار، تىز ئاچچىغى كېلىدىغان، ئۇرۇشقاق بىر ئادەم بار ئىدى. كىشىلەر جەئفەردىن: ”بۇ ئادەمنىڭ قىلىقىغا چىداپ تۇرامسىز؟“ دەپ سوراشقاندا، ئۇ: ”ھەئە، ئۇنىڭدىن ئېغىر بېسىقلىق قىلىشنى ئۆگىنىۋاتىمەن“ دەپ جاۋاپ بەرگەن. رىۋايەت قىلىنىشچە ھەزرىتى جەئفەر سادىقنىڭ بىر قۇلى بار ئىدى. بىر كۈنى قۇلى ئۇنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بېرىۋاتقاندا قولىدىن ئىبرىق چۈشۈپ كېتىپ ئۇنىڭ يۈزىگە سۇ قاتتىق ئۇرۇلدى. ئۇ ئاچچىقلانغان ھالدا قۇلىغا قارىۋىدى، قۇلى قۇرئاندىكى **«ئاچچىغىنى يۇتقۇچىلار»** دېگەن ئايەتنى ئوقىدى، جەئفەر: ”ئاچچىغىمنى يۇتتۇم“ دېدى. قۇل: **«كىشىلەرنى ئەپۇ قىلغۇچىلار»** دېگەن ئايەتنى ئوقۇۋىدى، جەئفەر: ”ئەپۇ قىلدىم“ دېدى. ئاندىن قۇل: **«ئاللاھ ئېھسان قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ»** دېگەن ئايەتنى ئوقۇۋىدى، جەئفەر: ”ئاللاھ يولىدا سېنى ئازات قىلدىم“ دېدى.

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە ئېغىر بېسىق بولۇش، كىشىلەرگە يۇمشاق، سىلىق ۋە چىرايلىق مۇئامىلە قىلىش، دۈشمەنلەردىن كەلگەن جەۋر - جاپا ۋە ئەزىيەتكە سەۋرچانلىق بىلەن بەرداشلىق بېرىش، ئۆچ ئېلىشقا ئالدىرىماسلىققا بۇيرۇپ ۋە مۇنداق قىلىشنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى پايدىلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَسْتَوِي ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ ﴾

«ياخشى ئىش بىلەن يامان ئىش باراۋەر بولمايدۇ، ياخشى خىسلەت ئارقىلىق يامان ئىشلارغا تاقابىل تۇرغىن، شۇنداق قىلساڭ سەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت بار ئادەم گويا سىرداش دوستۇڭدەك بولۇپ قالىدۇ. بۇ خىسلەتكە پەقەت سەۋرچان ئادەملەرلا ئېرىشەلەيدۇ، بۇ خىسلەتكە پەقەت بۈيۈك نەسىۋە ئىگىسىلا ئېرىشەلەيدۇ.» [سۈرە فۇسسىلەت: 34 ـ 35 ـ ئايەتلەر]

غەزەبلىنىش ئىنسان تەبىئىتىدە بار نەرسە بولۇپ ئەيىبلىنىدىغان نەرسە ئەمەس. بۇ يەردە تەلەپ قىلىنىدىغىنى ئاددى ئىشلارغا غەزەبلىنىپ كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىدىغان ۋە ئۇرۇش ـ جېدەل قىلىپ قولۇن ـ قوشنىلار بىلەن دۈشمەنلىشىدىغان، مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇقنى بۇزىدىغان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلاشتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاچچىغى كەلگەندە بىر ئاز ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى سۈرۈشتە قىلسا، بەلكى ئۇنچىلىك ئاچچىقلىنىدىغان ئىش بولماسلىقى مۇمكىن. ئۇنىڭ بىلەن چىقىش ئالدىدى جېدەل ـ ماجىرانىڭ ئالدىنى ئېلىپ، ئۆزئارا دوستلۇق، ئىناقلىنى ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ.

سەۋر قىلىش، ئېغىر بېسىق بولۇش ـ ـ ئەسكىلىك قىلغان ئادەمدىن ئۆچىنى ئېلىشقا كۈچى يەتمىگەنلىكى ياكى ئۇنىڭدىن قورققانلىقى ئۈچۈن بولسا، ئۇ ئاجىزلىق بولۇپ مەدھىيىلەشكە لايىق ئەمەس.

ئەگەر كىشى تەكەببۇرلۇقتىن "ئەسكى بىلەن ئۆزۈمنى تەڭ قىلامدىمەن" دەپ ئېغىر بېسىقلىق قىلسا، ئۇمۇ ئالى خىسلەتكە كىرمەيدۇ.

ئەگەر كىشى يامانلىق قىلغان ئادەمگە جامائەت ئالدىدا بىر نەرسە دېمەي سەۋرچانلىق قىلىپ كەچۈرۋەتقان بولۇپ، كېيىن ئۇنىڭدىن قاتتىق ئۆچ ئېلىشنى پىلانلاپ ئاچچىغىنى يۇتسا، ئۇ ھىيلىگەرلىك، ئالدامچىلىق بولىدۇ.

ئەگەر ئەپۇ قىلىش ۋە سەۋرچانلىق كىشىنىڭ تەبىئىي خاراكتېرى بولسا، ئۇمۇ بۇ ھەدىستە سۆزلەنگەن ئاچچىغىنى بېسىۋالغان كىشىنىڭ قاتارىغا كىرمەيدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ تەبىئىتى شۇنداق.

ئەمما ئاچچىغى يامان، تەلۋە، ئۇرۇشقاق، يامانلىق قىلغان ئادەمنى ئۇرۇپ كۆكۈن ـ تالقان قىلىۋەتسە دەردى چىقمايدىغان، كۈچلۈك، قورقۇمسىز ئادەم اللە تائالا ۋە رەسۇلۇللاھنىڭ ئەمرىگە

ئىتائەت قىلغانلىقى ئۈچۈن يالقۇنلاپ تۇرغان ئاچچىغىنى يۇتىۋەتسە، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ يامانلىق قىلغان ئادەمنى كەچۈرۈۋەتسە، ئاندىن ئۇ پەزىلەتلىك كىشى بولۇپ، ھەقىقى باتۇر دەپ سۈپەتلىنىشكە ۋە اللە تائالانىڭ كاتتا مۇكاپاتىغا ئېرىشىشكە لايىق كىشى بولىدۇ. ئۇنداق قىلغان كىشى نەپسىنى ۋە شەيتاننى يەڭگەن، ھايۋاني سۈپەتنى تاشلاپ ئىنسانىيەت شەرىپىگە يۈكسەلگەن كىشىدۇر.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككە مۇكەررەمەدە دەۋەت ئېلىپ بارغاندا قەۋمى ئۇنىڭغا قارشى چىققان، ئۇنى يالغانچىلىق، جادۇگەرلىك ۋە ساراڭلىق بىلەن ئەيىبلىگەن، ناماز ئوقىۋاتقاندا تۆگىنىڭ ئىشكەمبىلىرىنى بېشىغا تاشلىغان، يولدا ماڭسا تاش ئېتىپ مۇبارەك پۇتلىرىنى قانىتىۋەتكەن، ئۆيىنىڭ ئالدىغا تىكەنلەرنى تاشلىغان. بىر نەچچە قېتىم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۆلتۈرۈشكە تەشەببۇس قىلغان. ھىجرەت كېچىسى ـ ـ ئەگەر اللە تائالا ساقلاپ قالمىغان بولسا ـ ـ رەسۇلۇللاھنى ئۆلتۈرىۋەتكەن بولاتتى. چۈنكى رەسۇلۇللاھنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن پۈتۈن قەبىلىنىڭ كۈچلۈك ياشلىرى ئۇنىڭ ئۆيىنى قورشىۋالغان ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا دەپ تۈگەتكۈسىز زۇلۇم ۋە جەۋر ـ جاپالارنى سالغان ئىدى. مەدىنىگە ھىجرەت قىلغاندىن كېيىنمۇ رەسۇلۇللاھقا قارشى بىر نەچچە قېتىم ئۇرۇش ئاچقان ئىدى. كېيىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككىنى فەتھى قىلغاندا، يۇقىرىدىكى زالىم كاپىرلارنىڭ ھەممىسى قولغا چۈشكەن، رەسۇلۇللاھ ئۇلاردىن قانداق ئۆچ ئالسا، ئۇلارنى قانداق جازالىسا كۈچى يېتىدىغان، بىر بۇيرۇق بىلەن پۈتۈن كاپىرلارنىڭ كاللىسىنى ئالالايدىغان ھوقۇق ۋە كۈچنى قولغا ئالغاندا، بارلىق كاپىر بۇرۇن ئۆزلىرىنىڭ رەسۇلۇللاھقا ۋە باشقا مۇسۇلمانلارغا قىلغان زۇلۇملىرىنى ئەسلەپ، ئەمدى بىزنى قانداق جازالايدىكى؟ بېشىمىزغا قانداق كۈنلەر چۈشەركى؟ دەپ خەۋپ ـ ئەندىشىگە پاتقاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا خىتاب قىلىپ: **«مېنى سىلەرگە قانداق مۇئامىلە قىلىدۇ، دەپ ئويلايسىلەر؟»** دېدى. كاپىرلار: "ئالىيجاناب بۇرادىرىمىزنىڭ ئوغلى ئالىيجاناب بۇرادەرسەن" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«كېتىڭلار! ھەممىڭلار ئازات. مەن بۈگۈن سىلەرگە پەقەت قېرىندىشىم يۇسۇفنىڭ دېگىنىنى دەيمەن: "بۈگۈن سىلەر ئەيىبلەشكە ئۇچرىمايسىلەر، اللە سىلەرنى كەچۈرسۇن، اللە ئەڭ مەرھەمەتلىكتۇر."»** دېدى. مانا بۇ ھەقىقى مەردلىك، ھەقىقى ئالىيجانابلىق، ھەقىقى قەھرىمانلىق ۋە ئاچچىغىنى يۇتقانلىقتۇر.

ئۆزىنى تۇتالماسلىق، ئاچچىغىنى باسالماسلىق تۈپەيلى ئەرلەر خوتۇنلىرىنى تالاق قىلىدۇ، بۇنىڭ نەتىجىسىدە باللار پەرىشان بولىدۇ، بىرى ئۆگەي ئانا قولىدا زارلانسا، بىرى ئۆگەي دادا قولىدا ئىزىلىدۇ. بەزىلەر ئاچچىغىم بار دەپ، ھە دېسىلا خوتۇنىنى ئۈچ تالاق قىلىپ قويۇپ، قايتا يارىشىشقا يول تېپىش ئۈچۈن ھەر تۈلۈك ھىلە ـ مىكىرلەرنى ئىشلىتىدۇ. بەزى ئاياللار ئېرىدىن كىچىككىنە كۆڭلى ئاغرىسا، سۆزۈمنى بەر دەپ ئېرىنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىدۇ، ئۇ ئاچچىغى كەلگەندە ئاجراشقاندىن كېيىن قانداق ئەھۋاللارغا قالىدىغانلىقىنى ئويلىيالمايدۇ. بەزى ئاتا ـ ئانىلار قىزلىرى يامانلاپ كەلسە، ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى سۈرۈشتۈرۈپ باقماستىنلا قىزىنى ئاجراشتۇرىۋالىدۇ. بۇنداق ئالدىراپ ئاجراشقان قىزلارنىڭ كۆپ قىسمى ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە ئەرسىز، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ قولىغا قاراپ خورلۇق ئىچىدە ياشاشقا مەھكۇم بولىدۇ.

شۇنىڭدەك يوقىلاڭ ئىشلارغا غەزەبلىنىپ كىشىلەر بىلەن جىدەل ـ ماجىرا چىقىرىدىغان ئادەمنى قولۇم ـ قوشنىلىرى ۋە ئىش ھەمراھلىرىمۇ ياقتۇرمايدۇ. ئۇ ئاچچىغىنىڭ يامانلىقى بىلەن ئەتراپىدىكى كىشىلەرنى ئۆزىگە دۈشمەن قىلىۋالىدۇ. ئەگەر سودىگەر بولسا، دوكىنىغا ھېچكىم كەلمەيدۇ. ئىش ئىگىسى بولسا، ئىشچىلار قېچىپ كېتىدۇ. ئىش تاپماقچى بولسا، ئۇرۇشقاق دەپ ھېچكىم ئىشقا ئالمايدۇ، بېشىغا كۈن چۈشسە ھېچكىم ياردەم بەرمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ جەمئىيەتتە چەتكە قېقىلىپ ئۆزى يالغۇز ياشاشقا مەھكۇم بولىدۇ. شۇڭلاشقا ئىنسان ئېغىر ـ بېسىق بولۇپ ئاچچىغىغا مەغلۇپ بولغۇلۇق ئەمەس.

بۇ يەردە شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتۈش كېرەككى، اللە تائالا ئىنسانغا غەزەبلىنىش تۇيغۇسى بەرگەن، غەزەبلىنىشنىڭمۇ كېرەكلىك ئورۇنلىرى بار. دىنىڭ ئاياغ ـ ئاستى قىلىنسا، غەزەبلىنىشىڭ كېرەك. اللە تائالانىڭ ھەققى زايا قىلىنغانلىقىنى، چەكلەنگەن ئىشلارنىڭ ئىشلەنگەنلىكىنى كۆرسەڭ، ياخشى سۆزلەر بىلەن نەسىھەت قىلىشىڭ، ئەگەر نەسىھەت كار قىلمىسا ئەھۋالغا قاراپ كۈچ ئىشلىتىشىڭ كېرەك. ئاياللىڭ، قىزلىرىڭ ۋە ئاچا ـ سىڭىللىرىڭنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسى تاجاۋۇزغا ئۇچرىسا غەزەبلىنىشىڭ كېرەك. بىر مۇسۇلمان بۇرادىرىڭ زۇلۇمغا ئۇچرىسا، ۋەتىنىڭ دۈشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىسا، غەزەپلىنىپ مۇداپىئە قىلىشىڭ كېرەك. يەنى اللە ئۈچۈن

غەزەبلىنىسەن، اللە ئۇچۇن ئاچچىق بولسىمۇ ھەقىقەتنى ئېيتىسەن. ئەمما مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىڭغا قارشى اللە تائالانىڭ مۇنۇ يوليورۇقى بىلەن ئىش قىلىسەن:

﴿ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ ﴾

﴿يېقىن خىشۇ ـ ئەقرىبالىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن. ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە مۇلايىم بولغىن. ئەگەر خىش ـ ئەقرىبالىرىڭ ساڭا ئاسىيلىق قىلسا: «مەن سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن ھەقىقەتەن ئادا ـ جۇدامەن» دېگىن.﴾ [سۈرە شۇئەرا:214 ـ 215 ـ 216 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا نەپسى شەيتانغا مەغلۇپ بولۇپ، دوستىنى قورقىتىپ، دۈشمەنگە خوشامەت قىلىدىغانلاردىن قىلمىسۇن. ئامىن!

47 . ھەدىس

يالغان قەسەم قىلىشنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

عن ثابتِ بنِ الضحَّاك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الإِسْلاَمِ كَاذِباً فَهُوَ كَمَا قَالَ، ومَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُذِّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ولَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِيمَا لاَ يَمْلِكُ» وزاد البخاري «ولَعْنُ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِهِ و مَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَقَتْلِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى سابىت ئىبنى زەھھاك رەزىيەللاۋ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى يالغاندىن ئىسلام دىنىنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم ئىچسە، ئۇنىڭ دېگىنىدەك بولىدۇ. كىمكى ئۆزىنى بىرەر نەرسە ئارقىلىق ئۆلتۈرۈۋالسا قىيامەت كۈنى شۇ نەرسە بىلەن ئازاب قىلىنىدۇ. كىشىنىڭ ئۆزى ئىگە بولمىغان نەرسىنى نەزىر قىلىشى لازىم ئەمەس.» بۇخارىنىڭ رىۋايىتىدە «مۆمىن ئادەمگە لەنەت قىلىش ئۇنى ئۆلتۈرگەنگە باراۋەردۇر. كىمكى بىر مۆمىننى كاپىر دەپ تىللىسا، ئۇنى ئۆلتۈرگەنگە باراۋەر بولىدۇ.» دېگەن جۈملە ئىلاۋە قىلىنغان. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5963، مۇسلىمدىكى نومۇرى:262]

ئىزاھات:

بەزى ئادەملەر ئاغزىدىن نېمە چىقىۋاتقانلىقىنى ۋە گەپىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى ئويلىماي قەسەم قىلىۋېرىدۇ. ئىسلامدا ئىنسانلار ئۆز ھەققىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن قەسەم قىلىشنى يولغا قويغان. لېكىن قەسەم قىلىشتىن باشقا چارە قالمىغاندا ئاندىن قەسەم قىلىشقا بۇيرويدۇ. قەسەم قىلغاندا ئېيتىلىدىغان سۆز ”والله، بالله، تالله“ (يەنى اللە بىلەن قەسەم قىلىمەن) دېگەن سۆزدىن ئىبارەت. چۈنكى «اللە بىلەن قەسەم قىلىمەن» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى «مۇشۇ مېنىڭ سۆزۈمنىڭ راستلىقىغا اللە گۇۋاھ» دېگەن بولىدۇ. غەيبنى پەقەت اللە تائالاغىنا

بىلگەنلىكى ئۈچۈن، باشقا نەرسە بىلەن قەسەم قىلىش شۇ نەرسىنى اللە تائالاغا ئوخشاش كۆرگەنلىك بولۇپ شېرىكتۇر.

بەزىلەر قەسەم قىلغاندا، "ئۇنداق بولۇپ كېتەي، مۇنداق بولۇپ كېتەي" دەپ قەسەم قىلىدۇ. بۇ ئىنتايىن خەتەرلىك ئىشتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزنى ئەنە شۇنداق قەسەم قىلىشنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇردى. بىر ئادەم قەستەن يالغاندىن قەسەم قىلىپ، كاپىر ياكى يەھۇدى ياكى خىرىستىيان ياكى ئىسلامدىن باشقا ھەر قانداق بىر دىن ياكى مەزھەبنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلسا، دېگىنىدەك بولۇپ كېتىدۇ. يەنى ئىسلام دىنىدىن چىقىپ كاپىر بولۇپ كېتىدۇ. ئۇنداق ئادەم دەرھال تەۋبە قىلىپ ئىمانىنى يېڭىلىشى كېرەك.

يالغان قەسەم قىلىش چوڭ گۇناھتۇر. چۈنكى يالغان قەسەم قىلغان كىشى بىرىنچىدىن ئىنسانلارنى ئالدىدى، ئىككىنچىدىن اللە تائالانى يالغانچىلىقىغا گۇۋاھچى قىلىش ئارقىلىق، اللە تائالانىڭ ئەزىمەت ۋە جالالىغا قاتتىق بىھۆرمەتلىك قىلدى، ئۈچۈنچىدىن ئۇ يالغان سۆزلىدى. بۇلارنىڭ ھەر بىرى گۇناھى كەبىرە دەپ ئاتالغان چوڭ گۇناھلاردىن بولۇپ، يالغان قەسەم قىلغان ئادەم ئۈچ تۈرلۈك چوڭ گۇناھنى بىراقلا ئىشلىگەن بولىدۇ. ئۇ زۇلۇم ئۈستىگە زۇلۇم قىلغانلىقتۇر. بۇمۇ ئاز كەلگەندەك باشقا دىنلاردا بولۇپ كېتىش سۆزىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغان كىشى ئۆزىنى پۈتۈنلەي ھالاكەتكە تاشلىغان بولىدۇ.

بىزدە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان: "قۇرئان ئۇرسۇن، نان ئۇرسۇن، تۇزغا دەسسەپ بېرەي" دېگەن سۆزلەرنىڭ ھەممىسى گۇناھ ۋە خاتا ئىشلاردۇر. مۇسۇلمان مۇمكىن قەدەر قەسەم قىلماسلىقى كېرەك. ئەگەر قەسەم قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ قالسا، "اللەنىڭ ئۇلۇغلىقى بىلەن" ياكى "اللە بىلەن قەسەم قىلىمەن" دېيىشى لازىم.

ئەڭ چوڭ گۇناھلاردىن بىرى ئۆزى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋىشتۇر. ئۆزىنى ئۆزى ئۆلتۈرگەن ئادەم، مۇشۇ دۇنيادا ئۆزىنى نېمە بىلەن ئۆلتۈرگەن بولسا، قىيامەت كۈنى شۇ نەرسە بىلەن ئازابلىنىدۇ. مەسىلەن: ئۆزىنى پىچاق بىلەن ئۆلتۈرگەن بولسا، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ قولىغا بىر پىچاق تۇتقۇزۇلىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزىنى ئۆلتۈرگۈزىدۇ، ئاندىن تىرىلدۈرىلىدۇ، يەنە ئۆزىنى ئۆلتۈرىدۇ. ئەگەر زەھەر ئىچىپ ئۆلگەن

بولسا، قىيامەت كۈنى قولىغا زەھەر بېرىلىپ ئىچىشكە مەجبۇرلىنىدۇ، ئۇ زەھەرنى ئىچىپ ئۆلىدۇ، قايتا تىرىلىدۇ، يەنە ئىچىدۇ، يەنە ئۆلىدۇ. مەڭگۈلۈك مۇشۇنداق ئازابلىنىدۇ.

ئىنسان ئۆز بەدىنىنىڭ ئىگىسى ئەمەس، ئۇنىڭ ئىگىسى ئۇنى ياراتقان اللە تائالادۇر. ھېچبىر كىشىنىڭ ئۆز مۈلكى بولمىغان نەرسىنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىش ھەققى يوق. ئىرادىسى ئاجىز ئادەم قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ، بېشىغا كەلگەن بەزى مۇسىبەتلەرگە سەۋر قىلالمايدۇ. قاچان بېشىغا بىرەر خاپىلىق كەلسە، سەۋر ـ تاقەت قىلالماي، بارلىق كۈچى بىلەن ئۇنىڭدىن تېزدىن قۇتۇلۇشقا ئۇرۇنىدۇ. ئەگەر قۇتۇلۇشتىن ئۈمىدىنى ئۈزسە دەرھال ئۆزىنى ئۆلتۈرۈشكە تەشەببۇس قىلىدۇ. ئۇ كۆڭلىدە ئۆزىنى ئۆلتۈرۈش بىلەن پۈتۈن خاپىلىقلاردىن بىراقلا قۇتۇلۇپ كېتىمەن دەپ ئويلايدۇ، لېكىن ئۇ ئۆزىنى مەڭگۈلۈك قۇتۇلالمايدىغان دوزاخقا تاشلايدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە: **«ئۆزىنى ئۆلتۈرىۋالغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ»** دەپ كۆرسەتكەن. بۇنداق يامان ئاقىۋەتكە دۇچار بولۇشنىڭ سەۋەبى ئىماننىڭ قاتتىق ئاجىزلاپ كەتكەنلىكى ۋە ياخشىلىق ـ يامانلىقنىڭ اللە تائالانىڭ ئىرادىسى بىلەن بولىدىغانلىقىغا چىن ئىشەنمىگەنلىكىدىندۇر. شۇڭا بۇ جىنايەت ياۋروپا ۋە ئامېرىكىدا ئىسلام ئەللىرىگە نىسبەتەن كۆپ يۈز بېرىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئەركىنلىك ئىسمى ئاستىدا ھەر تۈرلۈك رەزىللىك ۋە ئەخلاقسىزلىقلارنى قىلىپ، بېشىغا بىر پالاكەت كەلسە چىدىيالماي ئۆزىنى ئۆلتۈرىۋالىدۇ.

خارلىقتىكى ھاياتتىن شەرەپلىك ئۆلۈم ياخشى. شەرەپلىك ئۆلۈم ـ ـ ـ دىنىنى، جېنىنى، مېلىنى، ئائىلىسىنى ۋە ۋەتىنىنى قوغداش يولىدا ئۆلۈشتۇر. بۇ جېنىنى، مېلىنى اللە يولىدا پىدا قىلىش بولۇپ «شېھىت»لىكتۇر. شېھىتلەرنىڭ قىيامەت كۈندىكى مۇكاپاتى جەننەتتىكى ئەڭ ئالى ماقامدۇر. بىر جەڭدە مۇسۇلمانلاردىن بىرى قورىلىنى كۆتۈرگىنىچە دۈشمەن سېپىنى بۆسۈپ كىرىپ كېتىۋىدى، ئۇنى كۆرگەنلەر: "ئۇ ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلىدى" دېيىشتى. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "سىلەر قۇرئاننى خاتا تەپسىر قىلىسىلەر، ئەنسارلار جىھادقا سەل قاراپ، اللە يولىدا مېلى ۋە جېنى بىلەن جىھاد قىلمىغان ئىدى، اللە تائالا:

﴿ وَأَنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا تُلۡقُواْ بِأَيۡدِيكُمۡ إِلَى ٱلتَّهۡلُكَةِ ۛ وَأَحۡسِنُوٓاْ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ ﴾

﴿الله يولىدا پۇل ـ مېلىڭلارنى سەرپ قىلىڭلار، ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىماڭلار، ئېھسان قىلىڭلار، ئېھسان قىلغۇچىلارنى الله ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ﴾ [سۈرە بەقەرە:195 ـ ئايەت] دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى. ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلىغانلىق جىھادنى تەرك ئېتىشتۇر، جىھادنى تەرك ئەتكەن مىللەت خارلىنىدۇ" دېدى.

دېمەك، مۇسۇلمانلارنىڭ خارلىنىشىنىڭ ۋە دۇنيانىڭ ھەر يېرىدە مۇسۇلمانلارنىڭ قېنى ناھەق تۆكۈلۈشىنىڭ سەۋەبى، مۇسۇلمانلارنىڭ دۇنياغا بېرىلىپ كېتىپ جىھادنى تەرك ئەتكەنلىكى، «جان بېقىش ۋاجىپ» دەپ دۈشمەنگە سېتىلغانلىقى، شەرەپلىك ئۆلۈمدىن خارلىقتا ياشاشنى ئەلا بىلگەنلىكىدۇر.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزنى ئاگاھلاندۇرغان نەرسىنىڭ يەنە بىرى كۆچى يەتمەيدىغان نەرسىنى نەزىر قىلماسلىق. ئەگەر بىر ئىشنى قىلىمەن ياكى بىر نەرسە سەدىقە قىلىمەن دەپ نەزىر قىلغان بولسا، ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش لازىم. بۇ يەردىكى نەزىر قىلىش دېگەن ـ "مەن الله تائالا ئۈچۈن مىڭ رەكئەت ناماز ئوقۇيمەن ياكى قۇرئان تامام قىلىمەن ياكى پالان ئىشىم ھەل بولسا ياكى كېسىلىم ساقايسا، بىر قوي سويۇپ سەدىقە قىلىمەن" دېگەنگە ئوخشاش ۋەدە قىلىش بولۇپ، ئۇنىڭغا ۋاپا قىلىش ۋە دېگەن ئىشنى ئىجرا قىلىش ۋاجىب بولىدۇ. ئۆز ئىگىدارچىلىقىدا بولمىغان نەرسىنى سەدىقە قىلىمەن دەپ نەزىر قىلماسلىق كېرەك.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە يەنە مۆمىننى لەنەتلەشنى ئۇنى ئۆلتۈرگەن بىلەن ئوخشاش قىلىپ كۆرسەتتى. چۈنكى مۇسۇلماننى ئۆلتۈرگەن ئادەم ئۇنىڭ جېنىغا ۋە قېنىغا چېقىلغان بولىدۇ، ئۇنى لەنەتلەپ ھاقارەتلىگەن، سەت گەپلەر بىلەن تىللىغان ئادەم ئۇنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىغا ۋە غورۇرىغا چېقىلغان بولىدۇ. بۇلار جازالىنىشتا پەرقلىق بولسىمۇ، گۇناھلىقتا ئوخشاش چوڭ گۇناھتۇر. يەنە بىر تەرەپتىن مۇسۇلماننى سەت گەپلەر بىلەن ھاقارەتلەش،

ئىككىسى ئوتتۇرىسىدا ئۈزۈش ـ جىدەلگە، ئاخىرىدا بىر ـ بىرىنى ئۆلتۈرۈشكە ئېلىپ باردۇ. مۇسۇلماننى ئۆلتۈرۈشكە سەۋەب بولىدىغان ئىش ئۇنى ئۆلتۈرگەنگە ئوخشاش جىنايەتتۇر. شۇڭلاشقا مۇسۇلماننى لەنەتلىگەن كىشى ئۇنى ئۆلتۈرگەنگە ئوخشاش گۇناھكار بولىدۇ.

بۇنىڭدىن شۇنى بىلىمىزكى، ئىسلام مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى دوستلۇق، قېرىنداشلىقنى بۇزىدىغان چوڭ ـ كىچىك ھەر تۈرلۈك ئىشنى چەكلەيدۇ. چۈنكى مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىنىڭ پاراۋانلىقى، بەخت ـ سائادىتى پەقەت مۇستەھكەم قېرىنداشلىق بىلەن بولىدۇ.

ئەي ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھەقنى چۈشىنىدىغان، بىلگىنىگە ئەمەل قىلىدىغان ھەقىقى مۆمىنلەردىن قىلىپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ بەخت ـ سائادىتىگە ئېرىشتۈرگىن. ئامىين!

48 . ھەدىس

ئۆلۈم تىلىمەسلىك توغرىسىدا

عن أنسِ بنِ مالكٍ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «لاَ يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ نَزَلَ بِهِ, فَإِنْ كَانَ لاَبُدَّ مُتَمَنِّياً فَلْيَقُلْ: "اَللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي, وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي"» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «سىلەردىن ھېچ كىم بېشىغا بىر خاپىلىق چۈشكەنلىكى ئۈچۈن ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن. ئەگەر ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىشتىن باشقا چارىسى قالمىسا: "ئي پەرۋەردىگارىم! ئەگەر مەن ئۈچۈن ھايات خەيرلىك بولسا، مېنى ياشاتقىن، ئەگەر مەن ئۈچۈن ئۆلۈم خەيرلىك بولسا، مېنى ۋاپات قىلدۇرغىن" دېسۇن.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان، بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 6765]

ئىزاھات:

سەۋر قىلىشنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇنىڭغا بېرىلىدىغان مۇكاپات ناھايىتى بۈيۈكتۇر. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە نۇرغۇن ئايەتلەردە سەۋر قىلغۇچىلارنى ماختاپ مەدھىيىلىگەن. مەسىلەن ئالايلۇق، اللە تائالا سەۋرلىك مۆمىنلەرنى مەدھىيىلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٥٥ ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةٞ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ١٥٦ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ صَلَوَٰتٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَرَحۡمَةٞۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُهۡتَدُونَ ١٥٧ ﴾

﴿سەۋر قىلغۇچىلارغا جەننەت بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن. ئۇلارغا بىرەر مۇسىيبەت كەلگەن چاغدا ئۇلار «بىز ئەلۋەتتە اللەنىڭ ئىگىدارچىلىقىدىمىز، چوقۇم اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ. ئەنە

شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ مەغپىرىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر، ئەنە شۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر.﴾ [سۈرە بەقەرە 156، 157 ـ ئايەتلەر]

الله تائالا يەنە قەسەم قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ۝١ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ۝٢ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ۝٣ ﴾

﴿زامان بىلەن قەسەمكى، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر ـ بىرىگە ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر ـ بىرىگە سەۋرنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر.﴾ [سۈرە ئەسر]

ئىبنى قەييۇم جەۋزى رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى «ئۇددەتۇسسابىرىن» دېگەن كىتاۋىدا، سەۋر ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: "سەۋر ـ ئىنسانىنىڭ تەبىئىتىدە بولغان ئەڭ پەزىلەتلىك ئەخلاقلاردىن بولۇپ، ئۇ ئىنساننى ناچار ـ يامان قىلىقلارنى قىلىشتىن توسىدۇ. ئۇ ئىنساننىڭ ئەھۋالىنى ئىسلاھ قىلىدىغان ۋە ئىشىنى تۈزەيدىغان مەنىۋى كۈچتۇر."

سەۋر ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ، ئۇلار ئىبادەتكە سەۋر قىلىش، گۇناھ ـ مەسىيەتنى تەرك ئېتىشكە سەۋر قىلىش ۋە بالا ـ مۇسىبەتكە سەۋر قىلىش.

ئىبادەتكە سەۋر قىلغۇچىلار: اللەنىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرىنى تولۇق ئادا قىلىدۇ، سەھەردە تۇرۇپ اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ، پەقىر ـ مىسكىنلەرگە ياردەم قىلىدۇ، يازنىڭ ئىسسىقىغا چىداپ روزا تۇتىدۇ، مېھمانغا ئىززەت ـ ئىكرام قىلىدۇ، جېنىنى تىكىپ جىھاد قىلىدۇ، سوغۇق قىشتا سوغۇق سۇدا تاھارەت ئالىدۇ، كۆڭۈلنىڭ كۆيدۈرگۈچى ئاپتىپى ئاستىدا مەسجىدگە بارىدۇ، دىنى ئۈچۈن ۋە ۋەتىنى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتا ۋە ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشتا ھېچ قانداق قىيىنچىلىقتىن قورقمايدۇ، دىنى ۋە ۋەتىنى ئۈچۈن شەخسى مەنپەئەتلىرىنى قۇربان قىلىدۇ، جېنى ۋە ئەڭ قىممەتلىك نەرسىلىرىنى ئىككىلەنمەستىن پىدا قىلىدۇ، مەنسەپ ـ مەرتىۋىسىنىڭ كېتىپ قېلىشىدىن، ئەمەلىدىن قوزۇق قېلىشتىن ۋە ھاكىمنىڭ ئەزىيىتىدىن قورقمايدۇ.

گۇناھ ـ مەسىيەتكە سەۋر قىلغۇچىلار: ئۇلار نەپسىنىڭ، كۆڭلىنىڭ ئارقىسىغا كىرمەيدۇ، نەپسى ھەر تۈرلۈك گۇناھلارنى قىلىشنى ئارزۇ قىلسىمۇ، شەيتان ھەر تۈرلۈك نەيرەڭلىرىنى ئىشقا سېلىپ گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە تەرغىب ۋە تەكلىپ قىلسىمۇ، سەۋر قىلىپ گۇناھ ـ مەسىيەتلىك ئىشلاردىن يىراق تۇرىدۇ. ئۇلار اللە تائالاغا ھېچنەرسىنى شېرىك قىلمايدۇ، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمەيدۇ، زىنا قىلمايدۇ، جازانخورلۇق قىلمايدۇ، رىياكارلىق قىلمايدۇ، يېتىمنىڭ ھەققىنى يېمەيدۇ، باشقىلارنىڭ مۈلكىگە چېقىلمايدۇ، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ. يالغان سۆزلىمەيدۇ، كىشىلەرنى ئالدىمايدۇ، پۈتۈن گۇناھ ـ مەسىيەتلەر ئالدىغا كەلسە، ئۇنىڭ ئەھۋالى، زامان، ماكان ۋە پۇرسەت تولۇق تېپىلىپ، ئۇ ئىشلارنى قىلىشقا ھېچقانداق توسالغۇ قالمىسا، ئۇ پەقەت اللە تائالانىڭ ئازابىدىن قورقۇپ گۇناھ ئىشلارنى قىلمايدۇ.

ھۆكۈمالار: "گۇناھ ـ مەسىيەتنى تەرك ئېتىشكە سەۋر قىلىش، تائەت ـ ئىبادەتكە سەۋر قىلىشتىن قىيىن" دېگەن ئىكەن. بولۇپمۇ زامانىمىزدا بۇ تېخىمۇ قىيىن بولماقتا. كۈنىمىزدە پۈتۈن ئەخلاقسىزلىق، ھەر تۈرلۈك بۇزۇقچىلىق، گېزىت ـ ژۇرناللاردا، تېلېۋىزورلاردا ۋە كوچىلاردا مەدەنىيەت نامى بىلەن ئومۇملاشماقتا. زىنا ـ پاھىشە ئاشكارا بولۇپ، ئۇنىڭغا يۈزلەنگەنلەر مەدەنىيەتلىك، ئۇنىڭدىن قاچقانلار مەدەنىيەتسىز، قالاق ھېساپلانماقتا. مانا مۇشۇنداق زاماندا مۆمىن ـ مۇسۇلمان ياشلارنىڭ گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنى تەرك ئېتىشكە سەۋر قىلىشى تېخىمۇ قىيىن، تېخىمۇ مۇشكۈلدۇر. لېكىن ياشلىرىمىز قەتئىي ئىرادە بىلەن، زامانىنىڭ بۇزۇقچىلىقىغا، نەپسىنىڭ ھاۋا ـ ھەۋەسلىرىگە، شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىلىرىگە ۋە جەمئىيەتنىڭ تاپا ـ تەنىلىرىگە سەۋر قىلىپ گۇناھلاردىن ئۆزىنى ساقلىسا، اللە تائالانىڭ ئۇنىڭغا بېرىدىغان مۇكاپىتى ۋە ئەجرى شۇنچىلىك كاتتا ۋە چوڭ بولىدۇ. ياشلىق ۋاقتى گۇناھ ـ مەسىيەت كۆپ بولىدىغان مەۋسىمدۇر. شۇڭلاشقا ياشلارنىڭ گۇناھ ـ مەسىيەتنى تەرك ئېتىشى، ناماز، روزا ۋە باشقا ئىبادەتلەر بىلەن مەشغۇل بولۇشى كۆپ سەۋر قىلىشقا تېگىشلىك قىيىن ئىش بولغانلىقى ئۈچۈن ياشلىقتا قىلغان ئىبادەتنىڭ ساۋابى قېرىغاندا قىلغان ئىبادەتتىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ. ئۆلىمالار اللە تائالانىڭ

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! اللەدىن ھەقىقىي قورقۇڭلار، پەقەت مۆمىن ھالىتىڭلاردا ئۆلۈڭلار﴾ [سۈرە ئال ئىمران:102 ـ ئايەت] دېگەن كالامىنىڭ تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى گۇناھنى تەرك ئەتسە، مەسىيەتتىن قولىنى تارتسا، شۈبھىلىك نەرسىلەردىن ساقلانسا ۋە كۈچىنىڭ يېتىشىچە ئىبادەت قىلسا، ئۇ كىشى اللەدىن ھەقىقىي قورققان بولىدۇ."

بالا ـ مۇسىبەتلەرگە سەۋر قىلىش مۆمىندىن باشقا ئادەمنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ. ئۇنىڭغا پەقەت مۆمىنلەرلا سەۋر ـ تاقەت قىلالايدۇ. ئۇلار بېشىغا بىرەر مۇسىبەت كەلسە، "ھەممە ئىش اللە تائالانىڭ قولىدا، ئۇ خالىغىنىنى قىلىدۇ. بۇ ئىش بىزگە بالا ـ مۇسىبەتتەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئۇنىڭ ئارقىسىدا بەلكى بىز بىلمەيدىغان ياخشىلىقلار بار" دەپ، ئىشنى اللەغا تاپشۇرۇپ سەۋر ـ تاقەت قىلىدۇ. ئۇ مۆمىن شۇنى ياخشى بىلىدۇكى، بۇ دۇنيادا ياخشىلىقمۇ ئىمتىھان، بالا ـ مۇسىبەتمۇ ئىمتىھان. شۇنىڭ ئۈچۈن مۆمىننىڭ ئەھۋالى، ئەگەر ياخشىلىق كۆرسە اللە تائالاغا شۈكرى قىلىش، ئەگەر خاپىلىق كەلسە سەۋر قىلىپ اللەنىڭ ھۆكمىگە رازى بولۇشتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«مۆمىننىڭ ئىشىغا ھەيرانمەن، ئۇنىڭ ئىشى ھەممىسى ياخشىلىقتۇر، بۇ ياخشىلىق مۆمىندىن باشقا ھېچكىمگە نىسىب بولمايدۇ. ئەگەر بىر خۇشاللىق كەلسە شۈكۈر قىلسا ئۇنىڭغا ياخشىلىق بولىدۇ، ئەگەر بېشىغا بىر خاپىلىق كەلسە سەۋر قىلسا ئۇنىڭغا ياخشىلىق بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان]

بىر كۈنى ھەزرىتى ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پۇتىدىن جاراھەتلەنگەن بولۇپ، پۇتىنى كېسىۋەتمىسە بولمايدىغان بولۇپ قالغان. شۇنىڭ بىلەن دوختۇر ئۇنىڭ پۇتىنى كېسىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا مەس قىلىدىغان دورا بەرمەكچى بولغاندا، ئۇ اللەنىڭ زىكرىدىن غاپىل بولۇپ قالىمەن دەپ دورىنى ئىچكىلى ئۇنىمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن دوختۇر ئۇنى بېھوش قىلماستىن پۇتىنى كەسكەن. پۇتى كېسىلگەندىن كېيىن ئۇ اللەغا شۈكۈر قىلىپ تۇرۇشىغا، ئۇنىڭ بىر ئوغلىنىڭ ئۆلگەنلىكى يىقىلىپ چۈشۈپ ئۆلۈپ كەتكەنلىك خەۋىرى كەلگەن. ھەزرىتى ئۇرۋە ئۇنىڭغىمۇ شۈكۈر قىلىپ اللەغا ھەمدۇ ئېيتىپ مۇنداق دېگەن: "بىر پۇتۇم كېسىلگەن بولسا، باشقا ئەزالىرىم ساق، بىر بالامدىن ئايرىلغان بولسام باشقا بالىلىرىم بار."

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئىمان تۆت نەرسىنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان: 1 ـ يەقىين (چىن ئىشىنىش)، 2 ـ سەۋر قىلىش، 3 ـ جىھاد 4 ـ ئادالەت.» رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە «سەۋر قىلىش ئىمانغا نىسبەتەن بەدەندىكى باشقا ئوخشايدۇ» دېگەن.

ھەقىقى مۆمىن شۇدۇركى، ئەگەر بىرەر مۇسىبەت كەلسە ئاللا ـ تۇۋا قىچقىرىپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ، چاچ ـ ساقاللىرىنى يۇلۇپ، باشلىرىنى تامغا ئۇرۇپ، الله تائالا ھەققىدە بولمىغۇر سۆزلەرنى قىلمايدۇ. كۆڭلىنىڭ بۇزۇلۇشى، كۆزىنىڭ ياش تۆكۇشى ئەيىبلىنىدىغان ئىش ئەمەس. ئەمما قازا ۋە قەدەرگە نارازى بولۇپ جار سېلىپ يىغلاش، "مەن خۇدائىمغا نېمە قىلغان؟" دېگەنگە ئوخشاش نالايىق سۆزلەرنى قىلىش گۇناھتۇر.

مۆمىن بېشىغا ھەرقانچە ئېغىر قىيىنچىلىق ۋە كۆتەرگۈسىز بالا ـ مۇسىبەت كەلسىمۇ، ئۆلۈم تىلىمەسلىكى لازىم. بەلكى سەۋر قىلىش ۋە الله تائالاغا دۇئا قىلىش كېرەك. ئەگەر ئۆلۈم تىلىمىسە بولمايدىغان ھالەتكە چۈشۈپ قالسا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئۆگەتكەن مۇنۇ دۇئانى قىلىش لازىم "ئى پەرۋەردىگارىم! ئەگەر مەن ئۈچۈن ھايات خەيرلىك بولسا، مېنى ياشاتقىن، ئەگەر مەن ئۈچۈن ئۆلۈم خەيرلىك بولسا، مېنى ۋاپات قىلدۇرغىن."

بۇ دۇنيادا ھېچقانداق نەرسە بىر خىل شەكىلدە داۋام قىلمايدۇ. ھەممە نەرسە ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. ئىنساننىڭ بېشىغا بىر كۈن ياخشىلىق كەلسە بىر كۈن مۇسىبەت كېلىدۇ. بايلار كەمبەغەل ـ كەمبەغەللەر باي بولىدۇ. بىر شائىر مۇنداق دېگەن:

إذا ما أتاك الدهر يوما بنكبة ❖ فأفرغ لها صبرا ووسّع لها صدرا

فان تصاريف الزمان عجيبة ❖ فيوما ترى يسرا ويوما ترى عسرا

تەرجىمىسى: زامان بېشىڭغا بىر خاپىلىق ئېلىپ كەلسە، ئۇنىڭغا سەۋر قىل ۋە كۆكسۈڭنى كەڭ تۇت. چۈنكى زاماننىڭ ئىشى ھەقىقەتەن ئەجەپلىنەرلىك، بىر كۈن ئاسانلىق كۆرسەڭ، بىر كۈن قىيىنچىلىق.

ئەگەر ئىنسان ئۆزىگە رىزىق بېرەلىگەن بولسا ياكى پايدا ـ زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالىغان بولسا ئىدى، دۇنيا خاراب بولمىغان ۋە يوقالمىغان بولاتتى. لېكىن الله تائالا ئۇنىڭ يوقۇلۇشىغا

ھۆكۈم قىلىۋەتكەن ۋە ئىنسانلارنى ئۆلىدىغان قىلغان. بۇنى ھېچكىم ئۆزگەرتەلمەيدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ﴾

﴿ھەر جان ئىگىسى ئۆلۈمنى تېتىيدۇ.﴾

﴿ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ ﴾

﴿پەقەت سەۋر قىلغانلارغا مۇكاپاتى ھېسابسىز بېرىلىدۇ.﴾ [سۈرە زۇمەر:10 - ئايەت] اللە تائالا ھەقىقى مۆمىن بەندىلىرىنى سۈپەتلەپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّـٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾

﴿مۆمىنلەر شۇنداق كىشىلەركى، اللە ياد ئېتىلسە يۈرەكلىرى تىترەيدۇ، بېشىغا كەلگەنلەرگە سەۋر قىلىدۇ، نامازنى ئادا قىلىدۇ ۋە بىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (اللە يولىغا) خەژلەيدۇ.﴾ [سۈرە ھەج 35 - ئايەت]

اللە تائالا بىزلەرنى قازا - قەدەرگە رازى بولۇپ، بالا - مۇسىبەتلەرگە سەۋر قىلىدىغان، تائەت - ئىبادەتكە سۇسلۇق قىلمايدىغان، گۇناھ - مەسىيەتتىن ئۆزىنى يىراق تۇتىدىغان چىدامىلىق، سەۋرچان مۆمىنلەردىن قىلسۇن. ئامىين!

49 ۋە 50 . ھەدىس

رەسۇلۇللاھنىڭ گۈزەل ئەخلاقى توغرىسىدا

عن عبد الله بنِ عَمْرو بن الْعَاص رضىالله عنهما قال: "لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَاحِشًا وَلاَ مُتَفَحِّشًا، وَكَانَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلاَقًا.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەت قىلىقلىق ئەمەس ئىدى. ئۇ دائىم «سىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىڭلار، ئەخلاقلىق بولغىنىڭلاردۇر» دەيتتى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:3483]

عَنْ عائِشَةَ رضىالله عنها قالت: "مَارَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه و سلم مُسْتَجْمِعًا قَطُّ ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ، إِنَّمَا كَانَ يَبْتَسِمُ." [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھېقىل تىلى كۆرۈنگۈدەك قاتتىق كۈلگەنلىكىنى قەتئىي كۆرمىدىم، ئۇ پەقەت تەبەسسۇم قىلاتتى" [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 5950]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەرجىمىھالىنى ئوقۇيدىغان بولساق، ئۇنىڭ قانچىلىك گۈزەل ئەخلاقلىق بىر زات ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئىنسانلار ئىچىدىن تاللانغان ئەڭ ئۇلۇغ كىشى ئىكەنلىكىنى بىلىمىز. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەق ئىش قىلىدىغان، راست سۆزلەيدىغان زات بولۇپ، كىشىلەرنى ئەيىبلىمەيتتى، گەپ توشۇمايتتى، غەيۋەت قىلمايتتى، خىيانەت قىلمايتتى، يالغان سۆزلىمەيتتى. ئۇ بولمىغۇر سەت قىلىقلىق، بېخىل،

قورقۇنچاق، ھورۇن، ۋە قوپال ئەمەس ئىدى. بەلكى ئۇ ئۆزى يۇمشاق قەلبلىك، كىچىك پېئىل، مۇتەۋازى، شاپائەتچان، جەسۇر، قەيسەر، ئەپۇچان، كەچۈرۈمچان زات ئىدى. ئۇ خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويغان كىشىنى سوراققا تارتمايتتى. الله تائالانىڭ ئەمرى ـ پەرمانىغا خىلاپلىق قىلىشتىن باشقا ئىشتا كىشىلەرنى جازالىمايتتى. خەلقنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا ناھايىتى ھېرىسمەن، مۆمىنلەرگە رەھىم ـ شەپقەتلىك، گۈزەل سۆزلۈك، خۇش پېئىل، ياردەمنى سۆيىدىغان، سىلە ـ رەھىم قىلىدىغان، يوقسۇللارغا ياردەم قىلىدىغان، ھەر دائىم ھەق تەرەپتە تۇرىدىغان ئۇلۇغ زات ئىدى. ئۇ مۇنداق دەيتتى: **«قىيامەت كۈنى ماڭا ئەڭ يېقىن بولىدىغىنىڭلار ئەڭ گۈزەل ئەخلاقلىق بولغىنىڭلاردۇر.»** ئۇ بەزى ساھابىلىرىگە نەسىھەت قىلىپ: **«قەيەردە بولساڭ اللەدىن قورققىن، يامانلىقنى ياخشىلىق بىلەن يۇغىن، ۋە كىشىلەرگە ياخشى ئەخلاق بىلەن مۇئامىلە قىلغىن»** دەيتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۆپ يىغلايتتى، ئاز كۈلەتتى ۋە **«ئەگەر مېنىڭ بىلگىنىمنى بىلگەن بولساڭلار، ھەقىقەتەن ئاز كۈلەتتىڭلار ۋە كۆپ يىغلايتتىڭلار»** دەيتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كۈلۈشى تەبەسسۇم ئىدى، ھېچقاچان چىشى كۆرۈنگىدەك قاھقاقلاپ كۈلمەيتتى. پايدىسىز، بىھۇدە گەپ ـ سۆز قىلمايتتى، دۇنيانىڭ زىبۇ ـ زىننەتلىرىگە باقمايتتى. الله تائالا ئۇ زاتنى ئىنسانلارنىڭ ئىچىدىن تاللاپ ياخشى ئەخلاقلىق قىلغان ئىدى.

الله تائالا بىزنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەگىشىشكە بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣١ ﴾

﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، الله سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر»﴾ [سۈرە ئال ئىمران:31 ـ ئايەت] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ ﴾

﴿سىلەرگە رەسۇلۇللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئۈلگىدۇر.﴾ [سۈرە ئەھزاب: 21 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئەگەر بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولىنى تۇتۇپ ماڭغان بولساق، سۆز ـ ھەرىكەتلىرىمىزدە ئۇنىڭ يولىيورۇقىغا ئەمەل قىلغان بولساق، ئەلۋەتتە قەلبلىرىمىز بىرلىشەتتى، ئارىمىزدىكى ئىسلامىي قېرىنداشلىقىمىز مۇستەھكەم بولۇپ بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشەتتۇق. غەيرى مۇسلىملار بىزنىڭ ئەھۋالىمىزنى ئىسلامنىڭ ھەقلىقىگە دەلىل قىلاتتى. ئىسلام دىنىنىڭ بىزدىكى ئىزلىرىنى كۆرگەنلەر بۇ مۇقەددەس دىنغا ئۆزلىرىنى ئاتاتتى. ئەمما مىڭ بىر ئەپسۇسكى بىز مۇسۇلمانلارنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالىنى كۆرگەنلەر ئىسلام دىنىغا سەلبىي كۆز بىلەن قارايدۇ.

اللە تائالا نىڭ نەزىرىدە ئەڭ يامان ئادەم كىشىلەر ئۇنىڭ شەررىدىن قورقىدىغان، گۇناھ ـ مەسىيەتتىن باشقا ئىش قىلمايدىغان، تىلى ئاچچىق، باغرى قاتتىق، مۇئامىلىسى يامان، سۆھبىتى زىيان، قىلىقى دۈشمەنلىك، سۆزى ئۆچمەنلىك، ئۇلۇغلارنى تىللايدىغان، ياخشىلىق قىلمايدىغان بەد ئەخلاق كىشىدۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن "كىشىنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟" دەپ سورىغاندا، **«اللەدىن قورقۇش ۋە ياخشى ئەخلاق»** دەپ جاۋاپ بەرگەن. "ئىنسانىنى دوزاخقا كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟" دەپ سورىغان كىشىگە، **«ئېغىز ۋە ئەۋرەت»** دەپ جاۋاپ بەرگەن. چۈنكى تىل يامان سۆز ئارقىلىق كىشىلەرگە ئازار بەرسە، ئەۋرەت زىنا ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ ئىپپىتىنى دەپسەندە قىلىدۇ. قىيامەت كۈنى تارازۇ ـ مىزاندا ئەڭ ئېغىر كېلىدىغان ئەمەللەرنىڭ بىرى گۈزەل ئەخلاقتۇر. بارلىق ئىشلىرىدا رەسۇلۇللاھنى ئۆزىگە ئۈلگە قىلغان كىشى گۈزەل ئەخلاق بىلەن ئۆزىنى بىزىگەن بولىدۇ. ئۇنداق كىشىنىڭ مۇئامىلىسى توغرا، سۆزى راست، سۆھبىتى پايدىلىق بولىدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بارلىق ياخشى ئىشلارنى ئۆز ھاياتىدا ئەمەلىي قىلىش ئارقىلىق ئۆگەتكەن.

اللە تائالا بىزلەرنى رەسۇلۇللاھنىڭ ئەخلاقى بىلەن ئەخلاقلانغىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىن!

51 . ھەدىس

سېخىلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

عن أبى هُرَيرةَ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلاَّ مَلَكَانِ يَنْزِلاَنِ, فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا "اَللّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا", وَيَقُولُ الآخَرُ: اَللّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا"» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«بەندىلەرگە ھەر كۈنى ئىككى پەرىشتە چۈشۈپ، ئۇلارنىڭ بىرى: "ئى پەرۋەردىگارىم! سېخى ئادەمگە ئۇنىڭ خەيرى - ئېھسان قىلىپ بەرگىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگىن" دەيدۇ. يەنە بىرى: "ئى پەرۋەردىگارىم! بېخىلنىڭ مېلىنى ھالاك قىلغىن" دەيدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:2289]

ئىزاھات:

بىلىش كېرەككى، اللە تائالا ئىسراپخورلارنى ياقتۇرمايدۇ. كىشىلەرگە ھېچقانداق پايدا يەتكۈزمەيدىغان دەرىجىدە مال - دۇنيانى دوست تۇتقۇچىنىمۇ ياقتۇرمايدۇ. ئەڭ ياخشى ئىش نورمال بولۇشتۇر. يەنى مال - مۈلكىنى بۇزۇپ چاچماسلىق ۋە ئاجىز، بىچارىلەرگە مەنپەئەت بەرمەيدىغان ھالدا بېخىل بولماسلىق لازىم. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يوقۇرىدىكى سۆزىدىن مەلۇم بولىدۇكى، ھەر كۈنى پەرىشتەلەر ئىنسانغا دۇئا قىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلار مال - مۈلكىنى اللە تائالا يولىدا سەرپ قىلغان ۋە اللەنىڭ رازىلىقىنى ئىزدەپ موھتاجلارغا ياردەم قولىنى سۇنغان كىشىلەرگە اللەدىن بەرىكەت ۋە ھالال رىزىق تىلەيدۇ. ئەمما مېلىنى ھەق يولىدا چىقىم قىلمىغان بېخىل، پىقسىق ئىنسانلارغا بولسا، پەرىشتىلەر ئۇنىڭ مېلىنىڭ ھالاك بولۇشىنى تىلەپ دۇئا قىلىدۇ. مال - مۈلكىنى ئۆزى ۋە ئەۋلادىنىڭ خىراجىتىگە ئىشلەتكەندىن كېيىن، يوقسۇل، مىسكىن، ئاجىز، يېتىم

- يېسىرلارغا ياردەم بېرىشكە، مەسجىد، مەدرىسە، دوختۇرخانا، يول، كۆرۈككە ئوخشاش مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ مەنپەئەتلىنىدىغان ئورۇنلىرىغا سەرپ قىلسا، اللە تائالا ئۇ كىشىنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدۇ، مال - مۈلكىگە بەرىكەت ئاتا قىلىدۇ. ئەمما مال - مۈلكىنى ئۆزىگىمۇ، ئائىلىسىگىمۇ چىقىم قىلمايدىغان، باشقا يوللارغىمۇ سەرپ قىلمايدىغان بېخىل كىشى بولسا، ئۇنىڭ دۇنيا يىغىش يولىدا تارتقان جاپا - مۇشەققەتلىرىدىن باشقا نەرسىسى بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ توپلىغان مېلىدىن ئۆزىمۇ پايدىلانمايدۇ ۋە باشقىلارغىمۇ نەپ يەتكۈزمەيدۇ. ئۇ مېلىم كېمىيىپ كېتەمدىكىن دېگەن ئەندىشە بىلەن بېخىللىق قىلىدۇ. ھالبۇكى اللە تائالا يولىدا مېلىنى سەرىپ قىلىش ھەرگىز مالنى كېمەيتمەيدۇ. ئەكسىچە ئۇنى بەرىكەتلىك ۋە كەڭ قىلىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**سەدىقە قىلىش مالنى كېمەيتمەيدۇ**» دېگەن. اللە تائالا قانداق قىلغاندا مالنىڭ بەرىكەتلىك بولىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ﴾

﴿**سىلەر كىشىلەرنىڭ پۇلى - مېلى ئىچىدە ئۆستۈرۈش ئۈچۈن بەرەر پۇل - مال بەرسەڭلار، اللەنىڭ دەرگاھىدا ئۇ ئۆسمەيدۇ (يەنى كىشىلەر بەرگىنىمىدىن جىقراق قايتۇرسۇن دېگەن نىيەت بىلەن بېرىلگەن سوغىنىڭ اللەنىڭ دەرگاھىدا ساۋابى بولمايدۇ). اللەنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ بەرگەن سەدىقەڭلارغا ھەسسىلەپ ساۋاپ بېرىلىدۇ.**﴾ [سۈرە رۇم: 39 - ئايەت]

سەدىقە بالانى توسىدۇ. مەسىلەن: سالىھ، كەمبەغەل كىشى بىر كېسەلدىن بىرنەرسە ئالغان بولۇپ، ئۇنىڭغا اللەدىن شىپالىق تىلەپ دۇئا قىلسا، اللە تائالا ئۇ مىسكىن، بىچارىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ كېسەلگە شىپالىق بېرىشى مۇمكىن. نامرات، موھتاجلارنىڭ دۇئاسى دوختۇرنىڭ دورىسىدىن پايدىلىقراق بولۇشى مۇمكىن. بىر ھەدىس شەرىپتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**كېسەللىرىڭلارغا سەدىقە بىلەن دورا قىلىڭلار، چۈنكى سەدىقە سىلەردىن كېسەللەرنى كەتكۈزىدۇ ۋە ھادىسىلەرنى توسىدۇ**» دېگەن.

سەندىن ھاجىتىنى سوراپ كەلگەن كىشىگە ئۇنىڭ باي ـ كەمبەغەل، ياش ـ قېرىلىقىغا قارىماستىن قولۇڭدىن كېلىشىچە ياردەم بېرىشىڭ كېرەك. چۈنكى سەن ئۇنىڭ ھەقىقى ئەھۋالىنى بىلمەيسەن. ئەمما بىر نەرسە تىلەپ كەلگەن كىشىنىڭ تىلەمچىلىكنى كەسىپ قىلىۋالغانلىقىنى بىلسەڭ، ئۇنىڭغا ئۆز لايىقىدا رەت قايتۇرساڭ بولىدۇ. بىرەر ھاجەتمەن ئىشىكىڭگە كەلسە، ئۇنىڭغا ياردەم قىلىشقا كۈچۈڭ يېتىدىغان بولسا، ئاز بولسىمۇ ئۇنىڭغا بىرنەرسە بەرگىن. ئەگەر بېرىدىغان نەرسەڭ بولمىسا، چىرايلىقچە ئۆزرە ئېيتقىن، ئالدىڭغا كەلگەن سائىلنى قۇرۇق ياندۇرمىغىن. ئۇلارغا قاتتىق سۆز ۋە قوپال مۇئامىلە قىلمىغىن. ئاتىلىرىمىزمۇ "تاتلىق نېنىڭ بولمىسا، تاتلىق سۆزۈڭ يوقمۇ؟" دەپ بىكار ئېيتمىغان. چۈنكى ھاجەتمەننىڭ كۆڭلى سۇنۇق بولىدۇ، شۇڭا ئۇنىڭ سۇنغان كۆڭلىنى رەنجىتمەسلىك كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله تائالانىڭ: **«ئى بەندەم! خەير ساخاۋەت قىلغىن، مەنمۇ ساڭا خەيرى ساخاۋەت قىلىمەن»** دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ.

ئىنسان ئۈچۈن ئەڭ ياخشى سەدىقە ئۆز ھىمايىسى ئاستىدىكى بالا ـ چاقا ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەك ئۈچۈن خىراجەت قىلغان نەرسىدۇر. بۇنىڭدا ئىسراپ قىلماسلىق ۋە سىقىۋالماسلىق، نورمال بولۇش كېرەك. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمۡ يُسۡرِفُواْ وَلَمۡ يَقۡتُرُواْ وَكَانَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ ﴾

﴿ئۇلار (يەنى الله تائالا ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) خىراجەت قىلغاندا، ئىسراپچىلىقمۇ قىلمايدۇ، بېخىللىقمۇ قىلمايدۇ، ئوتتۇرا ھال خىراجەت قىلىدۇ﴾ [سۈرە فۇرقان:67 ـ ئايەت]

ئۆزگە ۋە ئەۋلاتلىرىغا خىراجەت قىلىشتا ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىش، نەپسىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ، ھالال ـ ھارام دېمەستىن زوق ئۈچۈن پۇل ـ مال سەرپ قىلىش ئاقىلنىڭ ئىشى ئەمەس. چۈنكى كەلگۈسى اللەنىڭ قولىدا، بۈگۈن باي بولغان بىلەن ئەرتە نېمە بولىدىغانلىقىنى بىر الله ئۆزى بىلىدۇ. ئەقىللىق كىشى ئەرتىسى ئۈچۈن تەييارلىق قىلىدىغان كىشىدۇر.

بەزى كىشىلەر ئازراق باي بولسا دۇنياغا پاتماي قالىدۇ. بالا ـ چاقىلىرىنىڭ ئاشكارا ئىشلەۋاتقان گۇناھ ـ مەسىيەتلىرىنى توسمايدۇ. بالىلىرى ئالى ماركىلىق ماشىنىلار بىلەن ئويۇن ـ تاماشا

قىلىپ، ئەل ـ ئاغىنىلىرى بىلەن ھەر تۈرلۈك يامان ئىشلارنى قىلسا، نامەھرەم قىزلار بىلەن تانسا ئوينىاپ، زىنا ـ پاھىشە ئىشلارنى قىلىپ يۈرسە كارى بولمايدۇ. بۇنداق بىشى بوش بالىلار ئاخىرىدا قىمار، ھاراق ۋە زەھەرلىك چېكىملىككە پۇل بۇزۇپ، ئاخىرىدا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ بايلىقىنى نامراتلىققا ئايلاندۇرىدۇ. بالىلىرىنىڭ زەھەرلىك چېكىملىكلىرىگە پۇل يەتكۈزۈپ بولالماي قان يىغلايدىغان، پۇل يەتكۈزۈپ بېرەلمىگەنلىكى ئۈچۈن بالىلىرىدىن تاياق يەيدىغان ئاتا ـ ئانىلار جەمئىيەتتە ئاز ئەمەس. چۈنكى ئۇلار باشتا بالىلىرىنى ئويۇن ـ تاماشاغا قويۇۋەتكەن، ئۇلارنىڭ سادىر قىلىۋاتقان يامان ئىشلىرىغا كۆز يۇمۇپ كۆرمەسكە سالغان. ئەگەر ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنىڭ تىزگىنىنى چىڭ تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ قوللىرىغا چاچقاللاپ پۇللارنى تۇتقۇزۇپ قويمىغان بولسا، ئەۋلادلىرىنى جەمئىيەت دەشقاللىرى بولغان يامان بالىلارغا قوشمىغان بولسا، ئۇلاردىن ئەڭ كىچىك بىر گۇناھ سادىر بولسا، دەرھال بالىلارغا بۇ ئىشنىڭ خاتالىقىنى چۈشەندۈرۈپ ئاگاھلاندۇرغان بولسا، ئەگەر سۆز كار قىلمىسا قاتتىق قوللۇق بىلەن بالىلىرىنى كونترول قىلغان بولسا، ھەم بالىلىرى ئۇنداق يامان يولغا كىرىپ قالمىغان بولاتتى، ھەم ئاتا ـ ئانىلار پۇل ـ مېلىدىن ئايرىلىپ قالغانىنىڭ ئۈستىگە بالىلىرىدىن تاياق يېمەيتتى.

اللە تائالا مال ـ دۇنيا بېرىپ باي بولغان كىشى، پۇل ـ مېلىنى بالىلىرىنى ياخشى تەربىيىلەش، ئوقۇتۇش يولىدا سەرپ قىلسا، بالىلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى قامداپ، كىيىم ـ كېچەك ۋە مەكتەپ، يول چىقىملىرىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرسا، بالىلىرىغا خىراجەت قىلىشتا چېكىدىن ئاشۇرۇپ ئىسراپ قىلمىسا، بەك سىقىۋېلىپ ئۇلارنى خەلقى ئالەم ئالدىدا خىجالەتكە قويمىسا، ئۇلارنىڭ قانداق بالىلار بىلەن ئاغىنىدارچىلىق قىلىدىغانلىقىنى كۆزىتىپ، يامانلارغا يولاتمىسا، باشقا يېتىم ـ يېسىر، نامرات ـ موھتاجلارنىمۇ ئۇنتۇماي يار ـ يۆلەكتە بولسا، اللە بەرگەن بايلىقىدىن اللە يولىدا خىراجەت قىلىشقا بېخىللىق قىلمىسا، اللە تائالا ئۇ كىشىنىڭ مۇكاپىتىنى ھەم مۇشۇ دۇنيادا ھەم ئاخىرەتتە بېرىدۇ. بۇ دۇنيادا ئوقۇغان، ئەدەپ ـ ئەخلاقلىق يېتىشىپ چىققان ئەۋلادلىرىنىڭ ياخشىلىقىنى كۆرىدۇ. ئۇنداق ياخشى ئەۋلادلار ئاتا ـ ئانىسىغا ئۆلگەندىن كېيىنمۇ دۇئا قىلىپ تۇرىدۇ. قىيامەت كۈنىدىكى مۇكاپىتى كۆزى كۆرمىگەن، قۇلىقى ئاڭلىمىغان ۋە كۆڭلىگە كەلمىگەن دەرىجىدە نازۇ ـ نېمەتلەر بىلەن تولۇپ تاشقان جەننەت بولىدۇ.

ئەمما بېخىل - پىقسىق بولسا، مال - مۈلكىدىن يا ئۆزى، بالا - چاقىسى مەنپەئەت ئالمايدۇ ياكى جەمئىيەتكە پايدىسى بولمايدۇ. بېخىل يالاڭ ئاياق ماڭىدۇ، قورۇق، قاتتىق نان يەيدۇ، كونا، يىرتۇق كىيىملەرنى كىيىدۇ، ئاغرىپ قالسا، ئىككى تەڭگىگە دورا ئالغىلى چىدىماي، بىرىنىڭ سەدىقە قىلىشىنى ياكى بىكارغا بېرىشىنى كۈتۈپ ياتىدۇ. ۋەھالەنكى ئەگەر خالىسا، يېپەك گىلەملەردە ئولتۇرۇش، كىمخاپ تونلارنى كىيىش ۋە ئەڭ ئالى دەرىجىلىك تاماقلارنى يېيىشكە قۇربى يېتىدۇ. ئۆزىگە بېخىللىق قىلغان ئادەمنىڭ باشقىلارغا بېخىللىقى نەچچە ھەسسە قاتتىق بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېخىللىقنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: **«سىلەردىن بۇرۇنقى ئۈممەتلەر بېخىللىق سەۋەبى بىلەن ھالاك بولغان، ئۇلار بېخىللىققا بۇيرۇلسا بېخىللىق قىلدى، سىلە - رەھىمنى ئۈزۈشكە بۇيرۇلسا ئۈزدى، گۇنا قىلىشقا بۇيرۇلسا گۇناھ - مەسىيەتلەرگە چۆكتى.»**

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە **«مۆمىندە بېخىللىق ۋە بەد ئەخلاقتىن ئىبارەت ئىككى خىسلەت جۇغلاشمايدۇ»** دېگەن.

اللە تائالا مال دۇنيانى قانداق ئىشلىتىش ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا ٢٦ إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ
كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ٢٧ وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن
رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا ٢٨ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ
ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا ٢٩ ﴾

﴿توغقانغا، مىسكىنگە، ئىبنى سەبىلگە خەيرى ساخاۋەتتىن ھەققىنى بەرگىن، (پۇل - مېلىڭنى نا توغرا يوللارغا) ئىسراپ قىلمىغىن. ئىسراپ قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن شەيتانلارنىڭ قېرىنداشلىرىدۇ، شەيتان پەرۋەردىگارىغا تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغان ئىدى. ئەگەر سەن پەرۋەردىگارىڭدىن كۈتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەيرى ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا

ئۇلارغا بېرىدىغان نەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلغىن. قولۇڭنى بويىنۇڭغا باغلىۋالمىغىن (يەنى بېخىللىق قىلمىغىن)، قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىپىمۇ ئەتمىگىن (يەنى ئىسراپ قىلمىغىن)، (ئۇنداق قىلساڭ پۇلسىز قېلىپ) مالامەتكە، پۇشايمانغا قالىسەن.﴾ [سۈرە ئىسرا:26 دىن 29 ـ ئايەتلەرگىچە]

الله تائالا بىزنى سېخىلاردىن قىلسۇن! بېخىللىقتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

52 ۋە 53 . ھەدىس

سەدىقە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه: عنِ النبي صلى الله عليه وسلم قالَ: «اَلْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الأَمِينُ الَّذِي يُعْطِي مَا أُمِرَ بِهِ كَامِلاً مُوَفَّرًا طَيِّباً بِهِ نَفْسُهُ، فَيَدْفَعُهُ إِلَى الَّذِي أَمَرَ لَهُ بِهِ أَحَدُ الْمُتَصَدِّقِينَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«بېرىشكە بۇيرۇلغان نەرسىنى كۆڭۈل ئازادىلىكى بىلەن (قىلچىمۇ ھەسەت قىلماستىن) تولۇق بېرىدىغان، كىمگە بېرىشكە بۇيرۇلسا شۇنىڭغا بېرىدىغان ئىشەنچىلىك مۇسۇلمان ئامبارچى سەدىقە بەرگۈچىلەرنىڭ بىرىدۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:1419]

عن عائشةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قالت: قال النبي صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا غَيْرَ مُفْسِدَةٍ كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا بِمَا كَسَبَ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ لاَ يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ مِنْ أَجْرِ بَعْضٍ شَيْئًا.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئايال كىشى ئۆيىدىكى ئاش - نانىنى بۇزۇپ چاچماستىن سەرپ قىلسا، ئۇنىڭغا سەرپ قىلغانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئېرىگە ئاش - نانىنى تاپقانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، خىزمەتچىگە ئۇنى ساقلاپ بەرگەنلىكىنىڭ ساۋابى بولىدۇ. بۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ساۋابى ئايرىم - ئايرىم بولۇپ، بىر - بىرىنىڭ ساۋابىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 2041]

ئىزاھات:

مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدە كىشىلەر ياخشىلىق قىلىشقا ئالدىرايدۇ ۋە ياخشىلىق يوللىرىنى ئىزدەپ قىلىدۇ. دائىم خەيرى ـ ئېھسان قىلىشنى ئويلايدىغان كىشىگە الله تائالا ھەر تۈرلۈك پۇرسەتلەرنى يارىتىپ بېرىدۇ. ئۇنداق كىشى كۆپ بېرىشكە توغرا كەلسە ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئاز بېرىشنى ھەقىر كۆرمەيدۇ. ئۇ ھەر ھالەتتە نامرات، مىسكىن، موھتاجلارغا ئاز بولسۇن، كۆپ بولسۇن قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ. ئۇ ئۆزىلا سېخى بولۇپ قالماستىن ئايالى، بالا ـ چاقىلىرى ۋە خىزمەتچىلىرىنىمۇ شۇنداق ئېسىل ئەخلاق بىلەن تەربىيىلەيدۇ. ئايالىنىڭ ئۆيدىكى يېمەك ـ ئىچمەك ۋە باشقا نەرسىلەردىن قولۇم ـ قوشنا ۋە يېتىم ـ يېسىرلارغا سەدىقە قىلغانلىقىغا نارازى بولمايدۇ. ئۇ خىزمەتچىسىنىڭ موھتاجلارغا بېرىشكە تېگىشلىك نەرسىنى ئىچى تارلىق قىلماستىن ئوچۇق چىراي بىلەن ئاپىرىپ بېرىشنى ياقتۇرىدۇ. خىزمەتچىسىمۇ ئىشەنچلىك بولۇپ، بۇيرۇلغان ئىشنى ئۆز لايىقىدا ئورۇنلايدۇ ۋە كىشىلەرگە ئاپىرىپ بېرىدىغان نەرسىگە خىيانەت قىلماستىن ساق ئاپىرىپ بېرىدۇ. بۇنداق خىزمەتچى گەرچە ئۆز مېلىدىن سەدىقە قىلمىسىمۇ، سەدىقە قىلغۇچىلاردىن ھېسابلىنىدۇ ۋە مۇكاپىتىنى ئالىدۇ.

ئايال كىشى ئۆيدىكى نەرسىلەرنى بۇزۇپ چاچمىغان، بېخىللىق قىلىپ سىقىۋالمىغان ۋە ئىسراپ قىلمىغان ھالدا سەدىقە قىلسا ۋە ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلسا، سەدىقە قىلغاننىڭ ساۋابىنى ئالىدۇ. ئېرى بولسا ئىشلەپ تاپقاننىڭ ساۋابىنى ئالىدۇ. يەنى سەدىقە قىلىشقا بۇيرۇغۇچى سەدىقە قىلغۇچىدۇر ۋە بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغۇچىمۇ سەدىقە قىلغۇچى بولىدۇ.

دىيانەتلىك ياخشى ئايال مۇلايىم سۆزلىرى ۋە قوزغاتقۇچ ھېسسىياتى ئارقىلىق ئېرىنىڭ الله تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىشىگە ۋە كۆپ ئەجرى ـ مۇكاپات ئېلىشىغا ياردەمچى بولىدۇ. ئۇ ئېرى ياقتۇرمايدىغان ئىشنى قىلمايدۇ، ئېرى خوشال بولىدىغان ئىشنى تاشلىمايدۇ، بەزىدە ئېرىغا قوشنىلىرىنىڭ، موھتاجلارنىڭ ئېھتىياجلىرىنى خاتىرلىتىپ، ئۇلارغا ئازدۇر ـ كۆپتۇر ياردەم قولىنى سۇنۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ھەزرىتى ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۆيدە ئېرى يوق ۋاقىتلاردىمۇ كەلگەن موھتاجلارغا تاپقىنىنى سەدىقە قىلاتتى. لېكىن ئۇ ئىشىكىنىڭ ئالدىغا ھەر كۈنى كېلىۋالىدىغان مىسكىندىن ئېرىنىڭ كۆڭلىشى ۋە نارازى بولۇپ

قىلىشىدىن ئەندىشە قىلاتتى. بىر كۈنى ئەر ـ خوتۇن بىرگە ئولتۇرغىنىدا، بىر مىسكىن ئۆلارنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ ئولتۇردى. ھەزرىتى ئەسما ئېرىغا، "ئاۋۇ بىزنىڭ ئۆيىمىزدىن باشقا يەردە سايە تاپالمىغاندەك كېلىۋالغان مىسكىننى ھەيدىۋېتىڭ" دېدى. ئېرى ھەزرىتى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ "سايىغىمۇ بېخىللىق قىلامسىز، ئۇنىڭ تامىنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇشىنىمۇ كۆپ كۆرەمسىز؟ سىزنىڭ ئۇنىڭغا بىر نەرسە بېرىشىڭىز كېرەك ئىدى" دېدى. ھەزرىتى ئەسما "ئۇنىڭغا بىر نەرسە بېرىشىمنى خالامسىز؟" دېگەن ئىدى، ھەزرىتى زۇبەير "ھەئە" دېدى. ھەزرىتى ئەسما "مېنىڭ خالىغىنىممۇ شۇ ئىدى" دېدى. ھەزرىتى زۇبەير ئايالىنىڭ ياخشىلىق قىلغانلىقى ۋە ئېرىغا ئىتائەتچانلىقىغا رەھمەت ئېيتتى.

ئايال كىشى سەدىقە قىلىشتا ئېرىنىڭ ئەھۋالىغا رىئايە قىلىش لازىم. ئۆيدە بار نەرسىنىڭ ھەممىنى كىشىلەرگە بېرىۋەتمەسلىكى، ئېرى ئۆچۈن قىممەتلىك بولغان نەرسىنى سەدىقە قىلماسلىقى كېرەك. چۈنكى ئۇنداق قىلىش ئېرىنى غەزەبلەندۈرىدۇ ۋە ئۇنى بۇنداق ياخشى ئىشلارنى قىلىشتىن توسۇپ قويۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. سەدىقىنىڭ چوڭ ياكى كۆپ بولۇشى لازىم ئەمەس، بەلكى قۇربى يەتكەن نەرسە بولسا بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**يېرىم خورما سەدىقە قىلىش ئارقىلىق بولسىمۇ دوزاختىن ساقلىنىڭلار**» دېگەن. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾ ﴾

﴿**قىيامەت كۈنى بىز ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى بولسىمۇ ئۇنى ھازىر قىلىمىز. (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكمىز.**﴾ [سۈرە ئەنبىيا:47 ـ ئايەت]

اللە تائالا پۈتۈن مۇسۇلمانلارنى مانا مۇشۇنداق بەختلىك ۋە سېخى ئائىلىلەردىن بولغىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

54 ۋە 55 . ھەدىس

سەدىقىنىڭ زۆرۈرلىكى توغرىسىدا

عن أبى موسى رضىالله عنه أنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قال: «عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ» قيل: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قال: «يَعْتَمِلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ»، قال: قِيلَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قال: «يُعِينَ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفِ»، قال: قِيلَ لَهُ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قال: «يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ أَوِ الْخَيْرِ» قال: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قال: «يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ھەر بىر مۇسۇلمان سەدىقە قىلىشى لازىم»** ساھابىلار "ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىسىچۇ؟" دېدى. رەسۇلۇللاھ: **«كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش ئارقىلىق ئۆزىگىمۇ پايدا يەتكۈزسۇن، سەدىقىمۇ قىلسۇن»** دېدى. ساھابىلار "ئىشلەشكە قادىر بولالمىسىچۇ؟" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: **«ئاجىز، بىچارىلەرگە يار ـ يۆلەك بولسۇن»** دېدى. ئەبۇمۇسا ئېيتتى: ساھابىلار "ئۇنىمۇ قىلالمىسىچۇ؟ دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: **«ياخشىلىققا دەۋەت قىلسۇن»** دېدى. ئەبۇ مۇسا "ئۇنىمۇ قىلالمىسىچۇ؟" دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ: **«يامان ئىشلاردىن قول يىغسۇن، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ»** دەپ جاۋاپ بەردى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 2286]

عن أبى أُمامةَ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ أَنْ تَبْذُلِ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ، وَأَنْ تُمْسِكْهُ شَرٌّ لَكَ، وَلاَ تُلاَمُ عَلَى كَفَافٍ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئى ئادەم بالىسى! ئۆز ئېھتىياجىڭدىن ئاشقاننى سەدىقە**

قىلساڭ سەن ئۇچۇن ياخشىدۇر، ئەگەر سەدىقە قىلماي تۇتۇۋالساڭ ئۇ سەن ئۇچۇن يامانلىقتۇر، يەتكۈدەك ئىشلەتكەن نەرسەڭدە مالامەت قىلىنمايسەن، سەدىقە قىلىشتا قول ئاستىڭدىكى كىشىلەردىن باشلىغىن، يۇقىرى قول (بەرگەن قول) تۆۋەن قولدىن (ئالغان قولدىن) ياخشىدۇر.» [ئىمام بۇخارى بۇ ھەدىسنىڭ بەزى قىسمىنى رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست ئىمام مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:2341]

ئىزاھات:

اللە تائالانىڭ بەندىگە ئاتا قىلغان نېمەتلىرى چەكسىز بولۇپ ئۇنى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ.

﴿ وَإِن تَعُدُّواْ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحۡصُوهَآ ﴾

﴿ئەگەر اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمەتنى سانىساڭلار، ئۇنىڭ ھېسابىنى ئېلىپ بولالمايسىلەر.﴾

[سۈرە نەھل:18 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى] اللە تائالا نېمەتكە شۈكرى قىلغانلارغا نېمەتنى تېخىمۇ زىيادە قىلىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذۡ تَأَذَّنَ رَبُّكُمۡ لَئِن شَكَرۡتُمۡ لَأَزِيدَنَّكُمۡۖ وَلَئِن كَفَرۡتُمۡ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٞ ۝٧ ﴾

﴿ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭلار: «نېمىتىمگە شۈكۈر قىلساڭلار، ئۇنى تېخىمۇ زىيادە قىلىمەن، ئەگەر ناشۈكۈرلۈق قىلساڭلار، مېنىڭ ئازابىم، ئەلۋەتتە، بەكمۇ قاتتىق بولىدۇ» دەپ ئۇقتۇرغان ئىدى.﴾ [سۈرە ئىبراھىم:7 - ئايەت]

نېمەتكە شۈكرى قىلىش، بېرىلگەن نېمەتنىڭ قەدرى - قىممىتىنى بىلىش ۋە ئۇنى ئۆز ئورنىدا ئىشلىتىش بىلەن بولىدۇ. نېمەتنى اللەتىن دەپ بىلمەسلىك ۋە ئۇلارنى گۇناھ - مەسىيەتلەرگە ئىشلىتىش بولسا، ناشۈكۈرلۈك بولۇپ، ياخشىلىقنى يامانلىق قىلغانلىق، شۈكرى قىلىشنىڭ ئورنىغا ناشۈكۈرلۈق قىلغانلىقتۇر. ئۇنداق كىشى قاتتىق ھېساپ ئېلىنىشقا ۋە نېمەتلەردىن مەھرۇم قېلىشقا ھەقلىقتۇر. اللە تائالانىڭ ئەڭ چوڭ نېمەتلىرى سالامەتلىك، مال - مۈلۈك ۋە ئىلىم نېمىتىدۇر. بۇ نېمەتلەرنىڭ ھەر بىرىنىڭ سەدىقىسى بار. بەندە بۇ نېمەتلەر ئارقىلىق ئۇنى بەرگەن ئىگىسىگە ئىتائەت قىلىشى ۋە ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقىنى ئېتىراپ قىلىشى كېرەك. چۈنكى

الله تائالا پۈتۈن مۈلكىنىڭ ئىگىسى، ئۇنى خالىغان كىشىگە بېرىدۇ، خالىغان كىشىدىن تارتىپ ئالىدۇ، خالىغان كىشىنى ئەزىز قىلىدۇ، خالىغان كىشىنى خار قىلىدۇ.

بەندىنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى، بەرگەن سەدىقىلىرى اللە تائالاغا پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى، ناتكورلۇقلىرى الله تائالاغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. قىلغان ياخشى ـ يامان ئىش ـ ئەمەللەرنىڭ پايدا ـ زىيىنى يەقەتلا ئىنسانىنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ. الله تائالا ئىنسانىنى، ئۆز ئىختىيارى بىلەن ياراتقۇچىسى بولغان پەرۋەردىگارىنى تونۇپ، ئۇنىڭغا قۇللۇق قىلىشى ئۈچۈن ياراتقان، ئۇلاردىن رىزىق ياكى تائام بېرىشنى تىلىمەيدۇ، الله تائالانىڭ بەدىلەردىن تىلەيدىغىنى پەقەت ياخشى ئىشلاردا ئۆز ئارا ھەمكارلىشىش، يامانلىقلاردىن قول ئۈزۈشتۇر. بەندىنىڭ بۇ ئىشنى سەدىقە ھېساپلاپ ئۇنى «نامە ئەمال» دەپتىرىگە ياخشى ئەمەللەر قاتارىغا يازىدۇ.

ياردەم قىلىش كۆپىنچە پۇل ـ مال ئارقىلىق بولىدۇ. چۈنكى زاكات، سەدىقە، كاپارەت، ھەج، يوقسۇللارغا ياردەم بېرىش، جىھادقا ياردەم بېرىش، مەسجىد، مەكتەب، دوختۇرخانا، تۇل خوتۇن، يېتىم ئوغۇل، ياشلانغانلارغا ياردەم بېرىش، كىتاپ باستۇرۇش، دىننى، ۋەتىنىنى قوغداش پۇل چىقىم قىلىش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى الله تائالا بەرگەن پۇل ـ مال نېمىتىگە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ. الله يولىدا چىقىم قىلىنغان ھەر بىر تەڭگە پۇل، يېتىم ـ يېسىرلارنىڭ ئاغزىغا قويغان ھەر بىر لوقما تائام، ھەرگىز زايا بولۇپ كەتمەيدۇ، بەلكى نامە ئەمال دەپتىرىگە يېزىلىپ قىيامەت كۈنى ھاجىتىڭىز چۈشكەندە ئالدىڭىزغا كېلىدۇ.

ئەگەر قولىڭىزدا الله يولىدا سەرپ قىلغۇدەك نەرسىڭىز بولمىسا، تېرىشىپ ـ تىرمىشىپ ئىشلەڭ. ئىشلەش ئارقىلىق ھەم ئۆزىڭىزنىڭ ۋە ئائىلىڭىزنىڭ ئېھتىياجلىرىنى قامداپ، كىشىلەرگە موھتاج بولمايسىز، ھەمدە ئېھتىياجىڭىزدىن ئاشقىنىنى ئۆزىڭىزدىن تۆۋەن ئاجىز ـ بىچارىلەرگە ياردەم قىلىش ئارقىلىق جەننەتكە ئېرىشىسىز. ئەگەر ئىشلىمەي باشقىلارنىڭ بەرگەن سەدىقىسى بىلەن ياشىسىڭىز يۈزىڭىز تۆۋەن بولىدۇ، خەلقى ئالەم ئالدىدا خارلىققا قالىسىز. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ «**بەرگەن قول ئالغان قولدىن ياخشىراق**» دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسى مانا مۇشۇ.

ھاجەتمەنىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا ياردەم قىلىش، قارغۇنىڭ قولىدىن يېتىلەپ بارىدىغان يېرىگە يەتكۈزۈپ قويۇش، قۇلىقى ئېغىرلارغا سۆزنى چۈشەندۈرۈش، يېتىمنىڭ بېشىنى سىلاش، تۇل خوتۇن، ئاجىز بىچارىلەرگە يار - يۆلەك بولۇش قاتارلىق ئىشلارنى قىلىش اللە تائالا بەرگەن سالامەتلىك نېمىتىگە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ.

كىشىلەرگە ۋەز - نەسىھەت قىلىش، ياخشى ئىشلارغا چاقىرىش، يامان ئىشلاردىن توسۇش، كىشىلەرگە اللە تائالانىڭ ئەمرى - پەرمانلىرىنى چۈشەندۈرۈش، بىلمىگەنلەرگە ئۆگىتىش، سورىغانلارغا جاۋاب بېرىش، غاپىللارنى ئاگاھلاندۇرۇش، ھەم ئۆزى شەرىئەت ئەھكاملىرىغا تولۇق ئەمەل قىلىش ئارقىلىق بارلىق ئىش - ھەرىكەتلىرىدە كىشىلەرگە ياخشى ئۈلگە بولۇش قاتارلىق ئىشلار بولسا، اللە تائالانىڭ بەرگەن ئىلىم - بىلىم نېمىتىگە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ.

ئەگەر كىشى ئىشلەشكە قادىر بولالمىسا، كىشىلەرگە ياردەم قىلغۇدەك نەرسىگە ئىگە بولالمىسا، باشقىلارنى ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈشى، مال - مۈلۈك ئىگىلىرىنى پېقىر - مىسكىنلەرگە ياردەم قىلىشقا چاقىرىشى لازىم. كىشىلەرنى ياخشىلىققا دەۋەت قىلىش پەقەت دىنى ئالىملارنىڭلا ۋەزىپىسى ئەمەس، ياخشى - يامانىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىدىغان ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ ۋەزىپىسىدۇر.

يۇقىرىدىكى ئىشلارنىڭ ھېچبىرىنى قىلىشقا قادىر بولالمىغان كىشى، باشقىلارغا زىيان يەتكۈزۈشتىن، گۇناھ - مەسىيەتلەردىن قول ئۈزسە، مەيلى تىلى مەيلى قولى ئارقىلىق بولمىسۇن كىشىلەرگە ئازار بەرمىسە، سەدىقە قىلغاندەك ساۋاب ئالىدۇ.

دېمەك، كىشىنىڭ بۇ ھاياتتا بىر رولى بولۇشى كېرەك. چۈنكى ئىنسان بۇ دۇنياغا بىكاردىن بىكار يارىتىلغان ئەمەس. ياشىغان - ياشىمىغىنىنىڭ ھېچقانداق بىر پەرقى يوق كۈن ئۆتكۈزگەن ئىنسانلار ئۆزىنىڭ ئىنسان قىلىپ يارىتىلىشىنىڭ غايىسىنى بىلمەيدىغان مەخلۇقلاردۇر. سوفى اللە يار قىيامەت كۈنى اللە تائالانىڭ نېمىدەپ سورايدىغانلىقى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

تېنۇ - تىرەڭدە تاتلىق جان ياراتتىم،

باھايىم قىلمىدىم ئىنسان ياراتتىم.

تامام ئەزالىرىڭنى سالىم ئەتتىم،

ئېرىغ زاتىم بىلۇرگە ئالىم ئەتتىم.

سۇغاردىم ئابى نېمەتتىن چىشىڭنى،

قېنى ئېيغىل ماڭا قىلغان ئىشىڭنى.

ئىنسان بۇ چەكلىك ئۆمرىدە قولىدىن كېلىشىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىش ئارقىلىق جەمئىيەتكە پايدىلىق بولۇشى لازىم. ئەكسىچە ئىشلىمەي جەمئىيەتكە يۈك بولۇپ ياشاش مۇسۇلما ئۈچۈن كۆتەرگۈسىز نومۇستۇر. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە ئىشلەشكە، ھەر بىر كىشىنى قولىدىن قانداق بىر ئىش كەلسە شۇنى قىلىشقا، بىكار تىلەپ بولماسلىققا، جەمئىيەتكە ھېچقانداق تۆھپە قوشالمىسا، زىيان ئۇرماسلىققا چاقىرىدۇ.

الله تائالا بىزلەرنى جەمئىيەتكە پايدىسىز يۈك بولۇپ ياشاشتىن ساقلىسۇن، ئاز بولسىمۇ دىن - مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ كەتكىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

56 . ھەدىس

قانائەتلىك بولۇش توغرىسىدا

عن أبی هريرة رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال: «لَيْسَ الْغِنىَ عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ، ولكنَّ الْغِنىَ غِنَى النَّفْسِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبى ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«مالنىڭ كۆپلىكى بايلىق ئەمەس، لېكىن ھەقىقىي بايلىق كۆڭۈلنىڭ بايلىقىدۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:6299، مۇسلىمدىكى نومۇرى:2373]

ئىزاھات:

پۇل ـ مال ھاياتلىق ئۈچۈن ئەڭ كېرەكلىك نەرسە. لېكىن ئۇ مۇسۇلماننىڭ غايىسى ۋە مەقسىتى بولماسلىقى لازىم. مۇسۇلمان كىشى مال ـ دۇنيانى غايە قىلمايدۇ. بەلكى ئۇنى ئالىي نىشانغا يېتىش ئۈچۈن بىر ۋاستە قىلىدۇ. مال ـ دۇنيانى ئۆزىگە غايە قىلغانلار ھەرگىز تويمايدۇ، مال ـ دۇنياسى كۆپ بولغانسىرى تېخىمۇ كۆپ بولسا بولاتتى دەپ كېچە ـ كۈندۈز دۇنيا قوغلايدۇ. پۇل ـ مال يىغىشتا ھالال ـ ھارامنى ئىلغىمايدۇ. كىشىلەرنىڭ ھەققىنى يەۋېلىشتىن قورقمايدۇ. ئۇنداق ئادەمدە تاماخورلۇق ۋە ئاچ كۆزلۈكنىڭ چېكى بولمايدۇ.

ئەمما پۇل ـ مالنى ھاياتلىق ۋاستىسى دەپ قارىغان مۇسۇلمان، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىشلەپ، ھالال يول بىلەن ئىقتىساد يىغىدۇ. ھارام نەرسە يەپ سېلىشتىن ھەزەر قىلىدۇ. ئۆز مەپئەتى ئۈچۈن كىشىلەرگە زىيان ئۇرمايدۇ. باشقىلارنىڭ ھەققىنى يېمەيدۇ. بەلكى ئۇ ئىشلەپ تاپقان رىزقىغا ئاز بولسۇن، كۆپ بولسۇن قانائەت قىلىدۇ. قولىدىن كېلىشىچە نامرات ـ بىچارىلەرگە ياردەم قىلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن كۆڭلى خاتىرجەم، ھەممە ئادەم بىلەن دوست ئىناق ئۆتىدۇ. ھاياتلىقىنىڭ تەمىنى مانا مۇشۇنداق ئادەم تېتىيدۇ. ئۇ اللەنىڭ بەرگىنىگە شۈكرى قىلىدۇ. اللە تائالا ئۇنىڭ

رىزقىغا بەرىكەت ئاتا قىلىدۇ. رەسۇلۇللاھنىڭ ھەققىي بايلىق كۆڭۈل بايلىقى دېگىنىنىڭ مەنىسى مانا موشۇ.

اللە تائالا ئاچكۆزلۈك ۋە تاماخورلۇق كېسىلىگە دۇچار بولۇشتىن ساقلاپ، نامرات بولسىمۇ قورسىقى كەڭ، كۆزى توق ياشىغىلى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

57 . ھەدىس

خەيرى ـ ئېھسان قىلىنىشقا تېگىشلىك كىشى توغرىسىدا

وعنه رضي الله عنه: أنَّ رسولَ اللهِ صلى الله عليه و سلم قال: «لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ واللُّقْمَتَانِ، والتَّمْرَةُ والتَّمْرَتَانِ، ولكنِ الْمِسْكِينُ الَّذِي لاَ يَجِدُ غِنًى يُغْنِيهِ ولا يُفْطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقُ عَلَيْهِ، وَلا يَقُومُ فَيَسْأَلُ النَّاسَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«مىسكىن كىشىلەرنىڭ قېشىغا بېرىپ بىر ـ ئىككى لوقما تائام، بىر ـ ئىككى خورما تىلەيدىغان كىشى ئەمەس. لېكىن ھەقىقىي مىسكىن ھاجىتىنى قامدىيالىغىدەك بايلىق تاپالمىغان، سەدىقە بېرىلىشى ئۈچۈن ھالىنى بىلىندۈرمىگەن ۋە كىشىلەردىن بىر نەرسە سورىمايدىغان كىشىدۇر.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:1461]

ئىزاھات:

ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاش بولمايدۇ ۋە بىر ئىنسان ھەر دائىم ئوخشاش ھايات كەچۈرەلمەيدۇ. بەزى كىشىلەر يوقسۇزلۇق، پېقىرلىققا دۇچار بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلار سەۋر ـ تاقەت قىلىشنى تاشلاپ، تىلەمچىلىكنى باشلاپ، ئۇنىڭدىن ـ بۇنىڭدىن بىر نەرسە سوراپ، سەدىقە بىلەن ھايات كەچۈرۈشنى ئادەت قىلىۋالسا، بۇنداق كىشى ھەقىقىي پېقىر مىسكىن ھېساپلانمايدۇ. چۈنكى ئۇ باشتا ھاجىتىنى راۋا قىلىش، تۇرمۇشنى قامداش يۈزىسىدىن كىشىلەردىن ياردەم سورىغان بولسىمۇ، بارا ـ بارا تىلەمچىلىكنى كەسىپكە ئايلاندۇرۇۋېلىپ، كىشىلەرنىڭ بوينىغا مىنىپ، پۇل توپلاشقا ئادەتلەنگەن بولۇپ، ھەرقانچە باي بولسىمۇ، يىرتىق چاپانىنى تاشلىماي تىرىكتاپلىق بىلەن ھايات كەچۈرىدۇ. ھەقىقى مىسكىن، پېقىر كىشى بولسا، ئەمەلىيەتتە قولىدا ھېچ نەرسىسى يوق، كىشىلەردىن تىلەشنى ئۆزى ئۈچۈن نومۇس دەپ بىلىدىغان، ئۇلارنىڭ

كۆرۈنۈشىدىن قىيىنچىلىق ئەھۋالى مەلۇم بولمايدىغان كىشىلەردۇر. ئۇنداق ئىپپەتلىك زاتلارنى كىشىلەر باي دەپ ئويلايدۇ. ئەمەلىيەتتە بولسا ئۇلار ياردەم قىلىنىشقا ئەڭ مۇھتاج كىشىلەردۇر. ئۇلار ئاچ بولسىمۇ قانائەت قىلىپ، كىشىلەرگە چاندۇرماسلىققا تىرىشىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَـٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُواْ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ﴾

《ئۆزىنى الله يولىغا ئاتىغان، (تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن) يىراق جايلارغا بارالمايدىغان يوقسۇللارغا خەير ـ ئېھسان قىلىنىشى كېرەك. ئەھۋالنى ئۇقمايدىغانلار، ئۇلارنىڭ نەرسە تىلىمىگەنلىكلىرىگە قاراپ، ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرايىدىن تونۇيسەن، ئۇلار كىشىلەرگە چاپلىشىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمايدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير ـ ئېھسان قىلماڭلار، الله ھەقىقەتەن ئۇنى بىلگۈچىدۇر.》 [سۈرە بەقەرە:273 ـ ئايەت]

مانا شۇنداق كىشىلەرنى ئىزدەپ تېپىپ ئۇلارغا ياردەم قىلىش ئەڭ مۇۋاپىق بولىدۇ. بۇھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ دېمەكچى بولغىنى كىشىلەرنى ئىپپەتلىك، ئالى سۈپەتلىك بولۇشقا چاقىرىش ۋە يۈزىنى چۈشۈرۈپ كىشىلەردىن نەرسە سوراشتىن توسۇشتىن ئىبارەت.

58 . ھەدىس

ئىشلەشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

وعنه رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ الله صلى الله عليه وسلم قال: «لأَنْ يَحْتَطِبَ أَحَدُكُمْ حُزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَن يَسْأَلَ أَحَدًا فَيُعْطِيهِ أَوْ يَمْنَعُهُ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ بىر باغلام ئوتۇن تېرىپ، يۈدۈپ كېلىپ جان باقىشى مەيلى بەرسۇن ياكى بەرمىسۇن، كىشىدىن تىلەپ جان باقىشىدىن ياخشى.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2334]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىز مۇسۇلمانلارنىڭ شۇنداق ئالى سۈپەت، ئىپپەتلىك، غۇرۇرلۇق، ئېسىل كىشىلەر بولىشىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ. ئىشلەپ چىقىرىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. ئىنسان قانداق ئىش بولمىسۇن ئىشلەپ يېيىشى كېرەك. ئىشنىڭ چوڭ-كىچىكى ئوخشاش. ھەر قانچە ئاددىي ئىش بولسىمۇ ئىشلەش، باشقىلاردىن تىلىگەندىن ياخشى. ئىشنى كۆزگە ئىلماسلىق، ئىشچىلارنى كەمسىتىش ئىنتايىن ناچار ئەخلاق ۋە مۇسۇلمانلىقتا ئۆيغۇن كەلمەيدىغان قىلىقلاردۇر.

مانا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە ئەڭ ئاددىي دەپ قارىلىدىغان ئىشلاردىن بىرىنى مىسال قىلىپ: «**ئوتۇن توشۇپ جان بېقىش كىشىلەرگە قول سۇنغاندىن ياخشى**» دەيدۇ. دېمەك، كىشىلەرگە قولىنى سۇنۇپ بىر نەرسە سوراپ يالۋۇرىدۇ ياكى بەرمەيدۇ. مۇشۇنداق بىرىش - بەرمەسلىكى ئېھتىماللىق بولغان كىشىلەرگە ئۆزىنى خار قىلىپ، يۈزىنى چۈشۈرۈپ قول سۇنۇش ئەڭ پەسكەش، نومۇس قىلىشقا تېگىشلىك ئىشتۇر. بەزىلەر تۆۋەن

ئىشلارنى قىلىشتىن نومۇس قىلىدۇ. ھەقىقەتتە نومۇس قىلىشقا تېگىشلىك نەرسە بىكار تەلەپلىك ۋە جەمئىيەتكە يۈك بولۇپ ياشاشتۇر. مۇسۇلمان دىگەن ئۈستۈن تەبىيئەتلىك، ئالى سۈپەتلىك، جاپا ـ مۇشەققەتكە چىدامىلىق، بالا ـ ئاپەتكە سەۋرلىك بولۇش، ھەقىقى مۇلۇك ئىگىسى بولغان اللەغا يالۋۇرۇش، پۈتۈن ھاجىتىنى ئۇنىڭدىن سوراش، كۈچىنىڭ يېتىشىچە تىرىشىپ ئىشلەش، بىكارتەلەپ، لايىغەزەل بولماسلىق، ۋاقتىنى بىكار ئۆتكۈزمەسلىك، ھەر قانچە ئاددى ـ تۆۋەن ئىش بولسىمۇ كىچىك كۆرمەستىن قىلىش، باشقىلارغا قول سۇنۇشتىن، ھاجىتىنى تىلەپ كىشىلەرگە يالۋۇرۇشتىن بارغا قانائەت قىلىشنى ئەۋزەل كۆرۈش لازىم. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا بىر كۈنى بىر ساھابە كېلىپ سالام بېرىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكىنىدە، ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ قاپىرىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلىپ: **«قولۇڭغا نېمە بولدى؟»** دەپ سورايدۇ. ھېلىقى ساھابە ئىشلەپ قولىنىڭ شۇنداق قاپىرىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتقاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇرۇپ: **«بۇ اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى ياخشى كۆرىدىغان قول»** دەيدۇ. ئەپسۇسكى بازالار، مەسجىد ئالدىلىرى تىلەمچىلەر بىلەن تولۇپ تاشماقتا. تىلەمچىلىكنى كەسىپ قىلىۋالغانلارغا قارىتا رەسۇلۇللاھنىڭ تۆۋەندىكى ھەدىسىگە دىققەت قىلىڭ.

59 . ھەدىس

تىلەمچىلىكتىن ساقلىنىش توغرىسىدا

عن عبدِ اللهِ بنِ عمر بنِ الخطاب رضي الله عنه ، أنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قال : «لاَ تَزَالُ الْمَسْأَلَةُ بِأَحَدِكُمْ حَتَّى يَلْقَى اللهَ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«سىلەرنىڭ بىرىڭلار اللەغا ئۇچراشقۇچىلىك تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە، قىيامەت كۈنى يۈزىدە گۆش دىدارى بولمىغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:2349]

ئىزاھات:

بۇ دۇنيادا كىشىلەرگە قولىنى سوزۇپ تىلەمچىلىك قىلىشتىن نومۇس قىلمىغان، پۇل ـ مال ئۈچۈن يۈزىنى چۈشۈرۈپ، تىلەمچىلىكنى كەسىپ قىلىۋالغان كىشىنىڭ ئاخىرەتتىكى ئەھۋالى بولسا، يۈزىدە پەقەت گۆش دىدارى بولمىغان، قورۇق ئۇستىخان ھالدا تىرىلىدۇ. خەلقى ئالەم ئالدىدا ئاشۇنداق رەسۋا بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: **«بەرگەن قول ئالغان قولدىن ياخشى، خەير ـ ئېھسان قىلىشتا قول ئاستىڭدىكىلەردىن باشلا، ئەڭ ياخشى سەدىقە بايلىقتىن بەرگەن سەدىقىدۇر. ئېپپەتلىك بولۇشنى تەلەپ قىلغان كىشىنى اللە ئېپپەتلىك قىلىدۇ، كىشىلەرگە قول سۇنۇشتىن بىھاجەت بولۇشنى تەلەپ قىلغان كىشىنى اللە باي قىلىدۇ. پۇل توپلاش ئۈچۈن تىلەمچىلىك قىلغان كىشى مەيلى كۆپ ياكى ئاز توپلىسۇن جەھەننەم چوغلىرىنى توپلىغان بولىدۇ. كىشى تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە قىيامەت كۈنى يۈزىدە گۆش دىدارى بولمىغان ھالدا كېلىدۇ.»**

بىر كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا ئىككى كىشى سەدىقە سوراپ كەلدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئىشلەش ئىقتىدارى بارلىقىنى بايقىدى ـ دە، مۇنداق دېدى: **«ئەگەر خالىساڭلار سىلىگە تىلىگەن نەرسەڭلارنى بېرىمەن، لېكىن ئۇنىڭدا باي ۋە ئىشلىيەلەيدىغان كۈچلۈك كىشىنىڭ نەسىۋىسى يوق (يەنى مەن بېرىدىغان سەدىقە سىلەرنىڭ نەسىۋەڭلار ئەمەس).»** دېدى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«كىمكى بېشىغا يوقسۇزلۇق چۈشمەستىن ياكى بېقىشقا قۇربى يەتمەيدىغان ئەۋلادلىرى بولماستىن، كىشىلەردىن نەرسە تىلىسە، قىيامەت كۈنى يۈزىدە گۆش دىدارى بولمىغان ھالدا كېلىدۇ.»** رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: **«كىمكى يوقسۇزلۇققا ياكى بېقىپ بولالمايدىغان ئەۋلادقا دۇچار بولماستىن تىلەمچىلىكنىڭ ئىشىكىنى ئاچسا، اللە ئويلىمىغان يەردىن ئۇنىڭغا يوقسۇزلۇقنىڭ ئىشىكىنى ئاچىدۇ.»**

ئەي نامراتلىققا گىرىپتار بولغان كىشىلەر! يالغۇز اللە تائالاغا تايىنىڭلار، قۇربىڭلارنىڭ يېتىشىچە ئىشلەشكە تىرىشىڭلار، كىشىلەرگە قول تەڭلەپ تىلەمچىلىك قىلىشتىن، مۇسۇلمانلىق شەرىپىڭلارنى ئاياغ ئاستى قىلىشتىن ھەزەر ئەيلەڭلار. بىر شائىر مۇنداق دەيدۇ:

لاَ تَسْأَلَنَّ بُنَيَّ آدَمَ حَاجَةً　　وَ سَلِ الَّذِي أَبْوَابُهُ لاَ تُحْجَبُ

فَاللهُ يَغْضَبُ إِنْ تَرَكْتَ سُؤَالَهُ　　وَ بُنَيَّ آدَمَ حِينَ يُسْأَلُ يَغْضَبُ

تەرجىمىسى: ئەي ئوغلۇم! ئادەمدىن ھاجىتىڭنى سورىما، دەرۋازىسى ئېتىلمەيدىغان زات اللەدىن سورا. چۈنكى اللە سورىمىساڭ غەزەبلىنىدۇ، ئادەم بولسا، سورىساڭ غەزەبلىنىدۇ.

اللە تائالا ئىشلەشكە ئەمر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولاً فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴾

﴿اللە سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. اللەنىڭ بەرگەن رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر.﴾ [سۈرە مۈلك:15 ـ ئايەت]

اللە تائالا بىزنى ئۆزىدىن باشقا ھېچكىمگە موھتاج قىلمىسۇن. بىزگە قانائەت، سەۋرچانلىق ئاتا قىلىپ، كىشىلەرگە قول سۇنۇشتىن ساقلىسۇن. ھورۇنلۇقتىن، بېكار تەلەپلىكتىن، قورقۇنچاقلىقتىن، بېخىللىقتىن ئۆز پاناھىدا ساقلاپ، ئېپپەتلىك، ئىززەتلىك ئالىجاناپ مۇسۇلمانلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

60 . ھەدىس

تۇل خوتۇنغا ياردەم قىلىش توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «اَلسَّاعِي عَلَى الأَرْمِلَةِ والْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوِ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«تۇل خوتۇن ۋە مىسكىنگە ياردەم قىلىشقا تىرىشقان كىشى، اللە يولىدا جىھاد قىلغان ياكى كېچىنى ئىبادەت ۋە كۈندۈزنى روزا بىلەن ئۆتكۈزگەن كىشىگە ئوخشايدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5226]

ئىزاھات:

ئىنساننىڭ بۇ ھاياتتىكى قەدرى ـ قىممىتى دىنى ياكى دۇنيالىقى ئۈچۈن قىلغان ئىش ـ ئەمەللىرىگە قاراپ بولىدۇ. اللە تائالا ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان پەزىلەتلىك ئەمەل دىننى ھىمايە قىلىش ۋە كىشىلەرنى ئۇنىڭغا دەۋەت قىلىش يولىدا اللە ئۈچۈن جېنى ۋە مېلى بىلەن جىھاد قىلىشتۇر. جىھاد پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى بولۇپ، ئۇلاردىن كېيىنكى ئىنسانلار جىھاد قىلىش جەھەتتە بەش تۈرلۈك بولىدۇ. ئۇلار: تىلى ۋە قەلىمى ئارقىلىق جىھاد قىلىدىغان ئالىم؛ كۈچى ۋە ھوقۇقى بىلەن جىھاد قىلىدىغان پادىشاھ؛ ئىمانى ۋە قورالى بىلەن جىھاد قىلىدىغان ئەسكەر؛ مېلى ۋە ھەمراھلىرى بىلەن جىھاد قىلىدىغان باي؛ كېچىنى ئىبادەت ۋە كۈندۈزنى روزا بىلەن ئۆتكۈزىدىغان، ئېچى ـ تېشى ئوخشاش بولغان ئابىددۇر. ئۆزىنىڭ كۈندىلىك ئېھتىياجىنى قامداش ئۈچۈن ئىشلەيدىغان ۋە ئاجىز، بىچارە، باققۇچىسى يوق ئاياللارغا، غېرىپ، مىسكىنلەرگە ياردەم قىلىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدىغان كىشى بولسا، اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا يۇقىرىدىكى بەش خىل كىشىنىڭ ساۋابىغا نائىل بولىدۇ.

بىر كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدىن ناھايىتى كۈچلۈك، ساغلام ۋە پائال كۆرۈنىدىغان بىر يىگىت ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىدىكى ساھابىلار: "كاشكى بۇ يىگىت الله يولىدا جىھاد قىلغان بولسىچۇ" دېيىشتى. بۇنى ئاڭلىغان رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئەگەر كىچىك باللىرىنى بېقىش ئۈچۈن چىققان بولسا، الله يولىدا بولىدۇ. ئەگەر ياشىنىپ قالغان ئاتا ـ ئانىسىنى بېقىش ئۈچۈن چىققان بولسا الله يولىدا بولىدۇ. ئەگەر ئۆز تۇرمۇشىنى قامداش ئۈچۈن چىققان بولسا الله يولىدا بولىدۇ، ئەگەر ئۇ رىياكارلىق ۋە ئۆزىگە تەمەننا تارتىپ چىققان بولسا شەيتاننىڭ يولىدا بولىدۇ»** دېدى.

كىشىلەرنىڭ ئىچىدە ياردەمگە ئەڭ موھتاج بولغان كىشى باقىدىغان ئېرى ياكى ئاتا ـ ئانىسى يوق تۇل خوتۇندۇر. ھاياتتا ئەرلەرگە قارىغاندا ئاياللار ئاجىز ۋە ھاجەتلىرى كۆپ بولىدۇ. ئىشلەشكە قادىر بىر ئەركىشىنىڭ ياردىمى بولمىسا ئاياللار ئۆزىنىڭ ھاجىتىنى ئۆزى قامداپ كېتەلمەيدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاياللارغا ياردەم بېرىشكە رىغبەتلەندۈرۈپ مۇنداق دېگەن: **«ئۈچ قىزى ياكى ئۈچ قىز قېرىندىشى ياكى ئىككى قىزى ياكى ئىككى قىز قېرىندىشى بولغان كىشى، ئۇلارغا ياخشى يار ـ يۆلەك بولۇپ، اللەنىڭ ئۇلار ھەققىدىكى ئەمرىنى تۇتسا، جەننەتكە كىرىدۇ.»** يەنە بىر رىۋايەتتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم **«ئۇلارنى ئوبدان تەربىيىلىسە، ئۇلارغا ياخشىلىق قىلسا ۋە ئۇلارنى ياتلىق قىلسا، جەننەتكە كىرىدۇ»** دېگەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: **«كىشىنىڭ باشقىلارغا موھتاج بولماسلىق ئۈچۈن ئۆزىگە سەرپ قىلغان نەرسىسى سەدىقىدۇر؛ ئايالىغا، بالىسىغا ۋە ئائىلىسىدىكىلەرگە سەرپ قىلغان نەرسىسى سەدىقىدۇر.»**

ھەدىستە تىلغا ئېلىنغان مىسكىنگە كەلسەك، ئۇ قېرىپ قالغانلىقى ياكى كىچىك بولغانلىقى ياكى كېسەل ياكى قايسى بىر سەۋەب بىلەن ئىشلەپ تۇرمۇشىنى قامدىيالمايدىغان، ئاچ ـ يالىڭاچ كىشىلەردۇر. ئۇنداق كىشىلەرگە ئاجىزلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى خەۋەر ئېلىش، كۈچى بارلارغا ئىش تېپىپ بېرىش كىچىكلەرنى ئوقۇتۇپ تەربىيىلەش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ قولىدىن تۇتۇش لازىم. مانا بۇ ئىسلامى قېرىنداشلىقنىڭ تەقەززاسى. بىز ھەقىقى مۇسۇلمان بولىدىغان بولساق، "مەن

مۇسۇلمان" دېگەن سۆزىمىزدە راسچىل بولساق، جەمئىيىتىمىزدىكى تۆل خوتۇن، يېتىم - يېسىرلارغا ئىگە چىقىپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدىن قولىمىزدىن كېلىشىچە خەۋەر ئېلىشىمىز لازىم.

ئەپسۇسكى كۈنىمىزدە مال - دۇنيا كۆپىيىپ بايلار كۆپەيگەن ئىدى، تېچى نەچچە ئون يىل ئالدىدىكى ئەھۋاللارنى تىزلا ئۇنتۇپ، نامرات، مىسكىن، تۆل خوتۇن، يېتىم - يېسىرلارغا غەمخورلۇق قىلىشنىڭ ئورنىغا ھە دەپ بەس - بەستە ھەشەمەتلىك ئۆي - ئىمارەتلەرنى سالدىغان، مېھماندارچىلىقتا بىر نەچچە دەستۇرخان سېلىپ ئىسراپ قىلىدىغان، يۈز - ئابرۇي ئۈچۈن ھەر تۈرلۈك ئۆرپ - ئادەتلەرنى چىقىرىۋېلىپ نامرات بىچارىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى تەسلەشتۈرىدىغان، پەقەتلا ھاجىم ئاتىلىش ياكى مانچە قېتىم ھەج قىلغان دېگەن نامغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن پۇل بۇزۇپ بىر نەچچە قېتىم ھەج قىلىدىغان بولۇپ كەتتۇق. "پۇلى بارنىڭ گېپى ئۆتۈك، پۇلى يوقنىڭ گېپى تۆتۈك" دېگەندەك، بىر ئادەمنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى پۇل بىلەن ئۆلچەيدىغان، پۇلى بار بايلار ياخشى، يۇرتنىڭ چوڭلىرى بولۇپ تازىم قىلىنىدىغان، نامرات - كەمبەغەللەر كۆزگە ئىلىنمەي كەمسىتىلىدىغان، نەزىر - چىراق، ھېيت - ئايەملاردا بايلارنى باشقا ھوجرىغا، كەمبەغەللەرنى باشقا ھوجرىغا باشلايدىغان، توي - تۆكۈن، مېھماندارچىلىققا يېقىندىكى كەمبەغەل قوشنا، نامرات ئۇرۇق - تۇغقانلارنى تاشلاپ قويۇپ يىراقتىكى بايلارنى چاقىرىدىغان ئادەتلەر ئەۋج ئالدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسلام ئەڭ قاتتىق قارشى تۇرىدىغان يامان ئادەت ۋە كاپىرلارنىڭ ئىشى ئىدى. مۇشۇنداق يامان ئىللەتلەرنى ئۆزىمىزگە ئۆزلەشتۈرىۋالغان بىزلەر قايسى يۈزىمىز بىلەن مەن مۇسۇلمان دەپ ئېيتالايمىز؟ قىلىۋاتقان ئىشلىرىمىز ھەممىسى دىنىمىزغا خىلاپ تۇرسا، قانداقمۇ ئۇيالماستىن اللە تائالادىن ياردەم تىلەيمىز؟ بىز دىنىمىزنى، ۋەتىنىمىزنى، مىللىتىمىزنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلاشنىڭ ئورنىغا دۇنيا قوغلىشىپ يۈرسەك، نۇسرەت قەيەردىن كېلىدۇ؟

ئېزىز مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

كېلىڭلار دىنىمىزغا قايتايلى، اللە تائالانىڭ كۆرسەتمىسى ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يوليورۇقىغا ئەستايىدىللىق بىلەن ئەمەل قىلىپ ھەقىقىي مۆمىن بولايلى. بايلىرىمىز ماللىرىمىزدىكى يوقسۇل قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ھەققى بولغان زاكاتنى تولۇق بېرىپ،

قولىمىزدىن كېلىشىچە جەمئىيىتىمىزدىكى موھتاجلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالايلى. نامرات ـ يوقسۇللار سەۋرچان بولۇپ، اللە تائالانىڭ بەرگىنىگە قانائەت قىلايلى. ئالىم ـ مەخسۇملار ئالدى بىلەن دىنىمىزغا چىن ئەمەل قىلىپ، ئاندىن كىشىلەرنى ھەق يولغا باشلايلى. بۇ دۇنيا بىر ئىمتىھان ـ سىناق دۇنياسى. ئاخىرەت بولسا بۇ دۇنيادا قىلغان ئىشىمىزنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدىغان جاي. مەڭگۈلۈك ھايات ئاخىرەتكە بارغاندا باشلايدۇ. بۇ دۇنيانىڭ ئۆچ ـ بەش كۈنلۈك ئۆتكۈنچى ھاياتىغا ئالدىنىپ ئۆزىمىزنى مەڭگۈلۈك ھالاكەتكە تاشلىمايلى. اللە تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى ئېسىمىزدىن چىقارمايلى:

﴿ وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ ﴾

﴿ئۇلارغا ئېيتقىنكى، خالىغان ئەمەللەرنى قىلىڭلار، قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى اللە، اللەنىڭ پەيغەمبىرى ۋە مۆمىنلەر كۆرۈپ تۇرىدۇ. يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا نەرسىلەرنى بىلگۈچى اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، اللە قىلمىشىڭلارنى سىلەرگە خەۋەر بېرىدۇ (يەنى قىلمىشىڭلارغا قاراپ جازا ياكى مۇكاپات بېرىدۇ).﴾ [سۈرە تەۋبە:105 ـ ئايەت]

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىم! بىزگە ھەق يولغا قايتىشنى ۋە بىزنى سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشتۈرىدىغان ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشنى نەسىپ قىلغىن. بىزنى ھەر تۈرلۈك يامان ئادەت ۋە ناچار قىلىقلاردىن پاكلىغىن. ئامىين!

61 . ھەدىس

دىننى ئەسلەشتۈرمەسلىك توغرىسىدا

عن أنسِ بنِ مالكٍ رضي الله عنه عنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و سلم قال: «يَسِّرُوا وَلاَ تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلاَ تُنَفِّرُوا.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئاسانلاشتۇرۇڭلار، تەسلەشتۈرمەڭلار، خۇشخەۋەر بېرىڭلار، قاچۇرۋەتمەڭلار.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:69]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى ۋە مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانى يەمەن خەلقىگە ئىسلامنى دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكىنىدە، يۇقىرىدىكى مۇبارەك سۆزى بىلەن ئۇلارغا تەۋسىيە قىلغان.

اللە تائالا پۈتۈن مەخلۇقاتلارنىڭ باش تاجى بولغان ئۇلۇغ پەيغەمبىرى ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ھەممە ئالەمگە رەھمەت قىلىپ ئەۋەتكەن ۋە بارلىق ساماۋى دىنلارنىڭ ئەڭ مۇكەممەلى، ئەڭ ئەۋزىلى بولغان ئىسلام دىنىنى نازىل قىلغاندا، ئەمەل ـ ئىبادەتلەردە بولسۇن، قانۇن ـ تۈزۈملەردە بولسۇن ئىنتايىن ئاسان ۋە ھەر قانداق كىشى ئورۇندىيالايدىغان شەكىلدە ئاسان قىلىپ نازىل قىلغان. اللە تائالا ئىسلام دىنىنى ئاسان قىلغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ ﴾

﴿اللە سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ﴾ [سۈرە بەقەرە:185 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ ﴾

﴿سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۇللۇكنى قىلمىدى.﴾ [سۈرە ھەج:78 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَا ﴾

﴿اللە ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ.﴾ [سۈرە بەقەرە:286 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا بەندىلىرىگە چەكسىز مېھرىبان بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۆز رەھمىتىنى نامايان قىلىپ، بەندىلىرىنىڭ قىلغان كىچىككىنە ئىبادەت ۋە ياخشىلىقلىرىغا ھەسسىلەپ ئەجرى ـ مۇكاپات بېرىدۇ. ئۆتكۈزگەن خاتالىق ۋە گۇناھ ـ مەسىيەتلىرىنى خالىسا كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا بىر گۇناھقا بىر جازا بېرىدۇ.

ئىسلامدا بۇيرۇلغان ئەھكاملارغا نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇنىڭ ھەم ئاز ۋە ھەم ناھايىتى ئاسان بولغانلىقىنى ئۇچۇق ـ ئاشكارا كۆرىمىز. مەسىلەن ئالايلۇق، بىر كۈندە بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇش بۇيرۇلغان. بەش ۋاقىت نامازنى جۇغلىسا يېرىم سائەتتىن كۆپ ۋاقىت ئالمايدۇ. 24 سائەتلىك بىر كۈندە اللە تائالاغا ئىبادەت قىلىدىغان ۋاقىت پەقەت يېرىم سائەت. روزا بىر يىلدا پەقەت بىر ئايلا تۇتۇلىدۇ. زاكات بولسا پۇل ـ مېلى كۆپ بولغان بايلارغا بىر يىلدا بىر قېتىم پەقەت مېلىنىڭ 2.5% پىرسەنتىنى يوقسۇللارغا بېرىشتۇر. ھەج مەككە مۇكەررەمەگە بېرىپ ـ كېلىشكە قۇربى يېتىدىغان كىشىگە ئۆمرى ئىچىدە بىر قېتىم بۇيرۇلغاندۇر. بۇ ئىبادەتلەرنىڭ مۆمىنلەرگە مۇشۇ دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە نۇرغۇنلىغان پايدىلىرى بار. ئىسلامدا چەكلەنگەن نەرسىلەر پەقەت ئىنسانلارنىڭ ھازىرى ۋە ئىستىقبالى ئۈچۈن زىيانلىق نەرسىلەر بولۇپ، ھالال قىلىنغان نەرسىلەرگە نىسبەتەن ھارام قىلىنغان نەرسىلەر يوق دېيەرلىك دەرىجىدە ئازدۇر. اللە تائالا ھەدىس قۇدسىدا مۇنداق دەيدۇ: **«ئى بەندىلىرىم! بۇ سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلار، مەن ئۇنى سىلەر ئۈچۈن خاتىرلەپ قويىمەن ئاندىن ئۇنىڭ مۇكاپات ـ جازاسىنى سىلەرگە تولۇق بېرىمەن، كىمكى ياخشى مۇكاپاتقا ئېرىشسە اللەغا شۈكۈر قىلسۇن، كىمكى مۇكاپاتقا ئېرىشەلمىسە پەقەت ئۆزىگىلا مالامەت قىلسۇن.»**

ئىسلامدا مۇساپىر ۋە كېسەل كىشىلەرگە جۈمە ئوقۇش پەرز قىلىنمىدى، رامىزاندا روزا تۇتماسلىققا رۇخسەت قىلىندى. مۇساپىرلارغا تېخىمۇ ئاسان بولسۇن ئۈچۈن تۆت رەكئەتلىك ناماز

ئىككى رەكئەتكە چۈشۈرۈلدى. تاھارەت ئېلىش ئىمكانى بولمىغانلارغا تەيەممۇم قىلىش بۇيرۇلدى. قىيىن ئەھۋالدا قالغان كىشىگە ھارام نەرسىنى ئىستېمال قىلىش ھالال قىلىندى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ ﴾

«اللە سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋاننى، قاننى، چوشقا گۆشىنى، اللەدىن غەيرىنىڭ نامى تىلغا ئېلىنىپ بوغۇزلانغان ھايۋاننى يېيىشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئىلاجىسىزلىقتىن يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك يېسە، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ھەقىقەتەن اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.» [سۈرە بەقەرە: 173 ـ ئايەت]

مۇقەددەس دىنىمىز ھەقىقەتەن ئاسان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئىنسان قىلالمايدىغان ھېچقانداق نەرسە يوقتۇر. ئەمدى بۇ يەردە شۇنى ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى، مۇنداق ئىككى خىل ئىنسانلار بۇ ئۆلۈغ دىننى خارلىماقتا:

ئۇلارنىڭ بىرى بەزى مۇتەئەسسىپ ئالىملار بولۇپ، ئۇلار مۇنبەرگە چىقسا قىلىدىغان سۆزلىرى، ۋەز ـ نەسىھەتلىرى پەقەت كىشىلەرنى قورقۇتۇش، ھە دىسىلا مۇسۇلمانلارنى كاپىر قىلىشتىن ئىبارەت بولىدۇ. ئۇلار "ئارا بىلەن، جوزىدا ئولتۇرۇپ تاماق يېيىش، شىم ـ كەستۇم كىيىش، چاچ قويۇش ئىسلامدىن چىقىپ كەتكەنلىك، كاپىر بولغانلىق" دەپ جار سالىدۇ. بەزىلەر كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىدا قانداق ئەھۋاللارغا دۇچ كېلىشىنى ۋە ئۇنى قانداق ھەل قىلىشنى ئويلىماستىن ئادەتتىكى ئىشلارنى ھارام قىلىپ، بەرگەن پەتىۋالىرى بىلەن تەقۋادار مۇسۇلمانلارنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويماقتا. بۇ يەردە سەئۇدى ئەرەبىستاندا ھازىر بولۇۋاتقان بىر ئەھۋالنى ئېيتىپ ئۆتۈش بىلەن مەسىلىنى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇشنى خالايمەن: سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ سابىق باش مۇپتىسى مەرھۇم ئابدۇللاھ ئىبنى باز باشلىق بىر نەچچە ئالىم «ئاياللارنىڭ ماشىنا ھەيدىشى ھارام» دەپ

پەتىۋا بەرگەن. مانا بۇ پەتىۋا بىلەن سەئۇدى ئەرەبىستاندىكى بارلىق ئائىلىنىڭ تۇرمۇشىدا چەتئەللىك شوپۇر ئىشلىتىش قېچىپ بولمايدىغان ئېھتىياج بولۇپ قالغان. ھەر قانچە تەقۋا ئائىلىدىمۇ ئاياللىنى ياكى قىزىنى مەكتەپكە، ئىشقا ۋە باشقا ئېھتىياجى چۈشۈدىغان ئورۇنلارغا يات شوپۇرلار ئاپىرىدىغان ئەھۋال ئادەتتىكى ئىشقا ئايلانغان. بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسىدە مەيدانغا كەلگەن ھەر تۈرلۈك بۇزۇقچىلىقلارنى بۇ يەردە زىكىر قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق. لېكىن يېقىندا سەئۇدى ئەرەبىستان ئۆلىمالار ھەيئىتىدىكى داڭلىق ئالىملاردىن بىرى «ئايال كىشىنىڭ يات ئەر كىشى ھەيدىگەن ماشىنىدا يالغۇز ئولتۇرۇشى ھارام» دەپ پەتىۋا چىقاردى.

بۇ چېكىدىن ئېشىپ كەتكەن پەتىۋالار ئارىسىدا نېمە قىلارىنى بىلەلمەي ھەيرانلىقتا قالغان مۇسۇلمانلاردىن بىرى گېزىتتا «ھۆرمەتلىك شەيخ! بىزنى ھەيرانلىقتا قالدۇردىڭىز» دېگەن سەر لەۋھە ئاستىدا بىر ماقالا ئېلان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "ھۆرمەتلىك شەيخ! ئاياللارنىڭ ماشىنا ھەيدىشى ھارام بولسا، يات شوپۇرلار ھەيدىگەن ماشىنىغا ئولتۇرۇشى تېخى ھارام بولسا، بىزنىڭ ھەم قىزلىرىمىزنى مەكتەپكە، ئاياللىرىمىزنى ئىشقا ئاپىرىپ قويۇش ۋە ئۆزىمىزنىڭ ئىشىغا بېرىش قاتارلىق ئىشلارنى بىرلا ۋاقىتتا قىلىشىمىز مۇمكىن بولمىسا، ئەمدى بىز قانداق قىلىمىز؟ بىزنى ھەيرانلىقتا چۈشۈرۈپ قويدىڭىز." مانا بۇ دىننى تەسلەشتۈرگەنلىك. بۇنداق پەتىۋالارنى چىقارغۇچىلار بۇ ھەرىكىتى بىلەن دىنغا خىزمەت قىلدىم، كىشىلەرنى ھەق يولغا چاقىردىم دەپ ئويلايدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلار كىشىلەرنى ئىسلامدىن يىراقلاشتۇرىدۇ، دىنغا ھەقسىزلىق قىلىدۇ. بەزىلەر كىشىلەرنى گۇناھ ـ مەسىيەتتىن توسىمەن دەپ، قۇرئان ـ ھەدىستە بولمىغان نەرسىلەر بىلەن خەلقنى قورقۇتۇشقا ئۇرىنىدۇ. ھالبۇكى ئۇلار بۇ قىلمىشى بىلەن كىشىلەرنى دىندىن قاچۇرىدۇ.

يەنە بىر تۈرلۈك كىشىلەر بولسا، ئۆزىنى مەن مۇسۇلمان دەپ ئاتايدىغان، ئەمما اللە تائالانىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرىنى تۇتمايدىغان، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىگە ئەگەشمەيدىغان، تائەت ـ ئىبادەتلەرگە سەل قارايدىغان، ھالال ـ ھارامنى پەرق ئەتمەيدىغان، گۇناھ ـ مەسىيەتلەردىن ئۆزىنى تارتمايدىغان كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار كۈنىمىزدە مۇسۇلمانلارنىڭ كۆپ سانلىقىنى ئىگەللەيدۇ. ئۇلار نەپسى ـ شەيتانغا قۇل بولغان كىشىلەر بولۇپ، بېشىغا كۈن چۈشسە

ۋاي خۇدائىم دەپ داتلىنىپ، ئاخۇنۇملارنى چاقىرتىپ خەتمە ئوقۇتىدۇ. ئەمما راھەت ـ پاراغەتلىك كۈنلىرىدە، بۇ نېمەتلەرنى ماڭا اللە تائالا ئاتا قىلدى، اللە تائالانىڭ پەزلى ـ كەرىمى بىلەن بۇ ئەھۋالغا ئېرىشتىم دەپ ئويلاپمۇ قويمايدۇ. بۇنداق ئىنسانلار ناچار قىلىقلىرى ۋە بۇزۇق ئەخلاقلىرى بىلەن غەيرى مۇسلىملارنىڭ ئالدىدا ئىسلامنى خورلايدۇ. چۈنكى باشقىلار ئۇلارنىڭ قىلىقلىرىغا قاراپ ئىسلامغا ھەر تۈرلۈك تاپا ـ تەنىلەرنى قىلىدۇ. غەربلىكلەردىن بېرى ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىسىدە ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى تونۇپ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن، دىنى قېرىنداشلىرىم بولغان مۇسۇلمانلارنى كۆرۈپ كېلەي دەپ ئىسلام مەملىكەتلىرىدىن بىرىگە كەپتۇ. ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆرگەندىن كېيىن: "مۇسۇلمانلارنى كۆرۈشتىن ئىلگىرى مېنى ئىسلامغا ھىدايەت قىلغان اللەغا شۈكۈر، چۈنكى مۇسۇلمان بولۇشتىن ئىلگىرى مۇسۇلمانلارنىڭ بۇ ھالىنى كۆرگەن بولسام، ھەرگىز مۇسۇلمان بولمايدىكەنمەن" دېگەن ئىكەن.

يۇقىرىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئىسلامدا خاتالاشقان كىشىلەردۇر. چۈنكى ئۇلار دىنىنى ئۆزلىرى خالىغان تەرەپكە بۇراپ، ساپ ھەقىقەت بولغان مۇقەددەس دىنىمىزنى خونۇكلەشتۈرۈپ قويغان كىشىلەردۇر.

ھۆرمەتلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

ئىسلام دىنى ھەر كىم خالىغانچە ھەر تەرەپكە تارتسا بولىۋېرىدىغان، ئاساسى يوق بىر نەرسە ئەمەس. ئىسلام دىنى اللە كالامىدىن ئىبارەت مۇستەھكەم ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلغان، ئۆزگەرمەس، كونېرىماس پرىنسىپلىرى بولغان ئۆلۈغ دىندۇر. بۇ دىندا ھەممە نەرسە ئوچۇق بايان قىلىنغان بولۇپ، بىرلىرىنىڭ بىر نەرسە قوشۇشىغا ياكى كەمەيتىشىگە ھاجەت يوقتۇر ۋە ھېچكىمنىڭ ئۇنداق قىلىش ھوقۇقىمۇ يوقتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن دىن ئالىملىرى كىشىلەرگە پەقەت ھەقىقەتنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئېيتىشى، ئۇنىڭ ـ بۇنىڭ كۆڭلىگە قاراپ دىنىنى بۇرمىلىماسلىقى لازىم. كىشىلەرگە دىنىنى يەتكۈزۈشتە قوپال مۇئامىلە قىلماسلىق، قوپال سۆز قىلماسلىق، قارشى پىكىردىكىلەرنى تىللىماسلىق ۋە ئەيىبلىماسلىق كېرەك. مۇسۇلمان ئالىملار خۇشپېئىل، چىقىشقاق، چىرايلىق، يۇمشاق ۋە تاتلىق سۆز قىلىدىغان، سەۋرلىك بولۇپ، كىشىلەرنى ئۆزىگە جەلب قىلىشى، كىشىلەرگە

مەسىلە سۆزلىگەندە مۇمكىن قەدەر ئۇلارغا ئاسان بولىدىغان ۋە كۆڭلىگە ياقىدىغان مەسىلىلەرنى ئېيتىپ بېرىشى، الله تائالانىڭ غەزىۋىدىن سۆزلەشتىن بۇرۇن چەكسىز رەھمىتىدىن سۆزلىشى، كىشىلەرگە ئاخىرەتتىكى ئەجرى مۇكاپاتتىن ئىلگىرى ئىسلامنىڭ بۇ دۇنيادا كىشىلەرگە ئېلىپ كېلىدىغان بەخت ـ سائادەتنى، جەھەننەم ئازابىدىن ئىلگىرى جەننەت نېمەتلىرىنى، گۇناھلاردىن ئىلگىرى ساۋابلىق ئىشلارنى چۈشەندۈرۈشى كېرەك. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ «**خۇشخەۋەر بېرىڭلار، قاچۇرىۋەتمەڭلار**» دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسى مانا مۇشۇ.

بەزى كىشىلەر تاقىتىدىن تاشقىرى نەپلە ئىبادەتلەرنى قىلىمەن دەپ ئۆزىنى قىينايدۇ. بۇنداق قىلىشمۇ توغرا ئەمەس. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم «**ئۈستۈڭدە پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھەققى بار، بەدىنىڭنىڭ ھەققى بار، ئائىلەڭنىڭ ھەققى بار، پۈتۈن ھەق ئىگىسىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغىن**» دېگەن. يەنە بىر ھەدىستە «**الله ئەڭ ياقتۇرىدىغان ئەمەل ئاز بولسىمۇ داۋاملىق قىلىنغان ئەمەلدۇر**» دېگەن. الله تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦۚ هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾ ﴾

﴿الله نىڭ يولىدا تاقىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە جىھاد قىلىڭلار، الله (دىنىغا ياردەم بېرىشكە ئۈممەتلەر ئارىسىدىن) سىلەرنى تاللىدى. سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۇللۇكنى قىلمىدى (سىلەرنى سىلەر تاقەت قىلالمايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تەكلىپ قىلمىدى). بۇ ئاتاڭلار ئىبراھىمنىڭ دىنىدۇر، الله سىلەرنى ئىلگىرى (يەنى قۇرئاندىن ئىلگىرىكى كىتابلاردا) مۇسۇلمان دەپ ئاتىدى. قۇرئاندىمۇ شۇنداق ئاتىدى. الله پەيغەمبەرنى سىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا ۋە سىلەرنى كىشىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا تاللىدى، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، اللهغا يېپىشىڭلار، الله سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، الله نېمىدېگەن ياخشى ئىگە! نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار.﴾ [سۈرە ھەج: 78 ـ ئايەت]

اللـه تائـالادىن دىلـى يومشـاق، تىلـى تـاتلىق دەۋەتچىلـەر بولۇشـنى تىلـەيمىز. اللـه تائـالا دىلـى قاتتىق، تىلى ئاچچىق قوپال ئىنسانلاردىن قىلمىسۇن. ئامىين!

62 ـ ھەدىس

ئەڭ ياخشى ئادەم توغرىسىدا

عن أبى سعيد الخُدْري رضي الله عنه قال: قال رجل: "أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ يَا رَسُولَ اللهِ!" قال: «مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ» قال: "ثُمَّ مَنْ؟" قال: «رَجُلٌ مُعْتَزِلٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشِّعَابِ يَعْبُدُ رَبَّهُ وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم: "يارەسۇلۇللاھ! ئەڭ ياخشى ئادەم كىم؟" دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«جېنى ۋە مېلى بىلەن الله يولىدا جىھاد قىلىدىغان ئادەم»** دېدى. ئۇ: "ئۇنىدىن قالسىچۇ؟" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم **«بىر تاغنىڭ ئارىسىغا كىرىۋېلىپ، پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىدىغان ۋە كىشىلەرگە زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمىگەن ھالدا ياشايدىغان ئادەم»** دېگەن. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4843]

ئىزاھات:

ئىماندىن قالسا الله تائالاغا ئەڭ ياخشى كۆرۈلىدىغان ئەمەل ئۇز ۋاقتىدا ئادا قىلىنغان نامازدۇر. ئۇنىڭدىن قالسا جېنى، مېلى، ئىلمى، پىكرى ۋە تىلى ئارقىلىق الله يولىدا جىھاد قىلىشتۇر. جىھاد تىل، قەلەم ۋە قورال بىلەن قىلىنىدۇ. الله تائالا ئىسلامنى جىھاد ئارقىلىق ئەزىز قىلىدۇ، دوستلىرىغا غەلىبە ئاتا قىلىدۇ ۋە كاپىرلارنى ھالاك قىلىدۇ. مۇجاھىدلارنىڭ بۇدۇنيادىكى مۇكاپىتى ئەزىز ۋە شەرەپلىك بولۇش، دىنىنى، جېنىنى، ئائىلىسىنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى، مال ـ مۈلكىنى، تىلىنى، مىللىتىنى، ۋە ۋەتىنىنى دۈشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزىدىن ھىمايە قىلىشتۇر. قايسى بىر مىللەت جىھاد قىلىشنى تەرك ئېتىدىكەن خارلىققا قالىدۇ. مۇجاھىدلارنىڭ ئاخىرەتتىكى مۇكاپىتى بولسا جەننەتتۇر. بۇھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَٰتِلُونَ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ
بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ ﴾

«شۈبھىسىزكى اللە مۆمىنلەردىن ئۇلارنىڭ جانلىرىنى، ماللىرىنى ئۇلارغا جەننەتنى بېرىپ سېتىۋالدى. ئۇلار اللە يولىدا جىھاد قىلىپ دۈشمەنلەرنى ئۆلتۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلىدۇ. (جىھاد قىلغۇچىلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلىش) تەۋراتتا، ئىنجىلدا ۋە قۇرئاندا زىكرى قىلىنغان اللەنىڭ ۋەدىسىدۇر. ۋەدىسىگە اللەدىنمۇ بەك ۋاپا قىلغۇچى كىم بار؟! قىلغان بۇ سوداڭلاردىن خۇشال بولۇڭلار، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر.» [سۈرە تەۋبە:111 - ئايەت]

بۇرۇن جەننەت قىلىچنىڭ ئاستىدا بولغان بولسا، ھازىر باشقۇرۇلىدىغان بومبا، يىراق مۇساپىلىك ۋە قىسقا مۇساپىلىك راكېتالار، تانكىلار ۋە ئۇرۇش ئايروپىلانلىرىنىڭ ئاستىدا بولۇپ قالدى. قانداقلا بولمىسۇن ئۆلۈم بىردۇر، بۇ دۇنيادا مەڭگۈلۈك ھايات يوق.

شائىر مۇنداق دەيدۇ:

و مَنْ لم يَمُتْ بِالسَّيْفِ مات بغيره ❖ تَعَدَّدَتِ الأسبابُ و الموتُ و احدُ

تەرجىمىسى: قىلىچ بىلەن ئۆلمىگەن كىشى باشقا نەرسە بىلەن ئۆلىدۇ. سەۋەب ھەر تۈرلۈك بولسىمۇ ئۆلۈم بىردۇر.

ئەجدادىمىز جىھاد بىلەن دۇنيانى سورىغان، مەڭگۈ ئۆچمەس مەدەنىيەتلەر قۇرغان، دۇنيادا مۇستەقىل دۆلەتلەر، خەلىپىلىكلەر بەرپا قىلغان. چۈنكى ئۇلار شەرەپ بىلەن ئۆلۈشنى خورلۇقتاتا ياشاشتىن ئەۋزەل بىلگەن، اللەنىڭ دىنىنى راۋاجلاندۇرۇش، ئۇنى ئەزىز قىلىش ئۈچۈن جاپا - مۇشەققەتلەرگە بەرداشلىق بېرىشنى ۋە ئۆلتۈرۈلۈشنى شەرەپ دەپ بىلگەن. ئۇلار جىھاد بىلەن ئادالەتنى تىكلەپ، مۇستەبىد زالىملارنى يوقاتقان، ئىنسانلارغا ھەقىقىي ئەركىنلىكنىڭ تەمىنى تېتىتقان ئىدى.

ئەگەر مۇسۇلمانلار دۇنيادا ئىززەتلىك بولۇپ بەخت ـ سائادەتلىك ھايات كەچۈرمەكچى بولسا، ئەۋلادلىرىنى باتۇر، قەھرىمان ۋە ئەسكىرى روھ بىلەن تەربىيىلىشى، ئۇلارنىڭ قەلبىگە دىن، ۋەتەن مۇھەببىتىنى سىڭدۈرۈشى، دىنى، ۋەتىنى ئۈچۈن جېنىنى، مېلىنى ۋە بارلىق كۈچىنى پىدا قىلىپ قۇربان بولۇشنى ئۆگىتىشى كېرەك. بايلار ماللىرىنى اللە تائالا يولىدا سەرپ قىلىشى، كەمبەغەل بولۇپ قېلىشتىن قورقۇپ بېخىللىق قىلماسلىقى لازىم. چۈنكى قورقۇنچاقلىق ۋە بېخىللىق ئۆز ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلىغانلىقتۇر. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَأَنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا تُلۡقُواْ بِأَيۡدِيكُمۡ إِلَى ٱلتَّهۡلُكَةِ ﴾

﴿اللە يولىدا (پۇل ـ مال) سەرپ قىلىڭلار، ئۆز قولۇڭلار بىلەن ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىماڭلار...﴾ [سۈرە بەقەرە:195 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

قاچانكى مۇسۇلمانلار جىھادنى تاشلاپ دۇنياپەرەست بولۇپ كەتتى، ئۇلارنىڭ بېشىغا ياتلارنىڭ مۇستەملىكىسى ئاستىدا ئاياغ ئاستى قىلىنىش، بارلىق ھوقۇقلىرىدىن مەھرۇم قىلىنىشتىن ئىبارەت تۈگىمىگۈسىز بالا ـ ئاپەت يۈزلەندى. ئىسلام تارىخىدا مۇسۇلمانلار ھەر تۈرلۈك قىيىنچىلىقلار ۋە ئۇرۇشلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزدى، ئەمما ھېچبىر زامان بۈگۈنكىدەك خورلانغان ۋە ھوقۇقلىرى دەپسەندە قىلىنغان ئەمەس. بۇ دۇنيادا ئاجىز ، كۈچسىزلەرگە ھايات يوق. ئەگەر ئىنسانچە ياشايمەن دەيدىكەنمىز ھەر جەھەتتە كۈچلۈك بولۇشىمىز لازىم. بۇ بولۇتسىز ئاسماندىكى قوياشتەك ئوچۇق بىر ھەقىقەت. شۇڭا اللە تائالا مۇسۇلمانلارنى كۈچ توپلاشقا بۇيرۇپ مۇنداق دېگەن:

﴿ وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٖ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ ﴾

﴿دۈشمەنلىرىڭلار بىلەن ئۇرۇش قىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلاردىن كېلىشىچە قورال كۈچى، جەڭ ئېتى تەييارلاڭلار...﴾ [سۈرە ئەنفال:60 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى] لېكىن بىز اللە تائالانىڭ بۇ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلدۇق، دىنىمىزنى قوغداشنىڭ ئورنىغا بايلىقىمىزنى قوغداپ قالماقچى بولدۇق، ھۆررىيەت ۋە ئەركىنلىك ئۈچۈن شەرەپلىك ئۆلۈمدىن قورقۇپ، قۇللۇق ئاستىدا خورلىنىپ ياشاشنى

ئەۋزەل كۆردۈق، نەتىجىدە اللە تائالا خۇددى تۆۋەندىكى ئايەتتە ئېيتقان پالاكەت بېشىمىزغا كېلىپ، ۋەتىنىمىز، مال - مۈلكىمىز، كىشىلىك ھوقۇقلىرىمىز ھەممىدىن مەھرۇم بولدۇق.

﴿ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَـٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَـٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ ﴾

﴿ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتا - ئانائىلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىڭلار، تاپقان پۇل - ماللىرىڭلار، كاسات بولۇپ قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن اللەدىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى اللەنىڭ ئەمرى كەلگۈچە كۈتۈڭلار، اللە پاسىق قەۋمنى (يەنى اللەنىڭ دىنىنىڭ چەك - چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ.﴾ [سۈرە تەۋبە: 24 - ئايەت]

يېقىن تارىخىمىزغا ۋە ھازىرقى ھالىمىزغا نەزەر سالىدىغان بولساق، بىزنىڭ يۇرتلىرىمىزدا يامبۇلىرىنى تىزسا قەشقەردىن يېڭىسارغىچە كېلىدىغان، ئون چارەك گۈرۈچنىڭ پولىرىنى پۇل قالاپ پۇشۇرۇشقا بەسلىشىدىغان داڭلىق بايلار بولۇپ تۇرۇغلۇق 1933 - يىلىدىكى جىھادقا پۇل - مېلىنى چىقىم قىلغىلى ئۇنىمىغان ئىكەن. كېيىن ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولدى؟ ئالدى بىلەن ئۇلارنىڭ مال مۈلۈكلىرى مۇسادىر قىلىندى، ئاندىن ئۆزلىرى ئۆلتۈرۈلدى، بالا - چاقىلىرى بولسا، يومبېشىچىكىنىڭ بالىسى دەپ يىللارچە خار - زار قىلىندى. ئۇلارنىڭ اللە يولىدا سەرپ قىلىشقا چىدىمىغان ماللىرى يا ئۆزلىرىگە ياكى بالىلىرىغا ئەسقاتماقتا يوق، باشلىرىغا كۆتەرگۈسىز بالايى - ئاپەت بولدى.

تارىخ تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان نەرسە. تارىختىن ئىبرەت ئالمىغان مىللەت نىجاتلىققا ئېرىشەلمەيدۇ. بۇدۇنيادا كاپىرلارنىڭ ئاياغ ئاستىدا خورلانغان ۋە ئۇنىڭدىن قۇرتۇلۇشقا تىرىشمىغان

مۇسۇلمانلارنىڭ ئاخىرەتتە ھەم نىجاتلىق تېپىشى مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى جىھاد اللەنىڭ ئەمرى. اللەنىڭ ئەمرىنى تەرك ئەتكەن كىشى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خارلىققا قالىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ ﴾

﴿كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرىيدىكەن تار (خاتىرجەمسىز) بولىدۇ. قىيامەت كۈنى ئۇنى بىز كور قوپۇرىمىز. ئۇ: «ئي پەرۋەردىگارىم! نېمىشقا مېنى كور قوپۇردۇڭ، ۋاھالەنكى (دۇنيادىكى چاغدا) مېنىڭ كۆزۈم كۆرەتتىغۇ؟» دەيدۇ. الله ئېيتىدۇ: «شۇنىڭدەك، ساڭا روشەن ئايەتلىرىمىز كەلدى، سەن ئۇلارنى تەرك ئەتتىڭ، سەن بۈگۈن شۇنىڭغا ئوخشاش تەرك ئېتىلىسەن»﴾ [سۇرە تاھا:124ۋە 126 ـ ئايەتلەر]

ئەڭ ئەۋزەل جىھاد زالىم پادىشاھنىڭ ئالدىدا ھەقىقەتنى سۆزلەشتۇر. ئۆلىمالارنىڭ ئەمەلدارلارنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ خاتالىقلارغا سۈكۈت قىلىشى بۇرۇنقى ئۈممەتلەرنى ھالاك قىلغان ئىشلاردىندۇر. شۇڭلاشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ئۆلىمالار ئەمرى مەرۇف ـ نەھيى مۇنكەرنى قولىدىن بەرمەسلىكى، سادىق سۆزلىرى ۋە ياخشى ئەمەللىرى ئارقىلىق كىشىلەرنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ بەخت ـ سائادىتىگە ئېرىشتۈردىغان ھەق يولغا باشلىشى، ھېكمەتلىك سۆزلىرى بىلەن كىشىلەرنى ياخشىلىققا رىغبەتلەندۈرۈشى، مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدا قېرىنداشلىقنى بۇزىدىغان ھەر قانداق بىر ئەھۋال كۆرۈلسە دەرھال تۈزۈتىشى، كىشىلەرگە بۇلۇنۇشنىڭ ئاقىۋىتىنى چۈشەندۈرۈشى لازىم.

ئەگەر كىشىلەر دىندىن يۈز ئۆرىسە، دۇنياغا يۈزلەنسە، ئىمانى ئاجىزلاشقان، ۋەز ـ نەسىھەت پايدا بەرمەيدىغان بولۇپ، "بىزگە نەسىھەت قىلساڭمۇ ـ قىلمىساڭمۇ بەرى ـ بىر ئوخشاش، بىز ساڭا قۇلاق سالمايمىز" دەيدىغان ھالغا كەلسە، ئۇ چاغدا دىندار مۇسۇلمان بىر تەرەپكە چېكىنىپ، اللە تائالاغا ئىبادەت قىلىپ، كىشىلەرنىڭ پىتنى ـ پاساتلىرىدىن يىراق تۇرۇشى لازىم.

ئاخىر زاماندا ئىلىم كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ، جاھالەت ئومۇملىشىدۇ، كىشىلەر جاھىل ـ بىلىمسىزلەرنى ئۆزلىرىگە باشلىق سايلايدۇ، ناماز تەرك ئېتىلىدۇ، زاكات مەنئىي قىلىنىدۇ، ئامانەت يوقىلىدۇ، ھاراق ئىچىش، پاھىشە ئومۇملىشىدۇ. ئۇنداق چاغدا دىنىنى چىڭ تۇتقان كىشى خۇددى يالقۇنلاپ تۇرغان چوغنى تۇتقاندەك بولىدۇ. موشۇنداق زاماندا ياشىغان ھەقىقىي مۇسۇلمان اللە تائالا يولىدا قولى، تىلى بىلەن جىھاد قىلىشتىن ئاجىز كەلسە، كىشىلەردىن يىراقلىشىپ اللە تائالاغا ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولسا بولىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَيۡكُمۡ أَنفُسَكُمۡۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهۡتَدَيۡتُمۡ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلارنى گۇناھتىن ساقلاڭلار، سىلەر قاچانكى توغرا يولدا بولساڭلار، باشقىلارنىڭ ئاداشقىنى سىلەرگە زىيان يەتكۈزمەيدۇ﴾ [سۈرە مائىدە:105 ـ ئايەت]

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھەق يولدىن ئايرىمىغىن، دۇنيانىڭ پىتنە ـ پاساتلىرىغا ئالدىنىپ دىنىمىزنى تەرك ئېتىشتىن بىزنى ساقلىغىن. بىزنى ئەڭ ئۇلۇغ غايىسى شېھىتلىك بولغان مۆمىنلەردىن قىلغىن. ئامىن!

63 ـ ھەدىس

ساھابىلارنىڭ تارتقان قىيىنچىلىقى توغرىسىدا

عن سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: "وَاللَّهِ إِنِّي لأَوَّلُ رَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ رَمَىٰ بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَلَقَدْ كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، مَا لَنَا طَعَامٌ نَأْكُلُهُ إِلاَّ وَرَقُ الْحُبْلَةِ، وَهٰذَا السَّمُرُ. حَتَّىٰ إِنَّ أَحَدَنَا لَيَضَعُ كَمَا تَضَعُ الشَّاةُ." [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «مەن ئەرەبلەرنىڭ ئىچىدە اللە يولىدا بىرىنچى قېتىم ئوق ئاتقان ئادەممەن، اللە بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بىز رەسۇلۇللاھ بىلەن بىرلىكتە غازات قىلاتتۇق، يېمەك ئۈچۈن ھۇبلە ۋە سومۇر دەرەخلىرىنىڭ غازىڭىدىن باشقا تائام يوق ئىدى. ھەتتاكى بىزدىن بىرى تاھارەت سۇندۇرسا، خۇددى قوي مايىقلىغاندەك تاھارەت سۇندۇراتتى.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:7382]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان ھەزرىتى سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولسا، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئانا تەرەپتىن تاغىسى، دەسلەپ مۇسۇلمان بولغان 40 كىشىنىڭ بىرى، جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بېرىلگەن 10 كىشىنىڭ بىرى، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن كېيىن خەلىپە سايلاشقا تەيىنلەنگەن ئالتە مەسلىھەتچىنىڭ بىرى. ئۇ شجائەتلىك، قەيسەر قوماندان، پارسنى پەتھى قىلغان، كۆپ شەھەرنىڭ لايىھەسىنى سىزغان، اللە تائالا يولىدا بىرىنچى قېتىم ئوق ئاتقان، بىرىنچى قېتىم كاپىرلارنى ئۆلتۈرگەن زات. ئۇ تەن قۇرۇلۇشى كىچىك، ئۆتكۈر كۆزلۈك ساھابىدۇر. ئۇھۇد ئۇرۇشىدا مىڭغا يېقىن ئوق ئاتقان. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: **«ئوقۇڭنى ئات! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇن»** دېگەن. ئۇ ھەربىر ئوقنى ئاتقاندا: "ئى رەببىم! بۇ سېنىڭ ئوقۇڭ، ئۇنى دۈشمەنگە ئۆزۈڭ تەككۈزگەيسەن" دەپ

ئاتاتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئى رەببىم! ئۇنىڭ ئاتقان ئوقىنى زايان قىلمىغىن، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغىن»** دەيتتى. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ دۇئاسىدىن كېيىن، ھەزرىتى سەئد اللە تائالادىن نېمە تىلىسە بېرەتتى.

ھەزرىتى سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ ھەدىستە بىزگە ساھابە كىراملارنىڭ ھاياتىنىڭ قانداق تار ۋە قىيىن بولغانلىقىنى، قوللىرىنىڭ قانداق قىسقا بولغانلىقىنى، ئۇرۇش قىلىۋاتقان ۋاقىتتا چۆل دەرەخلىرىنىڭ يوپۇرماقلىرىدىن باشقا يەيدىغان تائام تاپالمىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ماددىي ھاياتى تەسەۋۋۇرلەشكە سۆز تېپىپ بولۇش مۇمكىن بولمايدىغان دەرىجىدە ناچار، ئاچارچىلىق ئىچىدىن تۇرۇقلۇق دۈشمەنگە قارشى كۈچلۈك بولۇپ، ئۇلار بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلگەنلەرگە يەرنى چىشلىتەتتى. چۈنكى ئۇلار ماددىي ھاياتتا كەمبەغەل، نامرات، يوقسۇل، ناچار ئىدى. لېكىن ئىمانى كۈچلۈك بولۇپ چىن قەلبىدىن ئورۇن ئالغان، اللە تائالا نىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىشتىن باشقا ئارزۇسى يوق، اللە تائالانىڭ يولىدا ئۇرۇشقان مۆمىنلەرگە قىلغان ۋەدىسىگە چىن ئىشەنگەن بولۇپ، باشقىلار بىر كۈن بولسىمۇ كۆپراق ياشىۋېلىشنى ئارزۇ قىلغاندا، ئۇلار بۇرۇنراق ئۆلۈپ اللە تائالاغا تېزراق ئۇچرىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

ئۇلار بەزى غازاتلىرىدا يەيدىغان ئوزۇقلىرى تۈگەپ 15 كۈنغىچە دېڭىزنىڭ دولقۇنىدا قىرغاققا چىقىپ قالغان بېلىقلار بىلەن، بەزىدە ھەپتىلەپ پەقەت چىكەتكۇ يەپ ياشىغان ئىدى. ھالبۇكى ئۇلار ئۆزلىرىدىن نەچچە ھەسسە كۆپ ۋە كۈچلۈك دۈشمەنلەر بىلەن ئۇرۇشاتتى. كۈچلۈك ئىرادىسى، سادىق، چىن ئىمانى ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى بارلىق قىيىنچىلىقلار ۋە ئاچلىقلارنى يېڭىپ كېتەتتى. چۈنكى ئۇلار قورسىقىنى، شەھۋانىي تۇيغۇلىرىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى اللە تائالانىڭ مۇقەددەس دىنىنى مۇداپىئە قىلىش ۋە اللە تائالانىڭ ئۇلۇغ شانىنى يەر شارىنىڭ ھەرتېپىدە يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئۇرۇش قىلاتتى. شۇڭلاشقا بۇلارنىڭ ئالدىنى ھېچقانداق قىيىنچىلىق توسالمايتتى ۋە بۇلارنىڭ ئالدىدا ھېچقانداق كۈچلۈك بىر دۈشمەن پۇت تىرەپ تۇرالمايتتى.

شانلىق تارىخ ياراتقان ۋە ئىش ئىزلىرى تارىخ سەھىپىلىرىگە ئالتۇن ھەرپلەر بىلەن يېزىلغان بۇ ئەزىمەتلەرنىڭ يەيدىغىنى قۇرۇق نان، بەزىدە خورما بىلەن سۇ ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەمنىڭ ئۆيىدە ئايلار ئوت كۆيمەيتتى، قازان قاينىمايتتى. پەقەت خورما ۋە سۇ بىلەن ھايات ئۆتكۈزەتتى. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى، ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەنسارلىرى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى ھەممىسى الله يولىدا جىھاد قىلاتتى، كىشىلەرنى ئىسلامغا دەۋەت قىلاتتى، ئۇلارنىڭ ئىپپەتتىدىن، ئىچكى ھالىنى بىلمىگەنلەر ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلاتتى. ئەمما ھەقىقەتتە ئاچلىقتىن ئۇلارنىڭ قورساقلىرى دۈمبىسىگە چاپلىشىپ قالغان، قىشنىڭ سوغىقى، يازنىڭ ئىسسىقى ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىنى قورۇتىۋەتكەن ئىدى. سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دېگىنىدەك ئۇلاردىن چىققان گەندە قوينىڭ قۇرۇپ قالغان مايىقىغا ئوخشايتتى. چۈنكى چىققان نەرسە، كىرگەن نەرسىنىڭ مىقدارىدا بولىدۇ ـ دە. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلارنىڭ قىلىچى ئۆتكۈر، نەيزىلىرى كەسكىن بولۇپ، كاپىرلارنىڭ گەردەن ۋە كۆكسلىرىگە قاتتىق تېگەتتى. ئۇلار ئاجىزلىق، قورقۇش، ھورۇنلۇق، چۈشكۈنلۈك دېگەن نەرسىلەرنى بىلمەيتتى.

ئەمما مال ـ دۇنياغا بېرىلگەنلەر، قورساقلىرىنى تويغۇزۇپ سەمرىگەنلەر، ”ئەرتىدىكى دۈمبىدىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى“ دەپ، ئاخىرەتنىڭ ئورنىغا دۇنيا ھاياتىنى تاللىغانلارنىڭ ھاجىتى تۈگىمىدى، كۆزى تويمىدى، بالىلىرىنىڭ كۆپ، ئىقتىسادىنىڭ ئازلىقىدىن شىكايەتلىرى كېمەيمىدى. دۇنيا كۆپەيگەنسىرى، ئىنسانلار باي بولغانسىرى غەپلەت باستى. الله تائالانى ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېلىپ كەلگەن دىننى ئۇنۇتتى. خەلىپىلىك پادىشاھلىققا، زاكات باجغا، ئامانەت غەنىيمەتكە ئايلىنىپ كەتتى، ھەقلەر زايا بولدى، ناھەقچىلىق ئەۋج ئالدى. مۇسۇلمانلار هاراق ئىچىشكە، ئىپەك ۋە ئالتۇن كىيىشكە باشلىدى، ئويۇن تاماشالارغا ئالدىراپ تائەت ـ ئىبادەتنى ئۇنۇتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ بېشىغا بالا كەلدى، قالايمىقانچىلىق ئۇمۇملاشتى، ئىتتىپاق بۇزۇلدى. باشلىقلار مەنسۇپىنىڭ كېتىپ قېلىشىدىن قورقىدىغان، پۇقرالار ئەقىدىسى يولىدا قۇربان بېرىشتىن قورقىدىغان، بايلار مال ـ دۇنياسىنىڭ ئاز قېلىشىدىن قورقىدىغان بولدى. ”قورققان يەردە جىن بار“ دېگەندەك، قورققانسىرى، ھەق ـ ھوقۇقلىرىدىن ئۆتۈنۈپ بەرگەنسىرى كاپىرلارنىڭ ئايىغى ئاستىدا ئېزىلىدىغان بولدى.

الله تائالا بىزگە زۇلۇم قىلمىدى بىز ئۆزىمىز ـ ئۆزىمىزگە زۇلۇم قىلدۇق. الله تائالاغا ئاسىيلىق قىلىشتىن قورقماي، زالىملارنىڭ ئاچچىغىنى كەلتۈرۈپ قويۇشتىن قورقتۇق. دىنىمىزنى قوغداش، تارتىپ ئېلىنغان ھەقلىرىمىزنى تەلەپ قىلىشنىڭ ئورنىغا سىڭگەن ناننى يەپ، بىر بۇلۇڭدا جان بېقىشنى ئەۋزەل كۆردۇق. مانا ئەمدى ئۆزىمىزنىڭ بىر كىشىلىك جېنىنىمۇ باقالمايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدۇق.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ قەلبىمىزنى ئىسلاھ قىلغىن. شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىدىن ۋە نەپسىمىزنىڭ تويماس ئارزۇلىرىدىن ساقلاپ، ھەق يول بىلەن مېڭىپ سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشىشنى نەسىپ قىلغىن. ئامىين!

64 . ھەدىس

ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال، قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ولاَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ ولاَ يُزَكِّيهِمْ ولَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلاَةِ يَمْنَعُهُ مِنِ ابْنِ السَّبِيلِ، ورَجُلٌ بَايَعَ رَجُلاً بِسِلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ بِاللهِ لأَخَذَهَا بِكَذَا وَكَذَا فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ، ورَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لا يُبَايِعُهُ إِلاَّ لِدُنْيَا، فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَّى، وإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**ئۈچ تۈرلۈك ئادەمگە اللە قىيامەت كۈنى سۆزلىمەيدۇ، ئۇلارغا قارىمايدۇ، ئۇلارنى گۇناھلىرىدىن پاكلىمايدۇ ۋە ئۇلارغا قاتتىق ئازاب باردۇر.** بىرىنچىسى - - يول ئۈستىدە ئېشىپ قالغان سۈيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىككىنچىسى - - ناماز ئەسىردىن كېيىن ماللىرىنى بازارغا سېلىپ "اللە بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن بۇ مالنى مانچە پۇلغا ئالغان" دەپ، يالغان قەسەم بىلەن ساتقان ئادەم. ئۈچىنچىسى - - باشلىققا دۇنيا ئۈچۈن بەيئەت قىلىپ، باشلىق ئۇنىڭغا بىر نەرسە بەرسە ئەھدىگە ۋاپا قىلىدىغان، بەرمىسە سۆزىدىن يېنىۋالىدىغان ئادەمدۇر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:257]

ئىزاھات:

بۇھەدىستە سۆزلەنگەن ئازاب اللە تائالانىڭ ئازابلىرى ئىچىدە ئەڭ قاتتىق ئازاب بولۇپ، قىيامەت كۈنى اللە تائالا ئۇلارغا رەھمەت نەزىرى بىلەن قارىمايدۇ. ئۇلارغا سۆز قىلمايدۇ ۋە ئۇلارنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ. پەقەت مۇنۇ سۆزى بىلەن ئۇلارغا كايىدۇ:

﴿ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ ﴾

﴿سىلەرگە ئۆمرۈڭلارنى ئۇزۇن قىلىپ، ۋەز ـ نەسىھەت ئالىدىغان ئادەم ۋەز ـ نەسىھەت ئالالىغۇدەك ۋاقىت بەرمىدىمۇ؟ سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (پەيغەمبەر) كەلدىغۇ، ئەمدى ئازابنى تېتىڭلار، زالىملارغا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى بولمايدۇ﴾ [سۈرە فاتىر:37 ـ ئايەت] بۇ نېمىدېگەن قاتتىق نېمىدېگەن قورقۇنۇشلۇق ئازاب! بۇ ئازاب ئۇلار ئۈچۈن ھەرگىز زۇلۇم ئەمەس. چۈنكى اللە تائالا ھېچكىمگە قىلچىلىك زۇلۇم قىلمايدۇ؛ ھېچكىمنى يامان قىلمىشلىرىدىن ئارتۇق جازالىمايدۇ. اللە تائالا بۇتوغرىدا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ ﴾

﴿بۈگۈن ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ، بۈگۈن زۇلۇم يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر﴾ [سۈرە غافىر:17 ـ ئايەت]

﴿ وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ﴾

﴿بۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) بەندىلەرنىڭ (ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر. ياخشى ئەمەللىرى يېنىك چىققانلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر.﴾ [سۈرە ئەئراف:8 ـ 9 ـ ئايەتلەر]

بۇھەدىستە ئاشۇنداق قاتتىق ئازاب بىلەن تەھدىت قىلىنغان كىشىلەر بولسا بېخىل، ساختىپەز ۋە دىنىغا ۋاپا قىلمايدىغان كىشىلەردۇر.

بېخىللىق ئەڭ نىجىس ئادەت بولۇپ، بېخىل ئادەم اللە تائالانىڭ رەھمىتىدىن، جەننەتتىن يىراق ۋە دوزاخقا يېقىن بولىدۇ. اللە تائالا بېخىل ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٍ ٢٣ ٱلَّذِينَ يَبۡخَلُونَ وَيَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبُخۡلِۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ٢٤ ﴾

﴿اللـه مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ. ئۇلار بېخىللىق قىلىدىغان ۋە كىشىلەرنى بېخىللىق قىلىشقا بۇيرۇيدىغانلاردۇر. كىمكى اللەنىڭ يولىدا نەپىقە قىلىشتىن باش تارتىدىكەن، اللەغا ھېچ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. چۈنكى اللـه تائالا بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر.﴾ [سۈرە ھەدىد:24 ـ ئايەت]

﴿ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسۡتَغۡنَىٰ ٨ وَكَذَّبَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ٩ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلۡعُسۡرَىٰ ١٠ وَمَا يُغۡنِي عَنۡهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ١١ ﴾

﴿بېخىللىق قىلىپ (اللەنىڭ ساۋابىدىن) ئۆزىنى بىھاجەت ھېسابلىغان، كەلىمە تەۋھىدنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز. ئۇ دوزاخقا تاشلانغان چاغدا، ئۇنىڭ مېلى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ.﴾ [سۈرە لەيل:8 ـ 11 ـ ئايەتلەر]

﴿ هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ تُدۡعَوۡنَ لِتُنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبۡخَلُۖ وَمَن يَبۡخَلۡ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ عَن نَّفۡسِهِۦۚ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ أَمۡثَٰلَكُم ٣٨ ﴾

﴿سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، اللەنىڭ يولىدا پۇل ـ مال سەرپ قىلىشقا چاقىرىلىسىلەر، ئاراڭلاردا بەزىلەر بېخىللىق قىلىدۇ. كىمكى بېخىللىق قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن بېخىللىق قىلىدۇ، اللـه سىلەرنىڭ مال ـ مۈلكۈڭلاردىن بىھاجەتتۇر، سىلەر بولساڭلار اللەغا موھتاجسىلەر، ئەگەر سىلەر اللەغا ئىتائەت قىلىشتىن يۈز ئۆرۈسەڭلار، اللـه سىلەرنىڭ ئورنۇڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى ئالماشتۇرىدۇ، ئۇلار سىلەرگە ئوخشاش بولمايدۇ.﴾ [سۈرە مۇھەممەد: 38 ـ ئايەت]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «**بېخىللىق قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، سىلەردىن بۇرۇنقى ئۈممەتلەر بېخىللىق بىلەن ھالاك بولغان. چۈنكى ئۇلار بېخىللىق قىلىشقا چاقىرىلسا بېخىللىق قىلاتتى؛ سىلە - رەھىم قىلماسلىققا چاقىرىلسا سىلە - رەھىم قىلمايتتى؛ گۇناھ - مەسىيەتلەرگە چاقىرىلسا گۇناھلارغا چۆمۈپ كېتەتتى.**» بېخىللارنىڭ ئەڭ يامىنى، ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئەسكىسى سۇسىز چۆلدە ئۆز ئېھتىياجىدىن ئاشقۇدەك سۈيى بولۇپ تۇرۇقلۇغ، سۇغا موھتاج بولغان مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمدۇر. چۆلدىكى ئادەم بەلكى سۈيىنىڭ تۈگەپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلىشى مۇمكىن. شۇنداق تۇرۇقلۇق موھتاجغا سۇ بەرمىگەنلىكىگە شۇنچە ئېغىر ئازابقا دۇچار بولىدىغان تۇرسا، شەھەر كەنتلەردە كۆل، قۇدۇق ۋە ئۆستەڭلەرنىڭ سۈيىنى توسۇۋېلىپ، موھتاجلارغا بەرمىگەن زالىملار قانداق ئازابقا گىرىپتار بولار؟!

ھەدىستە تەھدىت قىلىنغان ئۈچ كىشىنىڭ ئىككىنچىسى ساختىپەز سودىگەردۇر. ئۇ كىشىلەرنى ئالداپ "مەن بۇ مالنى مانچە پۇلغا ئالغان" ياكى "سىزنىڭ ئالدىڭىزدا بۇ مالنى مانچە پۇلغا بەرمىگەن ئىدىم" دەپ، يالغان قەسەم قىلىپ ساتىدىغان سودىگەرلەردۇر. بۇلار مۇشتېرىنى ئالدايدىغان ساختىپەز، ئالدامچى، يالغانچىلاردۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلار ھەققىدە: «**بىزنى ئالدىغانلار بىزدىن ئەمەس**» دېگەن. ھېلىگەرلىك قىلىشمۇ موشۇ ھەدىسنىڭ ھۆكۈمىگە كىرىدۇ. بۇنداق يالغان قەسەم بىلەن كىشىلەرنى ئالدىغانلار ھەقىقەتتە ئاخىرەتنى دۇنيالىقى ئۈچۈن ساتقانلاردۇر. كىشىلەرنى ئالداپ تاپقان پۇل ھەرقانچە كۆپ بولسىمۇ ئەسقاتمايدۇ. شۇڭلاشقا ناچار مالنى ياخشى كۆرسىتىپ كۆز بوياMچىلىق قىلىدىغانلار، بەزى ساددا، باھا تالىشىشنى بىلمەيدىغان كىشىلەرنى ئالداپ، مالنى ئۆز باھاسىدىن قىممەت ساتىدىغانلار، مالنىڭ ئەيىبىنى يوشۇرۇپ سېتىپ، كېيىن ياندۇرۇپ بەرگىلى ئۇنىمايدىغانلار اللە تائالانىڭ ئازابىدىن قورقۇڭلار. شۇنى ئوبدان بىلىڭلاركى، بۇ قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى مۇشۇ دۇنيادا كۆرسىلەر، سىلەر كۆرمىسەڭلار بالا - چاقاڭلار كۆرىدۇ. چۈنكى نى - نى بايلارنىڭ بالا - چاقىلىرىنىڭ نامراتلىقتىن خار - زار بولۇپ، تىلەمچىلىك قىلىپ ھايات كەچۈرگىنىنى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كوردۇق.

ئۆلىمالار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ھەدىستە يالغان قەسەمنى ئەسىردىن كېيىن دەپ قەيد قىلىشىنىڭ سەۋەبىنى مۇنداق ئىزاھلايدۇ: يالغان قەسەم قىلىش مەيلى ئەسىردىن كېيىن مەيلى ئىلگىرى ھارامدۇر. ئەسىردىن كېيىن قىلغان يالغان قەسەمنىڭ ئازابى نەچچە ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ. چۈنكى ئۇ چاغدا كۈندۈزدە چۈشىدىغان پەرىشتەلەر بىلەن كېچىدە چۈشىدىغان پەرىشتەلەر ئۇچرىشىدىغان، ئىنسانلار ئىشتىن يېنىپ ئۆيلىرىگە قايتىدىغان ۋاقىت بولغانلىقى ئۈچۈن، كىشىلەر ئۆيلىرىگە ئالدىراپ باھا تالىشىپ ئولتۇرمايلا ئۇچرىغاننى ئېلىپ ماڭىدۇ. مۇشۇ ئەھۋالنى غەنىمەت بىلگەن ساختىپەز ئەتىگە قالسا بۇزۇلۇپ قالىدىغان ئەيىبلىك، ناچار ماللارنى ھەر تۈرلۈك يالغان سۆزلەر بىلەن كىشىلەرنى ئالداپ ساتىدۇ. شۇڭلاشقا بۇ چاغدىكى يالغان قەسەمنىڭ ئازابى ئەنە شۇنداق قاتتىق بولىدۇ.

بۇھەدىستە سودىگەرلەر تىلغا ئېلىنغان بولسىمۇ، ئۇ پۈتۈن ئالدامچى ساختىپەزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى ئالدامچىلىقنىڭ يولى، تۈرى ۋە ئۇسۇلى خىلمۇ خىل بولىدۇ. ھەر قانداق بىر كىشى يالغان قەسەم قىلىش ئارقىلىق باشلىقلارنى سۆزىگە ئىشەندۈرۈپ ئالدايدىكەن موشۇ ھەدىستە سۆزلەنگەن ئازابقا دۇچار بولىدۇ. لېكىن ئالدامچىلىق سودا ـ تىجارەتتە كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە سودىگەرلەرنى تىلغا ئالغان. كۈنىمىزدە بۇ ئەھۋال شۇنچىلىك ئېغىرلىشىپ كەتتىكى، راستچىل كىشى بىلەن يالغانچىنى، ئىشەنچلىك كىشى بىلەن خائىننى، سەمىيمى كىشى بىلەن قەسەمخور ئالدامچىنى ئايرىغىلى بولمايدۇ.

ئۇچۇنچى كىشى سۆزىدە تۇرمايدىغان ۋاپاسىز ئادەم. ئۇ سۆزى چىرايلىق، كۆرۈنۈشى مۇلايىم، مۇئامىلىسى سىلىق، لېكىن دىلى زەھەر، كۆڭلى قارا، نىيىتى يامان ئادەم بولۇپ، كىشىلەردىن بىر نەرسە ئالىدىغان چاغدا ئاغزىدىن بال ئېقىتىدۇ. ئازراق پايدا تېگىشىگە كۆزى يەتسە يىلاندەك تولغىنىپ قىلمىغىنى قالمايدۇ. ساختا سۆزلىرى بىلەن خوشامەت قىلىپ، گۇيا سەن ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ. ئەمما پايدا كۆرمىگەن، سەندىن مەنپەئەت ئالالمىغان چاغدا بولسا، ئىچى تېشىغىلا ئۆرۈلۈپ زەھىرىنى چاچىدۇ. سېنى پەقەت تونىمايدىغاندەك دۈشمەنلىكىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىدۇ. بۇرۇن ساڭا بەرگەن ۋەدىلىرى، قىلغان ھەسەلدەك سۆزلىرىدىن ئەسەر قالمايدۇ.

خۇددى يىرتقۇچلاردەك ساڭا ئېتىلىدۇ. سېنىڭ دوستلىقىڭنى ئېتىبارغا ئالمايدۇ، بۇرۇن قىلغان ياخشىلىقلىرىڭنى ئويلاپمۇ قويمايدۇ. اللە تائالا ھەدىس قۇدسىيدا مۇنداق دەيدۇ: «**ئۈچ تۈرلۈك ئادەم قىيامەت كۈنى مېنىڭ دۈشمىنىم بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىنچى خىلى - - مېنىڭ نامىم بىلەن قەسەم قىلىپ ۋەدە بەرگەندىن كېيىن، ۋەدىسگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەم. ئىككىنچى خىلى - - ھۆر ئادەمنى سېتىپ پۇلىنى يېگەن ئادەم. ئۈچىنچى خىلى - - بىر ئادەمنى ياللاپ ئىشلىتىپ ئىش ھەققىنى بەرمىگەن ئادەم.**» ئازراق ئويلايدىغان بولساق، بۇ يەردە كۆرسىتىلگەن ئۈچ خىل ئادەمنىڭ ھەممىسىنى ئالدامچى ۋەدىسىدە تۇرمايدىغان ئادەملەر ئىكەنلىكىنى كۆرىمىز. ئۇلارنىڭ بىرىنچىسى سۆزى ئارقىلىق كىشىلەرنى ئالدايدۇ. ئىككىنچىسى ئۇنىڭغا ئىشەنگەن دوستىنى ئالدايدۇ ياكى سەپەردە ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ھەمرا بولغان كىشىنى ئالداپ، قۇل دەپ سېتىپ پۇلىنى يەيدۇ. ئۈچۈنچىسى ئىشچىلارنى ئالداپ ئىشىنى قىلدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئىش ھەققىنى بەمەيدۇ ياكى كەم بېرىدۇ.

ئەپسۇسكى ئىسلام جەمئىيىتىمىز ئاشۇنداق ناچار سۈپەتلىك ئىنسانلاردىن خالى ئەمەس. مەن مۇسۇلمان دەپ تۇرۇپ، موشۇنداق ناچار قىلىقلارنى قىلىدىغانلار جەمئىيەتتە كۆپ سانلىقنى ئىگەللەيدىكەن اللەنىڭ ياردىمى، دۈشمەننىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلۇش دېگەندەك سۆزلەرنى قىلىش قۇرۇق لاپ بولىدۇ. شۇڭا ئەڭ ئاۋۋال ئۆزىمىزنى ئوڭشاپ ئەخلاقىمىزنى تۈزىتىشىمىز كېرەك. چۈنكى اللە تائالا ئۆزىنى تۈزەتمىگەن جامائەتكە نۇسرەت ئاتا قىلمايدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡ ﴾

﴿ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگىچە اللە ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ.﴾ [سۈرە رەئد:11 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا ئۆزىمىزنى تۈزىتىپ، ناچار قىلىقلارنى تاشلاپ، گۈزەل ئەخلاقلار بىلەن ئەخلاقلانغىلى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

65 . ھەدىس

قۇشلارنىڭ شۇملىنىشقا بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه عنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال : «لاَ عَدْوَى وَ لاَ طِيرَةَ وَ لاَ هَامَةَ وَ لاَ صَفَرَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئاغرىق كۆچىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش يوق، قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملىنىش يوق، ھۇ قۇشتىن شۇملىنىش يوق، يىلاندىن شۇملىنىش يوق.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5625]

ئىزاھات:

ئىسلامىيەتتىن بۇرۇنقى ئەرەبلەر ھەر تۈرلۈك خۇراپاتلارنى دىن دەپ ئېتىقاد قىلاتتى. ئىسلامدا باتىل ئەقىدىلەر ۋە ھەر تۈرلۈك خۇراپىي ئۆرپ ـ ئادەتلەر قەتئىي چەكلەندى. بۇ ھەدىستە تىلغا ئېلىنغان نەرسىلەر ئەنە شۇ خۇراپاتلاردىندۇر. ئەپسۇسكى مۇسۇلمانلاردا سەيشەنبە كۈنى نەس كۈن، ئۇ كۈندە ئىش باشلاشقا بولمايدۇ. سەپەرگە چىقماقچى بولغاندا قارغا تووۇلىسا يولغا چىقماسلىق كېرەك دەيدىغان خۇراپىي ئەقىدىلەر ھازىرمۇ ساقلىنىپ كەلمەكتە. ھالبۇكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنداق ئېتىقادلارنى ئىسلامنىڭ دەسلىپىدىلا يوقىتىۋەتكەن ئىدى.

بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تۆت نەرسىدىن مەنئىي قىلىدۇ:

1 ـ كېسەل كۆچىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش. اللە تائالا كېسەل بولۇشنى مەلۇم سەۋەبلەرگە باغلاپ قويسىمۇ، ھەقىقەتتە كېسەل بەرگۈچى اللە تائالانىڭ ئۆزى بولۇپ سەۋەبلەرنىڭ قولىدىن ھېچ نەرسە كەلمەيدۇ. چۈنكى سەۋەبنى ياراتقان اللە، ئۇنى خالىغان چاغدا تەسىرسىز قىلىۋېتىدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمان كېسەلنى بەرگۈچى اللە ۋە ئۇنىڭغا شىپالىق بەرگۈچىمۇ اللە دەپ ئېتىقاد

قىلىش، ئەينى ۋاقىتتا قولىدىن كېلىدىغان سەۋەبلەرنىڭ ھەممىنى قىلىش كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردە توسقىنى كېسەل ئۆزلىگىدىن كۆچۈپ ساق ئادەمنى كېسەل قىلىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىشتۇر. بۇنىڭدىن كېسەل يۇقمايدۇ ياكى يۇقۇملۇق كېسەل يوق دېگەنلىك چىقمايدۇ. چۈنكى ئىمام بۇخارى رىۋايىتىدە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى تۆت نەرسىدىن توسقاندىن كېيىن: **«ماخاۋ كېسىلىدىن خۇددى يولۋاستىن قاچقاندەك قاچقىن»** دېگەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: **«بىر يەردە تائۇن كېسىلى بار دەپ ئاڭلىساڭلار، ئۇ يەرگە كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەر تۇرغان يەردە تائۇن كېسىلى يۈز بەرسە، ئۇ يەدىن چىقىپ كەتمەڭلار»** دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ سۆزى بىلەن بىزگە يۇقۇملۇق كېسەللەردىن يىراق تۇرۇشنى، يۇقۇملۇق كېسەلگە دۇچار بولغان كىشىنىڭ ساق ئادەملەرنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇلارغا كېسەل يۇقتۇرماسلىقىنى، كېسەل بولۇش ـ بولماسلىق اللە تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىشنى ئۆگەتتۇردۇ. تىببى ئىلىمدە باشقىلارغا يۇقۇشى ئىسپاتلانغان كېسەللەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ھەدىسنىڭ ھۆكمىگە كىرىدۇ.

2 ـ قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملىنىش. بۇ ئىمانى زەئىپ ۋە بىلىمسىزلەرنىڭ ئىشى بولۇپ، ئۇلار بىر ئىشنى قىلماقچى بولۇپ تالاغا چىققاندا قايسى بىر ئۇچارلىق ئوڭ تەرەپكە ئۇچسا، ئۇنى ئىشنىڭ ئوڭۇشلۇق بولىدىغانلىقىغا ئىشارەت دەپ بىلىدۇ، ئەگەر ئۇچارلىق سول تەرەپكە ئۇچسا، ئۇنى شۇملۇقنىڭ ئالامىتى دەپ قىلماقچى بولغان ئىشىدىن ۋاز كېچىدۇ. بىزنىڭ يۇرتىمىزدىمۇ بىر يەرگە بارماقچى بولۇپ ئۆيدىن چىققاندا قارغا توۋلىسا، شۇملۇقنىڭ ئالامىتى دەپ بىلىپ يولىغا ماڭمايدىغان ئىشلار بار. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە ئىسلامدا مۇنداق ئاساسى يوق خۇراپاتلارغا ئىشىنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى بىلدۈردۇ. يەنە بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«قۇشنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملانغان كىشى اللەغا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ»** دېگەن. ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: "قۇشنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملىنىپ ئىشىدىن قايتقان ئام اللەغا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ" دېگەن.

كۈنىمىزدە پال باقتۇرىدىغان، كوچىلاردا ئۇششاق تاشلارنى، قەرتلەرنى، يېسى پۇرچاق ئۇرۇقلىرىنى تىزىپ قويۇپ كىشىلەرنىڭ كېلەچىكىنى بىلدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرەلەيدىغانلىقىنى داۋا قىلىدىغان يالغانچى دەججاللار كۆپىيىپ كەتتى. بەزىلەر تېخى "پالغىمۇ ئىشەنمە ـ پالسىزمۇ يۈرمە" دېيىشكەن دەپ، پال باقتۇرۇشنىڭ زۆرۈرلىكىنى تەكىتلەيدۇ. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە پال باقتۇرۇشنىڭ ھاراق ۋە قىمارغا ئوخشاشلا ھارام ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلارغا چوقۇنۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش، شەيتاننىڭ ئىشى، پاسكىنا قىلىقلاردۇر، بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار.﴾ [سۈرە مائىدە:90 ـ ئايەت]

﴿ وَأَن تَسۡتَقۡسِمُواْ بِٱلۡأَزۡلَٰمِ ﴾

﴿ئەزلام (يەنى پال ئوقلىرى) بىلەن پال سېلىشىڭلار ھارام قىلىندى.﴾ [سۈرە مائىدە:3 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

3 ـ ھۇ قۇشتىن شۇملىنىش. جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر ھۇ قۇشتىن شۇملىناتتى. ھۇ قۇش ئەگەر بىراۋنىڭ ئۆگزىسىگە قونسا، ئۇ ئۆي ئەھلىدىن بىرسى ئۆلىدۇ ياكى ئۇ ئۆي يېقىلىدۇ، دەپ قورقاتتى.

بەزىلەر ھۇ قۇشنى ئۆلتۈرۈلگەن كىشىنىڭ قەبرىسىدىن چىقىپ كېلىدۇ، ئۇنىڭ سايرىشى ئىنتىقام تەلەپ قىلغانلىقى، قاتىل ئۆلتۈرۈلگۈچىلىك ئۇ سايرايدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. يەنە بەزىلەر ئۆلۈكنىڭ ئۇستىخانلىرى ھۇ قۇشقا ئايلىنىپ كېلىپ ئۆلۈكنىڭ ئائىلىسىگە سايرايدۇ. ئۇنىڭ سايرىغىنى سەدىقە تەلەپ قىلغىنى ياكى ئۆلۈكنىڭ ئەھۋالىدىن ئائىلىسىدىكىلەرنى خەۋەرلەندۈرگىنى دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ھەر قانداق ھايۋاندىن شۇملىنىش ياكى

ئۇلارنى ئىنتىقام ئالىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش ھەممىسى خۇراپات بولۇپ پاك ئىسلام ئەقىدىسىگە زىت كېلىدۇ.

4 ـ يىلاندىن شۇملىنىش. جاھىلىيەت ئەرەبلىرى يەرنىڭ تىگىدە ياشايدىغان بىر خىل يىلان بار، ئۇنداق يىلان بار يەردىن ئۆتۈپ قالغان ئادەمنى چېقىپ ئۆلتۈرىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلاتتى. بۇ يەردە چەكلەنگىنى يىلان چاقىدۇ دېگەنلىكتىن ئەمەس، بەلكى يىلان ئۆلتۈرىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىشتىن مەنئى قىلىنغان. چۈنكى ئۆلۈم اللە تائالانىڭ قولىدىدۇر. بەزى ئالىملار ھەدىستىكى «سەفەر» سۆزىنى سەپەر ئېيىدىن شۇملىنىش دەپ چۈشەندۈرگەن. چۈنكى جاھىلىيەت ئەرەبلىرى سەپەر ئېيى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئۈچ ئاينىڭ ئاخىرىدىن كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭدا ئۇرۇش ۋە قان تۆكۈش كۆپ بولىدۇ دەپ شۇملىناتتى. لېكىن مۇسۇلمانلارنىڭ ئىچىدىمۇ بەزى يالغان ھەدىسلەرگە ئەگىشىپ، سەپەر ئېيىنى شۇم ئاي دەپ قاراپ، ئۇ ئايدا توي قىلمايدىغان، سەپەر قىلمايدىغان، سەپەر دەپ يېزىشنى يامان كۆرگەنلىكتىن زەپەر دەپ يازىدىغانلارمۇ بار. بىزدە سەيشەنبە كۈنىنى نەس كۈنى دەپ بىلىدىغان ئېتىقاد بار. مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى خۇراپات ۋە باتىل ئەقىدىلەردۇر. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە مانا مۇشۇنداق خۇراپات، باتىل ئېتىقادلارنىڭ ھەممىنى رەت قىلىپ بىز مۇسۇلمانلارنى ئەقىدىمىزنى پاكلاشقا چاقىرىدۇ.

غەيبنى پەقەت اللە تائالا ئۆزى بىلىدۇ. كىشىگە ئەرتە نېمە بولىدىغانلىقىنى، كىشىنىڭ قانداق ياخشى ـ يامان ئىشلارغا دۇچ كېلىدىغانلىقىنى ھېچكىم ئالدىن ئالا بىلمەيدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلارغا اللە تائالاغا ھەقىقى تەۋەككۇل قىلىپ، ئىشنى داۋاملاشتۇرۇشى، ئەگەر بېشىغا ياخشىلىق كەلسە شۈكۈر قىلىشى، ئەگەر بىرەر خاپىلىققا يولۇقسا سەۋر قىلىشى، ياخشىلىق ۋە يامانلىق ھەممە ئىشنى اللە تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولۇشىغا چىن ئىشىنىشى لازىم. ئەقىدىمىز دۇرۇست بولمىسا قىلغان ياخشى ئىشلىرىمىز ۋە ئەمەل ـ ئىبادەتلىرىمىز بىكارغا كېتىدۇ. سوفى اللە يار مۇنداق دەيدۇ:

"ئەقىدە بىلمىگەن شەيتانغا ئەلدۇر،
ئەگەر مىڭ يىل ئەمەل دەپ قىلسا يەلدۇر."

ئاللـە تائـالا بىزگـە توغـرا ئـەقىدە ۋە چىــن ئىخـلاس ئاتـا قىلىــپ، ھـەر تۈرلـۈك بـاتىل ئـەقىدە ۋە خۇراپاتلارغا ئىشىنىپ ھەق يولدىن ئېزىپ كېتىشتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

66 . ھەدىس

مەسئۇلىيەتنى تولۇق ئادا قىلىش توغرىسىدا

عن عبدِ اللهِ بنِ عمرَ بنِ الخطابِ رضي الله عنه قال: "سَمِعْتُ رَسُولَ الله صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ, فَالإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا, وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ, وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ, فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «ھەممىڭلار پادىچى ھېساپلىنىسىلەر، ھەممىڭلار ئۆز پادىسىدىن مەسئۇلسىلەر: باشلىق پادىچىغا ئوخشاشتۇر، ئۇ قول ئاستىدىكىلەردىن مەسئۇلدۇر. ئائىلە باشلىقى بولغان كىشى ئائىلىسىدە پادىچىغا ئوخشاشتۇر، ئۇ قول ئاستىدىكىلەردىن مەسئۇلدۇر، ئايال كىشى ئېرىنىڭ ئۆيىدە پادىچىغا ئوخشاشتۇر، ئۇ قول ئاستىدىكىلەردىن مەسئۇلدۇر. خىزمەتچى خوجايىنىنىڭ مېلىدا پادىچىغا ئوخشاشتۇر، ئۇ قولىدىكى مالدىن مەسئۇلدۇر. بالا ئاتىسىنىڭ مېلىدا پادىچىغا ئوخشاشتۇر ۋە ئۇنىڭدىن مەسئۇلدۇر. يەنى ھەممىڭلار پادىچىسىلەر ۋە ھەممىڭلار قول ئاستىدىكىلەردىن سورىلىسىلەر.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:882]

ئىزاھات:

ئىنساننىڭ بۇدۇنيا ھاياتىدا قىلىشقا تېگىشلىك ئەڭ چوڭ ۋە مۇھىم ئىشى ئۆز مەسئۇلىيەتلىرىدىن تولۇق چىقىشتۇر. ئىنسانلارنىڭ مەسئۇلىيىتى جەمئىيەتتىكى ئورنى ۋە مەرتىۋىسىگە قاراپ ھەرتۈرلۈك بولىدۇ. ئىنسانلارنىڭ ئىچىدە مەسئۇلىيىتى ئەڭ ئېغىر بولغانلار

پەيغەمبەرلەردۇر. چۈنكى ئۇلار الله تائالانىڭ دىنىنى كىشىلەرگە تولۇق يەتكۈزۈشكە بۇيرۇلغان. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ﴾

﴿ئى پەيغەمبەر! پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ساڭا نازىل قىلىنغان ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى يەتكۈزگىن، ئەگەر تولۇق يەتكۈزمىسەڭ، اللەنىڭ تاپشۇرغان ۋەزىپىسىنى ئادا قىلمىغان بولىسەن.﴾ [سۈرە مائىدە:67 ـ ئايەت] بۇ ۋەزىپىنى ئادا قىلىش ئۇنداق ئاسان ئىش ئەمەس.

بۇ بەزىدە قاتتىق قوللۇق قىلىش ئارقىلىق بولىدۇ. الله تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَقَـٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾

﴿ئى مۇھەممەد! اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغىن (يەنى ئۆزەڭ يالغۇز بولساڭمۇ جىھاد قىلغىن)، سەن پەقەت ئۆزەڭگىلا جاۋابكارسەن. مۆمىنلەرنى جىھادقا قىزىقتۇرغىن.﴾ [سۈرە نىسا:84 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَـٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ﴾

﴿ئى پەيغەمبەر! كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا قارشى جىھاد قىلغىن، ئۇلارغا قاتتىق مۇئامىلە قىلغىن﴾ [سۈرە تەۋبە:73 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى] بەزىدە يۇمشاقلىق بىلەن ئېلىپ بېرىلىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ﴾

﴿اللەنىڭ رەھمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ؛ ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى.﴾ [سۈرە ئال ئىمران:159 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَـٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ﴾

﴿پەرۋەردىگارىڭنىڭ يولىغا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكمەتلىك ئۇسلۇبتا ياخشى ۋەز ـ نەسىھەت بىلەن دەۋەت قىلغىن، ئۇلار (يەنى مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلار) بىلەن چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلەشكىن.﴾ [سۈرە نەھل:125 ـ ئايەت]

پەيغەمبەرلەردىن قالسا ئۇلارنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ئۆلىمالار ۋە شەرىئەت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنىڭ ئۈستىگە ئەمرى ـ مەرۇپ، نەھيى ـ مۇنكەر، ۋەز ـ نەسىھەت قىلىش ۋە بارلىق كۈچى بىلەن جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىشقا تىرىشىش ۋاجىب بولىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ ﴾

﴿ئۆز ۋاقتىدا اللە كىتاب بېرىلگەنلەردىن كىتابنى كىشىلەرگە چوقۇم بايان قىلىپ بېرىشكە ۋە يوشۇرماسلىققا ئەھدە ئالدى.﴾ [سۈرە ئال ئىمران:187 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

﴿ ۞ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓاْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ ﴾

﴿مۆمىنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ جىھادقا چىقىشى لايىق ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەر بىر جامائەدىن بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قەۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قەۋمىنىڭ اللەدىن قورقۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش مەقسىتىدە نېمىشقا ئىلىم تەلەپ قىلىشقا چىقمىدى؟﴾ [سۈرە تەۋبە:122 ـ ئايەت]

ئەگەر ئۇلار ئۆز ۋەزىپىلىرىنى تولۇق ئادا قىلمىسا، دەۋەتلىرىدە ئىخلاس قىلمىسا، سىياسەتكە قاراپ ئىش كۆرۈپ ھەق گەپ قىلىشتىن ئۆزىنى تارتسا ياكى ھەقىقەتنى يوشۇرسا ياكى يالغان سۆزلەپ شەرىئەتنى بۇرمىلىسا، اللە تائالانىڭ ئالدىدا جاۋابكارلىققا تارتىلىدۇ. ئەگەر ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلغان بولسا اللە تائالانىڭ نەزىرىدە ئالىي دەرىجىلەرگە ئېرىشىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلۡنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلۡهُدَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أُوْلَٰٓئِكَ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ١٥٩ ﴾

《بۇ كىتابتا كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغانلارغا اللە لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلارمۇ (يەنى پەرىشتە ۋە مۆمىنلەرمۇ) ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ.》 [سۈرە بەقەرە: 159 - ئايەت]

پەيغەمبەرلەر ۋە ئۇلارنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ئۆلىمالاردىن قالسا، باشقا ئىنسانلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ئۆز مەرتىۋىلىرىگە قاراپ ئېغىر - يېنىك، چوڭ - كىچىك بولىدۇ. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئىنسانلارنىڭ مەسئۇلىيىتىنى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە تەرتىپ بىلەن مۇنداق بايان قىلىدۇ:

1 - باشلىق بولغان كىشى. بۇ - يوقۇرىسى پادىشاھ - رەئىسلەردىن باشلاپ تۆۋىنى ئائىلە باشلىقلىرىغىچە بولغان كىشىلەردۇر. خەلىپە، دۆلەت رەئىسى، پادىشاھ ۋە ۋەزىرلەر ئادالەت بىلەن ھۆكۈم قىلىشى، پۈتۈن خەلقنى ئوخشاش كۆرۈشى، خەلقنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشى، خەلققە زوراۋانلىق قىلماسلىقى، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سالماسلىقى، ئۇلاردىن كۆتىرەلمەيدىغان ئالۋاڭ - سېلىق ۋە باج ئالماسلىقى لازىم. يەنى ئۇلار پۈتۈن خەلقنىڭ ئىشلىرىدىن مەسئۇل بولىدۇ.

2 - ئائىلە باشلىقى بولغان كىشى. بۇ كىشىنىڭ مەسئۇلىيىتى ئائىلىسىدىكى بارلىق كىشىلەردىن بولىدۇ. ئاتا - ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىش، ئايالى ۋە بالا - چاقىلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش، ئۇلارنى ياخشى تەربىيىلەش، ئوقۇتۇش، ھۈنەر - سانائەت ئۆگىتىش، ئەۋلادىنى يامان ئىشلاردىن توسۇش، گۈزەل ئەخلاق بىلەن يېتىشتۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئائىلە باشلىقىنىڭ مەسئۇلىيىتى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ ﴾

﴿ئائىلەڭدىكىلەرنى نامازغا بۇيرىغىن. ئۆزەڭمۇ ئۇنى ئادا قىلىشقا چىداملىق بولغىن، سەندىن بىز رىزىق تەلەپ قىلمايمىز، ساڭا بىز رىزىق بېرىمىز، ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا خاستۇر.﴾ [سۈرە تاھا:132 ـ ئايەت]

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلارنى ۋە بالا ـ چاقاڭلارنى ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، رەھىم قىلمايدىغان قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل بولغان دوزاختىن ساقلاڭلار.﴾ [سۈرە تەھرىم:6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئاتىنىڭ ئۈستىگە بالىلىرىغا ئۆزى يېگەندىن يېگۈزۈشى، ئۆزى كەيگەندىن كىيگۈزۈشى، ئۇلارغا ياخشى ئىسىم قويۇشى، بالاغەتكە يەتكەندە ئۆيلەپ قويۇشى، قىز ـ ئوغۇللىرىنى خالىمىغان كىشى بىلەن ئۆيلىنىشكە مەجبۇر قىلماسلىقى، بەلكى ئۇلارغا ئۆمۈرلۈك جۈپتىنى تاللاشتا نېمىلەرگە دىققەت قىلىشنى ئۆگىتىشى ۋە يول كۆرسىتىشى لازىم. بەزى ئاتا ـ ئانىلار قىزلىرىنى بايلارغا ۋە ئالى نەسەبلىك كىشىلەرگە بېرىمىز دەپ، قىزنىڭ كۆڭلىگە رىئايە قىلماي تويىنى كېچىكتۈرىۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆپۈنچە قىزلار جەمئىيەتتە قېرى قىز نامىنى ئالىدۇ. بەزىلەر كىچىككىنە قىزنى بايلىقنى دەپ بوۋىسىدەك ئادەملەرگە بېرىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى بالىلىرىغا زۇلۇم قىلغانلىق، ئۈستىدىكى بالىلىرىنىڭ ھەققىنى ئۇرۇلايىقىدا ئادا قىلمىغانلىق بولىدۇ. مەيلى ئوغۇلنى ئۆيلەندۈرۈشتە بولسۇن، مەيلى قىزنى ياتلىق قىلىشتا بولسۇن دىيانەتلىك، ئاللاھ تائالادىن قورقىدىغان، ھەق ـ ناھەقنى بىلىدىغان بولۇشنى ئەڭ بىرىنچى ئۆلچەم قىلىش كېرەك. مۇشۇ ئۆلچەمگە چۈشىدىغان، ئۆزىنىڭ ۋە ئايالىنىڭ تۇرمۇشىنى نورمال قامدىيالىغۇدەك كىرىمى بار كىشى بولسا، ئىككىلەنمەستىن بالىلارنىڭ تويىنى قىلىپ قويۇش كېرەك.

يەنە بىر مۇھىم مەسىلە، بىردىن كۆپ خوتۇنى بار كىشىلەر، كىيىم ـ كېچەك، يىمەك ـ ئىچمەك ۋە يېتىپ ـ قوپۇش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە خوتۇنلىرىغا ئوخشاش مۇئامىلە

قىلىشى، بىرىنى بىرىدىن پەرقلەندۈرمەسلىكى لازىم. شۇنىڭدەك باللار ئارىسىدىمۇ ھەممىسىنى ئوخشاش كۆرۈشى، بىرىنى بىرىدىن ئارتۇق بىلمەسلىكى، بىر نەرسە بېرىشتە ھەممىسىگە ئوخشاش بېرىشى كېرەك. ئۇنداق قىلمىغاندا باللار ئوتتۇرىسىدا ھەسەد قىلىش ۋە دۈشمەنلىك پەيدا بولىدۇ. قىيامەت كۈنى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ باللىرى ھەققىدە جاۋابكارلىققا تارتىلىدىغان ئەڭ چوڭ مەسىلە، ئۇلارغا دىنىي تەربىيە بېرىش مەسىلىسىدۇر. چۈنكى باللار چوڭ بولغاندا كىچىكىدە ئۆگەنگەن ئىشىنى قىلىدۇ. شۇڭلاشقا ناماز ئوقۇش ۋە باشقا ياخشى ـ پەزىلەتلىك ئىشلارغا ئاتا ـ ئانا باللىرىغا ياخشى ئۈلگە بولۇشى، ئاندىن ئۇلارنى ناماز ئوقۇشقا ۋە ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ ئۇنىڭغا كۆندۈرۈشى كېرەك. شۇڭا جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**باللىرىڭلار يەتتە ياشقا كىرگەندە نامازغا بۇيرۇڭلار، ئون ياشقا كىرگەندە ناماز ئوقۇمىسا ئۇرۇڭلار، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ياتقىنى ئايرىۋېتىڭلار**» دەپ كۆرسەتكەن.

3 ـ ئايال كىشى. ئۇ ئېرى ھازىر بولسا ئۇنى خۇرسەن قىلىشى، ئېرى بىر يەرگە كەتسە ئۆزىنىڭ ئىپپىتىنى، ئېرىنىڭ مال ـ مۈلكىنى ۋە بالىسىنى ساقلىشى، گۇناھ بولمايدىغان ئىشلاردا ئېرىغا ئىتائەت قىلىشى، ئېرىگە ھەمدەم بولۇپ ئۇنىڭ ئىشلىرىغا كۆڭۈل بولۇشى، ئېرىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىدىغان گەپ ـ سۆزلەرنى قىلماسلىقى، ئېرىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى ياخشى كۈتۈشى، قېيىن ئانىسىغا يامان كۆز بىلەن قارىماسلىقى، ئېرىنى ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ۋە يېقىنلىرى ئالدىدا خىجالەتكە قويماسلىقى، ئۆيگە مېھمان كەلسە قولىدىن كېلىشىچە چىرايلىق ئۇزۇتىشى، ئەۋلادىنى، بولۇپمۇ قىزىنى ياخشى ئەخلاق بىلەن تەربىيلەپ ئۆستۈرۈشى كېرەك. ئايال كىشى مانا مۇشۇنداق ئىشلارنى ئۆز لايىقىدا قىلسا ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە ئەر ـ خوتۇن مېھرى ـ مۇھەببەت بىلەن بەختلىك ۋە ھۇزۇرلۇق تۇرمۇشىنى داۋاملاشتۇرالايدۇ. ئەكسىچە بولغاندا ئۆيدە ئۇرۇش ـ جېدەل، ھۇزۇرسىزلىق بولۇپ، كۆيۈنچە ئائىلىنىڭ بۇزۇلۇشىغا ۋە ئەۋلادلارنىڭ يېتىم قېلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئۆينى جەننەتكە ياكى چىدىغۇسىز دوزاخقا ئايلاندۇرۇش ئايال كىشىنىڭ قولىدا.

4 ـ خىزمەتچى. خىزمەتچىمۇ خوجايىنىنىڭ مال ـ مۈلكىدىن مەسئۇلدۇر. مائاش ئېلىپ ئىشلەيدىغان خىزمەتچى ـ كادىرلارنىڭ ھەممىسى ئىشلىرىنى توغرا قىلىدىمۇ ياكى ۋاقىت ئۆتكۈزۈپ

ئىش ئىېگىسىگە زىيان ئۇردىمۇ؟ قولىغا تاپشۇرۇلغان مال - مۈلۈكنى قانداق ئىشلەتتى؟ دېگەندەك بارلىق تەسەررۇپاتلاردىن اللەنىڭ ئالدىدا مەسئۇل بولىدۇ.

5 - ئەۋلادلار. ئەۋلادلار ئاتا - ئانىلىرىغا ياخشىلىق قىلىش، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئاتا - ئانىسىنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش، ئۇنى ئىسراپ قىلىپ بۇزۇپ چاچماسلىق، ئاتا - ئانىسى اللە تائالاغا ئاسىيلىق بولىدىغان ئىشلارنى قىلسا، ئۇلارغا ياخشى نەسىھەت قىلىش، ئاتا - ئانىسى ئۆلۈپ قالسا ئۇلارنىڭ ۋەسىيىتىنى ئورۇنلاش، قەرزى بولسا ئۆتەش، ئۇلار ھەققىدە دۇئا قىلىپ تۇرۇش، مىراسلىرىنى ئادالەت بىلەن ئۈلەشتۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى بالىلارنىڭ ئۈستىدىكى مەسئۇلىيەتلەردۇر.

كىمكى ئاتا - ئانىسىدىن مىراس ئالغان مال - مۈلكىنى گۇناھ - مەسىيەتلەرگە ئىشلەتسە، ياكى ھالال ئىشلاردىمۇ ھەددىدىن ئارتۇق ئىسراپ قىلسا، قىيامەت كۈنى اللەنىڭ ئالدىدا مەسئۇل بولىدۇ.

اللە تائالا بىز مۇسۇلمانلارنى ئۆز مەسئۇلىيىتىمىزنى تونۇپ، ھەر دائىم مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بىلەن ئىش قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلسۇن. ھەر ئادەم ئۆز مەسئۇلىيىتىنى تونىسا ۋە ئۇنى لايىقىدا ئادا قىلسا، جەمئىيەتتە يامان ئىشلار ئاز بولىدۇ. پۈتۈن ئىنسانلار بەخت - سائادەت ئىچىدە راھەت ياشايدۇ. اللە تائالادىن كۆڭلىمىزگە مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنى ئاتا قىلىشنى تىلەيمىز. ئامىين!

67 . ھەدىس

زىنادىن ساقلىنىش توغرىسىدا

عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «يَامَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَـ زَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ, وَ مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئى ياشلار! سىلەردىن ئۆيلىنىشكە قادىر بولغانلار ئۆيلەنسۇن، ئۆيلىنىش كۆزنى نا مەھرەمدىن، ئەۋرەتنى زىنادىن ساقلىغۇچىدۇر. ئۆيلىنىشكە قۇدرىتى يەتمىگەنلەر روزا تۇتسۇن، روزا ئۇنىڭ ئۈچۈن ھىمايە بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:4946، مۇسلىمدىكى نومۇرى:3352]

ئىزاھات:

اللە تائالا جەمئىيەتتىكى ھەر تۈرلۈك ناچار قىلىقلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن زىنا ـ پاھىشىنى هارام قىلغان. چۈنكى زىنا ـ پاھىشە ئومۇملاشقان جەمئىيەتتە ئائىلىلەر بۇزۇلىدۇ. ئائىلە ساغلام بولمىسا تۇغۇلغان باللار ئىگە ـ چاقىسىز، تەربىيىسىز چوڭ بولىدۇ. ئۇنداق تەربىيىسىز، بەد ئەخلاقلار جەمئىيەتتە ھېچ قانداق ئىنسانغا ئامانلىق بەرمەيدۇ. ئىنسانلار ئائىلىسىنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىغا ۋە مال ـ مۈلكىگە ئىگە بولالمايدۇ. شۇڭلاشقا ئىسلامدا زىنا ئەڭ چوڭ گۇناھلاردىن بىرى بولۇپ، ئۇنى ئىشلىگۈچى قىيامەت كۈنى ئەڭ ئېغىر ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئىسلام زىنا قىلماڭلار دەپ چەكلەپلا قويماستىن توي قىلىشقا تەرغىب قىلىدۇ. چۈنكى زىنا ـ پاھىشىدىن ساقلىنىشنىڭ بىردىنبىر يولى ۋە چارىسى توي قىلىشتۇر.

ياش ئوغۇل ـ قىزلار توي قىلىش بىلەن كۆڭلى ئارام ئالىدۇ، يالغۇزلۇق نەپسى بېسىقىدۇ، قەلبى راھەتلىنىدۇ. الله تائالا پەرزەنت ئاتا قىلسا، ئۆيى ئاۋات بولىدۇ، ئەر ـ ئايال ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى ـ

مۇھەببەت تېخىمۇ مۇستەھكەملىنىشىدۇ. ئوغۇل ئۆيلىنىش ئارقىلىق يېڭى ئائىلىنىڭ باشلىقى بولىدۇ. ئۆينى ئىدارە قىلىش ۋە ئائىلە مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىش ئارقىلىق مەنسەپ تۇتالايدىغان، بىرەر ئىدارىغا باشلىق بولسا باشقۇرۇپ كېتەلەيدىغان، پىشىپ يېتىلگەن بىر ئەر جەمئىيىتىگە قوشۇلىدۇ. ئەمما خوتۇن ـ بالىسى يوق ئادەمنىڭ قەلبىدە مېھرى ـ شەپقەت، باشقىلارغا مەرھەمەت قىلىش دېگەن نەرسە بولمايدۇ. ئۇنداق ئادەمنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇش، مال ـ دۇنيا يىغىشتىن باشقا غېمى بولمايدۇ. ئۇ كىچىكىدە ئائىلىسىگە يۈك بولغان بولسا، چوڭ بولغاندىن كېيىن قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان ئەبگا، ئۆلۈپ كەتسە دۇئا قىلغۇچىسى يوق غېرىب بولىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ دائىم ئۆيلىنىشكە رىغبەتلەندۈرەتتى. ئۇ «**نىكاھلىنىش مېنىڭ سۈننىتىم، كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىسە مەندىن ئەمەس**» دەيتتى. بىر كۈنى ئۈچ كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئۇنىڭ ئۆيدىكى ئىبادەتلىرى ھەققىدە سوراشتى. ئانىلىرىمىز ئۇلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىبادەتلىرىدىن خەبەر بەرگەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ بىرى: ”مەن يىل بويى روزا تۇتىمەن“ دېدى. يەنە بىرى: ”مەن كېچە بويىچە ئۇخلىماي ناماز ئوقۇيمەن“ دېدى. ئۈچۈنچىسى: ”مەن قەتئىي ئۆيلەنمەيمەن“ دېدى. كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: «**مەن بەزىدە روزا تۇتىمەن، بەزىدە تۇتمايمەن، كېچىدە ھەم ئۇخلايمەن، ھەم ناماز ئوقۇيمەن، ئاياللار بىلەن ئۆيلىنىمەن، كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىسە مەندىن ئەمەس**» دېدى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نىكاھلىنىشتىن مەقسەت: ئىپپەت ـ نومۇسىنى ھارامدىن، كۆزىنى نامەھرەمدىن، ئەۋرىتىنى زىنادىن ساقلاش ۋە ئەۋلاد تەربىيىلەش ئىكەنلىكىنى بايان قىلدى. رەسۇلۇللاھ بىر ھەدىستە: «**نىكاھلىنىڭلار، كۆپىيىڭلار، مەن سىلەر بىلەن پەخىرلىنىمەن**» دېگەن.

ئۆلىمالار يۇقىرىدىكى ھەدىستە ئېيتىلغان «**ئۆيلىنىشكە قادىر بولسا**» دېگەن سۆزنى ”جىسمانىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتىن قادىر بولسا“ دەپ ئىزاھلايدۇ. بۇنىڭدىن مۇنداق ھۆكۈم چىقىدۇ: ھەر جەھەتتىن ئۆيلىنىشكە ئىقتىدارى بار كىشىلەر كېچىكتۈرمەستىن ئۆيلىنىشى كېرەك. چۈنكى ئۆيلىنىش ئارقىلىق ئۆزىنى ھەر تۈرلۈك يامان قىلىقلاردىن ۋە شەيتاننىڭ

ۋەسۋەسىلىرىدىن ساقلىيالايدۇ. ئەمما ھەر قانداق بىر سەۋەب بىلەن نىكاھلىنىش ئىقتىدارى بولمىغان كىشىنىڭ ئۆيلىنىشى توغرا ئەمەس. چۈنكى ئۇ ئاياللارنىڭ ھوقۇقىنى ئادا قىلالمايدۇ، بۇ بولسا ئاياللارغا زۇلۇم قىلغانلىق بولىدۇ.

ئەمما جىسمانىي جەھەتتىن ئىقتىدارلىق بولۇپ، ئىقتىسادىي جەھەتتە نامرات بولغانلار، بىر ئائىلىنى ئىدارە قىلىشقا يەتكۈدەك ئىقتىسادقا ئىگە بولغىچىلىك روزا تۇتۇشى كېرەك. چۈنكى روزا تۇتقان كىشى بىرىنچىدىن ئىبادەت ھېسسىياتى ئىچىدە بولغانلىقى ئۈچۈن ھەر تۈرلۈك ھاۋايى ھەۋەسلەردىن يىراق بولىدۇ. ئىككىنچىدىن روزا ئۇنىڭ شەھۋانى كۈچىنى تۆۋەنلىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن نەپسىنىڭ ئىستەكلىرىگە سەۋر ـ تاقەت قىلىشى ئاسان بولىدۇ. ئۇ كىشى دائىم روزا تۇتۇش ئارقىلىق اللە تائالاغا يېقىن بولىدۇ. اللە تائالا ئۇنىڭغا ياردەم قىلىپ، مۈشكۈللىرىنى ھەل قىلىدۇ.

ئاتا ـ ئانىلار دۇنياپەرەستلىك قىلىپ، شۆھرەت ۋە ئابرۇيىنىلا ئويلىماستىن ئوغۇل ـ قىز ئەۋلادلىرىنىڭ كېلەچىكىنى ئويلىشى، ئوغۇل ـ قىزلىرى ئۆيلىنىش يېشىغا توشقاندىن كېيىن مۇمكىن قەدەر تېز ئۆيلەندۈرۈشى لازىم. ھەر تۈرلۈك ئۆرپيە ـ ئادەت، قائىدە ـ يوسۇنلارنى چىقىرىۋېلىپ، توي، مېھرى، تويلۇق ئىشلىرىنى ئېغىرلاشتۇرۇپ، ئوغۇل ـ قىزلىرىنىڭ ئۆيلىنىشىگە توسالغۇ بولۇشى گۇناھتۇر. چۈنكى ئۇ بىر تەرەپتىن ئۆز پەرزەنتلىرىگە زۇلۇم قىلغانلىق، يەنە بىر تەرەپتىن ياشلارنىڭ ھەر خىل گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە چۈشۈپ قېلىشىغا سەۋەب بولغانلىق بولۇپ، اللە تائالانىڭ ئالدىدا مەسئۇلىيىتى ئېغىر بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «**توينىڭ ئاسان بولۇشى، ئايالنىڭ مېھرىنىڭ ئاز بولۇشى، ئايالنىڭ بەرىكەتلىك ئىكەنلىكىدىندۇر.**»

يەنە بىر مەسىلە: قىزلارنى ئۆزى ياقتۇرمىغان كىشىلەر بىلەن مەجبۇرى ئۆيلەندۈرمەسلىك، ئوغۇللارنىمۇ خالىمىغان قىز ـ ئاياللار بىلەن ئۆيلەندۈرمەسلىك كېرەك. چۈنكى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ زورلىشى ئاستىدا قۇرۇلغان ئائىلە كۆپىنچە ۋاقىتتا بەختلىك بولالماي ئايرىلىپ كېتىدۇ. ئەنسار ساھابىلاردىن بىرىنىڭ قىزى خەنسادىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئۇ چوكان چېغىدا ئاتىسى ئۇنى ئەرگە

بەرگەن، خەنسا ئېرىنى ياقتۇرماي رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلگەندە رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭ نىكاھىنى قايتۇرىۋەتكەن، يەنى ئۇنى ئاجراشتۇرىۋەتكەن.

الله تائالا بىزگە ھەق يولدا مېڭىشنى، ئىسلامىي ئەخلاق بىلەن ياشاشنى نىسىپ قىلسۇن. ھەر تۈرلۈك گۇناھ ـ مەسىيەت ۋە پاھىشە ئىشلاردىن يىراق قىلىپ، دۇنيا ـ ئاخىرەتتە بەخت ـ سائادەتلىك قىلسۇن. ئامىين!

68 . ھەدىس

نىكاھلىنىدىغان ئاياللارنى توغرا تاللاش توغرىسىدا

عن أبي هريرَةَ رضي الله عنه. أنَّ رَسُولَ اللهِ صلّى الله عليه و سلّم قال: «تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا ولِحَسَبِهَا ولِجَمَالِهَا ولِدِينِهَا. فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئايال كىشى تۆت نەرسە ئۈچۈن نىكاھقا ئېلىنىدۇ: مېلى ئۈچۈن، نەسەبى ئۈچۈن، گۈزەللىكى ئۈچۈن ۋە دىنى ئۈچۈن، ھەممىدىن دىندارنى ئارتۇق بىلگىن.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:4970، مۇسلىمدىكى نومۇرى:3590]

ئىزاھات:

نىكاھلىنىش ـ ـ ئوغۇل ـ قىز ئىككىسىنىڭ ئۆمرى بويىچە بىرگە ئائىلە قۇرۇپ ياشىشى دېگەنلىكتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر ئىككى تەرەپ ئۆز جۈرىسىنى ياخشى تاللاش كېرەك. ئەرلەرنىڭ ئاياللارنى تاللىشى ۋە ئۇنىڭغا كۆڭلىنىڭ مايىل بولۇشى ھەر خىل بولىدۇ. ئەرلەر ئايال تاللاشتا ئومۇمەن تۆۋەندىكى تۆت خىسلەتنىڭ بىرىنى ئۆلچەم قىلىدۇ. ئۇلار، ئاياللارنىڭ باي بولۇشى، ئېسىل نەسەبلىك بولۇشى، گۈزەل بولۇشى، ۋە دىندار بولۇشى. پۈتۈن بۇ سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسى تولۇق تېپىلىدىغان ئايال ئەر ئۈچۈن تېپىلغۇسىز نېمەتتۇر. ئەمما دىندار بولۇپ باشقا ئۈچ ئالاھىدىلىكى بولمىسا، ئۇنىڭ دىندارلىقى ھەممە ئالاھىدىلىكىنى بېسىپ چۈشىدۇ. باشقا ئۈچ ئالاھىدىلىك تولۇق تېپىلىپ دىندار بولمىسا، ئۇ خوتۇننى ئالغان ئەرنىڭ ھالىغا ۋاي.

چۈنكى مالدار بايلارنىڭ قىزى كىبىرلىك، ھېچكىمنى ياراتمايدىغان، ئۆزىنى ھاكىم مۇتلەق چاغلايدىغان بولىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ ئېرى ئىقتىساد جەھەتتە تۆۋەن بولسا، ئېرىنىڭ گەردىنىگە مىنىدۇ ـ دە، خالىغان ئىشنى قىلدۇرىدۇ، ئەگەر ئۆزي ئىشلىرىغا ئازراق ياردەم قىلسا، ئۇنىڭ مىننىتى

ئېرىنىڭ پېشانىسىدىن كەتمەيدۇ. ھەر دائىم ئېرىنى نامراتلىقى، ئاجىزلىقى بىلەن ئەيىپلەيدۇ، قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان دەپ تىللايدۇ. ئېسىل نەسەپلىك خېنىملار دىندار بولمىسا، ھېچ كىمنى ئۆزىگە تەڭ قىلمايدۇ. ئۆزىنى گويا ئاسماندىكى كۈن، باشقىلارنى ئۇنىڭ بىلەن بىر سورۇندا ئولتۇرۇش لاياقىتى بولمىغان ئاددىي مەخلۇقلار دەپ قارايدۇ. ئېرىنى كۆزىگە ئىلمەي "سەندەك ئادەمدىن كۈرمىگى بار، مېنىڭدەك ئېسىلزادە، شەرەپلىك كىشى يوق" دەپ ئاھانەت قىلىدۇ، ئېرىنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنى، ئۇرۇق تۇققانلىرىنى ياراتماي كۆڭلىنى ئاغرىتىدۇ.

گۈزەللەر بولسا، گۈزەللىكى بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا پەخىرلىنىپ، ئۆزىنى خەلقى ئالەمگە نامايان قىلىشقا ئورۇنىدۇ. ئەگەر ئۇ دىندار بولمىسا، پىتنىنىڭ ئوتىنى ياققۇچى بولۇپ، ھەر ئىشىكتىن چىقىدۇ، ھەر دەرىزىدىن قارايدۇ، كەلگەن ـ كەتكەن بارلىق ئىنسانلارغا يۈزىنى كۆرسىتىشكە، كىشىلەرنىڭ ئالدىدا ماختىنىشقا ئامراق بولىدۇ. ئۆز ئېرىنىڭ ئۆيدە ئولتۇرغانىنى تۈرمىدە ئولتۇرغانلىق دەپ ھېساپلايدۇ. كوچىغا چىقسا نامەھرەمدىن ئۆزىنى تارتمايدۇ. بۇنداق خوتۇنلار ھەققىدە سوفى الله يار مۇنداق دەيدۇ:

ئۇشۇل خاتۇنكى، نامەھرەم نەزەردۇر،
ئەگەر شەمسۇ قەمەردۇر، ماچە خەردۇر.
ئەگەر چەندىكى بۇزرۇك زادەدۇر ئول،
يېقىن بىل تۆرت ئاياغلىق مادەدۇر ئول،
ئەگەرچە ئالىمدۇر، رۇخسارە ئالما،
ئۇزۇلمەس سالمىنى بويىنىڭغا سالما.

دىندار، ئىپپەتلىك ئايال بولسا، سالىھ خوتۇن، ئېرى ئۈچۈن ئۆمۈرلۈك يولداش بولۇپ ئېرى خۇرسەن بولسا، بىرگە خۇرسەن بولىدۇ. ئېرى غەمكىن بولسا كۆڭلىنى ئالىدۇ. مۇشكۇللۇككە دۇچ كەلسە ياخشى مەسلىھەت بېرىدۇ. ئېرىنىڭ بېشىغا خاپىلىق كەلسە تەسەللى قىلىدۇ. ئېرى بىر يەرگە كەتسە ئىپپەت ـ نومۇسىنى ۋە مال ـ مۈلكىنى ساقلايدۇ. ئېرى تالادا ئىش ۋە باشقا قىيىنچىلىقلار سەۋەبى بىلەن چارچىغان ھالدا ئۆيگە كەلسە ئۇنىڭ ھالىنى سوراپ كۆڭلىنى

ئېچىشقا، تاشقىرىدىكى ھارغىنلىق ۋە كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ دەرت ـ ئەلەملىرىنى يوقىتىشقا تىرىشىدۇ. ئېرىنىڭ مال ـ مۈلكىنى ئىسراپ قىلىپ بۇزۇپ ـ چاچمايدۇ. ئېرىنىڭ كۈچى يەتمەيدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ بەر دەپ تەلەپ قىلمايدۇ. نامرات بولۇپ قالسا يۈزىنى ئۆرۈپ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتمەيدۇ. ياخشى كۈندىمۇ، يامان كۈندىمۇ ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتمايدۇ. ئۇ اللە تائالانىڭ قازا ۋە قەدىرىگە رازى بولىدىغان، نېمەتكە شۈكرى قىلىدىغان، قىيىنچىلىقتا سەۋر قىلىدىغان، اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى ئىستەيدىغان ئايال بولغاچقا، ئېرىنىڭ ھەقىقى دوستى، سۆھبەتدىشى، دەرت ـ ئەلەملىرىگە ئورتاق، كۆڭۈلچەك، مېھرىبان، سۆيۈملۈك يولدىشى بولىدۇ.

دىندار، سالىھ ئايال ئېرىگە ئىتائەتمەن بولىدۇ، تامىقىنى ئېتىدۇ، كىرىنى يۇيىدۇ، ئۆزى، باللىرى ۋە ئېرىنىڭ ئۆيدىكى ئىشلىرىنى ياخشى، رەتلىك قىلىدۇ. ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز تالاغا چىقمايدۇ. ئەۋلادلىرىنى بولۇشىغا تاشلاپ قويمايدۇ. ئۇ ئەينى ۋاقىتىدا ھىكمەتلىك ئۇستاز، سالىھ خوتۇن، ئۆز مەسئۇلىيىتىنى بىلىپ ئادا قىلغۇچى، مەسئۇلىيەتچان، شەپقەتلىك ئانا بولىدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يوقۇرىدىكى ھەدىستە **«ھەممىسىدىن دىندار بولغىنىنى ئارتۇق بىلگىن»** دېگەن. اللە تائالا قۇرئاندا قۇل بولسىمۇ دىندارنى ئېلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَنكِحُواْ ٱلْمُشْرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ ﴾

﴿ئى مۇسۇلمانلار! مۇشرىك ئاياللار ئىمان ئېيتمىغىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئالماڭلار. ھۆر مۇشرىك ئايال ھۆسن ـ جامالى ۋە مېلى بىلەن سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىمۇ، مۆمىن دىدەك، ئەلۋەتتە ئۇنىڭدىن ئارتۇقتۇر﴾ [سۈرە بەقەرە 221 ـ ئايەت]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«كىمكى خوتۇنىنى ئىززەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئالسا، اللە ئۇنى خار قىلىدۇ. كىمكى خوتۇنىنى مېلى كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئالسا، اللە ئۇنى نامرات قىلىدۇ. كىمكى خوتۇنىنى ئېسىل نەسەپلىك بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئالسا، اللە ئۇنىڭ مەرتىۋىسىنى چۈشۈرىدۇ. كىمكى كۆزىنى ناماھرەمگە قاراشتىن، جان يېرىنى زىنادىن ساقلاش**

ياكى سىلە ـ رەھىم قىلىش يۈزىسىدىن دىندار ئايالنى ئالسا، اللە ئايالنى ئەرگە، ئەرنى ئايالغا بەرىكەتلىك قىلىدۇ.»

ئىسلام نامرات، مىسكىن، ھېچنەرسىسى يوق خوتۇنلارنىلا ئېلىڭلار دەپ بۇيرىمايدۇ. بەلكى ئۇ چىرايلىق، شەرەپلىك، تۇغمىدىغان قىزلارنى ئېلىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. ساھابە كىراملاردىن بىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۆيلەنگەنلىكىنى خەۋەر بەرگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **«قىزمۇ، چوكانمۇ؟»** دەپ سورىغان. ھېلىقى كىشى "چوكان" دېگەندىن كېيىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«قىز ئالساڭ بولمامدۇ؟ بىر ـ بىرىڭلار بىلەن ئوينىشاتتىڭلار، بىر ـ بىرىڭلارنى كۈلدۈرەتتىڭلار»** دېگەن ئىدى. چۈنكى ھۆسنى جاماللىق، ياش، خۇشپېئىل، سۆيۈملۈك ئايالى بولغان ئەر كىشى تالادىكى خوتۇنلارغا قارىمايدۇ. كۆڭلىنى ئۆزىنىڭ ھالال ئايالى بىلەنلا قاندۇرىدۇ. بۇ يەردە دېمەكچى بولغان مەسىلە ئايالىلارنىڭ دىندار بولۇشىنى بىرىنچى ئورۇندا قويۇشتۇر.

اللە تائالا قىز ـ ئوغۇل پەرزەنتلىرىمىزنى دىندار، سالىھ ۋە ياخشى ئەخلاقلىق قىلىپ يېتىشتۈرگىلى نىسىپ قىلسۇن. ئۆيلەنمەكچى بولغان ياشلىرىمىزغا دىندار، سالىھ قىزلار ئاتا قىلسۇن. ئامىين!

69 ـ ھەدىس

ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال، قالَ رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «اِسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلاَهُ، فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار، چۈنكى ئاياللار قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان، قوۋۇرغىنىڭ ئەڭ قىڭغىر يېرى باش تەرىپىدۇر. ئەگەر ئۇنى رۇستلىماقچى بولساڭ سۇندۇرۇپ قويىسەن، ئەگەر ئۆز ھالىغا قويساڭ قىڭغىر تۇرىۋېرىدۇ. شۇڭا ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار.»**

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئائىلە تۇرمۇشىدا ئەرلەرنىڭ ئاياللىرىغا قانداق مۇئامىلە قىلىشىنى تەۋسىيە قىلىپ، ئاياللارنىڭ مىجەز خاراكتېرىنى ئەگرى قوۋۇرغىغا ئوخشاتتى. ئەر ـ ئاياللار تۇرمۇش قۇرۇپ بىرگە ياشىماقچى بولغان ئىكەن، بىر ـ بىرىنىڭ مىجەز ـ خاراكتېرىنى ياخشى چۈشىنىشى ۋە بىر ـ بىرىگە ياخشى مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئاياللار ئومۇمەن ئاجىز، كۆڭۈلچەك، نازۇك، تېز ھاياجانلىنىدىغان، كىچىككىنە نەرسىگە خوش بولىدىغان، راستقا ئىشەنمەي يالغانغا ئىشىنىدىغان، ھەر قانداق ئىشقا قارشىلىق كۆرسىتىدىغان، كىچىك بالىغا ئوخشاش ئۆزگىرىشچان خاراكتېرلىك بولىدۇ. ئۇنىڭ بۇ سۈيۈق خاراكتېرى بەزىدە ئۇنى كىچىككىنە ئىشقا ئاغرىنىپ جېدەل چىقىرىدىغان قىلىپ قويىدۇ.

بەزى ئەرلەر ھۇرۇن، مۇئامىلىسى قوپال، ئاچچىقى يامان، ئاسانلىقچە رازى بولمايدىغان، ئايالى شۇنچە خىزمەت قىلىپ تۇرسىمۇ ھېچ ئىش قىلمىدىڭ دەپ ئۇرىدىغان، بىر نەرسە تەلەپ قىلسا

ئىسراپخور دەپ تىللايدىغان بەد ئەخلاق بولىدۇ. بۇنداق ئەرلەر ئاياللىرىنى تاقىتىدىن تاشقىرى ئىشلىتىپ قىينايدۇ ۋە ئۇنىڭغا زۇلۇم قىلىدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە **«ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار»** دېگەن سۆزنى ئىككى قېتىم تەكرارلىغان.

ئىنسان دېگەننى ئۆزى خالىغاندەك قىلىپ ياسىۋالغىلى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا ئەرلەر ئاياللارنىڭ بەزى ئۆزگىرىشچان، ئەگرى خاراكتېرىگە سەۋر قىلىپ، كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئۇنداق قىلمىغاندا تۇرمۇشنى كۆڭۈللۈك ۋە ھۇزۇرلۇق داۋاملاشتۇرالمايدۇ. بەزىدە "تاغ يۆتكەلدى دېسە ئىشەن، ئادەمنىڭ خۇيى ئۆزگەردى دېسە ئىشەنمە" دەيدىغان ماقال بار. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مانا مۇشۇ ھەقىقەتنى چۈشەندۈرۈپ **«ئاياللار قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان»** دېدى. يارىتىلىپ بولغان نەرسىنى ئۆزگەرتكىلى، ئوڭشىغىلى بولمايدۇ. دېمەك ئاياللارنىڭ خۇي ـ پەيلىنى ئۆزگەرتىمەن، ئۆزۈم خالىغاندەك قىلىمەن دېيىش مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى ئۇ قوۋۇرغىنىڭ ئەڭ ئەگرى ئۇچچىغا ئوخشايدۇ. ئەگەر ئۇنى رۇستلاپ تۈزلەيمەن دېسەڭ سۇندۇرۇپ قويىسەن. يەنى ئۇنىڭدىن پايدىلىنالمايسەن. شۇڭلاشقا ئۇنىڭ خاراكتېرىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇيى ئىچىدىكى بەزى ئىشلىرىغا كۆز يۇمۇپ، سەۋرلىك ۋە كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلماي، ئۇنىڭ ھەر بىر ئىشىنى ئەيىبلەپ ھېساب ئالغىلى تۇرساڭ، ئۇ ھېچ ئىش قىلالمايدىغان پالەچكە ئايلىنىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى ماختاپ قويساڭ، ئۇ خوش بولۇپ، ساڭا ئەرزىيدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تىرىشىدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە ئاياللارنى تىز سۇنۇپ كېتىدىغان شىشىگە ئوخشاتقان. ھەقىقەتەن ئاياللار ناھايىتى تېز خاپا بولىدۇ، ئاسانلا كۆڭلى سۇنىدۇ، بىر ئېغىز سۆزدىن رەنجىيدۇ. ئىشنىڭ تېگى تەكتىنى بىلمەيلا خاپا بولۇپ يىغلاشقا باشلايدۇ.

جەمئىيەتتە ئاياللارغا زۇلۇم قىلىدىغان ئىش كۆپ بولغاچقا جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇش ئالدىدا **«ئاياللار ۋە قول ئاستىڭلاردىكى قۇل ـ چۆرىلەر ھەققىدە اللەدىن قورقۇڭلار»** دەپ ۋەسىيەت قىلغان.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: **«سىلەرنىڭ ئەڭ ياخشى بولغىنىڭلار ئائىلىسىگە ئەڭ ياخشى مۇئامىلە قىلىدىغىنىڭلاردۇر، مەن ئائىلىسىگە ياخشى مۇئامىلە قىلىشتا سىلەرنىڭ ياخشىراقىڭلاردۇرمەن.»**

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دېگەن: **«ئىمانى كامىل بولغان مۆمىنلەر، ئەخلاقى ياخشى بولغانلاردۇر، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئەڭ ياخشى كىشى ئاياللىرىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىدىغان كىشىدۇر.»**

ئاياللارمۇ ئەرلىرىنىڭ مىجەز - خۇلقىنى ياخشى چۈشىنىشى، مۇمكىن قەدەر ئېرىنىڭ ئاچچىغى كېلىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىقى، ئېرىنىڭ قۇربى يەتمەيدىغان نەرسىلەرنى تەلەپ قىلماسلىقى، ئېرىگە قوپال سۆزلەر بىلەن جاۋاب قىلماسلىقى، ئېرى غەزەبلەنگەندە، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ئوتقا بېنزىن چاچماسلىقى لازىم. ھەر ئىككى تەرەپ بىر - بىرىنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ ئىش قىلسا، بەختلىك ئۆتەلەيدۇ.

اللە تائالا ئايالىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىدىغان، ئۇلارغا زۇلۇم قىلمايدىغان، ئۇلارنىڭ كەمچىلىكلىرىنى كەچۈرىدىغان، مېھرى - شەپقەتلىك ئەرلەرگە رەھىم قىلسۇن. ئېرىگە ئىتائەت قىلىدىغان، ئاچچىغى كەلسە ئېرىنىڭ ياقىسىغا ئېسىلمايدىغان، يوقىلاڭ ئىشقا "خېتىمنى بەر" دەپ يامانلاپ ئولتۇرىۋالمايدىغان ئاياللارغا رەھىم قىلسۇن. ئامىن!

70 . ھەدىس

ئاياللار ئېرىنى ياخشى كۈتۈشلىشى توغرىسىدا

وعنه رضي الله عنه قال، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا، لَعَنَتْهَا الْمَلاَئِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئەر كىشى خوتۇنىنى تۆشەككە چاقىرسا، خوتۇنى كەلگىلى ئۇنىمىغانلىقى ئۈچۈن، خوتۇنىدىن خاپا بولغان ھالدا يېتىپ قالسا، پەرىشتىلەر تاڭ ئاتقۇچىلىك ئۇ خوتۇنغا لەنەت ئوقۇيدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:3167]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم 68 ـ ھەدىستە ياخشى جۈر تاللاشنى تەۋسىيە قىلدى. 69 ـ ھەدىستە ئەرلەرگە ئاياللىرىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىشنى تەۋسىيە قىلدى. مانا بۇ ھەدىستە ئاياللارنىڭ ئەرلىرىنى ياخشى كۈتۈۋېلىشىنى، ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ.

ئەر ـ ئاياللارنىڭ تۇرمۇش قۇرۇپ بىر ئۆيدە ياشىشىنىڭ ئاساسى ئەر ـ خوتۇن بىر ـ بىرىنىڭ جىنسىي ھەۋىسىنى قاندۇرۇشىدۇر. قالغان ئىشلار ئۇنىڭغا تەۋە. كىم نېمە دېسە دېسۇن بۇ بىر ھەقىقەت. شۇڭلاشقا ئۆيلەنمەكچى بولغان يىگىتلەر كۆڭلىنى ئاچالمايدىغان قېرى ئاياللار بىلەن توي قىلىشنى خالىمايدۇ. قىز ـ چوكانلارمۇ ئىستەكلىرىنى قاندۇرالمايدىغان بوۋايلارغا، ئىقتىدارسىز كىشىلەرگە تېگىشنى خالىمايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭدىن ئەسلى مەقسەت ھاسىل بولمايدۇ.

تۇرمۇشنىڭ بەخت ـ سائادەتلىك ئۆتىشى، ئائىلىدە ھۇزۇر ۋە مۇھەببەتنىڭ داۋاملىشىشى ئاياللارنىڭ قولىدا. ئاياللار تالاغا چىقسا ياسىنىپ چىقىدىغان، ئۆيدە ئولتۇرسا پۇت ـ قوللىرى كىر،

چاچلىرى چۇۋۇق، كىيىملىرىنىڭ قارىغۇچىلىكى يوق ئولتۇرسا، ئېرى ئۇنىڭدىن يىرگىنىپ قارىغۇسى كەلمەيدۇ. ئۆيدە كۆڭلى سۇ ئىچمىگەندىن كېيىن كوچىلاردا ياسىنىپ يۈرگەن خوتۇنلارغا قارايدۇ. بولۇپمۇ ئېرىنىڭ تەلىۋىنى رەت قىلسا، ئېرىنىڭ كۆڭلى ئۇنىڭدىن پۈتۈنلەي سوغۇپ كېتىدۇ. بۇ ئەھۋاللار ئاخىردا بىر ـ بىرىدىن نەپرەتلىنىشكە، ھەتتا ئاجرىششقا ئېلىپ بارىدۇ.

ئېرى تۆشەككە چاقىرسا، بويۇنتاۋلىق قىلىپ ئۇنىمىغان ئايال، ئېرىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇيدۇ. ئەگەر ھەيز كۆرۈپ قالغان ياكى ئاغرىپ قالغان بولسا، ئۇنىڭ ئۇنىماسلىقى ئاسىيلىق بولمايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا بىر ئايال كېلىپ: "يا رەسۇلۇللاھ! ئەر كىشىنىڭ خوتۇنى ئۈستىدىكى ھەققى نېمە؟" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئەرنىڭ خوتۇنى ئۈستىدىكى ھەققى: ئېرى تۆشەككە چاقىرسا رەت قىلماسلىقى، ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز نەپلە روزا تۇتماسلىقىدۇر. ئەگەر ئۇنداق قىلمىسا، تاكى ئېرىنى رازى قىلغۇچىلىك رەھمەت ۋە ئازاب پەرىشتىلىرى ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇيدۇ»** دەپ جاۋاب بەرگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى ئەرنىڭ رازىلىقىغا باغلىدى. يەنى ئېرى رازى بولغان ئايالدىن اللە تائالا رازى بولىدۇ. ئېرى نارازى بولغان ئايالدىن اللە تائالامۇ رازى بولمايدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېرىنى نارازى قىلغان ئايالنىڭ ئوقۇغان نامازلىرى ۋە قىلغان ئىبادەتلىرى قوبۇل بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ، **«ئېرىنى نارازى قىلغان ئايال، تاكى ئېرىنى رازى قىلغۇچىلىك نامازلىرى ۋە ياخشى ئىشلىرى قوبۇل قىلىنمايدۇ»** دېدى.

ئاياللارنىڭ ئېرىگە ئىتائەت قىلىشىدىن مەقسەت، زالىم ئەرلەرنىڭ ئىستىبداتلىق قىلىپ ئايالLARنى ئېزىشىگە يول ئېچىپ بېرىش ئەمەس. بۇنىڭدىن مەقسەت ئەر ئايالLARنىڭ بىر ـ بىرىگە ياخشى مۇئامىلە قىلىش ۋە بىر ـ بىرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئارقىلىق ئۆز ئارا مۇھەببەتنى داۋاملاشتۇرۇش ۋە بەخت ـ سائادەتلىك ئائىلە قۇرۇشتۇر. چۈنكى ئائىلە جەمئىيەتنىڭ كىچىك شۆبىلىرىدۇر. ئائىلىلەر بەخت ـ سائادەتلىك بولسا، ئۇنىڭدىن چىققان ساغلام ئىنسانلاردىن تەركىپ تاپقان جەمئىيەتتە تىنچ ـ ئامانلىق ۋە خاتىرجەملىك بولىدۇ. ئائىلە بۇزۇلسا، جەمئىيەتتە ھەر تۈرلۈك

مۇشكۇللۇكلەر، يامان ئىللەتلەر مەيدانغا كېلىپ خەلق خاتىرجەم ياشىيالمايدۇ. شۇڭلاشقا ئىسلام ئائىلىگە ناھايىتى بەك ئەھمىيەت بېرىدۇ.

ئاللە تائالا ئەرلەرگە ئىنساپ، ئاياللارغا تەۋپىق ـ ھىدايەت ۋە ئەقىل بېرىپ، ئاخىرلىق ھالدا ياخشى تۇرمۇش كەچۈرگىلى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

71 . ھەدىس

كىشىلەرنىڭ يامان گۇمان قىلىشىغا يول ئاچماسلىق توغرىسىدا

عن أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ صَفِية بِنْتِ حُيَيْ رضي الله عنها قالت: "كانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مُعْتَكِفًا فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلاً فَحَدَّثْتُهُ، ثُمَّ قُمْتُ لأَنْقَلِبَ فَقَامَ مَعِي لِيُقَلِّبَنِي تعنى: لِيَرُدَّنِي، فَمَرَّ رَجُلاَنِ مِنَ الأَنْصَارِ، فَلَمَّا رَأَيَا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم أَسْرَعَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «عَلَى رِسْلِكُمَا إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتِ حُيَيْ» فقالا: "سُبْحَانَ اللهِ يَا رسولَ الله." فقال: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنِ الانْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرًّا» أَوْ قال «شَيْئًا»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

مۆمىنلەرنىڭ ئانىسى ھەزرىتى سەفىييە بىنتى ھۇيەي رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېتىكاپ قىلغان ئىدى، مەن بىر كۈنى كەچتە ئۇنى يوقلاپ كەلدىم. سۆھبەتلەشتۇق، ئاندىن مەن قايتىش ئۈچۈن ئورنىمدىن تۇردۇم. رەسۇلۇللاھمۇ مېنى ئۇزىتىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇردى. مەسجىدنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئەنسارلاردىن ئىككى كىشى ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، ئۇلار رەسۇلۇللاھنى كۆرۈپ تېز مېڭىشتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا **«توختاڭلار! بۇ ھويەينىڭ قىزى سەفىييە»** دېدى. ئۇلار: "سۇبھانەللە، يا رەسۇلۇللاھ" دېيىشتى. رەسۇلۇللاھ: **«شەيتان ئىنساننىڭ قان تومۇرىدىن ماڭىدۇ، مەن شەيتاننىڭ كۆڭلۈڭلەرگە بىر نەرسە كەلتۈرۈشىدىن ئەندىشە قىلدىم»** دېدى" [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5633]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاياتى بويىچە ئۈممىتىنىڭ غېمىنى يەپ، دەردىنى تارتىپ، پۈتۈن دۇئالىرىدا **«ئۈممىتىم، ئۈممىتىم»** دەپ ئۆتكەن ھىدايەت مەشئىلى ئىدى.

ھۆۋەيدا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۈممىتىگە مېھرىبانلىقىنى تەسۋىرلەپ مۇنداق دەيدۇ:

چىقىپ مۇنبەرگە بىر كۈن «ئۈممىتى» دەپ يىغلىدى ئەھمەد،

ئۇل ئەردەك ئىككى ئالەم ئۈممىتىگە با كەرەم بولماس.

اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۈممىتىنىڭ قانچىلىك دەردىنى تارتىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ ﴾

﴿شۈبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئاراڭلاردىن شۇنداق بىر پەيغەمبەر كەلدىكى، سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا بەك ئېغىر كېلىدۇ. ئۇ سىلەرگە بەك ھېرىستۇر، مۆمىنلەرگە ئامراقتۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر.﴾ [سۈرە تەۋبە 28 ـ ئايەت]

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر بىر سۆزى ۋە قىلغان ئىشى بىلەن ئۈممىتىگە تەلىم بېرەتتى ۋە ئۈممىتىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك بەخت ـ سائادەت يولىنى كۆرسىتەتتى. بۇ ھەدىستە بىزگە ئاياللىغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش، يامان گۇمان قىلىشقا تۆھمەتكە ھېچقاندىق يوچۇق قويماسلىق، جاسۇسلۇق قىلىشتىن ساقلىنىش قاتارلىق گۈزەل ئەخلاقلارنى ئۆگىتىش بىلەن بىرگە، شەيتاننىڭ شەررىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئىككى ئەنسار ساھابىنى توختىتىشىدا ئىككى چوڭ ھېكمەت بار:

بىرى ئۆزىنى ھەر تۈرلۈك تۆھمەت ۋە يامان گۇمانلاردىن ساقلاش. چۈنكى مەدىنىدە مۇناپىقلار، كاپىرلار ۋە يەھۇدىيلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەشەددىي دۈشمەن ئىدى. "سۇ ئۇخلىسا ئۇخلايدۇ، دۈشمەن ئۇخلىمايدۇ" دېگەندەك، مەزكۇر دۈشمەنلەر رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە

دۈشمەنلىك قىلىش، ئۇنىڭ ھەققىدە ھەر تۈرلۈك پىتنە ـ ئىغۋالارنى تارقىتىشتا ئەڭ ئاكتىپ رول ئوينايتتى. ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ھەققىدە نېمە گەپلەرنى قىلمىدى؟

بۇ ھەدىستىكى ۋەقەدە ۋاقىت كەچ بولۇپ، قاراڭغۇلۇق باسقان ۋاقىت ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالى ھەزرىتى سەفىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بىلەن مەسجىدنىڭ ئىشىكى ئالدىدا خوشلىشىۋاتقان پەيتتە ئىككى ساھابە مەسجىد ئالدىدىن ئۆتۈپ قالدى. ئۇلار ئەلۋەتتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يامان گۇمان قىلماس ئىدى. لېكىن شەيتاننىڭ شەررىدىن، ۋەسۋەسىلىرىدىن ساقلىنىش قىيىن ئىش. ئۇلار ئۆزلىرى بىرەر گۇمانغا چۈشمىگەن تەقدىردىمۇ باشقا بىرىگە رەسۇلۇللاھنىڭ بىر ئايال بىلەن گەپلىشىپ تۇرغانلىقىنى كۆردۇق دېسە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە دۈشمەنلىك قىلىشنىڭ يوللىرىنى تاپالماي يۈرگەن دۈشمەنلەرگە بۇ گەپ بازارغا سېلىش ئۈچۈن تېپىلغۇسىز مال بولاتتى. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى توختىتىپ قېشىدىكى ئايالنىڭ يات نامەھرەم ئايال ئەمەسلىكىنى، بەلكى ئۆز ئايالى سەفىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئىكەنلىكىنى ئىزاھلىدى. مانا بۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋەزىيەتكە قانداق رىئايە قىلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ھەر خىل يامان گەپ، پىتنە ـ ئىغۋالار تارقىلىپ بولغاندىن كېيىن، "مەن ئۇنداق قىلمىغانتىم، مەن يات ئايال بىلەن پاراڭلاشمىغان ئىدىم، ئۆز ئايالىم بىلەن گەپلەشكەن ئىدىم" دېگەندىن، باشتا پىتنىگە يول قويماسلىق ئەڭ ياخشىدۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كېتىۋاتقانلارنى توختىتىشتىكى ئىككىنچى ھىكمەت: مەزكۇر ساھابىلەرنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزۇش. چۈنكى ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا تۇرغان ئايالنىڭ كىملىكىنى بىلمىگەندە، ئىككى تۈرلۈك گۇناھقا چۈشۈپ قېلىش ئېھتىمالى كۈچلۈكتۇر. بىرى ئۇلار شەيتانغا يېڭىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىم بىلەن پاراڭلىشىۋاتقاندۇ؟ دېگەن گۇمانغا چۈشۈپ قېلىش بىلەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە تۆھمەت چاپلاش گۇناھى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا تۆھمەت چاپلىغانلىق باشقا گۇناھقا ئوخشىمايدۇ. ئىمام شافىئى: "ئەگەر ھېلىقى ئىككى ساھابە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە

قىلچىلىك بىر يامان گۇمان قىلغان بولسا ئىدى، ئىماندىن ئاجراپ كېتەتتى" دەيدۇ. يەنە بىرى ئۆزلىرى يامان گۇمان قىلمىسىمۇ، باشقىلارنىڭ يېنىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر ئايال بىلەن سۆزلىشىۋاتقانلىقىنى كۆردۇق دېيىش ئارقىلىق، دۈشمەنلەرنىڭ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە ھەر خىل يامان ئىغۋالارنى تارقىتىشىغا سەۋەب بولاتتى. بۇنىڭ بىلەن ئۇلار پىتنىگە سەۋەب بولغانلىق گۇناھىغا گىرىپتار بولاتتى. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى گۇناھكار بولۇپ كېتىشتىن ساقلاپ قالدى.

بۇ ھەدىستىن بىز مۇسۇلمانلار شۇنداق دەرس ئېلىشىمىز لازىمكى، ھەر قانداق سۆز ـ ھەرىكەتلىرىمىزدە تېتىز بولۇش، ئىپپەت ـ نومۇسۇمىزنى كىرلەتمەسلىك، باشقىلارنىڭ ھەققىمىزدە يامان گۇمان قىلىشى ئۈچۈن پۇرسەت يارىتىپ بەرمەسلىك، بارلىق ئىش ئەمەللىرىمىزدە گۇمانلىق ئىشلاردىن يىراق بولۇش كېرەك.

ئىنسانلارنىڭ يۈزىنى چۈشۈرىدىغان ئەڭ يامان ئىش زىنا ـ باھىشىدۇر. بولۇپمۇ ھازىرقى ئەخلاقسىزلىق ئەۋج ئالغان، ئىنساپ، ئادالەت ئاز قالغان زاماندا، يات ئايال بىلەن يالغۇز يەردە بولۇشتىن ئۆزىنى ساقلاش كېرەك. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «بىر ئادەم يات ئايال بىلەن يالغۇز قالسا، شەيتان ئۇلارنىڭ ئارىسىغا كىرىدۇ» دېگەندەك، شەيتان ۋە نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ كېتىپ ئار ـ نومۇسقا قېلىش ئېھتىمالى كۈچلۈك. ئەگەر شەيتانغا ئالدانماي، نەپسىنى يەڭگەن ھالەتتىمۇ، باشقىلارنىڭ يامان گۇمان قىلىشىدىن ساقلىنىش مۇمكىن ئەمەس. ھەر خىل يامان سۆز ـ چۆچەكلەر تارىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ سۆزلەرنىڭ توغرا ئەمەسلىكىگە كىشىلەرنى ئىشەندۈرۈش تېخىمۇ تەس. سۇنغان چىنىنى قاداتسا دەز بولۇپ قالغاندەك، چاپلانغان تۆھمەتنى يوقاتسىمۇ ئىزى قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ باشتا ئۆزىنى ساقلاش يۈزىنى چۈشۈرىدىغان ئىشلارغا ئۇچرىماسلىقنىڭ ئەڭ ياخشى يولى.

نەچچە ئون يىللىق ئائىلىلەر مانا مۇشۇنداق يامان گۇمان ۋە يالغان تۆھمەتلەرنىڭ قۇربانى بولۇپ بۇزۇلۇپ كېتىدۇ، باللار يېتىم بولىدۇ، ئاياللار تۇل بولىدۇ، ئىناق تۇغقانلار بىر ـ بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ. چۈنكى ھەر قانچە پاشۋاز ئەر كىشىمۇ، كىشىلەرنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قالغان ئايال

بىلەن بىر ئۆيدە ياشاشنى قوبۇل قىلمايدۇ. ئائىلىنىڭ مەڭگۈلۈك داۋاملىششى ئۈچۈن ئەر - خوتۇنلارنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق گۇمانلىق ئىشلار سادىر بولماسلىقى كېرەك. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزگە يەنە ئەر - خوتۇنلارنىڭ بىر - بىرىگە ئىززەت - ھۆرمەت قىلىشنىڭ زۆرۈرلىكىنى تەلىم بېرىدۇ. ئۇ ئۆزىنى يوقلاپ كەلگەن ئايالىنى ھۆرمەتلەپ، ئالاھىدە مەسجىدنىڭ دەرۋازىسىغىچە چىقىپ ئۇزۇتۇپ قويدى. ئەر - خوتۇنلار بىر - بىرىنى مۇشۇنداق ھۆرمەتلەپ قەدىرلىسە، ئائىلىدە مېھرى - مۇھەببەت مۇستەھكەملىنىپ، بەھۇزۇر تۇرمۇش كەچۈرەلەيدۇ.

اللە تائالا بىزلەرنى ھەر تۈرلۈك يامان گۇمان ۋە يالغان تۆھمەتلەردىن ساقلىسۇن. ئامىين!

72 . ھەدىس

ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

عن عائشةَ رضي الله عنها قالت: "مَا غِرْتُ عَلَى أَحَدٍ مِن نِسَآءِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مَا غِرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ رضي الله عنها وَمَا رَأَيْتُهَا، ولكِنْ كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُكْثِرُ ذِكْرَهَا، ورُبَّمَا ذَبَحَ الشَّاةَ ثُمَّ يُقَطِّعُهَا أَعْضَاءً، ثُمَّ يَبْعَثُهَا في صَدَائِقِ خَدِيجَةَ، فَرُبَّمَا قُلْتُ لَهُ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ في الدُّنْيَا امْرَأَةٌ إِلاَّ خَدِيجَةَ، فَيَقُولُ: «إِنَّهَا كَانَتْ، وكَانَتْ وكَانَ لِي مِنْهَا الْوَلَدُ.»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرى ئىچىدە خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى كۈنلىگەندەك ھېچكىمنى كۈنلىمىدىم. ھالبۇكى مەن ئۇنى كۆرمىگەن ئىدىم. لېكىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى كۆپ ياد ئېتەتتى، بەزىدە قوي سويۇپ، پارچىلاپ خەدىچىنىڭ دوستلىرىغا ئەۋەتەتتى. مەن بىر قېتىم گويا دۇنيادا خەدىچىدىن باشقا ئايال يوقتۇەك قىلىپلا دېدىم. رەسۇلۇللاھ: «ئۇ دېگەن مۇنداق، مۇنداق سۈپەتلىك ئايال ئىدى، مەن ئۇنىڭدىن بالا يۈزى كۆرگەن» دېدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:3731]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاياتىدا بىرىنچى قېتىم ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا ئۆيلەنگەن ئىدى. ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مەككە مۇكەررەمەدىكى، بەلكى ئەرەب مەملىكەتلىرىدىكى ئەڭ ئېسىل نەسەبلىك، ئەڭ چىرايلىق، ئەقلى ئۆتكۈر، مال ـ دۇنياسى كۆپ، ناھايىتى ھۇشيار، پاكدامەن ئايال ئىدى. ئۇ ئۆز ۋاقتىدا مەككە خەلقى ئىچىدە ساداقېتى ۋە ئىشەنچلىكى بىلەن تونۇلغان، گۈزەل ئەخلاقلىق، مەككە خەلقىنىڭ ئەڭ شەرەپلىك ئائىلىسىنىڭ بالىسى، پاك، مۇبارەك بىر يىگىت بولغان جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەمنى چەتئەل تىجارىتى ئۈچۈن كىرالاپ ئىشلەتكەن ۋە سودىسى قاتمۇقات پايدا قىلغان ئىدى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ياخشى مۇئامىلىسى، راستچىللىقى، گۈزەل ئەخلاقى ۋە ئالى سۈپەتلىرىنى كۆرگەن ھەزرىتى خەدىچە، ئۇنىڭ بىلەن ئۆيلىنىشنى تەلەپ قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قوبۇل قىلىشى بىلەن بۇ ئىككى مۇبارەك زات توي قىلىپ بىر ئۆيگە كىردى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام 25 ياش ۋە ھەزرىتى خەدىچە 40 ياش ئىدى.

ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەڭ ياخشى ياردەمچى بولۇپ، مال ـ مۈلكى ۋە ئۆتكۈر ئەقلى بىلەن ئۇنى ھىمايە قىلغان، بولۇپمۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەيغەمبەر بولغاندىن كېيىن دۈشمەنلىرى ئۈچۈن يېڭىلمەس قالقان بولغان ئىدى. بۇ مۇبارەك ئانىمىزغا پەرىشتىلەر سالام قىلغان ۋە اللە تائالا جەننەتتە ئالى دەرىجىلىك قەسىر ـ ساراي بىلەن خۇش خەۋەر بەرگەن ئىدى. اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىبراھىمدىن باشقا بارلىق باللىرىنى ھەزرىتى خەدىچە ئانىمىزدىن بەرگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەزرىتى خەدىچە ئانىمىزدىن بولغان باللىرى: ئابدۇللاھ، قاسىم، زەينەب، فاتىمە، رۇقەييە ۋە ئۇممۇ كۈلسۇم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملاردۇر.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەيغەمبەر بولۇپ 11 ـ يىلى ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ۋاپات بولغان. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ۋاپات بولغانلىقىغا قاتتىق قايغۇرغان ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يىل «قايغۇ يىلى» دەپ ئاتالغان. چۈنكى ئۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ ياردىمىگە بەك مۇھتاج ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى قەدىرلەپ، ئۇ ھايات چاغدا ئۇستىگە خوتۇن ئالمىغان ئىدى. ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىنمۇ دائىم ئۇنى ئەسلەپ ياد ئېتەتتى. ئۇنىڭ ياخشىلىقىنى قەدىرلەش يۈزىسىدىن ئۇنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقان ۋە دوستلىرىغا ياردەم قىلاتتى. بۇ يەردە ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ دېمەكچى بولغىنى مانا مۇشۇدۇر.

يەنە بىر رىۋايەتتە ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: ”اللە سىلىگە خەدىچىدىن ياخشىراقىنى بەردىغۇ“ دېگەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «ياق، ئۇنىڭدىن ياخشىسىنى

بەرمىدى، پۈتۈن ئىنسانلار مېنى ئىنكار قىلغاندا ئۇ ماڭا ئىشىنىپ ئىمان ئېيتتى، ئىنسانلار مېنى ھەيدەپ چىقارغاندا ئۇ ماڭا ھەمراھ بولۇپ يار - يۆلەك بولدى، اللە ئىبراھىمدىن باشقا باللىرىمنى ئۇنىڭدىن بەردى» دېدى.

مانا بۇ يەردە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ كۆندەشلىككە قارشى ئۇنى ئەيىبلىمەستىن، ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۇنتۇلماس خىزمەتلىرىنى ئەسلىتىپ، ئۇنىڭ پەزىلىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈش ئارقىلىق جاۋاب بەرگەن. بۇنىڭدىن مەلۇم بولىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادەك گۈزەل قىزنى ۋە باشقا ياش ئاياللارنى نىكاھىغا ئېلىش بىلەن كونا ئايالىنىڭ خىزمەتلىرىنى ئۇنتۇپ قالمىغان. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدەك قەدىرشۇناسلىقنىڭ سىمۋولى بولغان بىر زاتنىڭ، ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى ۋە ئۇنىڭ خىزمەتلىرىنى ئۇنتۇپ قېلىشى ئىمكانسىزدۇر.

دېمەك، كىشىلەرنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى ۋە كۆرسەتكەن خىزمەتلىرىنى قەدىرلەپ ئۇنۇتماسلىق، ئۇنى قىلغان ياخشىلىقىدىنمۇ چوڭراق بىر ياخشىلىق بىلەن مۇكاپاتلاش، ھېچ بولمىغاندا بىر ياخشىلىققا بىر ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇش ئىسلامنىڭ ئالى پرىنسىپلىرىدىن بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ياخشىلىقىنى كۆرمەسلىك، ياخشىلىققا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرماسلىق ھەم ئىسلامغا ھەم ئىنسانىيەتكە زىت كېلىدىغان ناچار قىلىقتۇر.

ئى مۇسۇلمان ئايال قېرىنداشلار !

ئانىمىز ھەزرىتى خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھادا سىلەر ئۆچۈن ياخشى ئۈلگە باردۇر. چۈنكى ئۇ تارىختا ئەڭ بىرىنچى قېتىم مۇسۇلمان بولغان، بارلىق مال - مۈلكىنى اللە تائالانى ۋە رەسۇلۇللاھنى رازى قىلىش، ئىسلام دەۋىتىنى كەڭ تارقىتىش يولىدا سەرپ قىلغان، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئاخىرقى تىنىقىغىچە يار - يۆلەك بولغاندۇر. رەسۇلۇللاھ كەمبەغەل ئۇ باي ئىدى. لېكىن ئۇ پۈتۈن بايلىقىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۈچۈن ئىشلىتىپ تۇرۇقلۇق بىر قېتىم بولسىمۇ مىننەت قىلمىغان. سىلەرمۇ ئائىلىنىڭ ياخشى تەربىيىچىسى بولۇپ، ئەرلىرىڭلارنى

خوشال قىلىشقا تىرىشساڭلار، يوقىلاڭ ئىشلارنى باھانە قىلىپ جېدەل ـ ماجىرا چىقارمىساڭلار، بولۇپمۇ ئەرلىرىڭلارنىڭ اللە تائالا يولىدا خىزمەت قىلىشىغا يېقىندىن ياردەمچى بولۇپ، جاپا ـ مۇشەققەتلىرىگە ئورتاق بولساڭلار، ئۇلارنىڭ دەرت ـ ئەلەملىرىگە سەۋر ـ تاقەت قىلىپ تەسەللى بېرىش، ياخشى مەسلىھەتلەر بېرىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئالساڭلار، ئۇلارنىڭ قۇربى يەتمەيدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ بەر دەپ تەڭلىككە سالمىساڭلار، تالاغا چىققاندا پەردەز قىلىپ، ياسىنىپ، ئۆيدە بولسا ئۈستى بېشىڭلار كىر، قارىغۇچىلىكى يوق بولۇپ ئەرلىرىڭلارنى يىرگەندۈرمىسەڭلار، ئۆي ئىچىدىمۇ مۇمكىن قەدەر چىرايلىق، پاكىزە كىيىنىش، خۇش پېئىل بولۇپ گۈزەل سۆز ـ ھەرىكەتلەرنى قىلىش ئارقىلىق ئەرلىرىڭلارنى رازى قىلساڭلار، ئۆي ئىچىدە ھۇزۇر، كۆڭۈل ئاراملىقى، مېھرى ـ مۇھەببەت بولىدۇ. بۇنداق ئائىلىدە ئاتا ـ ئانا، بالا ـ چاقا ھەممىسى ھۇزۇر ئىچىدە راھەت ـ پاراغەت، خوشال ـ خورام ياشايدۇ. خوشال تۇرمۇش ئۈچۈن پۇل ـ مالنىڭ كۆپ بولۇشى شەرت ئەمەس، كۆڭۈلنىڭ ئاراملىقى ۋە ھۇزۇرلۇق بولۇشى لازىم.

ئى مۇسۇلمان ئەرلەر!

سىلەر اللە تائالانىڭ ئالدىدا ئائىلەڭلاردىن مەسئۇل بولۇسىلەر. ئاياللىرىڭلار سىلەرنىڭ قولۇڭلاردىكى اللە تائالانىڭ ئامانەتلىرى. ئاياللىرىڭلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىپ، ئۇلاردىن ئۆتەلگەن كەمچىلىكلەرنى كەچۈرۈم قىلىش، ياخشى نەسىھەت قىلىش، سالىھ ئاياللارنىڭ ھېكايىلىرىنى ئوقۇپ بېرىش ئارقىلىق توزىتىڭلار. ئۇلارغا قوپال مۇئامىلە قىلماڭلار، ئاچچىغىم بار دەپ ئاياللارنى ئۇرىدىغان، زۇلۇم قىلىدىغان ئىشلارنى قىلماڭلار. ئەڭ ئاۋال ئۆزەڭلار تەقۋادار بولۇپ اللە تائالاغا ئاسىيلىق قىلماڭلار، ئاندىن ئاياللىرىڭلارغا، بالىلىرىڭلارغا ياخشى نەسىھەت قىلىڭلار. شۇنداق قىلساڭلار قىلغان نەسىھەتلىرىڭلارنىڭ تەسىرى بولىدۇ. ئاياللىرىڭلار ۋە بالا ـ چاقاڭلار ئۈچۈن ھەر زامان دۇئا قىلىڭلار. شۇنى بىلىڭلاركى، ئىنسان دېگەننى ئۆزى خالىغانچە ياسىۋالغىلى بولمايدۇ. بىر تەرىپى ياخشى بولسا يەنە بىر تەرىپى يارىماس بولىدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاياللار قوۋۇرغىنىڭ ئەڭ قىڭغىر تەرىپىدىن يارىتىلغان» دەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ

ئەلـەيھى ۋەسـەللەمنى ئۆزەڭلارغـا ئۈلگـە قىلىـپ، ئايـاللىرىڭلارنىڭ ياخشـىلىقلىرىنى قەدىرلـەڭلار. شۇنداق قىلساڭلار ئائىلىدە ھۇزۇر بولىدۇ.

الله تائالا مۇسۇلمان ئائىلىلەرنى ھۇزۇرلۇق، خوشال ـ خورام، راھەت ـ پاراغەت ئىچىدە ياشىغىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

73 . ھەدىس

سەپەردىن قايتقاندا ئۆيگە خەۋەرسىز كىرمەسلىك توغرىسىدا

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما قال: "كُنَّا مَعَ رسول الله صلى الله عليه وسلم في غَزَاةٍ، فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ فقال: «أَمْهِلُوا حَتَّى نَدْخُلَ لَيْلاً (أي عشاءً) لِكَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعِثَةُ وتَسْتَحِدَّ الْمَغِيبَةُ»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرلىكتە بىر غازاتقا چىققان ئىدۇق، قايتقىنىمىزدا ئۆيدۈل ئۆيلىرىمىزگە كىرىشكە ماڭدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئالدىرىماڭلار، ئاخشامدا كىرەيلى، ئاياللىرىڭلار چاچلىرىنى تاراپ، سۈننەت قىلىپ تەييارلىنىۋالسۇن» دېدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:4920]

ئىزاھات:

دىندار، ئېپپەتلىك ئايال ئۆز ئېرىدىن باشقىلار ئۈچۈن ياسانمايدۇ. ئۆيدە ئولتۇرغاندا كىر، ناچار كىيىملەرنى كىيىپ، سىرتقا چىققاندا كىشىلەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلىدىغان پەرداز بويۇملىرىنى ئىشلىتىپ ۋە چىرايلىق كۆز قاماشتۇرىدىغان كىيىملەرنى كىيىپ چىقمايدۇ. ئائىلىنىڭ ھۇزۇر ئىچىدە بەخت ـ سائادەتلىك بولۇشى ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ كۆڭۈللىرى بىر ـ بىرىدىن سۆيۈنۈپ خۇرسەن بولۇشىغا باغلىق. شۇڭلاشقا ئەر ـ خوتۇنلار دائىم بىر ـ بىرىنى خۇرسەن قىلىدىغان ئىشلارنى قىلىپ، بىر ـ بىرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ تۇرۇشى ناھايىتى زۆرۈر. بۇ ئىشلارنىڭ ئەڭ بېشىدا كىيىم ـ كېچەك ۋە تازىلىق كېلىدۇ. ئاياللار ئۆيدە چىرايلىق كىيىنىپ، بەدەنلىرىنى پاكىزە تۇتۇپ، چىشلىرىنى چوتكىلاپ، قولتۇق ۋە ئەۋرەتلىرىنىڭ تۈكلىرىنى تازىلاپ، خۇش پۇراق ئەتىرلەرنى ئىشلىتىپ ئېرىنىڭ قەلبىنى ئۆزىگە جەلب قىلىپ تۇرسا، ئېرى ئىشتىن ياكى سەپەردىن ھېرىپ ھەلگەندە، دەرھال ئۇنى تەبەسسۇم بىلەن قارشى ئېلىپ، ھالىنى سورىسا، ئاز بولسىمۇ ئۇنىڭ ئالدىغا

يېمەكلىك قويۇپ ھاردۇقىنى چىقىرىشقا تىرىشسا، ئەر ـ خوتۇن ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەت تېخىمۇ ئاشىدۇ. ئەكسىچە ئۆيدە ئولتۇرغاندا خىزمەتچىگە ئوخشاش پاسكىنا ـ مەينەت كىيىنىۋېلىپ، تىرناقلىرى ئۆسۈك، پۇت ـ قوللىرى كىر، چاچلىرى چۇۋۇق، ئادەمنىڭ قارىغۇسى كەلمەيدىغان قىياپەتتە بولسا، ئېرىنىڭ ئۇ ئايالدىن كۆڭلى سۇ ئىچمەيدۇ. ئېرى ئىشتىن ياكى سەپەردىن ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلسە، ئۇنى ياخشى قارشى ئېلىپ ھالىنى سورىمىسا، تېخى تاماق پىشمىغان، يەيدىغان نەرسە يوق ئولتۇرسا، ئېرى ئىشكتىن كىرىپ بولغىچە ئۆيدە ئۇ يوق، بۇ يوق، تاماق ئېتەلمىدىم دېگەندەك سۆزلەرنى قىلسا ئەر ئۇنداق خوتۇندىن نەپرەتلىنىدۇ. ئۇرۇش ـ جىدەل چىقىدۇ، ھۇزۇر بوزۇلىدۇ، ئەر ـ خوتۇن ئارىسىدا مېھرى ـ مۇھەببەت، ھۆرمەت ـ ئىھتىرام قالمايدۇ. كۆپۈنچە ئاياللار ئېرىنىڭ باشقا ئاياللار بىلەن ئالاقە قىلىپ ئۇزىنى تاشلىۋەتكەنلىكىدىن دادلىنىدۇ. ھالبۇكى ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق قىلىشىغا ئايالىلار ئۆزلىرى سەۋەبچى بولىدۇ.

ساھابىلاردىن بىرى سەپەرگە چىقىپ كەتكەندە ئۇنىڭ نارىسىدە بالىسى ۋاپات بولىدۇ. ئۇ سەپەردىن كەلگەندە ئايالى ئۇنى ناھايىتى ياخشى كۈتىۋېلىپ بالىسىنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئېيتمايدۇ. ئۇ كىشى ”بالىمىزنىڭ ئەھۋالى قانداق“ دەپ سورىغاندا، ئايلى بالىسىنىڭ بۇرۇنقىدىن ياخشى بولغانلىقىنى ئېيتىپ، ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ كېچىنى ناھايىنى خوشال ئۆتكۈزىدۇ. ئەرتىسى ئەتتىگەن ناشتىدىن كېيىن بالىنىڭ ۋاپات بولغانلىق خەۋرىنى بېرىدۇ. ساھابە نېمە ئۈچۈن ئاخشام راست گەپ قىلمىدىڭ دەپ غەزەبلەنگەندە، ئايالى ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلگەن ئادەمگە شۇم خەۋەر بېرىشنى خالىمىغانلىقىنى، ۋە ھاردۇقى چىقىپ بولغاندىن كېيىن خەۋەر بەرگەنلىكىنى ئېيتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ساھابە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا بېرىپ ئەھۋالنى يەتكۈزگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كېچىدىن بىرگە بولدۇڭلارمۇ؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ ”ھەئە“ دېگەندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مۇبارەك بولسۇن، اللە سىلەرگە ياخشى پەرزەنت ئاتا قىلسۇن» دەيدۇ. مانا بۇ ساھابىنىڭ ئايالى نېمىدېگەن ئەقىللىق! ئايالىلار مانا مۇشۇنداق ھۇشيار بولۇشى لازىم.

ئاياللار ئېرىنىڭ ياخشىلىقىنى ئاز كۆرمەسلىكى، ئۆزىدىن باي ئاياللار بىلەن بەس تالىشىپ ئاشۇلار بىلەن تەڭ بولۇشقا ئۇرۇنماسلىقى، اللە تائالانىڭ بەرگىنىگە رازى بولۇشى، ئېرىنى گۇماندا تاشلايدىغان كىشىلەرنى ئۆيىگە كىرگۈزمەسلىكى، ئېرى مېھمان باشلاپ كەلسە، غودۇرىماستىن، قازان ـ قومۇشىنى قوپاللىق بىلەن ئىشلىتىپ ئاۋاز چىقارماستىن، ياخشى ئۈزۈتۈشى، ھەر قانچە بېتاب بولسىمۇ، ئۆيدە لازىمەتلىكلەر كەم بولسىمۇ چاندۇرماسلىقى لازىم. شۇنداق قىلسا ئېرى مېھماننىڭ ئالدىدا خىجىل بولمايدۇ ۋە ئايالىنىڭ ئىشىدىن رازى بولۇپ ئۇنى تېخىمۇ ياخشى كۆرىدۇ.

ئەرلەرمۇ ئاياللىرىنى خۇرسەن قىلىدىغان ئىشلارنى قىلىشى، ئۇلارغا ئانچە ـ مۇنچە ھەدىيە ئېلىپ كۆڭلىنى ئېلىشى، بەدەنلىرىنى پاكىزە تۇتۇشى، چىشلىرىنى تازىلاپ، خۇشپۇراق ئەتىرلەرنى ئىشلىتىش ئارقىلىق بەدەنلىرىدىكى تەر پۇراقلىرىنى يوقىتىپ تۇرۇشى، ئايالىنى سەسكەندۈرىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىقى لازىم.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئەر ـ ئاياللار ئوتتۇرىسىدا كۆڭۈلسىزلىك يۈز بېرىدىغان ئىشلاردىن ساقلىنىشنى ئۆگەتكەن. ئۆيدىكى ئاياللار ئەرلىرىنىڭ قاچان كېلىشىدىن خەۋەرى بولمىغاچقا، ئېرى ئۇشتۇمتۇت ئۆيگە كىرسە كۆڭلىگە ياقمايدىغان ئەھۋاللار يۈز بېرىشى مۇمكىن. مەسىلەن: بىر ئادەم سەپەرنىڭ مۇشەققەتلىرى ئىچىدە ئائىلىسىنى سېغىنىپ، ئىشتىياق بىلەن ئۆيگە كەلسە، ئايالى باشلىرى چۇۋۇق، كىيىملىرى كىر قارىغۇچىلىكى يوق ئولتۇرسا، ئېرىنىڭ ئۇ ئايالغا قارىغۇسى كەلمەيدۇ. بۇ ئەھۋاللار ھەر ئىككى تەرەپنىڭ كۆڭلىنى سوغىتىدۇ. ئەر ـ خوتۇن ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەتنى يوقىتىدۇ. بەزىدە ئائىلىنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىنى سەپەردىن كەلگەندە خەۋەرسىز ئۆيگە كىرىشتىن توسۇپ: «ئالدىرىماڭلار، خوتۇنلىرىڭلار باشلىرىنى تاراپ، بەدەنلىرىنى تازىلاپ، سۈننەت قىلىپ تەييارلىنىۋالسۇن، ئاندىن كىرىڭلار» دەپ، ھەممە ئۆيلەرگە جەڭچىلەرنىڭ قايتقانلىقىنى خەۋەر قىلىشقا ئادەم ئەۋەتكەن. يەنە بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەپەردىن كەلگەن كىشىنىڭ كېچىدە خەۋەرسىز ئۆيگە كىرىشىدىن توسقان.

دىمەك، يىراقتىن كەلگەن كىشى كېلىشتىن ئاۋۋال ئائىلىسىگە تېلىفون ياكى خەت ئارقىلىق خەۋەر بېرىۋېتىپ ئاندىن كېلىشى، ئاياللارنىڭ ئەرلىرىنى ياخشى قارشى ئېلىپ ھالىنى سورىشى، ئىشتىن ياكى سەپەردىن ھېرىپ ـ ئېچىپ كەلگەن ئادەمگە ئالدى بىلەن ئاز بولسىمۇ يەيدىغان بىر نەرسە ئىكرام قىلىشى، قىلىشىدىغان گەپ ـ سۆز بولسا ئېرى غىزالىنىپ، ھاردۇقى چىققاندىن كېيىن قىلىشى لازىم. مانا بۇ ئەڭ ئالى مەدەنىيەت ۋە ئائىلە ئىچىدىكى بەخت ـ سائادەتنىڭ ئاچقۇچىدۇر.

ئىسلامدىن باشقا ئائىلە ئىشلىرىغا بۇنچىلىك ئەھمىيەت بېرىدىغان، ئاياللارنىڭ شەنىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، ئېرىنىڭ جەۋرت ـ زۇلمىدىن ساقلايدىغان يەنە بىر دىن ياكى قانۇن ـ تۈزۈم بارمۇ؟ ب د ت دىن ئېلان قىلىنغان خەلقئارالىق كىشىلىك ھوقۇق بايانامىسىدىمۇ ئاياللار بۇنچىلىك كۆتۈرۈلگەن ئەمەس. اللە تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايىتىنى پىكىر يۈرگۈزۈپ ئوقۇغان كىشى بۇنى ئەلۋەتتە بىلىدۇ.

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرْهًا ۖ وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُواْ
بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ
فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُواْ شَيْـًٔا وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ وَإِنْ أَرَدتُّمُ ٱسْتِبْدَالَ زَوْجٍ
مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُواْ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ أَتَأْخُذُونَهُۥ بُهْتَـٰنًا وَإِثْمًا
مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَـٰقًا
غَلِيظًا ﴿٢١﴾ ﴾

﴿ئى ئىمان ئېيتقان زاتلار! ئاياللارغا زورلۇق قىلىپ، ئۇلارنى مىراس قىلىپ ئالماق (يەنى بىر ئادەمنىڭ قولىدىن يەنە بىر ئادەمنىڭ قولىغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان مال ئورنىدا قىلىۋالماق) سىلەرگە دۇرۇست بولمايدۇ؛ ئۇلار ئوپئوچۇق بىر پاھىشە ئىشنى قىلمىغان ھالەتتە، سىلەر ئۇلارغا بەرگەن مەھرىدىن بىر قىسمىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن، ئۇلارغا بېسىم ئىشلەتمەڭلار، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە

تىرىكچىلىك قىلىڭلار، ئەگەر ئۇلارنى ياقتۇرمىساڭلار سەۋر قىلىڭلار، چۈنكى سىلەر ياقتۇرمىغان بىر ئىشتا الله كۆپ خەيرىيەتلەرنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن. ئەگەر بىر خوتۇننى قويۇۋېتىپ، ئورنىغا يەنە بىر خوتۇننى ئالماقچى بولساڭلار، ئۇلارنىڭ بىرىگە مەھرى قىلىپ كۆپ مال بەرگەن بولساڭلارمۇ ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە قايتۇرۇۋالماڭلار. ئۇنى يالغان قارا چاپلاپ ۋە ئوچۇق زۇلۇم قىلىپ ئالامسىلەر؟ ئۆز ئارا خىلۋەتتە بولۇشقان تۇرساڭلار ۋە ئاياللار سىلەردىن نىكاھ ئەقدىدىن ئىبارەت مۇستەھكەم ئەھدە ئالغان تۇرسا، ئۇنى قانداقمۇ قايتۇرۇۋالىسىلەر؟﴾ [سۈرە نىسا: 19، 20، 21 ـ ئايەتلەر]

الله تائالا بىزلەرنى ئائىلە ئىچىدە ئۆز ئارا مېھرى ـ مۇھەببەت بىلەن راھەت ـ پاراغەتلىك ۋە بەخت ـ سائادەتلىك تۇرمۇش كەچۈرگىلى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

74 ـ ھەدىس

ئۆلۈككە ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشنىڭ دۇرۇس ئەمەسلىكى توغرىسىدا

عن زينبَ بِنتِ أبي سَلَمةَ رضي الله عنهما قالت : "دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم حِينَ تُوُفِّيَ أَبُوهَا أَبُو سُفْيَان بن حَرْب، فَدَعَتْ بِطِيبٍ فِيهِ صُفْرَةُ خُلُوقٍ أَوْ غَيْرُهُ، فَدَهَنَتْ مِنْهُ جَارِيَةً ثُمَّ مَسَتْ بِعَارِضِيهَا ، ثُمَّ قَالَتْ : "وَاللهِ مَالِي بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ الله صلى الله عليه وسلم يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ : «لا يَحِلُّ لامرَأَةٍ تؤمنُ بالله واليومِ الآخرِ أَنْ تُحِدَّ على ميِّتٍ فوق ثلاثٍ لَيَالٍ إلاَّ على زوجٍ أربعةَ أشهرٍ وعشرًا» قالت زَيْنَبُ : "دخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ رضي الله عنها حِينَ تُوُفِّيَ أَخُوهَا فَدَعَتْ بِطِيبٍ فمستْ منه ثم قالت : "أما واللهِ مالي بالطيب من حاجةٍ غيرَ أني سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه و سلم يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ : «لا يَحِلُّ لامرَأَةٍ تؤمنُ بالله واليومِ الآخرِ أنْ تُحِدَّ على ميِّتٍ فوق ثلاثٍ لَيَالٍ إلا على زوجٍ أربعةَ أشهرٍ و عشرًا»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ سەلەمەنىڭ قىزى زەينەب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالى ئۇممۇ ھەبىبە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ دادىسى ئەبۇ سۇفيان ئىبنى ھەرب ۋاپات بولغان ۋاقىتدا ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم، ئۇ سېرىق رەڭلىك بىر خۇشبۇي نەرسىنى ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنىڭدىن بىر قىزچاقىقا سۈرۈپ قويۇپ ئاندىن ئۆزىنىڭ ئىككى مەڭزىگىمۇ سۈرۈپ مۇنداق دېدى: ”الله بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ خۇش پۇراققا ھاجىتىم يوق ئىدى، بۇنى شۇنىڭ ئۈچۈن ئىشلەتتىمكى، مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ: «اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالنىڭ مېيىتكە ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشى ھالال بولمايدۇ، ئەمما ئېرى ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭغا تۆت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتسا بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.“ دىدى.

ئاندىن ئەبۇ سەلەمەنىڭ قىزى زەينەب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: "مەن زەينەب بىنتى جەھش رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ قېرىندىشى ۋاپات بولغان چاغدا، ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم، ئۇ خۇش پۇراق ئەكەلدۈرۈپ ئىشلەتتى، ئاندىن مۇنداق دېدى: "اللە بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ خۇش پۇراققا ھاجىتىم يوق ئىدى، لېكىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ:«اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالنىڭ مېيىتكە ئۈچ كېچە - كۈندۈزدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشى ھالال بولمايدۇ، ئەمما ئېرى ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭغا تۆت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتسا بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم" دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5209]

ئىزاھات:

اللە تائالا شۇنداق مۆمىنە ئاياللارغا رەھىم قىلسۇنكى، ئۇلار بۇيرۇلغان ئىشلىرىنى كامىل ئادا قىلىدۇ، توسالغان ئىشلاردىن قەتئىي يانىدۇ. ئۇلار اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئەمرىگە ئەستايىدىللىق بىلەن ئەمەل قىلىدۇ :

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ ﴾

﴿اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان چاغدا، ئەر - ئايال مۆمىنلەرنىڭ ئۆز ئىشىدا ئىختىيارلىقى بولمايدۇ (يەنى اللە ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان ئىكەن، ھېچ ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشىغا بولمايدۇ)، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسا، ھەقىقەتەن ئۇ ئوپئوچۇق ئازغان بولىدۇ.﴾ [سۈرە ئەھزاب:36 - ئايەت]

ئەنە شۇ ئۆلگىلىك ئاياللارنىڭ بېشىدا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرى پاكدامەن ئانىلىرىمىز كېلىدۇ. ھەزرىتى ئۇممۇ ھەبىبە رەزىيەللاھۇ ئەنھا دادىسى ۋاپات بولۇپ ئۈچ كۈندىن كېيىن خۇش پۇراق ئىشلەتكەن. شۇنىڭدەك ھەزرىتى زەينەب رەزىيەللاھۇ ئەنھا قېرىندىشى ئۆلۈپ كېتىپ ئۈچ كۈن توشقاندىن كېيىن خۇش پۇراق ئىشلەتكەن. ھالبۇكى ئۇلارنىڭ خۇش

پۇراق ئىشلىتىشكە ھېچ ئېھتىياجى يوق ئىدى ۋە ئۇنى ياقتۇرمايتتى. لېكىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىپ شۇنداق قىلغان. ھالال ـ ھارامنى بىلىش، كىتابلار يېزىش، مۇنبەرلەردە سۆزلەش ناھايىتى ئاسان. مۇھىم بولغىنى ئۆزىنىڭ بېشىغا كەلگەندە، مۇشۇ ئانىلىرىمىزغا ئوخشاش بۇيرۇلغان ئىشنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئىجرا قىلىشتۇر.

بۇ ھەدىستىن شۇنى بىلىمىزكى، ئۆلۈپ كەتكەن كىشىگە مەيلى يېقىن مەيلى يىراق بولسۇن پەقەت ئۈچ كۈن ھازا تۇتۇش دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنىڭدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇش دۇرۇس ئەمەس. لېكىن ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال تۆت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتىدۇ. بۇ بولسا مەزكۇر ئايالنىڭ ئىددەت مۇددىتى بولۇپ قۇرئان كەرىمدە بەلگىلەنگەندۇر.

ھازا تۇتۇش ـ ـ ساددا كىيىم ـ كېچەك كىيىش، ئەتىر ۋە باشقا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىشلەتمەسلىك، زىنەت بويۇملىرى ئىشلەتمەسلىك ۋە ياتلىق بولۇشقا تەشەببۇس قىلماسلىقتىن ئىبارەتتۇر. بەزىلەرنىڭ قىلغىنىدەك بېلىگە ئاق يوتا باغلاش، چاچ ـ ساقىلىنى چۇشۇرمەسلىك كېرەك ئەمەس. بەزى يەرلەردىكى ئۇيغۇرلاردا ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايالنىڭ بىر يىل ھازا تۇتۇپ ياتلىق بولماي ئولتۇرۇشى ئادەت بولۇپ قالغاچقا، بىر يىل توشماستا ياتلىق بولماقچى بولغان ئاياللار جەمئىيەتتە ئەيىبلاشقا ئۇچرايدۇ. بۇ خاتا ئادەت بولۇپ تۈزىتىش لازىم. چۈنكى بۇ ئادەت ھەم اللە تائالانىڭ ئەمرىگە خىلاپ، ھەم كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ ﴾

﴿ئىچىڭلاردا ئۆزى ۋاپات بولۇپ ئاياللىرى قېلىپ قالغان كىشىلەر بولسا، ئاياللىرى تۆت ئاي ئون كۈن ئىددەت تۇتۇشى لازىم. ئىددەتنى توشقاندىن كېيىن ئۆزلىرى توغرۇلۇق قائىدە بويىچە ئىش قىلسا، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ﴾ [سۈرە بەقەرە:234 ـ ئايەت]

دېمەك، ئېرى ۋاپات بولغان ئايال تۆت ئاي ئون كۈن توشقاندىن كېيىن چىرايلىق كىيىم ـ كېچەكلىرىنى كەيسە، ياتلىق بولسا بولىدۇ. بۇ ئۇ ئايالنىڭ ھەققى بولۇپ، ھېچ كىمنىڭ ئۇنى ئەيىبلاش ھوقۇقى يوق. شۇنىڭدەك ئەرنىڭ تۇغقانلىرىنىڭ ئۇ ئايالغا ھۆكۈمرانلىق قىلىش، ئۇنى ئۆلگەن ئېرىنىڭ قېرىندىشىغا ياكى تۇغقانلىرىدىن بىرىگە ياتلىق بولۇشقا زورلاش ھوقۇقى يوق. ئۇ ئايال ھۆر بولۇپ خالىغان كىشىگە ياتلىق بولۇش ھوقۇقىغا ئىگە. ئۇ مىراس قىلىنىدىغان مال ئەمەس. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرْهًا ﴾

﴿ئى ئىمان كەلتۈرگەن زاتلار! ئاياللارغا زورلۇق قىلىپ، ئۇلارنى مىراس قىلىپ ئالماق سىلەرگە دۇرۇس بولمايدۇ.﴾ [سۈرە نىسا:19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

يەنە بىلىشكە تېگىشلىك ئىش شۇكى، ئىددەت ئىچىدىكى ئاياللار كىيىدىغان مەخسۇس كىيىم بەلگىلەنگەن ئەمەس، ئاق ياكى قارا كىيىم كىيىش كېرەك دەيدىغان بىر قائىدە يوق، پەقەتلا يېڭى تىكىلگەن، زىننەتلىك كىيىم كەيمىسە، قانداق رەڭلىك كىيىم كەيسە بولىدۇ.

نۆۋەتتە كەلگەن ئىكەن شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتەيلىكى، ئۆلۈپ كەتكەن كىشى ھەققىدە، يەتتىسى، يىگىرمىسى، پەيشەنبىسى، قىرقى، يىلى دەيدىغان نەزىر ـ چىراقلار ئىسلامدا بەلگىلەنگەن ئەمەس. ئىسلامدا مەۋجۇد بولغان نەزىر ـ كىشى خالىغان چاغدا، بىرەر نامرات، ئاجىز بىچارىلەرگە ئاز ياكى كۆپ ياردەم قىلىپ، شۇنىڭ ساۋابىنى ئۆلۈپ كەتكەن تۇغقىنى ئۈچۈن ئاتىسا بولىدۇ. ناماز ئوقۇپ، قۇرئان ئوقۇپ، روزا تۇتۇپ، ھەج ـ ئۆمرە قىلىپ ساۋابىنى ئاتىسا، ئۆلۈكلەرگە پايدىسى بولىدۇ. ئەمما مانچە كۈن بولغاندا مۇنداق قىلىش كېرەك دېگەندەك نەزىر ـ چىراقلار، ھەر خىل ئۆرپ ـ ئادەتلەر كىشىلەرنىڭ بوينىغا مىنىپ جان باقىدىغان، موللا قىلىپىغا كىرىۋالغان چىلبۆرىلەرنىڭ چىقارغان يامان ئادىتى بولۇپ بىدئەتتۇر. مەن مۇسۇلمان دېگەن كىشى مۇنداق بىدئەت ئىشلاردىن يىراق تۇرۇشى لازىم.

الله تائالا بىزلەرگە ھەقنى تونۇپ ئەمەل قىلىدىغان ئىسلامىي ئاڭ ۋە كۈچ ـ قۇۋۋەت بەرسۇن.
ئامىين !

75 . ھەدىس

ئېمىلداش ئاپال بىلەن ئۆيلىنىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا

عَن ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما "أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم أُرِيدَ عَلَى ابْنَةِ حَمْزَةَ فقال «إِنَّهَا لاَ تَحِلُّ لِي إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، ويَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ الرَّحِمِ، وفى لفظ: مِنَ النَّسَبِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھەمزىنىڭ قىزىنى نىكاھىغا ئېلىش تەلەپ قىلىنغاندا، مۇنداق دېگەن: **«ئۇ ماڭا ھالال بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ مېنىڭ ئېمىلداش بىر تۇغقىنىمنىڭ قىزى، نەسەبدىن ھارام بولغانلارنىڭ ھەممىسى ئېمىلداشلىق سەۋەبى بىلەن ھارام بولىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:3538]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىستىكى ۋەقە مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆمرە قىلىپ مەككىدىن قايتقاندا، ھەزرىتى ھەمزە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئۇلارغا قوشۇلدى. ئۇ مەدىنىگە ھىجرەت قىلالمىغان ئاجىز ساھابىلەردىن بولۇپ، دادىسى ھەمزە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوھۇد ئۇرۇشىدا شېھىت بولغانلىقى ئۈچۈن ھىمايە قىلىدىغان كىشىسى يوق ئىدى، شۇڭلاشقا ئۇنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئۇنى كاپالىتىگە ئېلىش ئۈچۈن تالىشىپ قالدى. ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "ئۇ مېنىڭ تاغامنىڭ قىزى، ئۇنى مەن ئېلىپ كەلدىم، ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىشقا مەن ھەقلىق" دېدى. ھەزرىتى جەفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "ئۇ مېنىڭ تاغامنىڭ قىزى، ئۇنىڭ ھاماچىسى مېنىڭ قولۇمدا، ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىشقا مەن ھەقلىقراق" دېدى. ھەزرىتى زەيد ئىبنى ھارىسە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "ئۇ مېنىڭ دىنىي قېرىندىشىمنىڭ قىزى، ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىشقا مەن

ھەقلىق" دېدى. ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە "ئۇنى ھىمايە قىلىشقا سىز ھەممىدىن ھەقلىقراقسىز، ئۇنى نىكاھىڭىزغا ئالسىڭىز بولمامدۇ؟" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ھالال بولمايدىغانلىقىنى، چۈنكى ئۆزىنىڭ ھەمزە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئېمىلدەش ئىكەنلىكىنى بايان قىلغاندىن كېيىن ئۇنى ھەزرىتى جەفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ كاپالىتىگە بېرىپ: **«ھامماچا ئانىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ»** دېگەن.

بۇھەدىستىن تۆۋەندىكى ئۈچ ھۆكۈم چىقىدۇ:

1 ـ قىز تەرەپنىڭ ئوغۇلغا ئۆيلىنىشنى تەلەپ قىلىشى. جەمئىيىتىمىزدە ئۆيلىنىشنى ئوغۇل تەرەپنىڭ تەلەپ قىلىشى ئادەت بولۇپ قالغاچقا، گويا قىز تەرەپنىڭ ئوغۇلغا تەلەپ قويۇشى ئەيىب ئىش دەپ قارىلىدۇ. ھالبۇكى دىندار، گۈزەل ئەخلاقلىق، تەقۋادار كىشىگە تەكلىپنىڭ قىز تەرەپتىن كېلىشى ئەيىبلىنىدىغان ئىش ئەمەس. چۈنكى قىز تەرەپ ھەر دائىم قىزىنىڭ ئىستىقبالىنى كۆزلەيدۇ. شۇڭلاشقا قىزىنىڭ ئىستىقبالى ياخشى بولىدىغان كىشىگە ئۆزى خىرىدار بولۇش ناھايىتى ياخشى ئادەت. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ساھابە كىراملار شۇنداق قىلاتتى. مەسىلەن: ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى سەفىيەنىڭ ئېرى بەدرى غازىتىدا شېھىت بولغانىدى، ئۇنىڭ ئىددىتى توشقاندىن كېيىن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قىزىنى ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا تەكلىپ قىلدى، ئۇ جاۋاب بەرمىدى. ئاندىن ئۇنى ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا تەكلىپ قىلدى. ئۇ ئايالى ـ ـ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قىزى رۇقىيە ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ سىڭلىسى ئۇممۇ كۇلسۇمنى نىكاھىغا ئېلىشنى ئۈمىد قىلىپ يۈرەتتى، شۇڭا ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلمىدى. بۇ ئىش ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ناھايىتى ئېغىر كەلدى. كېيىن سەفىيەنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نىكاھىغا ئالدى.

بەزىلەر قىزىنى مالدار، مەنسەپ بار ئادەمگە بەرسە بەختلىك بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ. ھالبۇكى پۇل ـ مال ۋە مەنسەپ دىنى سۇس، ئەخلاقى ناچار كىشىنىڭ قولىغا چۈشسە، ئۇنى مۇغەمبەر، ھاكاۋۇر، گەردەنكەش قىلىپ قويىدۇ. ئۇنداق ئادەملەر ئۆزىنىلا ئويلايدۇ، باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنمەيدۇ،

چۈشىنىشىنىمۇ خالىمايدۇ. ئۇنداقلارنىڭ قولىغا چۈشكەن قىز ھاياتى بويىچە خورلۇق ئىچىدە ئېزىلىدۇ. قەتئىي بەختلىك بولالمايدۇ. ئەمما مەنسۇى بولمىسىمۇ، مال ـ دۇنياسى ئاز بولسىمۇ، دىندار، اللەدىن قورقىدىغان، گۈزەل ئەخلاقلىق كىشىگە ياتلىق بولغان قىز ھەقىقىي بەختلىك بولالايدۇ. چۈنكى ئۇنداق كىشىلەر باشقىلارنى قەدىرلەيدۇ، كۆڭلىنى چۈشىنىدۇ، دەردىگە دەرمان ـ رەنجىگە شىپا بولالايدۇ. تۇرمۇشى ئاددى بولسىمۇ كۆزى توق، كۆڭلى خاتىرجەم، ھۇزۇرلۇق ياشايدۇ. مېھرى ـ مۇھەببەت، بەخت ـ سائادەت دېگەن ئەنە شۇنداق كىشىلەردە بولىدۇ. شۇڭا اللە تائالا بۇ نوقتىغا دىققىتىمىزنى تارتىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّۚ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡۗ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْۚ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡ ﴾

《ئى مۇسۇلمانلار! مۇشرىك ئاياللار ئىمان ئېيتمىغىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئالماڭلار. ھۆر، مۇشرىك ئايال (ھۆسن ـ جامالى ۋە مېلى بىلەن) سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىمۇ، مۆمىن دىدەك، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن ئارتۇقتۇر. مۇشرىك ئەرلەر ئىمان ئېيتمىغىچە ئاياللارنى ئۇلارغا ياتلىق قىلماڭلار. ھۆر مۇشرىك ئەر (مەنسۇى ۋە مېلى بىلەن) سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىمۇ، مۆمىن قۇل، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن ئارتۇقتۇر.》 [سۈرە بەقەرە: 221 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

2 ـ بالىغا ئۇنى بېقىشتا ھاماچىنى ئانىنىڭ ئورنىدا قىلىش. بالىغا ئەڭ شەپقەتلىك كىشى ئانا، ئۇنىڭدىن قالسا ئانىنىڭ ئانىسى، ئۇنىڭدىن قالسا ئانىنىڭ ئاچا ـ سىڭىللىرى (ھاماچا) دۇر. ئەگەر ئانا قايسى سەۋەبتىن بالىسىنى ھىمايىسىگە ئالالمايدىغان ئەھۋال بولۇپ قالسا، شەرىئەت بالىنى ئاۋۋال ئانىنىڭ ئانىسىغا، ئۇ بولمىسا ئانىنىڭ ئاچا ياكى سىڭلىسىغا بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن دادىنىڭ ئانىسى ۋە ئاچا ـ سىڭىللىرىغا بېرىدۇ.

3 ـ نەسەبدىن ئۆيلىنىش ھارام بولغانلارنىڭ ھەممىسى ئىمىلداشلىقتىن ھارام بولىدۇ. نەسەبتىن ئۆيلىنىش ھارام بولىدىغانلار تۆۋەندىكىلەر:

ئانا ۋە ئۇنىڭ ئاچا ـ سىڭىللىرى، ئاتىسىنىڭ ئاچا ـ سىڭىللىرى، بىر تۇغقان ئاچا ـ سىڭىللار ۋە ئۇلارنىڭ قىزلىرى، ئوغۇل بىر تۇغقانىنىڭ قىزلىرى، ئۆز ۋە ئۆگەي قىزلىرى، قىز نەۋرىلىرى قاتارلىقلاردۇر. مانا مۇشۇ يۇقىرىدا ساناپ ئۆتكەنلىرىمىزنىڭ ھەممىسى ئېمىلداشلىقتىن ھارام بولىدۇ.

ئالىملارنىڭ ئېمىلداشلىق ھەققىدە كۆپ تەتقىقاتلىرى بولۇپ، بىلىشكە تېگىشلىك مەسىلە شۇكى، ئېمىلداشلىقنىڭ سابىت بولۇشى ئۈچۈن بالا ئىككى ياشقا توشماستا ئەمگەن بولۇشى شەرت. ئەگەر ئىككى ياشقا توشقاندىن كېيىن ئەمسە، ئېمىلداشلىق سابىت بولمايدۇ. چۈنكى اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ئېمىتىش مۇددىتىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ :

﴿ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ﴾

﴿ئانىلار بالىلارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم.﴾ [سۈرە بەقەرە:233 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

اللە تائالا ھەق يولدا مېڭىپ ئۆز رازىلىقىغا ئېرىشكىلى نېسىپ قىلسۇن. ئامىين!

76 . ھەدىس

الله تائالاغا ئەڭ ياخشى كۆرۈلىدىغان ئەمەللەر توغرىسىدا

عَنِ ابنِ مَسعودٍ رضي الله عنه قال : "سَأَلْتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم : أَيُّ الأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟" قال : «اَلصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا» قُلْتُ : "ثُمَّ أَيٌّ؟" قال : «بِرُّ الوَالِدَيْنِ» قُلْتُ : "ثُمَّ أَيٌّ؟" قال : «اَلْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن اللە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىش قايسى؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللاھ: «ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇلغان ناماز» دېدى. "ئاندىن قالسىچۇ؟" دېدىم. رەسۇلۇللاھ: «ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىش» دېدى. "ئاندىن قالسىچۇ؟" دېدىم. رەسۇلۇللاھ: «اللە يولىدا جىھاد قىلىش» دېدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:214]

ئىزاھات :

بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە اللە تائالا ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئەمەللەردىن ئۈچ ئىشنى تەرتىپ بويىچە بايان قىلىدۇ. ئۇنىڭ بىرىنچىسى ۋە ئەڭ ئەۋزىلى ئۆز ۋاقتىدا تەلەپكە لايىق ئادا قىلىنغان ناماز.

ناماز ـ ـ بەندىنىڭ اللە تائالا بىلەن بولغان ئالاقىسى ۋە ئۇچرىشىشىدۇر. بەندىنىڭ تاھارەت ئېلىپ جەينامازغا كەلگەنلىكى اللە تائالاغا چىن دىلىدىن چوڭقۇر ھۆرمەت بىلدۈرۈش، اللە تائالانىڭ ھۇزۇرىدا قول باغلاپ تۇرۇپ، ئۇنىڭغا مۇناجات قىلىش، بارلىق تىلەك، ئارزۇلىرىنى بىۋاسىتە اللە تائالانىڭ ئۆزىدىن تىلەش دېگەنلىكتۇر. نامازنىڭ ماھىيىتى قۇرۇق ھەرىكەتلەردىن ئىبارەت ئەمەس. نامازدا ئىجرا قىلىنىدىغان ھەر بىر ھەرىكەتنىڭ چوڭقۇر مەنىسى بار. تاھارەت ئېلىپ جەينامازغا كەلگەنلىك، ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىن تازىلىنىپ اللە تائالانىڭ ھۇزۇرىغا چىقىش،

اللـه تائـالا بىلـەن بىۋاسـىتە كۆرۈشۈشـكە ئاتلىنىـشـتۇر. نامازغا باشـلىغاندىن كېيىـن اللـه تائـالانىڭ ئـۆزىنى قوبـۇل قىلغـانلىقىنى، ھـازىر اللـه تائـالانىڭ ھۇزۇرىـدا تۇرىۋاتقـانلىقىنى ھـېس قىلىـپ، سـۇر باسقان ھالدا دەرھال قـول بـاغلاپ اللـه تائالاغـا چوڭقـۇر تـەزىم بىلـەن ھۆرمـەت بىلدۈرىـدۇ. قۇرئـاندىن بىلگــەن ئايەتلــەرنى ئوقــۇپ، ئــۆزىنىڭ قــانچىلىك ئــاجىز ۋە گــۇناھكارلىقىنى، اللــه تائــالانىڭ كـاتتىلىقىنى، ئۇلۇغلىقىـنى ھـېس قىلىـپ، ھۆرمـەت بىلدۈرۈشـتە تـېخىمۇ ئىلگـىرلەپ، قـەددى - قامىتىنى ئەگىپ رۇكۇ قىلىدۇ. رۇكۇدىن باش كۆتەرگەندىن كېيىن، اللە تائالانىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئـاجىز، ھـېچ نەرسىگـە ئەرزىمـەيدىغان بىـر مـەخلۇق ئىكـەنلىكىنى ئىپـادىلەش ئۈچـۈن، يەرگـە پېشانىسىنى قويۇپ بارلىق ۋۇجۇدى ۋە ئىچكى ھېسسىياتلىرى بىلەن پەرۋەردىگـارىغا چوڭقـۇر ھۆرمـەت بىلدۈرىدۇ. اللە تائالاغا ھۆرمەت بىلدۈرۈشتە بەندىنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئەڭ يۇقىرى ئىش سـەجدە قىلىشتۇر. ئىنسانىنىڭ اللە تائالاغا ئەڭ يېقىن بولغان ۋاقتى سەجدە قىلغان ھالىتىدۇر.

ناماز ئـەينى زامـاندا اللـه تائالاغـا ئىلتىجا قىلىـپ دۇئـا قىلىشـتۇر. مانا مۇشـۇنداق نېمـە ئىـش قىلىۋاتقـانلىقىنى بىلىـپ ۋە ھـېس قىلىـپ تـۇرۇپ ئوقۇغـان نامـاز ھەقىقەتـەن تەلەپكە لايىـق ئـادا قىلىنغان نامازدۇر. بـۇ شـەكىلدە ئـادا قىلىنغـان نامـاز ئىنسـاننى ياخشـىلىققا ئۈنـدەپ، قەبىھ يامـان ئىشلارنى قىلىشتىن ۋە گۇناھ - مەسىيەتلەردىن توسىدۇ. اللە تائالا:

﴿ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ﴾

﴿نامـاز ھەقىقەتـەن قەبىـھ ئىشـلادىن ۋە گـۇناھلاردىن توسـىدۇ﴾ دېگـەن. [سـۈرە ئەنكەبۇت:45 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

2 - ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش. ئىنسان تونۇپ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك ئەڭ چوڭ ۋە ئەڭ ئۇلۇغ ھەق اللە تائالانىڭ ھەققىدۇر. ئۇنىڭدىن قالسلا ئەڭ چوڭ ھەق ئاتـا - ئـانىلارنىڭ ھـەققىدۇر. ئاتا - ئانا ئىنسانىنىڭ يوقلۇق ئالىمىدىن ۋۇجۇدقا كېلىپ مەۋجۇدىيەت ئالىمىنىڭ ئايدىڭلىقىغا كـۆز ئېچىشىغا سەۋەبچى بولدى ۋە ئۇ چوڭ بولۇپ ئۆز كۈچىگە تايانغۇدەك ھالەتكە كەلگـۈچە ئۇنـى مـىڭ بىر مۇشەققەت ۋە قىيىنچىلىقلار بىلەن باقتى. ئانىسـى ئۇنـى ئـون ئـاي قورسـىقىدا كـۆتۈرۈپ، ئـۆلۈم بىلـەن بـۇرۇن - بۇرۇنغا كـېلىپ تۇغـىدۇ. ئۇندىـن كېيىـن ئۇنـى ئىسسىـق سـۈتى بىلـەن ئىمىـتىپ،

بالىسىنىڭ راھىتى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ راھىتىدىن كېچىدۇ. ئانىسى بولسا ئانا ـ بالىنى ياخشى بېقىش يولىدا كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەيدۇ. ئۇنىڭ ئېھتىياجلىرىنى قامداش ۋە ئۇنى ئوقۇتۇپ قاتارغا قوشۇش ئۈچۈن يىللارچە دەپ تۇگەتكۈسىز جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزىدۇ. يىغىپ ئېيتقاندا ئانا ـ ئانا بالا ئۈچۈن پۈتۈن ھاياتىنى پىدا قىلىدۇ. ئۇلار بۇ پىداكارلىقلىرى بەدىلىگە بالىسىدىن ھېچنەرسە تەلەپ قىلمايدۇ ۋە بالىسىنى بېقىش يولىدا تارتقان دەرت ـ ئەلەملىرىدىن دادلانمايدۇ، زېرىكمەپ قالمايدۇ. دۇنيادا بۇنداق بەدەلسىز ياخشىلىق قىلىدىغان ئانا ـ ئانىدىن باشقا كىم بار؟ اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ئانا ـ ئانىنىڭ بالىسى ئۈچۈن تارتقان جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى خاتىرلىتىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ ﴾

﴿ئىنسانىنى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى قورسىقىدا ئۈستى ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. ئى ئىنسان! ماڭا ۋە ئاتا ـ ئاناڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان جايىڭ مېنىڭ دەرگاھىمدۇر.﴾ [سۈرە لۇقمان:14 ـ ئايەت]

﴿ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ﴾

﴿بىز ئىنسانىنى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنسانىنى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر.﴾ [سۈرە ئەھقاف: 15 ـ ئايەت]

اللە تائالا ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشنى، ئۆزىگە يالغۇز ئىبادەت قىلىش بىلەن بىرلەشتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ ﴾

﴿پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا - ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، ياكى ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلىمىگىن، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن، ئۇلارغا كامالى مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: «ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگەندەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن» دېگىن.﴾ [سۈرە ئىسرا: 23 - 24 - ئايەتلەر]

مانا بۇ ئايەتتە الله تائالا ئاتا - ئانىغا قانداق ياخشىلىق قىلىشنى تەپسىلى بايان قىلىدۇ. الله تەئاللاغا ئىبادەت قىلىش، ئۇنىڭ ئاتا قىلغان سانسىز نازۇ - نېمەتلىرىگە شۈكرى قىلىش بولغان ئىكەن، ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش، ئۇلارنىڭ بىزنى بېقىپ تەربىيىلەش يولىدا تارتقان جاپا مۇشەققەتلىرىگە رەھمەت ئېيتىپ قىلغان ياخشىلىقلىرىغا شۈكرى قىلىشتۇر. شۇڭا بۇ ئايەتتە ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش الله تائالاغا ئىبادەت قىلىش بىلەن بىرلىكتە تىلغا ئېلىنغان.

ئاتا - ئانىنىڭ بالىلار ئۈستىدىكى ھەققى بەك چوڭ بولۇپ، ئۇنى ئادا قىلىپ بولۇش مۇمكىن ئەمەس. بىر ئادەم ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا كېلىپ: ”مېنىڭ قېرىپ كەتكەن ئانام بار، ئۇنى كۆتۈرۈپ تۇرمىسام تاھارەت سۇندۇرالمايدۇ، مەن ھەر كۈنى ئانامنى بىر نەچچە قېتىم كۆتۈرۈپ تاھارەت قىلدۇرىمەن، ئۇنىڭ ئۈستۈمدىكى ھەققىنى ئادا قىلدىممۇ؟“ دەپ سورىغاندا، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”ياق، چۈنكى ئاناڭ سېنىڭ ياشىشىڭنى ئۈمىد قىلغان ھالدا سېنى ئاشۇنداق باققان، ھالبۇكى سەن ئۇنىڭدىن ئايرىلىشنى ئۈمىد قىلغان ھالدا شۇنداق قىلىۋاتىسەن“ دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مۇسۇلمان بولۇشى لازىم ئەمەس. غەيرى مۇسلىم ئاتا - ئانىلارغىمۇ ياخشىلىق قىلىش لازىم. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ ﴾

﴿ئەگەر ئاتا - ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىدە بولغىن.﴾ [سۈرە لۇقمان:15 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ھەزرىتى ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: "رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا مېنىڭ مۇشرىك ئانام يېنىمغا كەلگەن ئىدى، مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن: "ئانام مەندىن ياخشىلىق كۈتۈپ كەپتۇ، ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلسام بولامدۇ؟" دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللاھ: **«بولىدۇ، ئانىڭىزغا ياخشىلىق قىلىڭ»** دېدى."

3 - اللە يولىدا جىھاد قىلىش. جىھاد قىلىش يوقىرىسى دىن دۈشمەنلىرى بىلەن قوراللىق ئۇرۇش قىلىش، تۆۋىنى اللە تائالا رازىلىقىنى كۆزلەپ قىلغان بارلىق ئىش - پائالىيەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئەۋزەل جىھاد - - مېلى ۋە جېنى بىلەن اللە تائالا يولىدا دىنىنى ۋە ۋەتىنىنى قوغداش ئۈچۈن قوراللىق ئۇرۇش قىلىشتۇر. لېكىن بۇنىڭ شەرت - شارائىتلىرى ۋە ۋاقىت - زامانى باردۇر.

ھەدىستە نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئادا قىلىش، ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش ۋە اللە تائالا يولىدا جىھاد قىلىشتىن ئىبارەت ئۈچ ئىش تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، ئىسلامدا بۇيرۇلغان بارلىق ئەمەل - ئىبادەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ناماز بولسا، زاكات، روزا، ھەج ۋە باشقا بارلىق ئىبادەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلىش بولسا، بارلىق ئۇرۇق - تۇغقان ۋە باشقىلار بىلەن

ياخشى مۇئامىلە قىلىش ۋە گۈزەل ئەخلاقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. جىھاد بولسا، دىنى، ئۇممىتى ۋە ۋەتىنى ئۈچۈن قىلىدىغان بارلىق خىزمەتلەرنى ۋە پىداكارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

يۇقىرىدىكى ئىشلارنىڭ تىلغا ئېلىنىش تەرتىۋىمۇ ئالاھىدە ھىكمەتكە ئىگە. چۈنكى ئىمان ئېيتىپ مۇسۇلمان بولغان كىشىنىڭ ئەڭ ئاۋۋال قىلىدىغان ئىشى اللە تائالاغا ئىبادەت قىلىشتۇر. ئىبادەتلەرنىڭ ئەڭ بېشىدا ھەر كۈنى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇش كېلىدۇ. ناماز ۋە باشقا ئىبادەتلەرنى ئادا قىلغان كىشىنىڭ ئەخلاقى گۈزەل بولۇشى ۋە كىشىلەر بىلەن قىلىدىغان مۇئامىلىسى ياخشىلىنىشى كېرەك. ئاندىن چىن قەلبىدىن ئىشەنگەن مۇقەددەس دىنىنى ۋە سۆيۈملۈك ۋەتىنىنى دۈشمەنلەرنىڭ ھەر تۈرلۈك تەجاۋۇزلىرىدىن قوغدىشى، مۇداپىئە قىلىشى، كېرەك بولغاندا مېلىنى، جېنىنى پىدا قىلىشتىن چېكىنمەسلىكى لازىم. شۇنداق قىلغاندا ئاندىن ھەقىقىي مۇسۇلمان بولۇپ، اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ۋە مۇكاپاتلىرىغا ئېرىشەلەيدۇ، بولمىسا ئۇنىڭ مەن مۇسۇلمان دېگىنى ئەمەلىيىتى يوق قۇرۇق دەۋا بولۇپ قالىدۇ، خالاس.

اللە تائالا بىزنى ھەقىقىي مۇسۇلمان بولۇپ ياشاپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ بەخت ـ سائادىتىگە ئېرىشتۈرسۇن. ئامىين!

77 ـ ھەدىس

ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا

عن أبي هريرةَ رضي الله عنه قال: "جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ صلى الله عليه وسلم: فقال: "يَا رَسُولَ اللهِ! مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟" قَالَ: «أُمُّكَ» قَالَ: "ثُمَّ مَنْ؟" قَالَ: «أُمُّكَ» قَالَ: "ثُمَّ مَنْ؟" قَالَ: «أُمُّكَ» قَالَ: "ثُمَّ مَنْ؟" قَالَ: «ثُمَّ أَبُوكَ»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ: "ئى رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ ياخشىلىق قىلىشىمغا ئەڭ ھەقلىق كىشى كىم؟" دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: «**ئاناڭ**» دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ ئادەم: "ئاندىن قالسا كىم؟" دېدى. رەسۇلۇللاھ: «**ئاناڭ**» دېدى. ئۇ ئادەم: "ئاندىن قالسا كىم؟" دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: «**ئاناڭ**» دېدى. ئۇ ئادەم: "ئاندىن قالسا كىم؟" دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: «**ئاندىن قالسا ئاتاڭ**» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6452]

ئىزاھات :

ئىنسانلار كۆپ ھاللاردا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قىلغان ياخشىلىقىنى ئۇنچە لايىقىدا قەدىرلىمەيدۇ. ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىشقا سەل قارايدۇ. خوتۇنىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ ئاتا ـ ئانىسىدىن يۈز ئۆرۈيدىغان، ئۇلارنى دۇشكەلەيدىغان ئەھۋاللارمۇ جەمئىيەتتە كۆپ ئۇچرايدۇ. شۇڭلاشقا قۇرئان كەرىمدە بولسۇن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىدە بولسۇن، ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇغان ئەمرى ـ پەرمانلار كۆپتۇر. بۇ ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئانىنى ئۈچ قېتىم تىلغا ئېلىشىنىڭ ھېكمىتىنى ئۆلىمالار مۇنداق چۈشەندۈرىدۇ: بالا ئانىنىڭ ئۇنى بېقىش، تەربىيىلەش يولىدا تارتقان جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى ئۇنچە لايىقىدا ھېس قىلمايدۇ. چۈنكى ئانىسى ئۇنى قورسىقىدا كۆتۈرۈش، تۇغۇش، ئېمىتىش، كېچىلىرى ئۇخلىماي

ئۇنىڭغا قاراش قاتارلىق مىسلىسىز جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى بالا كىچىك چاغدا تارتقاچقا، بالا ئانىسىنىڭ ئۇ بىيباھا پىداكارلىقلىرىدىن خەۋەرسىزدۇر. بالا ئەقلىگە كىلىپ بىر نەرسىنى پەرق ئەتكۈدەك بولغاندا پەقەت دادىسىنىڭ ياخشىلىقلىرىنى كۆرىدۇ. چۈنكى دادىسى ئۇنىڭ كىيىم ـ كىچەك، يىمەك ـ ئىچمەك قاتارلىق بارلىق ئېھتىياجلىرىنى ئېلىپ تەييارلاپ بېرىدۇ، بازارغا بارسا پۇل بېرىدۇ. مەكتەپكە بارسا، دەپتەر، قەلەم ۋە باشقا بارلىق چىقىملىرىنى قىلىپ بېرىدۇ. ئانىسى تاماق ئېتىش، كىر يۇيۇشتىن ئىبارەت ئۆي خىزمەتلىرىنى قىلىدۇ. بۇ ھالەتتە بالا دادىسىنىڭ پىداكارلىقىنى كۆزى بىلەن كۆرگەنلىكى ئۈچۈن ئانىسىنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى كىچىك كۆرىدۇ. بىزنى ئاتىمىزلا باقىدىكەن دەپ ئويلايدۇ. ھالبۇكى، ئانىنىڭ تارتقا جەۋرى ـ جاپا، دەرت ـ ئەلەملىرى دادىنىڭ پىداكارلىقىدىن نەچچە ھەسسە كۆپتۇر. بۇنى بالا ھېس قىلمايدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئانىنى ئۈچ قېتىم تىلغا ئالغاندىن كېيىن ئاتىنى بىر قېتىم تىلغا ئالدى.

ئىككىنچىدىن: دادا بالىغا ئانچە بەك موھتاج بولمايدۇ. كۆپىنچە دادا ئۆز ئېھتىياجىنى ئۆزى قامداپ كېتەلەيدۇ. ئەمما ئانا ئاجىز، بىچارە بولغانلىقى ئۈچۈن بالىسىنىڭ ياردىمىگە دادىسىدىن بەكىراق موھتاج. شۇنىڭ ئۈچۈن ئانا ئۈچ قېتىم تىلغا ئېلىنغان بولۇشى مۇمكىن. اللە تائالامۇ قۇرئان كەرىمدە ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرىغاندىن كېيىن، ئانىنىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى بالىلارنىڭ كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ﴾

﴿بىز ئىنساننى ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرىدۇق، ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر.﴾ [سۈرە ئەھقاف: 15 ـ ئايەت]

ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىش: ئاللاھ تائالاغا ئاسىيلىق بولمايدىغان ھالەتتە ئۇلارنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىش، توسقان ئىشىدىن يېنىش، ئۇلارنى خۇرسەن قىلىدىغان ئىشلارنى قىلىش، ئۇلارنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇش، ئۇلارنىڭ دۈشمىنىگە دۈشمەن، دوستىغا دوست بولماسلىق، بىر نەرسە تەلەپ قىلسا بېرىش بىلەن بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم "دادام مېلىمنى تارتىۋالدى" دەپ شىكايەت قىلىپ كەلگەن كىشىگە، «سەن ۋە مېلىڭ داداڭنىڭ مۈلكى» دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئاللاھ تائالا بالىلارنىڭ ئۈستىگە ئاتا ـ ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشنى پەرز قىلغاندەك، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئۈستىگە ياخشى ئىشلاردا بالىلىرىغا ياردەم قىلىشنى، ئۇلارنى قۇدرىتى يەتمەيدىغان ئىشلارغا زورلىماسلىقنى، بالىلىرىنىڭ ئىشىنى قىيىنلاشتۇرماسلىقنى ۋاجىب قىلدى. بەزى ھەق ـ ھوقۇق بىلمەيدىغان، ئۈستىدىكى باشقىلارنىڭ ھەققى بىلەن كارى بولمايدىغان كىشىلەر بالىلىرىنىڭ پۈتۈن ئىشلىرىغا ئارىلىشىۋالىدۇ، ئۇلارنىڭ پىكىرلىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ، خاتالىقى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇرسىمۇ ئۆزىنىڭ قارىشىنى پايدىلىق، باشقىلارنىڭ پايدىلىق كۆز قاراشلىرىنى زىيانلىق دەپ قارايدۇ. بۇنداق ئادەملەر بالىلىرىغا زىيان سالىدۇ، ئۇلارنىڭ مەنپەئىتىنى بەربات قىلىدۇ. ئۇنداق كىشىلەرنىڭ خاتا ئىشلىرىغا ئىتائەت قىلىش بالىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىب ئەمەس. چۈنكى ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش ھەم ئۆزىگە ھەم ئاتا ـ ئانىسىغا زىيان كەلتۈرىدۇ. ئاتا ـ ئانىسىغا زىيان كەلتۈرمەيدىغان ئىشتا ئۇلارنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىش گۇناھ بولمايدۇ.

ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ: "ئوغلۇم ئابدۇللاھنى خوتۇنىڭنى قويۇۋەتكىن دېسەم ئۇنىمىدى" دەپ شىكايەت قىلغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئابدۇللاھقا: «ئاتاڭغا ئىتائەت قىلغىن» دېگەن. بۇ يەردە ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلىنى خوتۇنىنى قويۇۋېتىشكە بۇيرىشىدا ئەلۋەتتە چوڭ بىر سەۋەب بار. ئەمما ھەر قانداق ئاتا ـ ئانا يوقىلاڭ سەۋەبلەرنى باھانە قىلىپ بالىلىرىنى خوتۇنىنى قويۇۋېتىشكە بۇيرىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىپ خوتۇنىنى قويۇۋېتىشكە بولمايدۇ. بۇنى ئىمام ئەھمەد رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى شۇنداق چۈشەندۈرگەن. بىر كۈنى ئۇنىڭ يېنىغا بىر ئادەم كېلىپ: "دادام

خوتۇنۇڭنى قوپۇۋەتكىن دېسە، قانداق قىلىمەن؟" دەپ سورىغاندا، ئىمام ئەھمەد: "ئۇنى قوپۇۋەتمىگىن" دېگەن. ھېلىقى ئادەم: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ ئوغلىغا خوتۇنۇڭنى قوپۇۋەتكىن دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاتاڭغا ئىتائەت قىلغىن دېگەن ئەمەسمىدى؟" دېۋىدى، ئىمام ئەھمەد: "داداڭ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدەك بولغۇچىلىك قوپۇۋەتمىگىن" دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئىمام ئىبنى تەيمىيە - - رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى - - دىن "ئانىسى ئوغلىنى خوتۇنۇنى قوپۇۋېتىشكە ئەمرى قىلسا قانداق قىلىدۇ؟" دەپ سورىغاندا، "ئۇ كىشىنىڭ خوتۇنىنى قوپۇۋېتىشى دۇرۇس بولمايدۇ. بەلكى ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشى لازىم، خوتۇنىنى تالاق قىلىش ئانىغا ياخشىلىق قىلغانلىق ئەمەس" دەپ جاۋاب بەرگەن. مۆمىنە ئايالنىڭ كېلىنى بىلەن جېدەل چىقىرىش، ئوغلىنىڭ بالىلىرىنى ئۇرۇش، ئوغلىنىڭ ئۆيدىكى ئىشلارغا ئارىلىشىۋېلىش ئارقىلىق بالىسىنى ئىتائەتسىزلىككە چۈشۈرىشى توغرا ئەمەس. ئۆلىمالار: "ئاتا - ئانىنىڭ بالىلىرىنى ئۆزلىرى خالىمىغان كىشىلەر بىلەن نىكاھلىنىشقا زورلاش ھەققى يوق، ئەگەر بالا بۇ ئىشتا ئۇلارغا بويسۇنمىسا ئاتا - ئانىسىنى قاخشاتقان بولمايدۇ" دەيدۇ. دېمەك ئاتا - ئانىلارمۇ بالا - چاقىلىرىنىڭ ھېسسىياتىغا قارشى چىقىپ ئۇلارنى ئۆزلىرىگە ياندۇرماسلىقى لازىم.

بىر ئادەم رەسۇلۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ جىھادقا چىقىش ئۈچۈن رۇخسەت سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ: **«ئاتا - ئاناڭ ھاياتمۇ؟»** دېگەن. ئۇ ئادەم: "ھايات" دەپ جاۋاب بەرگەندە، رەسۇلۇللاھ: **«بېرىپ ئۇلارغا ياخشىلىق قىلغىن»** دېگەن. يەنى ئۇلارغا ياخشىلىق قىلساڭ جىھاد قىلغانىنىڭ ساۋابىنى ئالىسەن دېگەن بولىدۇ.

يەنە بىر كىشى يەمەندىن كېلىپ، رەسۇلۇللاھدىن جىھادقا چىقىشنى تەلەپ قىلغاندا، رەسۇلۇللاھ: **«يەمەندە كىمىڭ بار؟»** دەپ سورىدى. ئۇ ئادەم: "ئاتا - ئانام بار" دېدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئۇلار ساڭا رۇخسەت بەردىمۇ؟»** دەپ سورىدى. ئۇ ئادەم: "رۇخسەت بەرمىدى" دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ: **«ئۇنداق بولسا، ئۇلارنىڭ قېشىغا قايتىپ بېرىپ ئۇلاردىن رۇخسەت**

سورىغىن، رۇخسەت بەرسە جىھادقا چىققىن، ئەگەر رۇخسەت بەرمىسە ئۇلارغا ياخشىلىق قىلغىن» دېدى.

ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىش ئۇلارنى سۆيۈش، ھۆرمەتلەش، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلارغا داۋاملىق دۇئا قىلىش، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش چىقىملىرىنى ئۈستىگە ئېلىشتىن ئىبارەت بولىدۇ. بۇ ئىشلارنى قىلىشتا ئوغۇل ـ قىز، باي ـ كەمبەغەل، كۈچلۈك ـ ئاجىز ھەر كىشىنىڭ ئۆز ئىقتىدارىغا قاراپ بولىدۇ. ھەركىم قولىدىن قانداق ياخشىلىق كەلسە شۇنى قىلىش كېرەك. ئىسلامدا ھېچكىم كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا بۇيرۇلمايدۇ. ئاتا ـ ئانىغا ياخشىلىق قىلىشتا ھەممە ئادەم ئوخشاش بولىدىغان بىر نەرسە بار، ئۇ بولسىمۇ ئۇلار ھەققىدە ياخشى دۇئا قىلىشتۇر. ئاللاھ تائالا ئاتا ـ ئانىغا دائىم دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَقُل رَّبِّ ٱرۡحَمۡهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرٗا ﴾

﴿«ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن» دېگىن.﴾ [سۈرە ئىسرا: 24 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئاللاھ تائالا نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئاسىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ رَّبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيۡتِيَ مُؤۡمِنٗا وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ﴾

﴿پەرۋەردىگارىم! ماڭا، ئاتا ـ ئانامغا، مېنىڭ ئۆيۈمگە مۆمىن بولۇپ كىرگەن كىشىگە ۋە مۆمىن ئەرلەرگە، مۆمىن ئاياللارغا مەغپىرەت قىلغىن﴾ [سۈرە نۇھ:28 ـ ئايەت]

ئاللاھ تائالا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دادىسى ھەققىدە دۇئا قىلغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَمَا كَانَ ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ ﴾

﴿ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى ئۇنىڭغا ئىلگىرى قىلغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىدى.﴾ [سۈرە تەۋبە:114 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئادەم بالىسى ئۆلسە، ئۈچ ئىشتىن باشقا بارلىق ئەمەللىرى ئۈزۈلىدۇ. ئۇ ئۈچ ئىش: سەدىقە جارىيە، مەنپەئەتلىك ئىلىم ۋە ئۇنىڭغا دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى بالا.»

الله تائالا ئاتا ـ ئانىلارنىمۇ بالىلىرى ھەققىدە دۇئا قىلىشقا تەرغىب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ ﴾

﴿ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ئاياللىرىمىز ۋە ئەۋلادلىرىمىز ئارقىلىق شاتلىق بېغىشلىغىن، بىزنى تەقۋادارلارغا پېشۋا قىلغىن» دەيدۇ.﴾ [سۈرە فۇرقان:74 ـ ئايەت]

﴿ قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ ﴾

﴿ئى پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا ـ ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشىنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا جىمى گۇناھلاردىن تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن.﴾ [سۈرە ئەھقاف: 15 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئاتا ـ ئانا بالىلىرىغا قىلغان دۇئالىرىنى بالىلىرىغا ئىشىتتۈرۈپ قىلىشى ۋە بالىلارمۇ ئاتا ـ ئانىلىرى ھەققىدە قىلغان دۇئالىرىنى ئۇلارغا ئاڭلىتىپ قىلىشى ياخشى. بۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئاتا ـ ئانا، بالا ـ چاقا ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى ـ مۇھەببەت ئاشىدۇ. ۋاپات بولغان ئاتا ـ ئانىلار

بالىلىرىنىڭ دۇئالىرىدىن مەنپەئەتلەنگەندەك، ئۇلار ھەققىدە قىلغان سەدىقە ۋە باشقا ياخشى ئەمەللەردىنمۇ مەنپەئەتلىنىدۇ. بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ: "مېنىڭ ئانام ئۆلۈپ كەتتى، ئۇنىڭ ھەققىدە سەدىقە قىلسام ئۇنىڭغا پايدىسى بولامدۇ؟" دەپ سورىغان، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ھەئە، پايدىسى بولىدۇ»** دەپ جاۋاب بېرىۋىدى، ئۇ ئادەم: "گۇۋاھ بولۇڭ، مېنىڭ بىر بېغىم بار ئىدى، ئۇنى ئانام ھەققىدە سەدىقە قىلدىم" دېدى.

ئاتا - ئانىنىڭ دوست - يارانلىرىگە ياخشىلىق قىلىشمۇ ئاتا - ئانىغا ياخشىلىق قىلغانلىق جۈملىسىدىن بولىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئۇ ياخشىلىق بىلەن ياخشىلىق قىلغۇچىنىڭ ئاتا - ئانىسىنى ئەسلەپ رەھمەت تىلەيدۇ. ئىمام مۇسلىم ئابدۇللاھ ئىبنى دىنار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "بىر كۈنى مەككىنىڭ يولىدا ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا بىر سەھرالىق ئەرەب ئۇچرىغان ئىدى، ئابدۇللاھ دەرھال ئۇلىغىدىن چۈشۈپ ئۇنىڭغا سالام بېرىپ ھال - ئەھۋالىنى سورىدى، ئۇنى ئۆزى مىنگەن ئۇلاققا مىندۈردى ۋە بېشىدىكى سەللىسىنى چىقىرىپ ئۇنىڭ بېشىغا كەيگۈزۈپ قويدى. مەن اللە سىزگە ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن، ئۇ سەھرالىقلار ئازراق بىر نەرسىگىمۇ رازى بولىدىغۇ، دېدىم. ئابدۇللاھ: "بۇ ئادەمنىڭ دادىسى دادام ئۆمەرنىڭ دوستى ئىدى، مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: **«ياخشىلىقنىڭ ئەڭ ياخشىسى بالىنىڭ ئاتىسىنىڭ دوستلىرىنىڭ ئائىلىسىگە ياخشىلىق قىلىشىدۇر»** دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى."

اللە تائالا ئاتا - ئانىمىزغا قولىمىزدىن كەلگەن ياخشىلىقنى قىلىدىغان، ئۇلارنىڭ ھاياتىنى ئۆزىمىزنىڭ ھاياتىدىن ئەۋزەل بىلىدىغان ياخشى ئەۋلاتلاردىن بولغىلى نېسىپ قىلسۇن. ئەۋلادىمىزغا تەۋپىق - ھىدايەت بېرىپ ئاتا - ئانىسىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى بىلىدىغان ياخشى ئەۋلاتلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

78 . ھەدىس

ئاتا ـ ئانىلارنى قاخشىتىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا

عَن الْمُغيرةِ بنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه, عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الأُمِّهَاتِ, ووَأْدَ الْبَنَاتِ, ومَنْعًا وَهَاتِ, وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ, وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةِ الْمَالِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن: **«اللە سىلەرگە ئانىلارنى قاقشىتىشنى، قىزلارنى تىرىك كۆمۈشنى، بەرمەي ئېلىشنى ھارام قىلدى. پايدىسىز بەس مۇنازىرە قىلىشقىلارنى، كۆپ سوئال سورىشقىلارنى ۋە پۇل ـ مالنى ئىسراپ قىلىشقىلارنى يامان كۆرىدۇ.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5838]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئۈچ تۈرلۈك ئىشنى ھارام ۋە ئۈچ تۈرلۈك ئىشنى مەكرۇھ دەپ كۆرسەتتى. ھارام ئىشلارنىڭ بىرىنچىسى ئانىلارنى قاخشىتىش. بۇندىن ئىلگىرىكى ھەدىسلەردە ئاتا ـ ئانىلارغا ياخشىلىق قىلىش ھەققىدە توختالغان ئىدۇق، بۇ ھەدىستە بولسا ئاتا ـ ئانىلارنى بولۇپمۇ ئانىنى قاخشىتىشنىڭ ھارام ئىكەنلىكى ھەققىدە توختىلىمىز. ئانىلارنى قاخشىتىشنىڭ قانچىلىك يامان ئاقىۋەتكە ئېلىپ بارىدىغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى ھەدىسنى ئوقۇساق كۇپايە قىلار دەپ ئويلايمەن:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبى ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتۇق. بىر ئادەم كېلىپ: "بىر ياش يىگىت

سەكراتقا چۈشۈپ قالدى، ئۇنىڭغا ”لائىلاھە ئىللەللاھ“ دەڭ دېسەك دېيەلمەيۋاتىدۇ“ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئۇ ناماز ئوقۇياتتىمۇ؟»** دەپ سورىدى. ھېلىقى ئادەم: ”ھەئە، ناماز ئوقۇياتتى“ دەپ جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن رەسۇلۇللاھ ئورنىدىن تۇردى، بىزمۇ تۇردۇق. رەسۇلۇللاھ ئۇ بالىنىڭ قېشىغا كېلىپ: **«لائىلاھە ئىللەللاھ دەڭ»** دېدى. ئۇ: ”دېيەلمەيمەن“ دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: **«نېمىشكە؟»** دېدى. ”ئۇ ئانىسىنى قاخشىتاتتى“ دېيىشتى. رەسۇلۇللاھ: **«ئۇنىڭ ئانىسى تىرىكمۇ؟»** دېدى. ”ھەئە، تىرىك“ دەپ جاۋاب بېرىشتى سۈرۈندىكىلەر. رەسۇلۇللاھ: **«ئۇنى چاقىرىپ كېلىڭلار»** دېدى. بالىنىڭ ئانىسىنى چاقىرىپ كېلىشتى. رەسۇلۇللاھ ئۇ ئايالغا: **«بۇ سىزنىڭ بالىڭىزمۇ؟»** دېدى. ئايال: ”ھەئە“ دېگەندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ: **«سىز ئۇنىڭدىن رازىمۇ؟»** دېدى. ئايال: ”مەن ئۇنىڭدىن رازى ئەمەس“ دېدى. رەسۇلۇللاھ: **«چوڭ بىر ئوت يېقىلسا، ئاندىن سىزگە بالىڭىزدىن رازى بولسىڭىز قويۇپ بېرىمىز، بولمىسا ئۇنى موشۇ ئوتتا كۆيدۈرىمىز دېسە، بالىڭىزدىن رازى بولامسىز؟»** دېدى. ئايال: ”ئۇچاغدا رازى بولىمەن“ دېدى. رەسۇلۇللاھ: **«ئۇنداقتا ھازىر بالىڭىزدىن رازى بولغانلىقىڭىزنى ئېلان قىلىڭ»** دېدى. ئايال: ”ئى اللە! مەن سېنى ۋە پەيغەمبىرىڭنى گۇۋاھچى قىلىمەنكى، مەن بالامدىن ھەقىقەتەن رازى بولدۇم“ دېدى. ئاندىن رەسۇلۇللاھ بالىغا: **«ئى ئوغۇل! ئەشھەدۇ ئە للائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋەھدەھۇ لاشەرىكە لەھۇ، ۋە ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن ئابدۇھۇ ۋەرەسۇلۇھۇ دېگىن»** دېدى. ئۇ بالا كەلىمە شاھادەتنى ئوقىدى. ئاندىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«بۇ بالىنى دوزاخ ئوتىدىن قۇتقۇزغان اللەغا شۈكۈر»** دېدى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئاتا ـ ئانىڭلارنى قاخشىتىشتىن ھەزەر قىلىڭلار، جەننەتنىڭ خۇشپۇرىقى مىڭ يىللىق يىراقلىقتا پېتىدۇ، اللە بىلەن قەسەمكى، ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتقۇچى، سىلە ـ رەھىمنى ئۈزگۈچى، قېرى تۇرۇپ زىنا قىلغۇچى، تەكەببۇرلۇق بىلەن ئىشتىنىنى سۆرەپ ماڭغۇچى جەننەتنىڭ پۇرىقىنى پۇرىيالمايدۇ...»** دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: « **ئاتا ـ ئانىنى قاخشىتىشتىن باشقا ھەر قانداق گۇناھنىڭ جازاسىنى الله خالىسا قىيامەت كۈنىگە كېچىكتۈرىدۇ، الله ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتقۇچىنىڭ جازاسىنى ئۇ ئۆلۈشتىن ئىلگىرى مۇشۇ دۇنيادا نەخ بېرىدۇ.**»

دېمەك، ئاتا ـ ئانىلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماسلىق، ئۇلارغا قوپال مۇئامىلە قىلماسلىق، ئۇلارغا قاتتىق ئاۋاز بىلەن سۆز قىلماسلىق، بولۇپمۇ ياشىنىپ قالغاندا ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئاياش لازىم. چۈنكى ئىنسان قېرىغاندا بەك نازۇك، كىچىككىنە بىر ئىشقا خاپا بولىدىغان بولۇپ قالىدۇ.

يەنە شۇنى ئۇنۇتماسلىق كېرەككى، بۇگۈنكى ياشلار بىر كۈن قېرىپ، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ھالىغا چۈشۈپ قالىدۇ. ئەگەر ئۇلار بۇگۈن ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتسا، ئەتە بالىلىرى ئۇلارنى قاخشىتىدۇ. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئاتا ـ ئانىڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، بالىلىرىڭلار سىلەرگە ياخشىلىق قىلىدۇ**» دېگەن.

ھەدىستە كۆرسىتىلگەن ھارام ئىشنىڭ ئىككىنچىسى قىزلارنى تىرىك كۆمۈشتۇر. ئىسلامىيەتتىن بۇرۇن مەككىدىكى مۇشرىك ئەرەبلەر "قىزلار ئار ـ نومۇس كەلتۈرىدۇ ياكى نامراتلىق ئېلىپ كېلىدۇ" دېگەن باھانە بىلەن قىزلىرىنى تىرىك كۆمەتتى. قۇرئان كەرىمدە ئەرەبلەرنىڭ قىز پەرزەنتى بولسا قانچىلىك بىئارام بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلۡأُنثَىٰ ظَلَّ وَجۡهُهُۥ مُسۡوَدّٗا وَهُوَ كَظِيمٞ ۝٥٨ يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓۚ أَيُمۡسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ أَمۡ يَدُسُّهُۥ فِي ٱلتُّرَابِۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ۝٥٩ ﴾

﴿ئۇلارنىڭ بىرەرسىگە (خوتۇنىنىڭ) قىز تۇغقانلىق خۇش خەۋىرى يەتكۈزۈلسە، غەزەبلەنگەنلىكىدىن چىرايى قارىيىپ كېتىدۇ. يەتكۈزۈلگەن خەۋەرنىڭ يامانلىقىدىن ئۇ ئۆز قەۋمىگە كۆرۈنمەي يوشۇرۇنۇۋالىدۇ. ئاندىن نومۇسقا چىداپ قىزنى ساقلاپ قالامدۇ؟ ياكى ئۇنى تۇپا ئاستىغا تىرىك كۆمەمدۇ؟ شۇ ھەقتە ئويلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ھۆكمى ھەقىقەتەن نېمىدېگەن قەبىھ!﴾ [سۈرە نەھل: 58 ـ 59 ـ ئايەتلەر]

بىر كۈنى ساھابە كىراملاردىن بىرى مۇسۇلمان بولۇشتىن ئىلگىرى قىزىنى قانداق كۆمگەنلىكىنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە مۇنداق ھىكايە قىلىپ بەرگەن: «مېنىڭ چىرايلىق بىر قىزىم بار ئىدى، ئۇ 6 يېشىغا قەدەم باسقاندا ئانىسىغا: "قىزىڭنى چىرايلىق كىيىندۈرگىن، ئۇنى مېھمانغا ئېلىپ بارىمەن" دېدىم. ئانىسى مېنىڭ نېمە دېمەكچى بولغىنىمنى بىلەتتى. ئانىسى قىزىمنى چىرايلىق كىيىندۈرۈپ تەييارلىدى، مەن ئۇنى مېھمانغا ئاپىرىمەن دەپ ئېلىپ ماڭدىم. ئانىسى كۆز ياشلىرىنى دەريادەك ئاققۇزۇپ قالدى. كىچىك قىز بىر ئازدىن كېيىن تىرىك كۆمۈلىدىغانلىقىنى قەيەردىن بىلسۇن؟ ئۇ ناھايىتى خوشال ئەركىلەپ ماڭدى. مەن ئۇنى كۆمۈدىغان يەرگە ئېلىپ باردىم. چوڭقۇر ئورا كولىدىم، قىزىمۇ كىچىككىنە قوللىرى بىلەن ماڭا ياردەملەشتى ۋە ساقىلىمدىكى توپىلارنى تازىلايتتى. ئورا پۈتكەندىن كېيىن قىزىمنى ئورىغا چۈشۈرۈپ، ئۈستىگە توپا تاشلاشقا باشلىدىم. ئۇ دادا دەپ يىغلاپ قوللىرىنى سوزاتتى، ئېتەكلىرىمگە ئېسىلاتتى، لېكىن مەن پىسەنت قىلماي ئۇنى كۆمىۋەردىم. ئاخىرى قىزىم كىچىك قوللىرىنى ماڭا سوزۇپ، يالۋۇرۇپ يىغلىغانچە كۆمۈلدى.»

ئىككى ئالەمگە رەھمەت بولغان جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنى تۇتالماي يىغلاپ كەتتى ۋە ھېلىقى ساھابىنى **«يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ بەرگىن»** دېدى. مانا بۇ قەلبىدە ئىمان بولمىغان تاش يۈرەك ئىنساننىڭ ۋەھشىلىكىنىڭ دىرامىمىسى. بۇ ۋەھشىلىك جاھىلىيەت ئەرەبلىرىگىلا خاس ئەمەس، ئىسلامدىن نەسىۋىسى بولمىغان، ئاللە تائالاغا چىن ئىشەنمەيدىغان بارلىق ئىنسانلارغا ئام. ئىشەنمىسىڭىز دۇنيانىڭ ئەڭ مەدەنىيەتلىك ئىنسانلىرى بولغان، خەلقئارالىق كىشىلىك ھوقۇق، خەلقئارالىق ئاياللار ھوقۇقى، خەلقئارالىق باللار ھوقۇقى چىقارغان چوڭ دۆلەتلەرنىڭ ئافغانىستاندا، فەلەستىندە، ئىراقتا قانچىلىغان نارىسىدە قىزلارنى بومباردىمان قىلىپ ئۆلتۈرگەنلىكى، ئەر ـ ئايال، ياش ـ قېرى، چوڭ ـ كىچىك دېمەستىن مىدىرلىغانلا گەۋدىنى ئات! دەپ بۇيرۇق چۈشۈرگەنلەرنىڭ ئاشۇ ئەرەبلەردىن قەيىرى كەم؟ يەر ئاستى ۋە يەر ئۈستى ئاتوم تەجرىبىلىرى ئېلىپ بېرىپ، مىليونلارچە باللارنىڭ ئەيىبلىق تۇغۇلۇشىغا سەۋەب بولغانلارنىڭ ۋەھشىيلىكىگە نېمە دېگۈلۈك؟ يەنە كېلىپ بىكاردىن بىكارغا كىشىلەرنىڭ

زېمىنىنى بېسىۋېلىپ، يەرلىك خەلقنى تېرورىست دەپ مىخلاپ تۈرمىغا تاشلاپ، ۋەھشىلەرچە قىينىغان، يالغاچلاپ ئىنسانلىق غورۇرىنى دەپسەندە قىلغانلارنىچۇ؟

دېمەك، ئىسلام بولمىغۇچە ئىنسانلار ۋەھشىلىكتە يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن نەچچە ھەسسە ئېشىپ كېتىدۇ. ئىسلام ئەنە شۇنداق ۋەھشىلىكنى مېھرىبانلىققا، ناھەقچىلىكنى ئادالەتكە، زۇلۇمنى رەھمەتكە ئايلاندۇرۇلايدىغان بىرلا ئامىلدۇر. يەر يۈزىدە ئىسلام ئومۇملاشمايدىكەن ناھەق قان تۆكۈلۈش توختىمايدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم **«قىزلارنى تىرىك كۆمۈش سىلەرگە ھارام قىلىندى»** دېگەن سۆزى بىلەن كىشىلەرنى مەرھەمەتكە چاقىردۇ.

«جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش» دېگەن كىتابنىڭ ئاپتورى بۇ ھەدىسنىڭ شەرھىدە مۇنداق دەيدۇ: "مېنىڭ نەزىرىمدە، قىزلارنى ئوقۇتۇپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئىشلىرىنى ئۆگەتمەي ھايۋانلاردەك بولۇشىغا تاشلاپ قويۇش، ئۇلارنى ئۆلتۈرگەندىن يامان ۋە ئۇلار ئۇچۇن تىرىك كۆمگەندىنمۇ زىيانلىقراقتۇر. چۈنكى دادىسى ياخشى تەربىيىلىمىگەن، بىلىمسىز جاھىل خوتۇنلارنىڭ كۆيۈنچىسىنىڭ ھاياتىدا ھېچ ياخشىلىق يوق. ئۇنداق خوتۇنلار ھاياتتا يېيىش، ئىچىش ۋە باشقىلارغا كۆز - كۆز قىلىش ئۇچۇن خىلمۇ خىل كىيىم كىيىشتىن باشقىنى بىلمەيدۇ."

ھەدىستە ھارام دەپ كۆرسىتىلگەن ئىشنىڭ ئۈچىنچىسى بېخىللىق ۋە مال جۇغلاشتۇر. يەنى مالنىڭ قايسى يولدىن كېلىشىدىن قەتئىينەزەر، ھالال - ھارام ئىلغىماستىن مال جۇغلاش ۋە موھتاجلارغا ياردەم قىلماسلىق، اللە يولىدىكى خەيرلىك ئىشلارغا سەدىقە بەرمەسلىكتۇر. بېخىللىق قىلىپ سىقىۋېلىش جائىز بولمىغاندەك، ئىسراپخورلۇق قىلىپ پۇل - مالنى بۇزۇپ - چېچىش، ھارام ئىشلارغا پۇل سەرپ قىلىش، پايدىسىز يوللارغا پۇل خەجلەشمۇ دۇرۇس ئەمەس. توي - تۆكۈن، ئۆلۈم - يېتىم مۇراسىملىرىدا ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىش، ۋىجىركا قىلدۇق دەپ ھاراق ئىچىپ تانسا ئويناش ئىشلىرىغا پۇل خەجلەش، ئىسلامدا ھېچ ئاساسى بولمىغان نەزىر - چىراقلارنى چىقىرىۋېلىپ پۇل چىقىم قىلىش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئىسلامدا ھارام قىلىنغان ئىشلاردۇر. كۈنىمىزدە مۇسۇلمانلار شۇنداق بىر ھالەتكە چۈشۈپ قالدىكى، پەقەتلا كۆڭۈل ئېچىش مەقسىتى بىلەن مىڭلاپ پۇل چىقىم قىلىشتىن چېكىنمەيدۇ، ئىشكىنىڭ يېنىدىكى نامرات،

بىچارىلەرگە ياكى پۈتۈن ھاياتىنى ئاللە يولىدا بالا ئوقۇتۇش بىلەن ئۆتكۈزىۋاتقان ئۇستازلارغا ۋە تالىپلارغا ياردەم قىلىش دېسە، ئازغىنە ياردەم قىلىش ئېغىر كېلىپ بېخىللىق قىلىدۇ. بەرسىمۇ تىلەمچىگە بەرگەندەك ئازراق بىر نەرسە چىقىرىپ قويۇپ قاراپ ئولتۇرىدۇ. مۇشۇنداق ئىشلارنىڭ تۈپەيلى مۇسۇلمانلار غەيرى مۇسۇلمانلارنىڭ جازالىشىدىن قورقۇپ ئۆزىنىڭ مۈلكىگىمۇ ئىگە بولالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدى. مال ـ مۈلكىنى كېرەكسىز ئىشلارغا بۇزۇپ ـ چېچىپ، لازىم بولغان يەرگە بېخىللىق قىلمىغان بولسا بۇ كۈنگە قالمىغان بولاتتى.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يوقىرىدىكى ھەدىستە مەكرۇھ دەپ كۆرسەتكەن ئۈچ ئىشنىڭ بىرى پايدىسىز سۆز ـ چۆچەكلەردۇر. بۇ مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇشىغا ئەڭ زىيانلىق ئىشلار بولۇپ، بىھۇدە سۆز، غەيۋەت ـ شىكايەت، غەرەزلىك چاقچاق ۋە باشقىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر گېزىت خەۋەرلىرى، ئاخشىمى تىلىۋىزوردا كۆرگەن كىنولار، توپ مۇسابىقىلىرى ۋە ھاكازالار ھەققىدە گەپ سېتىپ ئولتۇرۇپ ئىشقا تەسىر يەتكۈزىدۇ. ئۆلىمالار بىر ـ بىرىنى تەنقىد قىلىش، سۇخەنچىلەرنىڭ توشۇپ كەلگەن گەپلىرىگە ئىشىنىپ تالاش ـ تارتىش پەيدا قىلىش بىلەن ئۆمرىنى ئۆتكۈزىدۇ. جامائەت مەسجىددىن چىقىپلا ئىمامنىڭ غەيۋىتىنى قىلىشقا، ئۇ يەر ـ بۇ يەرلەردىن ئاڭلىغان گەپلىرىنى مۇزاكىرە قىلىشقا باشلايدۇ. ئەنە شۇنداق بىھۇدە گەپ سۆزلەر بىلەن سائەتلەر بىكار ئۆتۈپ كېتىدۇ. بىكار ئۆتكەن ھەر بىر مىنۇت ئىنسان ئۈچۈن زىيانلىق، پايدا بەرمەيدىغان سۆز پۇشايمانلىق ئېلىپ كېلىدۇ. كۆپ سۆزلىگەن ئادەمنىڭ خاتالىقىمۇ كۆپ بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئىنسانلارنى يۈزىچە دوزاخقا تاشلايدىغان نەرسە ئۇلارنىڭ تىلى**» دېگەن.

يەنە بىرى تولا سوئال سوراش. سوئال سوراش بىلىمنىڭ ئاچقۇچى، ئىنسان بىلمىگەننى سوراش ئارقىلىق ئۆگىنىدۇ. لېكىن تولا سوئال سوراش ئىنسان ئۈچۈن بەزىدە زىيان ئېلىپ كېلىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام دەۋرىدە بىر كىشى ئۆلتۈرۈلگەن بولۇپ، قاتىلنى تېپىش قىيىن بولۇپ قالدى. ئاللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا بىر كالا ئۆلتۈرۈپ، ئۇنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۆلگەن كىشىگە ئۇرۇڭلار، ئۇ تىرىلىپ سىلەرگە قاتىلنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى دەپ بېرىدۇ، دەپ بۇيرىدى.

مۇسا ئەلەيھىسسالام قەۋمىگە ئاللاھ تائالانىڭ بۇ بۇيرۇقىنى يەتكۈزگەندە، ئۇلار بىر كالا ئۆلتۈرۈپ ئىشنى قىلغان بولسا بولاتتى. لېكىن ئۇلار قانداق كالا؟ رەڭگى قانداق؟ سۈيىتى قانداق؟ دەپ تولا سوئال سوراپ تۇرىۋالدى. ئۇلار سورىغانسېرى ئىش تەسلەشتى، ئاخىرىدا شۇنداق بىر كالا تەلەپ قىلىندىكى ئۇنى تاپالمىغىلى تاس قالدى. شۇڭا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە: **«بۇيرۇلغان ئىشلارنى قىلىڭلار، بۇيرۇلمىغان ئىشلار ھەققىدە سوئال سورىماڭلار، بەزى ئىشلار ئۇنتۇپ قالغانلىقتىن ئەمەس، سىلەرگە تەس بولۇپ قالماسلىق ئۈچۈن سۈكۈت قىلىنغاندۇر»** دېگەن.

يەنە بىرى پۇل - مالنى زايا قىلىش. بۇ ھەقتە يۇقىرىدا توختالدۇق. قىمار، ھاراق، ئىت تالاشتۇرۇش، خوراز سوقاشتۇرۇش ۋە باشقا زىيانلىق يوللارغا پۇل - مال چىقىم قىلىشنىڭ ھەممىسى پۇل - مال زايا قىلىشتۇر. قولىدا پۇلى بار چاغدا بۇنداق نا شەرئى يوللارغا خەجلىگەن كىشى كېيىن ئېقتىسادى تۈگەپ خارلىققا قالىدۇ ۋە باللىرىنى قىينايدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن.

ئاللاھ تائالا ئاتا - ئانىمىزغا ياخشىلىق قىلىشنى مۇيەسسەر قىلىپ، ئۇلارنى قاخشىتىپ سېلىشتىن بىزنى ساقلىسۇن. يۇقىرىدا كۆرستىلگەن ناچار قىلىقلاردىن يىراق بولۇپ توغرا يولدا مېڭىشقا مۇۋەپپەق قىلسۇن. ئامىين!

79 . ھەدىس

باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش توغرىسىدا

عَن النُّعْمانِ بنِ بشيرٍ رضي الله عنهما : "أَنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ رَسُولَ الله صلى الله عليه وسلم فقال : "إِنِّى نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلاَمًا كَانَ لِي" فقالَ رسولُ الله صلى الله عليه وسلم : «أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَ مِثْلَ هَذَا؟» قال : "لاَ" ، قال : «فَارْجِعْهُ» " [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "ئاتام مېنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا ئېلىپ كېلىپ: "مەن بۇ بالامغا بىر خىزمەتچىمنى ھەدىيە قىلدىم" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ھەممە بالاڭغا شۇنداق ھەدىيە بەردىڭمۇ؟**» دەپ سورىدى. ئاتام: "ياق" دەپ جاۋاب بېرىۋىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئۇنى قايتۇرۇپ ئالغىن**» دېدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 4131]

ئىزاھات :

ھەزرىتى نۇئماننىڭ ئاتىسى بەشىر - رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما - ئەنسارلاردىن بولۇپ، بىر نەچچە ئايالدىن بالىسى بار ئىدى. بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان نۇمان ئۇ باللارنىڭ بىرىدۇر. نۇماننىڭ ئانىسى ئىمرە بولۇپ، ئابدۇللاھ ئىبنى رەۋاھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ سىڭلىسىدۇر. نۇمان ئۇ ئايالنىڭ بىرلا بالىسى بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ بالىغا مەخسۇس بىر نەرسە بېرىشىنى تەلەپ قىلدى. بەشىر نۇمانغا بىر خىزمەتچى بالا، بەزى رىۋايەتلەردە بىر باغ ھەدىيە قىلدى. لېكىن نۇماننىڭ ئانىسى ئۇنى ھەدىيە قىلغانلىقىغا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى گۇۋاھچى قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بەشىر ئوغلى نۇماننى رەسۇلۇللاھقا ئېلىپ بارغان. مېھرى - مۇھەببەت ۋە شەپقەتنىڭ سىمۋولى جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ بۇ ئىشىغا قوشۇلمىدى ۋە ئۇنى باللارنىڭ ئارىسىدا ئادىل بولۇشقا بۇيرىدى.

ئىسلام ئاۋۋال ـ ئاخىر قاتتىق كۆڭۈل بولىدىغان نەرسىلەر مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز ئارا قېرىنداش بولۇپ، دوست، ئىتتىپاق، ئىناق بولۇشىدۇر. ئىنسانلار ئوتتۇرىسىدىكى بىرلىكنى ساقلاشنىڭ مۇھىم ئامىللىرىدىن بىرى كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل بولۇشتۇر. ئادالەت بولمىغان يەردە دۈشمەنلىك باش كۆتۈرىدۇ. ئادالەت بولمىغان جەمئىيەتتە بىرلىكتىن، ئىتتىپاقلىقتىن سۆز قىلىش مۇمكىن ئەمەس.

بىر تۇققانلار ئارىسىدا بۇنداق ئادالەتسىزلىكنىڭ بولۇشى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت، دۈشمەنلىك ۋە زۇلۇمغا يول ئاچىدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بىرلا ئوغلىغا ھەدىيە قىلىپ، قالغان بالىرىغا بىر نەرسە بەرمەسلىكتەك غەيرى ئادىل ئىشىنى رەت قىلىپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ **«ئۇنى قايتۇرۇپ ئالغىن»** دېگەن سۆزىدىن باللىرىنىڭ بىرىگە بىر نەرسە بېرىپ، يەنە بىرىگە بەرمەسلىكنىڭ جائىز ئەمەسلىكى، ئەگەر بىر نەرسە بەرمەكچى بولسا ھەممە بالىسىغا ئوخشاش بېرىشى كېرەكلىكىنى بىلىمىز.

ئۆلىمالار ھەدىيە بېرىشتە قىز ـ ئوغۇل پەرقلەندۈرمەسلىك كېرەك، دەيدۇ. ئۇلار يەنە ئەگەر ئاتا ـ ئانا باللىرىنىڭ بىرىگە ھەدىيە بەرسە، قالغان باللىرى ئۇنىڭغا رازى بولسا دۇرۇس بولىدۇ، بولمىسا بولمايدۇ، دەيدۇ. بۇ ئەگەر باللىرىنىڭ ھەممىسى چوڭ بولۇپ، رازى بولۇش ـ نارازى بولۇش لاياقىتى بار بولسا شۇنداق بولىدۇ. لېكىن باللىرىنىڭ بەزىسى كىچىك تېخى ئەقلى پىشىپ يېتىلمىگەن بولسا ئۇلارنى رازى بولدى دەپ باشقا بالىغا بىر نەرسە بېرىشكە بولمايدۇ.

قېرىنداشلار ئارىسىدا جېدەل ـ ماجىرا چىقماسلىقى ۋە دۈشمەنلىك، ئاداۋەت پەيدا بولماسلىقى ئۈچۈن اللە تائالا مىراس قانۇنىنى بېكىتكەن. ئائىلىدىكى ھەر بىر كىشىنىڭ مىراستىن تېگىشلىك ھەققى بەلگىلەنگەن. ھەر بىر كىشى ئۆزىنىڭ بەلگىلەنگەن ھەققىنى ئالىدۇ. نېمىشقا مېنىڭ ئاز، سېنىڭ كۆپ دەيدىغان جاڭجال بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ اللە تائالا بېكىتكەن ھەق بولۇپ، ئەڭ ئادالەتلىك قانۇندۇر. ھېچ قانداق بىر مۇسۇلماننىڭ ئۇنىڭغا قارشى چىقىش ياكى نارازى بولۇش ھەققى يوق. شۇڭلاشقا اللە تائالا مىراس ئەھكاملىرىنى بايان قىلغاندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ:

﴿ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾ ﴾

《ئەنە شۇلار (يەنى يوقىرىدا بەلگىلەنگەن مىراس ئەھكاملىرى) اللەنىڭ قانۇنلىرىدۇر. كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدىكەن، اللە تائالا ئۇنى ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ. ئۇ ئۇ يەرلەردە مەڭگۇ قالىدۇ. بۇ چوڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتۇر. كىمكى اللەغا ۋە پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىپ، اللەنىڭ قانۇنلىرىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتىدىكەن، اللە ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ. ئۇ دوزاختا مەڭگۇ قالىدۇ. خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ.》 [سۈرە نىسا: 13 ـ 14 ـ ئايەتلەر]

ھەممە كىشى اللە تائالانىڭ بەلگىلەپ بەرگەن نەسىۋىسىگە رازى بولغان ئىكەن قېرىنداشلار ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ئارىسىدا ھېچقانداق زىددىيەت ۋە ئاداۋەت پەيدا بولمايدۇ.

ئۆلىمالار: ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئۆلۈپ كېتىش ئالدىدا بالىلىرىنىڭ بەزىسىنى مىراستىن مەھرۇم قىلىش ئۈچۈن، قالدۇرغان ماللىرىنى بەزى بالىلىرىغا بېرىۋېتىشى ياكى "مېلىمنى پالانىغا بېرىڭلار" دەپ ۋەسىيەت قىلىشى ياكى بارلىق مېلىنى ۋەقفە قىلىۋېتىشى جائىز بولمايدۇ، ئەگەر شۇنداق ۋەسىيەت قىلغان بولسا، ئۇنىڭ ۋەسىيىتى ئىجرا قىلىنمايدۇ، دەيدۇ.

اللە تائالا بىز مۇسۇلمانلارنى قۇرئاندا كۆرسەتكەن ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆگەتكەن توغرا يولدىن ئايرىمىسۇن. ئامىين!

80 . ھەدىس

باللارغا رەھىمدىل بولۇش توغرىسىدا

عن أبي هريرةَ رضي الله عنه : أَنَّ الأَقْرَعَ بْنِ حَابِس أَبْصَرَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يُقَبِّلُ الْحَسَنَ فقالَ : "إِنَّ لِي عَشْرَةً مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ" فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : «إِنَّهُ مَنْ لاَ يَرْحَمُ لاَ يُرْحَمُ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: ئەقرەئ ئىبنى ھابىس رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ (نەۋرىسى) ھەسەننى سۆيۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ: "مېنىڭ ئون بالام بار، ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ سۆيۈپ باقمىدىم" دېدى. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «رەھىم قىلمىغان كىشىگە رەھىم قىلىنمايدۇ» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5981]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىس ئاتا ـ ئانىلارنىڭ بالىلىرىغا مېھرى ـ شەپقەت بىلەن مۇئامىلە قىلىشىنى ئەمرى قىلىدۇ. بولۇپمۇ كىچىك بالىلار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ مېھرى ـ شەپقىتىگە بەك موھتاج. ئۇلارغا ئۆز ئاتا ـ ئانىلىرى مېھرى ـ شەپقەت كۆرسەتمىسە كىم كۆرسىتىدۇ؟ بالىلارنىڭ ساغلام خاراكتېرلىك بولۇپ يېتىلىشى ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىلارنىڭ مېھرىبانلىق كۆرسىتىشىگە ئېھتىياج بار. چۈنكى كىچىكىدىن ئاتا ـ ئانىسىدىن قوپاللىق كۆرگەن بالىلار چوڭ بولغاندا، رەھىمسىز، زالىم، باغرى قاتتىق بولىدۇ. دۇنيادىكى داڭلىق زالىم، تاش يۈرەك، قانخور ئىنسانلارنىڭ بالىلىق تارىخى تەتقىق قىلىنسا، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ مېھرى ـ مۇھەببەت ۋە شەپقىتىدىن مەھرۇم بولغان، باشقىلارنىڭ قولىدا ئېزىلىپ چوڭ بولغان، ئېچىنىشلىق تارىخنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىكى مەلۇم بولىدۇ.

بۇ ھەدىستىن ئاتا ـ ئانىلارنىڭ بالىلىرىغا قانداق مۇئامىلە قىلىشىنى ئۆگىنىمىز. بالا ئاتىنىڭ رەيھان گۈلى، ئۇلارنىڭ كىچىكلىرىنى سۆيىدۇ، چوڭلىرىغا ياخشىلىق قىلىدۇ. ھۆكۈمالارنىڭ بىرىدىن "قايسى بالىڭىزنى بەكرەك ياخشى كۆرىسىز؟" دەپ سورىغاندا، ئۇ "ئەڭ كىچىكىنى چوڭ بولغۇچە، كېسەل بولغىنىنى ساقايغۇچە، ئۇزاقتىكىنى قايتىپ كەلگۈچە ئەڭ كۆپ ياخشى كۆرىمەن" دەپ جاۋاب بەرگەن ئىكەن. ئەھنەف ئىبنى قەيس مۇنداق دېگەن: "ئەۋلادلىرىمىز قەلبىمىزنىڭ مېۋىسى ۋە تايانچۇقىمىزدۇر. بىز ئۇلارغا سايە سالىدىغان ئاسمان، ئۇلار دەسسەپ ماڭىدىغان يەرمىز. ئۇلار ئارقىلىق ھەر قانداق ئۇلۇغ ئىشنى قىلىپ كېتەلەيمىز. ئۇلار ئاچچىقلانسا رازى قىلغىن، بىر نەرسە سورىسا بەرگىن، ئەگەر سورىمىسا "نېمە ئىستەيسەن؟" دەپ سەن سورىغىن، ئۇلارنىڭ سەندىن نەپرەتلىنىپ، ھاياتىڭدىن زېرىكىدىغان، ئۆلۈمۈڭنى تىلەيدىغان بولۇشىنى كۈتمىگىن."

ساھابە كىراملار ۋە ئۇلارنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ئۆلىمالار كىچىك بالىلىرى بىلەن ئوينىشاتتى، ئۇلارغا چىرايلىق ناخشا ـ شېئىرلارنى ئوقۇپ بېرەتتى. رىۋايەت قىلىنىشىچە ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر كىشىنى ھۆكۈمەت ئىشلىرىدىن بىر ئىشقا تەيىنلەپ قولىغا خەت قىلىپ بەرگەن. شۇ ئەسنادا بىر كىچىك بالا كېلىپ ھەزرىتى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قۇچىقىغا چىقىدۇ، ھەزرىتى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ بالىنى ئەركىلىتىپ سۆيىدۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن ھېلىقى ئادەم: "ئى مۆمىنلەرنىڭ ئەمىرى! كىچىك بالىلارنى قانداقمۇ سۆيىسىز؟ بالىلار قۇچىقىڭىزغا چىقىشقا قانداق جۈرئەت قىلىدۇ؟ مەن ھېچبىر بالامنى سۆيگەن ئەمەسمەن" دەيدۇ. بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھەزرىتى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ ئادەمنىڭ قولىدىكى خەتنى يىرتىپ تاشلاپ: "سەن ئۆز ئەۋلادىڭغا رەھىم قىلمىساڭ، باشقىلارغا ھەرگىزمۇ مەرھەمەت قىلمايسەن" دەپ، ئۇنى ئەمەلدىن ئېلىۋېتىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىچىك ئوغلى ئىبراھىم ۋاپات بولغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش ئاققۇزغان ھالدا: **«كۆز ياش تۆكىدۇ، قەلب قايغۇرىدۇ، بىز اللە نارازى بولىدىغان سۆز قىلمايمىز. ئى ئىبراھىم! بىز سەندىن ئايرىلغانلىقىمىزغا ھەقىقەتەن قايغۇرىمىز»** دېگەن.

بەزى ئاتا ـ ئانىلار قىلغاندەك بالىلىرىنى بولۇشىغا قويۇۋېتىش، ئۇلارنى خالىغىنىنى ئالدىغان، خالىغان يەرگە بارىدىغان، خالىغان ئىشنى قىلىدىغان ھالەتتە تاشلىۋېتىش بالىلىرىغا رەھىم قىلغانلىق، ئۇلارغا ياخشىلىق قىلغانلىق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى ھالاكەت گىرداۋىغا ئىتتىرگەنلىك بولىدۇ. بالىلارنى مېھرىبانلىق بىلەن ياخشى تەربىيىلەپ كەلگۈسىدە ياخشى ھايات كەچۈرىدىغان قىلىپ يېتىشتۈرۈش، ئۇلارغا ھەقىقى رەھىم ـ شەپقەت قىلغانلىق بولىدۇ.

ئىمام غەزالى «ئىھيائۇ ئۇلۇمىددىين» ناملىق ئەسىرىدە بالىلار تەربىيىسى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: "بالىلارنىڭ ھەرىكەتلىرىنى ياخشى كۈزىتىش لازىم. بالىلاردا بىرىنچى قېتىم كۆرىلىدىغان پەزىلەت ھايا قىلىشتۇر. ئەگەر بالا ئۆزلىگىدىن ھايا قىلىپ بەزى ئىشلاردىن ئۆزىنى تارتسا، ئۇنىڭ ئەقلى ھەرىكەتكە ئۆتۈپ شەيئىلەرنىڭ ياخشى ـ يامىنىنى پەرق ئېتىشكە باشلىغان بولىدۇ. بۇ بولسا الله ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان ھىدايىتى بولۇپ، ئەخلاقىنىڭ نۇرماللىقىغا، قەلبىنىڭ پاكلىقىغا ۋە ئەقلىنىڭ مۇكەممەللىكىگە بىشارەتتۇر. ھايا قىلىشقا باشلىغان نارسىدە بالىنى سەل قاراپ تاشلاپ قويۇشقا بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئەدەب ـ ئەخلاق ئۆگىنىشىگە ياردەم قىلىش كېرەك. كىچىك بالىلارغا ئەڭ باشتا تاماق يېيىش ئادابىنى ئۆگىتىش لازىم. مەسىلەن: تائامنى ئوڭ قولى بىلەن يېيىش، بىسمىللاھ بىلەن باشلاش، ئۆز ئالدىدىن يېيىش، باشقىلارنىڭ ئالدىدىكى نەرسىگە قول ئۇزاتماسلىق، باشقىلارنىڭ ئالدىدىكى تائامغا ياكى تائام يەۋاتقان كىشىگە تىكىلىپ قارىماسلىق، تائام يېگەندە ئالدىراپ كەتمەي ئوبدان چايناپ يېيىش، قولىنى دەستۇرخان ياكى كىيىملىرىگە سۈرتمەسلىك قاتارلىقلار. بالىلارغا بەزىدە قۇرۇق نان يېيىشنىمۇ ئۆگىتىش كېرەك، ئۇنىڭ يېنىدا كالىدەك كۆپ تاماق يەيدىغان بالىلارنى سۆكۈپ، ئاز تاماق يەيدىغان ئەدەبلىك بالىلارنى ماختاپ قويۇش كېرەك. تاماقنى ئۆزىلا ئەمەس باشقىلار بىلەن بۆلۈشۈپ يېيىشنى، ئاز ـ كۆپ، قاتتىق ـ قۇرۇق ھەر قانداق تاماققا قانائەت قىلىشقا كۆندۈرۈش كېرەك.

كىچىك بالىلارنى ناھايىتى ئالىي كەيگۈزۈپ باقماسلىق كېرەك. شۇنىڭدەك ئالىي كىيىم كىيىپ باشقا بالىلار ئارىسىدا پەخىرلىنىدىغان بالىلارغا ئارىلاشتۇرماسلىق لازىم. چۈنكى كىچىك بالىلارنى كىيىم ـ كېچەك، يېمەك ـ ئىچمەكتە بەك يۇقىرى بېقىش كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئەخلاقسىز،

كىبىرلىك، ماختانچاق، يالغانچى، ھەسەتخور بولۇپ يېتىلىشىگە سەۋەب بولىدۇ. ئۇندىن كېيىن بالىلارغا سالىھ - ياخشى كىشىلەرنىڭ ھېكايىلىرىنى ئېيتىپ بېرىش، يېشىغا قاراپ قۇرئان ۋە ھەدىس ئۆگىتىش، ياخشى ئىش قىلسا ئۇنى قەدىرلەش، ئۇ سۆيىنىدىغان نەرسىلەر بىلەن مۇكاپاتلاش، ئەگەر خاتالىق ئۆتكۈزسە دەسلەپتە كۆرمەسكە سېلىش، ئەگەر ئەينى خاتالىقنى قايتا ئۆتكۈزسە، ئۇنىڭغا ۋارقىراپ كايىماستىن قىلغان ئىشىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى، نەتىجىسىنىڭ يامان بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇش، ئادەم بار يەردە ئۇنىڭ خاتالىقىنى يۈزىگە ئۇرماسلىق، يالغۇز يەردە چىرايلىق نەسىھەت قىلىش لازىم.

دادا بالىسىنىڭ ئالدىدىكى ھەيبىتىنى ساقلاپ قېلىشى، ئانچە - مۇنچە قورقىتىپ قويۇشى، ئانىسى بولسا دادىسىنىڭ ئاچچىقى كېلىدىغانلىقى بىلەن بالىسىنى قورقۇتۇپ قويۇشى زۆرۈر. باللار ھورۇن بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ھەر كۈنى مەلۇم مىقداردا يول يۈرۈشكە كۆندۈرۈش ۋە تەنتەربىيىگە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك.

ئاتا - ئانىلار بالىلىرىغا ئاداشلىرى ئارىسىدا ئاتا - ئانىسىنىڭ بايلىقى ياكى كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەكلىرى بىلەن ماختانماسلىقنى تەلىم بېرىشى، بالىلارغا ئۇنداق قىلدىڭ، مۇنداق قىلدىڭ دەپ كۆپ تاپا قىلماسلىقى، ئۇنىڭ ئورنىغا ياخشى بالىنىڭ قىلغان ئىشلىرى ۋە ئېرىشكەن ياخشى ئۇتۇقلىرى، يامان بالىنىڭ قىلغان ئىشلىرىنىڭ كەلتۈرۈپ چىقارغان پالاكەتلىرىنى بالىنىڭ ئەقلى قوبۇل قىلىدىغان شەكىلدە ھېكايە قىلىپ بېرىشى كېرەك.

بالىلارغا ئولتۇرىدىغان يەرلەرگە تۈكۈرمەسلىك، باشقىلارنىڭ ئالدىدا ئەسنىمەسلىك، كىشىلەرگە ئارقىسىنى قىلىپ ئولتۇرماسلىق، پۇتىنى مىنگەشتۈرۈپ ئولتۇرماسلىق، ئېڭىكىنى يۆلىمەسلىك، بېشىنى قولىغا قويۇپ ساڭگىلىتىپ ئولتۇرماسلىق ۋە كۆپ گەپ قىلماسلىق قاتارلىق ئولتۇرۇش ئادابىنى ئۆگىتىش كېرەك. كىچىككىدىن قەسەم قىلىشقا كۆنۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن مەيلى راست، مەيلى يالغان قەسەم قىلىشتىن توسۇش، باشقىلار سۆزلەۋاتقاندا گەپ قىلماي سۆزگە قۇلاق سېلىش، ئۆزىدىن چوڭ بولغانلارنى ھۆرمەتلەپ ئورنىدىن تۇرۇش، چوڭلارغا ئورۇن بوشىتىپ بېرىش، چوڭلارنى ئالدىغا ئۆتكۈزۈش، يامان گەپ قىلىش، تىللاش، جېدەل چىقىرىش قاتارلىق ئىشلاردىن

توسۇش، ئاغزى بۇزۇق ئادەمگە يولۇقتۇرماسلىق، يامان باللارغا قوشماسلىق لازىم. باللارنى تەربىيلەشتىكى ئەڭ بىرىنچى ئىش باللىنى يامان ـ ئەسكى باللارغا قوشماسلىقتۇر.

باللار دەرسنى تۈگەتكەندىن كېيىن ھارغۇنلىقنى چىقىرىش ئۈچۈن ئازراق ئويناشقا يول قويۇش كېرەك. چۈنكى باللىنى پەقەت دەرسكىلا مەجبۇرلاپ، ئويۇن ئويناشقا رۇخسەت بەرمىسە، ئۇنىڭ قەلبى ئۆلىدۇ، زەكاسى يوقىلىدۇ. ئاتا ـ ئانىسىغا، مۇئەللىملىرىگە، باشقا ئۆزىدىن چوڭ كىشىلەرگە ئىتائەت قىلىشنى، چوڭلارنى ھۆرمەتلەشنى، چوڭلارنىڭ ئالدىدا ئوينىماسلىقنى ئۆگىتىش، ئوغۇرلىقتىن، باشقىلارنىڭ ھەققىنى يېيىشتىن، خىيانەت قىلىشتىن، يالغان گەپ ۋە سەت گەپ قىلىشتىن توسۇش لازىم. بالا چوڭ بولۇپ بالاغەتكە يەتكەندە، بۇ دۇنيانىڭ يوقۇلۇپ كېتىدىغان پانى نەرسە ئىكەنلىكىنى، بۇ دۇنيانىڭ خۇددى بىر ئىشىكتىن كىرىپ يەنە بىر ئىشىكتىن چىقىپ كېتىدىغان ۋاقىتلىق ئۆتكۈنچى ھايات ئىكەنلىكىنى، مەڭگۈلۈك ھاياتنىڭ ئاخىرەت ئىكەنلىكىنى، ئۆلۈم ھەر سائەتتە كېلىشى مۇمكىنلىكىنى، ئەقىللىق كىشى ئاخىرەتتىكى مەڭگۈلۈك ھاياتى ئۈچۈن ئىشلەيدىغان كىشى ئىكەنلىكىنى، الله تائالانىڭ دەرگاھىدا ئالى دەرىجىگە يېتىش ئۈچۈن ئىشلەشنىڭ زۆرۈرلىكىنى سۆزلەپ قەلبىگە سىڭدۈرۈش كېرەك. كىچىكلىكىدە ئۆگىنىپ ئادەتلەنگەن ئىش تاشقا موھۇر باسقاندەك مۇستەھكەم ئورۇنلىشىپ ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملىشىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**پۈتۈن بوۋاقلار ئىسلام ئۈستىگە تۇغۇلىدۇ، ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى يەھۇدى يا خرىستىئان ياكى مەجۇسى قىلىدۇ**» دەپ ئاگاھلاندۇرغان.

ئەۋلاتلار الله تائالانىڭ ئامانىتىدۇر. ئاتا ـ ئانىلار الله تائالانىڭ ئالدىدا ئۇلار ھەققىدە جاۋابكارلىققا تارتىلىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمۡ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٧ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ٢٨ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! اللەغا، پەيغەمبەرگە خىيانەت قىلماڭلار، سىلەرگە قويۇلغان ئامانەتلەرگە بىلىپ تۇرۇپ خىيانەت قىلماڭلار. بىلىڭلاركى، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلار، باللىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن بىر تۈلۈك سىناقتۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدا چوڭ مۇكاپات بار.﴾ [سۈرە ئەنفال:27 ـ 28 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ﴿٦﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلارنى ۋە بالا ـ چاقاڭلارنى ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، رەھىم قىلمايدىغان قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل بولغان دوزاختىن ساقلاڭلار، ئۇ پەرىشتىلەر اللەنىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ.﴾ [سۈرە تەھرىم:6 ـ ئايەت]

اللە تائالا بىزلەرنى قەلبى قاتتىق تاش يۈرەك بولۇپ قېلىشتىن ساقلاپ، باللىرىمىزنى رەھىمدىللىك بىلەن ياخشى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈشنى مۇيەسسەر قىلسۇن. باللىرىمىزغا ئىنساپ، تەۋپىق ـ ھىدايەت بېرىپ ئاسىي، باشتۇق بولۇپ قېلىشتىن مۇھاپىزەت قىلسۇن. ئامىين!

81 ـ ھەدىس

كىشىلەرنى ئاشۇرۇپ ماختىماسلىق توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه : "إِنَّ زَيْنَبَ (بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ) كَانَ اسْمُهَا بَرَّةَ. فَقِيلَ تُزَكِّي نَفْسَهَا فَسَمَّاهَا رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم زَيْنَبَ" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: "(ئەبى سەلەمەنىڭ قىزى) زەينەبنىڭ ئەسلى ئىسمى بەررە ئىدى، كىشىلەر ئۇنى ئۆزىنى ماختايدۇ دېيىشكەن، كېيىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ئىسمىنى زەينەب قويۇپ قويغان."

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەزى نامۇناسىپ ئىسىملارنى چىرايلىق، چوڭقۇر مەنىلىك ئىسىملارغا يۆتكىۋەتتى. بۇ ھەدىستىمۇ شۇنداق قىلغان بىر ۋەقە زىكىر قىلىندى. «بەررە» دېگەن پاك، گۇناھسىز دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەررە دېگەن ئىسمىنى زەينەبكە يۆتكىۋەتكەن.

بۇ ھەدىستە ئىككى تۈرلۈك ھۆكۈم بار: بىرى ماختاش يەنە بىرى ئىسىم قويۇش. الله تائالا قۇرئان كەرىمدە ئۆزىنى ياكى باشقىسىنى ماختاشتىن توسۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَلَا تُزَكُّوٓاْ أَنفُسَكُمۡۖ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴾

«سىلەر ئۆزەڭلارنى پاك ھېسابلىماڭلار، الله تەقۋادار بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ.» [سۈرە نەجم:32 ـ ئايەت]

الله تائالا يەنە بىر ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمۚ بَلِ ٱللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَآءُ وَلَا يُظۡلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ ﴾

﴿ئۆزلىرىنى پاك دەپ قارايدىغانلارنى (يەنى ئۆزلىرىنى تەقۋادارلىق بىلەن ماختايدىغانلارنى) كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش ئۇلار دېگەندەك ئەمەس)، اللە خالىغان بەندىسىنى پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا قىلچىلىكمۇ زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾ [سۈرە نىسا:49 ـ ئايەت]

ھەزرىتى ئوسمان ئىبنى مەزئۇن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋاپات بولغاندا، ئۇممۇ ئەلا: "ئى ئەبا سائىب! اللە سىزگە رەھمەت قىلسۇن، مەن شۇنداق گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، اللە چوقۇم سىزگە ئىكرام قىلىدۇ" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: **«اللەنىڭ ئۇنىڭغا ئىكرام قىلىدىغانلىقىنى نەدىن بىلىسىز؟»** دېدى. ئۇ ئايال: "دادام سىزگە پىدا بولسۇن يا رەسۇلەللاھ! اللە كىمگە ئىكرام قىلىدۇ؟" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئوسمان بولسا ئىسلام بىلەن شەرەپلەندى، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا ياخشىلىق بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن، اللە بىلەن قەسەمكى، مەن اللەنىڭ پەيغەمبىرى تۇرۇپ، ماڭا قانداق مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن»** دەپ جاۋاب بەردى. ئۇممۇ ئەلا: "اللە بىلەن قەسەمكى، بۇندىن كېيىن ھېچكىمنى پاكلىق بىلەن ماختىمايمەن" دېدى.

يۇقىرىدا ئۆتكەنلەردىن بىلىمىزكى، مەيلى ئۆزىنى مەيلى باشقىلارنى شەكسىز جەننەتتى دېگەندەك سۆزلەر بىلەن مەدھىيەلەش توغرا ئەمەس. بۇ كىشىلەرنى پەقەت ماختىماڭ دېگەنلىك بولمايدۇ. كىشىلەرنىڭ قىلغان ياخشىلىقىنى قەدىرلەش، ئۇنىڭدا كۆرۈلگەن ياخشى خىسلەتلەرنى تىلغا ئېلىش ئەلۋەتتە ياخشى ئىش. لېكىن كىشىلەرنى يۈزىگە ماختاش ۋە بىلمىگەن، كۆرمىگەن ئىشلار بىلەن كۆككە كۆتۈرۈپ مەدھىيىلەش، بولۇپمۇ كىشىلەرنىڭ ئاخىرەتتىكى ئەھۋالى ھەققىدە سۆز قىلىش توغرا ئەمەس. ياخشى سالىھ كىشىلەرنى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇيدىغان، ئامانەتكە ئىشەنچلىك، راستچىل، ۋەدىسىدە تۇرىدىغان، ئادالەتلىك كىشى دېگەندەك بىلىدىغان، كۆرگەن ئىشلىرىنى تىلغا ئېلىپ، اللە تائالادىن ئۇلارغا رەھمەت تىلەش لازىم. چۈنكى ھەر قانچە تەقۋادار، ئەۋلىيا كىشىلەرنىڭمۇ ئىمان بىلەن كەتكەنلىكىنى قەتئىي بىلمەيمىز. سوفى اللە يار ـ رەھمەتۇللاھى ئەلەيھى ـ بۇ مەنىدە مۇنداق دەيدۇ:

ئەگەرچە ئەنبىيا بىيشەك ئاماندۇر،

مۇبارەك دىللىرى خەۋپ ئىلە قاندۇر.

ۋەلى ئۈممەت ئەگەر غەۋسى زاماندۇر،

ئىسەن كەتمەكى ئاخىر دەر گۇماندۇر.

اللە تائالا ياخشىلىق قىلغان كىشىگە ياخشىلىق بىلەن مۇكاپات بېرىدۇ. بۇنىڭدا شەك يوق. لېكىن شۇ كىشىنىڭ قەلبىدە نېمە بار، نېمە يوق؟ ئۇ بىزگە ئايان ئەمەس. اللە تائالا كىشىنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرىغا مۇكاپات بېرىشتە ئۇنىڭ قەلبىگە قارايدۇ، قەلبىدىكى نىيەت ۋە غەرىزىگە قاراپ مۇكاپات ياكى جازا بېرىدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئەمەللەر نىيەتلەرگە باغلىق»** دېگەن. نىيەتنى بىلمىگەندىن كېيىن ئاخىرىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلەلمەيمىز. لېكىن ئۇنىڭ بىز بىلگەن، كۆرگەن ياكى ئاڭلىغان ياخشىلىقلىرىغا تايىنىپ تۇرۇپ، اللە تائالادىن رەھمەت، مەغپىرەت ۋە جەننەت تىلەيمىز ۋە ئاخىرەتلىكىنىڭ ياخشى بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

بۇ يەردە شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتەيلىكى، بەزى تەسەۋۋۇپ شەيخلىرىنىڭ مۇرىتلىرىغا: "مەن سىلەرنى قىيامەت كۈنى تونۇپ، اللە تائالادىن تىلىۋالىمەن" دېگەن سۆزلىرى، پۈتۈنلەي ئالدامچىلىقتۇر. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ قانداق بولۇشىنى بىلمىسە، قانداقمۇ باشقىلارغا كېپىل بولالايدۇ؟ ئۇلار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىنمۇ بەك ئۇلۇغ بولۇپ كەتكەنمۇ؟ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاغىسى ھەزرىتى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ۋە قىزى ھەزرىتى فاتىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا كەسكىن قىلىپ مۇنداق دېگەن: **«ئى مۇھەممەدنىڭ تاغىسى ئاببااس! ئەمەل قىلغىن، مەن سېنى اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزالمايمەن. ئى مۇھەممەدنىڭ قىزى فاتىمە! ئەمەل قىلغىن، مەن سىزنى اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزالمايمەن.»** بۇنىڭدىنمۇ ئوچۇق ۋە قەتئىي دەلىل بولامدۇ؟

مۆمىنلەر اللە تائالانىڭ يەر يۈزىدىكى گۇۋاھچىلىرىدۇر. ئەگەر يالغان ئىپتىماستىن راست گۇۋاھلىق بەرسە، اللە تائالا ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«قايسى بىر مۇسۇلمانغا تۆت كىشى ياخشىلىق بىلەن گۇۋاھلىق بەرسە، اللە**

ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.» ساھابىلار: ”ئۈچ كىشى گۇۋاھلىق بەرسىچۇ؟“ دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئۈچ كىشى گۇۋاھلىق بەرسىمۇ شۇنداق بولىدۇ»** دەپ جاۋاب بەردى. ساھابىلار: ”ئىككى كىشى گۇۋاھلىق بەرسىچۇ؟“ دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«ئىككى كىشى گۇۋاھلىق بەرسىمۇ شۇنداق بولىدۇ»** دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئىككىنچى مەسلە ئىسىم قويۇش.

باللارغا ئىسىم قويۇشتا اللەنىڭ بەندىسى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان ئابدۇللاھ، ئابدۇراھمان، ياكى رەسۇلۇللاھنىڭ ئىسىملىرىدىن بولغان ئەھمەد، مۇھەممەد، مەھمۇد، ھامىد دېگەندەك ئىسىملارنى قويۇش، باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋە ساھابە كىراملارنىڭ ئىسىملىرىنى قويۇش ئەڭ ياخشى. شۇنىڭدەك ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ئۆز تىلىدا چىرايلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدىغان ئىسىملارنى قويسا بولىدۇ. ئەمما مەنىسى ئىسلام ئەقىدىسىگە زىت كېلىدىغان ئىسىملارنى قويۇش توغرا ئەمەس. ئۇلمالار پەيغەمبەرنىڭ بەندىسى دېگەن مەنىدىكى ئابدۇ نەبى، ئابدۇ رەسۇل ۋە ئابدۇ مۇھەممەد دېگەندەك ئىسىملارنى قويۇش جائىز ئەمەس دەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە: **«مەلىكۇل مۇلۇك (پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى) دېگەن ئىسىمنى اللە بەك يامان كۆرىدۇ»** دېگەن. «مەلىكۇل مۇلۇك» پارسچە ئاتىلىشى «شاھىنشاھ» بولۇپ، بەندىنى ئۇنداق ئىسىم بىلەن ئاتاش، ئۇنى اللە بىلەن ئوخشاش سۈپەتكە ئىگە دېگەن مەنىنى بىلدۈرگەنلىكى ئۈچۈن توغرا بولمايدۇ.

بۇ يەردە پەقەت ئەرەبچە ئىسىم قويۇش كېرەك دېگەن مەنە چىقمايدۇ. دېمەكچى بولغان مەسلە، قايسى تىلدا بولمىسۇن ئىنساننى كەمسىتىدىغان ناچار ئىسىملار ياكى ھايۋانلارنىڭ ئىسىملىرى بىلەن ئىسىم قويماسلىق، شۇنىڭدەك اللە تائالانىڭ ئۇلۇغلۇق سۈپەتلىرىگە ئوخشاش ئىسىملارنى قويماسلىقتىن ئىبارەت. ئۇنىڭدىن باشقا ئىنساننىڭ ئىززەت ئابرۇيىغا يارىشىدىغان گۈزەل ئىسىملارنى قويسا بولىۋېرىدۇ.

اللە تائالادىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆگەتكەن تەلىم - تەربىيىلەرگە تولۇق ئەمەل قىلىپ، اللە تائالانىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشىشنى تىلەيمىز. ئامىين!

82 . ھەدىس

ئاخشىمى باللارنى تالاغا قويۇپ بەرمەسلىك توغرىسىدا

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما قال: قالَ رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ أَوْ أَمْسَيْتُمْ فَكُفُّوا صِبْيَانَكُمْ فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ وَأَغْلِقُوا الأَبْوَابَ، وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لاَ يَفْتَحُ بَابًا مُغْلَقًا، وَأَوْكُوا قِرَبَكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ، وَخَمِّرُوا آنِيَتِكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ وَلَوْ أَنْ تَعْرِضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «قاراڭغۇ چۈشكەندە ياكى كەچ كىرگەندە كىچىك باللىرىڭلارنى يىغىۋېلىڭلار، چۈنكى بۇ چاغدا شەيتانلار تارىلىدۇ، كېچىدىن مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار. بىسمىللاھ دەپ دەرۋازاڭلارنى تاقاڭلار، چۈنكى شەيتان تاقاقلىق ئىشىكنى ئاچالمايدۇ. بىسمىللاھ دەپ تۇلۇمۇڭلارنىڭ ئاغزىنى چىگىڭلار، بىر نەرسىنى ئۈستىگە قويۇپ قويۇش بىلەن بولسىمۇ بىسمىللاھ دەپ قاچاڭلارنىڭ ئاغزىنى يېپىڭلار، بىسمىللاھ دەپ چىراغىڭلارنى ئۆچۈرۈڭلار.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5496، مۇسلىمدىكى نومۇرى:5206]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇ لەپزى قىسقا، مەنىسى چوڭقۇر مۇبارەك سۆزلىرى بىلەن ئۈممىتىگە ئاخشىمى يېتىش ئادابلىرىدىن بەش نەرسىنى ئۆگەتتىدۇ. بۇ ئىنسانلار ئۈچۈن نەخ پايدىسى بار، جىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان شەيتانلارنىڭ زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزىشىدىن ساقلىنىدىغان ئىشلاردۇر.

بىرىنچى ـ ـ ئاخشام بولسا باللارنى ئۆيگە يىغىش. كۈن ئولتۇرۇپ شام بولغان ۋاقىتدا جىن ـ شەيتانلار يەر ـ يۈزىگە تارىلىدۇ. بۇ چاغدا تالادا ئويناۋاتقان كىچىك باللارغا ھەر تۈرلۈك زىيان سالىدۇ.

قۇرئان كەرىمنىڭ بىلدۈرۈشىچە شەيتان ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ: بىرى جىندىن بولغان شەيتان يەنە بىرى ئىنساندىن بولغان ئادىمى شەيتان. ھەر ئىككى شەيتان ئىنسانغا دۈشمەن بولۇپ پۇرسەت تاپسىلا زىيان يەتكۈزىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن باللارنى ئاخشاملىقتا ئويناش ئۈچۈن تالاغا قويۇپ بېرىش ناھايىتى خەتەرلىك. چۈنكى ئادىمى شەيتان بولغان يامان باللار كېچىسى ئۆيگە كىرمەي تالادا ھەر تۈرلۈك ئەخلاقسىزلىق ۋە يامان ئىشلارنى قىلىپ يۈرىدۇ. ئاخشىمى تالادا قالغان باللارغا ئەنە شۇ ئادىمي شەيتانلار مۇسەللەت بولۇپ، ئۇلارنى ھەر تۈرلۈك يامان يولغا باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن تالاغا كۆنۈپ قالغان باللار ئاتا ـ ئانىسىغا ئىتائەت قىلمايدىغان، ئەخلاقسىز، ئەتتىگىنى تۇرمايدىغان، ئاخشىمى ئۆيگە كىرمەيدىغان، مەكتەپكە بەرسە ئوقۇمايدىغان، ئىش قىلىشقا ئۇنىمايدىغان كېرەكسىز نائەھلى بولۇپ قالىدۇ. ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش ۋە زىنا ـ پاھىشە قاتارلىق يامان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى كېچىسى تالادا يۈرۈپ ئۆگىنىدۇ.

ئەمما باللار ئاخشىمى ئۆيدە ئولتۇرسا، كىچىكلەر ئۇخلايدۇ، چوڭلار شام، خۇپتەن نامازلىرىنى ئوقۇش، قۇرئان ـ ھەدىس ئوقۇش، ھېچ بولمىسا ئاتا ـ بوۋىلىرىدىن ئۆتمۈشتىكى ئەھۋاللارنى ئاڭلاپ كەلگۈسىگە توغرا قەدەم بېسىشنى ئۆگىنىدۇ ۋە يۇقىرىقىدەك بالايى ئاپەتلەردىن ساقلىنىپ، ياخشى ئەخلاقلىق، جەمئىيەتكە پايدىلىق كىشىلەر بولۇپ يېتىشىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىلار باللىرىنى ياخشى مۇھاپىزەت قىلىش، بولۇپمۇ ھازىرقىدەك بۇزۇقچىلىق ئەۋج ئالغان زاماندا بەك دىققەت قىلىشى، باللىرىنى يامان باللار بىلەن ئەل ـ ئاغىنە بولۇپ يۈرۈشكە يول قويماسلىقى، ئۆيدە باللىرىغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋە ساھابە كىراملارنىڭ شۇنىڭدەك سالىھ ياخشى كىشىلەرنىڭ ھېكايىلىرىنى ئوقۇپ بېرىشى لازىم.

ئىككىنچى ـ ـ ئىشىك ـ دەرۋازىلارنى تاقاش. كىشى ئاخشام بولۇشى بىلەن بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم دەپ ئىشىك ـ دەرۋازىلىرىنى تاقىسا، ھەم ئۆزىنى ھەم مال ـ مۈلكىنى ھېسسى ۋە مەنىۋى جەھەتتىن ساقلاپ قالىدۇ. دەرۋازىلار ھەر قانچە مۇستەھكەم ۋە ھەم بولسىمۇ، ئۇنى بىسمىللاھ دەپ تاقاش كېرەك. چۈنكى بىسمىللاھ دەپ تاقالغان ئىشىكنى اللە تائالا ئۆزى ساقلايدۇ. بىسمىللاھ بىلەن تاقالغان ئىشىكنى جىن ـ شەيتانلار ئاچالمايدۇ، لېكىن ئادىمي شەيتان بولغان

ئوغرىلار قولىدىكى ھەر تۈرلۈك سايمانلار بىلەن ئېچىشقا ئۇرۇنسا، ئاللە تائالا بىسمىللاھنىڭ شارائىتى بىلەن ئوغرىنى مەقسىتىگە يەتكۈزمەيدۇ. ئوغرى ئۆيگە كىرىشكە ئۇرۇنغۇاتقان پەيتتە يولدىن بىرىسى ئۆتۈپ قالىدۇ، يا قوشنىلار تۇيۇپ قالىدۇ، يا ئۆي ئىگىسى ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئوغرى مەقسىتىگە يېتەلمەي يا قېچىپ كېتىدۇ ياكى تۇتۇلۇپ جازاغا يولۇقىدۇ.

ئۈچىنچى ـ تۇلۇمنىڭ ئاغزىنى بوغۇش. چىلەك، كۇپ، چوگۇن، چەينەك قاتارلىق سۇ ساقلايدىغان ۋە ئىچىدە سۇ بار نەرسىلەرنىڭ ئاغزىنى يېتىشتىن ئىلگىرى بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم دەپ مۇستەھكەم بېكىتىپ ئاندىن يېتىش كېرەك.

تۆتىنچى ـ قاچىلارنىڭ ئاغزىنى يېپىش. قازان ـ قومۇش ۋە قاچا ـ قۇچىلارنى يۇيۇپ پاكىزىلىغاندىن كېيىن ئاغزىنى بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم دەپ يېپىش ۋە بىر نەرسە بىلەن يۆگەش كېرەك. چۈنكى سۇ ۋە يېمەك ـ ئىچمەك قاچىلىرىنىڭ ئاغزىنى ياخشى ئەتمىگەندە، قاچىلارغا بىر كۆرمىگەندە قۇرت ـ قوڭغۇز ۋە باشقا ھايۋانلار چېپىلىپ قويىدو، ھاۋا ئارقىلىق مىكروپلار كىرىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق ھەر تۈرلۈك كېسەللىكلەر مەيدانغا كېلىدۇ.

بىر ئادەم بىر تۇلۇمدىن سۇ ئىچىپ، ئىچىگە يىلان كىرىپ كەتكەن ئىكەن. بۇنىڭ سەۋىبى ئۆزىنىڭ سەل قاراپ تۇلۇمنىڭ ئاغزىنى مەھكەم باغلىمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئىچىگە يىلان كىرىۋالغان. شۇنىڭدەك ساچقان ۋە باشقا ھايۋانلارنىڭ كىرىشى مۇمكىن. ھېچنەرسە كىرمىگەندە ئاغزى ئوچۇق قالغان قاچىلار مىكروب بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەر تۈرلۈك كېسەللەر كېلىپ چىقىدۇ. ئىچىنى كۆرگىلى بولمايدىغان قاچىدىن ۋە چەينەك ـ چوگۇنلارنىڭ جوغىسىدىن سۇ، چاي ئىچىشمۇ خەتەرلىك. ئۇنداق قاچىلاردىكى سۇ ۋە چايلارنى چىنىگە قۇيۇپ كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرۇپ ئىچىش كېرەك. يەنە سۇ، چاي ئىچكەندە قاچىغا تىنماسلىق لازىم. چۈنكى ئىنسان پاكىزە ھاۋانى ئىچىگە شوراپ، زەھەرلىك ھاۋانى تاشقىرىغا چىقىرىدۇ. قاچىنىڭ ئىچىگە تىنغاندا زەھەرلىك ھاۋا ئىچىدىغان نەرسىگە ئارىلىشىپ قايتىدىن ئىچىگە كىرىدۇ ـ دە، زەھەرلىنىپ كېسەل بولۇشقا سەۋەب بولىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ تەلىماتلىرىغا تولۇق ئەمەل قىلغان كىشى سالامەتچىلىكنى ئاسراپ، ھەر تۈرلۈك خەتەرلەردىن ساقلىنىپ قالىدۇ. ئىنسان ئۆزى ئۇچۇن ۋە باشقىسى ئۇچۇن قىلغان ئىشنى پۇختا قىلىشى كېرەك. دېمەك، ئىشىك ۋە قۇلۇپىڭىزنى مۇستەھكەم قىلىڭ، ئىشىكنى ئوچۇق قويۇپ ياتماڭ، ھەر تاماقنى يەۋەرمەڭ، ھەر قاچىدىن ئىچىۋەرمەڭ، ھەر تۈرلۈك ۋەھىمە - خىيال بىلەن يوق نەرسىلەردىن قورقۇپ كەتمەڭ ۋە تەۋەككۈلچىلىق قىلدىم دەپ ھەددىدىن ئارتۇق سەل قارىماڭ، بەلكى قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنىڭ ھەممىنى تولۇق قىلىڭ، تەدبىرلىرىڭىزنى پۇختا قىلىڭ، ئاندىن اللەغا تەۋەككۈل قىلىپ خەۋپ - خەتەرسىز يولىڭىزغا داۋام قىلىڭ.

بەشىنچى - - چىراقنى ئۆچۈرۈپ يېتىش. بۈرۈنقى ئىنسانلار چىراققا سۈيۈق ماي ئىشلىتەتتى، ئەگەر چىراقنى ئۆچۈرمەستىن ئۇخلاپ قالغاندا، يا ماي تۆكۈپ چىراق قىززىپ كېتىپ پارتىلىشى ياكى ساچقان چىراقنىڭ پىلىكىنى توشۇپ ئۆيگە ئوت كېتىشكە سەۋەب بولۇشى مۇمكىن. بەزىلەر ھازىر توك چىراق بار، بۇرۇنقىدەك خەتەرلىك ئەھۋال يوق دېيىشى مۇمكىن. لېكىن توك چىراق كېچە بويىچە يېنىپ تۇرغاندا نۇرغۇن توك ئىسراپ بولىدۇ ۋە ئۇنىڭ بەدىلىگە كۆپ توك پۇلۇسى تۆلەش لازىم بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا توكتىن كېلىپ چىقىدىغان خەتەرلىك ئەھۋاللار ناھايىتى ئېغىر بولىدۇ. ھازىرمۇ توك ماسلا بولۇپ قېلىپ ئۆيگە ئوت كەتكەن، بىر نەچچە كىشىنىڭ ھاياتىدىن ئايرىلغان ۋەقەلەرنى پات - پات گېزىتلاردىن ئاڭلاپ تۇرىمىز.

شۇنىڭدەك ئوچاقنىڭ ئوتىنىمۇ ياخشى ئۆچۈرۈش كېرەك. بولۇپمۇ قىشتا مەشكە كۆمۈر سېلىپ قويۇپ يېتىپ قالغانلارنىڭ كېچىدە كۆمۈردىن چىققان گازدا زەھەرلىنىپ ئۆلگەنلەرنىڭ خەۋىرى گېزىتلاردىن كەم بولمايدۇ. تاماكۇ چېكىدىغانلار تاماكىسىنى ئۆچۈرمەي تاشلىغانلىق سەۋەبلىك قانچە گىكتار ئورمانلار كۆيۈپ كۈل بولىدۇ ۋە نەچچە ئون ئائىلە پەرىشان بولىدۇ. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىزگە ئۆگەتكەن دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئەدەب - ئەخلاقلار نېمىدېگەن ياخشى! ئۇنىڭ پايدىلىرى نېمىدېگەن كۆپ! ئەگەر بىز ئىسلامنىڭ

بۇيرۇغىنىنى قىلىپ، توسقىنىنى تەرك ئەتسەك، ئەلۋەتتە بەخت ـ سائادەتلىك ياشىغان بولاتتۇق. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا۟ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّـَٔاتَيْنَـٰهُم مِّن لَّدُنَّآ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَـٰهُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ ﴾

﴿ئەگەر ئۇلار قىلىنغان ۋەز ـ نەسىھەتكە ئەمەل قىلسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ياخشى بولاتتى ۋە ئىمانى مۇستەھكەم بولغان بولاتتى. ئۇ چاغدا دەرگاھىمىزدىن ئۇلارغا بۈيۈك مۇكاپات ئاتا قىلاتتۇق. ئۇلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا ھىدايەت قىلاتتۇق.﴾ [سۈرە نىسا: 66 ـ 68 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا تەۋپىق، ھىدايەت بېرىپ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەلىم بەرگەن توغرا يولدا مېڭىشنى نېسىپ قىلسۇن، ئامىين!

83 . ھەدىس

خىزمەتچىلەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا

عن المعرور بن سويد قال: "رَأَيْتُ أَبَا ذَرٍّ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ و على غُلاَمِهِ مِثْلُهَا ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَذَكَرَ أَنَّهُ سَابَّ رَجُلاً عَلى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَعَيَّرَهُ بِأُمِّهِ. فَأَتَى الرَّجُلُ النَّبِيَّ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّكَ امْرِؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ، إِخْوَانُكُمْ خَوَلُكُمْ جَعَلَهُمُ اللهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، ولاَ تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ عَلَيْهِ.»" [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

مەئرۇر ئىبنى سۇۋەيد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "مەن بىر كۈنى ئەبۇ زەرنى كۆردۈم، ئۇنىڭ ئۈستىدە چىرايلىق تون بار ئىدى، خىزمەتچىسىنىڭ ئۈستىدىمۇ ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش چىرايلىق تون بار ئىدى. مەن ئۇنىڭدىن خىزمەتچىسىگە ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش ئالى تون كىيگۈزۈشىنىڭ سەۋەبىنى سورىدىم، ئۇ جاۋاب بېرىپ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم زامانىدا بىر كىشىنى ئانىسىنى تىلغا ئېلىپ ئەيىبلىغانلىقىنى، ئۇ كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىپ ئەھۋالنى ئېيتقاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۇنىڭغا: «سەن تېخى جاھىلىيەت قىلىقىنى تاشلىمىغان ئادەم ئىكەنسەن» دېگەندىن كېيىن «خىزمەتچىلىرىڭلار الله قول ئاستىڭلاردا قىلغان بۇرادەرلىرىڭلاردۇر. بۇرادىرى قول ئاستىدا بولغان كىشى، ئۇنىڭغا ئۆزى يېگەندىن يېگۈزسۇن، ئۆزى كەيگەندىن كىيگۈزسۇن، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا بۇيرىماڭلار، ئەگەر شۇنداق قىلساڭلار ئۇلارغا ياردەملىشىڭلار» دېگەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 4269]

ئىزاھات:

ئىسلام دىنى ئىنسانلارنىڭ قەدرى ـ قىممىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشتە شۇ دەرىجىگە يەتكەنكى، قۇل ـ خوجايىن پەرقىنى تۈپ يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلىغان. بۇنىڭ ئەڭ ئۆچۈق دەلىلى مانا مۇشۇ ھەدىستۇر. بۇ يەردە رەسۇلۇللاھنىڭ سۆزلىرىنى ئىزاھلاشتىن ئاۋۋال ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بىر كىشىنى ئەيىبلىغانلىق ۋەقەسىنى بايان قىلىمىز.

ۋەقە مۇنداق: كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھەزرىتى ئەبۇ زەر بىلەن ھەزرىتى بىلال ـ ـ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ـ ـ ئۆتتۇرىسىدا بىر تالاش ـ تارتىش چىقىپ، ھەزرىتى ئەبۇ زەر ھەزرىتى بىلالنى "قارا خوتۇننىڭ بالىسى" دەپ تاشلايدۇ. بۇ گەپكە ناھايىتى قاتتىق رەنجىگەن ھەزرىتى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە كېلىپ ۋەقەنى بايان قىلىدۇ. دىنى بۇرادىرىنى رەنجىتىپ قويغانلىقىغا ئىنتايىن پۇشايمان بولغان ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، ھەزرىتى بىلالدىن ئۆزرە تىلەش ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مەسجىدكە كېلىدۇ. ئىنسانپەرۋەرلىكتە مىسلى بولمىغان جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ زەرگە كايىپ: **«ئۇنى ئانىسى بىلەن ئەيىبلىدىڭمۇ؟»** دەيدۇ. خالىماستىن شۇنداق بىر ئېغىز سۆزنىڭ ئاغزىدىن چىقىپ قالغانلىقىغا پۇشايمان بولغان ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۇزۇرىدا قاتتىق خىجالەت بولغانلىقتىن نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي تىترەپ تۇرغاندا، رەسۇلۇللاھ: **«سەن تېخى جاھىلىيەت قىلىقىنى تاشلىمىغان ئادەم ئىكەنسەن»** دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بېشىنى يەرگە قويۇپ: "بىلال پۇتى بىلەن يۈزۈمگە دەسسىمىگىچە بېشىمنى كۆتەرمەيمەن" دەيدۇ. ھەزرىتى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولسا: "مەن اللەغا سەجدە قىلىدىغان يۈزگە دەسسىمەيمەن" دەپ، ئەبۇ زەرنى كەچۈرۈم قىلىدۇ.

«جاھىلىيەت» سۆزىنىڭ ئىسلام ئىستىلاھىدىكى مەنىسى ئىسلامىيەتتىن بۇرۇنقى كاپىرلىق دەۋرى دېگەن بولىدۇ. ئەمدى بۇ يەردە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەزرىتى ئەبۇ زەرگە: **«سەن تېخى جاھىلىيەت قىلىقىنى تاشلىمىغان ئادەم ئىكەنسەن»** دېيىشىنىڭ سەۋەبى بولسا، بىرىنچىدىن ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاق تەنلىك ۋە ھەزرىتى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قارا تەنلىك ئىدى. جاھىلىيەت دەۋرىدە ئاق تەنلىكلەر قارا تەنلىكلەرنى قاتتىق خور كۆرەتتى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنداق ئىنسانلارنى رەڭگى بىلەن پەرقلەندۈرۈشنى رەت قىلىپ: «**ئەرەبلەرنىڭ باشقا مىللەتلەردىن ئارتۇقچىلىقى يوق، ئاق تەنلىكلەرنىڭ قارا تەنلىكلەردىن ئارتۇقچىلىقى يوق، اللەنىڭ دەرگاھىدا ھۆرمەتلىك بولغىنىڭلار ئەڭ تەقۋادار بولغىنىڭلاردۇر، ھەممىڭلار ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلادى، ئادەم ئەلەيھىسسالام بولسا تۇپراقتىن يارىتىلغان**» دەپ جاكارلىغان ئىدى. ئىككىنچىدىن ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇسۇلمان بولۇشتىن ئىلگىرى غىفار قەبىلىسىنىڭ باشلىقى ئىدى، ھەزرىتى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇبەي ئىبنى خەلەف دېگەن كاپىرنىڭ قۇلى ئىدى. جاھىلىيەت دەۋرىدە ھۆر ئادەملەر قۇللارنى ئىنسان قاتارىدا كۆرمەيتتى. ئىسلامدا قۇل ـ خوجايىن ياكى باشقا ھۆر ئادەملەر ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق پەرقى يوق، ھەممىسى ئوخشاش ئىنسان، ئوخشاش ھۆرمەتكە ئىگە دەپ تەلىم بېرىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۇقىرىدىكى سۆزىنىڭ مەنىسى: «سەن مۇسۇلمان بولغان بولساڭمۇ، ئاشۇ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى قۇللارنى كەمسىتىدىغان، خور كۆرىدىغان ئادەتنى تېخىچە تاشلىمايسەن، سەن تېخى كامىل مۇسۇلمان بولمايسەن» دېگەن بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇسۇلمانىنىڭ قەدرىنى چۈشۈرىدىغان كىچىككىنە بىر ئېغىز سۆزگە شۇنچىلىك قاتتىق رەددىيە بەرگەن ۋە ساھابە كىراملارنى مۇشۇنداق تەربىيىلىگەن ئىدى. ئەگەر بىزنىڭ ھالىمىزنى كۆرسە ئەجەبا نېمە دەر ئىدى؟!

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئەبۇ زەر بىلەن ھەزرىتى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ ئوتتۇرىدىكى ئەھۋالنى يۇقىرىقىدەك بىر تەرەپ قىلغاندىن كېيىن، قۇللارغا قانداق مۇئامىلە قىلىش كېرەكلىكىنى ئېلان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «**خىزمەتچىلىرىڭلار الله قول ئاستىڭلاردا قىلغان بۇرادەرلىرىڭلاردۇر. بۇرادىرى قول ئاستىدا بولغان كىشى، ئۇنىڭغا ئۆزى يېگەندىن يېگۈزسۇن، ئۆزى كەيگەندىن كېيگۈزسۇن، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا بۇيرىماڭلار، ئەگەر شۇنداق قىلساڭلار ئۇلارغا ياردەملىشىڭلار.**»

ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەڭ سادىق مۇسۇلمانلاردىن بولۇپ، ھەق سۆزنى سۆزلەشتە ھېچكىمدىن تارتىنمايتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى مەدھىيىلەپ مۇنداق

دېگەن: **«ئەبۇ زەردىنمۇ راست سۆزلەيدىغان بىر كىشىگە ئاسمان سايە سالمىدى ۋە يەر كۆرپە بولمىدى.»** ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ قۇرئان كەرىم ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىگە ئۆز ئېينى ئەمەل قىلاتتى. مۇنداق دېگەنلىك مۇنداق دېگەن بولىدۇ دەپ تەۋىل قىلمايتتى. مانا بۇ ھەدىستە كۆرستىلگىنىدەك، ھەزرىتى ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۇقىرىدىكى ھەدىسىگە ئەمەل قىلىپ قۇلىغا ئۆزىگە ئوخشاش قىممەت باھالىق تون كېيگۈزۈپ قويغان. بۇنىڭغا ھەيران قالغان مەئرۇر ئىبنى سۇۋەيد "نېمىشكە قۇلىڭىزغا ئۆزىڭىزگە ئوخشاش قىممەتلىك تون كېيگۈزدىڭىز؟" دەپ سورىغاندا، ئۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەلىماتىنى ئېيتىپ بەرگەن.

ئىسلامدا قۇلغا قانداق مۇئامىلە قىلىش مەسىلىسىگە كەلسەك، ئىسلام كەلگەندە پۈتۈن دۇنيادا قۇللۇق تۈزۈمى ئەۋج ئالغان ئىدى. كۈچلۈكلەر ئاجىزلارنى، بايلار نامراتلارنى قۇل قىلىپ ئىشلىتەتتى. قۇلدارلار قول ئاستىدىكى قۇللارنى قوي ـ كالىغا ئوخشاش بازارلارغا ئاپىرىپ ساتاتتى، ئاچچىغى كەلسە ئۇراتتى، تىللايتتى ۋە ئۆلتۈرەتتى. قۇللارنىڭ خوجايىنلىرىنىڭ زۇلۇملىرىغا نارازىلىق بىلدۈرۈش ھوقۇقى يوق ئىدى. مەھكىمىلەردە قۇلدارلار قۇللىرىغا زۇلۇم قىلغانلىقى ئۈچۈن سوتلانمايتتى. بۈگۈنكى ياۋرۇپانىڭ 10 ئەسىر ئاۋۋالقى تارىخىنى كۆرگەن كىشى قۇل ئۇياقتا تۇرسۇن ئادەتتىكى ئىشچىلارنىڭمۇ ھېچقانداق ھوقۇقى يوقلىقىنى ئوچۇق كۆرەلەيدۇ. ئىسلام كېلىپ ئىنسانلارنى باي ـ كەمبەغەل، ئاجىز ـ كۈچلۈك، يۇقىرى تەبىقە ـ تۆۋەن تەبىقە، ئاق تەنلىك ـ قارا تەنلىك ۋە باشقا ھەر خىل ئىسىم ئاستىدا ئايرىشنى قەتئىي رەت قىلىپ، پۈتۈن ئىنسانلار تاغاقنىڭ چىشىغا ئوخشاش تەڭ ـ بەراۋەر ھوقۇققا ئىگە دەپ جاكارلىدى. مەككە مۇشرىكلىرىنىڭ يېڭى ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلماسلىقتىكى ئەڭ چوڭ سەۋەبلەرنىڭ بىرى ئىسلامنىڭ قۇللارنى خوجايىنغا ئوخشاش ئىنسان دەپ قارىغانلىقى ئىدى. ئۇلار قول ئاستىمىزدىكى قۇللار قانداقمۇ بىز بىلەن تەڭ بولىدۇ؟ بىز بۇنداق دىنىنى قوبۇل قىلمايمىز دەپ قارشى تۇرغان ئىدى.

ئىسلام كېلىپلا قۇللۇق تۈزۈمىنى بىراقلا ئەمەلدىن قالدۇرمىدى. چۈنكى بۇنداق قىلىش ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتىگە زىت كېلىدۇ. ئىسلام قۇللۇقنى يوقىتىشتا ئىككى پرىنسىپنى يولغا

قويىدى. بىرى قۇل قىلىش يولىنى پەقەت ئۇرۇشتا ئەسىر چۈشكەن كاپىرلارغىلا قىسقارتتى. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچقانداق بىر يول بىلەن ئىنسانلارنى قۇل قىلىش جائىز بولمايدۇ. ئىككىنچىسى قولىدا بار قۇللارنى ئازات قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈش. شۇنىڭ ئۈچۈن قۇل ئازات قىلغاننىڭ ساۋابىنى ناھايىتى چوڭ ساۋاب ۋە مۇكاپات قىلدى. خاتا ئادەم ئۆلتۈرۈش، قەسەمدىن يېنىش، روزىسىنى بۇزۇش ۋە باشقا گۇناھلارنىڭ كاپارىتىنى قۇل ئازات قىلىش قىلدى. ھەر پۇرسەتتە قۇل ئازات قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى. مانا مۇشۇ يول بىلەن قۇللار بىلەن قۇللارنى بىر ـ بىرىگە دۈشمەن قىلماستىن، ئىنسانىي ۋە دىنىي قېرىنداشلىق بىلەن قۇللۇقنى تۈگىتىشنى مەقسەت قىلدى. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَـٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ﴾

﴿ئۇ داۋان ئاشمىدى. داۋان ئېشىشنىڭ نېمىلىكىنى بىلەمسەن؟ داۋان ئېشىش دېگەن قۇل ئازات قىلىشتۇر. ياكى ئاچارچىلىق كۈندە تۇغقانچىلىقى بولغان يېتىمگە ياكى تۇپىدا ياتقان مىسكىنگە تاماق بەرمەكتۇر.﴾ [سۈرە بەلەد: 11 ـ ئايەتدىن 16 ـ ئايەتقىچە]

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە قۇللارنى خوجايىنلارنىڭ دىنى ۋە ئىنسانىي بۇرادەرلىرى دەپ ئاتىدى، بۇ سۆزنىڭ مەنىسى: قۇللار ئىككىنچى سىنىپ ئىنسانلار ئەمەس، ئۇلارمۇ سىلەرگە ئوخشاش ئىنسانلار بولۇپ، سىلەرگە ئوخشاش كۆڭلى بار، سىلەرگە ئوخشاش جېنى بار، سىلەرگە ئوخشاش خوشال بولىدۇ، قايغۇرىدۇ، سىلەر رەنجىگەن نەرسىدىن ئۇلارمۇ رەنجىيدۇ، اللە تائالانىڭ ئۇلارنى قول ئاستىڭلاردا قىلىشى بولسا، ئۇرۇپ ـ تىللاش، ئىزىش، زۇلۇم قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى سىلەرنىڭ ئىشلىرىڭلاردا ياردەمچى بولۇش ئۈچۈندۇر. شۇڭا ئۇلارنى خورلىماڭلار، ئۆزەڭلار يېگەن تاماقتىن بېرىڭلار، ئۆزەڭلار كېيگەن كىيىمدىن كېيگۈزۈڭلار، ئۇلارنى قۇدرىتى يەتمەيدىغان ئېغىر ئىشقا سالماڭلار، ئەگەر ئۇلارنى ئېغىر ئىشقا بۇيرۇشقا توغرا كېلىپ قالسا، ئۇلارغا ياردەملىشىڭلار. چۈنكى ئۇلار تاش ـ تۆمۈردىن يارىتىلغان مەخلۇق ئەمەس، ئېغىر

ئىشلار بىلەن ئۇلارنىڭ بەدەنلىرى ئاغرىيدۇ، يامان گەپ ـ سۆزلەر بىلەن ئۇلارنىڭ كۆڭلى رەنجىيدۇ، دېگەن بولىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دېگەن: **«اللەدىن قورقۇڭلار، قول ئاستىڭلاردىكىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، ئۇلارغا سىلەر يېگەن نەرسىدىن يېگۈزۈڭلار، كەيگەن نەرسەڭلاردىن كەيگۈزۈڭلار، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا سالماڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئەخلاقى سىلەرگە ياقمىسا ئۇلارنى باشقىلارغا سېتىۋېتىڭلار، اللەنىڭ بەندىلىرىنى قىينىماڭلار.»** ھەزرىتى ئىكرىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ مەسئۇدنىڭ قۇلىنى ئۇرىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ: **«اللە بىلەن قەسەمكى، سېنىڭ بۇنىڭغا كۈچىڭ يەتكىنىدىن بەكراق اللەنىڭ ساڭا كۈچى يېتىدۇ.»** دېگەن.

خوجايىنلارنىڭ خىزمەتچىلەرنى كۆزىگە ئىلمەي "ھەي دۆت ـ كالۋا، ماۋۇ ئىشنى مۇنداق قىل! ياكى ئۇنى قويە!" دېگەندەك قوپال ۋە يامان سۆزلەرنى قىلىشى ئىسلام ئەخلاقىغا قەتئىي ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ھەدىستە: **«سىلەردىن ھېچكىم "قۇلۇم، دېدىكىم" دېمىسۇن، لېكىن "ئوغلۇم، قىزىم" دېسۇن»** دېگەن.

اللە تائالا كىشىنىڭ ھەققىگە تاجاۋۇز قىلىشتىن، كىشىلەرنى خور كۆرۈشتىن، ئۆز نەپسىگە تەمەننا تارتىپ مەنمەنچىلىك قىلىشتىن ساقلىسۇن. ئامىين!

84 ـ ھەدىس

ئىككى ھەسسە مۇكاپات ئالىدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «ثَلاَثَةٌ لَهُمْ أَجْرَانِ: رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وآمَنَ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، وَ الْعَبْدُ الْمَمْلُوكُ إِذَا أَدَّى حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ، ورَجُلٌ كَانَتْ عِنْدَهُ أَمَةٌ يَطَؤُهَا فَأَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهَا، وعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا فَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئۈچ خىل كىشى بار، ئۇلارغا ئىككى قات مۇكاپات بېرىلىدۇ: بىرى ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدى، ناسارا) بولۇپ، ئۆز پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرگەن ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرگەن كىشى، يەنە بىرى ئاللاھنىڭ ھەققىنى ۋە خوجايىنىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغان قۇل، ئۈچىنچىسى دىدىكىنى ياخشى تەربىيىلەپ، ياخشى ئوقۇتۇپ يېتىشتۈرگەندىن كېيىن ئازات قىلغان، ئاندىن ئۇنى نىكاھىغا ئالغان كىشىگە ئىككى ھەسسە مۇكاپات بېرىلىدۇ.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:97]

ئىزاھات:

بۇ ھەدىس ئومۇمەن ئىككى مەسىلە ئۈستىدە توختىلىدۇ، بىرى ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرىكى دىنلار يەنە بىرى قۇللار مەسىلىسى.

دىن مەسىلىسىگە كەلسەك، ئاللاھ تائالا ئىنسانىي زېمىننى گۈللەندۈرۈش ۋە ياراتقان پەرۋەردىگارىنى تونۇپ ئۇنىڭغا قۇللۇق قىلسۇن ئۈچۈن ياراتقان. ئىنسانغا يارىتىلىش غايىسى بولغان ۋەزىپىسىنى ئادا قىلالىشى ئۈچۈن دۇنيا نېمەتلىرىدىن مەنپەئەتلىنىشكە ئىنتىلىدىغان نەپس ـ شەھۋەت ۋە پەرۋەردىگارى ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزىدىغان ئەقىل، ئاڭ ئاتا قىلغان. ئەينى ۋاقتىدا

ئىنسانلار جەمئىيىتىنىڭ ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىشى ئۈچۈن ئىنسانلارنى بىر - بىرى بىلەن ھەمكارلىق ئىچىدە ياشايدىغان قىلىپ ياراتقان. لېكىن ئىنسانلار كۆپىنچە نەپسىي ھەۋەسكە بېرىلىپ مۇشتۇمزورلۇق قىلىشقا مايىل بولۇپ كېتىدىغان بولغاچقا، ئۇ ياشاش قائىدە - يوسۇنلىرىنى ئۆگىتىدىغان رەھبەر ۋە ئىش - ھەرىكەتلىرىنى كونترول قىلىپ تۇرىدىغان قانۇن - تۈزۈمگە موھتاج. بۇ قانۇن - تۈزۈملەرنىڭ ئەڭ يۇكسەك ۋە ئالىي ماقام بىر زات تەرىپىدىن چىقىرىلىشى كېرەككى، ئىنسانلار ئۇ زاتنىڭ غەزىۋىدىن قورقۇپ، رەھمىتىدىن ئۈمىد كۈتۈپ ئۇنىڭ قانۇن - تۈزۈملىرىنى ئىجرا قىلسۇن. اللە تائالادىن باشقا ھېچكىم ئۇنداق سۈپەتكە ئىگە ئەمەس. شۇڭلاشقا اللە تائالا ئىنساننىڭ بۇ ئېھتىياجىنى قامداپ، پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ، ئۇلار دەرگاھىدىن كىتابلار نازىل قىلىپ، ئىنسانلارغا دۇنيا - ئاخىرەتنىڭ بەخت - سائادەت يولىنى كۆرسىتىپ قانۇن - تۈزۈملەرنى بېكىتىپ بەرگەن.

ئىنسانلار يەر يۈزىگە ئاپىرىدە بولغاندىن بىرى اللە تائالا تەرەپتىن ئۇلارغا يول كۆرسەتكۈچى پەيغەمبەرلەر كېلىپ، اللە تائالانىڭ ئەمرى - پەرمانلىرىنى يەتكۈزۈپ تۇردى. ئەڭ بىرىنچى پەيغەمبەر ھەزرىتى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن تارتىپ ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قەدەر كەلگەن بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىنسانلارغا يەتكۈزگەن تەلىماتلىرىنىڭ نىگىزى ۋە غايىسى بىردۇر. ئۇ بولسىمۇ ئىنسانلارغا ئۆزىگە ئوخشاش مەخلۇقلارغا قۇل بولۇشنى تاشلاپ، ھەقىقىي پەرۋەردىگارى بولغان اللە تائالاغىلا قۇل بولۇش ۋە دۇنيا - ئاخىرەتتە بەختلىك ھايات كەچۈرۈش ئۈچۈن اللە تائالانىڭ بەلگىلەپ بەرگەن قانۇن - تۈزۈملىرىنى ئىجرا قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. ھەر دەۋردىكى ئىنسانلارنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشى ئوخشاش بولمىغاچقا، پەيغەمبەرلەرنىڭ ئېلىپ كەلگەن ئىجتىمائىي قانۇن - تۈزۈملىرىمۇ پەرقلىق بولىدۇ. ئىنسانلار تۇرمۇشىنىڭ مۇرەككەپلىشىشىگە ئەگىشىپ قانۇن - تۈزۈملەرمۇ كۆپىيىدۇ. ئەمما ئەقىدە ۋە ۋە ئىماندا يەنى اللە تائالانىڭ بارلىقىغا، بىرلىكىگە چىن ئىشىنىش ۋە ئۇنىڭ ئۆزىگىلا قۇللۇق قىلىشتا ئۆزگىرىش بولمايدۇ. شۇڭلاشقا بىر پەيغەمبەرگە ئۈممەت بولۇپ ئىتائەت قىلغان كىشى، ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرگىمۇ ئىتائەت قىلسا، اللە تائالا ئۇنىڭغا ئىككى قات ئەجرى - مۇكاپات بېرىدۇ.

كۈنىمىزدە ساماۋى دىنلاردىن ئۈچ دىن مەۋجۇد بولۇپ، بىرى يەھۇدى دىنى يەنە بىرى خرىستىئان دىنى ۋە ئۈچىنچىسى ئىسلام دىنىدۇر. بۇ ئۈچ دىننىڭ بىرىنچىسى بولغان يەھۇدى دىنى بولسا، ئەسلى اللە تائالا تەرىپىدىن ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن مۇقەددەس دىن ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن يەھۇدىلارنىڭ يامان نىيەت موللىلىرى اللە تائالانىڭ مۇقەددەس، پاك دىنىنى ئۆزلىرى خالىغانچە بۇرمىلاپ پۈتۈنلەي بۇزۇپ تاشلىدى. اللە تائالا ئىنسانلارغا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىنىڭ ئەسلىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بىر نەچچە پەيغەمبەر ئەۋەتكەن بولسىمۇ، يەھۇدىلار ئۇ پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ قالاق ئىددىيىسىدە چىڭ تۇردى. كېيىن اللە تائالا ئۇلارغا ھەزرىتى ئىيسا ئەلەيھىسسالامنى ئەۋەتىپ، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى نازىل قىلدى. ئىنجىلدا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان تەۋراتنىڭ ھۆكۈملىرى بايان قىلىندى، بەزى ھۆكۈملەر ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئورنىغا يېڭى ھۆكۈملەر بېكىتىلدى. يەھۇدىيلارنىڭ يالغاندىن توقۇپ چىقىپ، كىشىلەرگە اللەنىڭ ھۆكمى دەپ ئېلان قىلغان يامان قىلمىشلىرى پاش قىلىندى. لېكىن يەھۇدىلار ئىيسا ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر دەپ تونۇپ ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتىپ، ئىنجىلنى ئېتىراپ قىلغىلى ئۇنىمىدى. ئىيسا ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرگەن كىشىلەر ئىنتايىن ئاز بولۇپ، ئۇلار «ئەنسارىلار ـ ناسارالار» يەنى ئىيسا ئەلەيھىسسالامغا ياردەم بەرگۈچىلەر دەپ ئاتىلاتتى. يەھۇدىلار ئىيسا ئەلەھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشكە خىرىس قىلغاندا، اللە تائالا ئۇنى يەھۇدىلارنىڭ سۇيىقەستىدىن ساقلاپ ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتكەن. شۇنىڭ بىلەن ناسارالار ئىنجىلنى ئۆزلىرى يېزىپ چىقىپ شۇنىڭغا ئەمەل قىلىش ئارقىلىق ناسارا (خرىستىئان) دىنى شەكىللەندى. زامانىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن خرىستىئانلارمۇ بۇزۇلۇپ، ئەمەلىيەتتە ئەسلى تولۇق بولمىغان ئىنجىلنى ھەر تۈرلۈك يېزىپ چىقىشقا باشلىدى. ئىنجىل شۇنداق كۆپىيىپ كەتتىكى، قايسى دۇرۇس، قايسى خاتا بىلگىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلدى.

ھەزرىتى ئىيسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن 500 يىلدىن كۆپرەك مۇددەت ئىچىدە دۇنيانىڭ ھېچقانداق بىر يېرىدە پەيغەمبەر كەلمىدى. يەر يۈزىنى ئادالەتسىزلىك، زۇلۇم، ناھەقچىلىك، زوراۋانلىقلار قاپلاپ كەتتى. مەيلى ساماۋى دىنلارغا ئېتىقاد قىلىدىغانلار بولسۇن، مەيلى باشقا دىندىكىلەر ياكى دىنسىزلار بولسۇن ئىجتىمائىي جەھەتتە پۈتۈنلەي چىرىكلىشىپ، ئىنسانلار بىر ـ

بىرىنى ئىزىشتە جاڭگاللاردىكى ۋەھشى، يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن نەچچە ھەسسە ئېشىپ كەتتى. اللە تائالانىڭ ئىنسانلارغا رەھىم - شەپقىتى كېلىپ ئۇلارنى كۇپۇر - زالالەتنىڭ قاراڭغۇلۇقىدىن ئىمان - ھىدايەتنىڭ يورۇقلىقىغا، ھەر خىل زۇلۇملارنىڭ پاتقىقىدىن ئىسلامنىڭ ئادالىتىگە چىقىرىش ئۈچۈن جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى پۈتۈن ئىنسان ۋە جىنلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىپ، ئۇنىڭغا مەڭگۈ ئۆچمەس كالامى بولغان قۇرئان كەرىمنى نازىل قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر بولۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدىغان بولغاچقا، اللە تائالا ئاخىرقى دىننى ئەڭ مۇكەممەل دىن قىلىپ، قۇرئان كەرىمنى قىيامەت كۈنىگىچىلىك كۈچكە ئىگە قىلدى ۋە ئۇنىڭدا يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ياشايدىغان ئىنسانلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان، زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن كونىراپ قالمايدىغان ئەھكاملارنى بېكىتتى. ئىسلام دىنىنىڭ نىگىزىنى اللە تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش قىلىپ، بارلىق ھۆكۈم ۋە گۈزەل ئەخلاقلارنى ئاشۇ ئىمانغا باغلىدى.

اللە تائالا بۇ مۇقەددەس ۋە مەڭگۈلۈك دىننى نازىل قىلىش بىلەن بىرگە بۇرۇنقى دىنلارنىڭ ھەممىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. مۇسا ۋە ئېيسا ئەلەيھىسسالامغا ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ كېلىشىدىن خەۋەر بېرىپ، ئۇ كەلگەندە ئۆزلىرىنىڭ دىنلىرىنىڭ ئەمەلدىن قالىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن ۋە ئۇلار ئۆز ئۈممەتلىرىدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كەلگەندە ئۆز دىنلىرىنى تاشلاپ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىش توغرىلىق ۋەدە ئالغان ئىدى. چۈنكى ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىش بۇرۇنقى دىنلارنىڭ ھەممىنى قوبۇل قىلغانلىق ۋە اللە تائالانىڭ ئەمرىنى ئىجرا قىلغانلىق بولىدۇ. چۈنكى ئىسلام دىنىدا بارلىق ساماۋى دىنلاردىكى ئەھكاملار ئەڭ مۇكەممەل شەكىلدە مەۋجۇد. پەقەت ئىجتىمائىي تۈزۈملەرگە بەزى ئۆزگەرتىشلەر كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇنى ئۆزگەرتكەن اللە تائالا ئۆزىدۇر. ھېچكىمنىڭ بۇنىڭغا ئېتىراز بىلدۈرۈش، قارشى چىقىش ھوقۇقى يوق. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەندىن كېيىن يەنە تەرسالىق قىلىپ ئۆز دىنىدا چىڭ تۇرىۋالغۇچىلار كاپىرلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ دىنلىرى ۋە قىلغان ئىشلىرى قەتئىي قوبۇل قىلىنمايدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆز دىنلىرىدا چىڭ تۇرغانلىقى اللە تائالانىڭ ئەمرىگە قارشى چىققانلىقتۇر. اللە تائالا ئۇلارغا مەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەندىن

كېيىن ئۆز دىنىڭلارنى قويۇپ ئۇنىڭغا ئەگىشىڭلار دەپ بۇيرىغان تۇرسا، ئۇلار ياق، بىز ساڭا سەن كۆرسەتكەن بويىچە ئەمەس، ئۆزىمىز خالىغان بويىچە ئىبادەت قىلىمىز دېسە، بۇ قانداق اللەغا بويسۇنغانلىق بولىدۇ؟ اللە تائالا ئۇنداق كىشىنىڭ ئەمىلىنى قانداق قوبۇل قىلىدۇ؟ شۇڭا مۇسۇلمانلار خرىستىئانلارمۇ، يەھۇدىلارمۇ اللەغا ئىشىنىدىكەن دەپ ئالدىنىپ كەتمەسلىكى كېرەك. چۈنكى ئۇلار اللە تائالاغا ھەقىقى ئىشىنىپ، ئۆز دىنىغا چىن ئەمەل قىلسا ئىدى، ئەلۋەتتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىمان كەلتۈرۈپ مۇسۇلمان بولغان بولاتتى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىستە ئەنە شۇ يەھۇدىي ۋە خرىستىئانلاردىن ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىپ، مۇسۇلمان بولغانلارغا اللە تائالانىڭ ئىككى قات مۇكاپات بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. بىرى ئۆز پەيغەمبىرىگە ئىشەنگەنلىكى، يەنە بىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرگەنلىكى ئۈچۈندۇر. ئەگەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرمىسە، ئۇنىڭ پۈتۈن پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرگەنلىكى ئىمان ھېسابلانمايدۇ.

ئىككىنچى مەسىلە قۇللۇق مەسىلىسى:

كۈنىمىزدە قۇللۇق قالمىدى، شۇڭلاشقا بۇ مەسىلە ئۈستىدە توختىلىش ھاجەتسىز. لېكىن دىن دۈشمەنلىرى دۇنياغا قۇللۇقنى ئىسلام دىنى ئېلىپ كەلگەندەك، بۇ ئۇلۇغ دىنىمىزغا ھەر تۈرلۈك تۆھمەتلەرنى چاپلايدۇ ۋە بەزى كەم ئەقىل مۇسۇلمانلارمۇ ئۇلارنىڭ دېيىشىغا ئۇسۇل ئويناپ دۈشمەنلەرگە خىزمەت قىلىدۇ. ھالبۇكى دۇنيادا قۇللارنىڭ خوجايىنلار بىلەن ئوخشاش ئىنسان بولغانلىقىنى، ئۇلارغا ئىنسانىي مۇئامىلە قىلىپ زۇلۇم قىلماسلىق لازىملىقىنى بىرىنچى قېتىم جاكارلىغان ۋە قۇل ئازات قىلىشنى ئەڭ ئۇلۇغ ساۋابلىق ئىش قىلغان دىن ئىسلام دىنىدۇر. ئىسلام خەلىپىلىرى دەۋرىدە ئازات قىلىنغان قۇللاردىن ئەڭ داڭلىق ۋە مەشھۇر ئالىملار چىققان بولۇپ، پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرى بۈگۈنمۇ ئۇلارنى ھۆرمەتلىمەكتە ۋە ئۇلارنىڭ قالدۇرغان قىممەتلىك ئەسەرلىرىنى تەزىم بىلەن ئوقۇماقتا. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىستە قۇللارنىڭ شەنىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، خوجايىنىنىڭ خىزمىتىنى قىلىش بىلەن بىرگە اللە

تائالاغـا تائـەت ـ ئىبـادەتلىرىنى ئـۈز لايىقىـدا ئـادا قىلغـان قۇللارغـا ئىككـى ھەسسـە مۇكاپـات بېرىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە قۇل ئازات قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈپ، قـول ئاسـتىدىكى دىدەكـنى ھۆرمەتلـەپ، ياخشـى ئوقۇتـۇپ، تەربىيىلـەپ يېتىشتۈرگـەندىن كېيىـن ئـازات قىلغان، ئازات قىلدىم دەپ ئۆنى ئىگە ـ چاقىسىز تاشلاپ قويماسـتىن ھـۆر ئايـال قاتـارىدا چـىرايلىق تويىنى قىلىپ نىكاھىغا ئالغان كىشىنىڭ ئىككى قات مۇكاپاتقا ئېرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

دېمەك، ئىسلامدا قۇللار بۇ قـەدەر ئىـززەت ـ ھۆرمەتكـە سـازاۋەر بولغـان ۋە شـۇنداق ئـالى دەرىجىگـە چىقىرىلغان ئىكەن، ئىسلام قۇللۇقنى ياقىلايدىغان دىن دېيىش ئويئوچۇق تۆھمەت بولىدۇ.

الله تائالا بىزنى ھەقىقەتنى چۈشىنىدىغان ۋە ئۆز دىنىمىزنىڭ قەدرى ـ قىممىتىـنى بىلىدىغـان ئاڭلىق مۇسۇلمانلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

85 . ھەدىس

كىشىلەرنى ئورنىدىن قوپۇرىۋېتىمەسلىك توغرىسىدا

عن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: « أَنَّهُ نَهَى أن يُقَامَ الرَّجُلُ مِنْ مَجْلِسِهِ وَيَجْلِسُ فِيهِ أَخَرُ، ولكِنْ تَفَسَّحُوا وتَوَسَّعُوا» وكان ابنُ عمرَ يَكْرَهُ أن يَقُومَ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ مَكَانَهُ. [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دېگەن: «**بىراۋنى ئورنىدىن قوپۇرىۋېتىپ ئۇنىڭ ئورنىدا باشقا بىرىنىڭ ئولتۇرۇشىدىن توستى، لېكىن بىر ـ بىرىڭلارغا ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار.**» ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىرىسى ئورنىدىن قوپۇرىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇشنى يامان كۆرەتتى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى: 6127]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە مەسجىد ۋە باشقا سورۇنلاردا ئولتۇرۇپ ـ قوپۇش ئادابىنى ئۆگىتىدۇ. مەسجىد ۋە كۆپ ئادەم توپلىشىدىغان يەرلەردە بىر ئادەم بۇرۇن كېلىپ ئولتۇرغان بولسا، ئۇ ئورۇن شۇ كىشىنىڭ ھەققى بولۇپ، تاكى ئۇزى قوپۇپ كەتمىگىچىلىك ئۇ ئورۇندا باشقىلارنىڭ ئولتۇرۇش ھەققى بولمايدۇ. كىشىنىڭ مەرتىۋىسى قانچىلىك يۇقىرى بولسا بولسۇن، قەيەردە بوش ئورۇن تاپسا شۇ يەردە ئولتۇرۇشى كېرەك. مەنسىۋگە يا ئىلمىگە ياكى ئىقتىسادى ئۇستۇنلىكىگە تايىنىپ ئولتۇرغان كىشىنى قوپۇرىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇش ئىسلام ئەخلاقىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. چۈنكى بۇ قىلىق ئورنىدىن قوپۇرىۋېتىلگەن كىشىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىدۇ. ئىسلامدا سىنىپ ئايرىمچىلىقى يوق، چوڭ كىچىك بارلىق ئىنسانلارغا ئوخشاش قارايدۇ، كىشىلەرنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىشكە يول قويمايدۇ. چۈنكى بۇنداق ئىشلار

كۆرۈنۈشتە ئاددى ـ كىچىك ئىشلاردەك قىلىسمۇ، مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدا ئاداۋەت، دۈشمەنلىك، بىر ـ بىرىنى يامان كۆرۈشتەك ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەب بولىدۇ ۋە ئۆز ئارا قېرىنداشلىق رىشتىسىنى ئۈزۈپ قويىدۇ. شۇڭلاشقا جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ مەسىلىنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ تەكىت لەپزى بىلەن بايان قىلغاندۇر.

بۇ ھەدىس شېرىفنىڭ شەرھىدە ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر بىر كىشى مەسجىدتە ئورۇن ئالغان بولۇپ، قايتىپ كىرىش مەقسىتى بىلەن تاشقىرىغا چىقىپ كەتكەن بولسا، ئۇ كىشىنىڭ مەزكۇر ئورۇندىكى ھەققى يوقىلىپ كەتمەيدۇ. ئەگەر بىر كىشى بىر ئورۇننى ئىگىلەپ جەينامازا، دوپپا ياكى قول ياغلىقىغا ئوخشاش بىر نەرسە قويۇپ قويغان بولسا، كېيىن كىرگەن كىشىلەر ئۇ نەرسىنى ئېلىۋېتىپ ئولتۇرۇشقا بولمايدۇ. ئەمما مەزكۇر ئورۇننى ئىگىلەپ قويۇپ پات كەلمىسە، نامازغا تەكبىر ئېيتىلغان ياكى مەسجىد توشۇپ كەتكەن بولسا، ھېلىقى ئورۇندا ئولتۇرۇشقا بولىدۇ. بىر كىشى مەسجىدتە قۇرئان ئاڭلاش، دەرس ئۆگىنىش ئۈچۈن دائىم بىر يەردە ئولتۇرىدىغان بولۇپ، كىشىلەر بۇنى بىلسە، مەزكۇر كىشى بىرەر سەۋەب بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەن بولسا، ئورنىغا بىر نەرسە قويۇپ قويمىغان بولسىمۇ، ئۇ كىشىنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇشقا بولمايدۇ. ئەگەر ئۇ قايتىپ كىرگۈچىلىك نامازغا تەكبىر ئوقۇلغان بولۇپ، سەپنى تولدۇرۇش كېرەك بولۇپ قالغان تەقدىردە ئۇ ئورۇنغا ئولتۇرۇشقا بولىدۇ.

شۇنىڭدەك مەسجىدلەردە كىشىلەرنىڭ گەردەنلىرىدىن ئاتلاپ، باشلىرىغا ئايىغىنىڭ تويىلىرىنى توزۇتۇپ ئالدى سەپكە ئۆتۈش توغرا ئەمەس. بىر كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇتبە ئوقۇۋاتقاندا، بىر كىشىنىڭ جامائەتلەرنىڭ گەردەنلىرىدىن ئاتلاپ ئۆتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ **«ئولتۇرغىن، كىشىلەرگە ئەزىيەت بەردىڭ»** دېگەن.

ئەگەر بىر سورۇندا ياكى مەسجىدتە ئولتۇرغاندا ئالىم، پازىل بىر كىشى كېلىپ قالسا، ئولتۇرغانلار ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ ئورۇن چىقىرىپ بېرىش ياخشىدۇر. چۈنكى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«كىشىلەرگە مەرتىۋىسىگە مۇۋاپىق مۇئامىلە قىلىڭلار»** دېگەن.

سورۇنغا كېيىن كەلگەن كىشىگە ئورۇن بىكارلاپ بېرىش بەزىدە ھارام بولىدۇ بەزىدە دۇرۇس بولىدۇ. مەسىلەن: كەلگەن كىشىگە ئورنىدىن تۇرۇش خوشامەت قىلىش، ئۇنى ھەددىدىن ئارتۇق ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن بولسا ياكى كەلگەن كىشى، كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭغا ئورنىدىن تۇرۇشى بىلەن ئۆزىگە تەمەننا تارتىپ پەخىرلىنىدىغان بولسا، ئۇنىڭغا ئورنىدىن تۇرۇپ ئورۇن بىكارلاپ بېرىش ھارام بولىدۇ. ئەگەر كاتتا ئالىم، قازى ۋە ھاكىمغا ئوخشاش، كىشىلەرنىڭ ئولتۇرغىنىغا، ئورنىدىن تۇرغىنىغا كۆڭۈل بۆلۈپ كەتمەيدىغان كىشىلەرگە ئورنىدىن تۇرۇش دۇرۇس بولىدۇ.

ئاتا ـ ئانىڭ، ئۇستازىڭ، يېشى چوڭ كىشىلەر كىرسە ئۇلارنى ھۆرمەتلەپ، ئورنىڭدىن تۇرۇپ ئۇلارغا ئورۇن بىكارلاپ بېرىشىڭ، قولىدىن كەشىنى، ھاسىسىنى ئېلىشىڭ، ئاستىغا كۆرپە سېلىشىڭ، سۆزىگە قۇلاق سېلىشىڭ، ئاۋازىڭنى پەس قىلىشىڭ، سۆزىنى كەسمەسلىكىڭ ئىسلام ئەخلاقىدىندۇر. سۇۋرۇندا ئولتۇرغاندا غەيۋەت ـ شىكايەت قىلماسلىق، ئولتۇرغانلارنىڭ ئىچىدىن بىرەرسىنى مەسخىرە قىلىپ كۈلمەسلىك، ئۆزىنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرىنى سۆزلەپ ماختانماسلىق، كىشىلەرنىڭ سىرىنى پاش قىلماسلىق، ئەيىبىنى ئاچماسلىق، سورۇندىكىلەرنى خىجىل قىلماسلىق، مۇمكىن قەدەر اللە تائالا رازى بولىدىغان سۆھبەتلەرنى قىلىش، ياخشىلىققا تەرغىب قىلىپ يامانلىقتىن ئاگاھلاندۇرۇش، كۆپ ئادەم بار يەردە ئىككى كىشى مەخپىي سۆھبەتلەشمەسلىك، ئەگەر ئىككى كىشى سۆھبەتلىشىۋاتقان بولسا ئۇلارنىڭ ئىزنىسىز گەپكە ئارىلاشماسلىق قاتارلىق ئىشلار سورۇنلارنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقىدىندۇر. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَىٰهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَٰحٍ بَيْنَ ٱلنَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ ﴾

﴿ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتىنىڭ تولىسىدا خەيرىيەت يوقتۇر. پەقەت سەدىقىگە ياكى ياخشىلىققا ياكى كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈشكە ئەمرى قىلغان كىشىلەرنىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتى بۇنىڭدىن مەستەسنا. كىمكى ئۇ ئىشلارنى اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەش يۈزىسىدىن قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بۈيۈك ئەجرى ئاتا قىلىمىز.﴾ [سۈرە نىسا: 114 ـ ئايەت]

اللە تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَكُمۡ تَفَسَّحُواْ فِي ٱلۡمَجَٰلِسِ فَٱفۡسَحُواْ يَفۡسَحِ ٱللَّهُ لَكُمۡۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُواْ فَٱنشُزُواْ يَرۡفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡ وَٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ دَرَجَٰتٖۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿١١﴾ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سورۇندا بەزىلەر سىلەرگە «ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار» دېسە، ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار، اللە تائالا سىلەرگە رەھمىتى ۋە جەننىتىنى كېڭەيتىپ بېرىدۇ، ئەگەر سىلەرگە: «ئورنىڭلاردىن تۇرۇپ بېرىڭلار» دېيىلسە، ئورنىڭلاردىن تۇرۇپ بېرىڭلار، اللە سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ۋە ئىلىم بېرىلگەنلەرنى بىر قانچە دەرىجە يۇقىرى كۆتىرىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر.﴾ [سۈرە مۇجادەلە:11 ـ ئايەت]

سورۇندىن قوپۇش ئالدىدا مۇنۇ دۇئانى ئوقۇش سۈننەت: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَن لاَّ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَتُوبُ إِلَيْكَ» (ئى پەرۋەردىگارىم! ساڭا ھەمدە ئېيتىش بىلەن سېنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىمەن، سەندىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوق دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن، سەندىن كەچۈرۈم سورايمەن ۋە ساڭا تەۋبە قىلىمەن.)

اللە تائالا بىزنى مانا مۇشۇنداق پەزىلەتلىك ئەخلاقلار بىلەن ئەخلاقلىنىپ، ناچار ۋە يامان قىلىقلاردىن يىراق قىلسۇن، ئامىين!

86 . ھەدىس

ياخشى دوست تاللاش توغرىسىدا

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أَنَّ النبيَّ صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وجَلِيسِ السُّوءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ ونَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَن يُّحْذِيكَ، وإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَن يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وإِمَّا أَن تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**ياخشى ھەمرا ئىپار ساتقۇچىغا ئوخشايدۇ. ناچار ھەمرا تۆمۈرچىنىڭ كۆرىكىنى باسقۇچىغا ئوخشايدۇ. ئىپار ساتقۇچى يا ساڭا ئىپاردىن ھەدىيە قىلىدۇ، ياكى سەن ئۇنىڭدىن سېتىۋالىسەن، ياكى بولمىسا ئىپارنىڭ خۇش بۇيىنى پۇرايسەن. كۆرەك باسقۇچى يا كىيىمىڭنى كۆيدۈرىدۇ، ياكى ئۇنىڭ يېنىدا سېسىق پۇراقلارنى پۇرايسەن.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:6644]

ئىزاھات:

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزنى ياخشى كىشىلەرنى تاللاپ ئۇلار بىلەن دوست ـ ئاغىنە بولۇش، يامان دوست، يامان ئاغىنىلەردىن يىراق تۇرۇشقا چاقىرىدۇ. ياخشى دوستلارنىڭ پايدىسى بىلەن يامان ئاغىنىلەرنىڭ زىيىنىنى بايان قىلىپ، ياخشى دوستنى ئىپار ساتقۇچىغا، يامان دوستنى تۆمۈرچىنىڭ كۆرىكىنى باسقۇچىغا ئوخشىتىدۇ.

ئىنسان دوستى بىلەن تونۇلىدۇ. شۇڭلاشقا كونىلار "دوستۇڭنى ئېيتىپ بېرىڭ، مەن سىزنىڭ قانداق كىشى ئىكەنلىكىڭىزنى ئېيتىپ بېرەي" دېگەن ئىكەن. ياخشى كىشىلەر بىلەن دوست بولسىڭىز، ئۇلار سىزنى ياخشى ئىشلارغا ئۈندەپ، يامان ئىش ۋە ناچار قىلىقلاردىن

ئاگاھلاندۇرىدۇ. سىزگە ساداقەت بىلەن راست سۆزلەرنى قىلىپ، پايدىلىق ئىشلارنى ئېيتىپ بېرىدۇ. اللە تائالانىڭ ھېسابىسىز نېمەتلىرىنى ئەسلىتىپ كۆڭلۈڭىزنى ھۇزۇرلاندۇرىدۇ. سىزگە ئەيىبلىرىڭىزنى كۆرسىتىپ، پايدىسىز ئىشلاردىن توسىدۇ. سىز ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ اللە تائالانى ئەسلەتسىڭىز، اللە تائالانىڭ ساۋابىنى ئۈمىد قىلىپ ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ. ئەگەر اللە تائالانىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇرسىڭىز دەرھال يامان ئىشلاردىن قول ئۈزىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەم سىز، ھەم دوستىڭىز كىشىلەر ئارىسىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر، ئىشەنچلىك، ياخشى كىشىلەردىن بولىسىلەر. ئائىلىدىكىلەر ۋە جەمئىيەتتىكى كىشىلەر سىلەرنى ئۆزىگە ئۈلگە قىلىپ، ئۇلارمۇ ياخشى كىشىلەردىن بولىدۇ. ئەزالىرى ياخشى بولغان جەمئىيەتتە زۇلۇم، ناھەقچىلىك، جېدەل - ماجىرا ۋە ئىتتىپاقسىزلىق بولمايدۇ. ھەممە بىر - بىرىگە دوست، ئىناق بولىدۇ. ئەمەلدارلار پۇقرالارنى ئەزمەيدۇ، پۇقرالار باشلىقلىرىغا قارشى ئىسيان كۆتۈرمەيدۇ. جەمئىيەتتە ھەقىقىي بەخت - سائادەت ۋە پاراۋانلىق بولىدۇ.

ياخشى دوست سىزنىڭ سىرىڭىزنى ساقلايدۇ، خاتالىقىڭىزنى كەچۈرىدۇ، ئەيىبىڭىزنى يۆگەيدۇ، كەمچىلىكىڭىزنى تۈزىتىدۇ، قىلماقچى بولغان ئىشلىرىڭىزغا ھەمكارلىشىدۇ. ياخشى دوست سىز بىلەن بىرگە بولۇشتىن زېرىكىپ قالمايدۇ، سىزدىن يىراقتا بولغاندا سىزنى ئۇنتۇپ قالمايدۇ.

ئەمما ناچار ئادەملەر بىلەن دوست بولسىڭىز، سىز ئۇلارنىڭ يامان ئىشلىرىغا ئورتاق بولمىسىڭىزمۇ بالاسى يۇقىدۇ. ئۇلارنى يامان قىلىقلىرىدىن ئاگاھلاندۇرسىڭىز، سىزنىڭ سۆزىڭىزگە قۇلاق سالمىغانىنىڭ تېشىدا، سىزگە زىيان كەلتۈرۈشتىن يانمايدۇ. ئەگەر ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا كۆز يۇمسىڭىز، يامان ئىشلارغا رازى بولغان بولىسىز، يامانلىققا رازى بولۇپ قاراپ تۇرۇش ئۇنى ئىشلىگەنگە ئوخشاش گۇناھتۇر. شۇڭا ئاتىلىرىمىز: ”يامانىنىڭ قېشىغا بارماڭ بالاسى يۇقار، قازاننىڭ قېشىغا بارماڭ قاراسى يۇقار“ دېگەن.

دېمەك، ناچار ئادەملەر بىلەن ئولتۇرۇپ - قوپۇش قىلىش، ئۇلارنىڭ يامان ئىشلىرىغا رازى بولۇپ قاراپ تۇرۇش دۇرۇس ئەمەس، يامانلىقنى توسۇش لازىم. ئەگەر ئۇنى توسۇشقا قۇدرىتى يەتمىسە، ئۇنداق يامان سۆز، يامان ئىش قىلىنىۋاتقان يەرنى تاشلاپ كېتىش كېرەك. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذَا سَمِعُواْ ٱللَّغْوَ أَعْرَضُواْ عَنْهُ وَقَالُواْ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ ﴾

﴿ئۇلار بىھۇدە سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ، «بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈن، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلار ئۆزەڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، بىز نادانلاردىن دوستلۇق تىلىمەيمىز» دەيدۇ.﴾ [سۈرە قەسەس:55 ـ ئايەت]

ناچار، يامان ئادەملەرنىڭ ئولتۇرۇشلىرىدا سەت گەپلەر، غەيۋەت ـ شىكايەتلەر، سۇخەنچىلىك، يالغانچىلىق، بىر ـ بىرىنى سەت تىللار بىلەن تىللاش ۋە باشقا ھەر تۈرلۈك ناچار قىلىقلار بولىدۇ. ئۇلارغا نەسىھەت قىلسا مەسخىرە قىلىدۇ. الله تائالا ئۇنداقلارنىڭ سورۇنلىرىدا ئولتۇرماسلىقنى ئەمرى قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾ ﴾

﴿بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز توغرىسىدا تەنە ۋە مەسخىرە قىلىپ پاراڭ سېلىشىۋاتقان كىشىلەرنى كۆرگىنىڭدە، ئۇلار ئۇنىڭدىن باشقا پاراڭغا چۈشمىگىچە ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن، ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرماسلىقنى شەيتان ساڭا ئۇنتۇلدۇرغان بولسا، ئېسىڭگە كەلگەندىن كېيىن، زالىم قەۋم بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن.﴾ [سۈرە ئەنئام: 68 ـ ئايەت]

ياخشى ـ يامان دوست ـ ئاغىنىلەرنىڭ پايدا زىيىنى مۇشۇ دۇنيادىلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. بەلكى قىيامەت كۈنى ھەر كىشى مۇشۇ دۇنيادا ياخشى كۆرگەن ۋە يېقىن بولغان كىشىلىرى بىلەن ھەشرى قىلىنىدۇ. ياخشىلارنى دوست تۇتقانلار ياخشىلار بىلەن، يامانلارنى دوست تۇتقانلار يامانلار بىلەن بولىدۇ. سوفى الله يار مۇنداق دەيدۇ:

”قىيامەت كۈن قوشۇلسا جان بىلەن تەن،
قوپار ھەر ئادىمى ئۆز دوستى بىرلەن.“

الله تائالا بىزنى يامانلارنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ كېتىشتىن ساقلاپ، ياخشىلارغا ھەمرا قىلسۇن، ئامىين!

87 . ھەدىس

گۇناھنى كەچۈرۈم قىلىنمايدىغانلار توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «كُلُّ أُمَّتِي مُعَافًى إِلاَّ الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْمُجَاهِرَةِ أَن يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلاً ثُمَّ يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللهُ، فَيَقُولُ: "يَا فُلاَنُ! عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وكَذَا" وقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، ويُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللهِ عَنْهُ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «**ئۈممىتىمنىڭ ھەممىسى ئەپۇ قىلىنىدۇ، ئوچۇق - ئاشكارا گۇناھ قىلغۇچىلار بولسا كەچۈرۈم قىلىنمايدۇ. بىر ئادەم كېچىسى بىرەر گۇناھ ئىشنى قىلغان ۋە الله ئۇنى يوشۇرغان بولسا، ئۇ ئادەمنىڭ ئەتىگىنى تۇرۇپ: "ھوي پالانى! مەن ئاخشام مۇنداق، مۇنداق ئىشلارنى قىلدىم" دەپ، الله يوشۇرغان بۇ ئىشنى ئەتتىگىنى ئاشكارىلىشى، ئوچۇق گۇناھ قىلغانلىق جۈملىسىدىن بولىدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5930]

ئىزاھات:

الله تائالا بەندىلىرىگە چەكسىز مېھرىبان بولغانلىقى ئۈچۈن، بەندىلەردىن ئۆتكەن كەمچىلىكلەرنى ئۆز رەھمىتى بىلەن ئەپۇ قىلىپ كەچۈرىدۇ. لېكىن الله تائالانىڭ بۇ ئەپۇ - مەغپىرىتىدىن مەھرۇم قالىدىغان بەزى ئىنسانلارمۇ بار. ئۇلار شۇنداق رەزىل، پەسكەش مەخلۇقلاركى، الله تائالاغا ئاسىيلىق قىلىشتىن قورقمايدۇ، كىشىلەردىن ھايا قىلمايدۇ. ئۇنداق ھاياسىز ئىنسانلار كىشىلەرنىڭ كۆزى ئالدىدا ھەر تۈرلۈك يامان قىلىقلارنى قىلىشتىن تەپ تارتمايدۇ. الله تائالانىڭ دىنىغا ۋە ئەمرى - پەرمانلىرىغا ئەمەل قىلىشنىڭ ئورنىغا ناپەرمانلىق قىلىدۇ.

اللە تائالانىڭ مەغپىرىتىدىن مەھرۇم قالىدىغان ئىنسانلارنىڭ يەنە بىر تۈرى، كېچىسى ھاراق ئىچىش، زىنا قىلىش، قىمار ئويناش قاتارلىق گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنى ئىشلەپ، مەزكۇر جىنايى قىلمىشلىرىنى ئەرتىسى پەخىرلەنگەن ھالدا، باشقىلارغا: ”مەن كېچىدىن ئۇنداق قىلدىم، مۇنداق قىلدىم“ دەپ سۆزلەپ بېرىدىغانلاردۇر. ئۇلار گويا ئۆزلىرىنى ئاشۇنداق ئىشلارنى قىلالايدىغان جاسارەتلىك ئادەملەر دەپ ئويلايدۇ. ئۇنداق تەبىئىتى بۇزۇق، كۆڭلى قارا، ھاياسىز ئىنسانلاردىن بىر نەچچىسى جۇغلىشىپ قالسا، قىلىشىدىغان پاراڭلىرى ـ ـ ھەر بىرى ئۆز رەسۋالىقى بىلەن پەخىرلىنىپ ـ ـ ”مەن مانچە ئايال بىلەن بىر يەردە بولدۇم، مەن قىماردا مانچىلىك پۇل ئۇتتۇلدىم، مەن ھاراقنى راسا ئىچىپ مەس بولۇۋېلىپ تازا پۇخادىن چىقتىم“ دېگەنلەردىن ئىبارەت بولىدۇ. ھەتتا بەزىلىرى قىلمىغان گۇناھلارنىمۇ قىلدىم دەپ پو ئېتىپ ئۆزىنى كۆرسىتىشكە تىرىشىدۇ. ئۇنداق نومۇسسىز ئىنسانلار يازغۇچى، ئەدىب بولۇپ قالسا، يازغان شېئىرلىرى، رومان، پوۋېستلىرى ھاراق ئىچىپ مەس بولغان، نا مەھرەم ئاياللار بىلەن قانداق ئالاقە باغلاپ زىنا قىلغان رەسۋالىقلارنى گەۋدىلەپ تەسۋىرلەشتىن ئىبارەت بولىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئەنە شۇنداق رەسۋا، ھاياسىز ئىنسانلارنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ. اللە تائالا ئۇنداق ئىنسانلارنىڭ گۇناھىنى كەچۈرمەيدۇ. چۈنكى ئۇلار بىلمەسلىكتىن ياكى خاتالاشقانلىقتىن ئەمەس، بەلكى قەستەن اللە تائالاغا ئىسيان قىلغان ھالدا گۇناھ ئىشلەيدۇ. ئۇلار ئەتراپىدىكى ئىنسانلارنى كەمسىتىپ كۆزگە ئىلمىگەنلىكى ئۈچۈن، گۇناھ ـ مەسىيەت ۋە يامان ئىشلارنى كىشىلەرنىڭ كۆزى ئالدىدا ئاشكارا قىلىشىدۇ. ئۇلار كۆڭلىدە كىشىلەردىن ھايا قىلىپ ئويلىش دېگەن تۇيغۇ يوقالغان بۇزۇق ئىنسانلاردۇر. ھەممىدىن يامىنى اللە تائالانىڭ مۇقەددەس دىنى ۋە ئۇلۇغ ئەمرى ـ پەرمانلىرىغا پىسەنت قىلمايدۇ. اللە تائالا توسقان ئىشلارنى يوشۇرۇن ـ ئاشكارا قىلىشىدۇ. يوشۇرۇن قىلغان ئىشلىرىنىمۇ ئاشكارىلاپ سۆزلەپ يۈرىدۇ. ئۇلار بۇ قىلمىشلىرى بىلەن جەمئىيەتتە ئەخلاقسىزلىق ۋە گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنىڭ ئومۇملىشىپ كېتىشىگە، ئىمانى ئاجىز كىشىلەرنىڭ گۇناھ ئىشلەشكە جۈرئەت قىلىشىغا سەۋەبچى بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ اللە تائالا ئۇلارنى كەچۈرمەيدۇ.

الله تائالا قۇرئان كەرىمدە گۇناھنى كەچۈرۈم قىلىدىغان كىشىلەرنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُواْ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّٰتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ ﴾

《تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلسا اللەنى ياد ئېتىدۇ، گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ، گۇناھنى كەچۈرىدىغان اللەدىن باشقا كىم بار؟ ئۇلار قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاشتۇرمايدۇ. ئۇلارنىڭ (يەنى يۇقىرىدىكى خىسلەتلەرگە ئىگە كىشىلەرنىڭ) مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر. بۇ يەرلەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى نېمىدېگەن ياخشى!》 [سۈرە ئال ئىمران:135 ـ 136 ـ ئايەتلەر]

ئىنسان ئاجىز مەخلۇق، نەپسى ـ شەيتاننىڭ ئازدۇرۇشىغا كىرىپ بەزى چوڭ ـ كىچىك گۇناھلارنى قىلىپ سالىدۇ. مۇسۇلمان ئادەم بەزىدە غەپلەت بىلەن گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە چۈشۈپ قالسا، الله تائالانىڭ رەھمىتىنى، ئۆزىنىڭ چوڭ خاتالىق ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئەسلەپ، خاتالىقىنى تونۇپ، الله تائالادىن مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، قىلىپ تاشلىغان گۇناھىغا پۇشايمان قىلىپ، ئۆزىنى ئۇنداق يامان ئىشلاردىن تارتسا، گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلغۇچى، مېھرىبان الله ئەلۋەتتە ئۇ بەندىنى ئەپۇ قىلىپ گۇناھىنى كەچۈرىدۇ.

ھەر قانداق بىر گۇناھنى ئىشلەپ سالغان كىشى، الله تائالاغا تەۋبە قىلىپ، مەغپىرەت تىلىشى ۋە يامان ئىشلىرىنى كىشىلەرگە ئېيتماسلىقى كېرەك. ھەدىس قۇدسىيدا مۇنداق كەلگەن: «الله تائالا بۇ دۇنيادا مۆمىن بەندىسىنىڭ قىلغان گۇناھىنى يوشۇرىدۇ. قىيامەت كۈنى ئۇنى گۇناھىغا ئىقرار قىلدۇرۇپ "سەن مۇنداق، مۇنداق ئىشلارنى قىلغىنىڭ ئېسىڭدە بارمۇ؟" دەيدۇ. بەندە گۇناھلىرىنى ئېتىراپ قىلىپ: "ئېسىمدە بار، ئۇ گۇناھلارنى مەن قىلغان" دەيدۇ. ئاندىن الله تائالا:

”مەن سېنىڭ گۇناھلىرىڭنى دۇنيادا يوشۇرغان ئىدىم، بۈگۈنمۇ يوشۇرىمەن“ دەپ بەندىسىنى ئەپۇ قىلىدۇ.»

يۇقىرىدىكى ھەدىستە يەنە سىر ساقلاشنىڭ زۆرۈرلىكىگە ئىشارەت باردۇر. چۈنكى ئۆزىنىڭ سىرىنى ساقلىيالمىغان ئادەم باشقىلارنىڭ سىرىنى ساقلىيالمايدۇ. بىر ـ بىرىنىڭ سىرلىرىنى ساقلىيالمىغان كىشلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا دوستلۇق، ئىناقلىق بولمايدۇ. دوستلۇق ـ ئىتتىپاقلىق بولمىغان جەمئىيەتتە ئامانلىق بولمايدۇ. شۇڭلاشقا ھەر بىر كىشى ئۆزىنىڭ، ئائىلىسىنىڭ ۋە دوستلىرىنىڭ سىرلىرىنى ساقلىشى، ئۇنى ئاشكارىلىماسلىقى لازىم. ھەزرىتى ئۆمەر ئىبنى ئابدۇل ئەزىز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ”قەلبلەر ساندۇقلاردۇر، ئېغىزلار ئۇنىڭ قۇلۇپلىرى ۋە تىللار ئاچقۇچلىرىدۇر. ھەر بىر ئىنسان سىرىنىڭ ئاچقۇچىنى ساقلىسۇن.“

الله تائالا بىزنى گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە چۈشۈپ قېلىپ، بۇ دۇنيادىن تەۋبە قىلماي كېتىپ قېلىشتىن، دۇنيا ـ ئاخىرەتتە خەلقى ئالەم ئالدىدا رەسۋا بولۇشتىن ساقلىسۇن. بىزدىن ئۆتكەن خاتالىقلارنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە يوشۇرۇپ ئەپۇ قىلسۇن. ئامىين!

88 . ھەدىس

مۇسۇلمانلار ئۆز ئارا نەسىھەت قىلىش توغرىسىدا

عن جرير بن عبد الله البجلي رضي الله عنه قال : "بَايَعْتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم عَلَى إِقَامَةِ الصَّلاَةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ والنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ ." [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى جەرىر ئىبنى ئابدۇللاھ بۇجەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنى ئادا قىلىشقا، زاكاتنى بېرىشكە ۋە ھەممە مۇسۇلمانلارغا نەسىھەت قىلىشقا بەيئەت قىلدىم." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:57]

ئىزاھات:

ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسى ۋە ئۇنى تۇتۇپ تۇرىدىغان تۈۋرۈكى ئۈچ نەرسە بولۇپ، ئۇنىڭسىز ئىسلام مەۋجۇد بولمايدۇ. كىمكى بۇ ئۈچ نەرسىنى تەلەپكە لايىق ئورۇنلىسا، ئۇ ھەقىقى مۆمىن ـ مۇسۇلمان بولىدۇ. ئۇ ئۈچ نەرسە ناماز، زاكات ۋە مۇسۇلمانلار ئۆز ئارا بىر ـ بىرىگە نەسىھەت قىلىشتۇر.

1 ـ ناماز ـ ـ مۇسۇلمان بىلەن كاپىرنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىدىغان پەرق نامازدۇر. قەستەن ناماز ئوقۇمىغان ئادەم ئۆزىنى "مەن مۇسۇلمان" دەپ ئاتىۋالسىمۇ ئىسلام دىنىدىن چىقىپ كېتىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«نامازنى قەستەن تەرك ئەتكەن ئادەم كاپىر بولىدۇ»** دېگەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە مۇنداق دەيدۇ: **«ئىنسانلار بىر اللەدىن باشقا بەرھەق مەبۇد يوق، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بەرگۈچىلىك، نامازنى ئادا قىلغۇچىلىك، زاكاتنى بەرگۈچىلىك ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇشقا بۇيرۇلدۇم. ئەگەر ئۇلار يۇقىرىدىكى ئىشلارنى قىلسا قانلىرىنى ۋە ماللىرىنى مەندىن ساقلاپ قالىدۇ. پەقەت قىساس ئېلىشلا بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھېسابى اللە تائالاغا تاپشۇرۇلىدۇ.»** ناماز ئىنساننى پەرۋەردىگارى بىلەن كۆرۈشتۈرۈپ، ئۇنىڭ چەكسىز نېمەتلىرىنى ئەسلىتىپ تۇرىدۇ. اللە تائالانى ئېسىدىن چىقارماي كۈندە بەش قېتىم ئۇنىڭ

ھۆزۈرىدا مۇناجات قىلىپ تۇرغان كىشىنىڭ گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە چۈشۈپ قېلىشى ئىنتايىن ئاز بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن الله تائالا قۇرئان كەرىمدە

﴿ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ﴾

﴿ناماز ھەقىقەتەن قەبىھ ئىشلاردىن ۋە گۇناھلاردىن توسىدۇ﴾ دېگەن. [سۈرە ئەنكەبۇت:45 ـ ئايەت]

ئىنسان ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىپ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىنلا ئۇنىڭغا پەرز بولىدىغان ئىبادەت نامازدۇر. ناماز الله تائالا بىلەن بەندىنىڭ ئارىسىدىكى ۋاستە بولسا، زاكات مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى قېرىنداشلىق رىشتىسىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن قۇرئان كەرىمدە كۆپىنچە ناماز بىلەن زاكات بىرلىكتە تىلغا ئېلىنىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ ﴾

﴿كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقىتلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا ناماز ئۆتىگىن. شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۇيۇلىدۇ. بۇ چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتتۇر.﴾ [سۈرە ھۇد: 114 ـ ئايەت]

﴿ ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ ﴾

﴿ئىنسان ھەقىقەتەن چىدامسىز يارىتىلدى. ئۇنىڭغا بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا زارلانغۇچىدۇر. بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر. پەقەت تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا: نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر. ماللىرىدىن تىلەيدىغان ۋە تىلىمەيدىغان پېقىرغا مۇئەييەت ھەق (يەنى زاكات) بەرگۈچىلەر...﴾ [سۈرە مەئارىج:19 ـ ئايەتتىن 25 ـ ئايەتلەرغىچە]

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ ﴾

﴿ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى اللەغا خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا يالغۇز اللەغىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زاكاتنى بېرىشكە بۇيرۇلدى. ئەنە شۇلار توغرا دىندۇر.﴾ [سۈرە بەييىنە:5 ـ ئايەت]

الله تائالا ھەبىبى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە پەزلى كەرىمىنى كۆرسىتىش ۋە ئۇنىڭغا ئاتا قىلىدىغان نېمەتلىرىنى تولۇقلاش ئۈچۈن ئۇنى بىر كېچىدە مەسجىد ھەرەمدىن مەسجىدى ئەقساغا ئېلىپ باردى، ئۇ يەردىن يەتتە قات ئاسماننىڭ ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپ ئۆزىگە ئىككى ياچاق مىقدارى ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىنىراق يېقىنلاشتۇرۇپ، رازى بولغۇچىلىك ياخشىلىقلارنى بەردى ۋە ئۇممىتىگە ھەر كۈنى 50 ۋاقىت ناماز ئوقۇشنى پەرز قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامازنى يەڭگىللىتىپ بېرىشنى تىلىشى بىلەن 50 ۋاقىت نامازنى 5 ۋاقىتقا چۈشۈرۈپ بېرىپ، 5 ۋاقىت نامازنى ئادا قىلغان كىشىگە 50 ۋاقىت نامازنىڭ ساۋابىنى بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. الله تائالا نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى بەلگىلەپ، ئۇنى ئادا قىلىش ئۇسۇلىنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئۆگەتكەن. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتۡ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ كِتَٰبٗا مَّوۡقُوتٗا ﴾

﴿شۈبھىسىزكى، ناماز مۇمىنلەرگە ۋاقتى بەلگىلەنگەن پەرز قىلىندى.﴾ [سۈرە نىسا:103 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى] رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ناماز ئوقۇشنىڭ ئۇسۇلىنى ئۆگىتىپ: «**نامازنى مېنىڭ ئوقىغىنىمدەك ئوقۇڭلار**» دېگەن.

الله تائالا نامازنى ئادا قىلغان كىشىلەرنى ھەقىقى مۆمىنلەر دەپ ئاتاپ، ئۇلارغا ئالى دەرىجىلەرنى ۋەدە قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ۝٣ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُمۡ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَمَغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ۝٤ ﴾

《ئۇلار مۇكەممەل رەۋىشتە ناماز ئوقۇيدۇ، بىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن پۇل ـ مالدىن اللە يولىدا سەرپ قىلىدۇ، ئەنە شۇلار ھەقىقى مۆمىنلەردۇر، ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا يۇقىرى مەرتىۋىلەرگە، مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (جەننەتكە) ئېرىشىدۇ.》 [سۈرە ئەنفال:3 ـ 4 ـ ئايەتلەر]

اللە تائالا نامازغا سەل قاراش ۋە ئۇنى تەرك ئېتىشتىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝٥٩ ﴾

《ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر) كەتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورنىنى باسقان ئورۇن باسارلار نامازنى تەرك ئەتتى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، ئۇلار (قىيامەتتە) گۇمراھلىقنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ.》 [سۈرە مەريەم:59 ـ ئايەت]

ناماز ھەققىدە كەلگەن ئايەت ـ ھەدىسلەر ناھايىتى كۆپ. ئېچىنارلىقى شۇكى، مۇسۇلمانلارنىڭ كۆپ سانلىقى نامازنىڭ ئەھمىيىتىنى ۋە ئۇنى تەرك ئېتىشنىڭ قانداق يامان گۇناھ ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ. بىلىپ تۇرۇپ نامازغا سەل قارايدۇ ۋە ئۇنى خالىغاندا ئوقۇپ قويۇپ، خالىغاندا تەرك ئېتىدۇ. نامازنى ئوقۇغانلارمۇ تەلەپكە لايىق ئىخلاس ۋە ھۇزۇر قەلب بىلەن، اللە تائالانىڭ ئالدىدا قول باغلاپ تۇرۇپ مۇناجات قىلىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئەيمەنگەن ھالدا ئوقۇمايدۇ. ئۇنى خۇددى بىر ئالۋاڭ ياكى ئادەتكە ئوخشاش ئوقۇپ قويىدۇ. ئۇنداق ئوقۇغان نامازنىڭ نە ئۆزىگە، نە جەمئىيىتىگە پايدىسى بولمايدۇ. ھالبۇكى اللە تائالا نىجات تاپىدىغان مۆمىنلەرنىڭ نامازنى ھۇزۇر قەلب بىلەن ئادا قىلىدىغان كىشىلەر بولغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ۝١ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ ۝٢ ﴾

﴿مۆمىنلەر ھەقىقەتەن بەختكە ئېرىشتى، ئۇلار نامازلىرىدا اللەنىڭ ئۇلۇغلۇقىدىن سۈر بېسىپ كەتكەنلىكتىن ئەيمىنىپ تۇرغۇچىلاردۇر.﴾ [سۈرە مۆئمىنۇن:1 ـ 2 ـ ئايەت]

2 ـ زاكات ـ ـ زاكات بولسا ئىسلامنىڭ بەش ئاساسىنىڭ بىرى بولۇپ، قۇرئان كەرىمدە كۆپىنچە ناماز بىلەن بىرگە تىلغا ئېلىنىدۇ. زاكات مال بىلەن قىلىنىدىغان ئىبادەت بولۇپ، مەلۇم مىقداردا ئىقتىسادقا ئىگە بولغان كىشىلەر، يىلدا بىر قېتىم مېلىنىڭ يۈزدە ئىككى يېرىم پىرسەنتىنى نامرات ـ كەمبەغەل، ئاجىز، بىچارىلەرگە غەمخورلۇق تەرىقىسىدە بېرىدۇ. زاكات ئىسلام جەمئىيىتىدە باي بىلە كەمبەغەل ئوتتۇرىدىكى ئېغىر پەرقنى يەڭگىللىتىپ، كەمبەغەللەرگىمۇ مەلۇم تۇرمۇش سەۋىيىسى كاپالەت قىلىش، ئىجتىمائىي قېرىنداشلىق تۇيغۇسىنى ئەمەلىي جارى قىلدۇرۇش ... ئۈچۈن يولغا قويۇلغاندۇر. كاپىتالىست جەمئىيەتتە ئىقتىساد مەلۇم كىشىلەرنىڭ قولىدا بولۇپ، باشقىلار ئۇلارغا ئىشلەپ بېرىپ جېنىنى ئاران باقىدۇ. ئۇنداق جەمئىيەتتە مەيلى ھۆكۈمەت، مەيلى شەخسلەردە رەھىم ـ شەپقەت بولمايدۇ. خۇددى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەندەك: «بايلار ئىككى تاغ ئالتۇنغا ئېرىشسە، يەنە ئۈچىنچىسىنى ئىستەيدۇ.»

كوممۇنىزم بولسا ھەممە ئادەمنى تەڭ ـ باراۋەر قىلىمىز دېگەن شۇئار ئاستىدا شەخسىي ئىگىلىككە قارشى چىقىپ، بايلارنىڭ مال ـ مۈلكىنى زورلۇق ـ زومبۇرلۇق بىلەن تارتىپ ئېلىپ ھەممە ئادەمنى ئوخشاش نامرات قىلىپ قويىدۇ. نامرات ـ يالاڭئاچلارنى بايلارغا قارشى كۈشكۈرتۈپ، خەلق ئوتتۇرىسىدا سىنىپىي كۈرەش، دۈشمەنلىك، ئاداۋەت پەيدا قىلىدۇ. كوممۇنىزم جەمئىيىتىدە ئىنسانلار خۇددى جانسىز سايمانغا ئوخشاش بولۇپ، ھۆكۈمەتنىڭ بۇيرۇغىنىنى قىلىپ، بەرگىنىنى يەپ ياشاشقا مەجبۇر. جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ ئۆز ئىختىيارى بىلەن خالىغان ئىشنى تاللاش ھوقۇقى بولمىغاچقا، پۇقرالار سۇنئىي خوشاللىق بىلەن ياشاشقا مەھكۇم.

ئەمما اللە تائالانىڭ دىنى بولغان مۇقەددەس ئىسلام جەمئىيىتىدە بولسا، ئىنسانلارنىڭ تەڭ ـ باراۋەرلىكىنى ھېچكىمنى رەنجىتمەستىن، كىشىلەرنى بىر ـ بىرگە دۈشمەن قىلماستىن، قېرىنداشلىق، دوستلۇق، ئىناقلىقنى مۇستەھكەملىگەن ھالدا قولغا كەلتۈرىدۇ. اللە تائالا زاكاتنى ھۆكۈمەت تەرەپتىن ئېلىنىدىغان ئالۋاڭ ـ سېلىق قىلماستىن، اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ۋە ئۇلۇغ

مۇكاپىتىغا ئېرىشىدىغان چوڭ ئىبادەت قىلىپ بېكىتتى. شۇڭلاشقا ئىقتىسادى ياخشى بولغان مۇسۇلمانلار الله تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۆز ئىختىيارى بىلەن مېلىنىڭ زاكىتىنى ئايرىپ، كۆڭۈل رازىلىقى بىلەن زاكات ئالىدىغان كەمبەغەللەرنى ئىستەپ ـ تېپىپ ئاپىرىپ بېرىدۇ. بىر يىللىق زاكىتىنى كەمبەغەللەرگە بېرىۋالغان مۇسۇلمان ئۆزىنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلىدۇ. ئۇلار زاكاتنى بېرىشتە كەمبەغەللەردىن ھېچنەرسە تەلەپ قىلمىغانلىقى ۋە نامراتلارنى كەمسىتىپ مىننەت قىلمىغانلىقى ئۈچۈن باي ـ كەمبەغەل ئوتتۇرىسىدا دۈشمەنلىك بولمايدۇ. ئىسلامدا ئىنسانلار باي ـ كەمبەغەل، يۇقىرى تەبىقە ـ تۆۋەن تەبىقە، ھاكىم ـ مەھكۇم دەپ ئايرىلمىغانلىقى ئۈچۈن پۈتۈن جەمئىيەت ئەزالىرى ھەقىقىي قېرىنداشلىق ئىچىدە خوشال ـ خورام تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.

زاكاتنىڭ قانداق چىقىرىلىشى ۋە قايسى ماللاردىن چىقىرىلىدىغانلىقى ھەققىدىكى تەپسىلى مەلۇماتلارنى فىقھى كىتابلىرىغا ھاۋالە قىلىپ، قۇرئان كەرىمدىن بىر ئىككى ئايەت ئوقۇپ ئۆتىمىز. الله تائالا زاكات بېرىشكە ئەمرى قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبۡتُمۡ وَمِمَّآ أَخۡرَجۡنَا لَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِۖ وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلۡخَبِيثَ مِنۡهُ تُنفِقُونَ وَلَسۡتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغۡمِضُواْ فِيهِۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ٢٦٧ ﴾

﴿**ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىلەر (يەنى ئاشلىقلار ۋە مېۋىلەر) نىڭ ياخشىلىرىدىن سەدىقە قىلىڭلار: ئۆزەڭلارغا بېرىلسە پەقەت كۆزۈڭلارنى يۇمۇپ تۇرۇپ ئالىدىغان ناچارلىرىنى ئىلغاپ سەدىقە قىلماڭلار. بىلىڭلاركى الله بىھاجەتتۇر، ھەمدىگە لايىقتۇر.**﴾ [سۈرە بەقەرە: 267 ـ ئايەت]

الله تائالا زاكات بېرىلىدىغان كىشىلەرنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ ﴾

﴿زاكات پەقەت پېقىرلارغا، مىسكىنلەرگە، زاكات خادىملىرىغا، دىللىرىنى ئىسلامغا مايىل قىلىش كۆزدە تۇتۇلغانلارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، قەرزدارلارغا، اللەنىڭ يولىغا، ئىبنى سەبىللەرگە بېرىلىدۇ. بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىسىدۇر. الله بەندىلىرىنىڭ مەنپەئەتىنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾ [سۈرە تەۋبە:60 ـ ئايەت]

الله تائالا زاكات بەرمىگەنلەرنى كاپىر دەپ ئاتاپ مۇنداق دىدۇ:

﴿ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْـَٔاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ ﴾

﴿مۇشرىكلارغا ۋاي! ئۇلار زاكات بەرمەيدىغان ۋە ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغان كاپىرلاردۇر.﴾ [سۈرە فۇسسىلەت:7 ـ ئايەت]

3 ـ نەسىھەت ـ بۇ «ئەمرى بىلمەرۇف، نەھيى ئەنىل مۇنكەر (ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇش)» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ ئىسلام دىنىنىڭ مەڭگۈ داۋاملىشىشىنىڭ كاپالىتىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن نەسىھەت ھەر بىر مۇسۇلمانغا ۋاجىبتۇر. الله تائالا نەسىھەت ئارقىلىق ھەقنى ئەزىز، باتىلنى خار قىلىدۇ، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغا نۇسرەت ئاتا قىلىدۇ، يامانلىقلارنى يوقىتىدۇ، ياخشىلىق ۋە ئادالەتنى بەرپا قىلىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نەسىھەتنى دىنىنىڭ ئاساسى قىلىپ مۇنداق دېگەن: «دىن نەسىھەتتۇر» ساھابىلار: "كىمگە يا رەسۇلەللاھ!" دەپ سورىغاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: **«الله ئۈچۈن، اللەنىڭ كىتابى ئۈچۈن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى ئۈچۈن بارلىق مۇسۇلمانلارغا ۋە ئۇلارنىڭ باشلىقلىرىغا نەسىھەت قىلىشتۇر»** دەپ جاۋاب بەرگەن.

نەسىھەتنىڭ تۈرى ۋە ئۇسۇلى كىشىلەرنىڭ سەۋىيىسىگە قاراپ ھەر خىل بولىدۇ. ئالىملارنىڭ ۋەزىپىسى كىشىلەرنى ياخشىلىققا دەۋەت قىلىپ، يامانلىقلاردىن ئاگاھلاندۇرۇش، مۇسۇلمانلارنىڭ بالىلىرىغا ئىلىم ئۆگىتىش ۋە قىلغان ۋەز ـ نەسىھەت، تەلىم ـ تەربىيىلىرىدە ئىخلاس قىلىش ۋە سەمىمىي بولۇشتۇر. سودىگەرلەر ئۆزلىرى سادىق بولۇپ، قولى ئاستىدىكىلەرنى سودىدا يالغان سۆز

قىلماسلىق، كىشلەرنى ئالدىماسلىق، ئەيىبلىق مالنى ئېيىبىنى يوشۇرۇپ ساتماسلىق قاتارلىق ئىشلاردا نەسىھەت قىلىشى لازىم. شۇنىڭدەك بارلىق مۇسۇلمانلار ئاۋۋال ئۆزلىرى ياخشى ـ يامانىنى تونۇپ ئەمەل قىلىشى، ئاندىن باشقىلارغا نەسىھەت قىلىشى لازىم. مۇسۇلمانلارنىڭ باشلىقلىرى خەلققە نەسىھەت قىلسا ۋە خەلقنىڭ نەسىھەتلىرىنى قوبۇل قىلسا، پۇقرالار ئۆز ئارا بىر ـ بىرىگە نەسىھەت قىلىشسا، دۆلەتتە تىنچ ـ ئامانلىق، ئادالەت، مۇقىملىق بەرپا بولۇپ ھەممە كىشى خاتىرجەم بەخت ـ سائادەتلىك تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.

نەسىھەت قىلىش پەيغەمبەرلەرنىڭ سۈپىتىدۇر. پەيغەمبەرلەر نەسىھەت قىلغانلىقى ئۈچۈن قەۋمىدىن ھەر تۈرلۈك جەۋر ـ جاپا ۋە ئەزىيەتلەرگە ئۇچرىغاندا، قەۋمى ئۇلارنى ئەخمەق، يالغانچى ۋە ئەقىلسىز دەپ ئەيىبلىگەندە، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ نەسىھەت قىلغۇچى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. الله تائالا ھود ئەلەيھىسسالامنى ھىكايە قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ ﴾

﴿ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتمىغان چوڭلىرى «بىز ھەقىقەتەن سېنى ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى ئەلۋەتتە يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز» دېدى. ھود ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن. سىلەرگە رەببىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزىمەن، سىلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن»﴾ [سۈرە ئەئراف:66 ـ 67 ـ 68 ـ ئايەتلەر]

الله تائالا بىزنى نامازنى ئۆز لايىقىدا ئادا قىلىدىغان، زاكاتنى بېرىدىغان ۋە ئۆز ئارا ياخشى نەسىھەت قىلىدىغان راستچىل مۇسۇلمانلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

89 ۋە 90 . ھەدىس

ئىمام بولغان كىشىنىڭ نامازنى يەڭگىل ئوقۇشى توغرىسىدا

عن أنس بن مالكٍ رضي الله عنه قال: قالَ رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «إِنِّي لأَدْخُلُ فِى الصَّلاةِ وَأَنَا أُرِيدُ إِطَالَتَهَا فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ فِى صَلَاتِي مِمَّا أَعْلَمُ مِنْ شِدَّةِ وَجْدِ أُمِّهِ مِن بُكَائِهِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مەن نامازنى ئۇزۇن ئوقۇماقچى بولغان ھالدا نامازغا باشلايمەن، ئاندىن كىچىك بالىنىڭ يىغلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ نامازنى قىسقا ئوقۇيمەن. چۈنكى مەن بالىنىڭ يىغىسىدىن ئانىسىنىڭ قاتتىق بىئارام بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىمەن.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:700]

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِذَا أَمَّ أَحَدُكُمْ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الصَّغِيرَ والْكَبِيرَ والضَّعِيفَ والْمَرِيضَ، وإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ فَلْيُصَلِّ كَيْفَ شَاءَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «سىلەردىن بىر كىشى كىشىلەرگە ئىمام بولغاندا، نامازنى يەڭگىل ئوقۇسۇن، چۈنكى جامائەت ئىچىدە كىچىك، ياشانغان، ئاجىز ۋە كېسەل ئادەملەر بولىدۇ. ئۆزى يالغۇز ناماز ئوقۇغاندا، خالىغىنىچە ئوقۇسا بولىدۇ.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:998]

ئىزاھات:

پۈتۈن دۇنياغا رەھمەت بولۇپ كەلگەن، پۈتۈن ئۆمرىدە «ئۈممىتىم، ئۈممىتىم» دەپ بىز ئۈممەتلىرىنىڭ غېمىنى يېگەن، مۆمىنلەرگە چەكسىز مېھرىبان، كاپىرلارنىڭ ھىدايەت تېپىپ مۆمىن بولۇشىغا ھېرىسمەن بولغان، ئىنسانلاردىن ھېچبىر كىشى زالالەتتە قېلىپ دوزاخقا چۈشۈپ كەتمىسە ئىدى دەپ دەرت ـ ئەلەم تارتقان جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ئىككى ھەدىستە مۇسۇلمانلارغا ئىمام بولىدىغان كىشىنىڭ دىققەت قىلىشىغا تېگىشلىك مەسىلىلەرنى بايان قىلىدۇ.

ئىمام بولۇشنىڭ شەرتلىرى: قۇرئان كەرىمنى توغرا ۋە ياخشى ئوقۇيدىغان بولۇش، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يوليورۇقلىرىنى پىششىق ئۆگىنىپ ئەمەل قىلىش، گۈزەل ئەخلاقلىق، جامائەت بىلەن كېلىشەلىگۈدەك كەچۈرۈمچان بولۇش، كىيىم ـ كېچەكلىرى ۋە بەدەنلىرى ناھايىتى پاكىزە بولۇپ، كىشىلەرنى ئۆزىگە جەلب قىلالايدىغان، قوپال ـ ئاچچىقى يامان، جامائەت سەسكىنىدىغان بولماسلىق قاتارلىقلاردۇر. اللە تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ ﴾

﴿اللەنىڭ رەھمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ، ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تاراپ كېتەتتى...﴾ [سۈرە ئال ئىمران:159 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

ئىمام بولغان كىشىنىڭ ھەممە ئىشتا جامائەتكە ئۈلگە بولۇشى، جامائەتنىڭ چوڭ ـ كىچىك، ئاجىز، ھاجەتمەنلىرىنىڭ ئەھۋالىغا رىئايەت قىلىشى، نامازنى تولىمۇ ئۇزۇن ئوقۇپ، ناماز ئوقۇش ئۈچۈن مەسجىدكە كىرگەن كىشىنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىقى، ھەمدە ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىكى جامائەتنىڭ نامىزىدىن مەسئۇل بولىدىغانلىقىنى ئۇنۇتماسلىقى لازىم.

نامازنىڭ قوبۇل بولۇشىنىڭ شەرتلىرىدىن بىرى نامازنى خۇشۇ بىلەن ئادا قىلىشتۇر. يەنى بەندە ناماز ئوقۇۋاتقاندا، اللە تائالانىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ئەسلەپ، ئۆزىنىڭ اللە تائالانىڭ ھۇزۇرىدا تۇرۇپ مۇناجات قىلىۋاتقانلىقىنى ئېسىدىن چىقارماي، اللە تائالادىن ئەيمەنگەن ھالدا تۇرۇپ ئوقۇشتۇر. ئەمما نامازدا تۇرغاندا، ئاغزى قۇرئان ئوقۇۋاتقان، كۆڭلى باشقا نەرسىلەر بىلەن مەشغۇل بولۇپ تۇرسا، ئۇ كىشى

كۆرۈنۈشتە ناماز ئادا قىلغان بولسىمۇ، ئۇنداق بىپەرۋالىق بىلەن ئوقۇغان نامازنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدا قوبۇل بولۇشى تەس. شۇنىڭ ئۈچۈن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازغا باشلىغاندىن كېيىن كىچىك بالىلارنىڭ يىغلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىسا، ئانىسىنىڭ نامىزىغا دەخلە يەتمىسۇن دەپ، نامازنى قىسقا ئوقۇياتتى. چۈنكى بالىنىڭ يىغىسى بىلەن ئانىنىڭ كۆڭلى نامازدا ئەمەس بالىسىدا بولۇپ قالىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «**بالىنىڭ يىغىسى بىلەن ئانىسىنىڭ قاتتىق بىئارام بولىدىغانلىقىنى مەن ئوبدان بىلىمەن**» دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسى مۇشۇ بولسا كېرەك.

هازىرقى ئىماملىرىمىزمۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۆزلىرىگە ئۈلگە قىلىپ، جامائەت ئىچىدە ئىشى ئالدىراش، قېرىسال، سەپەرتە ئۇزۇن تۇرالمايدىغان ئاجىز، كېسەلچان كىشىلەرنىڭ بولۇشىنى ھېسابقا ئېلىپ، نامازنى يەڭگىل قىسقا ئوقۇشى لازىم. بولۇپمۇ بازارغا يېقىن يەردىكى مەسجىد ئىماملىرى نامازنى قىسقا ئوقۇشى لازىم. ئىمام بولىدۇم دەپ مېھرابقا ئۆتىۋالسا، جامائەت نېمە بولىۋاتىدۇ كارى يوق، نامازنى تولىمۇ ئۇزۇن ئوقۇسا جامائەت نارازى بولىدۇ. مۇسۇلمانلار مەسجىدكە بارمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**جامائەت يامان كۆرىدىغان ئىمامنىڭ نامىزىنى ئاللاھ قوبۇل قىلمايدۇ**» دېگەن.

يۇرتىمىزدىكى بەزى ئىماملارنىڭ قىلغىنىدەك، نامازنى قىسقا ئوقۇدۇم دەپ، قۇرئاننى تەجۋىد قائىدىسىگە رىئايە قىلماستىن، ھەرپلىرىنى ئۆز جايىدا چىقارماستىن، ھەددىدىن ئارتۇق تېز ئوقۇش، رۇكۇ ـ سەجدىدە توختۇ دان چوقىغاندەك ئالدىراپ كېتىش ھەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولىيۇرۇقىغا ۋە نامازنىڭ مەنىسىگە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. بولۇپمۇ رامىزاندا تەراۋىھ نامازنى 20 رەكئەت ئوقۇيمىز ياكى قۇرئان تامام قىلىمىز دەپ، نامازنىڭ ئاداب ـ ئەركانلىرىغا رىئايە قىلماي ئوقۇيمىز. بۇ توغرا ئەمەس. ناماز بوينىمىزغا يۈكلەنگەن ئالۋاڭ ئەمەس. ناماز چىن دىلىمىزدىن ئاللاھ تائالاغا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ، ئاجىزلىقىمىزنى ئىزھار قىلىپ، مۇناجات قىلىشتىن ئىبارەت. شۇڭلاشقا نامازنى ئادا قىلىشتا ئېسى يادىمىز ئۇلۇغ ئاللاھ تائالانىڭ ھۇزۇرىدا قول باغلاپ، رۇكۇ، سەجدە قىلىپ قۇللۇق قىلىۋاتقانلىقىمىزنى، بىز ئاللاھ تائالانى كۆرەلمىگەن بىلەن ئاللاھ تائالانىڭ بىزنى كۆرۈپ،

دۇئالىرىمىزنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىقىنى ئەسلەپ تۇرۇشىمىز كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن تەراۋىھ نامازلىرىنى ئاداب ـ ئەركانلىرىغا رىئايە قىلىپ، تەلەپكە لايىق 20 رەكئەت ئوقۇيالىساق ناھايىتى ياخشى. ئەگەر مەھەللىمىزدە قارى كىشىلەر بولۇپ، ھەر كۈنى بىر پارىدىن قۇرئان ئوقۇپ، بىر ئاي رامىزاندا قۇرئاننى تامام قىلالىساق تۇگەتكۈسىز ساۋاب ئالىمىز. ئەگەر ئۇنىڭغا ۋاقتىمىز يەتمىسە، ئالدىراپ 15 مىنۇتتا 20 رەكئەت ناماز ئوقۇغاندىن كۆرە، ئالدىرىماي تەلەپكە لايىق 8 رەكئەت تەراۋىھ ئوقۇساق اللە تائالاغا ئەڭ ياقىدىغىنى ئاشۇ.

ئەمما كىشىلەرگە ئىمام بولماي ئۆزىمىز يالغۇز ناماز ئوقۇغاندا قانچىلىك ئۇزۇن ئوقۇساق، رۇكۇ، سەجدىدە قانچىلىك ئۇزۇن تۇرساق، اللە تائالاغا قانچىلىك كۆپ تەسبىھ ئېيتساق، قانچىلىك كۆپ نەفلە ناماز ئوقۇساق ساۋابى شۇنچىلىك كۆپ بولىدۇ ۋە اللە تائالاغا شۇنچىلىك يېقىن بولىمىز.

يۇقىرىدىكى ھەدىستىن يەنە ئىككى مەسىلە چىقىدۇ. بىرىنچىسى ئاياللارنىڭ مەسجىدكە بېرىشى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئاياللار مەسجىدكە باراتتى. تەرجىمىھال كىتابلىرىدا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ساھابە كىراملار زامانلىرىدا ئاياللارنىڭ مەسجىدكە بېرىپ، ئەرلەرنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ۋەز ـ نەسىھەت ئاڭلايدىغانلىقى، سوئال سورايدىغانلىقى، بەزى مەسىلىلەرنى مۇناقىشە قىلىدىغانلىقى، نۇرغۇن ئۆلىمالارنىڭ ئاياللاردىن دەرس ئالغانلىقى ۋە ھەدىس رىۋايەت قىلغانلىقى بايان قىلىنغان. كېيىنكى ئۆلىمالار ھازىر پىتنە ـ پاسات ئەۋج ئالغان زامان، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىغا ئوخشىمايدۇ، ئاياللارنىڭ مەسجىدكە بېرىشى ھەر تۈرلۈك گۇناھلارغا سەۋەب بولىدۇ دېگەن ئەندىشە بىلەن ئاياللارنىڭ مەسجىدكە بېرىشنى لايىق كۆرمىگەن. ۋاھالەنكى ئاياللار مەسجىدكە بارسا، دىنىي تەلىم ـ تەربىيە كۆرسە پىتنە ـ پاسات ئازالغان بولاتتى ۋە گۇناھلارنىڭ دەرۋازىسى ئېتىلگەن بولاتتى. لېكىن ئەكسىچە ئاياللارنى مەسجىددىن توسۇپ قويدۇق، شۇنىڭ بىلەن ئاياللار دىنىي تەلىم ـ تەربىيىدىن ۋە دىنىي مەلۇماتتىن پۈتۈنلەي مەھرۇم بولدى، ئاياللار بېشى باشتاق كوچىلارغا چىقىدىغان، قىزلار يىگىتلەر بىلەن قول تۇتۇشۇپ كىنو خانا، تانسىخانىلارغا بارىدىغان بولدى، ئۆلىمالار قورققان پىتنە ـ پاسات ۋە گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنىڭ دەرۋازىلىرى ئاخىرىغىچە ئېچىلىپ كەتتى. ئەمدى بىزگە چىقىش

يولى ئەسلىگە قايتىپ، ئوغۇل ـ قىزلىرىمىزنى ۋە ئاچا سىڭىللىرىمىزنى مەسجىدلەرگە ئېلىپ بېرىپ، ئۇلارنى دىنىي تەلىم ـ تەربىيە بىلەن يېتىشتۈرۈشتىن باشقا چارە يوق.

ئىككىنچى مەسىلە، ۋىز ـ نەسىھەت. 88 ـ ھەدىستە ۋەز ـ نەسىھەت ھەققىدە توختالغان ئىدۇق. بۇ يەردە شۇنى تەكىتلەپ ئۆتمەكچىمىزكى، توسىدىغان ئىش ھەقىقەتەن يامان ئىش بولۇشى، ئىختىلاپلىق مەسىلە بولماسلىقى، ئۇنى توسقان تەقدىردە، ئۇنىڭدىن چوڭراق يامان ئىش يۈز بەرمەسلىكى شەرت. يەنە ۋەز ـ نەسىھەت قىلىدىغان كىشى بۇيرىماقچى بولغان ئىشنى ئاۋۋال ئۆزى قىلىشى ۋە توسماقچى بولغان ئىشتىن ئاۋۋال ئۆزى يېنىشى لازىم. چۈنكى ئۆزى ئەمەل قىلمىغان ئىشقا باشقىلار ئەگەشمەيدۇ. ئۆزى قىلمىغان ئىشنى باشقىلارغا دېگەننىڭ تەسىرىمۇ بولمايدۇ. مانا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىستە ئاۋۋال ئۆزى نامازنى يەڭگىل ئوقۇيدىغانلىقىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن، ئىمام بولىدىغانلارنى نامازنى قىسقا ئوقۇشقا بۇيرىدى.

الله تائالادىن ھەق يولدا مېڭىشنى، ئىسلامنى توغرا چۈشىنىپ ئەمەل قىلىشنى ۋە دۇنيا ـ ئاخىرەتتە سائادەتمەن بەندىلەردىن قىلىشنى تىلەيمىز. ئامىين!

91 . ھەدىس

تەكەببۇرلۇق قىلماسلىق توغرىسىدا

عن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.» فقال أبوبكر: "إِنَّ أَحَدَ شِقَّيْ إِزَارِي يَسْتَرْخِي إِلاَّ أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ." فقال: «لَسْتَ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خُيَلاَءَ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**كىمكى ئۆزىگە تەمەننا قىلغان ھالدا كىيىمىنى سۆرەپ ماڭسا، قىيامەت كۈنى الله ئۇنىڭغا قارىمايدۇ.**» ئەبۇ بەكرى: "كىيىمىمنىڭ بىر پېشىنى ھەر دائىم كۆتۈرۈپ ماڭمىسام يەرگە تېگىپ قالىدۇ" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ: «**سەن ئۆزىگە تەمەننا قىلىپ كىيىمىنى سۆرەپ ماڭىدىغانلاردىن ئەمەسسەن**» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:5651]

ئىزاھات:

تەكەببۇرلۇق، گەردەنكەشلىك، ئۆزىگە تەمەننا قىلىش، مۇغەمبەرلىك قاتارلىق ئىشلار ئىسلامدا ئەڭ يامان كۆرۈلگەن ناچار ئىللەت ۋە يامان ئادەتلەردىن بولۇپ، قەلبىدە قىلچىلىك تەكەببۇرلۇق بولغان كىشى جەننەتكە كىرمەيدۇ. بەزىلەر ئازراق پۇل - مالغا ئىگە بولسا، تېرىسىگە پاتماي كۆرەڭلەپ، يۈرۈش - تۇرۇشلىرىنى ئۆزگەرتىپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى ئالى كىيىپ باشقىلارنى ياراتمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. بولۇپمۇ ئاياللىرىمىز كىيىم - كېچەك ۋە ئالتۇن بويۇملىرى بىلەن باشقا ئاياللار ئارىسىدا ئۆزىنى كۆرسىتىشكە بەك ئامراق بولىدۇ. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىز مۇسۇلمانلارنى مانا مۇشۇنداق ناچار قىلىقلارنىڭ يامان ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇردى.

كىيىم ـ كېچەكنىڭ ئىسلام ئەخلاقىغا ئۇيغۇن قائىدە يوسۇنى بار. ئۇ بولسىمۇ كىيىمنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ ئۇزۇن كەيمەسلىك، كىيىمنىڭ كەڭ ـ تارلىقىدا ۋە باھاسىدا چېكىدىن ئاشۇرىۋەتمەسلىكتۇر. چۈنكى بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى تەكەببۇرلۇق ۋە ئۆزىگە تەمەننا قىلىشتىن كېلىپ چىقىدۇ.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مەخسۇس كىيىمى يوق ئىدى، تاپقىنىنى كىيەتتى، ئىشتان، كۆينەك، تون، رىدا، سەللە كىيەتتى. چەتئەللەردىن ھەدىيە قىلىنغان كىيىملەرنىمۇ كىيەتتى. كىيىملىرىنىڭ ۋە بەدەنلىرىنىڭ پاكىز تۇرۇشىغا بەك دىققەت قىلاتتى. شۆڭلاشقا ئاق كىيىمنى ياخشى كۆرەتتى. چۈنكى ئاق كىيىمدە كىر دەرھال مەلۇم بولغانلىقى ئۈچۈن، كىرلەشكەن ھامان يۇيۇپ، تازىلاپ تۇرۇش ئارقىلىق كىيىمنى دائىم پاكىزە ۋە چىرايلىق تۇتۇش ئاسان بولاتتى. باشقا رەڭدە كىيىم كىيىشنى مەنئى قىلمايتتى. قارا، قىزىل رەڭلىك كىيىملەرنى ئانچە ياقتۇرمايتتى، رەخلەرنىڭ ئىچىدە يىپەك رەختە كىيىم كىيىشنى ئەرلەرگە ھارام قىلغان، ئاياللارغا ھالال قىلغان ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە: **«ئىسراپ قىلمىغان ۋە تەكەببۇرلۇق قىلمىغان ھالدا يەڭلار، ئىچىڭلار، كىيىڭلار ۋە سەدىقە قىلىڭلار»** دېگەن.

بەزى ساھابىلار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىم ـ كېچەكتە ئىسراپ قىلىپ چېكىدىن ئاشۇرىۋېتىشتىن توسقانلىقىنى، چىرايلىق كىيىنىش پۈتۈنلەي ھارام ۋە گۈزەل كىيىم كەيگەنلەرنىڭ ھەممىسى مۇتەكەببىر بولىدۇ دەپ چۈشىنىپ: "يا رەسۇلۇللاھ! بەزىلىرىمىز چىرايلىق كىيىم، چىرايلىق ئاياغ كىيىشنى ياخشى كۆرىدۇ" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىرايلىق كىيىم كىيىشنىڭ ھەممىسى تەكەببۇرلۇق بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ: **«اللە بەندىلىرى ئۈستىدە نېمىتىنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆرۈشنى ياخشى كۆرىدۇ»** دېگەن.

ئىسلامدا بەلگىلەنگەن مەخسۇس بىر خىل كىيىم يوق. مۇسۇلمان كىشى خالىغان رەڭدە، خالىغان يارىشىملىق كىيىمنى كەيسە بولىدۇ. لېكىن ئاياللارنىڭ ئەرلەرگە ئوخشاش ۋە ئەرلەرنىڭ

ئايالللارغا ئوخشاش كىيىم كىيىشى ھارام. شۇنىڭدەك كىيىم ـ كېچەكلىرى بىلەن باشقىلارنىڭ ئالدىدا ئۆزىگە تەمەننا قىلىشى دۇرۇس ئەمەس.

ئايالللار يۈزى بىلەن ئىككى قولىدىن باشقا پۈتۈن ئەزايىنى يۆگەيدىغان، ئازادە كىيىم كىيىشى كېرەك. بەدەنلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان نېپىز ياكى بەدەنلىرى سىرتتىن مەلۇم بولۇپ تۇرىدىغان تار كىيىم كىيىشي، ئەرلەرگە ئوخشاش شىم كىيىپ كوچىلاردا يۈرۈشى دۇرۇس ئەمەس. بىر كۈنى ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن يۈزىنى ئۆرۈپ تۇرۇپ: **«ئى ئەسما! قىز بالا بالاغەتكە يەتكەندە، بۇنىڭدىن باشقا ئەزاسىنىڭ كۆرۈنۈپ قېلىشى دۇرۇس ئەمەس»** دەپ، يۈزى بىلەن قولىغا ئىشارەت قىلغان. مەدەنىيەتلەشتۈك دەپ ياۋرۇپاچە ياسىنىشىلىش، ئۆزىنىڭ دىنىي ۋە مىللىي ئەنئەنىلىرىنى تاشلاش مۇسۇلمانغا يارىشىدىغان ئىش ئەمەس.

كىيىم ـ كېچەكتە بەك ئاشۇرۇپ قىممەت باھا كىيىملەرنى كىيىش توغرا بولمىغاندەك، ناھايىتى ناچار، يىرتۇق، پاسكىنا، كۆرگەن ئادەمنى يىركەندۈرىدىغان كىيىملەرنى كىيىشمۇ دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى بەك ئالىي كىيىنىش ھەم ئۆزنى كەيگۈچىگە تەمەننا پەيدا قىلىدۇ، ھەمدە ئۆزىدىن تۆۋەن تۇرمۇشتىكىلەرنىڭ ھەسەتخورلۇق قىلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. بەك ناچار كىيىم كىيىش بولسا، كىشىلەرنى يىركەندۈرۈپ قاچۇرىدۇ. ھەر ئىككى ھالەتتە جەمئىيەتتىكى قېرىنداشلىققا دەخلە يېتىدۇ، بىرلىك، باراۋەرلىك، ئىناقلىق ئاجىزلىشىدۇ. شۇڭلاشقا تۆۋەن تۇرمۇشتىكى كىشىلەرنى ئۆزىگە قارىتىپ ھەسەت قىلدۇرمايدىغان ۋە كىشىلەرنى بىر سورۇندا ئولتۇرۇشتىن سەسكەندۈرمەيدىغان ھالەتتە نورمال، ساددا، ئەمما پاكىزە، ئەرلەر ئۆزلىرىگە يارىشا ئىبسىل، ئايالللارمۇ ئۆزلىرىگە لايىق چىرايلىق كىيىنىش كېرەك. يەنى نە سەن باشقىلارنى كەمسىتمىگىن، نە باشقىلارنىڭ سېنى كەمسىتىشىگە ھەم يول ئېچىپ بەرمىگىن. شۇنداق قىلغاندا جەمئىيەتتە ھەممە كىشى بىلەن ئىناق ئۆتكىلى بولىدۇ.

الله تائالا بىزنى تەكەببۇرلۇقتىن، كىشىلەرنى كەمسىتىپ ياراتمايدىغان ئىشلارنى قىلىشتىن ۋە باشقىلارنىڭ كەمسىتىشىگە ئۇچراشتىن ساقلىسۇن. كىيىم ـ كېچەك ۋە ئىش ـ

ھەرىكەتلىرىمىزدە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئەمەل قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلسۇن. ئامىين!

92 ـ ھەدىس

تەنتەربىيىگە ئەھمىيەت بېرىش

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: "بَيْنَا الْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِحِرَابِهِمْ دَخَلَ عُمَرَ فَأَهْوَى إِلَى الْحَصْبَاءِ فَحَصَبَهُمْ بِهَا، فقالَ: «دَعْهُمْ يَا عُمَرُ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "بىر كۈنى ھەبەش باللار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا نەيزىلىرى بىلەن ئويناۋاتقاندا، ئۆمەر كىرىپ كەلدى. ئۇ يەرگە ئېڭىشىپ شېغىل تاشلارنى ئېلىپ باللارغا ئاتقاندا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «ئى ئۆمەر! ئۇلارنى ئويۇنىغىلى قويغىن» دېدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2834]

ئىزاھات:

ئىسلام مۇسۇلمانلارنىڭ كۈچلۈك ۋە شىجائەتلىك بولۇشىنى ئەمر قىلىدۇ. اللە تائالا مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدە شىجائەتلىك ۋە كۈچلۈك مۆمىنلەرنى بەكراق ياخشى كۆرىدۇ. يۈگۈرۈش، سۇ ئۈزۈش، ئوق ئېتىش ۋە باشقا تەن ھەرىكەتلەر ئىنساننى جىسمانىي جەھەتتىن كۈچلۈك قىلىدۇ. اللە تائالانىڭ ئۇلۇغ دىنىنى، ۋەتىنىنى، مۇسۇلمانلارنىڭ كىشىلىك ھوقۇقلىرىنى، ئانا ـ قىز، ئاچا ـ سىڭىللارنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىنى دۈشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزلىرىدىن پەقەت كۈچلۈك بولغان كىشىلەرلا قوغدىيالايدۇ. ئىمانى، ئىرادىسى كۈچلۈك، يۈت ـ قولى قۇۋۋەتلىك مۆمىنلەر باشقىلارنىڭ خورلىشىغا، تاجاۋۇزچى كۈچلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا ئېزىلىشكە زادى رازى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا ئىسلام تەن ھەرىكەت ساھەسىدە مۇسابىقە ئېلىپ بېرىشقا، ئوق ئېتىشنى ئۆگىنىشكە، يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى ئۇيۇشتۇرۇشقا ۋە چېلىشىشقا رۇخسەت قىلىدۇ. بىز يۇقىرىدا ئوقۇپ ئۆتكەن ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نىگىر باللارنىڭ مەسجىدنىڭ ساھەسىدە نەيزە قىلىچ ئويۇنى ئوينىشىغا رۇخسەت قىلغان. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇلارنى تاش بىلەن قوغلاپ

چىقىرىشقا ئۇرۇنغاندا ئۇنى توسقان. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئويۇنى مەسجىدتە قىلىنىدىغان ئىبادەتلەرنىڭ بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۇلارنىڭ ئويۇنلىرىنى كۆرۈشىگە رۇخسەت قىلىپ، ئۆزى ئىشىك ئالدىدا تۇرغان. ھەزرىتى ئائىشە ئانىمىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ئويۇن كۆرگەن ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىمۇ ئات مۇسابىقىسىغا ۋە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىغا قاتنىشاتتى ۋە باتورلار بىلەن چېلىشىپ يېڭىۋالاتتى.

ھەزرىتى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: ”پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەن بىلەن يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى ئېلىپ باردى، مەن ئۇنى يېڭىۋالدىم. كېيىن مەن سەمرىپ قالغاندا، يەنە مۇسابىقىلەشكەندۇق، ئۇ مېنى يېڭىۋالدى ۋە «**بۇ ھېلىقىنىڭ بەدىلى**» دېدى.“

ساھابىلارنىڭ ئىچىدە روكانە ئىسىملىك كۈچلۈك، يېڭىلمەس بىر كىشى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ بىلەن چېلىشىپ ئۇنى يېڭىۋالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىدە چاغدا يۈز قويدىن تىكىشىپ چېلىشقا چۈشۈپ، غەلىبە قىلىپ قويلارنى ئۇتتۇۋالغاندىن كېيىن قايتۇرۇپ بېرىۋەتكەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلارنىڭ ئىچىدىن كۈچلۈك، يېڭىلمەس بولغانلارنى بەك ياخشى كۆرەتتى، جىھادقا ئاتلىنىدىغان چاغدا كۈچلۈك كىشىلەرنى تاللايتتى، ئاجىز كىشىلەرنىڭ ئۇرۇشقا چىقىشىغا رۇخسەت بەرمەيتتى. بىر كۈنى بىر بالىنىڭ جىھادقا چىقىشىغا رۇخسەت بەردى، يەنە بىر بالىغا رۇخسەت بەرمىدى. رۇخسەت ئالالمىغان بالا: ”مەن سىز رۇخسەت بەرگەن پالاننى يېڭىۋېتىمەن“ دېگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ بىلەن چېلىشىشقا بۇيرىدى. ئۇ بېرىپ ھېلىقى بالىنى يېڭىپ ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ جىھادقا چىقىشىغا رۇخسەت بەردى.

يۇقىرىدا ئۆتكەنلەردىن بىلىمىزكى، ئىسلام تەنتەربىيىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا بۇيرۇيدۇ. ئىسلامدا دۇرۇس بولغان تەن ھەرىكەت پەقەت رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا مەۋجۇد بولغان ۋە ھەدىسلاردا زىكىر قىلىنغان ئويۇنلاردىنلا ئىبارەت ئەمەس. بەلكى ئىسلام تەن ھەرىكەتنىڭ بارلىق تۈرلىرىنى قوبۇل قىلىدۇ. ئىسلام ھارام قىلىدىغان نەرسە قىمار ۋە پۇل

تىكىپ ئويناشتۇر. چۈنكى ئۇ جەمئىيەتتە ئاداۋەت ۋە دۈشمەنلىك پەيدا قىلىدۇ ۋە پۇلنى ھەقلىق بولمىغانلارغا بېرىدۇ. بۇ ھارام. بۇنىڭدىن باشقا بارلىق تەن ھەرىكەت تۈرلىرى ھالالدۇر. ئەمما پۇل ئۈچۈن بوكسورچىلارنى سوقۇشتۇرۇش، بىكار تەلەپلىك ئىللەتنى يېيىپ پۈتبول مۇسابىقىلىرىنى كەڭ قانات يايدۇرۇش، تەرەپ تۇتۇپ ئۆز ئارا ئۇرۇش ـ جېدەل پەيدا قىلىش دۇرۇس ئەمەس.

ئىسلام دىنى سالامەتلىككە ئالاھىدە كۆڭۈل بولىدۇ. بۇنىڭ مىساللىرىدىن بىرى، ئىسلام مۇسۇلمانلارنى يول مېڭىشقا، نەفلە روزا تۇتۇشقا، ئاز تاماق يېيىشكە بۇيرىغانلىقىدۇر. بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«ئىنسان بالىسىغا بىر نەچچە لوقما كۇپايە قىلىدۇ، ئەگەر كۆپ يېمەكچى بولسا، قورسىقىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى تاماققا، ئۈچتىن بىرىنى سۇغا ۋە ئۈچتىن بىرىنى نەپەس ئېلىشقا ئايرىسۇن.»** ھۆكۇمالار: "ئەقىللىق ياشاش ئۈچۈن يەيدۇ، نادان يېيىش ئۈچۈن ياشايدۇ" دېگەن.

دېمەك، ئىنسان يېمەك ـ ئىچمەك، ئىش ـ ھەرىكەت ۋە ھەر تۈرلۈك ھۈنەر ـ سانائەتتە ئۆزىنى چېنىقتۇرسا، ئۇنىڭ بېشىغا نامراتلىق، ئېغىرچىلىق ۋە باشقا ھەر قانداق قىيىنچىلىق كەلسىمۇ ئېغىر كەلمەيدۇ. ھەر قانداق قىيىنچىلىققا بەرداشلىق بېرىپ يېڭىپ كېتەلەيدۇ. ئۇزۇن سەپەرلەرنى ئاسانلىق بىلەن باسالايدۇ.

تالىب ئىلىملەرگە نەسىھىتىمىز شۇكى، ئىلىم تەھسىل قىلىش بىلەن بىرگە، تەنتەربىيە ۋە بەدەن چېنىقتۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرسۇن. چۈنكى جىسمانى جەھەتتە كۈچلۈك بولمىغان كىشى باشقىلارنىڭ تاجاۋۇزىدىن ئۆزىنى مۇداپىئە قىلالمايدۇ ۋە ھەققىنى ساقلىيالمايدۇ. ئىمانىي جەھەتتە كۈچلۈك بولمىغان كىشى ھەقىقەتتە چىڭ تۇرۇپ، باتىلغا قارشى چىقالمايدۇ. ئىلىمدا كۈچلۈك بولمىغان كىشى ھەر خىل خۇراپات ۋە دىن دۈشمەنلىرىنىڭ ھەر تۈرلۈك يالغان تۆھمەتلىرىگە تاقابىل تۇرالمايدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار ھەم ئىلىم ـ پەنگە، ھەم تەن تەربىيىگە قاتتىق كۆڭۈل بۆلۈپ، ھەر ساھەدە پىشىپ يېتىلىشى كېرەك.

ھەزرىتى ئەلى، ھەزرىتى خالىد ئىبنى ۋەلىد، ھەزرىتى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇملەرگە ئوخشاش ساھابە كىراملار ھەم شجائەتلىك قەھرىمان، ھەم يۇقىرى بىلىملىك ئۆلىما، ھەمدە كۆپ

ئىبادەت قىلىدىغان زاھىدلار ئىدى. چۈنكى بىلىكى كۈچلۈك بولمىغان ئادەمنىڭ قولىدىكى ئۆتكۈر قىلىچ ھېچنەرسىگە يارىمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن الله تائالا قۇرئان كەرىمدە:

﴿ وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٖ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ ﴾

﴿دۈشمەنلىرىڭلارغا قارشى قولۇڭلاردىن كېلىشىچە قورال كۈچى ۋە جەڭ ئېتى تەييارلاڭلار...﴾ دېگەن. [سۈرە ئەنفال: 60 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى]

الله تائالا يەھۇدىلارغا ھەزرىتى تالۇتنى باشلىق قىلغاندا، يەھۇدىلار ئۇ باي بولمىسا بىزگە قانداق باش بولالايدۇ؟ دەپ ئېتىراز بىلدۈرگەن. الله تائالا ئۇلارنىڭ ئېتىرازىغا ھەزرىتى تالۇتنىڭ بىلىملىك ۋە كۈچلۈك بولغانلىقى ئۈچۈن باشلىق بولۇشقا لايىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دېدى:

﴿ وَقَالَ لَهُمۡ نَبِيُّهُمۡ إِنَّ ٱللَّهَ قَدۡ بَعَثَ لَكُمۡ طَالُوتَ مَلِكٗاۚ قَالُوٓاْ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلۡمُلۡكُ عَلَيۡنَا وَنَحۡنُ أَحَقُّ بِٱلۡمُلۡكِ مِنۡهُ وَلَمۡ يُؤۡتَ سَعَةٗ مِّنَ ٱلۡمَالِۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰهُ عَلَيۡكُمۡ وَزَادَهُۥ بَسۡطَةٗ فِي ٱلۡعِلۡمِ وَٱلۡجِسۡمِۖ وَٱللَّهُ يُؤۡتِي مُلۡكَهُۥ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ٢٤٧ ﴾

﴿پەيغەمبىرى ئۇلارغا: «الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تالۇتنى پادىشاھ قىلىپ ئەۋەتتى» دېدى. ئۇلار: «ئۇ قانداقمۇ بىزگە پادىشاھ بولىدۇ؟ ـ ـ پادىشاھلىققا بىز ئۇنىڭدىن ھەقلىقمىز ـ ـ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ مال ـ مۈلكى كۆپ بولمىغان تۇرسا؟!» دېدى. پەيغەمبەر: «الله ھەقىقەتەن سىلەرگە پادىشاھ قىلىشقا ئۇنى تاللىدى، ئۇنىڭ ئىلمىنى زىيادە ۋە بەدىنىنى قاۋۇل قىلدى، الله سەلتەنەتنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ. اللەنىڭ پەزلى كەڭدۇر، ئۇنىڭغا كىمنىڭ لايىق بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ» دېدى.﴾ [سۈرە بەقەرە:247 ـ ئايەت]

الله تائالا بىزنى ئىمانى، ئىلمى ۋە جىسمانىي جەھەتتە كۈچلۈك بولۇپ، دۈشمەنلەرگە بوي ئەگمەيدىغان جاسارەتلىك ۋە شجائەتلىك مۇسۇلمانلاردىن قىلسۇن. ئامىين!

93 ۋە 94 . ھەدىس

ھايۋاناتلارغا زۇلۇم قىلماسلىق توغرىسىدا

عن أبي هريرة رضي الله عنه أنَّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ، فَقَالَ الرَّجُلُ: "لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي" فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ، فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ» قَالوا: "وَإِنَّ لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لأَجْرًا؟" فقال: «فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «يول يۈرۈپ قاتتىق ئۇسساپ كەتكەن بىر ئادەم، بىر قۇدۇق ئۇچراتتى، ئۇ قۇدۇققا چۈشۈپ سۇ ئىچىپ چىققاندا، تەشنالىقتىن ئۆلەي دەپ قالغان، تىلىنى ساڭگىلىتىپ ھالسىراپ تۇرغان بىر ئىتنى كۆردى. ئۇ ئادەم (ئۆز ئۆزىگە) "بۇ ئىت ماڭا ئوخشاش قاتتىق ئۇسساپ كېتىپتۇ" دېدى ـ دە، قۇدۇققا يېنىپ چۈشۈپ، كەشىگە سۇ تولدۇرۇپ، ئۇنى ئاغزى بىلەن چىشلەپ قۇدۇقتىن چىقىپ ئىتنى سۇغاردى، اللە ئۇنىڭ بۇ ئىشىغا خۇرسەن بولۇپ ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.» ساھابىلار: "يا رەسۇلۇللاھ! ھايۋانلارغا ياخشىلىق قىلغانلىقىمىزغىمۇ ساۋاب بېرىلەمدۇ؟" دەپ سورىۋىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەر قانداق جان ئىگىسىگە ياخشىلىق قىلىش ساۋابلىق ئىش» دېدى. [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5811]

عن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضي الله عنهما، أَنَّ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم قال: «عُذِّبَتْ إِمْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ، لاَ هِيَ أَطْعَمَتْهَا وسَقَتْهَا إِذْ حَبَسَتْهَا، ولاَ هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الأَرْضِ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: **«بىر ئايال بىر مۈشۈكنى تاماقمۇ بەرمەي، سۇمۇ بەرمەي، زېمىندىكى ھاشارەتلەردىن يېيىش ئۈچۈن قويۇپمۇ بەرمەي، سولاپ قويۇپ ئۆلتۈرىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن دەۋزەخكە بولۇپ كەتتى.»** [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5804]

ئىزاھات:

پۈتۈن ئالەمگە رەھمەت قىلىپ ئەۋەتىلگەن جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئىككى ھەدىستە بىزگە اللە تائالانىڭ بارلىق مەخلۇقاتلىرىغا قولىمىزدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلىش كېرەكلىكىنى ئۆگىتىدۇ. سىز قولۇڭىزدىن كەلگەن ياخشىلىقنى ئايىماڭ، اللە تائالا ئەجرىڭىزنى زايا قىلىۋەتمەيدۇ. شۇنى بىلىڭكى، سىز اللە تائالا رازىلىقى ئۈچۈن ئازدۇر ـ كۆپتۇر سەدىقە قىلماقچى بولۇپ، سەدىقىڭىزنى تىگىشلىك بولغان ياكى بولمىغان كىشىلەرگە بەرگەن بولسىڭىز، ئەجرىڭىزنى اللە تائالا بېرىدۇ. ھەر قانداق جان ئىگىسىگە قىلىنغان ياخشىلىق مۇكاپاتسىز قالمايدۇ. ياخشىلىقنى ھەرگىز ئاز ياكى كىچىك كۆرمەڭ. چۈنكى ئاچ قالغانغا بەرگەن بىر لۇقما تاماق، ئۇسساپ قالغانغا بەرگەن بىر يۇتۇم سۇ، اللە تائالانى خۇشنۇد قىلىپ، سىزنى چوڭ بالالاردىن ساقلاپ قېلىشى، ھەر تۈرلۈك خەۋپ ـ خەتەردىن قۇتقۇزۇپ قېلىشى مۇمكىن. قىيامەت كۈنى اللە تائالانىڭ ئالدىدا ھېلىقى كۆزگە ئىلمىگەن كىچىككىنە ياخشىلىقىڭىز دوزاخقا كىرىپ كېتىشتىن پەردە بولۇپ قالىدۇ.

يۇقىرىدىكى ھەدىستىكى ئادەمگە قاراڭ، ئۇسساپ قالغان بىر ئىتقا ئىچى ئاغرىپ سۇغۇرۇپ قويۇپ ئىدى، اللە تائالا ئۇنىڭ بارلىق گۇناھلىرىنى كەچۈرۈم قىلىۋەتتى. ئۇ ئىتنى تەشنالىقتىن ئۆلۈشتىن قۇتقۇزۇپ قويۇپ ئىدى، اللە تائالا ئۇنى مەڭگۈلۈك ئازاب ـ ئوقۇبەت ماكانى بولغان دوزاختىن قۇتقۇزدى. ساھابە كىراملار بۇنىڭدىن ئەجەبلىنىپ، ”ھايۋاناتقا ياخشىلىق قىلغانغىمۇ ساۋاب بولامدۇ؟“ دەپ سورىغاندا، رەھمەت پەيغەمبىرى بولغان مېھرىبان رەسۇلۇللاھ: **«جانلىقنىڭ ھەر قاندىقىغا قىلغان ياخشىلىققا ساۋاب بولىدۇ»** دەپ چۈشەندۈردى.

ئىككىنچى ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مۇشۇكنى تاماق بەرمەي سولاپ قويۇپ ئۆلتۈرىۋەتكەن ئايالنىڭ ئاقىۋىتىنى ھىكايە قىلىش ئارقىلىق، بىز مۇسۇلمانلارنى ھايۋاناتلارنى خورلاشتىن، ئۇلارنى قىيناشتىن ۋە ئۇلارنىڭ ھەققىنى بەرمەسلىكتىن مەنئى قىلىدۇ.

بۇرۇنقى مۇسۇلمانلار رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەلىملىرىگە ئەمەل قىلىپ ھەر شەھەردە ھايۋاناتلار ۋەقپى قۇرغان ۋە جامەلەردە كەپتەر قۇچقاچلار ئۈچۈن ئالاھىدە ئورۇن ياسىغان ئىدى. كېيىنكىلەر دىندىن ھەر ساھەدە ئارقىدا چېكىنگەندەك بۇ مەسىلىدىمۇ ئىسلام تەلىماتلىرىغا ئەمەل قىلمىدى. ئەگەر كىشىلەر بۇرۇنقىدەك رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ تەلىماتلىرىغا تولۇق ئەمەل قىلغان بولسا ئىدى، بۈگۈنكى "ھايۋان سۆيگۈچىلەر جەمئىيىتى"، "ھايۋانلارنى قوغداش جەمئىيىتى" دېگەنلەرنى غەرب ئەللىرىدىن ئېلىپ كىرىشكە ھاجەت قالمىغان ۋە دىن دۈشمەنلىرىنىڭ بۇ مۇقەددەس دىنىمىزغا تىل تەككۈزۈشكە يول چىقمىغان بولاتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاجىزلارغا ئەڭ رەھىملىك ۋە ھايۋاناتلارغا ئەڭ شەپقەتلىك زات بولغانلىقىنى پۈتۈن دۇنيا بىلگەن بولاتتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ناماز ئوقۇۋېتىپ مۇشۇكنىڭ ئىشىكنى تاتىلىغىنىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا ئىشىكنى ئېچىپ بەرگەن. يۇزىگە داغلاش ئارقىلىق بەلگە قويۇلغان بىر ئېشەكنى كۆرۈپ، «بۇ ئىشنى قىلغان كىشىگە الله لەنەت قىلسۇن» دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كېسەل ئىت ۋە توخۇلارنى داۋالىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ. ئۇ مەدىنىلىك ساھابىلارنى قېرىپ قالغان تۆگىلىرىگە يۈك ئارتماسلىقنى بۇيرىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: **«الله ھەممە نەرسىدە ياخشىلىقنى پەرز قىلدى، ئەگەر بىر ھايۋاننى ئۆلتۈرسەڭلار ياخشىلىق بىلەن ئۆلتۈرۈڭلار، بىر ھايۋاننى بوغۇزلىساڭلار ياخشى بوغۇزلاڭلار، پىچاقنى ئىتتىك قىلىڭلار، بوغۇزلىنىدىغان ھايۋاننى راھەتلەندۈرۈڭلار.»**

ھايۋاناتنى تاقەتتىن تاشقىرى ئىشقا سېلىش، كۆتۈرەلمىگۈدەك يۈك ئارتىش، قامچا ۋە تاياقلار بىلەن ئۇرۇش، ھەلەپ ۋە سۇيىنى تولۇق بەرمەسلىك، يېشى چوڭ، كېسەل ھايۋانلارنى

ئىشلىتىش ھارامدۇر. اللەدىن قورقمايدىغان، ئاجىزغا رەھىم قىلمايدىغان، نەسىھەت كار قىلمايدىغان بەزى ئادەملەرنى ھايۋاناتلارغا زۇلۇم قىلغانلىقى ئۈچۈن جازالاپ تۇرمىغا ئېلىش ياكى ئۇلارنىڭ قولىدىكى ھايۋانلارنى تارتىۋېلىپ ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇش كېرەك.

مەنپەئەتلىنىدىغان ھايۋانلارنى باقماي تاشلىۋېتىش جائىز ئەمەس، ئۇنى باقالمىغان كىشى سېتىۋېتىشى ياكى بوغۇزلىۋېتىشى ياكى باشقا بىر كىشىگە بېرىۋېتىشى لازىم. يىلان، چايان ۋە غالجىر ئىتقا ئوخشاش ئىنسانلارغا زىيانلىق ھايۋانلارنى ئۆلتۈرۈۋېتىش كېرەك.

يۇقىرىدىكى ئىككى ھەدىستە كۆپ كىشىلەر ياقتۇرمايدىغان، بەزى جايلاردا باقسىمۇ بەزى جايلاردا يامان كۆرۈلىدىغان ھايۋانلاردىن ئىككىنى مىسال قىلىش ئارقىلىق پۈتۈن ھايۋانلارغا مېھرىبان بولۇشقا چاقىرىدۇ.

ئەمما سۈتى، گۆشى، تېرىسى، يۇڭى ۋە ئۇستىخىنى قاتارلىق نەرسىلىرىدىن پايدىلىنىدىغان ۋە مىنىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ھايۋانلارغا ياخشىلىق قىلىشقا چاقىرمىسىمۇ، ئىنسانلار ئۆز تەبىئىتى بىلەن ئۇلارنى بېقىپ ھىمايە قىلىدۇ. بۇ اللە تائالانىڭ كاتتا نېمەتلىرىدىن بولۇپ، ئىنسانلارغا بۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلىش ۋاجىب. ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىش مەزكۇر ھايۋانلارنى ئاچ، سۇسىز قويماستىن ياخشى بېقىش، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلاردا ئىشلەتمەسلىك بىلەن بولىدۇ. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ ﴾

﴿ئۇلار بىلمەمدۇكى، ئۇلار ئۈچۈن ھايۋانلارنى قولىمىز بىلەن خەلق ئەتتۇق. ئۇلار ھايۋانلارنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچىلاردۇر. ھايۋانلارنى ئۇلارغا بويسۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار ئۇ ھايۋانلارنىڭ بەزىسىنى مىنىدۇ، بەزىسىنى يەيدۇ. ئۇلار شۇ ھايۋانلاردىن پايدىلىنىدۇ ۋە سۈتلىرىنى ئىچىدۇ. ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ بۇ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلمامدۇ؟﴾ [سۈرە ياسىن:71 ـ 73 ـ ئايەتلەر]

لېكىن كۆنمىگەن غەرىبلىكلەرنىڭ قىلغىنىدەك ئىتلارنى ئۆيگە ئەكىرىپ بېقىش جائىز ئەمەس. چۈنكى ئىتلار نىجىس ۋە ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىققىدىغان شالۋاكلىرىدا ھالاك قىلغۇچ مىكروپلار بار. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىت يالاپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دېگەن: «**سىلەرنىڭ قاچاڭلارغا ئىت چېپىلىپ قويسا، ئۇنى بىر قېتىمى توپا بىلەن بولۇش شەرتى بىلەن يەتتە قېتىم يۇغاندا پاك بولىدۇ.**»

ئەمما ئوۋ ئولاش، پادىچىلار پادىلىرنى قوغداش ۋە هويلا - ئۆيلەرنى ئوغرىلاردىن ساقلاش ئۈچۈن ئىت باقسا، ئۇنى ئۆينىڭ ئىچىدە ئەمەس، سىرتتا مەخسۇس بىر يەردە باقسا جائىز بولىدۇ.

اللە تائالا بىزنى مەخلۇقاتلارغا رەھىم قىلمايدىغان، اللە تائالادىن قورقمايدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىماتلىرىغا ئەمەل قىلمايدىغان باغرى قاتتىق - تاش يۈرەك ئىنسانلاردىن قىلمىسۇن. ئامىين!

95 . ھەدىس

سېتىش ھارام بولغان نەرسىلەر توغرىسىدا

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما ، أَنَّهُ سَمِعَ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقولُ وهو بمكةَ عامَ الْفَتْحِ : «إِنَّ اللهَ ورَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ والْمَيْتَةِ والْخِنْزِيرِ والأَصْنَامِ .» فقيلَ : "يَا رَسُولَ الله! أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهَا يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ ، ويُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ ، ويَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ" فقال : «لاَ ، هُوَ حَرَامٌ» ثُمَّ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عندَ ذَلِكَ : «قَاتَلَ اللهُ الْيَهُودَ ، إِنَّ اللهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا جَمَّلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مەككە فەتھى قىلىنغان يىلى مەككە مۇكەررەمەدە تۇرۇپ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «**اللە ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى ھاراقنى، ئۆزى ئۆلگەن ھالال ھايۋاننى، چوشقىنى ۋە بۇتلارنى سېتىشنى ھارام قىلدى.**» ساھابىلار: "يا رەسۇلەللاھ! ئۆزى ئۆلگەن ھايۋاننىڭ مېيى ھەققىدە نېمە دەيسىز؟ ئۇنىڭ بىلەن كېمە ۋە تېرىلەر ياغلىنىدۇ، كىشىلەر ئۇنى چىراققا ئىشلىتىدۇ" دېگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**بولمايدۇ، ئۇ ھارامدۇر**» دېگەندىن كېيىن مۇنداق دېدى: «**اللە يەھۇدىلارغا لەنەت قىلسۇن! اللە ئۆزى ئۆلگەن ھايۋاننىڭ مېيىنى ھارام قىلغاندا، ئۇلار ئۇنى ئېرىتىپ، سېتىپ پۇلىنى يېگەن ئىدى.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:2207]

ئىزاھات:

ھالال رىزىق ئىزدەش مۇسۇلمان ئۈچۈن ئەڭ چوڭ پەرزلەرنىڭ بىرى. ئىنسان ئۈچۈن ئەڭ ھالال رىزىق ئۆز قولى بىلەن ئىشلەپ تاپقان نەرسىسى، ئۇنىڭدىن قالسا سودا ـ سېتىق بىلەن تاپقان پايدىسىدۇر. اللە تائالا ئېلىم ـ سېتىم قىلىشقا ۋە كىشىلەر ئارىسىدا ئۇنىڭ بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا

رۇخسەت قىلغان. لېكىن پۇل ناھايىتى تاتلىق، مېھرى ئىسسىق نەرسە بولغانلىقتىن كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا بىر ـ بىرىنىڭ ھەققىنى ناھەق يەۋېلىش ئىشلىرى كۆپ بولىدۇ. شۇڭلاشقا الله تائالا قۇرئان كەرىمدە ۋە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەدىس شەرىفلىرىدە سودا ـ سېتىق ئىشلىرىنىڭ ئادالەت بىلەن ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن بەزى قائىدە ۋە شەرتلەرنى بېكىتكەن، شۇنىڭدەك سېتىشقا بولىدىغان ۋە بولمايدىغان نەرسىلەرنىمۇ كۆرسىتىپ بەرگەن.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە بىزگە سېتىشقا بولمايدىغان بەزى نەرسىلەرنى بايان قىلىدۇ. ھاراق، ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھالال ھايۋان، چوشقا ۋە بۇتلارنى سېتىشنىڭ قەتئىي ھاراملىقىنى بىلدۈرگەندە، بەزى ساھابىلار بۇ نەرسىلەرنىڭ يېغىدىن پايدىلىنىش مۇمكىن. مەسىلەن: چوشقا بىلەن ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھالال ھايۋانلارنىڭ يېغىدا كېمىلەرنى ۋە تېرىلەرنى ياغلىغىلى بولىدۇ، چىراق ياققىلى بولىدۇ، ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھالال ھايۋانلارنىڭ تېرىسىنى ئاشلاپ ئىشلەتكىلى بولىدۇ، چوشقىنىڭ تۈكلىرىدىن پايدىلىنىش مۇمكىن، شۇڭلاشقا بۇ نەرسىلەرنى ساتساق بولمامدۇ؟ دەپ سورىغاندا، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ياق، ئۇلارنىڭ ھېچقانداق نەرسىسىنى سېتىشقا بولمايدۇ» دېگەندىن كېيىن، يەھۇدىلارغا لەنەت قىلىپ، الله تائالا ئۇلارغا مەزكۇر ھايۋانلارنىڭ مېيىنى ھارام قىلغاندا، ئۇلار ئۇ مايلارنى كۆيدۈرۈپ ئىشلەپ سېتىپ پۇلىنى يېگەنلىكى ئۈچۈن الله تائالا يەھۇدىلارغا لەنەت قىلسۇن دېگەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردە يەھۇدىلارغا لەنەت قىلىشى بولسا، بىز مۇسۇلمانلارغا ھارام نەرسىنى ھالال قىلىشقا ئۇرۇنماسلىق ئۈچۈن ئاگاھلاندۇرۇشتۇر.

بۇ ھەدىستىن بىلىمىزكى، الله تائالا بىر نەرسىنى ھارام قىلسا، ئۇنىڭ ھەر قانداق بىر پارچىسىدىن ھەر قانداق بىر شەكىلدە پايدىلىنىشنى ھارام قىلىدۇ.

بۇ ھەدىس ۋە بۇ ھەقتە كەلگەن باشقا ھەدىسلەرنى جۇغلىساق ئېلىم ـ سېتىم قىلىشقا بولمايدىغان نەرسىلەرنىڭ تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت بولغانلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ:

1 ـ ھاراقنى ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 2 ـ گۆشى ھالال ھايۋان بوغۇزلانماي ئۆزى ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭ گۆشى، مېيىنى سېتىش ھارام. 3 ـ چوشقىنى ئۆلۈك بولسۇن، تىرىك بولسۇن ئېلىش ـ

سېتىش ۋە ئۇنىڭ ھەر قانداق بىر نەرسىسىدىن پايدىلىنىش ھارام. 4 ـ ئۆۋ ئىتىدىن باشقا ئىتلارنى ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 5 ـ قاننى ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 6 ـ بۇت ـ ھەيكەللەرنى ئېلىش ـ سېتىش ھارام، باللارنىڭ ئويۇنچۇقلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. 7 ـ قىمار ئويناىدىغان ئالەتلەرنى ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 8 ـ شەرىئەتتە پايدىلىنىشقا بولمايدۇ دەپ كۆرسىتىلگەن ھاشارەتلەرنى ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 9 ـ ھايۋاننىڭ قورسىقىدىكى بالىسىنى سېتىش ھارام. 10 ـ ھاۋادا ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ئۇچارلىقلارنى ۋە سۇدىكى بېلىقلارنى تۇتماستىن سېتىش ھارام. 11 ـ كىشىلەرنى ئالداپ مالىنىڭ ئەيىبىنى يوشۇرۇپ سېتىش ھارام. 12 ـ يىراقتىكى نەرسىگە بىر نەرسە ئېتىش ئارقىلىق مۆلچەرلەپ سېتىش ھارام. 13 ـ تاغارنىڭ ئىچىدىكى نەرسىنى ئۈستىدىن تۇتۇپ بېقىش ئارقىلىق مۆلچەرلەپ ئېلىش ـ سېتىش ھارام. 14 ـ رىبا (جازانە ـ ئۆسۈم) بىلەن مۇئامىلە قىلىش ھارام.[2]

يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان نەرسىلەرنىڭ ئىچىدە قۇرئان كەرىمدە ئەڭ قاتتىق چەكلەنگەن نەرسە رىبا بولۇپ، اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ ﴾

﴿ئى ئىمان كەلتۈرگەن زاتلار! ھەقىقى مۆمىن بولساڭلار، اللەنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، كىشىلەرنىڭ زىممىسىدە قېلىپ قالغان جازانىنى (يەنى ئۆسۈمنى) ئالماڭلار. ئەگەر ئۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر جازانە قىلىشتىن تەۋبە قىلساڭلار، قەرز بەرگەن سەرمايەڭلار ئۆزەڭلارغا قايتىدۇ. باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزەڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر.﴾ [سۈرە بەقەرە: 278 ـ 279 ـ ئايەتلەر]

---

[2] سودا ـ سېتىقتا ھارام بولغان مەزكۇر 14 نەرسىنى "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىش" دېگەن كىتابتىن ئالدىم. بۇ مەسىلىدە تەپسىلى مەلۇماتقا ئېگە بولۇشنى خالىغان كىشىنىڭ فىقھى كىتابلىرىغا مۇراجىئەت قىلىشنى تەۋسىيە قىلىمەن.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: **«ئەڭ ھالال كەسىپ، يالغان گەپ قىلمايدىغان، ئامانەتكە خىيانەت قىلمايدىغان، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدىغان، سېتىپ ئالماقچى بولغان مالنى سۆكمەيدىغان، ساتماقچى بولغان مالنى ماختىمايدىغان، ئۈستىدە باشقىلارنىڭ ھەققى بولسا بەرمەي ئارقىغا سوزمايدىغان، باشقىلارنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىنى ئالىمەن دەپ كىشىلەرنى قىستىمايدىغان سودىگەرلەرنىڭ كەسپىدۇر.»**

ئەزىز مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

ھالال يەڭلار، ھالال ئىچىڭلار، ھالال كەسىپ قىلىڭلار، دۇنيانىڭ ئازراق پايدىسىنى دەپ ھارامغا ئارىلاشماڭلار. پايدا ئاز بولسىمۇ ھالالدىن بولغىنى ئەۋزەلدۇر. ھارامدىن تاپقان پۇل ـ مال ھەر قانچە كۆپ بولسىمۇ ئەۋزەل ئەمەس. شۇنى ئۇنتۇماسلىقىمىز لازىمكى تاپقان پۇل ـ مېلىمىز ھالالدىن بولسا ھېسابى، ھارامدىن بولسا ئازابى بار. الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىگە قۇلاق سېلىڭلار:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَوَلَّوۡاْ عَنۡهُ وَأَنتُمۡ تَسۡمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ قَالُواْ سَمِعۡنَا وَهُمۡ لَا يَسۡمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلۡبُكۡمُ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾

﴿ئى ئىمان كەلتۈرگەن زاتلار! اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، سىلەر قۇرئاننى ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈمەڭلار. ئاڭلىماي تۇرۇپ ئاڭلىدۇق دېگەن كىشىلەرنى (يەنى كاپىرلارنى) دورىماڭلار. شۈبھىسىزكى اللەنىڭ نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى ھەقنى ئاڭلىماي گاس بولۇۋالغان، ھەقنى سۆزلىمەي گاچا بولۇۋالغان، ياخشى ـ ياماننى پەرق ئەتمەي ئەقلىنى يوقاتقان كىشىلەردۇر.﴾ [سۈرە ئەنفال: 20 ـ 22 ـ ئايەتلەر]

الله تائالادىن ھالال كەسىپ، ھالال رىزىق تىلەيمىز. الله تائالا بىزگە قانائەت، ئىنساپ ئاتا قىلىپ، ئاچكۆزلۈك قىلىشتىن، ئىش ـ ھەرىكەتلىرىمىزدە ھالال ـ ھارامنى پەرق ئەتمەيدىغان بولۇپ قېلىشتىن ساقلاپ، ئاخىرەتتە ھېساب ـ كىتابلىرىمىزنى ئاسان قىلسۇن. ئامىين!

96 . ھەدىس

مەس قىلغۇچ نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلىشنىڭ ھاراملىقى توغرىسىدا

عن عبدالله بن عمر بن الخطاب رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، ومَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِى الدُّنْيَا فَمَاتَ و هَوَ يُدْمِنُهَا وَلَمْ يَتُبْ، لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الآخِرَةِ.» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**مەس قىلغۇچى نەرسىنىڭ ھەر قاندىغى ھاراقتۇر، مەس قىلغۇچى نەرسىنىڭ ھەممىسى ھارامدۇر. كىمكى بۇ دۇنيادا ھاراق ئىچسە ۋە ئۇنى ئىچىشكە ئادەتلەنگەن ھالدا تەۋبە قىلماي ئۆلسە، ئاخىرەتتە ئۇنى ئىچەلمەيدۇ.**» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:5174]

ئىزاھات:

الله تائالا ئىنسانى باشقا مەخلۇقاتلاردىن ئارتۇق قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەقىل ئاتا قىلغان. ئەقىل بولسا ئىنسانى بارلىق مەخلۇقلاردىن ئالاھىدە ئايرىپ تۇرىدىغان ئەڭ قەدىرلىك نەرسىدۇر. ئۇنىڭسىز ئىنساننىڭ ھېچقانداق قەدىر ـ قىممىتى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا ئىسلامدا ئەقىلنى قوغداش بەش چوڭ پەرزنىڭ بىرى. ئىنساننىڭ ئەقلىنى كەتكۈزگەنلىك ئۇنى ئۆلتۈرگەن بىلەن بەراۋەردۇر. مەس بولۇش ئەقىلنى يوقاتقانلىقتۇر. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىستە ئىنساننىڭ ئەقلىنى يوقىتىدىغان مەس قىلغۇچ ماددىلارنىڭ ھەر قاندىقىنى ئىستېمال قىلىشنىڭ ھاراملىقىنى تەكىتلەيدۇ. بۇ نەرسىلەرنىڭ بېشىدا ھاراق كېلىدۇ. كۈنىمىزدە ئىنساننىڭ ئەقلىنى ئالۇدە قىلىدىغان ھەرخىل ئىسىمدىكى ماددىلار پەيدا بولدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم 14 ئەسىر بۇرۇن بۇنداق نەرسىلەرنىڭ چىقىشىدىن خەۋەر بېرىپ، مەس قىلىدىغان نەرسىنىڭ ئىسمى نېمە بولسا بولسۇن، ئۇ ھاراق بىلەن ئوخشاش ھارامدۇر دەپ كۆرسەتكەن.

بەزىلەر ھاراقنى مەس قىلمىغۇدەك بىرەر رومكا ئىچىپ قويسا بولمامدۇ؟ دېيىشىدۇ. بولمايدۇ، كۆپ ئىستېمال قىلسا مەس قىلىدىغان نەرسىنىڭ ئېزىمۇ، كۆپىمۇ ئوخشاش ھارام. چۈنكى مەزكۇر نەرسىلەر ئاز ئىستېمال قىلىش بىلەن مەس قىلمىغان بىلەن ئىچكى ئەزاغا زىيان يەتكۈزۈپ ھەر تۈرلۈك كېسەللىكلەرگە سەۋەب بولىدۇ. ئاز ئىچىش كۆپ ئىچىشكە ئېلىپ بارىدۇ.

دوختۇرلار ھاراقنىڭ زىيانلىرىنى تەتقىق قىلىپ، مۇنداق 14 تۈرلۈك زىيىنى بار دەپ كۆرسەتكەن:

1 ـ ھاراق ئىنساننىڭ يۇقىرى نېرۋا سىستېمىسىنى زەھەرلەپ، ھاراق ئىچكۈچىنى ۋاقىتلىق ساراڭ قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قالايمىقان سۆزلەپ كىشىلەرگە ئەزىيەت بېرىدۇ.

2 ـ يۈرەكنى قاتتىق قوزغىتىپ، ئارقىدىن ئاجىزلاشتۇرىدۇ.

3 ـ ئىنساننىڭ كېسەللىككە قارشى كۈچىنى ئاجىزلاشتۇرىدۇ. ئىنساندىكى يۇقۇملۇق كېسەلگە قارشى تۇرىدىغان ئاق قان ئايلىنىشىنى ئىشلىمەس ھالغا كەلتۈرۈپ قويىدۇ.

4 ـ ھاراق ئىچىشكە ئادەتلەنگەن ئادەم سىل كېسىلىگە گىرىپتار بولىدۇ. ئەگەر ئۇ ئۇچەي ياللىغۇ كېسىلى بولۇپ قالسا، قۇتۇلۇش ئىمكانى بولمايدۇ.

5 ـ ھاراققا ئادەتلەنگەن ئادەمنىڭ ئاپېراتسىيەدە قۇتۇلۇش نىسبىتى ئىنتايىن ئاز بولىدۇ. شۇڭلاشقا سۇغۇرتا شىركەتلىرى ھاراقكەشلەرنىڭ ھاياتىنى سۇغۇرتىغا ئالمايدۇ.

6 ـ دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى دوختۇرخانىلاردا ناھايىتى چوڭقۇر تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغاندىن كېيىن، ساراڭلار دوختۇرخانىسىغا كىرگەن كېسەللەرنىڭ 50 % پىرسەنتتىن كۆپرەكى ھاراق ئىچىدىغان ئادەمنىڭ باللىرى ئىكەنلىكى ئىسپاتلاندى.

7 ـ ھاراق بۆرەك بىلەن جىگەرنى كاردىن چىقىرىدۇ.

8 ـ قان بېسىمى، شىكەر سىيىش ۋە يۈرەك كېسىلى بار ئادەم ھاراق ئىچىدىغان بولسا، ئۆزىنى ئۆزى ئۆلتۈرگەن بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

9 ـ ھاراق بەزىلەرنىڭ گۇمان قىلغىنىدەك تاماق سىڭدۈرۈشكە ياردەم قىلمايدۇ. بەلكى ئۇ تاماق سىڭدۈرۈش ئورگانلىرىنىڭ پائالىيىتىگە توسالغۇ بولىدۇ.

10 ـ ھاراقنىڭ ھېچقانداق غىزا قىممىتى يوق. شۇنى بىلىش كۇپايە قىلىدۇكى، بىر شىشە ھاراقنىڭ بىر قوشۇق گۈرۈچچىلىك غىزا كۈچى يوقتۇر.

11 ـ ھاراقكەش نامراتلىققا گىرىپتار بولىدۇ. چۈنكى ئۇ بارلىق پۇلىنى ھاراققا خەجلەيدۇ. ئۇ ھاراق ئۈچۈن ئايالىنى ۋە بالىلىرىنى ئاچ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئائىلە ئەزالىرى ياخشى غىزالانمىغانلىقى ئۈچۈن ھالاك قىلغۇچ كېسەللىكلەرگە دۇچار بولىدۇ.

12 ـ تىببى ستاتىستىكىلارنىڭ كۆرسىتىشىچە، جىنسىي كېسەللىككە دۇچار بولغانلارنىڭ كۆپ سانلىقى ھاراقنىڭ سەۋەبى بىلەن بولغان.

13 ـ ھاراقكەشلەردىن كۈچلۈك ئەۋلاد چىقارغان ئادەم يوق، چۈنكى ھاراق قورساقتىكى بالىنىڭ ئورگانلىرىنىڭ زەئىپ بولۇشىغا سەۋەب بولىدۇ.

14 ـ قاتناش ۋەقەسىنىڭ 40 % پىرسەنتىدىن كۆپرەكى ھاراق سەۋەبى بىلەن مەيدانغا كېلىدۇ. چۈنكى ھاراق خەتەرنى ھېس قىلىش ئورگانلىرىنى ئاجىزلاشتۇرغانلىقى ئۈچۈن، بىر سىكۇنۇت ئىچىدە ماشىنىنى توختىتىش كېرەك بولغان بىر ۋەقەدە ھاراق ئىچكەن ئادەم ئىككى سىكۇنۇتتىن كېيىن توختىتالايدۇ. بۇ چاغدا بولىدىغان ئىش بولۇپ بولغان بولىدۇ.

ھاراقكەش مەس بولغان ۋاقتىدا توخۇدىنمۇ ئاجىز، تېزەكچىدىنمۇ پاسكىنا، ئىشەكتىنمۇ دۆت، تۆگىگۈردىنمۇ دەيۇس بولىدۇ. شەيتان ئۇنى ھاراق ئارقىلىق اللە تائالانىڭ زىكرىدىن ۋە نامازدىن توسىدۇ، ھەر تۈرلۈك يامان گۇنا ۋە جىنايەتلەرنى قىلدۇرىدۇ. ھاراق ئىچىپ مەس بولغۇچى كۇپۇر سۆزلەيدۇ، اللە تائالانى سۆكىدۇ، ئانىسىغا چاقچاق قىلىدۇ، دادىسىنى تىللايدۇ، خوتۇنىنى تالاق قىلىدۇ، بالىلىرىنى يېتىم قىلىدۇ، زىنا قىلىپ، پاك قىزلارنىڭ نومۇسىغا چېقىلىدۇ، كىيىمىنى

بۇلغايدۇ، ئۆي سەرەمجانلىرىنى چاقىدۇ، كىچىك باللار ئۇنى زاڭلىق قىلىپ ئوينايدۇ، نادانلار مەسخىرە قىلىدۇ، ئاقىللار يىرگىنىدۇ، ئائىلىسى ۋە خوشنىلىرى ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇيدۇ.

مانا يۇقىرىدىكىلەر ھاراقنىڭ بەزى زىيانلىرى بولۇپ، ئۇ شەخسنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ. لېكىن ھاراقنىڭ جەمئىيەتكە كەلتۈرىدىغان ئىجتىمائىي زىيانلىرى تېخىمۇ ئېغىر. ھاراق ئىچىپ مەس بولغان ئادەم ھەر تۈرلۈك ئەخلاقىي جىنايەتلەرنى ئىشلەش ئارقىلىق جەمئىيەتتە دۈشمەنلىك ۋە ئاداۋەت پەيدا قىلىدۇ. كىشىلەرنىڭ ئىپپەت ـ نومۇسىغا تېگىدۇ. ھاراق ئىچىپ مەس بولۇپ كېلىپ خوتۇن باللىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ، ئۆيدىكى قىممەت باھالىق جىھازلارنى چىقىپ تاشلاپ، ئائىلىنى ۋەيران قىلىدۇ. شۇڭلاشقا اللە تائالا ھاراقنى قۇرئان كەرىمدە قەتئىي ھارام قىلغان. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝٩٠ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ۝٩١ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلارغا چوقۇنۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ ئىشى، پاسكىنا قىلمىقلاردۇر. بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار. شەيتان ھاراق، قىمار ئارقىلىق ئاراڭلاردا دۈشمەنلىك، ئاداۋەت تۇغدۇرماقچى، سىلەرنى نامازدىن ۋە اللەنى ياد ئېتىشتىن توسماقچى بولىدۇ، سىلەر ئەمدى ھاراقتىن، قىماردىن يانمامسىلەر؟﴾ [سۈرە مائىدە:90 ۋە 91 ـ ئايەتلەر]

يەمەن خەلقىدىن بىر ئادەم: "يا رەسۇلەللاھ! بىزنىڭ يۇرتىمىزدا قوناقتىن ئىشلىنىدىغان مىزرۇ ئېسىملىك بىر خىل ئىچىملىك بار، ئۇنى ئىچىشكە بولامدۇ؟" دېدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**ئۇ مەس قىلامدۇ؟**» دەپ سورىدى. ھېلىقى ئادەم: "ھەئە، مەس قىلىدۇ" دەپ جاۋاب بېرىپ ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**مەس قىلىدىغان ھەر قانداق نەرسە ھارام. اللە مەس قىلىدىغان نەرسە ئىچكەن ئادەمگە قىيامەت كۈنى تىنەتى خەبالدىن**

ئىچكۈزىدىغانلىقىغا ئەھدە قىلدى» دېدى. ساھابىلار: " تىنەتى خەبال دېگەن نېمە؟" دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «**دوزاخ ئەھلىنىڭ زىرىاڭ ـ زەرداپلىرى**» دەپ جاۋاب بەردى.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**ئۈچ خىل كىشى بار، جەننەتكە كىرمەيدۇ: ھاراقكەش، ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتقۇچى ۋە ئائىلىسىنى كۆنلىمەيدىغان دەييۇس.**»

ئىمام تەبەرانى رىۋايەت قىلغان ھەدىستە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «**اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن كىشى ھاراق ئىچمىسۇن، اللەغا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن كىشى ھاراق ئىچىلىدىغان دەستۇرخاندا ئولتۇرمىسۇن.**»

ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، ئىسلامدا مەس قىلغۇچ ئىچىملىك ۋە چېكىملىك شۇنچىلىك قاتتىق چەكلەنگەن ۋە ئۇنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىكەن، مۇسۇلمانلاردا بۇ ئىللەت كۈندىن كۈنگە ئەدەپ كېتىۋاتىدۇ. ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنىڭ ھاراق ئىچىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ توسمايدۇ. توسۇش ئۇياقتا تۇرسۇن پۇل خەجلەپ ۋىچىركا قىلىپ بېرىدۇ. بالىلىرىنى ئاخشاملىرى تالاغا قويۇپ بېرىپ، نەگە بارىدۇ، قانداق ئادەملەر بىلەن ئاغىنىدارچىلىق قىلىدۇ، كېچىسى تالادا نېمە ئىش قىلىدۇ كارى بولمايدۇ. بېشىغا بىر خاپىلىق كەلگەندە، "ۋاي خۇدائىم مەن نېمە قىلغان بولغىيدىم، ماڭا بۇ خاپىلىقلار كەلدى" دەپ ئاھ، ۋاھ ئۇرۇپ يىغلايدۇ. ئەگەر ھاراق ئىچكۈچىلەر دەرھال ھاراقنى تاشلاپ، اللە تائالاغا قاتتىق تەۋبە قىلماي ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئاخىرەتتىكى ئازابى چوڭ ۋە قاتتىق بولىدۇ.

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىدىكى ھەدىسىدە، ھاراقنى ئادەتلىنىپ ئۆلگەن ئادەم گۇناھى كەچۈرۈم قىلىنىپ جەننەتكە كىرگەن تەقدىردە، جەننەتنىڭ تەمى ئۆزگەرمەيدىغان، سېسىق پۇرىمايدىغان، لەززەتلىك ھارىقىدىن مەھرۇم قالىدىغانلىقىنى بىلدۈردۇ.

اللە تائالادىن ھالال يەپ ـ ئىچىشنى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئەخلاقىنى بۇزىدىغان ھاراق ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ھەر تۈرلۈك نىجىس نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلىشتىن ساقلىنىشنى ۋە ئەۋلادلىرىمىزنى بۇنداق رەزىل نەرسىلەردىن ھىمايە قىلىشنى تىلەيمىز. ئى ئۇلۇغ ئاللاھىم! بىزنى شەيتاننىڭ ئارقىسىغا كىرىپ كېتىشتىن ئۆزەڭ ساقلىغىن. ئامىن!

97 ۋە 98 . ھەدىس

رەسۇلۇللاھنىڭ ئالىي باناپلىقى توغرىسىدا

عن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنه قال : قَسَمَ رسولُ الله صلى الله عليه وسلم قَسْمًا ، فقال رَجُلٌ : "إِنَّ هَذِهِ لَقِسْمَةٌ مَا أُرِيدَ بِهَا وَجْهُ اللهِ" فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلمَ فَأَخْبَرْتُهُ ، فَغَضِبَ حَتَّى رَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ قال : «يَرْحَمُ اللهُ مُوسَى ، قَدْ أُذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى:

ھەزرىتى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى غەنىمەت ئۈلەشتۈردى، بىر ئادەم "بۇ اللە رازىلىقى كۆزلەنمىگەن ئۈلەشتۈرۈش بولدى" دېدى. مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە كېلىپ ئۇنىڭ سۆزىنى يەتكۈزدۈم، رەسۇلۇللاھ شۇنداق غەزەبلەندىكى، ئۇنىڭ غەزىپىنى يۈزىدە كۆردۈم. ئاندىن مۇنداق دېدى: «اللە رەھمىتى مۇساغا رەھمەت قىلسۇن، ئۇ بۇنىڭدىنمۇ قاتتىق ئەزىيەتكە ئۇچرىغاندا، سەۋر قىلغان ئىدى.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:3335]

عن أنسِ بنِ مالكٍ رضي الله عنه قال : كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلمَ، وعَلَيْهِ رِدَاءٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبْذَةً شَدِيدَةً، نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عُنُقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وقَدْ أَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الرِّدَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهِ، ثُمَّ قال : "يَا مُحمّدُ! مُرْلِي مِنْ مَالِ اللهِ الَّذِي عِندَكَ" فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَضَحِكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطاءَ .» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: "مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن كېتىپ باراتتىم، رەسۇلۇللاھنىڭ ئۈستىدە نەجراندا ئىشلەنگەن قىرغاقلىرى يىرىك بىر تون بار ئىدى. يولدا بىر ئەرابى ئۇچراپ، رەسۇلۇللاھنى رىداسىدىن تۇتۇپ قاتتىق تارتتى، مەن رەسۇلۇللاھنىڭ بوينىغا قارىسام، تون قاتتىق تارتىلغانلىقتىن ئۇنىڭ

قىرغاقلىرى رەسۇلۇللاھنىڭ بوينىغا ئىز چىقىرىۋېتىپتۇ. ھېلىقى ئەرابى: "ئى مۇھەممەد! يېنىڭدىكى اللەنىڭ ماللىرىدىن ماڭا بۇيرۇپ بەرگىن" دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ قاراپ كۈلدى ۋە ئۇنىڭغا سوغا بېرىشكە ئەمر قىلدى." [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى:2382]

ئىزاھات :

بۇ ئىككى ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قانچىلىك ئالىي جاناب، كەڭ قورساق، سەۋرلىك، ئېپۇچان بىر زات بولغانلىقىنى ئوچۇق كۆرىمىز.

جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىھاددا قولغا چۈشكەن غەنىمەتلەرنى ئۈلەشتۈرۈشتە، ئىمانى كۈچلۈك، قىلغان جىھادىنىڭ بەدىلىگە دۇنيانىڭ مال - مۈلكىنى تەلەپ قىلمايدىغان ساھابىلەرگە نىسبەتەن، يېڭى مۇسۇلمان بولغان، ئىمانى تېخى كۈچلۈك بولمىغانلىقى ئۈچۈن دۇنيا مېلىنى ئارتۇق بىلىدىغانلارغا - ئۇلارنىڭ قەلبىنى ئىسلامغا تېخىمۇ مايىل قىلىش يۈزىسىدىن - كۆپرەك نەرسە بەرگەن ئىدى. جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ئىشىنىڭ ھېكمىتىنى بىلەلمىگەن بەزى كىشىلەر رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئۆز قەۋمىگە يان بېسىپ، يېڭى مۇسۇلمان بولغان قۇرەيش كاتتىۋاشلىرىغا كۆپ نەرسە بەردى، يىللاردىن بىرى الله يولىدا جېنىنى تىكىپ جىھاد قىلغانلارغا ئاز نەرسە بەردى دەپ: "بۇ ئۈلەشتۈرۈشتە الله رازىلىقى كۆزلەنمىدى (قەبىلىۋازلىق قىلىندى)" دېگەندەك سۆزلەرنى قىلدى.

مەزكۇر نالايىق سۆزلەر رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكۈزۈلگەندە، رەسۇلۇللاھ بىر ئىنسان بولغانلىقى ئۈچۈن قاتتىق خاپا بولۇپ، مۇبارەك يۈزلىرى قىزىرىپ كەتتى. چۈنكى دۇنيادا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىنمۇ ئادىلراق كىم بار؟ ئەگەر رەسۇلۇللاھ غەنىمەت تەقسىم قىلىشتا الله رازىلىقىنى كۆزلىمىسە، ئادالەت قىلمىسا، كىم ئادالەت قىلىدۇ؟! رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مەزكۇر سۆزلەرگە قاتتىق خاپا بولۇپ غەزەبلىنىشىنىڭ يەنە بىر

سەۋىبى، مەزكۇر سۆزلەرنى قىلىش ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يامان گۇمان قىلىشقا تۈرتكە بولغان ئىنسانلار، ئەگەر رەسۇلۇللاھنىڭ ئىشىنىڭ ھېكمىتىنى بىلەلىگەن بولسا، نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۆزىدىن مەسىلىنىڭ تېگى تەكتىنى سورىماي ئوتتۇردا گەپ پەيدا قىلىدۇ؟ دېگەندىن ئىبارەت بولۇشى مۇمكىن. لېكىن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەزكۇر بولمىغۇر سۆزنى قىلغۇچىنى تۇتۇپ جازالاشقا قادىر تۇرۇقلۇق، غەزىۋىنى بېسىۋېلىپ، ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ، ئۆز قەۋمىدىن كۆرگەن ئەزىيەتلىرىنى ئەسلەپ، ئۇنىڭ ئالدىدا بۇ دېگەن ھېچنەرسە ئەمەس دەپ، ئاچچىغىنى يۇتىۋەتتى. چۈنكى مۇسا ئەلەيھىسسالامنى قەۋمى جادوگەر، كاززاپ، زوراۋان، پادىشاھلىق تالىشىدۇ، فىرئەۋن، ھامان ۋە قارۇننىڭ مېلىدا كۆزى بار دېگەندەك بولمىغۇر سۆزلەر بىلەن ئەيىبلىگەن ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام ناھايىتى ھايالىق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىنسانلار بار يەردە قەتئىي كىيىمىنى چىقارمايتتى، بۇنى كۆرگەنلەر مۇسانىڭ ئاق كېسىلى بار، تەرە كېسىلى بولغاچقا نومۇس قىلىپ كىيىمىنى چىقىرالمايدۇ، دەپ ئەيىبلايتتى. اللەنى ئۇچۇق كۆرمىگۈچە ساڭا ئىشەنمەيمىز، دەپ ئىمان كەلتۈرگىلى ئۇنىمايتتى. جىھاد قىلىشقا بۇيرۇسا سەن خۇدايىڭ بىلەن بېرىپ ئۇرۇشقىن، بىز بۇ يەردە ئولتۇرۇپ تۇرىمىز، دەپ ماڭغىلى ئۇنىمىغان. اللە سىلەرگە بىر كالا ئۆلتۈرۈشنى بۇيرىدى دېسە، بىزنى زاڭلىق قىلىۋاتامسەن، دەپ قوپاللىق قىلغان ئىدى. ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالام مانا شۇنداق ئەزىيەتلەرنىڭ ھەممىگە سەۋر ـ تاقەت قىلىپ، اللە تائالانىڭ ئەمرىنى ئۆز لايىقىدا ئادا قىلىپ ئالەمدىن ئۆتكەن. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ يەردە اللە تائالانىڭ:

﴿ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ ﴾

﴿ئەنە شۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر) اللە ھىدايەت قىلغان كىشىلەردۇر، ئۇلارنىڭ يولىغا ئەگەشكىن﴾ [سۈرە ئەنئام: 90 ـ ئايەت] دېگەن ئەمرىگە ئىتائەت قىلىپ، ھەزرىتى مۇسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆزىگە ئۈلگە قىلىپ، ھەققىدە شۇنداق بولمىغۇر سۆزلەرنى قىلغان كىشىلەرنى ئەپۇ قىلدى. مانا بۇ ھەقىقىي باتۇرلۇق. جەڭدە بىر نەچچە ئادەمنى يىقىتقان باتۇر ئەمەس، قاتتىق غەزەبلەنگەندە، يۈرىكىدە ئىنتىقام ئوتى يالقۇنلاپ تۇرغاندا، ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ئاچچىقىنى

يۈتىۋېتەلىگەن، ئىنتىقام ۋە جازاغا تېگىشلىك بولغان كىشىنى ئەپۇ قىلىۋېتەلىگەن ئادەم باتۇر بولىدۇ.

ئىككىنچى ھەدىستە بولسا، بىر نەرسە سوراش، كىشىلەر بىلەن قانداق مۇئامىلە قىلىش، چوڭلارغا قانداق ھۆرمەت قىلىش قاتارلىق ئەدەپ ـ ئەخلاقنى بىلمەيدىغان قوپال بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىنى توسۇپ، تونىنى قاتتىق تارتىپ، ئۇنىڭ مۇبارەك بويىنىنى قىزارتىۋەتكەن ۋە رەسۇلۇللاھقا "يا رەسۇلەللاھ!" دېمەستىن، ناھايىتى قوپال ھالدا، خۇددى بالىسىغا ياكى قۇلىغا خىتاب قىلغاندەك: "ئى مۇھەممەد! يېنىڭدىكى اللەنىڭ ماللىرىدىن ماڭا بۇيرۇپ بەر" دېدى. مەرھەمەت ۋە ئېغىر بېسىقلىقنىڭ سىمۋولى بولغان جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھېلىقى قائىدە ئۇقمايدىغان، قوپال ئادەمنىڭ ئەدەبسىزلىكىنى كەچۈرۈم قىلىۋېتىپ، كۈلۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا ھەدىيە ۋە سوغاتلار بەرگەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

بىز مۇسۇلمانلار ئۇلۇغ پەيغەمبىرىمىز جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ گۈزەل ئەخلاقىدىن ئىبرەت ئېلىپ، كەڭ قورساق، ئېغىر بېسىق، ئەپۇچان بولۇشىمىز لازىم. دىنىي قېرىنداشلىرىمىزدىن كەلگەن بەزى ياخشى ـ يامان گەپ ـ سۆزلەرنى كەچۈرۈۋېتىشنى بىلىشىمىز، يوقىلاڭ ئىشلارغا غەزەپلىنىپ دوستلار ئارىسىدا دۈشمەنلىك پەيدا قىلماسلىقىمىز كېرەك.

ھازىر بىز مۇسۇلمانلاردا شۇنداق ئېچىنىشلىق ئەھۋال مەۋجۇدكى، ياتلار كېلىپ ئۆيلىرىمىزنى، مال ـ مۈلكىمىزنى تارتىۋالسا، يۇرتىمىزنى بېسىۋالسا، خوش غوجام دەپ قول قوۋۇشتۇرۇپ تازىم بەجا كەلتۈرىمىز. ئۆزىمىزنىڭ مىللەتدىشىمىز، يۇرتدىشىمىز، دىندىشىمىز بولغان قېرىنداشلىرىمىزدىن ئازراق كەمچىلىك ئۆتەلسە، يولۋاستەك ئېتىلىپ، بىرگە ئونىنى قىلىمىز. بىزنىڭ بۇ خۇنۇك خاراكتېرىمىز خەلقارا مۇناسىۋەتلەردىمۇ ئۆزىنى كۆرسەتمەكتە. مەسىلەن: ھازىر دۇنيادا 50 دىن ئارتۇق مۇسۇلمان دۆلەت بار. كاپىرلار مەزكۇر دۆلەتلەرنى خالىغانچە قورقۇتۇپ، ئاچچىغى كەلسە قورال كۈچى بىلەن بېسىۋېلىپ، ئاياغ ئاستى قىلىۋاتسا، پۈتۈن مۇسۇلمان دۆلەتلىرى دىنىي قېرىنداشلىرىغا ياردەم قىلىدىغاننىڭ ئورنىغا، كاپىرلارنى قوللاپ، موللام مۈشۈك بولۇپ تۇرىدۇ. ئەگەر مۇسۇلمان دۆلەتلەر

ئوتتۇرىسىدا بىر ـ بىرىگە كىچىككىنە بىر ئىېغىز گەپ ئۆتتۈپ كەتسە، دەرھال چىگراغا ئەسكەر تويلاپ، يانار تاغقا ئوخشاش پارتلاشقا تەييار بولىدۇ. مۇسۇلمان ھاكىملار ئۆز پۇقرالىرىنىڭ ھەقلىق تەنقىدلىرىنى كۆتۈرەلمەيدۇ. ئەمەلدارلارنىڭ قىلغان خاتالىقلىرىدىن بىرىنى ئاغزىغا ئېلىپ سالغان ئادەمنىڭ بارىدىغان جايى تۈرمە ـ زىندانلاردىن ئىبارەت بولىدۇ. ئەمما كاپىر دۆلەتلەر تەنقىدلەپ قورقۇتۇپ قويسا، ئەتتۇز ئىككى چىشىنىڭ ھەممىنى چىقىرىپ، ئۆزىنى ئىسلاھ قىلىشقا ۋەدە بېرىدۇ.

مانا مۇشۇنداق دوست ـ دۈشمەننى پەرق ئەتمەي، كىمگە قانداق مۇئامىلە قىلىشنى بىلمەي كېتىۋەرسەك، ئىزىلگەنىمىز ئىزىلگەن، خورلانغىنىمىز خورلانغان، ھېچكىم بىزنىڭ كۆز ياشلىرىمىزغا ئىچ ئاغرىتمايدۇ. شۇڭلاشقا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەخلاقى بىلەن ئەخلاقلىنىپ، خۇي پەيلىمىزنى تۈزىتىپ، مۇئامىلە پۈزىتسىيەمىزنى توغرىلاپ، ياتلارنىڭ ئالدىدا ئۆزىمىزنى خار قىلمىساق، دىنى قېرىنداشلىرىمىز بىلەن بولغان دوستلۇقىمىزنى بۇزمىساق، بىر ـ بىرىمىزگە ياخشى نەسىھەتلەرنى قىلساق، بىر ـ بىرىمىزنىڭ نەسىھەتلىرىنى قوبۇل قىلساق، اللە تائالا بىزگە چوقۇم نۇسرەت ئاتا قىلىدۇ.

اللە تائالا بىزگە ھەق يولدا مېڭىشنى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەقىقى ئۈممەت بولۇپ، ئىززەت ۋە شەرەپ بىلەن ياشاشنى نىسىپ قىلسۇن. ئامىين!

99 . ھەدىس

ئەملى سۆزىگە ئۇيغۇن بولمىغانلارنىڭ ئاقىۋىتى توغرىسىدا

عن أسامةَ بنِ زَيْدٍ رضي الله عنهما قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم يقولُ: «يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فيُلْقَى فِي النَّارِ، فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ فَيَدورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ فِي الرَّحَى فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ، فَيَقُولُونَ: "يَا فُلانُ! مَالَكَ؟ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟" فَيَقُولُ: " بَلَى. قَدْ كُنْتُ آمُرُ بِالْمَعْرُوفِ فَلاَ آتِيهِ، وأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وآتِيهِ"» [رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما رىۋايەت قىلىپ، جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: «قىيامەت كۈنى بىر ئادەم كەلتۈرۈلۈپ دوزاخقا تاشلىنىدۇ، ئازابنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئۇنىڭ ئىچ ئورگانلىرى چىقىپ كېتىدۇ. ئۇ ئادەم دوزاختا خۇددى تۈگمەندە ئايلانغان ئىشەكتەك ئايلىنىدۇ. دوزاخ ئەھلى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، ”ھوي پالانى! سىزگە نېمە بولدى؟ سىز ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، يامان ئىشتىن توساتتىڭىز ئەمەسمۇ؟“ دەيدۇ. ئۇ ئادەم: ”شۇنداق. مەن ياخشى ئىشقا بۇيرىياتتىم، ئۆزەم ئۇ ئىشنى قىلمايتتىم. يامام ئىشتىن توساتتىم، ئەمما ئۇنى ئۆزەم قىلاتتىم“ دەپ جاۋاب بېرىدۇ.» [بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست مۇسلىمغا ئائىت. ھەدىسنىڭ مۇسلىمدىكى نومۇرى: 7432]

ئىزاھات :

بۇ ھەدىس نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق! بۇ ھەدىسنى ئوقىغاندا قورقۇنچتىن ئادەمنىڭ ۋۇجۇدى تىترەپ كېتىدۇ. كىشىلەرگە ھەقىقەتنى يەتكۈزۈش، ئۇلارنى ياخشى ئىشلارغا چاقىرىپ، يامان - ناچار ئىشلاردىن توسۇش ئىسلام دىنىنىڭ 8 چوڭ ئاساسىنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنىڭسىز ئىسلام مەۋجۇد بولۇپ تۇرالمايدۇ. لېكىن كىشىلەرگە ياخشى - يامانني چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان ئۆلىمالار، داموللامىلار، مەخسۇملار ئۆزلىرى بىلگەن، چۈشەنگەن ھەقىقەتكە ئۆزلىرى ئەمەل قىلمىسا، ياخشى ئىشلارنى

بىلىپ تۇرۇپ قىلمىسا، يامان گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنى بىلىپ تۇرۇپ تەرك ئەتمىسە، ئۇنداق كىشىلەرنىڭ سۆزى باشقىلارغا قانداق تەسىر قىلىدۇ؟ ئۇز نەپسىنى ئىسلاھ قىلالمىغان ئادەم جەمئىيەتنى قانداق ئىسلاھ قىلىدۇ. دىنىي ئوقىغان، ياخشى ـ يامانني بىلىدىغانلارنىڭ ئىلمىگە ئەمەل قىلمىغانلىقى ئۈچۈن ئاۋام خەلق ئارىسىدا "مولىلىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما" دەپ ماقال چىققان. چۈنكى مولىلىنىڭ سۆزى باشقا، ئىشى باشقا. قۇرئان ـ ھەدىستىن سۆزلەيدۇ، ئەمما ئۇنىڭ قىلغان ئىشى سۆزىگە ماس كەلمەيدۇ. ئۇنداق ئالىملارنىڭ ئاقىۋىتى مانا مۇشۇ ھەدىستە كۆرسىتىلگەندەك قورقۇنچلۇق بولىدۇ.

ئى پەيغەمبەرنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ئۆلىمالار!

بۇ دەھشەتلىك ھەدىس ئالدىدا ئۆزەڭلارنى بىر دەڭسەپ بېقىڭلار. سىلەر بۇ ھەدىستىكى ئىشنىمىسىلەر، يوقمۇ؟ ئەگەر ئىشەنسەڭلار ئىشلىرىڭلار سۆزلىرىڭلارغا ئۇيغۇن كېلەمدۇ؟ ئىلمىڭلارغا ئەمەل قىلىۋاتامسىلەر؟ ئاللاھ تائالا سىلەر ۋە بىزلەرگە ئوخشاش ئىلمىگە ئەمەل قىلمايدىغان، قىلغان ئىشى سۆزىگە ماس كەلمەيدىغانلارغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۝٢ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۝٣ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! نېمە ئۈچۈن قىلمايدىغان ئىشنى قىلىمىز دەيسىلەر؟ (يەنى ئەمەلدە قىلمايدىغان ياخشى ئىشلارنى نېمە ئۈچۈن ئاغزىڭلاردا قىلىمىز دەيسىلەر؟) سىلەرنىڭ قىلمايدىغان ئىشنى قىلىمىز دېيىشىڭلار اللەنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ئۆچ كۆرۈلىدىغان نەرسىدۇر.﴾ [سۈرە سەف: 2 ـ 3 ـ ئايەتلەر]

بىلگەنلەر بىلەن بىلمىگەنلەر ئوخشاش بولمايدۇ. ئىلمىنىڭ كۆپىيىشىگە قاراپ ئەمەلى كۆپەيمىگەن ئادەم اللە تائالانىڭ رەھمىتىدىن يىراقلىشىپ كېتىدۇ. كىشىلەرگە ياخشىلىقلارنى سۆزلەپ بېرىپ ئۆزى ئەمەل قىلمايدىغان ئالىم، خۇددى سۇنى ساقلايدىغان، ئەمما ھېچ نەرسە ئۈندۈرمەيدىغان شورلۇق يەرگە ئوخشايدۇ. ئىمام غەزالى كىشىلەرگە نەسىھەت قىلىپ ئۆزى ئەمەل قىلمايدىغان ئالىمنى مۇنداق سۈپەتلەيدۇ: "بىلىپ تۇرۇپ ئەمەل قىلمايدىغان كىشى، خۇددى

كىشىلەرگە ئىلىم ئۆگىتىپ ئۆزى بىلمىسىز قالىدىغان دەپتەرگە، پىچاقنى ئۆتكۈر قىلىپ ئۆزى كەسمەيدىغان بىلەيگە، كىشىلەرگە كىيىم تىكىپ ئۆزى يالىڭاچ قالىدىغان يىڭنىگە ئوخشايدۇ.“ اللە تائالا ئەمىلى سۆزىگە ماس كەلمەيدىغان كىشىلەرگە كايىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ ﴾

﴿كىشىلەرنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ ئۆزەڭلارنى ئۇنتۇمسىلەر؟ ھالبۇكى سىلەر كىتابنى ئوقۇپ تۇرسىلەر، چۈشەنمەمسىلەر؟﴾ [سۈرە بەقەرە: 44 ـ ئايەت]

ھۆرمەتلىك ئۆلىمالار!

ۋەزىپىمىز ئىنتايىن ئېغىر، ئاقىۋىتىمىز ناھايىتى خەتەرلىك. دىنى ئىلىم ساھەسىگە كىرگەن، ئۇنىڭدىن بەھرىمەن بولغان ۋە كىشىلەر ئارىسىدا ئالىم دەپ تونۇلغان ئىكەنمىز، كىشىلەرگە قىلىدىغان نەسىھەتنى ئالدى بىلەن ئۆزىمىزگە قىلىشىمىز، كىشىلەرگە بۇيرىدىغان ياخشىلىقنى سۆزلەشتىن بۇرۇن ئۆزىمىز ئىجرا قىلىشىمىز، كىشىلەرنى توسىدىغان يامان قىلىقلارنى ئالدى بىلەن ئۆزىمىز تاشلىشىمىز، ئاندىن باشقىلارغا ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشىمىز لازىم.

ئىمام ئەزەمنىڭ ئالدىغا بىر ئايال بالىسىنى ئېلىپ كېلىپ: ”بۇ بالا تولا ئۈزۈم يەپ مېنى خاپا قىلىدۇ، بىر نەسىھەت قىلىپ قويسىلا“ دېگەن ئىكەن، ئىمام ئەزەم: ”ئۈچ كۈندىن كېيىن كېلىڭ، نەسىھەت قىلاي“ دەپتۇ. ھېلىقى ئايال ئۈچ كۈندىن كېيىن بالىسىنى ئېلىپ كەلگەن ئىكەن، ئىمام ئەزەم بالىغا: ”بالام ئۈزۈم يېمەڭ“ دەپتۇ. بالىنىڭ ئانىسى غەزەبلەنگەن ھالدا: ”نەسىھەتلىرى مۇشۇنچىلىكمىدى؟ بۇ گەپنى ئۈچ كۈن بۇرۇن كەلگەندە دېسىلە بولمامتى؟“ دېگەن ئىكەن، ئىمام ئەزەم: ”ئۈچ كۈن بۇرۇن كەلگەن چېغىڭىزدا مەن ئۈزۈم يېگەن ئىدىم، ئۇ چاغدا ئۈزۈم يېمەسلىك ھەققىدە بۇ بالىغا بىر كۈن سۆزلىگەن بولساممۇ تەسىر قىلمايتتى. ئۈچ كۈندىن بېرى مەن ئۈزۈم يېمىدىم، ئەمدى مېنىڭ بۇ بىر ئېغىز سۆزۈم بىلەن بۇ بالا ئۈزۈم يەپ سىزنى خاپا قىلمايدۇ“ دېگەن ئىكەن.

ئۆلىمالارنىڭ شەرىئەت ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلماسلىقى سۆزىنىڭ تەسىر قىلماسلىقى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. بەلكى گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنىڭ كۆپىيىپ كېتىشىگە، جەمئىيەتنىڭ بۇزۇلۇشىغا، اللە تائالانىڭ ھۆكۈملىرىنىڭ ئىجرا قىلىنماسلىقىغا سەۋەب بولىدۇ. چۈنكى خەلق ئۇلارنى رەھبەر دەپ قارايدۇ. يەنە ئىنسان ئاڭلىغىنىدىن بەكراق كۆرگىنىگە ئەمەل قىلىدۇ. ئۆلىمالارنىڭ گۇناھ ئىشلارنى قىلغانلىقىنى كۆرگەن خەلق، پالانى ئالىممۇ قىلىدىكەن دەپ، گۇناھ ـ مەسىيەتكە سەل قارايدىغان، اللە تائالادىن قورقمايدىغان بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەمئىيەت تۈزۈلۈشىنىڭ ئورنىغا بۇزۇلىدۇ. ياخشىلىنىشىنىڭ ئورنىغا چىرىكلىشىدۇ. كۈچلىنىشىنىڭ ئورنىغا ئاجىزلىشىدۇ. ئالغا بېسىشىنىڭ ئورنىغا چۈشكۈنلىشىدۇ. نەتىجىدە پۈتۈن جەمئىيەت اللە تائالانىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك خارلىققا قالىدۇ. ئۆلىمالارنىڭ جازاسى باشقىلاردىن ئېغىر بولۇشىنىڭ سەۋەبى مۇشۇ بولسا كېرەك.

دىنى ئوقۇغان، ئۆنىۋېرسىتېت پۈتتۈرگەن ياشلار، كىشىلەرگە پېشىۋا بولىدىغان ئالىملار ئالدى بىلەن ئۆزىمىزنى ئىسلاھ قىلىشىمىز، ئالدىن بالا ـ چاقا، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمىزنى ئىسلاھ قىلىشىمىز كېرەك. چۈنكى ياخشى جەمئىيەت سالىھ كىشىلەردىن بارلىققا كېلىدۇ. ئۆز نەپسىنى ئىسلاھ قىلالمىغان ئادەم باشقىلارنى ھەرگىزمۇ ئىسلاھ قىلالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر كىشى ئىسلاھاتنى ئۆزىدىن باشلىشى، نەپسىنى يامان ئىشلاردىن توسۇپ، ياخشى ئىشلارغا كۆندۈرۈشى كېرەك. مۇشۇ ئىشنى قىلالىغان كىشى ھەقىقىي مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكەن بولىدۇ. چۈنكى كىشىلەرگە سۆزلەش، ماقالا، كىتابلار يېزىش ئاسان. ئەمما ئاشۇ يازغانلىرىنى ۋە سۆزلىگەنلىرىنى ئۆزىگە تەتبىقلاش ئىنتايىن قىيىن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆز نەپسىگە قارشى جىھاد قىلىش چوڭ جىھاد دەپ ئاتالغان. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ۝٩ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ۝١٠ ﴾

﴿نەپسىنى يامان ئىشلاردىن پاكلىغان ئادەم نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ. نەپسىنى يامان ئىشلارغا كۆمگەن ئادەم زىيان تارتىدۇ﴾ [سۈرە شەمەس: 9 ـ 10 ـ ئايەتلەر]

بۇ يەردە دېمەكچى بولغان گەپ، سىز ئۈزىڭىزنىلا تۈزىتىڭ، باشقىلار بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن دېگەنلىك ئەمەس. بەلكى ئاۋۋال ئۆزىنى تۈزىتىش، ئاندىن باشقىلارنى ئىسلاھ قىلىشنىڭ زۆرۈرلىكىنى كۆرسەتمەكچى. چۈنكى باشقىلارنى ئىسلاھ قىلىش ئۆزىنى ئىسلاھ قىلىشقا باغلىق. ئەرەبلەردە: "بىر ئادەمنىڭ ماڭ ئادەم ئوتتۇرىسىدا قىلغان ئىشى، ماڭ ئادەمنىڭ بىر ئادەمگە نەسىھەت قىلغىنىغا تەڭ" دەيدىغان ماقال بار. اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە ھەر ئىككى ئىشنى بىرلىكتە ئېلىپ بارغانلارغا رەھىم قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍۢ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ ﴾

﴿مۆمىن ئەرلەر، مۆمىن ئاياللار بىر ـ بىرى بىلەن دوستتۇر، ئۇلار كىشىلەرنى ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، نامازنى تولۇق ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ، اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدۇ، ئەنە شۇلارغا اللە رەھىم قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.﴾ [سۈرە تەۋبە:71 ـ ئايەت]

اللە تائالا ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىنى ھېكايە قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍۢ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ ﴾

﴿مەن سىلەرنى بىر ئىشتىن مەنئى قىلىپ، ئۇنى ئۆزەم قىلماقچى ئەمەسمەن، مەن پەقەت كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە ئىسلاھ قىلىشنىلا خالايمەن، مېنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىم پەقەت

اللەنىڭ ياردىمى بىلەن بولىدۇ، ھەممە ئىشتا اللەغا تايىنىمەن ۋە ئۇنىڭغا يۈزلىنىمەن.﴾ [سۈرە ھۇد:88 ـ ئايەت]

اللە تائالادىن بىزنى سۆزىمىز ھەم ئىشىمىز بىردەك بولغان ۋە اللە تائالادىن قورقىدىغان كىشىلەردىن قىلىشىنى تىلەيمىز. يۇقىرىدىكى ھەدىستە كۆرسىتىلگەن ھالغا چۈشۈپ قېلىشتىن پاناھ تىلەيمىز. ئامىين!

100 ـ ھەدىس

تەۋبىنىڭ قوبۇل بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

عن أبي هريرةَ رضي الله عنه، أَنَّهُ سمِعَ رَسُولَ اللهِ صلى اللهُ عليه وسلمَ يقولُ: «إِنَّ عَبْداً أَصَابَ ذَنْباً ـ وربَّما قال: أَذْنَبَ ذَنْباً ـ فَقَالَ رَبِّ أَذْنَبْتُ ذَنْباً ـ ورُبَّما قال: أَصَبْتُ ـ فَاغْفِرْ فَقَالَ رَبُّهُ أَعْلَمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ؟ غفَرْتُ لِعَبْدِي. ثُمَّ مَكَثَ مَاشَاءَ اللهُ؛ ثُمَّ أَصَابَ ذنباً ـ أَوْ أَذْنَبَ ذَنْباً ـ فقال: رَبِّ أَذْنَبْتُ ـ أو أَصَبْتُ ـ آخرَ فَاغْفِرْهُ، فقَالَ رَبُّهُ أَعْلَمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ؟ غَفَرْتُ لِعَبْدِي. ثُمَّ مَكَثَ مَاشَاءَ اللهُ؛ ثُمَّ أَذْنَبَ ذَنْباً ـ وَرُبَّما قال أَصابَ ذنباً ـ فقال: رَبِّ أَصَبْتُ ـ أو أَذْنَبْتُ ـ آخَرَ فَاغْفِرْهُ لِي، فقال: رَبُّهُ أَعْلَمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبّاً يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ؟ غَفَرْتُ لِعَبْدِي ثَلَاثاً فَلْيَعْمَلْ مَاشَاءَ.»
[رواه البخاري ومسلم]

تەرجىمىسى :

ھەزرىتى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: «بىر بەندە گۇناھ ئىشلەيدۇ، ئاندىن ”ئى پەرۋەردىگارىم! مەن بىر گۇناھ ئىشلىدىم، مەن ئۇچۇن ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن“ دەيدۇ. پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا: ”بەندەم گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدىغان پەرۋەردىگارىنىڭ بارلىقىنى بىلدى، مەن ئۇنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلدىم“ دەيدۇ. ئۇ بەندە مەلۇم مۇددەت تۇرغاندىن كېيىن يەنە گۇناھ ئىشلەيدۇ. ئاندىن ”ئى پەرۋەردىگارىم! مەن بىر گۇناھ ئىشلىدىم، مەن ئۇچۇن ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن“ دەيدۇ. پەرۋەردىگارى: ”بەندەم گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدىغان پەرۋەردىگارىنىڭ بارلىقىنى بىلدى، مەن ئۇنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلدىم“ دەيدۇ. ئۇ بەندە مەلۇم مۇددەت تۇرغاندىن كېيىن يەنە گۇناھ ئىشلەيدۇ. ئاندىن ”ئى پەرۋەردىگارىم! مەن بىر گۇناھ ئىشلىدىم، مەن ئۇچۇن ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن“ دەيدۇ. پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا: ”بەندەم گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدىغان پەرۋەردىگارىنىڭ بارلىقىنى بىلدى، مەن ئۇنىڭ گۇناھىنى ئۈچ قېتىم مەغپىرەت قىلدىم، ئۇ خالىغىنىنى قىلسۇن“ دەيدۇ.» [بۇ

ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان. بۇ يەردىكى تېكىست بۇخارىغا ئائىت. ھەدىسنىڭ بۇخارىدىكى نومۇرى:7341]

ئىزاھات :

ئى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلغۇچى، ئەيىبلەرنى ياپقۇچى الله! سەن نېمىدېگەن مەرھەمەتلىك، ئاسى بەندىلەرگە نېمىدېگەن مېھرىبان! سېنىڭ رەھمىتىڭ شۇنچىلىك چەكسىزكى، ئاسى قۇللىرىڭنىڭ گۇناھى ھەر قانچە كۆپ بولسىمۇ كەچۈرىسەن. بىز بەندىلەر نەپسى ـ شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ ساڭا ئاسىيلىق قىلساق، سەن ئۆز رەھمىتىڭ بىلەن تەۋبە دەرۋازىسىنى ئاخىرىغىچە ئېچىپ، گۇناھىڭلارغا تەۋبە قىلىپ مېنىڭ تەرىپىمگە قايتىڭلار، مەن سىلەرنى ئەپۇ ـ مەغپىرەت قىلاي دەپ دەرگاھىڭغا چاقىرىسەن. گۇناھ ـ مەسىيەت ۋە ئازغۇنلۇق دېڭىزىغا چۆكۈپ كەتكەن ۋە ئۈنىڭدىن قۇتۇلۇش ئۈمىدى بولمىغان ئىنسانلارنى رەھمەت كېمەڭ بىلەن تارتىپ ئېلىپ، مەغپىرەت دەرياسىدا يۇيۇپ، نېمەت گۈلۈستانى بولغان جەننىتىڭگە قويىسەن.

سېنىڭ چەكسىز رەھمىتىڭ ئالدىدا ھەر قانچە چوڭ گۇناھلارمۇ كىچىككىنە بىر نەرسە بولىدۇ. سېنىڭ ئۇلۇغ رەھمىتىڭ گۇمراھلارغا يول، مەيۇسلارغا ئۈمىت، قەلبى ئۆلگەنلەرگە ھايات بەخش ئېتىدۇ. سەن بىز ئاسىي بەندىلەرنى ئۈمىدلەندۈرۈپ، ئەزەلىي كالامىڭدا: **«گۇناھلارنى قىلىۋېرىپ ئۆزلىرىگە جىنايەت قىلغان بەندىلىرىم! اللەنىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەنمەڭلار، الله ھەقىقەتەن جىمى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. شۈبھىسىزكى، الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.»** [*] دېدىڭ.

ئاسىي بەندىلەرنىڭ قەلبىگە رەھمەت سۈيى چېچىپ، پەيغەمبىرىڭ تىلى ئارقىلىق: **«ئى ئادەم بالىسى! ئەگەر سەن ماڭا دۇئا قىلىپ مەغپىرىتىمنى تىلىسەڭ، گۇناھلىرىڭنىڭ قانچىلىكلىكىگە پىسەنت قىلماستىن ھەممىنى مەغپىرەت قىلىمەن. ئى ئادەم بالىسى! ئەگەر گۇناھلىرىڭ كۆپىيىپ ئاسمانغا تاقاشسىمۇ، مەندىن مەغپىرەت تەلەپ قىلساڭ، سېنى مەغپىرەت قىلىمەن. ئى ئادەم بالىسى! ئەگەر ماڭا زېمىننىڭ چوڭلۇقىدا خاتالىقلار بىلەن كەلسەڭ، ماڭا**

---

[*] سۈرە زۇمەر 53 ـ ئايەت.

ھېچنەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھالەتتە ئۇچراشساڭ، ساڭا زېمىننىڭ چوڭلۇقىدا مەغپىرەت بىلەن كېلىمەن» دېدى.

ئەزىز مۇسۇلمان قېرىنداشلار!

يۇقىرىدىكى ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللە تائالانىڭ بىز گۇناھكار بەندىلەرگە چەكسىز مېھرىبان بولغانلىقىنى، بەندىنىڭ گۇناھ ـ مەسىيەتلىرى ھەر قانچە چوڭ ۋە كۆپ بولسىمۇ، ھەقىقى تەۋبە قىلسا ئۇنى ئەپۇ قىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

تەۋبە ـ ـ لۇغەتتە قايتىش دېگەن بولۇپ، ئىسلام ئىستىلاھىدا گۇناھ ـ مەسىيەتلەرگە پۇشايمان قىلىپ، يامان قىلىقلىرىنى تاشلاپ اللە تائالانىڭ دەرگاھىغا قايتىش دېگەن بولىدۇ. ئۆلىمالار تەۋبىنى مۇنداق چۈشەندۈرىدۇ: تەۋبىنىڭ ئۈچ شەرتى بار، بىرىنچى قىلغان گۇناھ ۋە يامان ئىشلىرىغا چىن دىلىدىن پۇشايمان قىلىش، يەنى نېمە ئۈچۈن شۇنداق گۇناھلارنى قىلغاندىمەن؟ دەپ ئۆكۈنۈش ۋە ئۇ ئىشلاردىن يېنىش. ئىككىنچى بۇندىن كېيىن ئۇنداق يامان ئىشلارنى ھەرگىز قىلمايدىغانلىقىغا قەتئىي بەل باغلاش. ئۈچىنچى ئۆزىدىن ئۆتەلگەن گۇناھلارنى كەچۈرۈم قىلىشنى تىلەپ اللە تائالاغا قاتتىق يالۋۇرۇشتۇر. ئەگەر باشقىلارنىڭ ھەققىگە تاجاۋۇز قىلغان بولسا، بۇ كىشىنىڭ تەۋبە قىلىشىنىڭ يۇقىرىقىدىن باشقا يەنە بىر شەرتى بار. ئۇ بولسىمۇ، كىشىلەرنىڭ ھەققىنى قايتۇرۇش ياكى رازىلىقىنى ئېلىش، ھەق ئىگىسى بولمىسا ۋارىسلىرىغا ھەققىنى قايتۇرۇش. ھەق ئىگىسىنى تاپالمىسا، ئۇنىڭ ھەققىنى ئۇنىڭ نامىدا سەدىقە قىلىشتۇر. مانا مۇشۇ شەرتلەرگە توشقان تەۋبىنى اللە تائالا ئەلۋەتتە قوبۇل قىلىدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ١٣٥ أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمۡ وَجَنَّٰتٌ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَنِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ١٣٦ ﴾

﴿تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلسا اللەنى ياد ئېتىپ، دەرھال گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ. گۇناھنى كەچۈرىدىغان اللەدىن باشقا كىم بار؟! ئۇلار

قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاشتۇرمايدۇ. ئۇلارنىڭ مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر. بۇ يەرلەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئېرىشىدىغان مۇكاپاتى نېمىدېگەن ياخشى!﴾ [سۈرە ئال ئىمران:135 ـ 136 ـ ئايەتلەر]

الله تائالا يەنە بەندىلەرنىڭ گۇناھى ھەر قانچە كۆپ بولسىمۇ مەغپىرەت قىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ ۞ قُلۡ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسۡرَفُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ لَا تَقۡنَطُواْ مِن رَّحۡمَةِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًاۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥٣ وَأَنِيبُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَأَسۡلِمُواْ لَهُۥ مِن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَكُمُ ٱلۡعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ۝٥٤ ﴾

﴿ئى مۇھەممەد! مېنىڭ تىلىمدىن) ئېيتقىنكى، «ئى! (گۇناھلارنى قىلىۋېرىپ) ئۆزلىرىگە جىنايەت قىلغان بەندىلىرىم! اللەنىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەنمەڭلار، الله ھەقىقەتەن جىمى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، شۈبھىسىزكى الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر. سىلەرگە ئازاب كېلىشتىن بۇرۇن پەرۋەردىگارىڭلار تەرەپكە قايتىڭلار، بولمىسا كېيىن سىلەرگە ياردەم قىلىنمايدۇ.﴾ [سۈرە زۇمەر:53 ـ 54 ـ ئايەتلەر]

ھەزرىتى ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بەنى ئىسرائىلدا بىر كىشى بولۇپ، ئۇ توقسان توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈردى، ئاندىن ئۇ تەۋبە توغرىلىق سوراش ئۈچۈن چىقتى. ئۇ بىر راھىبنىڭ ئالدىغا كېلىپ: "مەن توقسان توققۇز ئادەم ئۆلتۈردۈم، تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟" دەپ سورىدى. راھىب: "ياق" دەپ جاۋاب بەرگەن ئىدى، ئۇنىمۇ ئۆلتۈرۈپ يۈزنى تولۇقلىدى. كېيىن ئۇ ئالىم ئىزدەشكە باشلىدى. ئۇنى بىر ئالىم كىشىنىڭ قېشىغا ئېلىپ باردىلار. ئۇ: "مەن يۈز ئادەمنى ئۆلتۈردۈم، تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟" دەپ سورىدى. ئۇ ئالىم: "ھەئە، قوبۇل بولىدۇ، سەن بىلەن تەۋبىنىڭ ئارىسىنى كىم توسالايدۇ؟ سەن پالانى ـ پالانى يېزىغا بارغىن، ئۇ يەردە اللەغا ئىبادەت قىلغۇچىلار بار،

ئۇلار بىلەن بىرگە اللەغا ئىبادەت قىلغىن، ئۆز يۇرتىڭغا قايتمىغىن، چۈنكى ئۇ يامان ئادەملەرنىڭ يۇرتى" دېدى. ئۇ ئادەم يولدا كېتىۋاتقاندا ئۇنىڭ ئەجىلى يېتىپ يېرىم يولغا كەلگەندە ئۆلدى. رەھمەت پەرىشتىلىرى بىلەن ئازاب پەرىشتىلىرى ئۇنىڭ ئۈستىدە تالىشىپ قالدى. رەھمەت پەرىشتىلىرى: "بۇ ئادەم تەۋبە قىلىپ، چىن قەلبىدىن اللەغا يۈزلىنىپ كەلدى" دېدى. ئازاب پەرىشتىلىرى: "ئۇ ھېچبىر ياخشىلىق قىلمىغان" دېدى. بۇ چاغدا بىر پەرىشتە ئادەم سۈرىتىدە كەلدى، پەرىشتىلەر ئۇنى ئوتتۇرىدا ھاكىم قىلدى. ھاكىم: "بۇ ئادەم كەلگەن تەرەپ بىلەن بارىدىغان تەرەپنى ئۆلچەڭلار، قايسى تەرەپكە يېقىن بولسا شۇ ئالسۇن" دېدى. ئۇلار ئۆلچەپ، بارماقچى بولغان يېرىگە يېقىن بولغانلىقى بىلىندى، ئۇنى رەھمەت پەرىشتىسى ئالدى. (يەنى اللە تائالا ئۇنىڭ پۈتۈن گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلدى.)»

يەنە بىر ھەدىستە جانابى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «**اللە تائالا بەندىنىڭ تەۋبىسىنى جان ھەلقىغە كەلمىگۈچىلىك قوبۇل قىلىدۇ**» دېگەن.

تەۋبە قىلىش ئاغزىنىڭ ئۇچىدا توۋا قىلدىم خۇدائىم دەپ قويۇپ، گۇناھ ـ مەسىيەتلەرنى قىلىۋېرىش بىلەن بولمايدۇ. تەۋبىنىڭ مەنىسى ۋە شەرتلىرىنى يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتتۇق. اللە تائالا كەچۈرۈم قىلمايدىغان گۇناھلارنىڭ ئەڭ چوڭى اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش ۋە كىشىلەرنىڭ ھەققىنى ناھەق يەۋېلىشتۇر. اللە تائالاغا ھەر قانداق بىر نەرسىنى شېرىك كەلتۈرگەن كىشى، شېرىكتىن يېنىپ، قايتىدىن ئىمانىنى يېڭىلىمايدىكەن، اللە تائالا ئۇنىڭ باشقا تەۋبىلىرىنى ۋە ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ. شۇنىڭدەك كىشىنىڭ ھەققىنى ناھەق يېگەن كىشىمۇ ھەق ئىگىسىنى رازى قىلمىغۇچە اللە تائالا مەزكۇر گۇناھنى كەچۈرمەيدۇ. ئەگەر ھەق ئىگىسى ئۆلۈپ كەتكەن ۋە ۋارىسلىرىمۇ قالمىغان بولسا، ھەققىنى يېگەن كىشى ھەر قانچە قىلىپمۇ ھەققىنى قايتۇرالمىغان بولسا، اللە تائالانىڭ ئۇ كىشىنى كەچۈرۈم قىلىشى ئۈمىد قىلىنىدۇ.

نامازنى ئوقۇمىغان، زاكات بەرمىگەن، رامىزاندا روزا تۇتمىغان، ھاراق ۋە باشقا مەس قىلغۇچ نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلغان، ئاتا ـ ئانىسىنى قاخشاتقان، زىنا قىلغان، اللە ھارام قىلغان نەرسىنى ھالال قىلغانلارنىڭ بارىدىغان جايى دوزاختۇر. مەگەر ئۇلار چىن دىلىدىن ھەقىقى تەۋبە

قىلسا اللە تائالا مەغپىرەت قىلىپ جەننىتىگە كىرگۈزىدۇ. اللە تائالا تەۋبە قىلىشقا چاقىرىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾ ﴾

﴿ئى ئىمان ئېيتقان زاتلار! اللەغا سەمىمى تەۋبە قىلىڭلار، ئۈمىدكى، پەرۋەردىگارىڭلار سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ. ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈندە) اللە پەيغەمبەرنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى رەسۋا قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئوڭ تەرىپىدە يۈرىدۇ، ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نۇرىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ بەرگىن، بىزنى مەغپىرەت قىلغىن، سەن بولساڭ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىرسەن» دەيدۇ.﴾ [سۈرە تەھرىم: 8 ـ ئايەت]

بۇنىڭ بىلەن ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ئەڭ سەھىھ ھەدىسلەردىن ئىجتىمائىي تۈرمۇش ھەققىدە تاللانغان يۈز ھەدىسنىڭ تەرجىمە ۋە قىسقىچە ئىزاھاتى تامام بولدى. بۇ ھەدىسلەر بىزنى توغرا يولغا باشلايدۇ. ئەگەر بىز بۇ ھەدىسلەرگە چىن ئىشىنىپ، ئۇنىڭ كۆرسەتكەن يولىدا ماڭساق دۇنيا ھاياتىدا ئىززەت ـ ھۆرمەت ۋە غەلىبىلەرگە، ئاخىرەتتە بولسا اللە تائالانىڭ رازىلىقى ۋە جەننەتتىكى بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشىمىز ئىنشائاللاھ.

ئى مېھرىبان پەرۋەردىگارىم! بىزنىڭ ھالىمىزنى ئۆزەڭ بىزدىن ياخشى بىلىسەن، بىزگە كۆرۈش ئۈچۈن كۆز بەردىڭ، نامەھرەملەرگە قارىدۇق. ئاڭلاش ئۈچۈن قۇلاق بەردىڭ، ھارام نەرسىلەرنى ئاڭلىدۇق. تۇتۇش ئۈچۈن قول بەردىڭ، ئۇنى ھارامغا سۇندۇق. مېڭىش ئۈچۈن پۇت بەردىڭ، گۇناھ ئىشلەش ئۈچۈن ماڭدۇق. ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىش ئۈچۈن ئەقىل ئاتا قىلدىڭ، مۇسۇلمان

قىرىنداشلىرىمىزنى زىيانغا ئۇچرىتىش ئۇچۇن پىلانلار تۈزدۇق. بىزگە توغرا يولنى كۆرسەتكۈچى پەيغەمبەر ۋە كىتاب ئەۋەتتىڭ، پەيغەمبىرىڭگە ئەگەشمىدۇق. كىتابىڭغا ئەمەل قىلمىدۇق. ئەمرىڭگە خىلاپلىق قىلدۇق، ئىتائەت قىلمىدۇق. ساڭا ئاسىيلىق قىلدۇق، ئىبادەت قىلمىدۇق. رەھمىتىڭدىن ئۈمىد قىلىپ غەزىپىڭدىن قورقمىدۇق. جەننىتىڭگە تەلمۈرۈپ، دوزىخىڭدىن قاچمىدۇق. گۇناھىمىز بەك چوڭ ۋە ناھايىتى كۆپ. يۈزىمىز قارا، ھالىمىز خاراب. لېكىن سېنىڭ رەھمىتىڭ چەكسىز ۋە رەھمىتىڭ غەزىپىڭنى بېسىپ چۈشىدۇ. بىز يۈزى قارا قۇللار، سەندىن بىر نەرسە سوراشقا يۈزىمىز يوق، لېكىن سەن غەفۇر، رەھىم سەن، سەن بىزنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئىگىمىزسەن، سەندىن باشقا ئىگىمىز يوق. سەن بىزنىڭ خالىقىمىز سەن، سەندىن باشقا تايانچۇقىمىز يوق. ساڭىلا سېغىنىمىز، ساڭىلا يالۋۇرىمىز، بىز بىلىدىغان ۋە بىلمەيدىغان، بىلىپ تۇرۇپ قىلغان ۋە بىلمەي قىلغان چوڭ - كىچىك بارلىق گۇناھلىرىمىزغا ئېتىراپ قىلغان ھالدا قارا يۈزىمىز بىلەن دەرگاھىڭغا كەلدۇق، قولىمىزنى ئېچىپ رەھمەت دەرۋازاڭنى قاقتۇق. پەرۋەردىگارىم! ساڭا قايتتۇق، ساڭا تەۋبە قىلدۇق، بىزنى مەغپىرەت قىلغىن، بىزنى رەھمەت دەرۋازاڭدىن قورۇق قول ياندۇرمىغىن، سەن گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، بىزگە سەن رەھىم قىلمىساڭ كىم رەھىم قىلىدۇ؟ گۇناھىمىزنى سەن مەغپىرەت قىلمىساڭ سەندىن باشقا كىمگە يالۋۇرىمىز؟

ئى پەرۋەدىگارىمىز! بىزگە شەدىدۇلئەزاب سۈپىتىڭ بىلەن ئەمەس، ھەلىم سۈپىتىڭ بىلەن مۇئامىلە قىلغىن. بىزگە قەھھار سۈپىتىڭ بىلەن ئەمەس غەففار سۈپىتىڭ بىلەن قارىغىن. ئەدل سۈپىتىڭ بىلەن بىزنى مۇئاخىزە قىلماي، فەزل - كەرەم، سۈپىتىڭ بىلەن كەمچىلىكلىرىمىزنى يۇغىن. سەتتار سۈپىتىڭ بىلەن ئەيىبلىرىمىزنى يۆگەپ، كەششاف سۈپىتىڭ بىلەن بىزنى رەسۋا قىلمىغىن.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ۋە ئەۋلادلىرىمىزنى ئۆزۈڭدىن باشقىغا موھتاج قىلمىغىن. بىزنى ھەر دائىم ھىمايە قىلىپ ئۆز بېشىمىزغا تاشلاپ قويمىغىن. بىزنى نەپسى - شەيتاننىڭ شەررىدىن ئۆزۈڭ ساقلىغىن. سەن ئۆزەڭ ساقلىمىساڭ بىز ئاجىز بەندە، نەپسى - شەيتانلارنىڭ

ھىيلىسىگە ئالدىنىپ كېتىمىز. بىزگە دائىم سېنى ئەسلەپ، رەھمىتىڭدىن ئۈمىد قىلىپ، غەزىپىڭدىن قورقىدىغان ھېسسىيات ئاتا قىلغىن.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! دۇئالىرىمىزنى ئىجابەت قىلغىن. قەلبىمىزدىكى تىلەكلىرىمىزنىڭ ھەممىنى ئىپادىلەشكە تىلىمىز ئاجىزلىق قىلىدۇ، بىزگە تىلىمىز بىلەن تىلىگەنلىرىمىزلا ئەمەس، بەلكى سەندىن تىلىمەكچى بولۇپ ئېيتالمىغان ۋە سەن بىلىدىغان قەلبلىرىمىزدىكى بارلىق تىلەكلىرىمىزنى بەرگىن. مۇشكۇللىرىمىزنى ئاسان قىلغىن. دەرتلىرىمىزگە دەرمان بولغىن.

ئى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىمىز! مۆمىن ـ مۇسۇلمانلارنى ئەزىز قىلغىن، كاپىرلارنى خار قىلغىن. مۇسۇلمانلارنىڭ سەپلىرىنى بىرلەشتۈرگىن. ئۇلارغا كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن. پەرۋەردىگارىمىز! گۇناھلىرىمىز تۈپەيلى سېنىڭ دۈشمىنىڭ بولغان كاپىرلارنىڭ نىجىس ئاياقلىرى ئاستىدا ئېزىلىپ، خورلىنىپ كەتتۇق، ساڭا يالۋۇرىمىز، بىزنى بۇ خورلۇقتىن ئۆز رەھمىتىڭ بىلەن قۇتقۇزغىن. مۇبارەك پەيغەمبىرىمىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ئائىلە تاۋاباتلىرىغا ۋە بارلىق ساھابە كىراملىرىگە چەكسىز سالام يوللايمىز ئۆزۈڭ يەتكۈزگىن. ئامىين!

ئى رەھىم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ مەرھەمەتلىكى بولغان اللە! ئۆز رەھمىتىڭ بىلەن دۇئالىرىمىزنى ئىجابەت قىلغىن.

ئاخىرقى دۇئايىمىز پۈتۈن ھەمدۇ سانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاس، دېگەندىن ئىبارەتتۇر.

ھـ 1426 ـ يىلى ماھى سەفەرنىڭ 28 ـ كۈنى جۈمە

2005 ـ يىلى 7 ـ فېۋرال